This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

HW 2A1Y P

94

2475.1.2

Harvard College Library

DUTCH HISTORY

JOHN LOTHROP MOTLEY
MEMORIAL COLLECTION

FROM AN ANONYMOUS GIFT

KE994

Ke. 2173.1.2

Harvard College Library

DUTCH HISTORY

JOHN LOTHROP MOTLEY
MEMORIAL COLLECTION

FROM AN ANONYMOUS GIFT

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE-EN-TWINTIGSTE DEEL.

Koloniaal Archief.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

Uit de geloofwaardigſte Schrijvers en egte Gedenkſtukken zamengeſteld.

Met Plaaten.

TWEE-EN-TWINTIGSTE DEEL.

BEGINNENDE MET DEN JAARE 1752 EN EINDIGENDE MET DEN JAARE 1758, BEVATTENDE HET TYDPERK VAN HET GOUVERNANT- EN VOOGDESSCHAP VAN HAARE KONINGLYKE HOOGHEID ANNA.

TEN ONMIDDELYKEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

Jan Wagenaar.

Te AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.

MDCCLXXXVIII.

MINISTERIE VAN KOLONIEN.

Nelth 2173.1.2

Harvard College Library
Motley Collection
July, 11 1906

BERIGT
VAN DEN
UITGEEVER.

Met de Uitgave van het Eerſte Deel der Vaderlandſche Hiſtorie, vervattende de Geſchiedenisſen der Vereenigde Nederlanden, zints den aanvang der Americaanſche Onlusten, en den daar uit gevolgden Oorlog tuſſchen Engeland, en deezen Staat, tot den tegenwoordigen tyd, ten Vervolge van WAGENAARS Vaderlandſche Hiſtorie, *heb ik, in een Voorberigt, de Leezers aangeduid, dat het Tuſſchenvak, van den jaare* MDCCLI *tot* MDCCLXXV, *in gevolge eener overeenkomst tuſſchen den Schryver en my, middellerwyl ſtondt aangevuld te worden. 't Is, in beäntwoordinge hier van dat dit Stuk, als een* XXII. *Deel, het licht ziet. Waar omtrent ik niets te zeggen heb, dan, by deeze bloote herinnering, nog te verzekeren, dat des Schryvers Plan is, in Drie Deelen, van grootte als het tegenwoordige, 't gemelde Tydvak te begrypen, en dus een* Geheel *te leveren. 't Geen de Schryver, in zyne* Aanſpraak aan zyne Land- en Tydgenooten, *voor 't gemelde Eerſte Deel gezegd heeft, geldt ook grooten deels op het tegenwoordig Stuk; en wyzen wy den Leezer derwaards, hem beloovende, in dit loopende jaar, het Derde Deel des* Vervolgs *te zul-*

KE994

~~Vol. 2173.1.2~~

Harvard College Library

DUTCH HISTORY

JOHN LOTHROP MOTLEY
MEMORIAL COLLECTION

FROM AN ANONYMOUS GIFT

LXXXI. BOEK.

Gouvernante omtrent het Krygsvolk ingeleverd. Schikkingen op de Kleeding der Militairen. Waarom voor de Landmagt zo zeer gezorgd en de Zeemagt onvoorzien gelaaten werd. De Uitvoer van 't geen tot de Houtzaagery behoort verboden. Bepaaling by Holland omtrent de Dykwerkers. Vryheden aan de Handelaars op Spanje verleend. De Rekenkamer van het Noorderkwartier uit Hoorn na 's Haage overgebragt. WILLEM DE V. *tot Ridder van de Kousseband verheeven. Plegtigheden te dier gelegenheid. Liefddaadige Ondersteuning der Fransche Vlugtelingen. Inzamelingen ten hunnen beboeve hier gedaan. Schipbreukelingen van Capitein* STENIS, *en anderen, uit de Moorsche Slaaverny, gelost. De Vrede met de Maroccaanen gesloten. Zorg door hunne Hoog Mogenden voor in Groenland gelaatene Schepen gedraagen. Oprichting van de Hollandsche Maatschappy der Weetenschappen te Haarlem. De Hooge School te Groningen hersteld. Instelling van den Heer* WALTER SENSERF *te Rotterdam. De Nieuwe Kerk te Bergen op Zoom ingewyd. De Overblyfzels van het Huis te Britten vertoonen zich drie dagen agter den anderen.* JOHAN VAN COLLEMA *begiftigt het Burgerweeshuis te Breda. Geschil tusschen de Hollandsche en Zeeuwsche Admiraliteiten, door haare Koninglyke Hoogheid beslist. Het voorgevallene deswegen. Twist tusschen de Staaten van Friesland, en het Hof Provinciaal, over het te Regt stellen van*

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE-EN-TWINTIGSTE DEEL.

LXXXI. BOEK. *ring op Surinaamé, De zaaken gaan in de Oost-Indien voorſpoedig.*

1752.

Schikkingen op de Regeering, naa den dood van w. c. H. FRISO.

Op de zo woelige tooneelen des buitenlandſchen Krygs, door den Vrede te *Aken* geëindigd; op de landberoerende onlusten, die de verheffing des Prinſen WILLEM CAREL HENDRIK FRISO tot hooger en uitgeſtrekter Waardigheden, dan immer een zyner Voorzaaten bekleedde, opvoerden, begon 'er eene ſtilte in de *Vereenigde Gewesten* te heerſchen, die rustige dagen beloofde, voor den vervallen Handel, de kwynende Zeevaard, en de zugtende Handwerken, zo gunſtig. De vroegtydige Dood diens Vorſten, in den Jaare, MDCCLI (*), zou het Gemeenebest ongetwyfeld blootgeſteld hebben aan nieuwe binnenlandſche beweegenisſen, indien de Erfopvolging, die zo veel voeten in de aarde hadt (†), niet bepaald geweest, en het Volk, over de nieuwlings ingevoerde Regeeringsvorm, niet wonder in den ſchik geweest ware. — Thans viel 'er niets meer te doen dan, overeenkomſtig met de beraamingen, in den Jaare MDCCXLVII gemaakt, wanneer zyne Hoogheid iet menschlyks over kwam, de Prinſesſe Weduwe, haare Koninglyke Hoogheid ANNA, by

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 448.
(†) CERISIER. *Tafereel van de Gesch. der Verén. Nederl.* X. D. bl. 402.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE-EN-TWINTIGSTE DEEL.

LXXXI. BOEK. 1752.

ſprooken was in de Opdragte van het Erfſtadhouderſchap op den Negentienden van Slachtmaand des Jaars MDCCXLVII; om naamlyk vast te ſtellen, hoe te handelen, wanneer het der Voorzienigheid behaagde, de Vrouwé Gouvernante uit dit leeven weg te neemen, geduurende de Minderjaarigheid van de Vorſtlyke Spruiten, ter Erfopvolging benoemd. Het beraamde door hun Ed. Groot Mogenden veranderde men in een Beſluit. Het Ontwerp haare Koninglyke Hoogheid ter overweeginge aangeboden, droeg, in Sprokkelmaand deezes Jaars, haare goedkeuring weg. Hoofdzaaklyk merkte zy 'er op aan, dat de benoeming der Perſoonen over de Opvoeding, eene zaak van 't meeſte gewigt zynde, veel overlegs vorderde: zo ras zy daar omtrent bepaaling gemaakt hadt, zou zy eenige Perſoonen den Staaten van *Holland* voordraagen; doch vertrouwde, dat, indien zulks niet mogt geſchied zyn, eer de dood dit belette, hun Ed. Groot Mogenden geene zwaarigheid zouden maaken, daar toe te gelasten de Perſoonen, door haar, by eene beſlootene Acte, onder handtekening, benoemd, ten ware als dan op die benoemde Perſoonen zulke welverdiende aanmerkingen mogten vallen, dat zy, des kennis gehad hebbende, ten tyde van het opſtellen der Acte, dezelve, tot welzyn der Vorſtlyke Kinderen, zou zyn voorbygegaan. — Wyders gaf zy in overweginge, of hun Ed. Groot Mogenden het niet dienſtig en noodig vonden, om, daar dit

Be-

Beſluit niets minder dan de Regeerings- LXXXI.
vorm ten voorwerpe hadt, den last van BOEK.
Raadpenſionaris te verbreeden, en, gelyk
hy thans verbonden was, naar zyn uiter- 1752.
ſte vermogen, te bezorgen, dat de Privilegien, Geregtigheden, Costumen en Uſantien van den Lande van *Holland* en *Westfriesland*, mitsgaders de Oppermagt en Gezag van de Staaten en hunne tegenwoordige Regeeringsvorm, en byzonder hunner Ed. Groot Mogenden Beſluit van den zestienden van Slachtmaand des Jaars MDCCXLVII, in allen deele bewaard wierden, hy desgelyks, naar zyn uiterſte vermogen, op het naakomen van deeze ſchikking, wanneer het geval daar was, zou letten. Eindelyk merkt zy nog op, dat, om de Overweeging deezer zaake ter Algemeene Staatsvergaderinge te brengen, met de uiterſte voorzigtigheid zou behooren gehandeld te worden, om alvoorens te kunnen te wegebrengen, dat men daar op voorbereid zou weezen (*).

't Zyn

(*) *Reſol. van Holland.* 10 Feb. 1752. Wy hebben, dit weinige hier van opgetekend, en de Voorziening zelve agter wege gelaaten: eensdeels om niet vooruit te loopen 't geen andere Gewesten, in 't vervolg, ten deezen opzigte, beraamden, 't welk geſchiedde als of 'er by *Holland* niets op bepaald was, en anderdeels om dat wy, by 't overlyden der Gouvernante, eer de Vorſtelyke Kinderen Meerderjaarig waren, daar van breeder zullen moeten ſpreeken, en dus, zo veel mogelyk, herhaalingen te vermyden.

LXXXI. BOEK. 1752.

Schryf. ſtoffe van dit Tydperk.

't Zyn de Lotgevallen en Gebeurtenisſen onzes Vaderlands, onder deeze Gouvernante en Voogdesſe van den nog Kinderlyken Erfſtadhouder, welke ons ſtaan te boeken. Deeze zyn, in den beginne, noch vreemd, noch veelvuldig, zy misſen dat treffende en uitlokkende, 't welk het blad der Geſchiedenisſe, met greetigheid doet leezen. Wy zouden, 't zelve met kleinigheden opvullende, in ſtaat zyn van dit Tydperk een dik Boekdeel te maaken; doch juist hier door de verveeling vergrooten: zo veel mogelyk zullen wy die wegneemen, door de keuze der gevallen, en derzelver ſchikking. De Geſchiedkunde, zal ze haare waardigheid behouden, en eene getrouwe Verhaalſter, zo wel als eene Leermeesteresſe des leevens zyn, moet het weezenlyke optekenen, het waare zich ten doelwit ſtellen, en zo veel aangenaams, als daar mede beſtaanbaar is, 'er by voegen; 't geen meest en best zal kunnen geſchieden door eene voeglyke behandeling, naar 't belang der zaaken geſchikt, door verſcheidenheid en eenheid, zo goed mogelyk, te paaren. De Leezer zal zich der ſchaarsheid, in dorre Tydperken, moeten getroosten, en dit ligtst doen, wanneer zyne aandagt niet lang wordt opgehouden, en de menigte van gebeurtenisſen, die om derzelver zamenhang met de voorgaande, of het verband met de volgende, niet onverhaald mogen blyven, derzelver klein gewigt vergoedt.

Schoon

Schoon onze Voorganger WAGENAAR, met een kort woord, van de Begraafnisse des overleden Stadhouders, ten slot zyns Werks, gewaagd hebbe (*), zullen wy, 'er iets breeders van melden, als eene Gedenteniſe vallende in den aanvang onzes Tydperks, en van eenen omneslag, die aanduidt, welk eene hoogagting 's Lands Regeerders den overleden Vorst toedroegen. — De Voorzitter in de Algemeene Staatsvergaderinge, de Heer van LYNDEN VAN RESSEN, hadt, in 't laatst der jongstverſtreeke Wintermaand, het voorſtel niet gedaan, om, ten betoon van liefde en agting voor de nagedagtenisse des Stadhouders, zyn Lyk, op gemeene kosten der Gewesten, ter aarde te bestellen, of het droeg de onmiddelyke goedkeuring van hunne Hoog Mogenden, in allen opzigte, weg; gelyk ook de Prinſes Weduwe, van dit besluit verwittigd, die vriendlyke aanbieding wel gaarne aannam, als een uitwerkzel en bewys der Liefde en Agtinge van hunne Hoog Mogenden voor 't Huis van *Oranje*.

LXXXI. BOEK.

Besluit om den Stadhouder op kosten des Lands te begraaven.

Het Vorstlyk Lyk van den vyf en twintigſten van Slachtmaand tot den achtſten van Wintermaand, op een Praalbedde ten toon gelegen hebbende, werd den tienden van Louwmaand gelegd in eene Kist, gegooten van eene ſtoffe, zo men wil duurzaamer dan metaal en van zodanig eene gedaante, dat

Het Lyk gekist.

(*) WAGENAAR *als boven* bl. 450.

LXXXI. BOEK. 1752.

dat het Lichaam als te eenemaal beſlooten daar in ligt. De Kunstbeeldgieter van Zyne Hoogheid hadt het bovenſtuk of dekzel derwyze vervaardigd, dat het een van 't hoofd tot de voeten gewapenden Veldoverſten, in laagverheeven beeldwerk verbeeldde, laatende in 't gezigt van het Helmet eene ronde opening, met een glas, waar door men 't aangezigt van den Vorst zien kon. Deeze Lykbuſe beſloot ook een zilveren en tinnenkistje, de Harsſenen, het Hart, en de verdere Ingewanden, bevattende.

De Begraafenisſe bepaald.

Haare Koninglyke Hoogheid liet, door eene Bezending van twee haarer Raaden, haar voorneemen by hunne Hoog Mogenden bekend maaken, om de Lykſtaatie van haaren Gemaal, zo ras doenbaar, te laaten voortgaan, en hun verzoeken, dezelve met hunne tegenwoordigheid te vereeren, 't welk zy aannamen; en voorts de Heeren Griffier FAGEL, den Raad en Theſaurier DE LA BASSECOUR, en den Secretaris HOP, benoemden om, met den Hofmeester en Domeinraad der Vorſtinne, hier toe door haar gelast, de noodige ſchikkingen dier ſtaatlyke Uitvaard te beraamen; den Hofmeester OCKERSE beveelende om, wanneer hy daar toe verzogt werd, den drie Heeren, van wegen de Staaten aangeſteld, in het volvoeren van dit werk, de behulpzaame hand te bieden.

Waarom noch de Buitenlandſche

De vierde van Sprokkelmaand beſtemde men tot den dag der Begraafnisſe, en hadden de gemelde Heeren, welken de bezorging

ging was aanbevolen, in verſcheide byeenkomſten, beraadſlaagd, hoe dezelve, met den meesten luister, eer en agting voor den Staat, teffens eene behoorlyke zuinigheid in 't oog houdende, zou kunnen geſchikt worden (*). Zy leverden een plan in van de Orde op de Lykſtaatie. In dezelve, vondt men, noch de Afgezanten van buitenlandſche Mogenheden, toen in den *Haage* zich bevindende, noch den Raad van Staaten; de uitlaating van de eertgemelden geſchiedde om verſchillen over den rang te voorkomen; en hadden zy den Raad van Staaten 'er niet op kunnen brengen: dewyl deeze oordeelden onmiddelyk op de Algemeene Staaten te moeten volgen, waar toe de Staaten van *Holland* niet konden verſtaan (†). LXXXI. BOEK. 1752. Afgezanten, noch de Raad van Staaten in de Lykſtatie komen.

Hunne Hoog Mogenden keurden de opgegeeve Orde goed, als mede eenige daar by gevoegde Schikkingen (§); en gaven den Hofmeester OCKERSE last, om, zo veel de Vergadering van hunne Hoog Mogenden betrof, de noodige bevelen ter volvoeringe te geeven: dit werd ook door anderen werkſtellig gemaakt, en reeds met het aanbreeken van den bepaalden Begraaf- De Begraafenis van den Stadhouder.

(*) De kosten deezer Vorſtelyke Begraafnisſe berekende men eerlang op, acht en zestig duizend Guldens. *Reſol. Holl* 21 April 1752. bl. 642.

(†) *Reſol. Holl.* 14. 22. 27 *Jan.* 1. 12. *Feb.* 1752. bl. 33. 62. 73. 99. 166.

(§) Zie deeze Lyst en verdere Schikkingen in de *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 89 enz.

LXXXI. BOEK. 1752. graafnisdag, begon zich alles, wat eenige post by de Lykſtaatie moest bekleeden, te haasten. Ten zeven uuren vergaderde de Schuttery van *'s Gravenhaage* en ſchikte zich in ryen, langs de ſtraaten, door welke de Lykſtaatie heen zou trekken: de Schutters preſenteerden het geweer, zo ras de Opper-Officieren de weet kreegen, dat de Lykſtaatie op de *Plaats* genaderd was, zy bleeven in dien ſtand tot dat zy, dezelve geheel voorby getrokken zynde, opſlooten, met Snaphaanen verkeerd en gedekt onder den linker arm. By het *Zieke* genaderd, hielden zy halte en kreegen bevel het Geweer verkeerd op Schouder te brengen, en de oude ſtandplaats weder te betrekken, en de Vaandels t'huis gebragt zynde, uit den anderen te gaan, als verrigt hebbende wat hun, te deezer treurige gelegenheid, te doen ſtondt. — Het Krygsvolk, tot de Lykſtatie beſtemd, beſtaande in de Garde Dragonders, de Garde Zwitzers, de Garde te Voet, de Cent Suisſes, en de Garde du Corps, was omtrent gelyktydig met de Burgers in de weere om, op de aangeweeze post, plaats te neemen

Reeds voor negen uuren werd het Vorſtlyk Lyk, uit de Zaal van het Stadhouderlyke Hof na beneden gebragt, en op de Lykkoets geſteld, en ving de marsch, begeleid door den Lieutenant Colonel VAN NUSLER, volgens het plan aan, deeze werd, den *Haag* verlaatende, voortgezet tot *Delſt*, waar de Officiers der Schutterye, en de

de Schutters zelve, allen in ſtaatig zwart gedoscht, voorzien van in zwaaren Rouw geſtooken, Vaandels, Spontons en Trommels, zich eenigen tyd voor de aankomst der Lykſtaatie, op de Markt ſchaarden, en bereids een treurig vertoon maakten: 't welk vermeerderde toen in den naamiddag, omtrent drie uuren, de Regimenten Gardes, Dragonders, Gardes te Paard, Gardes Zwitzers, en Gardes te Voet, alle in hunne beste monteering ter Stad in en op de Markt kwamen, onder het ſpeelen van Treurmuzyk; de Vaandels, Standaarden, Spontons, en Helbaarden, met Krip voorzien, werden ſleepende en de Snaphaanen van het Voetvolk verkeerd onder den ſlinker arm gedraagen; de Ruitery hadt de Carabynen in den Schoe, en de ontbloote Palasſen onder den rechter arm na achteren gekeerd. LXXXI. BOEK. 1752.

Op het Plein buiten de *Haagſche* Poort ſtapten veelen, die de Lykſtaatie vormden, uit de Koetzen, en anderen uit de Schuiten, en ſchikten zich in dezelfde Orde als zy door den *Haag* waren getrokken, de Stad om half vier uuren ſtaatig intreedende, over de Markt, tusſchen de Schuttery heen, tot in de Nieuwe Kerk, die van banken en geſtoelen ontledigd, met zand en planken bedekt en geheel gelyk van grond gemaakt was. Onder het dof geluid der met zwart Karſay bekleede Trommels, bromde het gelui van alle de klokken der Stad: één en twintig ſtukken Kanon balderden driemaalen tusſchen beiden,

LXXXI. BOEK. 1752.

den; losgebrandt, eerst toen het Vorstlyk Lyk aan de Poort kwam, voorts toen het aan de Kerk genaderd was, en eindelyk toen het in de Grafkelder werd nedergelaaten, naa dat het de Kerk een en andermaal was omgedraagen, op dat de Heeren en Edellieden, die de Vorstlyke Cieraaden in den trein gehouden, of de Paarden geleid hadden, nevens de Bedienden, met die Cieraaden en Paarden, in het Choor, zich tegen de muur, op de beſtemde plaatzen moesten ſchikken. Ruim zeven honderd ſtuks Waschkaarsſen op de Kerkkroonen en Hangblaakers en Kandelaars geplaatst, verlichtten het Kerkgevaarte op eene wyze die aller goedkeuring wegdroeg. Het ſtaatig bedryf der Begraafenisſe zelve werd een weinig voor zes uuren volvoerd, en, naa de ſtaatie, onder het licht van ontelbaare toortzen, en flambouwen, te rug trekkende, ten zeven uuren een einde.

De *Delftſche* Regeering hadt alles aangewend om de ongelukken te dugten uit een zo onbeſchryflyk grooten toevloed van Menſchen, als te wagten was, te voorkomen, buiten de *Haagpoort* en in de Stad, ſtaketzels opgerecht, aan den waterkant binnen de Stad waren hier toe tusſchen de dertien en veertien honderd paalen, zes voeten van elkander, in den grond geſlaagen, vier voeten hoog boven den waterkant, van onder en boven met planken aaneengehegt; boeten geſteld op het komen tusſchen dezelve, op het leggen van vaartuigen in de gragten of wateren, waar de Lyk-

Lykſtaatie voorby moest, op het beklim- LXXXI.
men van Luifels en andere ongeſchikte BOEK.
plaatzen, en op het heen en wederloopen, ——
het dringen, en wat dies meer zy; dit al- 1752.
les bragt te wege, dat het zonder eenig ongeluk afliep, terwyl de opgevulde Kamers, en ſtelladien, voor veel gelds verhuurd, met de opgepropte ſtraaten, eene allerontzaglykſte vertooning maakten. —— 's Volgenden daags bedankte de Regeering van *Delft* de Officieren en Hoofdluiden der Burgerye, voor hunne wakkerheid, trouwe, hulpe, goede orde, en de betoonde ſtaatlykheid der rouwkleedye, met verzoek om de Schutters desgelyks uit haaren naam, dank te zeggen: en ontving elk Schutter, naderhand, tot eene gedagtenis, een Afdrukzel van de Dankbetuiging haarer Koninglyke Hoogheid voor 't beleid der Magiſtraat en het gedrag der Schutterye (*). —— Het dof gebrom der Klokken, die acht dagen naa het overlyden agter een, en drie dagen voor en op den dag der Begraafenisſe, volgens hoog bevel, moesten luijen, vervulde al het land met eene doodſche treurigheid.

Op den dag deezer Uitvaard, en kort daar naa, deeden, in meest alle Hooge Schoolen des Vaderlands, de Hoogleeraars plegtige Lykredenen; de Gehoorplaatzen en de Geſtoelten, waren met zwart bekleed, de Hoogleeraars en Curatooren verſcheenen Lykredenen en Lyk-Gedichten.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 123.

LXXXI. BOEK. 1752.

nen in diepen rouw, een deftig Treurmuzyk opende en floot dit rouwſtaatig bedryf. In meest alle Steden, en op verſcheide Dorpen, hielden de Leeraars, zo op aanzoek der Kerkenraaden, als uit eigen verkiezing, deftige Lykredenen, die der *Augsburgſche Belydenisſe*, der *Doopsgezinden* en *Remonſtranten* betoonden hier in niet min yvers dan anderen. De gedrukte Lykredenen, die men zomtyds in één bundel aantreft, kunnen hier van nog getuigen. Dat de Dichters niet in gebreke bleeven om Lykcypreſſen te ſtrooijen behoeft nauwlyks te worden aangetekend, geheele Lykdichtverzamelingen komen nog menigwerf voor, behalven de Treurzangen in de Werken der Dichteren en Dichteresſen van dien tyd.

Rouw hier, en vervolgens ook op *Batavia* aangenomen.

Gelyk in deeze Gewesten het draagen van den rouw voor Staatsperſoonen en Militairen bepaald was, zo bereikte de tyding van 's Vorſten dood de Hoofdplaats van *Nederlandsch Indie* niet of de Raad maakte, in dit wydafgeleegen Gewest, ſchikkingen op den Rouw over den *Opperbewindhebber, Opper-Gouverneur Generaal der Nederlandſche Oost-Indiſche Maatſchappye* (*).

JACOB MOSSEL Gouverneur Generaal van *Neerlandsch Indien.*

Aldaar was, door het overlyden van den Gouverneur Generaal GUSTAAF WILLEM *Baron van Jmhoff*, Stedehouder van zyne Hoogheid (†), op den eerſten van Slacht-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 548.

(†) Zie het Leeven deezes Heers in de *Leevensbe-*

Slachtmaand des Jaars MDCCL. deeze hoog- LXXXI. aanzienlyke Bediening opengevallen. De BOEK. Heer JACOB MOSSEL, van *Enkhuizen* geboortig; doch in zyn vroegſte jeugd op 1752. *Batavia* gekomen, en van Waardigheid tot Waardigheid opgeklommen, intusſchen, by voorraad, in *Nederlandsch Indie* tot diens Opvolger aangeſteld, in afwagting der goedkeuringe van zyne Hoogheid, als Opper-Gouverneur Generaal, en van de Edele Hoogagtbaare Heeren Bewindhebberen der Compagnie, ontving dezelve, en geſchiedde den vier en twintigſten van Hooimaand de Inhuldiging op de plegtigſte wyze, onder het betoon van de daar gebruiklyke Eeretekenen, die meer dan een zweem van Vorstlyke grootheid hebben. De onlangs aangekome maare van het overlyden des Stadhouders, en de daar door veroorzaakte rouwe, verbande alle luidrugtige vreugdebetooningen. (*).

Hoewel reeds op den achtſten van Slachtmaand des voorleden Jaars eene plegtige Bezending uit hunne Hoog Mogenden aan de Prinſes Gouvernante was afgevaardigd, om haar den Eed af te vorderen, wegens het neemen van Zittinge in den Raad van Staaten (†), liep het tot den éénentwintigſten van Wintermaand deezes Jaars aan eer haare Koninglyke Hoogheid, De Gouvernante neemt zitting in de Hooge Vergaderingen.

beſchryving van eenige voornaame heeft Nederlandſche Mannen en Vrouwen. III Deel bl. 274.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. *bl.* 549 *enz.*

(†) *Nederl. Jaarb.* 1751. bl. 1036.

LXXXI. BOEK. 1752.

heid, in die Vergaderinge, zittinge nam; zonder eenige plegtigheden, wordende derwaards alleen vergezeld door den Opperhofmeester den Generaal VAN BURMANIA, den Opperstalmeester Luitenant Generaal VAN GROVENSTEINS, en den Kamerheer VAN VOIGT. Zy vertoonde zich dien eigen dag in de andere Hooge Vergaderingen: want, naa eenigen tyd toevens in den Raad van Staaten, liet zy zich in een Draagstoel naa het Collegie van Heeren Gecommitteerde Raaden van *Holland* en *Westfriesland* brengen, en begaf zich van daar naa de Vergaderplaats der Heeren Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, waar de Raadpensionaris STEIN haar, uit naam van hun Edele Groot Mogenden, met eene welgepaste Redenvoering begroette, welke door haar minzaam beantwoord werd.

Haar Voorstel by Staaten van *Holland* tot vermindering van Krygsvolk.

In den Stadhouderlyken Stoel gezeten, leverde zy, onder betuiging, dat zy altoos bedagt was, om, de bezwaarde Finantien der Gewesten, zo veel mogelyk, te verligten, een Plan over, 't welk zy hadt doen ontwerpen, tot vermindering van de *Gardes du Corps*, als mede van de *Hollandsche* en *Zwitzersche Gardes*, 't geen 's jaarlyks eene somme van 110480 Guldens zou besparen (*), niet twyfelende of hun Ed. Groot Mogenden zouden 't zelve aanzien als een blyk van haaren yver voor het Gemeenebest, en byzonder voor *Holland*, ook

(*) Zie dit Plan in de *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 10.

ANNA
Princesse Douariere van Oranje en Nassau,
Gouvernante der Vereenigde Nederlanden.
R. Decheren, delin.
Reinst Vinkeles, fecit 1788.

ook 't zelve met hunne goedkeuring verceeren, en voorts alles te werk ſtellen, wat ten beste van den Lande kon ſtrekken; 'er by voegende, dat zy niet kon naalaaten, te deezer gelegenheid aan te bevelen, dat in de zaak raakende de Ampten, met allen mogelyken ſpoed, een beſluit mogt genomen worden. Naa dankbetuiginge, werd zy te rug geleid door alle de Leden dier Vergaderinge, en door eenige Leden van de Ridderſchap, vergezeld tot in een der vertrekken van de Heeren Staaten Generaal, waar zy eene Raadpleeging bywoonde met Gedeputeerden van hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten gehouden. Eindelyk nam de Gouvernante ook zitinge in de Vergadering van hunne Hoog Mogenden, wordende, naa het ſcheiden der Vergaderinge, door drie Edelen, benevens den Griffier FAGEL, tot aan de koets uitgeleid.

Beſluit daar op genomen. Voordeelen, gehegt aan 't Plan van de Gouvernante omtrend het Krygsvolk ingeleverd.

Geen wonder, dat het Voorſtel in de Staatsvergaderinge van *Holland* gedaan, en vervolgens ter Algemeene Staatsvergaderinge overgeleverd, daar eene algemeene goedkeuring vondt, en in een Beſluit veranderde, om 'er den Staat van Oorlog, voor het toekomende Jaar, volgens te ſchikken (*). In Wintermaand des voorleden Jaars was reeds het Beſluit genomen, om met Grasmaand 's Lands Krygsvolk 2008 Man te verminderen (†). Ook hadt de

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 12.
(†) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 5.

LXXXI. BOEK. 1752. de breedvoerige Voorſlag van de Gouvernante, om de Troepen van den Staat op een meer vasten en min kostbaaren voet dan tegenwoordig, te brengen, in 't Voorjaar medegedeeld (*), de bewonderende goedkeuring van 's Lands Hooge Magten weggedraagen, als zodanig ingerigt, — dat, naar voordragt van den Raadpenſionaris STEIN, de volvoering van dat Ontwerp, met den tyd, zou geeven een voordeel van meer dan vyftien Tonnen Gouds, en van nu af aan eene baate van ruim acht Tonnen Gouds, terwyl de Armé van den Staat, in getal van gemeene dienſtdoende Manſchappen, niet meer dan ruim zestien honderd zou verminderen. — Dat, daarenboven, by 't zelve, verſcheide nieuwe en noodzaaklyke voordeelen aan de overblyvende Militie waren toegevoegd, geſchikt om de Compagnien te zuiveren van menigvuldige gebreken, thans in dezelve plaats vindende, als mede dat 'er een voegelyk middel was aangeweezen, om de Troepen voortaan, zonder uitſtel, te betaalen. — Dat voor de zodanigen, die hunne Posten zouden verliezen, gezorgd was op een wyze, welke, aangemerkt de volſtrekte noodzaaklykheid eener groote Hervorminge, geene wettige reden van klaagen overliet, en alomme aan de Republiek eere zoude moeten aandoen. — Dat, hoe wonderſpreukig en ſtrydig het ge-

(*) Zie dit Ontwerp *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 263 enz.

gezegde, in den eerſten opſlage, mogt voorkomen, men alles, by een nauwkeurig onderzoek van het Ontwerp, en de daarby gevoegde ſtaaten zou bewaarheid vinden. — Voorts hadt men alle Partydigheid en Onregt vermydt, en was niet aangegaan tegen eenige Capitulatie, uitgezonderd met opzigt tot de drie Battaillons van *Oranje Naſſau*, en de twee Battaillons van den Heere Vorst VAN WALDECK hier te Lande, by dit Ontwerp behandeld op den voet van Nationaale Troepen, ſchoon ze eigenlyk overgenomen Corpſen waren; doch dat haare Koninglyke Hoogheid, ten opzigte van de eerstgemelden, gaarne haare toeſtemming daar toe hadt gegeeven; en dat zy, met betrekking tot de laatstgenoemden, den Vorst van WALDECK alvoorens hadt laaten polsſen, en uit diens antwoord, by den Voorſlag overgeleverd, gezien dat deeze, op eene edelmoedige wyze toeſtemde, dat zyne twee Regimenten, in dienst van den Staat, en hier te Lande zynde, zouden worden zamengevoegd om maar één Regiment te maaken, en ten dien opzigte gelyk te ſtaan met de Nationaale Troepen, onder eene zeer aanneemelyke voorwaarde, thans mede opengelegd. — Dat, wanneer het voordeel van dit Ontwerp gevoegd werd by het voordeel der reeds by voorraad gedaane Afdanking, de geheele ſom dier beide, met den tyd, meer dan achttien honderd acht en zeventig duizend Guldens zou bedraagen, en van nu af aan boven de

LXXXII. BOEK. 1752.

LXXXII. BOEK. 1752.

elf honderd vyf en dertig duizend Guldens: een voordeel nimmer te verwerven door eene vermindering der Troepen op de gewoone wyze, of de Afdanking van Corpſen, of van Onder-Officieren of Gemeenen, zonder de Krygsmagt van den Staat tot die laagte te brengen, dat het even veel zou zyn of zy dezelve hadt, dan niet (*).

Schikkingen op de Kleeding der Militairen.

Haare Koninglyke Hoogheid, die eene nuttige voorziening gedaan hadt, ten opzigte van de Schuldbekentenisſen der Officieren: dewyl deezen, in verlegenheid om geld op te neemen, de ſlegte ſtreeken van baatzugtigen opvolgden, en zich, tegen een hoogen Intrest, voor meerder Penningen ſchuldig ſtelden, dat de Schuldenaars waarlyk genooten hadden: waar uit wederzydſche ongelegenheden reezen (†), maakte eene nieuwe Schikking op de Monteering der Troepen van den Staat. De Regimenten Dragonders zouden in 't Blaauw gekleed blyven; de Regimenten Cavallery, uitgezonderd de Gardes te Paard, die de blaauwe Kleeding bleeven behouden, zouden allen in 't Wit gekleed worden; uitgenomen de *Schotſche Brigade*, welke in 't Rood bleef, zouden de Regimenten Infantery alle in 't Blaauw worden uitgedoscht. Voorts liet zy het aan de Hoofden der Regimenten over, om zodanige Opſlagen, verdere Uitmonſteringen, en Kamiſoolen te geeven,

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 211.
(†) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 5.

ven, als deezen zouden goedvinden; uitgezonderd dat 'er geen Goud of Zilver, zelfs geene van goud of zilverdraad gewerkte Knoopen, hoe of op wat wyze het zou mogen weezen, mogt voorgeſchreeven worden, behalven by de Gardes Dragonders, Gardes te Paard, Gardes te Voet, en de Zwitzerſche Gardes; dan ſtondt het den Hoofden vry, om aan de Hoeden der Officieren zodanige Boordzels en gewerkte Knoopen, 't zy van Goud of Zilver, te geeven als zy verkoozen: en kreegen alle Krygsofficieren, van den Colonel af tot den Vaandrig ingeſlooten, teffens last om aan het Hof van haare Koninglyke Hoogheid niet te verſchynen, dan in hunne Regiments-monteeringe (*) LXXXI. BOEK. —— 1752.

Waarom voor de Landmagt zo zeer gezorgd, en de Zeemagt onvoorzien gelaaten werd.

Baart het eenige verwondering, dat de Gouvernante, zo van den aanvang haars Beſtuurs, als by haar eerſte Verſchyning in *Hollands* Raadzaal, het oog meest ſcheen gevestigd te hebben, op de Landmagt van den Staat, en het maaken van Hervormingen in dezelve, deeze zal ſpoedig verdwynen als wy ons herinneren, dat LODEWYK, Hertog van *Brunswyk*, in den Jaare MDCCL, in dienst van 't Gemeenebest getreeden, aangeſteld was, om, het algemeen Opperbevel te voeren over de Troepen van den Staat, geduurende den tyd van 's Stadhouders Minderjaarigheid. Wat hy daaromtrent voorſtelde, droeg de toeſtemming van

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 6 en 362.

LXXXI. BOEK. 1752.

van haare Kouinglyke Hoogheid weg, en wat deeze voorſloeg, kon niet misſen te behaagen, in de Hooge Vergaderingen, zodanig als dezelve toen geſteld waren. Hoe breedvoerig ook en uitgewerkt een Plan omtrent de Landmagt werd ingeleverd, en geheel omhelsd, ſchoon 'er niet weinig op zou hebben kunnen worden aangemerkt, van de Zeemagt repte men zo min als of dezelve in ons Gemeenebest geen beſtaan altoos hadt.

De uitvoer van 't geen tot de Houtzaagery behoort, verboden.

Hadden 's Lands Vaders, met het afloopen van het voorgaande Jaar, zich gedrongen gevonden, om, door een geſtreng Plakaat, de baatzugt tegen te gaan van zommigen, die den pligt het Vaderland ſchuldig vergeetende, zich niet ontzagen om de goede Ingezetenen, het Houtzaagen, Touwſlaan, Weeven, Twynen, en dergelyke Hanteeringen verſtaande, te verleiden en door ſchoonſchynende beloften en hooge geldbelooningen uit te lokken, ten einde deeze Landen te verlaaten, en met hunne Kundigheden, in die Handwerken, na elders te vertrekken, tot groot nadeel derzelven in deeze Gewesten, zy vonden dit niet genoegzaam, althans niet ten opzigte van de Houtzaagerye, zedert veele Jaaren zulk een voordeelige Trafiek. Buitenlanders, dien het gelukte Werkvolk te krygen tot de Houtzaagerye in ſtaat, bleeven verlegen om Houtzaagmolens, en wat tot dezelve noodig was, te bekomen, zonder ze van hier te ontbieden; 't welk gelegenheid gaf tot lastgeevingen om Molens en de voornaam-

naamſte gedeeltens tot de Zaagerye behoorende, of afbraken van Molens, te koopen, tot welker uitvoering onbedagte en baatzoekende Ingezetenen zich lieten gebruiken. Zy gingen dit tegen, door een ſtreng Plakaat, teffens de vervoering zeer bezwaarlyk maakende (*). LXXXI. BOEK. 1752.

Nood is de Moeder veeler Kunſten, geen wonder dat ons Land, 't welk zich zonder Rivier-Sluis- of Dyk-werken, niet boven water kan houden, uitmunt in Lieden daar op afgerigt, en van de noodige Werktuigen voorzien. De kundigſte Aanneemers en bekwaamſte Werklieden te *Werkendam*, *Hardingsveld*, en daar om ſtreeks, woonagtig, hadden, van tyd tot tyd, zich verbonden om buiten de Landen van den Staat, dergelyke Werken aan te neemen, het Werkvolk, de Schuiten, en de Werktuigen derwaards heen te voeren. Dit onbegrensd zynen gang gaande, kon niet dan ten nadeele van den Lande ſtrekken: immers ſtondt het geſchaapen, by opkomenden nood, deeze bekwaame Lieden met de benoodigde Werktuigen te miſſen: waarom Staaten van *Holland* goedvonden, zodanige Aanneemingen, buiten den Staat, te verbieden; nogthans wilden zy de Nabuuren van derzelver hulpe niet geheel verſtooken laaten, uit welken hoofde het hun vry ſtondt, uitdruklyk verlof van Heeren Staaten te verzoeken (†). Bepaaling by *Holland* omtrent de Dykwerkers.

De

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 5. 74.
(†) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 360.

LXXXI. BOEK. 1752.

De Kooplieden, op *Spanje* handeldrijvende, verwierven by de Algemeene Staaten, op hun verzoek, voor den tyd van twee Jaaren, vrydom van alle Regten, als mede van het buitengewoone Veilgeld, wegens vreemde Linnens, Gaarens, Yzerwerk en Kooperdraad, in deeze Landen gebragt, om dezelve na *Spanje* over te voeren; zullende de Linnens en Gaarens, uit *Duitschland* komende, ten einde geen nadeel toe te brengen aan de Binnenlandsche Handwerken, hier niet verkogt mogen worden. Alles onder de behoorelyke voorzorgen op dat de voorschreeven Goederen na geene andere Plaatzen of Ryken, dan *Spanje* mogten gaan (*).

Vryheden aan de Handelaars op *Spanje* verleend.

Zints de oprichting van het Gemeenebest, hebben de zeven Steden van het *Noorder-Kwartier* of *Noord-Holland*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Medenblik*, *Alkmaar*, *Edam*, *Monnikendam* en *Purmerende*, de Steden van *Westfriesland*, *Kennemerland* en *Waterland* uitmaakende, een byzondere Rekenkamer gehadt, waar toe elke Stad een Lid uit haaren Raad, voor twee Jaaren, afvaardigde, onder den naam van *Rekenmeester*; alles behandelde men 'er omtrent op dezelfde wyze, als in de Rekenkamer van *Holland*, in *'sHaage*. Te *Hoorn*, waar de *Gecommitteerde Raaden van het Noorderkwartier* vergaderen, werd ook deeze Rekenkamer gehouden (†); de-

De Rekenkamer van het *Noorder kwartier*, uit *Hoorn*, na *'sHaage* overgebragt.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 207.

(†) *Tegenw. Staat der Verëén. Nederl.* V. D. bl. 374.

dezelve nam, met Bloeimaand deezes Jaars, aldaar een einde, wordende na *'s Gravenhaage* overgebragt, om met de Rekenkamer van *Holland* te gemaklyker en eenſtemmiger te kunnen handelen (*). LXXXI. BOEL. —— 1753.

De Hofplaats *'s Gravenhaage*, meer en meer, naa de verheffinge des Stadhouders, het middelpunt van verrigtingen, die naa Vorſtlyke Grootheid ſmaakten, aanſchouwde thans de volvoering eener Plegtigheid, om derzelver zeldzaamheid, eene omſtandige melding waardig. Hadt zyne Majeſteit de Koning van *Groot-Brittanje*, zyn Schoonzoon met het uiterſte genoegen tot de hooge Waardigheden in deeze Landen zien verheffen, dit aangemerkt als een bykomenden band van Vereeniginge tuſſchen zyne Ryken, en den Staat der *Vereenigde Gewesten*, en, by diens afſterven den Staatſecretaris Lord HOLDERNES herwaards afgevaardigd, om by de Prinſes Weduwe den rouw te beklaagen, wegens het verlies van haaren Vorſtlyken Gemaal, en haar in deeze treurige omſtandigheden met raad en daad te ondersteunen, 's Konings genoegen by de Algemeene Staaten betuigende over het vaardig ten uitvoer brengen der ſchikkingen op de Erfopvolging in den Jaare MDCCXLVII beraamd, hy was, ten deezen Jaare, zynen Kleinzoon byzonder gedagtig, en betoonde zulks door hem met de Ridder Orde van den WILLEM DE V. tot Ridder van den Kouſeband v heeven.

Kous-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 145.

LXXXI. BOEK. 1752.

Kousseband te vereeren. Deeze is de oudſte onder alle Wereldlyke Ordes, door Koning EDUARD DEN III. ingeſteld, en welker Leden nooit het getal van zes en twintig overtreffen, altoos beſtaande uit Perſoonaadien van den eerſten rang. Acht Keizers van het *Duitſche* Ryk, negen en twintig Koningen van andere Ryken in *Europa*, vyf Prinſen van *Oranje*, benevens verſcheide Paltsgraaven, Keurvorſten en Hertogen, buiten *Engeland*, waren Medegenooten geweest van deeze Ridder Orde. Onder de Prinſen van *Oranje*, daar mede vereerd, was ook de jongst overleden Stadhouder. De Grootvader van WILLEM DEN V. dagt hem deeze eere toe, en liet ze op de ſtaatlykſte wyze opdraagen, naa dat hy hem, in een Capittel van die Orde, plegtig tot Ridder hadt verklaard.

De vyfde van Zomermaand was beſtemd tot de volvoering van de Ridderlyke Inhuldiging in het Huis de *Oranjezaal*. Derwaards hadt zich, in den voormiddag het aanzienlykſte gedeelte der Gardes, alle in hunnne groote monteeringen, vervoegd, en zo geſchikt als den meesten luister kon byzetten aan de op handen zynde plegtigheid. In het voorhuis ſtonden alle de Liverybedienden van het Hof, op 't kostbaarſte uitgedoscht, benevens een Stalmeester, binnen de Vertrekken bevonden zich de Pages: alle de Officieren van de Regimenten *Hollandſche* en *Zwitzerſche* Gardes waren in hunne groote monteering,

zo op het Bordes als in de Vertrekken, om de Plegtigheid by te woonen; van tyd tot tyd vloeide een ongelooflyk aantal Perſoonen van rang van beiderlei Sexen toe, die boven, beneden, en in het Voorhuis, plaats namen, zo als zy oordeelden het vreemde Schouwſpel, 't geen nu op het punt ſtondt van geopend te worden, best te kunnen zien. LXXXI. BOEK. 1752.

Niet lang werd der Aanſchouweren verwagting uitgeſteld. Voor één uuren verſcheen de Colonel YORKE, Afgezant des Konings van *Groot-Brittanje*, by deezen Staat, met den Heer ANSTIN, eerſte Wapen-koning van dien Monarch, overgekomen om den jongen Vorst tot Ridder in te huldigen, gezeten in eene zeer kostbaare koets met zes paarden beſpannen, door een Looper voorgegaan, en van vier Liverybedienden vergezeld. De Officieren en het geſchaarde Krygsvolk betoonden de gewoone eerbewyzingen, en werden die Heeren beneden aan de Koets ontvangen, door alle de Hooge Officieren, Edellieden, en Generaal-Adjudanten van haare Koninglyke Hoogheid. De Prins Erfſtadhouder ontving hun op het bordes van de ſtoep, ſtaande tusſchen den Opperhofmeester Generaal Baron VAN BURMANIA en den Opperſtalmeester en Lieutenant Generaal GROVESTEINS, en geleidde ze na het vertrek der Gouvernante. Kort daar op kwamen in twaalf Koetzen, voorafgegaan door Staatenboden en te wederzyden omſtuwd met Liverybedienden,

de

LXXXI. BOEK. 1752.

de Afgevaardigden zo van hunne Hoog Mogenden, als van den Raad van Staaten, tot het bywoonen deezer Plegtigheid benoemd: zy werden met dezelfde eerbetooningen ontvangen, en door Zyne Hoogheid na een Vertrek geleid.

De Afgezant en Wapen-koning aan de Prinſes Gouvernante voorgeſteld, overhandigden haar hunne Geloofsbrieven, en het Boek der Wetten van de Ridderorde. Die Vorſtin leverde hun een Geſchrift over met handtekening en zegel bekragtigt, waar in zy beloofde „ te zul„ len tragten, dat de Prins, haar Zoon, „ wanneer hy tot rypere Jaaren zou geko„ men weezen, zou nakomen alle de Ar„ tykels dier Wetten, welke niet ſtreeden „ tegen den Godsdienst, waar van hy Be„ lydenisſe zou doen, noch ook tegen de „ Regten en Vryheden van de Republiek „ der *Vereenigde Nederlanden*, waar van „ hy Erfſtadhouder was, noch tegen den „ Eed, dien hy naderhand, ingevolge „ van die Waardigheid, zou moeten doen." Deeze uitzondering was uitdruklyk door den Koning aan zyn Kleinzoon vergund (*).

Hier

(*) De gewoone Eed, die een Ridder voorgeleezen en door hem afgelegd wordt, is van deezen inhoud: *Gy, verkooren zynde tot een Medegenoot deezer Hoog Edele Ridder-Orde van den* Kousseband, *belooft en zweert, by de Heilige Euangelisten, daar hier uw hand op ligt, dat gy, willens of weetens, nooit eenig Reglement van deeze Orde, of eenige Ar-*

Hier op ging men ter Inhuldiginge zelve over. De groote Zaal van 't Lusthuis was tot die Plegtigheid geſchikt. In het Opperſte gedeelte hadt men den grond derwyze opgehoogd, dat dezelve twee treden boven den gemeenen vloer verheeven was, om dit verheven gedeelte ſtondt eene baluſtrade, en kostbaare tapyten bedekten 't zelve. Te midden van dien verhoogden grond was een Koninglyk geſtoelte geplaatst, overdekt met een verhemelte, beſtemd om ledig te blyven, en te verbeelden, als of de Koning van *Groot-Brittanje* zelve tegenwoordig was, ten welken einde het verhemelte met de Koninglyke Wapenen van *Groot-Brittanje* praalde. Ter ſlinker hand was een ander dergelyk Geſtoelte voor den Jongen Prins van *Oranje*, met de Vorstlyke Wapenen vercierd, waar by twee andere Stoelen geplaatst waren, een voor den Afgezant YORKE, en een voor den Wapen-koning ANSTIN. Tegen over dezelve ſtonden verſcheide Armſtoelen onder een verhemelte, voor de Afgezondenen uit de Algemeene Staaten, en den Raad van Staaten, naby de baluſtrade was een Geſtoelte gezet voor de Prinſes CAROLINA. Eerst wer-

LXXXI. BOEK. 1752.

Artykelen daar in vervat, breeken zult, behoudens dat zy overeenkomen en niet ſtrydig zyn, met de Wetten van GOD *Almagtig, of van dit Koningryk, zo veel van U afhangt en U toebehoort. Zo help U* GOD *en zyn Heilig Woord!* Tegenw. Staat van Groot-Brittanje. I. D. bl. 324.

LXXXI. BOEK. 1752.

werden die Heeren Afgevaardigden, door twee Edellieden, afgehaald, ter Zaale ingeleid, om plaats te neemen op de voor hun geſchikte ſtoelen, onmiddelyk daar op verſcheen Prinſes CAROLINA, vergezeld door eenige Edellieden, en alle de Staatdames van het Hof, en nam plaats. De Intrede van zyne Hoogheid zelve, met de Inhuldigers, ging op deeze wyze toe. Vooraf de Generaale Adjudanten twee aan twee; agter deezen de Edellieden mede by paaren, en naa dezelven de Kamerheer Generaal Major BIGOT; hier op volgde de Wapen-koning in zyn Plegtgewaad, draagende den Koninglyken Lastbrief, op pergament geſchreeven, liggende het Zegel in eene kostbaare doos, benevens de Cieraaden van de Orde op een rood fluweel kusſen; de Afgezant YORKE vergezelde hem, en onmiddelyk daar op vertoonde zich de aanſtaande Ridder, gaande tusſchen den bovengemelden Opperhofmeester en Opperſtalmeester, gevolgd door de Officieren van Ordonnantie, zo van de *Gardes du Corps* als van de *Cent Suiſſes*. Alle de Perſoonen, die tot deezen optocht behoorden, maakten, de Zaal intredende, drie Eerbewyzingen voor het Geſtoelte van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit, by het inkomen, in het midden, en als zy plaats namen. Zyne Hoogheid met den Afgezant en Wapen-koning gingen zitten. Naa het eindigen van een ongemeen fraay Muzyk reezen de twee laatstgemelde Heeren op. Dit deedt ook zyne Hoog-

Hoogheid, en de Heeren Afgevaardigden. LXXXI.
Terwyl zy dus op hunne plaatzen overeinde BOEK.
ſtonden, maakte de Heer YORKE eene ——
diepe buiging voor 't Geſtoelte van zyne 1752.
Groot-Brittanniſche Majeſteit, vervolgens voor zyne Hoogheid, en hem met deeze Aanſpraak, in de *Franſche* taal, begroetende.

„ MONSEIGNEUR! Het is op bevel „ van den zeer hoogen, zeer uitmunten- „ den én zeer vermogenden Monarch, „ uwen Koninglyken Grootvader, GEOR- „ GE DEN II., door GODS Genade Ko- „ ning van *Groot-Brittanje*, *Frankryk* „ *en Ierland*, den Verdediger des Ge- „ loofs, dat wy de eere hebben tot Uwe „ Doorlugtige Hoogheid te naderen, en „ denzelven, uit naam des Konings, als „ Souverain der zeer edelen en roemrug- „ tige Orde van *St. Joris*, genaamd de „ KOUSSEBAND, kennis te geeven, dat „ het zyne Majeſteit behaagd heeft, in „ een Capittel in deszelfs tegenwoordig- „ heid den vierentwintigſten van laatſtle- „ den Maart gehouden, Uwe Doorlugtige „ Hoogheid, met toeſtemming van alle „ Mede-ridderen, toen tegenwoordig, te „ verkiezen, om Ridder dier roemrugtige „ Orde te weezen, en dat zyne Majeſteit „ ons naderhand belast heeft, de Tekens „ daar van aan U te bezorgen. Wy ver- „ zoeken Uwe Doorlugtige Hoogheid, „ ons te willen vergunnen om te openen, „ en aan dezelve voor te leezen de Aan- „ ſtelling, waar mede ons zyne Majeſteit

LXXXI. BOEK. 1752. „ heeft gelieven te vereeren, en volgens „ welken wy, overeenkomſtig met de be„ vélen van zyne Majeſteit, zullen voort„ gaan om uwe Doorlugtige Hoogheid, „ met de Cieraaden van die zeer edele „ Orde te bekleeden."

Met eene buiging beantwoordde de jonge Vorst deeze Aanſpraak. De Wapenkoning ANSTIN nam daar op de Aanſtelling, gaf ze aan den Afgezant, die ze aan zyne Hoogheid overhandreikte, uit wiens hand de Secretaris HORST dezelve ter voorleezinge ontving. Onder dit leezen ſtonden alle de aanweezenden overeinde. Zyne Hoogheid dezelve weder ontvangen hebbende, gaf ze te rug aan den Wapen-koning, wanneer een ieder zich nederzette. — Andermaal hief het Muzyk aan, en reezen naa 't zelve de Afgezant en Wapenkoning weder op, maakten hunne Eerbetooningen; laatstgenoemde Heer nam den KOUSSEBAND (*), dien overgeevende aan YORKE, welke dit hooge Ordeteken aan 't ſlinker been van zyne Hoogheid gespte, terwyl de Wapen-koning het Formulier las. Voorts reikte hy het *Blauwe Lind*, met een daar aan hangenden Gouden Pen-

(*) Deeze *Kouſeband* is een Band van blaauw Fluweel, omboord met fyn Gouddraad, gemeenlyk met de Letters van de Zinſpreuk der Orde, HONY SOIT QUI MAL Y PENSE, (*Het gaat hem kwalyk, die 'er kwaad van denkt*) beſtikt, verciert met een Gouden Geſp, en zomtyds met kostbaare Geſteenten.

Penning, waar op *St. Joris* te paard is ver- LXXII.
beeld, den Draak met een Speer doorſtoo- BOEK.
tende, aan den Afgezant over, die 't zelve
den jongen Vorst omhing, onder het ten 1752.
tweede maal leezen van het Formulier. Vervolgens werd de *Purperen Mantel*, de *Halsband*, de *Degen*, het *Boek der Statuten* en de *Muts* met Pluimen, op dezelfde wyze, aan den Afgezant overgehandigd, die deeze Ordes-Cieraaden aan zyne Hoogheid vertoonde; doch van wegen zyne jonge Jaaren, niet aandeedt, de Wapenkoning lag ze weder op het Kusſen neder. De Ridder werd, door den *Groot-Brittanniſchen* Gezant, in 't *Fransch*, op deezen trant aangeſprooken.

„ Gy zyt tegenwoordig bekleed, MONSEIGNEUR! Gy zyt Ridder geworden „ van eene Orde, die, buiten tegenſpraak, „ alle de andere Militaire Orden van 't „ Heelal in Oudheid overtreft, en tot nu „ toe haaren Adeldom en haare Zuiverheid, zonder eenige ſmet of wraaking, „ behouden heeft. — Op U, MONSEIGNEUR! zyn de Hoope, de Verwagting, en alle de Wenſchen van eene „ groote en wyze Republiek gegrond. „ De Loopbaan, welke aldaar voor U geopend is, verdient uwe zorgen, en ik „ kan niet twyfelen of Uwe Doorlugtige „ Hoogheid zal, als dezelve, onder de „ oogen, en onder de wyze en voorzigtige zorgen, van haare Koninglyke Hoogheid de Prinſes uwe Moeder en Voogdeſſe, tot ryper ouderdom gekomen is,

LXXXI. BOEK. 1752.

„ zich waardig maaken, om, in de Histo-
„ rie van deeze Orde, onder het getal der
„ Helden, die aan dezelve den uitmun-
„ tendſten luister hebben toegebragt, eene
„ plaats te vervullen.

„ Ik, een yverig en getrouw Dienaar van
„ mynen Koning en myn Vaderland, op-
„ regt en met de daad in het Geluk van
„ de Republiek der *Vereenigde Nederlan-*
„ *den* belang neemende, en een Vriend
„ zynde der Vryheid, die het Voorwerp
„ der gemeene zaak tusſchen die beide
„ Volken is, ſtort de kragtigſte wenſchen
„ uit, dat de roem van Uwe Doorlugtige
„ Hoogheid evenaare, den roem der Hel-
„ den, welke met deeze Orde, zints haa-
„ re eerſte Inſtelling, zyn vercierd ge-
„ weest, en welker gedagtenis nooit zal
„ worden uitgewischt. — Schoon ik wilde
„ ik zou geen Loopbaan kunnen openen,
„ die heerlyker en den naayver van uwe
„ Doorlugtige Hoogheid waardiger is dan
„ het Leeven en de Daaden van alle die
„ Christen Ridders, welke deeze edele
„ Tekenen, waar mede gy werklyk be-
„ kleed zyt, gedraagen hebben. Zinne-
„ beeldige Tekenen van een Orde, die
„ byna vyf honderd Jaaren geleeden, door
„ den zegenryken Koning EDUARD DEN
„ III. van *Engeland* ingeſteld, en door
„ een volgende reeks *Brittanniſche* Ko-
„ ningen, tot onze dagen, zonder ver-
„ breeking gehandhaafd en gedraagen is.
„ Ten deezen opzigte moet ik tot de
„ goedheid van uwe Doorlugtige Hoog-
„ heid

„ heid toevlugt neemen. De paalen, wel- LXXXI.
„ ke ik my dien voor te ſchryven, ver- BOEK.
„ bieden my ergens anders, dan in de ——
„ Jaarboeken van het zeer oude en door- 1752.
„ lugtige Huis van *Oranje* voorbeelden
„ te zoeken, wegens 't geen ik de eer
„ heb voor te draagen. De MAURIT-
„ SEN, de FREDERIK HENDRIKKEN,
„ de WILLEMEN I. II. III. en IV, Stich-
„ ters of Beſchermers van deezen Onaf-
„ hangelyken Staat, zyn Naamen, die nooit
„ zullen ophouden van aan waare Bemin-
„ naars der Vryheid dierbaar te zyn. —
„ Hunne voorbeelden mogen het weezen,
„ waar door het jonge en tedere Hart van
„ Uwe Doorlugtige Hoogheid aangedree-
„ ven en vuurig worde; hunne Daaden
„ moeten uwe Studie zyn; hunne Helden-
„ ſtukken, hunne Wysheid, uw Leevens-
„ richtſnoer uitmaaken! Erfgenaam hun-
„ ner Eertytelen! wees teffens Erfgenaam
„ hunner Deugden!

„ Met welk een vermaak en genoegen
„ zal zich uwe Doorlugtige Hoogheid
„ niet ten eenigen dage, dit aanmerke-
„ lyk Tydſtip te binnen brengen, toen
„ de Koning, myn Meester, aan dezelve,
„ in een zo tederen Ouderdom, dat daar
„ van bykans geen voorbeeld is, de Eer
„ opgedraagen heeft van de Orde, welke
„ hy zelve draagt; terwyl zyne Majeſteit,
„ door zulks te doen, een der ſterkſte be-
„ wyzen heeft gegeeven, van zyne Ko-
„ ninglyke Genegenheid jegens uw Door-
„ lugtig Huis, zo als ook jegens deeze

LXXXI. BOEK. 1752.

„ Republiek, waar van de Vriendſchap
„ aan denzelven, ten allen tyde, lief en
„ waard geweest is, en waar van de Be-
„ houdenis en Onafhangelykheid ſteeds
„ met die van zyne eigene Koningryken
„ op een eenpaarigen voet, en van even
„ groot gewigt zyn.

„ Deeze Bedenkingen, MONSEIGNEUR!
„ ben ik verzekerd, en 't zy my geoor-
„ loofd zulks te voorzeggen, zullen,
„ ten eenigen tyde, uwe Doorlugtige
„ Hoogheid aanſpooren, om door alles,
„ wat in zyn vermogen weezen zal, tot
„ de handhaving en bevestiging van de
„ gelukkige Eendragt, met dien zo na-
„ tuurlyken Bondgenoot van de Republiek,
„ mede te werken: eene Eendragt, van
„ welke de veiligheid der Proteſtantſche
„ Religie en de Beſcherming der Vryheid
„ van *Europa* af hangt."

De Opperhofmeester Baron VAN BURMANIA, beantwoordde deeze zwellende Aanſpraak, welke gepast mogt heeten, in zo verre zy op den Ridderlyken toon geſtemd was. — De Wapenkoning ANSTIN beſloot de Inhuldiging met de Tytels van den Jongen Ridder uit te roepen, onder welker aanhooren elk over einde ſtondt. Ten derden maale hief het Muzyk aan, en de Verrigters met de Aanſchouwers van deeze Ridderlyke Plegtigheid, verlieten de Zaal. De Prins met de Ordetekens, welke hy draagen kon, omhangen, vervoegde zich na 't vertrek van zyne Vrouw Moeder, om dezelve te laaten zien. Zy om-

WILLEM V. vertoont zich, tot de Ridderorde van den Kouſeband verheeven.

omhelsde, wel voldaan over de beweezene Eere, haaren Zoon, teffens last geevende, dat hy zich op 't bordes zou vertoonen aan de menigte van aanschouweren, van allerlei rang, omtrent het Lusthuis, vergaderd. De Heeren, die zyne Hoogheid, te deezer staatlyke gelegenheid, steeds opgepast hadden, traden met hem buiten, vergezeld van zyne Zuster CAROLINA. De lugt weergalmde van het vreugdegeroep der ontelbaare menigte; de jonge Ridder bedankte met buigingen, en kushanden. Elk was in zyn schik over de voegelykheid, waar mede de vierjaarige Prins zich gedraagen hadt geduurende deeze Plegtigheden, vry omslagtig voor een Kind. Op een Prinslyk Middagmaal van veertig borden onthaalde men ten Hove den Afgezant YORKE, den Wapen-koning ANSTIN, de Afgevaardigden der Algemeene Staaten en uit den Raad van Staaten, en andere Persoonen van rang, aan 't zelve bevondt zich mede de jonge Ridder, en 's avonds gaf de *Engelsche* Afgezant aan de Heeren van de Regeering, aan Heeren van 't Hof, den Buitenlandschen Gezanten, en andere aanzienlyke Persoonen van de beide Sexen, een voortreflyk Avondmaal en Bal. Eene toepasselyke Gedenkpenning vereeuwigde vervolgens deeze Gebeurtenis (*). LXXXI. BOEK. 1752.

Toen omtrent half Wintermaand de *Fran-*

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 457. van 't Jaar 1753. bl. 14.

LXXXI. BOEK. 1752.

Franſche Afgezant, de Marquis DE BONAC, van *Parys* in den *Haage* was aangekomen, liet hy, kort daar op, aan 't Hof van haare Koninglyke Hoogheid vraagen, wanneer het den Prins Erfſtadhouder best gelegen zou komen, om, den volgenden dag, een Bezoek van hem te ontvangen. De tyd werd op drie uuren 's namiddags bepaald. De ſtaatlykheid van dit Bezoek en van het Tegenbezoek vordert, dat een en ander, door eene eenigzins omſtandige beſchryvinge, bewaard blyve. Een Kamerdienaar, twee Pagies en een Stalmeester reeden te paard voor op, gevolgd van twee Loopers; een koets met zes paarden beſpannen, voerde vier Edellieden van den Marquis, en een tweede met een zelfde ſpan, den Afgezant, vergezeld van zyn Broeder den Ridder DE BONAC, den Heer MARIAN en den Heer DURAN. Aan 't Huis de *Oranjezaal* genaderd, bejegende de Wagt hem met Krygseere, en kwam zyne Hoogheid, tusſchen den Opperhofmeester VAN BURMANIA en den Opperſtalmeester VAN GROVESTEINS, vergezeld door een ſtoet Edellieden, tot aan de Koets den Afgezant tegen, en geleidde hem door verſcheide vertrekken; waar in de gewapende Manſchappen, Officieren, Generaals en andere Perſonen van aanzien zich bevonden, tot in het Kabinet: hier begroette de Afgezant den Erfſtadhouder met weinig woorden, 't welk hy zelf kort beantwoordde: waar op zyne Hoogheid, op gelyke wyze als by de ontmoeting, den Marquis

De *Franſche* Afgezant DE BONAC legt een Bezoek by zyne Hoogheid af.

tot aan de Koets te rug leidde. Deeze, met zyn gevolg tot aan de Hofbrug gereeden, keerde weder, en hadt een byzonder Gehoor, onvergezeld van plegtigheden, by de Gouvernante, en Prinſes CAROLINA. LXXXI. BOEK. 1752.

Tegenbezoek der Erfſtadhouders by de NAC.

Den volgenden dag deedt de Erfſtadhouder, naa voorgaande beletvraaging, een Tegenbezoek in volle ſtaatie. Voor af ging een Trompetter; naa deezen kwamen de Luitenant VAN SLINGELAND en vier en twintig Man, benevens een Wagtmeester van 't Regiment Gardes te paard; daar op twee koetzen met zes paarden beſpannen, zittende in de eerſte koets de Heeren Generaals Adjudanten CRONSTROM, CRETSMAR en D'AUBONNE, in de tweede de Adjudant en Luitenant Generaal ROUSE, met den Baron WULKNITZ; toen volgde een Officier en acht Lyfwagten; voorts de Stalmeester GROOS en vier Pagies te paard; naa dezelven twee Loopers, en vervolgens de Koets van zyne Hoogheid met acht paarden beſpannen, hy zat 'er in met de bovengemelde Opperhof- en Opperſtalmeester, voor op ſtonden twee Pagies, achter op zes Lakeien, aan de portieren gingen de Heidukken, en aan elke zyde acht van de *Cent Suiſſes*. Daarop vertoonden zich weder een Trompetter, een Officier en zestien Gemeenen van de Lyfwagt; en twee koetzen ieder met zes paarden beſpannen, zittende in de eerſte de Kamerheer Baron VAN VOIGT, de Heer LASSARA, Capitein der *Cent Suiſſes*, met den Graaf DE MARSIN, Kamer-

LXXXI. BOEK. 1752.

merheer van haare Koninglyke Hoogheid; in de tweede de Heeren Colonel RENGERS en Baron VAN HEYDEN, Edellieden; de trein werd geflooten door den Cornet LOOS, met vier en twintig Man en een Wagtmeester van het Regiment Gardes te paard. In deeze fchikking ging die ftaatlyke ftoet van de *Oranjezaal* na het Hotel des *Franfchen* Afgezants, op de *Prinfesfe Gragt*. Met een talryk gevolg trad de Marquis DE BONAC, op het aannaderen, den Erfftadhouder te gemoet tot aan het portier der Koetze, geleidde hem na het Kabinet; en, naa eenige oogenblikken toevens in 't zelve, weder tot aan de koets te rug: wanneer de ftaatlyke terugtocht andermaal het oog der Aanfchouweren verlustigde (*).

Liefdaadige Ondersteuning der *Franfche* Vlugtelingen.

Ten deezen Jaare vonden de Ingezetenen deezer Gewesten gelegenheid, om, op nieuw, blyk te geeven, dat hun Geluk niets grootfcher hadt, dan dat het hun in ftaat ftelde, om aan veelen wel te doen, en dat hun Inborst niets beter bezat, dan dat zy zulks wilden. Schoon dit betoon van Liefdaadigheid meerendeels flegts in 't voorbygaan gefchiedde, mag het egter niet vergeeten worden. De Vervolging om den Godsdienst, zints omtrent een Jaar, in *Frankryk*, voornaamlyk in *Languedok* en *Dauphine*, haare voor eene verlichte Eeuw zo fchandelyke rolle, met toeneemende woede, fpeelende, hadt een groot-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 1296.

groot getal dier arme verdrukten in *Zwitzerland*, dat geweld ontvlugtende, lyfberging gezogt, en gevonden; doch kon dit Land, om verſcheide redenen, hun tot geen beſtendige ſchuil en verblyfplaats ſtrekken. Zy zagen na elders uit, om deeze aan te treffen. — Eenige Biſſchoppen, voornaame Heeren, en andere Liefdaadige Perſoonen, in *Ierland* werden, met het afloopen des voorleden Jaars, te raade, een Fonds te verzamelen, tot onderhoud van de zodanigen dier Vlugtelingen, welken zich op hun Eiland zouden willen nederzetten. In *Engeland* bragten eenigen, met deeze menſchlievenden in *Ierland* briefwiſſeling houdende, het hunne toe, om dat Fonds te vergrooten. Schoon de Koning van *Groot-Brittanje*, eenigen tyd geleden, aan de Regeering van *Ierland* liet weeten, dat hy vyf duizend Ponden Sterlings geſchikt hadt tot onderſteuning van buitenlandſche *Proteſtanten*, die zich in *Ierland* zouden willen nederzetten (*), bleek het niet, dat de Hooge Regeering zich, tot hier toe, deeze zaak aantrok.

LXXXI. BOEK. 1752.

De Vlugtelingen in *Zwitzerland* kreegen zo ras geen kondſchap, van dit treffelyk en hun heilzaam oogmerk, of een aantal van honderd en veertien beſlooten, met een Predikant aan 't hoofd, zich van daar en na *Ierland* te begeeven. Omtrent het einde van Zomermaand namen zy den optocht aan. In het doortrekken van *Zwitzerland*, en op reis, had-

(*) *Tegenw. Staat van Groot-Brittanje*, II. Deel, bl. 576.

LXXXI. BOEK. 1752.

hadden zy de voortduurende blyken van hulpvaardige Menschlievenheid, en mogten *Holland* zo beroemd door deeze Deugd, naderende, zich een ruim betoon daar van belooven. Te *Rotterdam* zouden zy zich ontschepen, om van daar met een Schip, door het liefdaadig Genootschap in *Ierland* uitgerust, afgehaald te worden. De Gouvernante, met het lot deezer zwervende Ballingen bewoogen, die allen in *Frankryk* een eerlyk bestaan gehadt, en zommigen zelfs zeer voordeelige Kostwinningen gedreeven hadden, maakte na *Rotterdam* eene aanzienlyke geldsomme, te hunner ondersteuninge, over. De Regeering dier Stad deedt niet alleen een fraay geschenk, ten dien zelfden einde; maar liet, in een der openbaare Gestichten, voeglyke verblyfplaatzen voor die ongelukkigen bereiden. Het milddaadig hart en de ruime hand van veele byzondere Persoonen te dier Stede, bekend van wegen hun hulpryk mededoogen aan Landgenooten en Vreemden, ontsloot zich, tegen hunne aankomst. Wanneer zy in Hooimaand aankwamen, verwekte het gezigt dier Vlugtelingen, by groot en klein, eene algemeene deernis. Alles wat mogelyk was, werd aangewend, om hun allen gerak en gemak te bezorgen; behalven Huisvesting, Spys en Drank, ontvingen zy, Kleederen, Godsdienstige Boeken, andere behoeften en verkwikkingen, geduurende een verblyf van twaalf dagen, wanneer zy dus beweldaadigd scheep gingen, om de Zee oversteekende, aan te lan-

landen by de Beſchikkers, van hunnen op- LXXXI.
tocht. Vier Huisgezinnen bleeven hier, BOEK.
vervolgens door haare Koninglyke Hoog- ——
heid, te *Breda*, van eene behoorlyke ver- 1752.
blyfplaats en kostwinning bezorgd.

Nauwlyks waren deezen in *Holland* ge- Inzame-
komen, of een aantal van één en zestig lingen,
verliet *Zwitzerland*, en genoot te *Rotter-* ten hun-
dam een zelfde onthaal, waar men een nen be-
Schip vervaardigde, om ze na *Ierland* over hoeve, ge-
te voeren. 't Was zeer ligt te voorzien, daan.
dat de Geloofsverdrukking aanhoudende, het getal der Vlugtenden zeer zou vermenigvuldigen, en dat veelen, gelyk weleer, zich in deeze Gewesten, zouden willen nederzetten. Dit bewoog den Kerkenraad der *Franſche* Kerke in *Utrecht* tot het doen eener Inzamelinge voor de *Gereformeerde Franſche* Vlugtelingen, deeze beliep boven de twee duizend Guldens; en ging de gifte, vergezeld van de belofte eener ryke gaave, indien zy in *Utrecht* hunne wooning verkoozen. In de *Waalſche* Kerk te *Deventer*, aan de Huizen van den Predikant, Ouderlingen en Diakenen dier Gemeente, zamelde men een ſom van twee duizend en ruim acht honderd Guldens in, ten behoeve der *Franſche Gereformeerden*, die, ter oorzaake van hunne Godsdienstbelydenisſe, op de Galeien gebannen, in de Gevangenisſen geworpen, of na andere Landen gevlugt waren. — De Vervolging en het vlugten aanhoudende, liet ook de Milddaadigheid niet af de hand te openen. *Middelburg*, *Vliſſingen*, *Zierikzee* en *Goes* wa-

LXXXI. BOEK. waren, eenigen tyd laater, hier in voorbeeldelyk, en reikten de *Doopsgezinden* in dit Gewest, het hunne rykelyk toe (*).

1752. Schipbreukelingen van Capt. STENIS en anderen uit de *Moorſche* Slaverny verlost.

Strekte men dus hoogstloflyk de hulpbiedende hand uit aan Vreemdelingen, 'er waren Landsgenooten, die derzelver toereiking niet minder behoefden, ongelukkig zugtende, onder de harde Slaaverny der *Mooren*. 's Lands Capitein HENDRIK CORNELIS STENIS, 't Fregat *het Huis in 't Bosch* voerende, was in Wintermaand des voorleden Jaars, op de *Moorſche* Kust, by harden ſtorm geſtrand; van de honderd twee en dertig Zielen, waar mede het bemand was, kwamen 'er, met lyfsgevaar, honderd zeven en twintig aan land. Een *Hollandsch* Koopvaardy Fregat beliep, dien zelfden dag, 't zelfde ongeluk, negen Menſchen bleeven behouden. De aanbreekende dag ontdekte deeze Schipbreukelingen, wier Schepen, korten tyd naa het verlaaten, geheel aan ſtukken ſloegen, dat zy zich op de *Moorſche* Kust bevonden, zonder eeten en alleen voorzien van het weinige, 't geen zy, in de vlugt, hadden konnen by zich ſteeken. Op 't ſtrand, en dieper landwaards in, den weg vervorderende, om *Ceuta* te bereiken, kwam een hoop *Mooren* toeſchieten, die deezen geheel weerloozen gevangen nam, als beesten voortdreef, na een Kasteel, waar de Paar-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 931. 1336. 1337. van 't Jaar 1755. bl. 102.

Paardeſtallen hun ten verblyfplaats dienden, en een ſtukje zwart oneetbaar brood, met een dronk water, hun ten voedzel en drank verſtrekte, en zy van alles, wat hun op weg niet reeds ontnomen was, beroofd en naakt uitgeſchud werden. De Bevelhebber van *Tetuan* verſcheen den volgenden dag, vergezeld van Ruitery en Voetvolk, beklaagde den Capitein over zyn ongeluk, en liet het uitgehongerd Scheepsvolk een Broodje geeven. Deeze voerde hun, voor den Capitein en eenige Officieren Paarden en Muilezels bezorgd hebbende, na *Tetuan*, waar zy, naa veel vermoeijenis, uitgehongerd, aankwamen. Onder een ongelooflyk grooten toevloed van *Mooren*, de ongelukkigen met allen hoon, ſmaad en ſpot bejegenende, gingen zy in de gevangenis, in welke zy met een ladder zeer diep tot onder den grond moesten nederklimmen. Van dit akelig hol bleef de Capitein niet bevryd: toen de Officieren en Gemeenen 'er één voor één waren ingegaan, ſteeg hy van 't paard af, om in het zelfde lot met het Scheepsvolk te deelen. Doch 't leedt weinig tyds, of de *Engelſche Conſul* vervoegde zich by den Capitein, met verlof des Bevelhebbers, dat deeze, nevens zestien Man, mogten overgaan in eene andere Gevangenis, beter dan die, waar in de Onderofficieren met de Gemeenen bleeven zitten: terwyl zy van dien zelfden Conſul, en de Christen-Kooplieden, in hunnen nood, eenige ververſchingen ontvingen.

LXXXI. BOEK. 1752.

Eeni-

LXXXI. BOEK. 1752.

Eenigen tyd in dien Kerker doorgebragt hebbende, vonden zy zich genoodzaakt, zeer zwaaren arbeid te doen, onder eene nu zagter dan harder behandeling, naar de gewoonte der Inwoonderen van *Barbaryen*, om, door die verdrukkingen, de Vrienden der ongelukkige Slaaven te dringen, tot het betaalen van een hoogen Losprys. Te midden van dat leed genooten zy den verzagtenden onderſtand hunner Medechristenen, en mogten zich ſtreelen met het vooruitzigt op een naderende Verlosſing; dewyl alle moeite om hun de Vryheid te doen erlangen, werd aangewend, en over den Losprys gehandeld.

Met geen ydele hoop voedden zich die beklaagenswaardige voorwerpen: want in Slachtmaand gingen, ter voldoening aan dit verlangen, twee *Hollandſche* Oorlogſchepen, gevoerd door de Capiteins HOOGSTRAATEN en PICHOT van *Gibraltar* na *Tetuan* onder zeil; eerstgemelde Scheepsvoogd, vergezeld van de *Conſuls* der Algemeene Staaten FRANCOIS en LOUIS BUTLER, werden, by hun aan land ſtappen, door den Baſſa der Haven van *Tetuan*, en de Afgevaardigden des Keizers van *Marocco*, met allen betoon van agtinge ontvangen, als gezonden, om de Verlosſing hunner Landgenooten en het herſtel des Vredes te bewerken. Behalven de Gevangenen van het Oorlogs Fregat, *het Huis in't Bosch*, en het Koopvaardy Fregat, dien zelfden dag geſtrand, bevondt zich nog een aantal ongelukkigen door de Onderdaanen van

zy-

zyne *Marocaansche* Majeſteit, by het neemen van zes Koopvaardyſchepen, zints den Jaare MDCCLXXXII, tot Slaven gemaakt: van de vroegst genomenen was ſlegts één enkel Man, van de laatere een meerder getal, nog in leeven: dat van allen beliep één en veertig; en dewyl, door ziekte, ongeluk, mishandeling en moord, eenigen van 't geſtrande Volk des Oorlogs-Fregats, middelerwyl, uit het leeven gerukt waren, bleeven 'er honderd en negen ter losſinge over. LXXXII. BOEK. 1752.

De Losprys deezer honderd en vyftig Perſoonen, en het Geld voor de Vernieuwing van den Vrede, vondt men op 318954 Guldens, behalven nog eenig Geld, ten geſchenke voor de *Mooren* (*). Wanneer deeze Overeenkomst getroffen, en, daags daar aan, door de *Hollandſche* Gevolmagtigden de Heeren BUTLER, en twee Baſſas van wegens den Keizer van *Marocco*, getekend was, kondigde men terſtond den Gelosten, het heuglyk nieuws, hunner her-

(*) In den Brief van Dankzegging door den Keizer aan de Algemeene Staaten, den vierden van Wintermaand 1752 geſchreeven, geeft hy de betaalde ſom in deezer voegen op. „ Wy hebben ontvangen uwen „ Brief, welken gy ons gezonden hebt, door uwe „ Staatsdienaars FRANCOIS en LOUIS BUTLER, „ en met denzelven het Geld voor uwe Onderdaanen, die in onze handen zyn: vyfhonderd harde „ *Spaanſche* Daalders voor ieder Gevangenen, gelyk mede dertig duizend dergelyke Daalders, benevens een Diamant-ring en twee Metaale Stukken, „ welken het U behaagd heeft ons ten geſchenk te „ zenden." *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 874.

LXXXI. BOEK. 1752.

herkregene en duurgekogte Vryheid aan, en werden zy, nog dien eigenſten dag, tegen de bedongene Lospenningen, op deeze behoedzaame wyze, uitgewisſeld. Zo ras de Vrygekogten zig in de *Moorſche* Sloepen begeeven hadden, om na 't Oorlogſchip van den Capitein HOOGSTRAATEN overgevoerd te worden, zetten de Capiteins der Oorlogſchepen hunne Sloepen met het Losgeld uit; een bedryf van wederzyden met twee Seinſchooten aangekondigd. Vervolgens roeiden de Sloepen elkander te gemoet; te halver wege by elkanderen gekomen, gingen de gelosten in de Sloepen van de Oorlogſchepen over, en werd het Losgeld in de *Maroccaanſche* ontſcheept. Reeds voor het einde van Slachtmaand bereikten de Verlosten de Haven van *Gibraltar*, waar zy van de geledene ongemakken een weinig uitgerust zynde, op het Oorlogſchip van Capitein HOOGSTRAATEN, en dat des Capiteins VAN STOKKEN verdeeld, nog voor het einde des Jaars, na 't Vaderland ſtevenden, en in Sprokkelmaand des volgenden Jaars behouden *Texel* bereikten. *Amſterdam* aanſchouwde het zeer aandoenelyk tooneel der ontmoetinge deezer Vrygemaakten, Inboorlingen en Buitenlanders, onder welken eenigen van vroegtydig genomene Koopvaarders, die Jaaren lang in ſlaaffche ketenen gezugt, en de hoope der verlosſinge reeds opgegeeven hadden. Onbeſchryflyk groot was de dankbaarheid voor dit geſchenk der Vryheid, met geen ſchatten op te wee-

weegen. Wie geene byzondere betrekking tot hun hadt, en alleen de inſpraaken der gemeene Menschlykheid hoorde, voelde het welgeplaatste hart kloppen van de terſte aandoeningen; en was de vreugd van Bloedverwanten en Vrienden, deeze wedergekeerden begroetende, boven alle beſchryving. — Capitein STENIS begaf zich voorts na *'s Gravenhaage* om de Hooge Regeering, en haare Koninglyke Hoogheid, dank te zeggen voor de goedheid in 't losſen van hem en de zynen beweezen. LXXXI. BOEK. 1752.

Middelerwyl waren de Heeren BUTLER te *Tetuan* gebleeven, om de Bekragtiging der geſlootene Overeenkomst, en van den vernieuwden Vrede af te wagten. Dit Verdrag van Vrede en Koophandel, te *Tetuan* op den éénentwintigſten van Slachtmaand geſlooten, bevestigde de Keizer MULEY ABDALA op den vierden van Wintermaand. Van welke toeſtemming hy, ten dien zelfden dage, by eenen Brief, den Algemeenen Staaten berigt gaf. Grootendeels kwam het overeen met dat in den Jaare MDCLXXXIV. geſlooten (*). De Vrede met de *Marocaanen* geſlooten.

Zorgden dus 's Lands Vaders voor een aantal Perſoonen in den beklaaglykſten ramp ingewikkeld, en diende het Vredeverdrag om te voorkomen, dat zulk eén lot den Ingezetenen van den Staat niet weder In *Groenland* gelaatene Schepen door de Staaten in beſcherming genomen.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 137. Voor 't Jaar 1753. bl. 16. 170. Het geheele Verdrag wordt aldaar bl. 859. enz. opgegeeven.

LXXXI. BOEK. 1752.

der zou treffen, zy leenden ook bereidwillig het oor aan Onderzaaten, wier verlaate Goederen, buiten hooge beſcherming, veeg ſtonden voor den eerſten bezitneemer. Drie Schepen ter Walvischvangst na *Groenland* uitgevaaren, waren in 't Ys zodanig bezet geraakt, dat de Commandeurs en het Scheepsvolk alle moeite, om uit de bezetting te komen, te vergeefsch aangewend hebbende, in 't einde zich genoodzaakt vonden, tot behoudenis van hun leeven, dezelve te verlaaten, en met een ander Schip na 't Vaderland te keeren. Eer zy van dezelve afgingen, hadden zy de Ankers op de Wal gebragt, en daar mede de Schepen, zo veel mogelyk, beveiligd en vastgemaakt, met oogmerk, om dezelve daar weder te vinden, en met de vangst geheel, of ten deele, na deeze Landen te brengen, door Schepen, welke zy ten dien einde ſtonden uit te rusten. Doch de Belanghebbers der zo verre verlaatene Schepen vreezende, dat de baatzugt zich niet zou ontzien, om, dezelve vindende, ze zonder eenigen aanſchouw, als een goeden Buit en Zeevond aan te tasten, verwierven van hunne Hoog Mogenden eene Voorziening tegen dit onredelyk bedryf: dewyl die Schepen niet volſtrekt verlaaten; maar, zo veel de Landsgeſteltenisſe, en omſtandigheden eenigermaate gehengden, bezorgd waren, en der Eigenaaren oogmerk was, dezelve af te haalen. Eene Waarſchouwing, ten deezen einde afgegeeven, wettigde hun tot het weder in bezitnee-

neemen der Schepen en Goederen, op dien voet, als in vroegere Jaaren omtrent het agter gelaatene in *Groenland* gebruiklyk was. — Van de *Engelſchen*, in de *Groenlandſche Viſchery*, onze grootſte mededingers, ſtondt onder de Buitenlanderen meest zulk eene bezitneeming te dugten, in gevalle, geen hooger Magt dit belette. De Heer *Hop* overhandigde een Vertoog hier toe betreklyk, aan een der eerſte Secretarisſen van Staat, van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit, 't welk in de groote Raadsvergadering ingeleverd, en overwoogen, dit bevel des Konings ten gevolge hadt: „ Dat niemand zyner Onderdaanen „ 't zou hebben te onderſtaan, die *Hol-* „ *landſche* Schepen te neemen, te vermeesteren, of afbreuk te doen, of de Laadingen „ van één of meer derzelven aan te tasten, „ of zich op eenigerlei wyze met dezelve te bemoeijen, buiten toeſtemming „ der Eigenaaren, of van de geenen, die „ gemagtigd zouden worden, om voor „ dezelve zorge te draagen, op ſtraffe, dat „ zy anderzins daar voor verantwoordelyk „ zouden weezen." — Schoon geen dier Schepen te regt kwam, was die Voorzieninge niet geheel vrugtloos, want men borg uit alle nog eenige Goederen (*).

LXXXI. BOEK. 1752.

Hoe zeer de Buitenlanders, op den roem onzer Landzaaten gebeeten, denzelven trag- Oprichting der *Hollandſche* Maatſchappy

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 1292. Voor 't Jaar 1753. bl. 167. 1230.

LXXXI. BOEK. 1752. der Weetenſchappen te *Haarlem.*

tragten te verdonkeren, en nimmer in dit hun haatlyk oogmerk beter ſchynen te ſlaagen, dan wanneer zy de Ingezetenen afmaalen, als geheel beſtaande uit een Handeldryvend en Handwerken voortzettend Volk, zonder zugt, om Kunſten en Weetenſchappen te kweeken, hebben de ſpreekendſte bewyzen hunne ſmaadtaal menigmaal gelogenſtraft, en getoond, dat de *Nederlanders*, ſchoon zich minder, dan wel andere Volken, toeleggende op Uitvindingen en Kunſten, die naauwlyks ergens toe kunnen dienen, dan om Pragt en Weelde voedzel te geeven, en de heerſchende dwinglandy der weifelende Mode te onderſteunen, geenzins, de laatſten zyn in het uitdenken en toeſtellen van zulke zaaken, welke, naar 's Lands geſteltenisſe, hun nuttig zyn en noodzaaklyk, ook ten weezenlyken dienſte van andere Volken, en van geheel het Menschdom, kunnen ſtrekken. Eene lyst van dusdanige Bedryven, moet den ſnaaterenden tegenſpreeker doen bloozen, en de Naamen van Mannen, die de Hooge Schoolen van ons Gemeenebest tot Cieraaden dienden, terwyl zy, met onbezwalkten luiſter, by den onvooringenomen Vreemdeling ſchitteren, en van anderen, die door Kunst en Lettermin uitſtaaken, zullen altoos duurende Gedenktekens blyven, dat het den Landzaat, aan Vernuft, Geest, Verſtand, Oordeel, en vlytige Letteroefening niet ontbrak (*).

Tot

(*) Zie onder anderen ENGELBERTS *Verdeediging*

Tot nog toe, 't is waarheid, zag men, LXXXI.
in de *Vereenigde Gewesten*, 't geen zeker BOEK.
bevreemding moet baaren, geene Geleerde ——
Maatſchappy, of Genootſchap, opgericht, 1752.
gelyk aan die der Buitenlanderen (*); hoewel het zints Jaaren, niet ontbrak aan Gezelſchappen, die zich boven al op de Natuurkunde bevlytigden (†), en de vertaalde Werken der buitenlandſche Genootſchappen, zo geheel, als by uitgekooze ſtukken, uitgegeeven, een welkom onthaal by den Weetgierigen aantroffen. Dan, 't verwyt van dit gemis kon ons dit Jaar niet meer gedaan worden. *Haarlem*, prat op

ging van de Eer der Hollandſche Natie Tweede Druk, bl. 26. enz.

(*) Als, by voorbeeld, de *Florentynſche Academie del Cimento*, in den Jaare 1657, door den Hertog van *Toscaanen* opgericht; de *Keizerlyke Academie der Natuuronderzoekeren*, door Keizer LEOPOLD DEN I. in den Jaare 1687, met uitſteekende Voorregten voorzien; de *Koninglyke Societeit te Londen*, door Koning CAREL DEN II. in 't Jaar 1660 bevestigd; de *Koninglyke Academie der Weetenſchappen te Parys*, in 't Jaar 1666 door LODEWYK DEN GROOTEN, vastgeſteld; de *Koninglyke Academie der Weetenſchappen te Berlyn*, in 't Jaar 1700, door FREDERIK DEN I. geſtieht; de *Koninglyke Academie der Weetenſchappen te Petersburg*, door Czaar PETER DEN I., in 't Jaar 1723 aangelegd, en *de Koninglyke Societeit der Weetenſchappen te Gottingen*, in 't Jaar 1751 ingeſteld; om van andere, in *Spanje*, *Frankryk*, *Duitſchland*, *Zwitzerland*, *Zweeden*, *Deenemarken*, of elders, niet te ſpreeken.

(†) P. VAN MUSSCHENBROEK *Beginzels der Natuurkunde.* Voorr. bl. 1.

LXXXI. BOEK. 1752.

op de Uitvinding der Drukkunſte, waar het nimmer, zints het herleeven der Geleerdheid, aan Liefhebbers en Voorſtanders der Fraaije Weetenſchappen ontbrak, hadt de eer, om binnen haare muuren, de *Eerſte Maatſchappy der Weetenſchappen*, de *Hollandſche* bygenaamd, te zien gebooren worden: derzelver Oprichting verdient hier geboekſtaafd.

„ De allereerſte Gebeurtenisſen", ſchryft de Secretaris deezer Maatſchappye, „ die „ den eerſten grond tot de *Hollandſche* „ *Maatſchappy der Weetenſchappen* gelegd „ hebben, zouden zich in 't oneindig klei„ ne byna geheel verliezen" (*). Wat het *oneindig kleine*, hier bedoeld, geweest hebbe, beſtondt, daar in, dat twee eenvoudige Menſchen in den omtrek van *Haarlem* gingen wandelen, van de Sterrekunde ſpraaken, hunne onervaarenheid daar in beklaagden, aan een derden, dien zy ontmoetten, onderrigting vroegen, en met hem beſlooten eenige vaste Byeenkomſten tot oefening te houden. Een ander Gezelſchap verëénigde zich, byna ten zelfden tyde, binnen *Haarlem*, tot naſpeuring van Natuurkundige Weetenſchappen; een derde bepaalde zich tot Letterkundige Oefeningen; deezen voegden zich, met den tyd, zamen, en vormden al-

(*) Dit zyn de woorden van den Eerw. Heere VAN DER AA, toen hy, als Secretaris van den *Oeconomiſchen Tak deezer Maatſchappye*, de eerſte Vergadering met eene *Aanſpraake* opende.

allengskens de Maatſchappy (*). —— LXXXI.
Men werd, naamlyk bedagt, of men niet, BOEK.
al ware het van verre, en met ongelyke ——
ſchreeden, den loflyken Yver van andere 1752.
Koningryken en Gemeenebesten, in het onderſteunen en aanmoedigen van Weetenſchappen en Kunſten, in *Nederland* zou kunnen navolgen, en oordeelde, dat men, door het vergaderen van fraaije Lettervrugten, en het uitdeelen van zekere Pryzen, op wel uitgewrogte Schriften, dit oogmerk best bereiken kon. De eerſte Grondleggers der Maatſchappye, allen Leden der Regeeringe van *Haarlem*, te weeten AREND DE RAAT, PIETER VAN SCHUILENBURGH, CORNELIS ASCANIUS VAN SYPESTEYN, ANTONIS SLICHER, JOOST HUIGENS, ANDRIES HESHUYZEN, en JAN THEODORUS KOEK, hielden ten dien einde, op den éénentwintigſten van Bloeimaand deezes Jaars, de eerſte opzettelyk daar toe belegde byeenkomst, en beſlooten het Beſtuur

(*) Volgens ons medegedeelte Berigten, en ook éénſtemming met het geen dien Secretaris, in de Opgave zyner *Aanſpraake* in de *N. Nederl. Jaarboeken* 1778. bl. 9. wordt in den mond gelegd. Dan deeze Heer, by het beſluit tot het drukken zyner *Aanſpraake*, de vryheid bedongen hebbende, om 'er eenige veranderingen in te mogen maaken, heeft kunnen goedvinden, die *kleine byzonderheden* agter wege te laaten, ſchoon ze, onzes inziens, der Maatſchappye geenzins tot oneere verſtrekken, en de Waarheid der Geſchiedenisſe, met derzelver opgave gediend is.

LXXXI. BOEK. 1752.

ſtuur daar van op zich, en een proef te neemen, hoe verre men het brengen kon, tot Secretaris verzoekende den Eerw. C. C. H. VAN DER AA, Leeraar der Gemeente toegedaan de *Augsburgſche Confeſſie*, binnen die Stad; voorts zich bevlytigende om werkzaame en aanzienlyke Leden, aan dat Lichaam toe te voegen, waar in zy gelukkig ſlaagden.

In deezer voege hadden dan de Beſtuurders en Leden zich verëénigd, om gemeenzaamer hand te arbeiden tot welvaard en roem des Vaderlands, en tot aanmoediging van Kunſten en Weetenſchappen; ook beſlooten de Beſtuurders, 's jaarlyks eene Vraag van gewigtig nut voor *Nederland* op te geeven, en een Prys, beſtaande in een Gouden Gedenkpenning, aan den geenen, die ze best beantwoordde, uit te deelen, om welks rand de Naam des Perſoons, die ze behaalde, en 't Jaar, wanneer hy ze wegdroeg, zou gevoegd worden, om dit Eerteken dus, in den volkomenſten zin, tot een Eerteken voor hem, die het verdiende, te maaken.

„ De Hoofdwet onzer Inſtellinge is," gelyk zy zich uitdrukken, „ ons niet be„ zig te houden met dingen, die geene „ opzetlyke of rechtſtreekſche nuttigheid „ hebben. Ons doel is, alles noestig op „ te zamelen, of gereedlyk, wanneer 't „ ons aangebooden wordt, aan te neemen, „ 't geen eenigzins kan dienen, tot verbe„ tering of cieraad, van dit vrye Volk.—

„ Ons

„ Ons Werk zal zyn, om alles na te ſpoo-
„ ren, 't geen de Welvaard van dit Ge-
„ meenebest, zo wel van buiten als van
„ binnen, zo wel in tyden van Oorlog als
„ van Vrede, betreft; zorgende zelfs, zo
„ wel voor het geene onzer Nakomelin-
„ gen, als 't geen onzen Tydgenooten,
„ dienſtig zou kunnen zyn. Eenen edelen
„ nayver voor 's Lands beste in de *Neder-*
„ *landen*, aan te kweeken; eenige Werken
„ of Kunsttuigen, minder kostlyk, en ge-
„ maklyker, te maaken; wat Kruid- Schei-
„ Ontleed- Genees en Heelkunde belangt,
„ en van aanmerkelyken dienst is, na te
„ gaan, en aan te moedigen, dit alles zal
„ het voorwerp zyn, onzer overweegin-
„ gen. En gemerkt het tot verbeteringe
„ van een Volk, niet alleen genoeg is, voor
„ deszelfs tydlyke welvaard te zorgen,
„ zullen eenige der Leden, (hoe zeldzaam
„ en vreemd dit ook in Genootſchappen
„ der Weetenſchappen zy,) zich bevlyti-
„ gen, om, in dit ſtuk, de hand aan 't werk
„ te ſlaan, en in Godgeleerde zaaken tel-
„ kens eenige Aanmerkingen of Verhan-
„ delingen, mede te deelen; maar te gelyk
„ niet vergeeten, dat zy voor *Nederland*
„ in 't algemeen ſchryven, hunne Verhan-
„ delingen zo ſchikkende, dat ze door een
„ iegelyk *Christen*, zonder eenigen aan-
„ ſtoot, kunnen geleezen worden. — In
„ hoe verre men zich dan ook van Letter-
„ Geſchied- Natuur- Overnatuur- Zede-
„ Aardryks-kundige en Regtsgeleerde Stuk-
„ ken

LXXXI. BOEK. 1752.

„ ken zal bedienen, is uit het voorgemel-
„ de genoeg op te maaken" (*).

De Hooge School te *Groningen* was, zedert eenigen tyd, in een deerlyk verval geraakt, en het getal der Hoogleeraaren, op zeer weinigen na, geheel uitgeſtorven. Hoop op herleeven ſchepte dezelve, toen wylen zyne Doorlugtige Hoogheid tot *Curator Primarius* en *Rector Magnificentiſſimus* aangeſteld, nieuwe aanblyvende Curatoren benoemde, aan hun het Beſtuur der Hooge Schoole, onafhangelyk van eenig ander Collegie, overleverde, en zyn voornemen te kennen gaf, om het getal der Hoogleeraaren te vermeerderen, als het regte middel, om de Hooge School te doen bloeijen, teffens beloovende, aan de Letteroeffenende Jongelingſchap, te hunner aanmoedigínge, verſcheide Vryheden te zullen toeſtaan. Zyn dood ſcheen alle die gunſtige uitzigten te zullen doen verdwynen, of althans zeer te verminderen: dan haare Koninglyke Hoogheid volvoerde een groot deel van dit heilbeloovend plan, ten deezen Jaare, met overleg van Heeren Curatoren, zeven Hoogleeraaren aanſtellende (†). Van dit tydperk af mag men de herſtelling dier Hooge Schoole dagtekenen.

De Hooge School te *Groningen* herſteld.

Ont-

(*) *Verhandelingen van de Holl. Maatſchappy der Weetenſchappen te Haarlem.* I. Deel. Voorr.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 272. enz.

LXXXI. BOEK. 1752.

Ontving *Engeland*, en voorts de gehele *Christenheid*, zints het laatſte der jongſt verloopen Eeuwe, een ſchat van Leerredenen, uitgeſprooken en gedrukt, ingevolge des Uiterſten Wils, van den Godvrugtigen Wysgeer ROBERT BOYLE, Ridder Baronet, die een gedeelte zyner aanzienlyke middelen, ten dienſte der *Christenheid* ſchikte, om 'er jaarlyks zekere ſomme van uit te keeren aan kundige en ſchrandere Godgeleerden, die op hun beurt, elk Jaar, acht Leerredenen moesten doen, tot wederlegging van het Ongeloof, en ter verdeediging van den Natuurlyken en Geopenbaarden Godsdienst (*); in *Holland* drukte diens voetſtappen, de Heer WALTER SENSERF, Ridder Baronet, Burgemeester van *Rotterdam*, en Bewindhebber der *Oost-Indiſche* Maatſchappye, in Oostmaand deezes Jaars overleden; begeerende in zyn Laatſten Wil, dat, 's jaarlyks, uit zyne Nalaatenſchap, vyf honderd Guldens zou worden uitgereikt, aan een der Leeraaren in Gereformeerde Kerken, binnen *Rotterdam*, ter keuze van zyne na te laatene Weduwe. 's Jaarlyks zou deeze moeten doen acht Leerredenen, zo tegen de *Atheisten*, *Naturalisten*, *Deisten* als *Heidenen*, *Jooden* en *Mohamedaanen*, en voorts tegen alle andere openbaare Tegenſpreekers van het Christlyke

Inſtelling van WALTER SENSERF.

(*) MOSHEIMS *Kerkelyke Geſchiedenis*, VIII. D. bl. 77. 78.

LXXXI. BOEK. 1752.

lyke Geloof: de eerſte, die dit Werk, volgens haare keuze, op zich nam, was de Eerw. JOAN PATYN (*); doch, voor zo verre wy weeten, is het drukken dier Leerredenen, by de Inſtelling, niet bepaald, 't geen de nuttigheid, zo anders die gewigtige taak wel volvoerd worde, binnen veel enger paalen omheind, dan de Wereld getrokken heeft, en noch trekt, van BOYLES Stichting, welke Leerredenen thans eene vry groote en aanzienlyke Verzameling uitmaaken, die, door geheel *Europa* bekend, de treffelykſte dienſten gedaan heeft, aan de zaak der Waarheid en der Deugd.

De herbouwde Kerk te *Bergen op den Zoom* ingewyd.

Bergen op den Zoom, in de laatſte Belegering, met eene by veelen ſchandelyke en by allen betreurde overgaave geëindigd, deerlyk plat geſchooten en verwoest, begon thans, door de welbeſteedde onderſtandgelden, van 's Lands wege, en de Liefdegaaven van weldaadige Ingezetenen, uit de asch der verwoestinge te herryzen, en was de volbouwing der Nieuwe Groote Kerk, ten tyde des belegs, door Bomben en vuurige Kogels in brand geſchooten, zo dat ze met al wat 'er brandbaar in gevonden werd, verteerde, op den vyftienden van Wynmaand dezes Jaars, zo verre voltrokken, dat 'er de Godsdienst in kon verrigt worden, gelyk geſchiedde door de Leeraaren dier Stad K. G. LEIDEKKER, en J. JANS-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 1170.

JANSSEN. Beiden gedenken zy aan eene groote Kerkkroone, van den bovengemelden milddaadigen SENSERF, aan dat nieuwe Kerkgebouw toegedagt, en door diens Weduwe, Mevrouw J. F. DE GEER, aan dezelve geſchonken, om tot gebruik, en ter eeuwige gedagtenis van des Vereerders liefdaadigheid, opgehangen te worden (*). LXXXI. BOEK. 1752.

Het oog veeler Liefhebberen en Oudheidkundigen, mogt zich, den zeven en twintigſten van Wynmaand, en de twee volgende dagen, verlustigen met het aanſchouwen der ſchaars geziene Overblyfzelen van het aloude *Huis te Britten* (†). Een Oosten en Zuidoosten wind, eenige dagen aanhoudende, veroorzaakte eene zeer laage Zee, en omtrent zes honderd ſchreeden van *Katwyk op Zee*, bykans tachtig ſchreeden zeewaards in, van 't gemeenlyk bloot liggende Strand, ontdekten zich de Grondſlagen, en Ruïnen van dat Gebouw. De paalen ſtonden alle, gelyk de Heer J. LE FRANC VAN BERKHEY, Ooggetuigen en Opneemer van het zich toen vertoonende, verklaart, in een vasten Kleigrond geheid, terwyl zich hier en daar ook Het *Huis te Britten*, vertoont zich by laage Zee.

(*) Zie de Leerredenen dier Eerw. Heeren, door den druk gemeen gemaakt.

(†) De grondſlagen van dit Gebouw heeft men ontbloot gezien in de Jaaren 1520. 1552. 1582. 1694. 1701., en by die gelegenheden, voornaamlyk de vroegſte, veele Overblyfzels gevonden; door GUICCIARDIN, PARS en VAN LOON, in 't breede beſchreeven en afgebeeld.

LXXXI. BOEK. 1752.

ook een zwarte, Darygrond vertoonde: de Banken daaromſtreeks, waren vast en hoog, en hier en daar ongeſchikt gelegen, zo dat 'er een ſpoor van den loop des Zeewaters ſcheene. De Grondſlagen en verdere Ruïnen van dat Gebouw, beſtonden uit een rei paalen, drie aan drie in de breedte tegen elkander aan geheid. De paalen waren rond, tusſchen de drie en vier duimen dik, en omtrent een halve voet, zommige meer, boven den grond. Derzelver lengte was onmogelyk te ontdekken, van wegen de diepte in den grond. Ze waren meest weg en verſleeten, zo dat men 'er veele op zich zelven zag ſtaan. De uitgebreidheid van het geheel, of de afſtand van de twee uiterſten, daar paalen ſtonden, was, naar een goeden mans tred, zeventig treeden. In het midden zag men eene ruimte en inham, tusſchen de twee grondſlagen in. Aan het einde van deeze ruimte was een Rond, gelegen tegen een Zandbank, op dat Rond werd men, nevens eenige brokken Steenen, de indrukzels van gehouwen Hardſteenen gewaar: welke Steenen men waarſchynlyk hadt weggenomen: eenige halve en geſleete ſtukken lagen 'er nog naast, als getuigen. De grootte van de rondten, die, tot het groote Fundament behoorden, was ieder over 't kruis vyf treeden; de wydte daar tusſchen, tien treeden, en de afſtand der gemelde rondten, van zes paaltjes, die ook nog grondſlagen aanduidden, beliep wel vyftig treeden. In deezen Inham was het

het zand lugtig opgespoeld, daar veele LXXXII.
dunne Zeestroompjes over heen golpten, BOEK.
terwyl het overal met groote oude Steenen
en Daryhoopen, als bezaaid lag. Omtrent 1752.
uit het midden van de voornaamste Overblyfzels der Grondslagen liepen twee reiën Paalen, na den Duinkant, die niet ongelyk scheenen, aan dat gedeelte der Afbeelding van A. PARS, van het *Huis te Britten* (*). Men heeft, by die gelegenheid, ook twee of drie Gebakken Steenen, waar op blyken van Letters, als mede eenige weinige Koperen Penningen, gevonden (†).

Voegt het der Geschiedkunde, zonder aanzien van Persoonen, daaden van Edelmoedigheid en Dankbaarheid op te tekenen, dan mogen wy niet vergeeten, hier te vermelden, het ontdekken van eene voorlang beweezene Begiftiging, zo groot als onverwagt, onlangs, in *Breda*, voorgevallen, en waar van, ten deezen Jaare, de eerste openbaare betooning geschiedde. Zekere JOHAN VAN COLLEMA, te *Breda*, in het Burgerkinderen Weeshuis opgevoed, was, ten bekwaamen tyde, met den gewoonen uitzet, en eenige honderd Gulden, hem aanbestorven, uit dat Huis gegaan, en hadt zich vervolgens na *Lon-*

J. VAN COLLEMA begiftigt het Burgerweeshuis te *Breda*.

(*) J. L. F. VAN BERKHEY, *Natuurlyke Hist. van Holland.* I. D. bl. 164. 167., waar eene bygevoegde Plaat dit alles opheldert.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 1211.

LXXXI. BOEK. 1752.

op de Uitvinding der Drukkunſte, waar het nimmer, zints het herleeven der Geleerdheid, aan Liefhebbers en Voorſtanders der Fraaije Weetenſchappen ontbrak, hadt de eer, om binnen haare muuren, de *Eerſte Maatſchappy der Weetenſchappen*, de *Hollandſche* bygenaamd, te zien gebooren worden: derzelver Oprichting verdient hier geboekſtaafd.

„ De allereerſte Gebeurtenisſen", ſchryft de Secretaris deezer Maatſchappye, „ die „ den eerſten grond tot de *Hollandſche* „ *Maatſchappy der Weetenſchappen* gelegd „ hebben, zouden zich in 't oneindig klei„ ne byna geheel verliezen" (*). Wat het *oneindig kleine*, hier bedoeld, geweest hebbe, beſtondt, daar in, dat twee eenvoudige Menſchen in den omtrek van *Haarlem* gingen wandelen, van de Sterrekunde ſpraaken, hunne onervaarenheid daar in beklaagden, aan een derden, dien zy ontmoetten, onderrigting vroegen, en met hem beſlooten eenige vaste Byeenkomſten tot oefening te houden. Een ander Gezelſchap verëénigde zich, byna ten zelfden tyde, binnen *Haarlem*, tot naſpeuring van Natuurkundige Weetenſchappen; een derde bepaalde zich tot Letterkundige Oefeningen; deezen voegden zich, met den tyd, zamen, en vormden al-

(*) Dit zyn de woorden van den Eerw. Heere VAN DER AA, toen hy, als Secretaris van den *Oeconomiſchen Tak deezer Maatſchappye*, de eerſte Vergadering met eene *Aanſpraake* opende.

allengskens de Maatſchappy (*). —— LXXXI.
Men werd, naamlyk bedagt, of men niet, BOEK.
al ware het van verre, en met ongelyke ——
ſchreeden, den loflyken Yver van andere 1752.
Koningryken en Gemeenebesten, in het onderſteunen en aanmoedigen van Weetenſchappen en Kunſten, in *Nederland* zou kunnen navolgen, en oordeelde, dat men, door het vergaderen van fraaije Lettervrugten, en het uitdeelen van zekere Pryzen, op wel uitgewrogte Schriften, dit oogmerk best bereiken kon. De eerſte Grondleggers der Maatſchappye, allen Leden der Regeeringe van *Haarlem*, te weeten AREND DE RAAT, PIETER VAN SCHUILENBURGH, CORNELIS ASCANIUS VAN SYPESTEYN, ANTONIS SLICHER, JOOST HUIGENS, ANDRIES HESHUYZEN, en JAN THEODORUS KOEK, hielden ten dien einde, op den éénentwintigſten van Bloeimaand deezes Jaars, de eerſte opzettelyk daar toe belegde byeenkomst, en beſlooten het Beſtuur

(*) Volgens ons medegedeelte Berigten, en ook éénſtemming met het geen dien Secretaris, in de Opgave zyner *Aanſpraake* in de *N. Nederl. Jaarboeken* 1778. bl. 9. wordt in den mond gelegd. Dan deeze Heer, by het beſluit tot het drukken zyner *Aanſpraake*, de vryheid bedongen hebbende, om 'er eenige veranderingen in te mogen maaken, heeft kunnen goedvinden, die *kleine byzonderheden* agter wege te laaten, ſchoon ze, onzes inziens, der Maatſchappye geenzins tot oneere verſtrekken, en de Waarheid der Geſchiedenisſe, met derzelver opgave gediend is.

LXXXI. BOEK. 1753.

De ſtrydige belangen der Verééнigde Bondgenootſchaplyke Gewesten, en de byzondere Lichaamen in dezelve, gaven, van tyd tot tyd, ſtoffe tot veel geſchils. Een oud en lang gehangen hebbend geſchil tusſchen de Admiraliteit van *Holland* en *Zeeland*, werd, met den Aanvang des Jaars MDCCLIII, afgedaan. Van het *Licent* of Verlofgeld, geſteld op de Uitgaande en Inkomende Goederen, die de *Zeeuwſche* Stroomen moeten doorvaaren, hadt de *Hollandſche* Admiraliteit, reeds in de voorige Eeuwe, tot den Jaare MDCLXXXVI de helft genooten, wanneer de *Zeeuwen*, ook daar en boven het andere halve Verlofgeld daadlyk afvorderden, en dus de Verlofgelden, tegen dank der overige Gewesten, met de helft verhoogde (*). Niet zonder reden ſtondt deeze [illegible]dering, van het geheele Verlofgeld, door *Zeeuwſche* Commieſen in *Holland*, tot het laatſte des voorleden Jaars, in *Holland* ontvangen, de *Hollandſche* Admiraliteit tegen, en poogde, zich weder in 't oude bezit der Helft van 't Verlofgeld te ſtellen, vermids de Goederen, daar aan onderhevig, zo wel de *Hollandſche* als de *Zeeuwſche* Stroomen door moesten. Jaaren geleden, hadt de Admiraliteit van *Holland*, haaren eisch aan die van *Zeeland* voorgedraagen, die haare tegenredenen en be-

Geſchil tusſchen de *Hollandſche* en *Zeeuwſche* Admiraliteiten, over de Verlofgangers.

(*) P. PAULUS. *Verkl. der Unie van Utrecht*, I. D. bl. 267-270.

belangen daar tegen inbragt, hier uit reezen oneenigheden, welke tot die hoogte liepen, dat het Collegie ter Admiraliteit te *Amſterdam* de jaarlykſche 50000 Guldens aan de *Zeeuwſche* Admiraliteit verſchuldigd, weigerde te betaalen. LXXXI. BOEK. 1753.

Om deeze oneenigheden uit den weg te ruimen, vondt men, in den Jaare MDCCXLIX goed, de beſlisſing te laaten aan den Stadhouder; deeze vóór zyn dood niet gekomen zynde, nam de Gouvernante, naa vrywillige onderwerping van Partyen, dit ſtuk ter hand, en deedt, op den éénentwigſten van Herfstmaand des voorleden Jaars, deeze uitſpraak: „ dat de Admiraliteit van „ *Holland*, met den aanvang deezes Jaars „ MDCCLIII, weder de Helft van 't Verlofgeld zou genieten, op den zelfden „ voet als in den Jaare MDCLXXXVI; „ en dat het Collegie ter Admiraliteit van „ *Amſterdam*, de geweigerde ſom van „ 50000 Guldens als voorheen, 's jaarlyks „ aan de Admiraliteit van *Zeeland* zou betaalen, 't welk met het begin diens zelfden Jaars een aanvang zou neemen." Van deeze beſlisſinge kreeg men kennis aan de Admiraliteits Collegien, en waar men verder des kundſchap behoorde te hebben, om in gevolge daar van te handelen. De Admiraliteit van *Zeeland* nam hier in geen genoegen, en men volhardde, met van de *Hollandſche* Schepen, op de *Zeeuwſche* Stroomen vaarende, de andere Helft des Verlofgelds af te vorderen. Stof-

Doorhaare Kon. Hoogheid beſliſt. Wat des voorviel.

LXXXI. BOEK. 1753.

fe, voorwaar, van gegronde klagten door de *Hollandſche* Schippers en Kooplieden, by de Collegien der Admiraliteit van *Holland* uitgeſtort en aangenomen; die vandaar by de Algemeene Staten overgebragt, de uitwerking baarde, dat hun Hoog Mogenden, op den twintigſten van Louwmaand, het veel beduidend beſluit namen, om de Collegien der *Hollandſche* Admiraliteiten op de volſtrekſte wyze te magtigen, om den geenen, wien, zedert den eerſten deezes Jaars, het Halve *Hollandſche* Verlofgeld, op *Zeeuwſche* Comptoiren, of door *Zeeuwſche* Officieren, zou zyn afgevergd, 't zelve, zonder eenige nieuwe kosten, weder te geeven. Overeenkomſtig hier mede werd eene ſcherpe Waarſchuwing der *Hollandſche* Admiraliteiten, weinig dagen daar naa, afgegeeven, wel ſterk alle Bedienden tot het invorderen van het Verlofgeld in deeze Landen geſteld, verbiedende, ten behoeve van *Zeeland*, op eenigerlei wyze te ontvangen; en dat, in gevalle eenige Officieren op de Comptoiren deezer Reſorte, wegens het Collegie in *Zeeland*, tot den ontvang van *'t Zeeuwſche* Verlofgeld aangeſteld, mogten weigerig vallen, om *Expeditie* te doen, onder voorwendzel, dat aan hun het Half *Hollandſch* Verlofgeld betaald moest worden, den Kooplieden en Schippers, de Papieren en Bewyzen te verleenen en het Half *Zeeuwſche* Verlofgeld mede te ontvangen, en tot nader order te bewaaren. —— Deeze genomene Maatregels bragten te we-

ge

ge, dat de *Zeeuwen*, in de gemaakte ſchikkingen, volgens de uitſpraak van haare Koninglyke Hoogheid, berusteden (*).

Deedt de veelvermogende Uitſpraak der Gouvernante, dit Geſchil tusſchen de twee Gewesten af; deeze werd in *Friesland* ingeroepen in een twist, reeds lang hangende, tusſchen de Staaten van dat Gewest, en het Hof Provinciaal. Wy zyn genoodzaakt, ten rechten verſtande, dit wat hooger op te haalen. — De Staten van *Friesland*, hadden, naa den Stadhouder geraadpleegd te hebben, op diens raad, in 't laatst van Wintermaand des Jaars MDCCXLVIII, een Beſluit genomen, dat voortaan alle Misdryven, door Militairen begaan, 't zy gemeene of andere, ter kennisneeminge van den Militairen Regter zouden ſtaan, en diens volgens alle Militaire Perſoonen, aan denzelven zouden moeten worden overgegeeven (†), met vernietiging van het Regt van Preventie, door het Hof Provinciaal, zedert de oprichting van het Gemeenebest, onafgebrooken, uitgeoeffend. Wanneer 't zelve, zonder des gehoord te zyn, of eenige voorkennis gekreegen te hebben, van dit Beſluit berigt ontving, maakte zulks op de gemoederen der Leden, een diepen indruk: zy zagen zich beroofd van een aanmerklyken tak der Lyfſtraflyke Regtsoeffening,

1753. Twist tusſchen de Staaten van *Friesland* en het Hof Provinciaal, over het te Regt ſtellen van Misdadige Militairen.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 92. enz. en *Byvoegzel op de Nederl. Jaarb.* XX. Deel. bl. 533. enz.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1749. bl. 292.

LXXXI. BOEK. 1753.

ning, zints zo lang genooten, en op de wettigſte wyze verkreegen: en ſtonden gereed, om zich terſtond by de Staaten te beklaagen. Doch oordeelden het voegelyk, met eenen Brieve, van dit hun voorneemen, aan zyne Hoogheid kennis te geeven, en te verzoeken, dat hy met zyn Gezag wilde tusſchen beide treeden, om, op de voegelykſte wyze, de intrekking van dit Beſluit te bewerken. De Stadhouder verzogt dat hem Gelastigden mogten gezonden worden, eer hy zich verklaarde op de ingeleverde bedenkingen, om met hun te ſpreeken. — Twee Gelastigden keerden weder met verſlag, dat zy niets ter beoogde veranderinge, hadden kunnen te wege brengen: zyne Hoogheid hadt hun te verſtaan gegeeven: „ dat hy niet „ alleen was het eerſte Lid van de reſpec„ tive Collegien; maar ook teffens het „ Eminente Hoofd van de Militie en Ca„ pitein Generaal van de Unie, dat hier „ uit proflueerde, en dat het altoos van „ een conſtant gebruik geweest was, dat „ in die Provincien, waar van de Heeren „ Stadhouders te gelyk waren Capitein „ Generaal van de Unie, de Militaire Per„ ſoonen, omtrent allerlei ſoorten van De„ licten hadden geſtaan, ter judicature van „ den Militairen Regter. De Provincie „ *Friesland*, nu nimmer een Stadhouder „ gehad hebbende, die te gelyk bekleed „ was geweest met het Character van Ca„ pitein Generaal der Unie, dan alleen „ tegenwoordig; het, derhalven, billyk

„ en

„ en redelyk was, dat ook nu in deeze LXXXI.
„ Provincie geobſerveerd wierd het zelfde BOEK.
„ Regt, 't geen voormaals in andere Pro- ——
„ vincien hadt gevigeerd." Zy voegden 1753.
'er, als een troost by, de betuiging van zyne Hoogheid, „ dat hy op zyn uiterſte „ Regt niet zou blyven ſtaan, en genegen „ was, aan het Hof eenig genoegen te „ geeven." Doch ſtonden de Leden des Hofs grootlyks verwonderd, als zy vernamen, hoe zyne Hoogheid verwagt hadt, dat de Gelastigden, van wegen het Hof, nadere voorſtellen zouden gedaan, en met last bekleed geweest hebben, om over die zaak te handelen, zonder 't welk hy zich in geene onderhandelinge zou inlaaten.

Wanneer de Stadhouder, middelerwyl in *Friesland* kwam, hervatten de Gelastigden de zaak in een Mondgeſprek; en de Leden van het Hof, lieten in Wintermaand des Jaars MDCCXLIX een naderen Brief aan zyne Hoogheid afgaan, bevattende eenige voorſlagen, welke zy meenden, dat zouden kunnen ſtrekken, tot het maaken van verandering in 't genomene Staatsbeſluit. Eer zy eenig antwoord ontvingen, verzogt het Krygsgerigt, om de overgaave van een Gevangenen, onder hevig vermoeden, van ſchuldig te zyn aan Huisbraak, ten minſten aan Diefſtal, niet van wegen die gepleegde Misdaad; maar dewyl hy zich, zo gezegd werd, voor omtrent zeven Jaaren, aan Deſertie hadt ſchuldig gemaakt, om dus als een Militair, ingevolge van het be-

LXXXI. BOEK. 1753.

kende, doch betwiste Staatsbesluit, gevonnist te worden. — Het Hof gaf by eenen Brieve kennis aan den Stadhouder van dit geval, zeer zonderling in de daad: dewyl deeze Persoon in *Friesland*, zo veel Jaaren, onder 't oog der geheele wereld gerust verkeerd hadt, en zyn naam reeds uit de Rolle was uitgedaan; en deeze Gemeene Misdaad door hem zou bedreeven zyn, jaaren, vóór dat het Staatsbesluit, het licht zag: zy maakten des zwaarigheid, om de gevorderde overgave te doen, en verzogten, in deezen Brief, teffens antwoord te mogen erlangen op den voorigen, aandringende op de günstryke verklaaring van 's Vorsten genegenheid, om aan het Hof eenig genoegen te geeven; dan, tot hun leedweezen, verstonden zy, uit het gezondene antwoord, dat hy, eensdeels, geen genoegen nam, in de gedaane Voorslagen, en anderdeels, zich volstrekt aan het genomene Besluit houdende, het Hof raadde den Persoon in geschil, aan den Militairen Regter over te leveren.

Dit bragt hun in de volstrekte noodzaaklykheid, om de redenen van hun beklag, in Geschrifte te stellen, en den Staaten ter overweeginge aan te bieden; doch het tusschen komende overlyden van den Stadhouder baarde een uitstel, om dit voorneemen te volvoeren, tot den zesentwintigsten van Grasmaand des Jaars MDCCLII, wanneer zy een breedvoerig Vertoog aan Staaten van *Friesland* inleverden. Een Vertoog, in 't welke zy,

naa

naa de opgaave van het voorgevallene, hun Regt, om Gemeene Misdaaden der Militairen te beoordeelen en te vonnisſen, zo vóór, als by, en naa de Oprichting van het Gemeenebest, aandringen, en toonen, dat het een Grondwet der *Frieſche* Regeering is; bekragtigd door het Reglement van zyne Hoogheid, van den éénentwintigſten van Wintermaand des Jaars MDCCXLVIII., waar in, met zo veele woorden, te leezen ſtondt, *by het Hof van Juſtitie zal de volle zo crimineele als civile Juſtitie, als van ouds, gehadt hebben, worden geëxerceerd.* Hier op hadden niet alleen alle de Leden van hun Edel Mogenden, maar ook het Hof, den plegtigſten Eed afgelegd, en wel op den eigenſten dag, op welken het Beſluit, het Hof zo benadeelende genomen was; eene zaak, waar aan zy betuigden, niet zonder de uiterſte aandoening te kunnen gedenken. Zonder Eedſchennis konden zy van hunne verpligting, om het Regt, *zo als van ouds geſchied was*, te handhaaven, niet afzien. — Zy merken, daarenboven, op, dat het neemen van zodanig een Beſluit, buiten kennis van het Hof, ſtreedt met een Staatsbeſluit, in den Jaare éénenzestig der voorgaande Eeuwe. — Men hadt ten grondſlage van dit Beſluit gelegd, het voorkomen van alle *Verwarring*; doch zy toonden, dat 'er veel *Verwarring* uit ſtondt gebooren te worden, ook hadt men de Hooge School te *Franeker*, in herhaalde Beſluiten, den rang voor 't Krygs-

LXXXI. BOEK. 1753.

LXXXI. BOEK. 1753.

't Krygsgericht toegekend. — Het Gemeen hadt, in den Jaare MDCCXLVIII, zo wel als in den Jaare MDCLXXIII, met veel aandrangs gewild, *dat het Hof van Friesland zou behouden, eene vrye Oefening van Juſtitie, zonder eenige belemmeringe, naar de Inſtructie aan den Hove gegeeven*, tot een onbetwistbaar bewys, dat men het Hof altoos hadt aangemerkt, als het ſteunzel van de veilige en geruste zamenleeving der goede Ingezetenen. „ Zynde dit te meer opmerkenswaardig", dat men ", gelyk zy zich uitdrukken, „ daar nog om gedagt heeft, in den Jaare „ MDCCXLVIII, wanneer de Menſchen, „ eer door Furien, dan door redelyke Begrippen, ſcheenen beſtuurd te worden." — Tot wederlegging van het aangevoerde des overleden Stadhouders, in 't geſprek met de Gelastigden, hier boven vermeld (*), merken zy aan, dat het bewys, ontleend uit het geen voortyds, in andere Gewesten plaats vondt, omtrent een Stadhouder, bekleed, met het Character van Capitein Generaal der Unie, omtrent *Friesland* niet in gevolge kon getrokken worden. Naardemaal elk der Gewesten, onbetwistbaar, zyne byzondere Regeeringsvorm hadt, en de Souverainen in dezelve, de Magt, om, wegens de Bediening des Regts, zodanige Schikkingen te maaken, als zy, ten meesten nutte der In-

(*) Zie hier boven bl. 72.

Ingezetenen, oordeelen te behooren, gelyk in *Friesland* geſchied was, omtrent het thans betwiste ſtuk. — Zy erkenden, zo zeer als iemand de Doorlugtige Waardigheid eens Capiteins Generaals der Unie; doch het kwam hun voor, dat de hoedanigheid van Stadhouder en Capitein Generaal van eene Provincie, binnen in dezelfde Provincie, meerder was, dan die van Capitein Generaal der Unie. Hadt nu zyne Hoogheid, in eerstgemelde hoedanigheid, nooit gevorderd, dat het Regt des Hofs, omtrent de Gemeene Misdaaden der Militairen zou ophouden, zo konden zy niet begrypen, hoe de vereeniging dier twee hooge Waardigheden zulks zou vorderen, ſtrydig met zo veele, en zo ſterke Staatsbeſluiten. — Ten ſlot gaven zy te kennen, dat in *Friesland* gevonden wierd, een Militaire Regtbank, hoedanig in geen der andere Gewesten plaats hadt; een Regtbank niet ondergeſchikt aan den hoogen Krygsraad, noch aan eenigen Militairen Regter; ook niet, zo veel zy konden zien, aan den Capitein Generaal der Unie, in die hoedanigheid; maar aan de Hooge Regeering van *Friesland*, en aan de Heeren Stadhouderen, als Stadhouderen van dat Gewest, voor zo verre de Edel Mogende Heeren Staaten, dat Regt aan hun hebben opgedraagen (*). LXXXI. BOEK. 1753.

Ter-

(*) Zie *Deductien door het Hof van Friesland overgegeeven aan de Ed. Mog. Heeren Staaten dier Prov.* bl. 8. Te Leeuw. by P. KOUMANS. 1752.

LXXXI. BOEK. 1753.

Terwyl deeze klagten, niet te onregt *wakkere klagten* geheeten (*), nog onbeantwoord voor Staaten van *Friesland* lagen, viel 'er weder een geval voor, 't geen het Hof belette het Regt, *als van ouds*, uit te oeffenen, naa het gevangen neemen van een Militair Perſoon, aan Moord ſchuldig. Zy verzogten de Uitſchryving van een buitengewoonen Landdag, tegen den vierden van Wintermaand MDCCLII, en leverden op denzelven een nader Vertoog in, over het te regt ſtellen van Militaire Perſoonen. Zy gedroegen zich aan hun voorgaand Vertoog, wegens het Regt, 'er alleen byvoegende, dat het *tegenwoordig* gebeurde, zeer tot onderſteuning diende van het *toen* geſtelde, dat de Militaire Regter, onmogelyk in ſtaat was, om de gepleegde Misdryven behoorelyk te ontdekken, en de ſchuldigen te ſtraffen: dewyl, zonder tuſſchenkomst van den Burgerlyken Regter, en inzonderheid van het Hof, dit Misdryf nooit aan den dag gekomen zou zyn, althans niet in dier voege, dat de vermoedelyke Bedryvers in handen des Geregts waren geraakt. Dat, gevolglyk, den Burgerlyken Regter, zich het onderzoek der Misdaaden, door Militairen gepleegd, onttrekkende, of daar op geen agt mogende geeven, een wyde deur geopend werd, voor de gruwzaamſte en den Bur-

(*) Door PIETER PAULUS in de *Verklaaring der Unie van Utrecht*, II. D. bl. 128.

Burgerſtaat ontrustendſte euveldaaden. Zy verzogten daarom, andermaal, door haar Geweeten gedrongen, dat het Regtsoefening verhinderend Beſluit, mogt ingetrokken, of buiten kragt geſteld worden. LXXXI. BOEK. 1753.

Staten van *Friesland* namen het voorheen en het thans ingeleverd Stuk, terſtond in overweeginge, als mede een Brief van de Gouvernante, inhoudende, dat, het Hof Provinciaal, niet gehoorzaamd hebbende, aan de ernſtigſte beſtraffinge haars overleden Gemaals, wegens deszelfs wederhoorig gedrag, omtrent eenen door den Militairen Regter opgeëischten Gevangenen, nu, op nieuw, op het Blokhuis, een Soldaat, als medepligtig aan een begaanen moord, gebragt, en op den eisch der uitleveringe, door het Krygsgerigte, geen overgifte gedaan, of eenig antwoord gegeeven hadt. Waarom haare Koninglyke Hoogheid niet langer kon nalaaten, hun Edel Mogenden, op 't allerernſtigſte te verzoeken, om Raaden van den Hove Provinciaal te gelasten, deeze beide Perſoonen, zonder eenigen verderen uitſtel, aan het Krygsgerigte over te leveren, terwyl zy, van haaren kant, niet zou nalaaten, om, gelyk zy verpligt was, het meergemelde Staatsbeſluit te handhaven. Men verſtond, dus gerugſteund, by het Beſluit te volharden, en, naar uitſpraak der Gouvernante, de Militaire Gevangenen van het Hof op te eiſchen, gelyk terſtond geſchiedde; en werden den twaalfden van Louwmaand deezes Jaars, de beide Perſoo- De Gouvernante ondersteunt de Staten.

LXXXI. BOEK. 1753.

ſoonen, door een Luitenant, met vier én twintig Grenadiers, vergezeld van drie Stokkenknegten, of Geweldige Dienaaren, onder 't aanſchouwen eener verbaazend groote zamengevloeide menigte, van het Blokhuis, geboeid na de Provoost of Gevangenis der Militairen gebragt: en één hunner in Sprokkelmaand door het Krygsgeregt geſtraft (*).

Perſoonen door haar benoemd, om dit ſtuk te onderzoeken.

By het laatstgenome Beſluit der Staaten, om, in deeze zaak, zicht te houden aan dat van Wintermaand MDCCXLVIII, door de Gouvernante goedgekeurd, werden 'er Gelastigden benoemd, om na te ſpeuren, welke ongelegenheden, uit de volvoering van dit Beſluit, zouden kunnen voortkomen, die te onderzoeken, in geſchrifte te vervatten, en daar van ter Vergaderinge verſlag te doen; om 't zelve met de beide Vertoogen des Hofs te zenden aan haare Koninglyke Hoogheid, met verzoek, dat het haar mogt behaagen, één Heer, uit ieder der vier Kwartieren van den Staat, te benoemen, om met haar in onderhandelinge over dit onderwerp te treeden, ten einde men vaste en bekwaame middelen mogt beraamen, om de Misdaaden, door Militaire Perſoonen gepleegd, anderen ten voorbeelde, te ſtraffen. — Mevrouwe de Gouvernante benoemde de Hee-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 42-51. 588. van 't Jaar 1754. bl. 469.

Heeren HESSEL DOUWE ERNST VAN AYLVA, uit *Oostergo*; SJUK GERROLT BOEK. JUCKEMA VAN BURMANIA RENGERS, uit *Westergo*; MARTINUS VAN BOURICIUS, uit de *Zevenwouden*, en EPO SJUK VAN BURMANIA, uit de Steden. Verzoekende, onderrigt te mogen worden, wegens de Misdaaden der Militairen, waar van men, in algemeene uitdrukkingen, gewaagde, als tot nog toe door den Militairen Regter, ongeſtraft gelaaten. LXXXI. 1753.

De Perſoonen, door haare Koninglyke Hoogheid benoemd, kreegen van de Staaten last, tot de beraamde onderhandeling; die geen onmiddelyken voortgang hadt: dewyl het ter Staatsvergadering ingebragte, van wederzyde, omtrent den last, welken hun zou gegeeven worden, zodanig ſtreedt, dat het niet overeengebragt kon worden, twee tegen twee, en dus in dat geval ſtondt, waar in, volgens een Staatsbeſluit (*), de beſliſſing aan de Stadhouders, in den tyd, werd opgedraagen. Waarom Staaten van *Friesland* goedvonden, by eenen Brieve, Mevrouwe de Gouvernante, van het verwyl der komſte dier vier Heeren, en de redenen deezes uitſtels, te verwittigen; haar tevens de Papieren, tot dit onderwerp behoorende, toeſchikkende, met verzoek, dat het haar behaagen mogt, in deeze ſtrydigheid van Gevoelens, haare Uitſpraak, tot afkomst van

(*) Van 19 Aug. 1748.

[illegible], door een Luitenant, met vier en [illegible] Grenadiers, vergezeld van drie [illegible] of Geweldige Dienaaren, [illegible] eener verbaazend [illegible] menigte, van het [illegible] de Provoost of Ge[illegible] der Militairen gebragt: en één [illegible] door het Krygs[illegible] gebragt. (*)

[illegible] By [illegible] Besluit der Staaten, [illegible] houden aan dat [illegible] MDCCXLVIII, door [illegible] goedgekeurd, werden 'er [illegible], om na te speuren, [illegible], uit de volvoering [illegible] Besluit, [illegible] kunnen voortko[illegible], [illegible], in geschrifte te [illegible] van ter Vergaderinge [illegible] met de beide [illegible] te zenden aan haare [illegible], met verzoek, dat [illegible], één Heer, uit [illegible] van den Staat, [illegible], om met haar in onderhan[illegible] te treeden, [illegible] en bekwaame mid[illegible], om de Misdaa[illegible] Militaire Personen gepleegd, [illegible], te straffen. — [illegible] benoemde de Hee-

(*) [illegible] 1753. bl. 42-51. 588. van 't [illegible]

Heeren HESSEL DOUWE ERNST VAN AYLVA, uit *Oostergo*; SJUK GERROLT BOEK. JUCKEMA VAN BURMANIA RENGERS, uit *Westergo*; MARTINUS VAN BOURICIUS, uit de *Zevenwouden*, en EPO SJUK VAN BURMANIA, uit de Steden. Verzoekende, onderrigt te mogen worden, wegens de Misdaaden der Militairen, waar van men, in algemeene uitdrukkingen, gewaagde, als tot nog toe door den Militairen Regter, ongeſtraft gelaaten. LXXXI. 1753.

De Perſoonen, door haare Koninglyke Hoogheid benoemd, kreegen van de Staaten last, tot de beraamde onderhandeling; die geen onmiddelyken voortgang hadt: dewyl het ter Staatsvergadering ingebragte, van wederzyde, omtrent den last, welken hun zou gegeeven worden, zodanig ſtreedt, dat het niet overeengebragt kon worden, twee tegen twee, en dus in dat geval ſtondt, waar in, volgens een Staatsbeſluit (*), de beſliſſing aan de Stadhouders, in den tyd, werd opgedraagen. Waarom Staaten van *Friesland* goedvonden, by eenen Brieve, Mevrouwe de Gouvernante, van het verwyl der komſte dier vier Heeren, en de redenen deezes uitſtels, te verwittigen; haar tevens de Papieren, tot dit onderwerp behoorende, toeſchikkende, met verzoek, dat het haar behaagen mogt, in deeze ſtrydigheid van Gevoelens, haare Uitſpraak, tot afkomst van

(*) Van 19 Aug. 1748.

LXXXI. BOEK. 1753.

van zaaken, te verleenen. De Heeren Raaden van het Hof Provinciaal, hadden, door hunne Gelastigden, mondeling, nadere opening doen geeven, van de Gevallen, waar in eenige Misdryven, van Militaire Perſoonen, gepleegd, door den Militairen Regter, tot nog toe, ongeſtraft gelaaten waren. Hun Edel Mogenden, daar door in ſtaat geſteld, om aan de uitgedrukte begeerte van haare Koninglyke Hoogheid, ten deezen opzigte, te voldoen, lieten haar berigt toekomen.

Beſluit door de Gouvernante opgemaakt.

Eerlang vervoegden zich de vier uitgekooze en benoemde Heeren, by de Gouvernante, en verſlag van hun wedervaaren gegeeven hebbende, werd, op den vyfden van Hooimaand, dit nader Beſluit, wegens de Strafoefening van Misdryven der Militairen, gebooren; dat aan den Militairen Regter, by aanhoudenheid zou worden vrygelaaten, de magt, om Militaire Overtreeders, geheel *Friesland* door, te doen in hegtenis neemen, en dat, die onverminderd, tot beter volvoering des Beſluits van den achtentwintigſten van Wintermaand MDCCXLVIII, tot naauwkeuriger ontdekkinge, nazettinge, en ſtrafoefeninge der Misdryven, door het Hof, zo wel als door de Nederregters, op het doen vatten van alle Misdaadigers, zonder onderſcheid, 't zy het Burgerlyke, 't zy het Militaire Perſoonen zyn, en het inneemen van berigten, dien aangaande, gelykerhand, en naar behooren, zou worden gewaakt. Zo dat de Misdaadigers, op last

van

van het Hof gevat, of door de Nederregters aan het Hof overgezonden, als zy bevonden werden, Militaire Perſoonen te zyn, te gelyk met de ingewonnene berigten, ook ten opzigte van weggevlugte Misdaadigers, op verzoek, en ſchoon niet verzogt, by aankundiging tot afhaaling, aan den Militairen Regter zouden worden overgegeeven, ten einde deeze verder hun geding mogt opmaaken, en naar behooren vonnisſen (*). LXXXI. BOEK. 1753.

By dit nadere Staatsbeſluit, werd ook bepaald en bevolen, dat alle Burgerlyke of buiten Militairen Dienst zynde Perſoonen, voor den Militairen Regter, zo wel in 't Burgerlyke als Lyfſtraflyke gedaagd wordende, om getuigenisſe der Waarheid te geeven, daar voor zouden hebben te verſchynen, en daar toe onwillig zynde, door den Regter, waar onder zy behoorden, geregtlyk zouden genoodzaakt worden. — Haare Koninglyke Hoogheid, dit den Burger bevelende, beloofde eene gelyke voorzieninge te zullen doen, omtrent alle Militaire Perſoonen. 't Welk ook in 't einde van Hooimaand geſchiedde, door een Publicatie van het Krygsgeregt in *Friesland*, inhoudende, dat deezen wederkeerig, verpligt zouden weezen, voor den Burgerlyken Regter, in gelyke gevallen,

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 52. 54. 589. Dit kwam hoofdzaaklyk op 't zelfde uit, als de bepaaling in den Jaare 1740 in *Friesland*, omtrent de *Zwitzers*, daar Garniſoen houdende, gemaakt.

LXXXI. BOEK. 1753.

len, tot het geeven van Getuigenis der Waarheid opgeroepen, daar te komen onder het zelfde verband van Geregtlyken dwang, als onwilligheid daar tegen mogt aandruisschen (*).

De vyfde Jaardag van WILLEM DEN V. gevierd.

Thans hadt Mevrouwe de Gouvernante, nevens haare geheele Hofhouding, den rouw over haaren Gemaal afgelegd, en kon de Vyfde Verjaardag van den jongen Erfstadhouder, met openbaare vreugdebedryven, voegelyk vereerd worden: zy ontving op denzelven de Gelukwenschingen der Hooge Vergaderingen, van de Gezanten der buitenlandsche Mogenheden, en andere aanzienlyke Persoonen, op het *Huis de Oranjezaal*, van waar Hoogstdezelve, met den Erfprins en Prinses CAROLINA, benevens alle de Heeren en Dames van het Hof, zich 's avonds na 't *Huis van Prins Maurits* begaven, waar alles tot een luisterryk Bal, en kostbaaren Maaltyd, vervaardigd was, gelyk 'er ook, op 't *Huis de Oranjezaal*, een Bal voor jonge Lieden gegeeven werd. Het getal der Persoonen, die dit Geboortefeest bywoonden, kan eenigzins opgemaakt worden, uit dat der Koetzen, 't welk meer dan vier honderd beliep. Geheel *'s-Gravenhaage* was vol vreugdebetooningen, met welker beschouwing het Voorwerp van deezen Dag zich verlustigde in den avond de aanzienlykste straaten doorrydende. — In andere Ste-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 592. 730.

Steden en Plaatzen ontbrak het niet aan Lieden, die deezen dag vierden. *Leeuwaarden* ſtak onder deezen in *Friesland* uit; de Afgevaardigden uit de Steden, ten dien dage ſtaatswyze vergaderd, benoemden vier Heeren uit hun midden, om de Vorſtin Douariere, als Grootmoeder, over deeze Verjaaring geluk te wenſchen; die deezen last verrigtende, alle tekenen van eere en vriendſchap ontvingen, en den volgenden dag plegtig ten maaltyde onthaald werden (*).

1753.

De *Frieſche* Steden, in verknogtheid aan het Stadhouderlyk Huis boven alle uitmuntende, hadden onlangs een nieuwen *Gouden Stedepenning* laaten vervaardigen, met het Borſtbeeld van haare Koninglyke Hoogheid, de Wapens van *Oranje* en de Wapens der Elf Steden, en met een aanſpraak aan de Gouvernante laaten overhandigen.

Een nieuwe Stedepenning in *Friesland* vervaardigd.

Was de begroeting des *Franſchen* Afgezants DE BONAC, by den Stadhouder, op 't einde des voorleden Jaars, afgelegd, ſtaatlyk zyne openbaare Intrede, op den dertigſten van Grasmaand deezes Jaars, ging dezelve verre te boven, en vergezeld van Plegtigheden en Onthaalen, voegende aan den Vertegenwoordiger van een der magtigſte Vorſten van *Europa*. Een kort verſlag, zal een denkbeeld kunnen geeven, van

Intrede van den *Franſchen* Afgezant DE BONAC.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 1178.

LXXXI. BOEK. 1753.

van het daarby in agt genomene. De Hofmeester hunner Hoog Mogenden vertrok 's morgens, vergezeld van twee Staaten Booden, in het Jagt des Raads van Staaten, gevolgd door dat der Staaten van *Holland*, na *Delft*, boven de andere Steden bevoorregt, om de Gezanten van Gekroonde Hoofden, by derzelver openbaare Intrede, te ontvangen. De Afgezant reedt eenige uuren laater, met vier Koetzen van *'s Haage* na *Delft*, werd in de Stads Doele geleid, en door de Regeering, by monde van den Penſionaris PIETER VAN BLEISWYK verwelkomt, en voorts op een zeer kostbaar Middagmaal onthaald. Wanneer een Renboode, van den *Haage* afgezonden, te *Delft*, de tyding bragt, dat de Heeren Afgevaardigden uit de Algemeene Staaten, de Baron PIEK, Heer van *Brakel* en *Zoelen*, en de Heer REEPMAAKER Heer van *Strevelshoek*, afgereeden waren, om den Afgezant, aan de *Hoornbrugge* te ontvangen, ſtondt het Gezelſchap van tafel op, en begaf zich na de Jagten, met welken zy, om vier uuren, aan de *Hoornbrugge* kwamen; op 't eigen oogenblik, toen de Afgezant, op een byzonder daar toe gemaakten Steiger, met een Tapeit geſpreid, voet aan land zette, was 'er de Koets van Staat, met de gemelde Heeren Afgevaardigden, en het verdere Gevolg. Na het afleggen der Pligtpleegingen, geleidden zy den Afgezant na de Staatenkoets, en plaatsten zich tegen over hem. De trein, in de hier onder opgenoemde orde

orde geſchikt (*), aan het *Sieken* in den *Haage* genaderd, ſtelde zich de Luitenant Co-

LXXXI. BOEK. 1753.

(*) De Trein beſtondt. 1. Twee Staaten Poſtillons. 2. Vier Staaten Booden. 3. De Heer OCKERSE, Hofmeester van Staat, pragtig gekleed en gezeeten in een fraaije Koets, met vier paarden beſpannen, gaande nevens dezelve twee van deszelfs Livery Bedienden, in groote Monteeringe. 4. De *Zwitzer* zyner Excellentie te Paard, zynde de Zadel en Chabrak van rood Fluweel, ryklyk met Goude paſſementen en Franje bezet, en deszelfs Kleed en Bandedelier, van eene groene kleur, zodanig met Zilveren Kanten belegd, dat men naauwlyks de ſtof kon onderkennen. 5. Twee Loopers in groen Damaſt, ryklyk met Zilver geſtoffeerd, gekleed, met geborduurde Mutzen op 't Hoofd. 6. Twaalf Livery Bedienden, allen in 't groen, koſtlyk met Zilver omboord. 7. De Hofmeester van den Ambasſadeur, in een met Gouden kanten bezet ſcharlaken Kleed, te Paard, zynde het Chabrak en Zadel van rood Fluweel met Goud. 8. Veertien, zo Officieren, als Kamerdienaars, allen te Paard, en gekleed in Carmoſyn Laken met Zilver, en zeer koſtbaare Veſten; zynde de Chabrakken groen met Zilver, hebbende twee van de Kamerdienaaren de Mantelrokken van zyne Excellentie, die met Zilveren Paſſementen belegd waren, voor op hunne Paarden. 9. Vier Handpaarden met ryke Dekkleeden, waar op de Wapens van Zyne Excellentie in 't Goud geborduurd ſtonden, wordende door een gelyk getal Stalknegten, in de groote Monteeringen gekleed, geleid. 10. De Stalmeester te Paard, omtrent op dezelfde wyze als de Hofmeester. 11. Twee Pagies te Paard, in groen Fluweel, met Zilver belegd, draagende Neſtelingen van Carmozynen kleur, met Zilver geborduurd. 12. De Koets van Staat met zes Paarden, waar in zyn Excellentie, met de gemelde Heeren zat. 13. De Lyfkoets zyner Excellentie, met zes Paarden, ledig. 14. De tweede Koets van zyne Excellentie, mede met zes Paarden, waar in gezeten waren de Ridder DE BONAC, de Secretaris van zyne Excellentie, en twee Edelliden.

LXXXI. BOEK. 1753.

Colonel NUTSLER, als Groot Major dier Plaatze, aan 't hoofd, voorgegaan, door twee Sergeanten, den tocht door de voornaamſte ſtraaten na het *Huis van Prins Mauritz* richtende. De Staaten Trompetters, Paukers, op dat Huis geplaatst, lieten zich, by het aannaderen van den Stoet, lustig hooren. De twee Heeren Afgevaardigden geleidden den Afgezant binnen, en reeden, naa eene korte wyl toevens, in de Staaten Koets, met Staaten Boodens omringd, na het Hof, om van hun afgelegden last, en de aankomst des Afgezants, kennis te geeven. Acht Afgevaardigden uit hunne Hoog Mogenden, in vier Koetzen gezeten, van Staaten Boodens vergezeld, begaven zich na het *Huis van Prins Mauritz*, waar zy door den Afgezant ontvangen, en in een ter ontvanginge geſchikte Kamer geleid werden. De Baron VAN HEECKEREN, Heere van *Brantzenburg*, wegens *Gelderland*, aan 't hoofd deezer Bezendinge, voerde het woord van Pligtpleeginge, door den Afgezant beäntwoord. Naa het verrigten deezer Plegtigheid, keerden zy weder, en verſcheenen dien avond

den. 15. De derde Koets van den Ambasſadeur, met zes Paarden, waar in een Secretaris, en een Edelman. 16. De vierde Koets van zyne Excellentie, met zes Paarden, waar in diens twee Zoonen en twee Edellieden geplaatst waren. Hier agter volgden nog twee Koetzen, allen met zes; vyf en dertig met vier, en negen en dertig met twee Paarden beſpannen, *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 369.

avond op nieuws in 't zelfde Huis, om deel te neemen aan een Maaltyd, op kosten van den Staat bereid, waar men de Hooge Gezondheden, onder Trompetten en Pauken geſchal, dronk. LXXXI. BOEK. 1753.

Geen wonder, dat deeze Inhaaling, zo grootsch en pragtig, en te *Delft*, en aan de *Hoornbrugge*, en langs den geheelen weg, en in den *Haage*, een zo groot getal Aanſchouwers lokte als niemand geheugde ooit by den anderen gezien te hebben. De goede ſchikkingen voorkwamen alle verwarring, allen ongeluk. De Feestlykheden namen hier mede nog geen einde; want 's anderen daags op den middag begaf zich de Afgezant, benevens eenige Heeren van zyn Gevolg, na 't *Huis van Prins Maurits*, en werd, kort daar naa, door de meeste Heeren der Regeeringe en andere Perſoonen van aanzien, verwelkomt; en voorts, gelyk ook des avonds, en op den volgenden dag, op een kostbaaren Maaltyd, onthaald.

Met een bykans even ſtaatlyken Optocht, doch met verwisſeling van eenige omſtandigheden, naar de gelegenheid en eisch der zaake, hadt, op den derden van Bloeimaand, de Afgezant DE BONAC het eerſte openbaar Gehoor ter Vergadering van hunne Hoog Mogenden. Zo ras hy ter Vergaderkamer intradt, gaande tusſchen de Afgevaardigden hunner Hoog Mogenden den Baron VAN BORSSELEN, eerſte Edele van *Zeeland*, en de Baron D'ABLAING, Vryheer van *Gieſſenburg*, ſtonden Heeft het eerſte openbaar Gehoor by hun Hoog Mogenden.

LXXXI. BOEK. 1753.

alle de Leden der Vergaderinge op, terwyl de Afgezant geleid werd naa 't eene einde van de Tafel, waar een met Fluweel bekleede Armſtoel voor hem gereed ſtondt, recht tegen over den Voorzitter der Vergaderinge, den Graaf van BENTINK Heer van *Rhoon* en *Pendrecht*. Voor zyne plaats gekomen, maakte hy eene buiging recht voorwaards, vervolgens eene na de rechter en eene na de ſlinker zyde; waarop hy, als mede alle de Leden, zich nederzetten en dekten. Aan den Voorzitter handigde hy zyne Geloofsbrieven over, welke de Griffier FAGEL overluid las. Eene korte Aanſpraak des Afgezants, in 't *Fransch*, werd door den Voorzitter, in die zelfde taal, beantwoord. Zo menigmaal, by het doen dier Aanſpraaken, de naam hunner Hoog Mogenden en die des Konings van *Frankryk* genoemd werd ontdekten de Afgezant en alle de Leden der Vergaderinge hunne hoofden.

's Anderen daags lag de Marquis DE BONAC de pligtpleeging van dankzegging af by de Leden van den Staat, voor de eere hem, geduurende drie agtereenvolgende dagen, in zo hoogſtaatlyk en kostbaar een onthaal aangedaan. De voornaamſte Heeren der Regeeringe, hadden de eer om den volgenden dag, in 't Hotel des Afgezants, aan een pragtigen Maaltyd aantezitten, welke eer veele Heeren van de Regeering, uitheemſche Gezanten, en andere Perſoonen van rang, den volgenden dag, genooten. Dit laatſte middagmaal werd

werd 's avonds gevolgd van een luisterryk Bal, 't welk men den naasten avond hervatte, en waar mede alle die Plegtigheden, welke eene meer dan ter loopsche melding verdienden, eindigden (*).

LXXXI. BOEK. 1753.

De Heer DURAND, *Fransche* Staatsdienaar, die de zaaken des Hofs van *Versailles*, zints het vertrek van den Marquis DE ST. CONTEST, door den Koning in zynen Raad opontboden, by deezen Staat waarnam, hadt, op de aankomst deezes nieuwen Afgezants, Brieven van terugroepinge ontvangen hebbende, een treffend Afscheid van hun Hoog Mogenden genomen (†).

De jaarlyksche Trekking der *Haagsche* Schutterye geschiedde in Bloeimaand deezes Jaars, welke Maand der Staatlykheden scheen toegewyd, op eene meer dan gewoone omslagtige wyze, en ging vergezeld van twee omstandigheden, die dezelve gedenkwaardig maakten. Het geheele Stadhouderlyke Gezin, vergezeld door een aanzienlyk getal Generaals Persoonen, Edelen, en andere Lieden van rang, behalven het gewoon gevolg, kwam de Schuttery bezigtigen. In de Staaten tent was een Ontbyt voor dit aanzienlyke gezelschap in gereedheid gebragt. De jonge Prins, begeerig om de Wapenoefening der Schutterye

De jonge Erfstadhouder vervoegt zich aan 't hoofd der *Haagsche* Schutterye.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl 365. 373.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1781. bl. 13.

LXXXI. BOEK. 1753.

rye van naby te zien, werd door den Burgemeester en Colonel DIERQUENS, nevens den Opperſtalmeester Baron VAN GROVENSTINS, en eenige andere Edellieden, na het Front, en, naa het eindigen der Wapenoefeninge, weder in de Staaten Tent geleid. Zo ras de marsch der Burgery optrok ſtelde de vyfjaarige Prins, daartoe zeker verzogt en opgewekt, zich aan derzelver hoofd, met de halve Piek in de hand, en groette, in 't voorbytrekken van de Staaten Tent, Mevrouw zyne Moeder en Zuster, by welke hy dit verrigt hebbende, zich weder vervoegde.

Gouden Beker van wylen WILLEM DEN IV. aan de Schuttery geſchonken.

Wanneer de Heer DIERQUENS, zyne Pligtpleeging in de Staaten Tent by de Vorſtlyke Familie kwam afleggen, ſtelde haare Koninglyke Hoogheid hem een zeer kostbaar en konſtig gewerkten, met Zinnebeelden en Opſchriften vercierden Gouden Beker ter hand, dien wylen Zyne Doorlugtige Hoogheid, ter eeuwige gedagtenisſe van zyne genegenheid tot de *Haagſche* Schuttery, ten geſchenke hadt doen vervaardigen. —— De Officieren der Schutterye, korte dagen daarnaa, belet gevraagd hebbende, om haare Koninglyke Hoogheid dank te betuigen voor dit fraaije Geſchenk, vervoegden zich, in hunne Monteerings-Kleederen, Sjerp en Ringkraag uitgezonderd, in twintig Koetzen gezeten, na het *Huis de Oranje-Zaal*, en deedt de Heer DIERQUENS de Dankzegging aan de Vorſtinne die hun ſtaande

de tusschen de Vorstelyke Spruiten op- LXXXI. BOEK.
wagtte (*).

Des overleden Stadhouders Voorslag, tot herstel der binnenlandsche Fabrieken, in den Jaare MDCCXLIX, gedaan (†), was van zo weinig vrugts geweest, dat haare Koninglyke Hoogheid, op daar over ingeleverde Klagten, Staaten van *Holland* liet weeten, hoe zy, overtuigd van de noodzaaklykheid der instandhouding van de Inlandsche Fabrieken, en om een goed voorbeeld te geeven, voor haar Persoon, Huis, en allen die tot derzelver Hof en Dienst behoorden, by het besluit bleef, om aanhoudend zich van Inlandsche Stoffen te bedienen, in verwagtinge, dat, ter naavolginge van haar voorbeeld, ook nadere schikking zou kunnen worden gemaakt ter bevorderinge dier Fabrieken. —— Staaten van *Holland*, genegen om alles aan te wenden, wat tot opbeuring van een zo aangelegen Tak strekken kon, dit stuk in overweeging genomen en des met Mevrouwe de Gouvernante geraadpleegd hebbende, beslooten, dat de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders Burgemeesters en Regeerders der Steden, Leden hunner Vergaderinge, gelyk ook Burgemeesters en Regeerders der verdere Steden, en voorts alle Beampten en Officianten binnen dit Gewest, uitgenomen die Be-

1753. Vrugtlooze pooging om de Inlandsche Fabrieken te begunstigen.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 382.
(†) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 410. *Nederl. Jaarb.* 1749. bl. 706.

LXXXI. BOEK. 1753.

Bedieningen hadden, welker Bezitters of Waarneemers niet hooger dan Arbeiders of Daglooners waren aan te merken, by het maaken van Kleederen van Lakenen, Wollen of Zyden Stoffen, zo voor zich zelven als voor hunne Vrouwen en Kinderen, in hunne Huizen woonende, als mede voor hunne Liverybedienden, geene andere dan Inlandſche zouden gebruiken.— By de Publicatie deezer ſnrigtinge, die met Bloeimaand des volgenden Jaars een aanvang zou neemen, de Winkeliers onder bepaalde boetens, gelastende by het aanbieden en verkoopen hunner Waaren den Kooperen te verklaaren of het Inlandsch dan Buitenlandsch was, 't geen zy met hun verhandelden, en dit op de Rekeningen uitdruklyk, onderſcheiden, te ſtellen. Ten ſlot het voorbeeld der Gouvernante, en hun eigen, alle Ingezetenen aanpryzende (*). —— Naardemaal, dit voorbeeld, niet volkomen werkte, en men het tegenwoordig, even min als voorheen, geraaden vondt den Invoer van vreemde Stoffen, waarby ook uitheemſche Mogenheden, met welken de Staat in Verbond ſtondt, belang hadden, en die voor veelen in den Lande geen onaanzienlyken Handel-Tak uitleverden, te verbieden, of verder te bepaalen, en die Stoffen, of in deugd, of in fraayheid voor het oog, of in prys, veelen beter dan de Inlandſche be-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 791.

behaagden, terwyl anderen enkel hunne zin- LXXXI.
delykheid volgden, bleef de Kleederdragt, BOEK.
ondanks deeze ſchikkingen, veel al op ——
den ouden voet, en bragten ze niets toe 1753.
tot opbeuring der vervallene en zugtende
Inlandſche Fabrieken.

's Lands Koophandel, een hoofdvoor- Handel-
werp van de zorg der Vaderen des Vader- verdrag
lands, zag zich in gevolge van een Staatsbe- met den
ſluit hunner Hoog Mogenden, op den der- Koning
tigſten van Lentemaand genomen, geſtut der beide
door een Handel-Verdrag met den Koning *Sicilien.*
van beide de *Sicilien*: by 't welke de we-
derzydſche Onderdaanen, ten opzigte van
de Zeevaard en Handel eene volle vryheid
verkreegen, door alle de Koningryken,
Staaten en Gewesten in *Europa* gelegen,
en aan beide de Hooge Magten toebehoo-
rende. De Onderzaaten van den Staat
zouden volle vryheid van Geweeten en
Godsdienst in de Landen van Zyne Maje-
ſteit genieten, niet onderworpen zyn aan
eenig Geestlyk Gerechtshof, in welk een
geval het ook zou mogen weezen, zullen-
de zy in alles wat den Godsdienst aan-
ging, op dezelfde wyze als in *Spanje* en
Frankryk gehandeld worden: terwyl de
Onderdaanen van zyne *Siciliaanſche* Maje-
ſteit, ten deezen opzigte, dezelfde vryhe-
den en voordeelen zouden genieten, als
die van hunne Catholyke en Allerchriſt-
lykſte Majeſteiten. Dit Handel-Verdrag,
in Oogstmaand geſlooten, werd, voor het
einde deezes Jaars, door den Koning be-
kragtigd, die zynen buitengewoonen Ge-
zant

LXXXI. BOEK. 1753.

zant FAULON FINOCHETTI, by deezen Staat, dit werk volbragt hebbende, terug ontboodt (*).

De Prins Bisschop van *Luik* krygt den Tytel van *Doorlugtige Hoogheid.*

De Bisschop en Prins van *Luik*, by de andere Hoven van *Europa*, den Tytel van *Doorlugtige Hoogheid* voerende, liet door den Heer HULST, zyne belangen by deezen Staat waarneemende, verzoeken, dat de Algemeene Staaten, hem het zelfde Ceremonieel en dien zelfden Tytel gelieffden te verleenen; een verzoek van eene onmiddelyke toestemming gevolgd (†).

Het Dok te *Vlissingen* hersteld.

Het Dok te *Vlissingen*, waar in een Vloot van tachtig Oorlogschepen geheel kan worden opgelegd, by 't welk een *Droog-Dok* is, geschikt om de grootste Schepen, met den Vloed daar in gebragt, en wederzyds onderstut, op de gemaklykste wyze, tot op den kiel toe te bezien, schoon te maaken en te herstellen; 't welk daarenboven, door 't met geweld by Ebbe gelooste Water de slikken met den Vloed in de Haven gespoeld, na buiten voert en de Haven van eene genoegzaame diepte houdt; dit voor den Zeedienst van den Lande onschatbaar Werk, in den Jaare MDCLXXX aangelegd, en met de daar toe benoodigde Sassen of Sluisdeuren voorzien, was vervallen, ingestort, en onbruikbaar geworden. Met alle rede besloot men tot herstel en maakte daar mede eenen aanvang in

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 796. 1169.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 875. H. Deel.

in den Jaare MDCCL, en zag het thans bykans tot ſtand gebragt (*). LXXXI. BOEK

Te *Middelburg*, waar men een dergelyk, doch zo uitgeſtrekt een Dok niet heeft (†), was 't zelve in goeden ſtaat; maar men bevondt dat de doortocht voor de Zeeſchepen, na de Stad loopende, van tyd tot tyd, bezwaarlyker wierd, door het opſlikken der Haven, weshalven de raadſlag viel, om een gedeelte van den Dyk op te neemen, en denzelven eenige roeden agterwaards te leggen; het geen niet alleen de Haven aan den mond wyder zou maaken; maar ook te wege brengen, dat het Water uit het Stads Dok komende, de Haven kragtiger zou ſchuuren en de verdroogende ſlikken mede ſleepen. Dit werk dagt men voor den Winter af te maaken, en men beloofde zich van deeze verandering nog een voordeel, naamlyk om eene hinderlyke Plaat, tusſchen *Middelburg* en *Vliſſingen* gelegen, den Zeelieden onder den naam van den *Kloot* bekend, die ſterk aangroeide, door ſtroomafſchuuring te verminderen (§). Dit laatſte ſchynt het gevolg niet geweest te hebben. 1753. De Haven te *Middelburg* verbeterd.

Be-

(*) *Tegenw. Staat van Zeeland* bl. 116.

(†) *Tegenw. Staat van Zeeland.* bl. 215.

(§) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 326.

LXXXI. BOEK. 1753.

genomene voorzorgen van de Overheden, die op de meeste plaatzen, eene gewenschte uitwerking hadden, hier en daar dezelfde den openbaaren Godsdienst ſtoorende, en ſchandvolle rolle, ſpeelen. — De Clasſis van *Schieland* in Zomermaand te *Schiedam* vergaderde, nam, tot ſtuiting des gevaarlyken voortgangs van zo ſchadelyke Opſchuddingen, en Ongeregeldheden in de Kerk, een verſtandig, voorzigtig en kragtdaadig Beſluit: gebiedende de Leeraars en Kerkenraaden tegen alle zodanige Godsdienſtſtoorende Beroeringen te waaken; zorgvuldig agt te geeven op de Oefeninghouders, die dit vreemde werk onderſchraagden, en daar tegen te voorzien, de Beroerden uit de Kerk te brengen, de zich daar tegen verzettende, als zy Ledemaaten waren, naar de Kerkelyke Tugt te behandelen, die niet onder de Ledemaaten behoorden, of de Kerkentugt veragtten, als Verſtoorders van den openbaaren Godsdienst aan te klaagen, en geenzins te dulden, dat zodanige hoogſchadelyke Opſchuddingen, en Ongeregeldheden, onder voorwendzel van het Werk des Heiligen Geests, in de Gemeente langer aanhielden. Begeerende dat dit Beſluit, op alle plaatzen, in gemelde Clasſis, waar deeze Beroertens nog niet geheel waren opgehouden,

uitgekomen, en eene beoordeeling van de oorzaaken, waar aan men 't zelve toeſchreef, een opzettelyk breedvoerig en zeer leezenswaardig verſlag in de *Neder. Jaarb.* 1752. bl. 621-905.

den, of waar die, naa deezen, mogten ontſtaan, woordlyk des Rustdags van den Predikſtoel der Gemeente zou worden voorgeleezen; 't geen ook zou kunnen geſchieden in die Gemeentens, welker Leeraars zulks tot waarſchouwing noodig oordeelden (*). Een Beſluit zeer geſchikt, om, gepaard met ernſtige maatregelen der Overheden, een einde te maaken aan eene Verwarring, die zo lang, zo veele Onnozelen misleid, zo veele Bedriegers gelegenheid tot het pleegen van Godsdienſtig bedrog verſchaft, zo veele Verſtandigen grootlyks geërgerd, en allen Beminnaaren van redelyken Godsdienst, de grievendſte ſmerte veroorzaakt hadt; en mogen wy het ophouden deezes wydklinkenden Beroeringswerks, een ſtof van de vinnigſte ſpottery, die, by wederomſtuiting, ook den waaren Godsdienst by de niet onderſcheidenden, trof, van deezen tyd af aan, bykans dagtekenen, waar om wy 'er ter loops van gewaagden. LXXXI. BOEK. 1753.

Schoon de Genootſchappen der *Vry Metzelaaren*, in den Jaare MDCCXXXV, door Staaten van *Holland*, verboden waren, met bevel om ze terſtond, waar ze ingevoerd mogten weezen, te doen ophouden, en de Wethouders der Steden, aanſchryvings gekreegen hebbende om ze te ſtuiten, het met de daad deeden, ontbrak het in deeze Landen niet aan Lieden 't Geval van de Broeders MERKES, die men om Vrymetzelary, tot geen Lidmaaten der Kerke wilde aanneemen.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 582.

LXXXI. BOEK. 1753.

der Stad te vervoegen, met verzoek om handhaaving en beſcherming. Dit bewoog de Heeren MERKES, om zyn Eerwaarden, en den Voorzitter des Kerkenraads, geregtlyk te dagvaarden: deeze Dagvaardingen kwamen, met een tweede Verzoekſchrift des Kerkenraads, voor de Magiſtraat te *Nymegen*. Tot beſcheid gekreegen hebbende, „om in deeze zaak „naar raade te doen," deeden zy des verſlag aan de Broeders, met betuiging van zich te zullen vervoegen, waar het behoorde. Naa eenigen tyd beidens vonden de Broeders zich gedrongen, den weg van Regten in te ſlaan, en ten Hove een Verzoekſchrift aan te bieden, om, ingevolge van het voorheen gegeeven gunſtig Staatsbeſluit, waar aan men zich onttrok, behandeld te worden. De Staaten gaven andermaal Bevel, om de Broeders MERKES niet langer te weeren, en dat, indien zy mogten goedvinden, zich elders te laaten aanneemen, de Predikant, die dit Staatsbeſluit werd vertoond, zulks zou hebben te doen, en daar van een behoorelyk Getuigſchrift te geeven, welk Getuigſchrift de Kerkenraad van *Nymegen* gehouden zou weezen te aanvaarden. Zy gaven deswegen verſlag, aan den Leeraar BROEN, met nevensgaande betuiging, dat zy, den zagtſten weg, hun aangeweezen, om zich buiten de Stad te doen aanneemen, zouden inſlaan, hem verzoekende om geene nieuwe zwaarigheden te maaken, of te helpen maaken, wanneer zy zich

zich met een Getuigschrift by den *Nymeegschen* Kerkenraad vervoegden. Geen zeer minzaam antwoord van zyn Eerwaarde ontvangen hebbende, zetten zy hunne zaak voort by den Predikant te *Beuningen* en *Ewyk*, die een Getuigschrift gaf overeenkomstig met het vertoonde Staatsbesluit. Zy leverden 't zelve ten Kerkenraade in 't Voorjaar deezes Jaars over; doch 't leedt een geruimen tyd, dat zy des niets vernamen. Deezes verwyls moede verzogten zy een Afschrift van 't Besluit des Kerkenraads, 't geen eindelyk in Herfstmaand kwam, behelzende „dat de Naamen der Heeren, L. A. en C. F. C. „ MERKES in 't Ledemaaten Boek der „ Kerke aangetekend, en voor de Gemeente, naar gewoon gebruik, afgeleezen „ waren." Hier mede nam dit zo veel gerugts gemaakt hebbend geval, waar in de Geestlykheid, door alle bedaarden en bedagtzaamen geoordeeld werd, zich te veel aanmaatigend en te wederstreevend gedraagen te hebben, een einde. (*) LXXXI. BOEK. 1753.

Hoe zeer het regt van vrye Godsdienstoefening, den Ingezeten deezer Landen wettig toekome, vonden zich de *Roomschgezinden* meermaalen, in dat voorregt, deerlyk belemmerd. Zedert de tyden der Hervorminge, hadden de Landlieden van die

Ongerechtigheden by het Inwyen van een Roomsch Kerkhuis in de Ommelanden gepleegd.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1752. bl. 412. 1198. 1268. *voor 't Jaar* 1753. 213. 267. 361. 363. 851.

LXXXI. ZEN in hooger top te heffen, den Gods-
BOEK. dienst, en alle *Christlyke Deugden*, voor-
——— naamlyk onder onze Landsgenooten, aan
1753. te kweeken, een schitterendst blyk gegeeven. Hy besprak naamlyk uit zyne naa te laatene goederen, aan de Hoogeschool te *Leyden*, eene somme van tien duizend Guldens, uit welker Renten alle twee Jaaren, een Eerprys, bestaande in een Gouden Penning, ter waarde van twee honderd en vyftig Guldens zou toegereikt worden, aan den Schryver van het beste Antwoord op eene voorgestelde Vraage, Onderwerpen betreffende, waar in hy by zyn leeven het grootste belang gesteld hadt. —— De verstandige en Godvrugtige Stichter, wilde, dat de nyvere Voorstanders van Godsdienst en Christlyke Deugden, welken het gevallen mogt, na de opgehange Eerbeloonig te dingen, hunne schranderheid en vlyt aan zodanige onderwerpen zouden besteeden, die of den Grondslag van allen Godsdienst, het Bestaan en de Volmaaktheden van het Oneindig, Almagtig, Alwys, en Algoede OPPERWEEZEN, uit de Beschouwinge van het Heelal ten kragtigste bevestigden; of de Zedelessen van het *Euangelie*, niet alleen in haare Redelykheid en Overeenkomste met, maar inzonderheid in haare Voortreflykheid boven de Wetten en Pligten, die, zonder het behulp der Openbaaringe, uit het Licht der Rede gekend worden, in helder daglicht plaatsten; ten einde der-

zel-

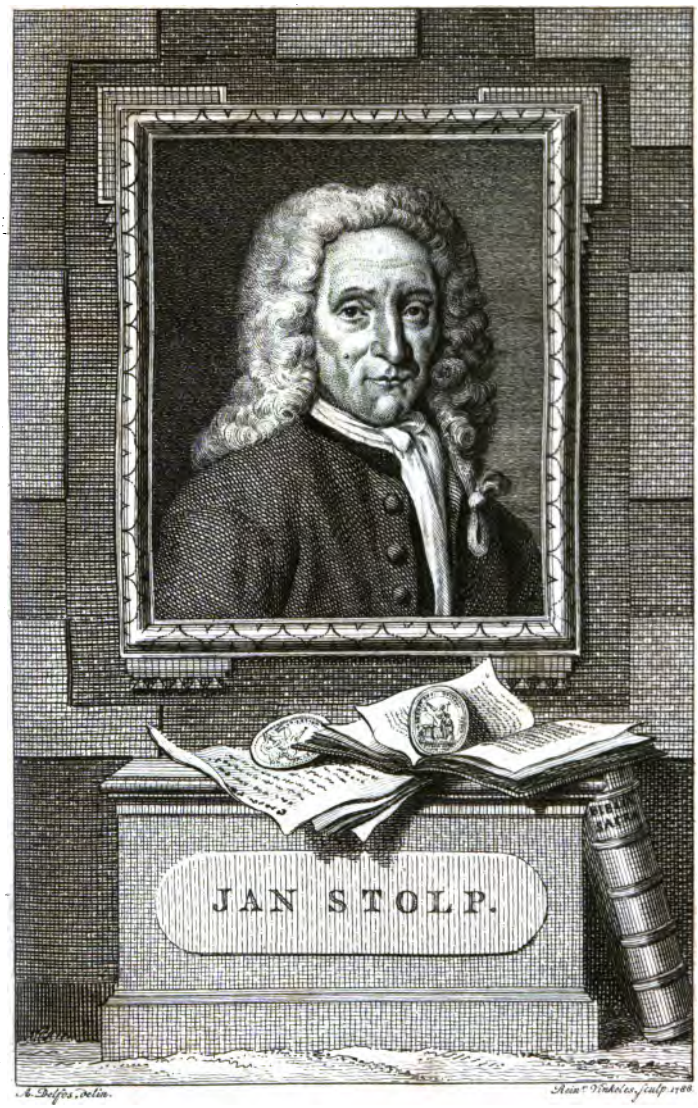
JAN STOLP.
A. Delfos, delin.
Reinr. Vinkeles, sculp. 1788.

zelver betrekking tot, en invloed op de bevordering van de Gelukzaligheid der Menschlyke Zamenleevinge, als mede van de heerlyke Hoope op een toekomend beter Leeven, daar uit opgemaakt, en de Godlyke Oorſprong van den *Christlyken Godsdienst*, dus tevens, by wettigen gevolge, ten duidlykſte beweezen wierde. LXXXI. BOEK. 1753.

De Heer STOLP was wel overtuigd, dat, over deeze Onderwerpen, zich in twee hoofdverdeelingen onderſcheidende, zedert eenigen tyd, zo in ons Vaderland, als elders voortreflyke Schriften waren in 't licht gebragt; doch meende, egter, dat die Onderwerpen overvloedige ſtoffe zouden opleveren tot menigvuldige Verhandelingen, indien dezelve niet alleen in 't algemeen; maar ook in de byzondere deelen beſchouwd wierden, om de gemelde waarheden, daar uit te bevestigen en in een klaarder licht te ſtellen, en om aan alle goede verſtanden, voornaamlyk aan die geenen, die geſchikt zyn om deeze hoogwigtige Leerſtukken aan anderen te onderwyzen, aanleiding te verſchaffen, om dezelve wat ernſtiger te behartigen, dan by veelen wel geſchiedt. En vermids de bovengemelde waarheden, van alle *Christenen* worden erkend, begeerde de Inſteller van dit Eeregoud, wiens Verdraagzaamheid in den Godsdienst, hem by alle regtſchaape *Christenen* in zyn leeven bemind maakte, dat elk *Christen*, van welk een Volk, of van welk eene byzon-

de-

LXXII. BOEK. 1763.

dere Gezindheid, zou worden toegelaaten na den Eerprys te dingen, mits niets daar onder mengende, 't geen de byzondere gevoelens van zyn Gezindheid betrof, en van andere betwist werd.

Tot uitvoerders van dit loflyk en Godvrugtig oogmerk benoemde de Heer STOLP acht Heeren, uit den Academiſchen Senaat, zyne byzondere Vrienden, met magt om Opvolgers aan te ſtellen. Deeze Hoogleeraaren, gemagtigd om over de inkomende Verhandelingen het vonnis te ſtryken, waren alleen uitgeſlooten van Mededingers te mogen weezen. De aart der Onderwerpen, over welke zy Prysvraagen uitſchreeven, was meest altoos van dien aart, dat de behandeling niet bepaald kon blyven, binnen den engen kring van eene byzondere Gezindheid; maar zich tot alle *Chriſtenen*, in de grootſte ruimte, uitſtrekte. Zy begreepen daarom te regt, die Algemeenheid in 't oog te moeten houden, en geene Schryvers te mogen uitſluiten, welker begrippen niet in allen deele met die der Hervormde Kerke ſcheenen over een te ſtemmen, voor al wanneer zy zich onthielden, van eene ſtellige voordragt der byzondere, en door anderen betwist wordende, gevoelens hunner eigene Gezindheid: hier in handelende naar het voorſchrift des agtenswaardigen Inſtellers van hun Genoodſchap, meermaals uitdruklyk verklaarende, dat zy geenzins wilden gerekend worden, alle gezegden, en alle redeneeringen goed te keu-

keuren van elken Schryver, wiens Ver- LXXXI.
handeling zy bekroond, of, indien dezel- BOEK.
ve den Eerprys niet behaalen kon, noch- ——
thans het licht waardig geoordeeld hadden. 1753.
Zy lieten verſcheide zaaken, waar over zy voor zichzelven anders dagten, voor rekening der Schryveren; doch vonden, in dit verſchil hunner gedagten, geene genoegzaame reden om de Verhandelingen zelve geheel aftekeuren, in zo verre het voorſtel dier zaaken, eene bekwaame aanleiding gaf om verder te denken, en de waarheid vlytiger uit te vorſchen. In deezer voege volkomen in den ſmaak des Inſtellers werkende, kon het niet misſen of zy haalden zich, door hunne Beoordeelingen, het ongenoegen op den hälze van kwaalyk te vredene en bedilzieke Menſchen, die hun haatlyk aanvielen; doch aan welker gebas zy zich niet ſtoorden. (*)

Behalven de Tien Duizend Guldens, beſtemde de overleedene nog Duizend Gul-

(*) Wy oordeelden het niet ongepast, voor de Eer der Bezorgeren van deeze Inſtelling, aan welker oordeelkundige keuze van Vraagſtukken, en wel gewikte beoordeeling, het Vaderland reeds een ſchat van Verhandelingen heeft dank te weeten, die voor geen Bundel van dien aart in de geheele geleerde Wereld behoeft te wyken, deeze handelwyze te vermeiden, volgens hunne Opgave, in de *Voorrede* van IV. Deel der *Verhandelingen over eenige voornaame Stukken van de Christlyke Zedekunde.*

LXXXI. BOEK. 1753.

Guldens, tot het maaken van den Stempel des Gouden Eerpennings, die keurlyk getekend en door den Heer STOLP zelve met zeer gepaste randſchriften voorzien is. Hy beſprak, daarenboven, dat het overſchot der bovengemelde Renten zou beſteed worden, tot de inkoop van goede Schryveren, die tot verdeediging van den *Christlyken Godsdienst* in 't algemeen de pen hadden opgevat, over de Zedekunde, de Natuurlyke Hiſtorie en de Natuurkunde handelden, en wier Werken op de Boekery van *Leydens* Hoogeſchool nog ontbraaken, om daar op geplaatst te worden (*).

GEERTSEMA te *Groningen* herſteld in zyne eere.

In het ongeſtuimig Jaar MDCCXLVIII, wanneer de Onweersbui der Plunderzugt in *Groningerland*, met eene byzondere zwaarte nederſtortte op den Burgemeeſter JOHAN GEERTSEMA, zo dat niet alleen zyn Huis, en Buitenplaats en Egtgenoote der woede des Graauws ten doele ſtondt; maar ook Burgemeeſters en Raad der Stad, hem lieten aanzeggen, dat hy, by voorraad, uit alle Raadsvergaderingen en Magiſtraatsgeſtoelten in de Kerken zou hebben te blyven; en drie Heeren aanſtelden, om wegens zyn gedrag, van rondſomme van Knevelaary beſchul-

(*) Medegedeelde Berichten van Tydgenooten en Bekenden des Overledenen. *Voorrede* van het I. Deel der *Verhandelingen over eenige Stukken der Natuurlyke Godgeleerdheid. Handvesten der Stad Leyden* bl. 584—589.

ſchuldigd, nader onderzoek te doen. In- L. XXXII.
gevolge hier van werd hem eerst Civiel BOEK.
Arrest in zyn Huis aangezegd, en vervol- ——
gens een Dag bepaald, om zich in Per- 1753.
ſoon binnen *Groningen*, buiten welke Stad hy zich toen bevondt, ter verantwoordinge te moeten ſtellen. (*) Wegens deeze handelwyze beklaagde zich de Heer GERTSEMA by eenen Brieve, en zyne Huisvrouwe door een Verzoekſchrift, by Burgemeeſteren en Raaden dier Stad, verzoekende te weeten, wie zyne Beſchuldigers waren, en welke Beſchuldigingen men tegen hem inbragt, teffens om Tydsbepaaling, om daar op te kunnen antwoorden. Hy ontving des geen beſcheid. Waar op hy beſloot zich met een Verzoekſchrift te vervoegen by den Stadhouder, ten einde deeze zich zyner zaake geliefde aan te trekken, en hem gelegenheid te verleenen, om, wegens de beſchuldigingen ten zynen laſte, zich voor zyne Hoogheid te verantwoorden en te regtvaardigen. Van dit Verzoekſchrift gaf hy kennis aan Burgemeeſteren en Raaden der Stad. Hun Edel Mogenden vonden, vervolgens ook goed, de zaak des Burgemeeſters aan de volſtrekte beſliſſing van zyne Hoogheid te laaten; die den Prins andermaal met een Verzoekſchrift aanging.

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* XX. bl. 203. *Nederl. Jaarb.* 1748. bl. 498. 286. 646. 752.

LXXXI. BOEK. 1753.

ging; (*) om afdoening zyner zaake, of zo hoogstdeszelfs gewigtige bezigheden hem zulks mogten beletten, dezelve aan te bevelen aan een Onzydig Gerigtshof in eene der *Vereenigde Gewesten*. Tot dit laatſte helde zyne Hoogheid over, en verzondt, in den Jaare MDCCL de zaak aan het *Hof Provinciaal* in *Stad en Lande*, 't welk eerst in Bloeimaand deezes Jaars, uitſpraak deedt, ten voordeele des Oud-Burgemeeſters, verklaarende een lange lyst van Beſchuldigingen onvoldoende, en hem ontlaagen van alle Crimineele Regtsvordering, van het Civiel Arrest, als mede van de byzondere Bevelen, door den Stads Secretaris hier boven gemeld, naa het verloop van zo langen tyd, ontheeven (†).

't Voorgevallene met J. J. MAURICIUS in *Surinaame* en hier te Lande.

Dit Jaar maakte desgelyks een einde, aan een lang gehangen hebbend, en zeer hoogloopend, geſchil in *Surinaame*. Derwaards was als Landvoogd, in den Jaare MDCCXLII heen getoogen, de onder *Neerlandsch* Dichteren beroemde, JOAN JACOB MAURICIUS, voorheen Penſionaris der Stad *Purmerende*, en toen Minister van hunne Hoog Mogenden by den *Ne-*

(*) Deeze Requesten, en andere Stukken, vindt men byeen, in de *Stukken en Beſcheiden, raakende de Proceduren tegen den Heere en Mr.* JOHAN GERRTSEMA, by den Boekverkooper *J. Bolt* uitgegeeven.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 603—654.

Nederſaxiſchen Kreits. Niet lang hadt hy deeze Landvoogdye bekleed, of zyn gezag betoon deedt eenigen het hoofd opſteeken; zy gaven zich den naam van *Republicainſchen*, en beweerden, dat het Octroi, gemaakt onder eene Stadhouderlyke Regeeringe, thans, te weeten in dén Jaare MDCCXLVI, voor zo veel 't zelve het *Eminent* Gezag des Gouverneurs raakte, niet meer gelden moest; zy zogten de Burgers tegen hem op te zetten, en den Landvoogd in 't Vaderland zwart te maaken. De verheffing van zyne Hoogheid tot Stadhouder, wierp hun eerſte ſtelzel tegen Landvoogds Gezag ter neder, en vierde hy deeze voor hem gewenschte gebeurtenis vol vreugde, het gelukkig uur gebooren agtende, om het vuur van twist te ſmooren. Eensgezind met den Raad en Burgery, dagt hy toen het oude Landkrakeel vezoend te hebben; doch hy vondt zich in zyne verwagting bedroogen. De aankomende Schepen bragten uit het Vaderland, om zo te ſpreeken, laadingen van klagten mede, waar onder de Landvoogd bykans bezwyken moest. Wat hy deedt 't was vergeefsch. Een geſlooten verdrag, met goedkeuring van den Staat beſtempeld, werd niet gehouden, men bondt hem de handen in 't volvoeren zyner plans tot beveiliging der Volkplantinge, duidde zyne poogingen in het vervolgen der oproerige Negerſlaaven ten kwaade, als mede een' vrede met hun geſlooten. „ De roep zyner partyen „ was,

LXXXI. BOEK. 1753.

LXXXI. BOEK. 1753.

„ was, de Gouveneur moet weg!". In den Jaare MDCCL, tekenden zy een Verzoekſchrift om MAURICIUS van de Landvoogdy te ontzetten.

Hy verzogt verlof, om, zo tot zyne verdeediging, als tot herſtel van zyne door veele wederwaardigheden gekrenkte gezondheid, voor een Jaar, in 't Vaderland te mogen komen; de Vergadering der Societeit en zyne Hoogheid ſtonden dit toe; doch eer het verlof op *Surinaame* kwam, was MAURICIUS reeds na 't Vaderland vertrokken: de Heeren C. BOSSCHAART en J. DE SWART STENIS, door den Stadhouder, die MAURICIUS zeer begunſtigde, na de Volkplanting gezonden, tot onderzoek, en, zo veel mogelyk, tot herſtel der zaaken, hadden goedgevonden dat hy, behoudens zyne Eer en Wedde, na 't Vaderland zou gaan: waar hy in Hooimaand des Jaars MDCCLI. aankwam. Niet alleen deedt hy de Staaten een voldoend verſlag, wegens den toeſtand der zaaken op *Surinaame*; maar wist zich van de Beſchuldigingen, tegen hem ingebragt, dermaate te zuiveren, dat hunne Hoog Mogenden, ingevolge van het Advys des Hoogen Raads van *Holland*, *Zeeland* en *Weſtfriesland*, in Bloeimaand deezes Jaars, een voor hem allergunſtigſt vonnis ſtreeken. Een Vonnis, 't welk het verzoek van SALOMON DU PLESSIS, en diens Aanhangers, welken op de Afzetting des Landvoogds gedrongen hadden, afſloeg, in de kosten te deezer gelegenheid gemaakt

maakt verwees, den beledigden Gouver- LXXXI.
neur het Regt laatende, om, wegens de BOEK.
Beledigingen hem aangedaan, verhaal te ——
doen: en zouden de ſtukken van dit Ge- 1753.
ding, met het geen daar toe behoorde, den Fiscaal ter hand worden geſteld, om het Regt van den Souverain te handhaaven. (*)

Dus geregtvaardigd lag hy, met eene zeer aandoenlyke Aanſpraake, zyn Ampt als Gouverneur Generaal van *Surinaame*, in de Vergadering der Societeit, in Oogstmaand, neder; en bekwam van den Voorzitter, Burgemeeſter HOP, uit naam der Societeit, dit getuigenisſe, dat zy wel gewenscht hadden, langer van zyn dienst genot te trekken, als ten uiterſte voldaan over zyn gedrag, beleid, en wys beſtuur, geduurende zyn Gouvernement gehouden en betoond; dat de Societeit gevoelig was aangedaan, en de uiterſte ſmart gevoelde, over zyn vraage om Ontſlag; doch dat dezelve, hoe zeer ook genegen om hem in zyn Ampt te bewaaren, en het te doen volduuren, het verzogte Ontſlag niet kon noch behoorde te weigeren. Zy bedankten hem voor de beweezene dienſten, trouwen yver in het onderſtutten en voorſtaan der Regten en Geregtigheden van de Societeit, uit welker Eed en Dienst zy hem ont-

(*) *Receuil der Surinaamſche Stukken in de zaak van du Pleſſis*, en *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 454.

LXXXI. BOEK. 1753.

ontſloegen. (*) Hadt zyne Aankomst in 't Vaderland, om zich te verdeedigen, veele Dichters bewoogen om hem, by voorraad, als de gelasterde Onſchuld met verzen te begroeten, zy ſpanden, naa dat dezelve gebleeken was, hunne ſnaaren op hooger toon. (†)

Verandering der Regeering op *Surinaame.*

Inmiddels waren op *Surinaame*, in den Jaare MDCCLII, naar luid eens Briefs van haare Koninglyke Hoogheid, aan den Heere WIGBOLD CROMMELIN, in dien tusſchentyd de Landvoogdyſchap bekleedende, in gevolge van een Beſluit van hunne Hoog Mogenden, alle de toen in dienst zynde Raaden bedankt, van hun Eed en Dienst ontſlaagen, en door anderen, in hunne plaats benoemd, vervangen; ook werd den Ingezetenen, door trommelſlag zamengeroepen, ter voldoeninge der Bevelen van hunne Hoog Mogenden, en het oogmerk der Gouvernante, eene *Generaale Amnestie* voorgeleezen. (§)

De zaaken gaan in de *Oost-Indien* voorſpoedig.

Voorſpoediger loop hadden de zaaken in 't *Ooſten*. By de *Oost-Indiſche Maatſchappy* beantwoordde het Bewind des Gou-

(*) Men vindt deeze Aanſpraak en het Antwoord, in de *Byvoegzelen op 't Beſluit der Dichtlievende Uitſpanningen van* J. J. MAURICIUS b. 216.

(†) De eerſte komen ons voor in de *Dichtlievende Uitſpanningen*, door J. J. MAURICIUS *bl.* 189. enz. de laatſte in 't vervolg *zyner Dichtlievende Uitſpanningen*, bl. 361. *enz.*

(§) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 254. *enz.*

Gouverneurs Generaals J. MOSSEL (*) aan de opgevatte verwagting. De goede tydingen, uit deeze wydafgelegene Volkplanting ontvangen, de gelukkige aankomst der Schepen, zo te *Batavia* als in 't Vaderland, deeden de Actien der Maatschappye, voorheen zeer gedaald, ter oude hoogte ryzen. — Hadden twee Schepen en een Bark, onder het groot getal 't geen toen de *Indiſche Zee* behouden doorkruiste, en de plaats hunner beſtemminge bereikte, het ongeluk om eene geheele Vloot, van de bergte *Zeeroovers*, die naar zekeren ANGRIA, den naam voeren van *Angriaanen*, en zints langen tyd de *Indiſche Zeen* onveilig maakten, te ontmoeten, en om te komen, by welke gelegenheid een der Capiteinen, JAN LOUIS PHILIPPI, ten einde raad en geen kans ter langer verdeediging ziende, zyn Schip met de reeds geëntende Zeeroovers, ten getale van eenige honderden, in de lugt liet ſpringen: die nadeel werd ruim en ryklyk vergoed. (†)

LXXXI. BOEK. 1753.

De Heer KNIPHAUZEN, verwierf, op zyn Krygstocht eerlang na *Baſſara* in de Golf van *Perſie*, ondernomen, voor zich zelven Krygsroem door zyn kloekmoedig gedrag, en bewerkte het voordeel der Maatſchappye. De kwaade trouw en de ſchelmeryen van den *Turkſchen* Baſſa deezer Plaatze, en zyne herhaalde weigering

(*) Zie boven bl. 16.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1754. 139. voor 't Jaar 1755. bl. 1095.

LXXXI. BOEK. 1753.

Guldens, tot het maaken van den Stempel des Gouden Eerpennings, die keurlyk getekend en door den Heer STOLP zelve met zeer gepaste randſchriften voorzien is. Hy beſprak, daarenboven, dat het overſchot der bovengemelde Renten zou beſteed worden, tot de inkoop van goede Schryveren, die tot verdeediging van den *Christlyken Godsdienst* in 't algemeen de pen hadden opgevat, over de Zedekunde, de Natuurlyke Hiſtorie en de Natuurkunde handelden, en wier Werken op de Boekery van *Leydens* Hoogeſchool nog ontbraaken, om daar op geplaatst te worden (*).

GEERTSEMA te *Groningen* herſteld in zyne eere.

In het ongeſtuimig Jaar MDCCXLVIII, wanneer de Onweersbui der Plunderzugt in *Groningerland*, met eene byzondere zwaarte nederſtortte op den Burgemeeſter JOHAN GEERTSEMA, zo dat niet alleen zyn Huis, en Buitenplaats en Eggenoote der woede des Graauws ten doele ſtondt; maar ook Burgemeeſters en Raad der Stad, hem lieten aanzeggen, dat hy, by voorraad, uit alle Raadsvergaderingen en Magiſtraatsgeſtoelten in de Kerken zou hebben te blyven; en drie Heeren aanſtelden, om wegens zyn gedrag, van rondſomme van Knevelaary beſchul-

(*) Medegedeelde Berichten van Tydgenooten en Bekenden des Overledenen. *Voorrede* van het I. Deel der *Verhandelingen over eenige Stukken der Natuurlyke Godgeleerdheid. Handvesten der Stad Leyden* bl. 584—589.

schuldigd, nader onderzoek te doen. In- L. XXXII.
gevolge hier van werd hem eerst Civiel BOEK.
Arrest in zyn Huis aangezegd, en vervol- ——
gens een Dag bepaald, om zich in Per- 1753.
soon binnen *Groningen*, buiten welke Stad hy zich toen bevondt, ter verantwoordinge te moeten stellen. (*) Wegens deeze handelwyze beklaagde zich de Heer GEERTSEMA by eenen Brieve, en zyne Huisvrouwe door een Verzoekschrift, by Burgemeesteren en Raaden dier Stad, verzoekende te weeten, wie zyne Beschuldigers waren, en welke Beschuldigingen men tegen hem inbragt, teffens om Tydsbepaaling, om daar op te kunnen antwoorden. Hy ontving des geen bescheid. Waar op hy besloot zich met een Verzoekschrift te vervoegen by den Stadhouder, ten einde deeze zich zyner zaake geliefde aan te trekken, en hem gelegenheid te verleenen, om, wegens de beschuldigingen ten zynen laste, zich voor zyne Hoogheid te verantwoorden en te regtvaardigen. Van dit Verzoekschrift gaf hy kennis aan Burgemeesteren en Raaden der Stad. Hun Edel Mogenden vonden, vervolgens ook goed, de zaak des Burgemeesters aan de volstrekte beslissing van zyne Hoogheid te laaten; die den Prins andermaal met een Verzoekschrift aanging.

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XX. bl. 203. *Nederl. Jaarb.* 1748. bl. 498. 286. 646. 752.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWEE EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LXXXII. BOEK. *Overſtroomingen in Gelderland. Dykbreuken in Overyſſel. Redding der Mastenbroekeren. De Koning van Pruiſſen verkoopt eenige Heerlykheden in Holland, uit de Naalaatenſchap van* WILLEM DEN III. *hem aangekomen, aan* WILLEM DEN V. *Bezitneeming derzelven.* WILLEM DE V. *tot Ridder van St. Joris verheeven. Reis van de Gouvernante met het Vorſtlyk Gezin na Friesland. Te Haarlem begroet. Onder den weg op de Dorpen vereerd. Toefs te Alkmaar. 't Voorgevallene te Schermerborn, wegens een Eereboog in de Beemſter. Eerbetooningen te Hoorn, in de Streek, en te Enkhuizen. Steekt na Friesland over. Onthaal te Leeuwaarden. De Gouvernante neemt, by haare te rugreize, te Hoorn Zitting by Gecommitteerde Raaden van het Noorderkwartier, en by de Admiraliteit. Komt in den Haag te*

rug. Beziet de Kabinetten van de Heeren BISSCHOP te Rotterdam, onder veel Eerbetoons dier Stad. Gelderland maakt ſchikking op de Voogdy enz., ingevalle van het overlyden der Gouvernante. Utrecht doet zulks desgelyks. Een en ander Oproerig Geſchrift te Amſterdam verbrand en verboden. Plakaat tegen de Paskwillen, door Staaten van Holland. De vrye Vaard op Africa verlengd. De zaaken in de Oost-Indien gaan nu voorſpoedig dan voorheen. Pragt bepaalende Wetten aldaar gegeeven. Stichting der Vrouwe VAN RENSWOUDE. Sphera Perfecta door JAN VAN DEN DAM vervaardigd. De Franſche Schouwburg, buiten Amſterdam brandt af. Het Landſchaps Tugt en Werkhuis te Leeuwaarden in de aſche gelegd. Gedraagene voorzorgen van den Staat om den Vrede met de Algerynen te bewaaren. Gerugten en Tydingen der Vredebreuke met Algiers. De Oorlog daar den Dei verklaard. Hoop dat de Porte de Algerynen tot den Vrede zou beweegen. Oorlogsmeerustingen hier te Lande, en beſtemmingen van Convoyen. Het Hof van Madrid verleent, op eene verpligtende wyze, Convoy aan onze Schepen in de Middellandſche Zee. Ontmoeting van Capitein ADRIAAN VAN DER KAM met de Algerynen, door de Spanjaarden gered. Friesland Voorziening op de Voogdyſchap enz. Overyſſel aangezogt om ook op de Voorziening bedagt te weezen. Dit werk baapert te Zwolle, waar de Meente in het Ontwerp geen genoegen nam.

LXXXI. BOEK. 1753.

„ was, de Gouveneur moet weg!". In den Jaare MDCCL, tekenden zy een Verzoekſchrift om MAURICIUS van de Landvoogdy te ontzetten.

Hy verzogt verlof, om, zo tot zyne verdeediging, als tot herſtel van zyne door veele wederwaardigheden gekrenkte gezondheid, voor een Jaar, in 't Vaderland te mogen komen; de Vergadering der Societeit en zyne Hoogheid ſtonden dit toe; doch eer het verlof op *Surinaame* kwam, was MAURICIUS reeds na 't Vaderland vertrokken: de Heeren C. BOSSCHAART en J. DE SWART STENIS, door den Stadhouder, die MAURICIUS zeer begunſtigde, na de Volkplanting gezonden, tot onderzoek, en, zo veel mogelyk, tot herſtel der zaaken, hadden goedgevonden dat hy, behoudens zyne Eer en Wedde, na 't Vaderland zou gaan: waar hy in Hooimaand des Jaars MDCCLI. aankwam. Niet alleen deedt hy de Staaten een voldoend verſlag, wegens den toeſtand der zaaken op *Surinaame*; maar wist zich van de Beſchuldigingen, tegen hem ingebragt, dermaate te zuiveren, dat hunne Hoog Mogenden, ingevolge van het Advys des Hoogen Raads van *Holland*, *Zeeland* en *Weſtfriesland*, in Bloeimaand deezes Jaars, een voor hem allergunſtigst vonnis ſtreeken. Een Vonnis, 't welk het verzoek van SALOMON DU PLESSIS, en diens Aanhangers, welken op de Afzetting des Landvoogds gedrongen hadden, afſloeg, in de kosten te deezer gelegenheid gemaakt

maakt verwees, den beledigden Gouver- LXXXI.
neur het Regt laatende, om, wegens de BOEK.
Beledigingen hem aangedaan, verhaal te
doen: en zouden de ſtukken van dit Ge- 1753.
ding, met het geen daar toe behoorde,
den Fiscaal ter hand worden geſteld, om
het Regt van den Souverain te handhaa-
ven. (*)

Dus geregtvaardigd lag hy, met eene zeer aandoenlyke Aanſpraake, zyn Ampt als Gouverneur Generaal van *Surinaame*, in de Vergadering der Societeit, in Oogstmaand, neder; en bekwam van den Voorzitter, Burgemeeſter HOP, uit naam der Societeit, dit getuigenisſe, dat zy wel gewenscht hadden, langer van zyn dienst genot te trekken, als ten uiterſte voldaan over zyn gedrag, beleid, en wys beſtuur, geduurende zyn Gouvernement gehouden en betoond; dat de Societeit gevoelig was aangedaan, en de uiterſte ſmart gevoelde, over zyn vraage om Ontſlag; doch dat dezelve, hoe zeer ook genegen om hem in zyn Ampt te bewaaren, en het te doen volduuren, het verzogte Ontſlag niet kon noch behoorde te weigeren. Zy bedankten hem voor de beweezene dienſten, trouwen yver in het onderſtutten en voorſtaan der Regten en Geregtigheden van de Societeit, uit welker Eed en Dienst zy hem ont-

(*) *Receuil der Surinaamſche Stukken in de zaak van du Pleſſis*, en *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 454.

LXXXI. BOEK. 1753.

ontſloegen. (*) Hadt zyne Aankomst in 't Vaderland, om zich te verdeedigen, veele Dichters bewoogen om hem, by voorraad, als de gelasterde Onſchuld met verzen te begroeten, zy ſpanden, naa dat dezelve gebleeken was, hunne ſnaaren op hooger toon. (†)

Verandering der Regeering op *Surinaame.*

Inmiddels waren op *Surinaame*, in den Jaare MDCCLII, naar luid eens Briefs van haare Koninglyke Hoogheid, aan den Heere WIGBOLD CROMMELIN, in dien tusſchentyd de Landvoogdyſchap bekleedende, in gevolge van een Beſluit van hunne Hoog Mogenden, alle de toen in dienst zynde Raaden bedankt, van hun Eed en Dienst ontſlaagen, en door anderen, in hunne plaats benoemd, vervangen; ook werd den Ingezetenen, door trommelſlag zamengeroepen, ter voldoeninge der Bevelen van hunne Hoog Mogenden, en het oogmerk der Gouvernante, eene *Generaale Amnestie* voorgeleezen. (§)

De zaaken gaan in de *Oost-Indien* voorſpoedig.

Voorſpoediger loop hadden de zaaken in 't *Ooſten*. By de *Oost-Indiſche Maatſchappy* beantwoordde het Bewind des Gou-

(*) Men vindt deeze Aanſpraak en het Antwoord, in de *Byvoegzelen op 't Beſluit der Dichtlievende Uitſpanningen van* J. J. MAURICIUS b. 216.

(†) De eerſte komen ons voor in de *Dichtlievende Uitſpanningen*, door J. J. MAURICIUS *bl.* 189. enz. de laatſte in 't vervolg *zyner Dichtlievende Uitſpanningen*, bl. 361. *enz.*

(§) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 254. *enz.*

Gouverneurs Generaals J. MOSSEL (*) aan de opgevatte verwagting. De goede tydingen, uit deeze wydafgelegene Volkplanting ontvangen, de gelukkige aankomst der Schepen, zo te *Batavia* als in 't Vaderland, deeden de Actien der Maatschappye, voorheen zeer gedaald, ter oude hoogte ryzen. — Hadden twee Schepen en één Bark, onder het groot getal 't geen toen de *Indiſche Zee* behouden doorkruiste, en de plaats hunner beſtemminge bereikte, het ongeluk om eene geheele Vloot, van de beruchte Zeeroovers, die naar zeekeren ANGRIA, den naam voeren van *Angriaanen*, en zints langen tyd de *Indiſche Zeeën* onveilig maakten, te ontmoeten, en om te komen, by welke gelegenheid een der Capiteinen, JAN LOUIA PHILIPPI, ten einde raad en geen kans zer langer verdeediging ziende, zyn Schip met de reeds geëntende Zeeroovers, ten getale van eenige honderden, in de lugt liet ſpringen: die nadeel werd ruim en ryklyk vergoed. (†)

LXXXI. BOEK. 1753.

Deeze Heer KNIPHAUZEN, verwierf, op zyn Krygstocht verlang na *Baſſora* in de Golf van *Perſie*, ondernomen, voor zich zelven Krygsroem: door zyn kloekmoedig gedrag, en bewerkte het voordeel der Maatſchappye. De kwaade trouw en de ſchelmeryen van den *Turkſchen* Baſſa deezer Plaatze, en zyne herhaalde weigering

(*) Zie boven bl. 16.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1754. 139. voor 't Jaar 1755. bl. 1095.

LXXXI. BOEK. 1753.

ontſloegen. (*) Hadt zyne Aankomst in 't Vaderland, om zich te verdeedigen, veele Dichters bewoogen om hem, by voorraad, als de gelasterde Onſchuld met verzen te begroeten, zy ſpanden, naa dat dezelve gebleeken was, hunne ſnaaren op hooger toon. (†)

Verandering der Regeering op *Surinaame.*

Inmiddels waren op *Surinaame*, in den Jaare MDCCLII, naar luid eens Briefs van haare Koninglyke Hoogheid, aan den Heere WIGBOLD CROMMELIN, in dien tuſſchentyd de Landvoogdyſchap bekleedende, in gevolge van een Beſluit van hunne Hoog Mogenden, alle de toen in dienst zynde Raaden bedankt, van hun Eed en Dienst ontſlaagen, en door anderen, in hunne plaats benoemd, vervangen; ook werd den Ingezetenen, door trommelſlag zamengeroepen, ter voldoeninge der Bevelen van hunne Hoog Mogenden, en het oogmerk der Gouvernante, eene *Generaale Amnestie* voorgeleezen. (§)

De zaaken gaan in de *Oost-Indien* voorſpoedig.

Voorſpoediger loop hadden de zaaken in 't *Ooſten*. By de *Oost-Indiſche Maatſchappy* beantwoordde het Bewind des Gou-

(*) Men vindt deeze Aanſpraak en het Antwoord, in de *Byvoegzelen op 't Beſluit der Dichtlievende Uitſpanningen van* J. J. MAURICIUS b. 216.

(†) De eerſte komen ons voor in de *Dichtlievende Uitſpanningen*, door J. J. MAURICIUS *bl.* 189. enz. de laatſte in 't vervolg *zyner Dichtlievende Uitſpanningen*, bl. 361. *enz.*

(§) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 254. *enz.*

Gouverneurs Generaals J. MOSSEL (*) aan de opgevatte verwagting. De goede tydingen, uit deeze wydafgelegene Volkplanting ontvangen, de gelukkige aankomst der Schepen, zo te *Batavia* als in 't Vaderland, deeden de Actien der Maatschappye, voorheen zeer gedaald, ter oude hoogte rÿzen. — Hadden twee Schepen en één Bark, onder het groot getal 't geen toen de *Indiſche Zee* behouden doorkruiste, en de plaats hunner beſtemminge bereikte, het ongeluk om eene geheele Vloot, van de berugte Zeeroovers, die naar zekeren ANGRIA, den naam voeren van *Angriaanen*, en zints langen tyd de *Indiſche Zeën* onveilig maakten, te ontmoeten, en om te komen, by welke gelegenheid een der Capiteinen, JAN LODIA PHILIPPI, ten einde raad en geen kans zer langer verdediging ziende, zyn Schip met de reeds geëntende Zeeroovers, ten getale van eenige honderden, in de lugt liet ſpringen: dit nadeel werd ruim en rÿklyk vergoed. (†)

LXXXI. BOEK. 1753.

De Heer KNIPHAUZEN, verwierf, op zyn Krygstocht eerlang na *Baſſora* in de Golf van *Perſie*, ondernomen, voor zich zelven Krygsroem door zyn kloekmoedig gedrag, en bewerkte het voordeel der Maatſchappye. De kwaade trouw en de ſchelmerÿen van den *Turkſchen* Baſſa deezer Plaatze, en zyne herhaalde weigering

(*) Zie boven bl. 16.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1754. 139. voor 't Jaar 1755. bl. 1095.

LXXXI. BOEK. 1753.

Guldens, tot het maaken van den Stempel des Gouden Eerpennings, die keurlyk getekend en door den Heer STOLP zelve met zeer gepaste randſchriften voorzien is. Hy beſprak, daarenboven, dat het overſchot der bovengemelde Renten zou beſteed worden, tot de inkoop van goede Schryveren, die tot verdeediging van den *Christlyken Godsdienst* in 't algemeen de pen hadden opgevat, over de Zedekunde, de Natuurlyke Hiſtorie en de Natuurkunde handelden, en wier Werken op de Boekery van *Leydens* Hoogeſchool nog ontbraaken, om daar op geplaatst te worden (*).

GEERTSEMA te *Groningen* herſteld in zyne eere.

In het ongeſtuimig Jaar MDCCXLVIII, wanneer de Onweersbui der Plunderzugt in *Groningerland*, met eene byzondere zwaarte nederſtortte op den Burgemeeſter JOHAN GEERTSEMA, zo dat niet alleen zyn Huis, en Buitenplaats en Egtgenoote der woede des Graauws ten doele ſtondt; maar ook Burgemeeſters en Raad der Stad, hem lieten aanzeggen, dat hy, by voorraad, uit alle Raadsvergaderingen en Magiſtraatsgeſtoelten in de Kerken zou hebben te blyven; en drie Heeren aanſtelden, om wegens zyn gedrag, van rondſomme van Knevelaary beſchul-

(*) Medegedeelde Berichten van Tydgenooten en Bekenden des Overledenen. *Voorrede* van het I. Deel der *Verhandelingen over eenige Stukken der Natuurlyke Godgeleerdheid. Handvesten der Stad Leyden* bl. 584—589.

ſchuldigd, nader onderzoek te doen. Ingevolge hier van werd hem eerst Civiel Arrest in zyn Huis aangezegd, en vervolgens een Dag bepaald, om zich in Perſoon binnen *Groningen*, buiten welke Stad hy zich toen bevondt, ter verantwoordinge te moeten ſtellen. (*) Wegens deeze handelwyze beklaagde zich de Heer GEERTSEMA by eenen Brieve, en zyne Huisvrouwe door een Verzoekſchrift, by Burgemeeſteren en Raaden dier Stad, verzoekende te weeten, wie zyne Beſchuldigers waren, en welke Beſchuldigingen men tegen hem inbragt, teffens om Tydsbepaaling, om daar op te kunnen antwoorden. Hy ontving des geen beſcheid. Waar op hy beſloot zich met een Verzoekſchrift te vervoegen by den Stadhouder, ten einde deeze zich zyner zaake geliefde aan te trekken, en hem gelegenheid te verleenen, om, wegens de beſchuldigingen ten zynen laſte, zich voor zyne Hoogheid te verantwoorden en te regtvaardigen. Van dit Verzoekſchrift gaf hy kennis aan Burgemeeſteren en Raaden der Stad. Hun Edel Mogenden vonden, vervolgens ook goed, de zaak des Burgemeeſters aan de volſtrekte beſliſſing van zyne Hoogheid te laaten; die den Prins andermaal met een Verzoekſchrift aanging.

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* XX. bl. 203. *Nederl. Jaarb.* 1748. bl. 498. 286. 646. 752.

LXXXI. BOEK. 1753.

Guldens, tot het maaken van den Stempel des Gouden Eerpennings, die keurlyk getekend en door den Heer STOLP zelve met zeer gepaste randſchriften voorzien is. Hy beſprak, daarenboven, dat het overſchot der bovengemelde Renten zou beſteed worden, tot de inkoop van goede Schryveren, die tot verdeediging van den *Christlyken Godsdienst* in 't algemeen de pen hadden opgevat, over de Zedekunde, de Natuurlyke Hiſtorie en de Natuurkunde handelden, en wier Werken op de Boekery van *Leydens* Hoogeſchool nog ontbraaken, om daar op geplaatst te worden (*).

GEERTSEMA te *Groningen* herſteld in zyne eere.

In het ongeſtuimig Jaar MDCCXLVIII, wanneer de Onweersbui der Plunderzugt in *Groningerland*, met eene byzondere zwaarte nederſtortte op den Burgemeeſter JOHAN GEERTSEMA, zo dat niet alleen zyn Huis, en Buitenplaats en Egtgenoote der woede des Graauws ten doele ſtondt; maar ook Burgemeeſters en Raad der Stad, hem lieten aanzeggen, dat hy, by voorraad, uit alle Raadsvergaderingen en Magiſtraatsgeſtoelten in de Kerken zou hebben te blyven; en drie Heeren aanſtelden, om wegens zyn gedrag, van rondſomme van Knevelaary beſchul-

(*) Medegedeelde Berichten van Tydgenooten en Bekenden des Overledenen. *Voorrede* van het I. Deel der *Verhandelingen over eenige Stukken der Natuurlyke Godgeleerdheid. Handvesten der Stad Leyden* bl. 584—589.

Nederſaxiſchen Kreits. Niet lang hadt hy deeze Landvoogdye bekleed, of zyn gezag betoon deedt eenigen het hoofd opſteeken; zy gaven zich den naam van *Republicainſchen*, en beweerden, dat het Octroi, gemaakt onder eene Stadhouderlyke Regeeringe, thans, te weeten in dén Jaare MDCCXLVI, voor zo veel 't zelve het *Eminent* Gezag des Gouverneurs raakte, niet meer gelden moest; zy zogten de Burgers tegen hem op te zetten, en den Landvoogd in 't Vaderland zwart te maaken. De verheffing van zyne Hoogheid tot Stadhouder, wierp hun eerſte ſtelzel tegen Landvoogds Gezag ter neder, en vierde hy deeze voor hem gewenschte gebeurtenis vol vreugde, het gelukkig uur gebooren agtende, om het vuur van twist te ſmooren. Eensgezind met den Raad en Burgery, dagt hy toen het oude Landkrakeel vezoend te hebben; doch hy vondt zich in zyne verwagting bedroogen. De aankomende Schepen bragten uit het Vaderland, om zo te ſpreeken, laadingen van klagten mede, waar onder de Landvoogd bykans bezwyken moest. Wat hy deedt 't was vergeefsch. Een geſlooten verdrag, met goedkeuring van den Staat beſtempeld, werd niet gehouden, men bondt hem de handen in 't volvoeren zyner plans tot beveiliging der Volkplantinge, duidde zyne poogingen in het vervolgen der oproerige Negerſlaaven ten kwaade, als mede een' vrede met hun geſlooten. „ De roep zyner partyen

LXXXV. BOEK. 1753.

LXXXI. BOEK. 1753.

ging; (*) om afdoening zyner zaake, of zo Hoogstdeszelfs gewigtige bezigheden hem zulks mogten beletten, dezelve aan te bevelen aan een Onzydig Gerigtshof in eene der *Vereenigde Gewesten*. Tot dit laatste helde zyne Hoogheid over, en verzondt, in den Jaare MDCCL de zaak aan het *Hof Provinciaal* in *Stad en Lande*, 't welk eerst in Bloeimaand deezes Jaars, uitspraak deedt, ten voordeele des Oud-Burgemeesters, verklaarende een lange lyst van Beschuldigingen onvoldoende, en hem ontslaagen van alle Crimineele Regtsvordering, van het Civiel Arrest, als mede van de byzondere Bevelen, door den Stads Secretaris hier boven gemeld, naa het verloop van zo langen tyd, ontheeven (†).

't Voorgevallene met J. J. MAURICIUS in *Surinaame* en hier te Lande.

Dit Jaar maakte desgelyks een einde, aan een lang gehangen hebbend, en zeer hoogloopend, geschil in *Surinaame*. Derwaards was als Landvoogd, in den Jaare MDCCXLII heen getoogen, de onder *Neerlandsch* Dichteren beroemde, JOAN JACOB MAURICIUS, voorheen Pensionaris der Stad *Purmerende*, en toen Minister van hunne Hoog Mogenden by den *Ne-*

(*) Deeze Requesten, en andere Stukken, vindt men byeen, in de *Stukken en Beschelden, raakende Proceduren tegen den Heere en Mr.* JOHAN GERTSEMA, by den Boekverkooper *J. Bolt* uitgegeeven.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 603—654.

maakt verwees, den beledigden Gouver- LXXXI.
neur het Regt laatende, om, wegens de BOEK.
Beledigingen hem aangedaan, verhaal te
doen: en zouden de ſtukken van dit Ge- 1753.
ding, met het geen daar toe behoorde, den Fiscaal ter hand worden geſteld, om het Regt van den Souverain te handhaaven. (*)

Dus geregtvaardigd lag hy, met eene zeer aandoenlyke Aanſpraake, zyn Ampt als Gouverneur Generaal van *Surinaame*, in de Vergadering der Societeit, in Oogstmaand, neder; en bekwam van den Voorzitter, Burgemeeſter HOP, uit naam der Societeit, dit getuigenisſe, dat zy wel gewenscht hadden, langer van zyn dienst genot te trekken, als ten uiterſte voldaan over zyn gedrag, beleid, en wys beſtuur, geduurende zyn Gouvernement gehouden en betoond; dat de Societeit gevoelig was aangedaan, en de uiterſte ſmart gevoelde, over zyn vraage om Ontſlag; doch dat dezelve, hoe zeer ook genegen om hem in zyn Ampt te bewaaren, en het te doen volduuren, het verzogte Ontſlag niet kon noch behoorde te weigeren. Zy bedankten hem voor de beweezene dienſten, trouwen yver in het onderſtutten en voorſtaan der Regten en Geregtigheden van de Societeit, uit welker Eed en Dienst zy hem ont-

(*) *Receuil der Surinaamſche Stukken in de zaak van du Pleſſis*, en *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 454.

LXXXI. BOEK. 1753.

ontſloegen. (*) Hadt zyne Aankomst in 't Vaderland, om zich te verdeedigen, veele Dichters bewoogen om hem, by voorraad, als de gelasterde Onſchuld met verzen te begroeten, zy ſpanden, naa dat dezelve gebleeken was, hunne ſnaaren op hooger toon. (†)

Verandering der Regeering op *Surinaame.*

Inmiddels waren op *Surinaame*, in den Jaare MDCCLII, naar luid eens Briefs van haare Koninglyke Hoogheid, aan den Heere WIGBOLD CROMMELIN, in dien tusſchentyd de Landvoogdyſchap bekleedende, in gevolge van een Beſluit van hunne Hoog Mogenden, alle de toen in dienst zynde Raaden bedankt, van hun Eed en Dienst ontſlaagen, en door anderen, in hunne plaats benoemd, vervangen; ook werd den Ingezetenen, door trommelſlag zamengeroepen, ter voldoeninge der Bevelen van hunne Hoog Mogenden, en het oogmerk der Gouvernante, eene *Generaale Amnestie* voorgeleezen. (§)

De zaaken gaan in de *Oost-Indien* voorſpoedig.

Voorſpoediger loop hadden de zaaken in 't *Ooſten*. By de *Oost-Indiſche Maatſchappy* beantwoordde het Bewind des Gou-

(*) Men vindt deeze Aanſpraak en het Antwoord, in de *Byvoegzelen op 't Beſluit der Dichtlievende Uitſpanningen van* J. J. MAURICIUS b. 216.

(†) De eerſte komen ons voor in de *Dichtlievende Uitſpanningen*, door J. J. MAURICIUS *bl.* 189. enz. de laatſte in 't vervolg *zyner Dichtlievende Uitſpanningen*, bl. 361. *enz.*

(§) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 254. *enz.*

Gouverneurs Generaals J. MOSSEL (*) aan de opgevatte verwagting. De goede tydingen, uit deeze wydafgelegene Volkplanting ontvangen, de gelukkige aankomst der Schepen, zo te *Batavia* als in 't Vaderland, deeden de Actien der Maatschappye, voorheen zeer gedaald, ter oude hoogte rysen. — Hadden twee Schepen en één Bark, onder het groot getal 't geen toen de *Indiſche Zee* behouden doorkruiste, en de plaats hunner beſtemminge bereikte, het ongeluk om eene geheele Vloot, van de beruchte Zeeroovers, die naar zekeren ANGRIA, den naam voeren van *Angriaanen*, en zints langen tyd de *Indiſche Zeeën* onveilig maakten, te ontmoeten, en om te komen, by welke gelegenheid een der Capiteinen, JAN LODIA PHILIPPI, ten einde raad en geen kans zer langer verdeediging ziende, zyn Schip met de reeds geënterde Zeeroovers, ten getale van eenige honderden, in de lugt liet ſpringen: dit nadeel werd ruim en ryklyk vergoed. (†)

LXXXI. BOEK. 1753.

De Heer KNIPHAUZEN, verwierf, op zyn Krygstocht verlang na *Baſſora* in de Golf van *Perſie*, ondernomen, voor zich zelven Krygsroem door zyn kloekmoedig gedrag, en bewerkte het voordeel der Maatſchappye. De kwaade trouw en de ſchelmeryen van den *Turkſchen* Baſſa deezer Plaatze, en zyns herhaalde weigering

(*) Zie boven bl. 16.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1754. 139. voor 't Jaar 1755. bl. 1095.

LXXXI. BOEK. 1783.

dere Gezindheid, zou worden toegelaaten na den Eerprys te dingen, mits niets daar onder mengende, 't geen de byzondere gevoelens van zyn Gezindheid betrof, en van andere betwist werd.

Tot uitvoerders van dit loflyk en Godvrugtig oogmerk benoemde de Heer STOLP acht Heeren, uit den Academiſchen Senaat, zyne byzondere Vrienden, met magt om Opvolgers aan te ſtellen. Deeze Hoogleeraaren, gemagtigd om over de inkomende Verhandelingen het vonnis te ſtryken, waren alleen uitgeſlooten van Mededingers te mogen weezen. De aart der Onderwerpen, over welke zy Prysvraagen uitſchreeven, was meest altoos van dien aart, dat de behandeling niet bepaald kon blyven, binnen den engen kring van eene byzondere Gezindheid; maar zich tot alle *Christenen*, in de grootſte ruimte, uitſtrekte. Zy begreepen daarom te regt, die Algemeenheid in 't oog te moeten houden, en geene Schryvers te mogen uitſluiten, welker begrippen niet in allen deele met die der Hervormde Kerke ſcheenen over een te ſtemmen, voor al wanneer zy zich onthielden, van eene ſtellige voordragt der byzondere, en door anderen betwist wordende, gevoelens hunner eigene Gezindheid: hier in handelende naar het voorſchrift des agtenswaardigen Inſtellers van hun Genootſchap, meermaals uitdruklyk verklaarende, dat zy geenzins wilden gerekend worden, alle gezegden, en alle redeneeringen goed te keu-

keuren van elken Schryver, wiens Ver- LXXXI.
handeling zy bekroond, of, indien dezel- BOEK.
ve den Eerprys niet behaalen kon, noch- ——
thans het licht waardig geoordeeld hadden. 1753.
Zy lieten verſcheide zaaken, waar over zy voor zichzelven anders dagten, voor rekening der Schryveren; doch vonden, in dit verſchil hunner gedagten, geene genoegzaame reden om de Verhandelingen zelve geheel aftekeuren, in zo verre het voorſtel dier zaaken, eene bekwaame aanleiding gaf om verder te denken, en de waarheid vlytiger uit te vorſchen. In deezer voege volkomen in den ſmaak des Inſtellers werkende, kon het niet misſen of zy haalden zich, door hunne Beoordeelingen, het ongenoegen op den hälze van kwaalyk te vredene en bedilzieke Menſchen, die hun haatlyk aanvielen; doch aan welker gebas zy zich niet ſtoorden. (*)

Behalven de Tien Duizend Guldens, beſtemde de overleedene nog Duizend Gul-

(*) Wy oordeelden het niet ongepast, voor de Eer der Bezorgeren van deeze Inſtelling, aan welker oordeelkundige keuze van Vraagſtukken, en wel gewikte beoordeeling, het Vaderland reeds een ſchat van Verhandelingen heeft dank te weeten, die voor geen Bundel van dien aart in de geheele geleerde Wereld behoeft te wyken, deeze bundelwyze te vermelden, volgens hunne Opgave, in de *Voorrede* van IV. Deel der *Verhandelingen over eenige voornaame Stukken van de Christlyke Zedekunde.*

LXXXI. BOEK. 1753.

Guldens, tot het maaken van den Stempel des Gouden Eerpennings, die keurlyk getekend en door den Heer STOLP zelve met zeer gepaste randſchriften voorzien is. Hy beſprak, daarenboven, dat het overſchot der bovengemelde Renten zou beſteed worden, tot de inkoop van goede Schryveren, die tot verdeediging van den *Christlyken Godsdienst* in 't algemeen de pen hadden opgevat, over de Zedekunde, de Natuurlyke Hiſtorie en de Natuurkunde handelden, en wier Werken op de Boekery van *Leydens* Hoogeſchool nog ontbraaken, om daar op geplaatst te worden (*).

GEERTSEMA te *Groningen* herſteld in zyne eere.

In het ongeſtuimig Jaar MDCCXLVIII, wanneer de Onweersbui der Plunderzugt in *Groningerland*, met eene byzondere zwaarte nederſtortte op den Burgemeeſter JOHAN GEERTSEMA, zo dat niet alleen zyn Huis, en Buitenplaats en Egtgenoote der woede des Graauws ten doele ſtondt; maar ook Burgemeeſters en Raad der Stad, hem lieten aanzeggen, dat hy, by voorraad, uit alle Raadsvergaderingen en Magiſtraatsgeſtoelten in de Kerken zou hebben te blyven; en drie Heeren aanſtelden, om wegens zyn gedrag, van rondſomme van Knevelaary beſchul-

(*) Medegedeelde Berichten van Tydgenooten en Bekenden des Overledenen. *Voorrede* van het I. Deel der *Verhandelingen over eenige Stukken der Natuurlyke Godgeleerdheid. Handvesten der Stad Leyden* bl. 584—589.

ſchuldigd, nader onderzoek te doen. In- gevolge hier van werd hem eerst Civiel Arrest in zyn Huis aangezegd, en vervolgens een Dag bepaald, om zich in Perſoon binnen *Groningen*, buiten welke Stad hy zich toen bevondt, ter verantwoordinge te moeten ſtellen. (*) Wegens deeze handelwyze beklaagde zich de Heer GEERTSEMA by eenen Brieve, en zyne Huisvrouwe door een Verzoekſchrift, by Burgemeeſteren en Raaden dier Stad, verzoekende te weeten, wie zyne Beſchuldigers waren, en welke Beſchuldigingen men tegen hem inbragt, teffens om Tydsbepaaling, om daar op te kunnen antwoorden. Hy ontving des geen beſcheid. Waar op hy beſloot zich met een Verzoekſchrift te vervoegen by den Stadhouder, ten einde deeze zich zyner zaake geliefde aan te trekken, en hem gelegenheid te verleenen, om, wegens de beſchuldigingen ten zynen laſte, zich voor zyne Hoogheid te verantwoorden en te regtvaardigen. Van dit Verzoekſchrift gaf hy kennis aan Burgemeeſteren en Raaden der Stad. Hun Edel Mogenden vonden, vervolgens ook goed, de zaak des Burgemeeſters aan de volſtrekte beſliſing van zyne Hoogheid te laaten; die den Prins andermaal met een Verzoekſchrift aanging.

1.XXXII. BOEK. 1753.

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* XX. bl. 203. *Nederl. Jaarb.* 1748. bl. 498. 286. 646. 752.

LXXXI. BOEK. 1753.

ging; (*) om afdoening zyner zaake, of zo hoogstdeszelfs gewigtige bezigheden hem zulks mogten beletten, dezelve aan te bevelen aan een Onzydig Gerigtshof in eene der *Vereenigde Gewesten*. Tot dit laatſte helde zyne Hoogheid over, en verzondt, in den Jaare MDCCL de zaak aan het *Hof Provinciaal* in *Stad en Lande*, 't welk eerst in Bloeimaand deezes Jaars, uitſpraak deedt, ten voordeele des Oud-Burgemeeſters, verklaarende een lange lyst van Beſchuldigingen onvoldoende, en hem ontſlaagen van alle Crimineele Regtsvordering, van het Civiel Arrest, als mede van de byzondere Bevelen, door den Stads Secretaris hier boven gemeld, naa het verloop van zo langen tyd, ontheeven (†).

't Voorgevallene met J. J. MAURICIUS in *Surinaame* en hier te Lande.

Dit Jaar maakte desgelyks een einde, aan een lang gehangen hebbend, en zeer hoogloopend, geſchil in *Surinaame*. Derwaards was als Landvoogd, in den Jaare MDCCXLII heen getoogen, de onder *Neerlandsch* Dichteren beroemde, JOAN JACOB MAURICIUS, voorheen Penſionaris der Stad *Purmerende*, en toen Minister van hunne Hoog Mogenden by den *Ne-*

(*) Deeze Requesten, en andere Stukken, vindt men byeen, in de *Stukken en Beſcheiden, raakende de Proceduren tegen den Heere en Mr.* JOHAN GERTSEMA, by den Boekverkooper *J. Bok* uitgegeeven.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 603—654.

Nederſaxiſchen Kreits. Niet lang hadt hy deeze Landvoogdye bekleed, of zyn gezag betoon deedt eenigen het hoofd opſteeken; zy gaven zich den naam van *Republicainſchen*, en beweerden, dat het Octroi, gemaakt onder eene Stadhouderlyke Regeeringe, thans, te weeten in den Jaare MDCCXLVI, voor zo veel 't zelve het *Eminent* Gezag des Gouverneurs raakte, niet meer gelden moest; zy zogten de Burgers tegen hem op te zetten, en den Landvoogd in 't Vaderland zwart te maaken. De verheffing van zyne Hoogheid tot Stadhouder, wierp hun eerſte ſtelzel tegen Landvoogds Gezag ter neder, en vierde hy deeze voor hem gewenschte gebeurtenis vol vreugde, het gelukkig uur gebooren agtende, om het vuur van twist te ſmooren. Eensgezind met den Raad en Burgery, dagt hy toen het oude Landkrakeel vezoend te hebben; doch hy vondt zich in zyne verwagting bedroogen. De aankomende Schepen bragten uit het Vaderland, om zo te ſpreeken, laadingen van klagten mede, waar onder de Landvoogd bykans bezwyken moest. Wat hy deedt 't was vergeefsch. Een geſlooten verdrag, met goedkeuring van den Staat beſtempeld, werd niet gehouden, men bondt hem de handen in 't volvoeren zyner plans tot beveiliging der Volkplantinge, duidde zyne poogingen in het vervolgen der oproerige Negerſlaaven ten kwaade, als mede een' vrede met hun geſlooten. „ De roep zyner partyen

LXXXV. BOEK. 1753.

LXXXII. welke eenigzins konden dienen, afzondt,
BOEK. met allerlei voorraad aan de noodlyden-
——— den; gereed om by verder aangroeyen van
1754. den nood Menſchen en Vee te redden: gelyk geſchiedde, toen het water op zommige plaatzen de huizen tot de daken onder zette. Men borg de Ongelukkigen in de Gilden, en andere openbaare Huizen, waar zy, door beſtel der Regeeringe en de liefdaadigheid van byzondere Ingezetenen, huisvesting, kost, drank vuur en licht genooten. — Droeg de Regeering dus zorge voor de Ongelukkigen, buiten het Regtsgebied der Stad, zy waakte ook tegen de Inhaaligheid, die zich meermaalen van 't naaſten nood bedient tot voldoening haarer ſchraapzugt, binnen haare muuren, verbiedende Koornkoopers, Grutters, en andere dergelyke Winkeliers, hunne Koopwaren hooger dan naar gewoonte uit te veilen: en daar de behoeftige Ingezetenen der Stad, geene gemeenſchap met de Buitenlieden hebbende, verſtooken waren om driemaal ter week ter markt te kunnen gaan, om Turf en andere Behoeften te koopen, beſlooten zy aan alle Burgers en Inwoonders, die niet van den Armen onderhouden werden, van Stadswege, zeker hoeveelheid Turf te laaten uitdeelen, op dat niemand zich, in den Winter, verlegen mogt vinden. — Hoe veel zorgs men droeg om Doorbraaken te voorkomen, 't welk ſoms gelukte, kwamen 'er twee in den *Berkeldyk*, waar door de toegang tot alle de Stadspoorten, één uit-

maakt verwees, den beledigden Gouver- LXXXI.
neur het Regt laatende, om, wegens de BOEK.
Beledigingen hem aangedaan, verhaal te ——
doen: en zouden de ſtukken van dit Ge- 1753.
ding, met het geen daar toe behoorde, den Fiscaal ter hand worden geſteld, om het Regt van den Souverain te handhaaven. (*)

Dus geregtvaardigd lag hy, met eene zeer aandoenlyke Aanſpraake, zyn Ampt als Gouverneur Generaal van *Surinaame*, in de Vergadering der Societeit, in Oogstmaand, neder; en bekwam van den Voorzitter, Burgemeeſter HOP, uit naam der Societeit, dit getuigenisſe, dat zy wel gewenscht hadden, langer van zyn dienst genot te trekken, als ten uiterſte voldaan over zyn gedrag, beleid, en wys beſtuur, geduurende zyn Gouvernement gehouden en betoond; dat de Societeit gevoelig was aangedaan, en de uiterſte ſmart gevoelde, over zyn vraage om Ontſlag; doch dat dezelve, hoe zeer ook genegen om hem in zyn Ampt te bewaaren, en het te doen volduuren, het verzogte Ontſlag niet kon noch behoorde te weigeren. Zy bedankten hem voor de beweezene dienſten, trouwen yver in het onderſtutten en voorſtaan der Regten en Geregtigheden van de Societeit, uit welker Eed en Dienst zy hem ont-

(*) *Receuil der Surinaamſche Stukken in de zaak van du Pleſſis*, en *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 454.

LXXXI. BOEK. 1753.

ontſloegen. (*) Hadt zyne Aankomst in 't Vaderland, om zich te verdeedigen, veele Dichters bewoogen om hem, by voorraad, als de gelasterde Onſchuld met verzen te begroeten, zy ſpanden, naa dat dezelve gebleeken was, hunne ſnaaren op hooger toon. (†)

Verandering der Regeering op *Surinaame*.

Inmiddels waren op *Surinaame*, in den Jaare MDCCLII, naar luid eens Briefs van haare Koninglyke Hoogheid, aan den Heere WIGBOLD CROMMELIN, in dien tuſchentyd de Landvoogdyſchap bekleedende, in gevolge van een Beſluit van hunne Hoog Mogenden, alle de toen in dienst zynde Raaden bedankt, van hun Eed en Dienst ontſlaagen, en door anderen, in hunne plaats benoemd, vervangen; ook werd den Ingezetenen, door trommelſlag zamengeroepen, ter voldoeninge der Bevelen van hunne Hoog Mogenden, en het oogmerk der Gouvernante, eene *Generaale Amnestie* voorgeleezen. (§)

De zaaken gaan in de *Oost-Indien* voorſpoedig.

Voorſpoediger loop hadden de zaaken in 't *Ooſten*. By de *Oost-Indiſche Maatſchappy* beantwoordde het Bewind des Gou-

(*) Men vindt deeze Aanſpraak en het Antwoord, in de *Byvoegzelen op 't Beſluit der Dichtlievende Uitſpanningen van* J. J. MAURICIUS b. 216.

(†) De eerſte komen ons voor in de *Dichtlievende Uitſpanningen*, door J. J. MAURICIUS *bl.* 189. enz. de laatſte in 't vervolg *zyner Dichtlievende Uitſpanningen*, bl. 361. *enz.*

(§) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 254. *enz.*

Gouveneurs Generaals J. MOSSEL (*) aan de opgevatte verwagting. De goede tydingen, uit deeze wydafgelegene Volkplanting ontvangen, de gelukkige aankomst der Schepen, zo te *Batavia* als in 't Vaderland, deeden de Actien der Maatschappye, voorheen zeer gedaald, ter oude hoogte rysen. — Hadden twee Schepen en één Bark, onder het groot getal 't geen toen de *Indiſche Zee* behouden doorkruiste, en de plaats hunner beſtemminge bereikte, het ongeluk om eene geheele Vloot, van de beruchte Zeeroovers, die naar zekeren ANGRIA, den naam voeren van *Angriaanen*, en zints langen tyd de *Indiſche Zeën* onveilig maakten, te ontmoeten, en om te komen, by welke gelegenheid een der Capiteinen, JAN LOUIA PHILIPPI, ten einde raad en geen kans zer langer verdediging ziende, zyn Schip met de reeds geëntende Zeeroovers, ten getale van eenige honderden, in de lugt liet ſpringen: die nadeel werd ruim en ryklyk vergoed. (†)

LXXXI. BOEK. 1753.

De Heer KNIPHAUZEN, verwierf, op zyn Krygstocht verlang na *Baſſora* in de Golf van *Perſie*, ondernomen, voor zich zelven Krygsroem door zyn kloekmoedig gedrag, en bewerkte het voordeel der Maatſchappye. De kwaade trouw en de ſchelmeryen van den *Turkſchen* Baſſa deezer Plaatze, en zyne herhaalde weigering

(*) Zie boven bl. 16.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1754. 139. voor 't Jaar 1755. bl. 1095.

LXXXI. BOEK. 1763.

dere Gezindheid, zou worden toegelaaten na den Eerprys te dingen, mits niets daar onder mengende, 't geen de byzondere gevoelens van zyn Gezindheid betrof, en van andere betwist werd.

Tot uitvoerders van dit loflyk en Godvrugtig oogmerk benoemde de Heer STOLP acht Heeren, uit den Academiſchen Senaat, zyne byzondere Vrienden, met magt om Opvolgers aan te ſtellen. Deeze Hoogleeraaren, gemagtigd om over de inkomende Verhandelingen het vonnis te ſtryken, waren alleen uitgeſlooten van Mededingers te mogen weezen. De aart der Onderwerpen, over welke zy Prysvraagen uitſchreeven, was meest altoos van dien aart, dat de behandeling niet bepaald kon blyven, binnen den engen kring van eene byzondere Gezindheid; maar zich tot alle *Chriſtenen*, in de grootſte ruimte, uitſtrekte. Zy begreepen daarom te regt, die Algemeenheid in 't oog te moeten houden, en geene Schryvers te mogen uitſluiten, welker begrippen niet in allen deele met die der Hervormde Kerke ſcheenen over een te ſtemmen, voor al wanneer zy zich onthielden, van eene ſtellige voordragt der byzondere, en door anderen betwist wordende, gevoelens hunner eigene Gezindheid: hier in handelende naar het voorſchrift des agtenswaardigen Inſtellers van hun Genootſchap, meermaals uitdruklyk verklaarende, dat zy geenzins wilden gerekend worden, alle gezegden, en alle redeneeringen goed te keu-

keuren van elken Schryver, wiens Ver- LXXXI.
handeling zy bekroond, of, indien dezel- BOEK.
ve den Eerprys niet behaalen kon, noch- ——
thans het licht waardig geoordeeld hadden. 1753.
Zy lieten verſcheide zaaken, waar over zy voor zichzelven anders dagten, voor rekening der Schryveren; doch vonden, in dit verſchil hunner gedagten, geene genoegzaame reden om de Verhandelingen zelve geheel aftekeuren, in zo verre het voorſtel dier zaaken, eene bekwaame aanleiding gaf om verder te denken, en de waarheid vlytiger uit te vorſchen. In deezer voege volkomen in den ſmaak des Inſtellers werkende, kon het niet misſen of zy haalden zich, door hunne Beoordeelingen, het ongenoegen op den hals van kwaalyk te vreden en bedilzieke Menſchen, die hun haatlyk aanvielen; doch aan welker gebas zy zich niet ſtoorden. (*)

Behalven de Tien Duizend Guldens, beſtemde de overleedene nog Duizend Gul-

(*) Wy oordeelden het niet ongepast, voor de Eer der Bezorgeren van deeze Inſtelling, aan welker oordeelkundige keuze van Vraagſtukken, en wel gewikte beoordeeling, het Vaderland reeds een ſchat van Verhandelingen heeft dank te weeten, die voor geen Bundel van dien aart in de geheele geleerde Wereld behoeft te wyken, deeze bundelwyze te vermelden, volgens hunne Opgave, in de *Voorrede* van IV. Deel der *Verhandelingen over eenige voornaame Stukken van de Christlyke Zedekunde.*

LXXXI. BOEK. 1753.

Guldens, tot het maaken van den Stempel des Gouden Eerpennings, die keurlyk getekend en door den Heer STOLP zelve met zeer gepaste randschriften voorzien is. Hy besprak, daarenboven, dat het overschot der bovengemelde Renten zou besteed worden, tot de inkoop van goede Schryveren, die tot verdeediging van den *Christlyken Godsdienst* in 't algemeen de pen hadden opgevat, over de Zedekunde, de Natuurlyke Historie en de Natuurkunde handelden, en wier Werken op de Boekery van *Leydens* Hoogeschool nog ontbraaken, om daar op geplaatst te worden (*).

GEERTSEMA te *Groningen* hersteld in zyne eere.

In het ongestuimig Jaar MDCCXLVIII, wanneer de Onweersbui der Plunderzugt in *Groningerland*, met eene byzondere zwaarte nederstortte op den Burgemeester JOHAN GEERTSEMA, zo dat niet alleen zyn Huis, en Buitenplaats en Egtgenoote der woede des Graauws ten doele stondt; maar ook Burgemeesters en Raad der Stad, hem lieten aanzeggen, dat hy, by voorraad, uit alle Raadsvergaderingen en Magistraatsgestoelten in de Kerken zou hebben te blyven; en drie Heeren aanstelden, om wegens zyn gedrag, van rondsomme van Knevelaary beschul-

(*) Medegedeelde Berichten van Tydgenooten en Bekenden des Overledenen. *Voorrede* van het I. Deel der *Verhandelingen over eenige Stukken der Natuurlyke Godgeleerdheid. Handvesten der Stad Leyden* bl. 584—589.

ſchuldigd, nader onderzoek te doen. In- LXXXII.
gevolge hier van werd hem eerst Civiel BOEK.
Arrest in zyn Huis aangezegd, en vervol- ——
gens een Dag bepaald, om zich in Per- 1753.
ſoon binnen *Groningen*, buiten welke Stad hy zich toen bevondt, ter verantwoordinge te moeten ſtellen. (*) Wegens deeze handelwyze beklaagde zich de Heer GEERTSEMA by eenen Brieve, en zyne Huisvrouwe door een Verzoekſchrift, by Burgemeeſteren en Raaden dier Stad, verzoekende te weeten, wie zyne Beſchuldigers waren, en welke Beſchuldigingen men tegen hem inbragt, teffens om Tydsbepaaling, om daar op te kunnen antwoorden. Hy ontving des geen beſcheid. Waar op hy beſloot zich met een Verzoekſchrift te vervoegen by den Stadhouder, ten einde deeze zich zyner zaake geliefde aan te trekken, en hem gelegenheid te verleenen, om, wegens de beſchuldigingen ten zynen laſte, zich voor zyne Hoogheid te verantwoorden en te regtvaardigen. Van dit Verzoekſchrift gaf hy kennis aan Burgemeeſteren en Raaden der Stad. Hun Edel Mogenden vonden, vervolgens ook goed, de zaak des Burgemeeſters aan de volſtrekte beſliſſing van zyne Hoogheid te laaten; die den Prins andermaal met een Verzoekſchrift aanging.

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* XX. bl. 203. *Nederl. Jaarb.* 1748. bl. 498. 286. 646. 752.

LXXXI. BOEK. 1753.

ging; (*) om afdoening zyner zaake, of zo hoogstdeszelfs gewigtige bezigheden hem zulks mogten beletten, dezelve aan te bevelen aan een Onzydig Gerigtshof in eene der *Vereenigde Gewesten*. Tot dit laatſte helde zyne Hoogheid over, en verzondt, in den Jaare MDCCL de zaake aan het *Hof Provinciaal* in *Stad en Lande*, 't welk eerst in Bloeimaand deezes Jaars, uitſpraak deedt, ten voordeele des Oud-Burgemeeſters, verklaarende een lange lyst van Beſchuldigingen onvoldoende, en hem ontſlaagen van alle Crimineele Regtsvordering, van het Civiel Arrest, als mede van de byzondere Bevelen, door den Stads Secretaris hier boven gemeld, naa het verloop van zo langen tyd, ontheeven (†).

't Voorgevallene met J. J. MAURICIUS in *Surinaame* en hier te Lande.

Dit Jaar maakte desgelyks een einde, aan een lang gehangen hebbend, en zeer hoogloopend, geſchil in *Surinaame*. Derwaards was als Landvoogd, in den Jaare MDCCXLII heen getoogen, de onder *Neerlandsch* Dichteren beroemde, JOAN JACOB MAURICIUS, voorheen Penſionaris der Stad *Purmerende*, en toen Minister van hunne Hoog Mogenden by den *Ne-*

(*) Deeze Requesten, en andere Stukken, vindt men byeen, in de *Stukken en Beſcheiden, raakende de Proceduren tegen den Heere en Mr.* JOHAN GERTSEMA, by den Boekverkooper *J. Bolt* uitgegeeven.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 603—654.

Nederſaxiſchen Kreits. Niet lang hadt hy deeze Landvoogdye bekleed, of zyn gezag betoon deedt eenigen het hoofd opſteeken; zy gaven zich den naam van *Republicainſchen*, en beweerden, dat het Octroi, gemaakt onder eene Stadhouderlyke Regeeringe, thans, te weeten in den Jaare MDCCXLVI, voor zo veel 't zelve het *Eminent* Gezag des Gouverneurs raakte, niet meer gelden moest; zy zogten de Burgers tegen hem op te zetten, en den Landvoogd in 't Vaderland zwart te maaken. De verheffing van zyne Hoogheid tot Stadhouder, wierp hun eerſte ſtelzel tegen Landvoogds Gezag ter neder, en vierde hy deeze voor hem gewenschte gebeurtenis vol vreugde, het gelukkig uur gebooren agtende, om het vuur van twist te ſmooren. Eensgezind met den Raad en Burgery, dagt hy toen het oude Landkrakeel vezoend te hebben; doch hy vondt zich in zyne verwagting bedroogen. De aankomende Schepen bragten uit het Vaderland, om zo te ſpreeken, laadingen van klagten mede, waar onder de Landvoogd bykans bezwyken moest. Wat hy deedt 't was vergeefsch. Een geſlooten verdrag, met goedkeuring van den Staat beſtempeld, werd niet gehouden, men bondt hem de handen in 't volvoeren zyner plans tot beveiliging der Volkplantinge, duidde zyne poogingen in het vervolgen der oproerige Negerſlaaven ten kwaade, als mede een' vrede met hun geſlooten. „ De roep zyner partyen

LXXXV. BOEK. 1753.

LXXXI. BOEK. 1753.

„ was, de Gouveneur moet weg!". In den Jaare MDCCL, tekenden zy een Verzoekſchrift om MAURICIUS van de Landvoogdy te ontzetten.

Hy verzogt verlof, om, zo tot zyne verdeediging, als tot herſtel van zyne door veele wederwaardigheden gekrenkte gezondheid, voor een Jaar, in 't Vaderland te mogen komen; de Vergadering der Societeit en zyne Hoogheid ſtonden dit toe; doch eer het verlof op *Surinaame* kwam, was MAURICIUS reeds na 't Vaderland vertrokken: de Heeren C. BOSSCHAART en J. DE SWART STENIS, door den Stadhouder, die MAURICIUS zeer begunſtigde, na de Volkplanting gezonden, tot onderzoek, en, zo veel mogelyk, tot herſtel der zaaken, hadden goedgevonden dat hy, behoudens zyne Eer en Wedde, na 't Vaderland zou gaan: waar hy in Hooimaand des Jaars MDCCLI. aankwam. Niet alleen deedt hy de Staaten een voldoend verſlag, wegens den toeſtand der zaaken op *Surinaame*; maar wist zich van de Beſchuldigingen, tegen hem ingebragt, dermaate te zuiveren, dat hunne Hoog Mogenden, ingevolge van het Advys des Hoogen Raads van *Holland*, *Zeeland* en *Westfriesland*, in Bloeimaand deezes Jaars, een voor hem allergunſtigst vonnis ſtreeken. Een Vonnis, 't welk het verzoek van SALOMON DU PLESSIS, en diens Aanhangers, welken op de Afzetting des Landvoogds gedrongen hadden, afſloeg, in de kosten te deezer gelegenheid gemaakt

maakt verwees, den beledigden Gouver- LXXXI.
neur het Regt laatende, om, wegens de BOEK.
Beledigingen hem aangedaan, verhaal te ——
doen: en zouden de ſtukken van dit Ge- 1753.
ding, met het geen daar toe behoorde, den Fiscaal ter hand worden geſteld, om het Regt van den Souverain te handhaaven. (*)

Dus geregtvaardigd lag hy, met eene zeer aandoenlyke Aanſpraake, zyn Ampt als Gouverneur Generaal van *Surinaame*, in de Vergadering der Societeit, in Oogstmaand, neder; en bekwam van den Voorzitter, Burgemeeſter HOP, uit naam der Societeit, dit getuigenisſe, dat zy wel gewenscht hadden, langer van zyn dienst genot te trekken, als ten uiterſte voldaan over zyn gedrag, beleid, en wys beſtuur, geduurende zyn Gouvernement gehouden en betoond; dat de Societeit gevoelig was aangedaan, en de uiterſte ſmart gevoelde, over zyn vraage om Ontſlag; doch dat dezelve, hoe zeer ook genegen om hem in zyn Ampt te bewaaren, en het te doen volduuren, het verzogte Ontſlag niet kon noch behoorde te weigeren. Zy bedankten hem voor de beweezene dienſten, trouwen yver in het onderſtutten en voorſtaan der Regten en Geregtigheden van de Societeit, uit welker Eed en Dienst zy hem ont-

(*) *Receuil der Surinaamſche Stukken in de zaak van du Pleſſis*, en *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 454.

LXXXI. BOEK. 1753.

ontſloegen. (*) Hadt zyne Aankomst in 't Vaderland, om zich te verdeedigen, veele Dichters bewoogen om hem, by voorraad, als de gelasterde Onſchuld met verzen te begroeten, zy ſpanden, naa dat dezelve gebleeken was, hunne ſnaaren op hooger toon. (†)

Verandering der Regeering op *Surinaame*.

Inmiddels waren op *Surinaame*, in den Jaare MDCCLII, naar luid eens Briefs van haare Koninglyke Hoogheid, aan den Heere WIGBOLD CROMMELIN, in dien tuſschentyd de Landvoogdyſchap bekleedende, in gevolge van een Beſluit van hunne Hoog Mogenden, alle de toen in dienst zynde Raaden bedankt, van hun Eed en Dienst ontſlaagen, en door anderen, in hunne plaats benoemd, vervangen; ook werd den Ingezetenen, door trommelſlag zamengeroepen, ter voldoeninge der Bevelen van hunne Hoog Mogenden, en het oogmerk der Gouvernante, eene *Generaale Amnestie* voorgeleezen. (§)

De zaaken gaan in de *Oost-Indien* voorſpoedig.

Voorſpoediger loop hadden de zaaken in 't *Ooſten*. By de *Oost-Indiſche Maatſchappy* beantwoordde het Bewind des Gou-

(*) Men vindt deeze Aanſpraak en het Antwoord, in de *Byvoegzelen op 't Beſluit der Dichtlievende Uitſpanningen van* J. J. MAURICIUS b. 216.

(†) De eerſte komen ons voor in de *Dichtlievende Uitſpanningen*, door J. J. MAURICIUS *bl.* 189. enz. de laatſte in 't vervolg *zyner Dichtlievende Uitſpanningen*, bl. 361. *enz.*

(§) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 254. *enz.*

Gouverneurs Generaals J. MOSSEL (*) aan de opgevatte verwagting. De goede tydingen, uit deeze wydafgelegene Volkplanting ontvangen, de gelukkige aankomst der Schepen, zo te *Batavia* als in 't Vaderland, deeden de Actien der Maatschappye, voorheen zeer gedaald, ter oude hoogte rÿzen. — Hadden twee Schepen en één Bark, onder het groot getal 't geen toen de *Indiſche Zee* behouden doorkruiste, en de plaats hunner beſtemminge bereikte, het ongeluk om eene geheele Vloot, van de beruchte Zeerooverſ, die naar zeekeren ANGRIA, den naam voeren van *Angriaanen*, en zints langen tyd de *Indiſche Zeeën* onveilig maaken, te ontmoeten, en om te komen, by welke gelegenheid een der Capiteinen, JAN LOUIA PHILIPPI, ten einde raad en geen kans ter langer verdediging ziende, zyn Schip met de reeds geëntende Zeerooverſ, ten getale van eenige honderden, in de lugt liet ſpringen: die nadeel werd ruim en rÿklyk vergoed. (†)

LXXXI. BOEK. 1753.

De Heer KNIPHAUZEN, verwierf, op zyn Krygstocht eerlang na *Baſſora* in de Golf van *Perſie*, ondernomen, voor zich zelven Krygsroem door zyn kloekmoedig gedrag, en bewerkte het voordeel der Maatſchappye. De kwaade trouw en de ſchelmerÿen van den *Turkſchen* Baſſa deezer Plaatze, en zyne herhaalde weigering

(*) Zie boven bl. 16.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1754. 139. voor 't Jaar 1755. bl. 1095.

LXXXI. BOEK. 1752.

ring om eene groote somme aan de Maatschappy verschuldigd te betaalen, bewoogen dien Vlootvoogd tot een welgelukt bestaan. Twee ryk gelaade *Moorsche* Schepen bemagtigd hebbende, vermeesterde hy een Fort, 't welk de Engte van *Basora* bestreek, zo dat geen schip, zonder zyne toelaating, in of uit kon loopen: hy voegde 'er een schrikbaarenden inval by op een Landgoed eens voornaamen Heers. De Basa, in 't nauw gebragt, tradt in onderhandeling, op den voorslag, dat zyne weigering van volkomene voldoening ten gevolge zou hebben, dat de Heer KNIPHAUZEN, terstond na *Bagdad* zou zenden, om aan den Basa aldaar, van welken die van *Basora* geheel afhing, klagten te doen. Zulks spelde hem niet alleen het verlies van Ampt; maar ook van Leeven. De vermogende Ingezetenen, de lading der twee genomene Schepen, en 's Basas eige kas leverden, binnen den tyd van drie dagen, vergoeding van de geledene schade der Maatschappye. Meer nog betekende het dat de Heer KNIPHAUZEN, de vryheid verkreeg, om de Factory der *Hollanderen*, en alle hunne overige Vastigheden te *Basora* te verkoopen, 't geen, in vroegeren tyd, altoos was belet, op dat zy hun Kantoor niet na het Eiland *Careek* zouden verplaatzen, gelyk thans gebeurde. Alles derwaards overgevoerd hebbende, bouwde hy daar eene Vesting, wel voorzien van Geschut en Manschap, om zich vervolgens

gens tegen de *Moorſche* Inhaaligheid te beveiligen. Zelfs lag hy de grondſlagen eener nieuwe Stad, ten dienſte der nabuurige Kooplieden, die zich onder de Regeeringe en beſcherming der *Oost-Indiſche Maatſchappye* wilden nederzetten, welken in groote menigte, boven al van *Benderik*, toevloeiden, zo om de geweldenaaryen des Bevelhebbers van die plaats te ontvlieden, als om de Handelvoordeelen deezer nieuwgebouwde Koopſtad te genieten. De gemelde Bevelhebber, vondt zich niet alleen genoodzaakt om den Eigendom van *Careek*, door zyn Vader aan de Maatſchappye afgeſtaan, te bevestigen; maar ook het geheele Oppergebied des Eilands, door zyn Voorzaat nog behouden, over te geeven. De Cheik van *Bonchera*, die alles wat in zyn vermogen was aanwendde, om deeze nieuwe Bezitting der *Hollanderen* te dwarsboomen, werd ras te raade hunne Beſcherming te verzoeken door een Gezantſchap, met aanzienlyke geſchenken. (*)

LXXXI. BOEK. 1753.

(*) *Leevensbeſchryvingen van voornaame Mannen en Vrouwen.* VIII. D. bl. 236 — 240.

LXXXI. BOEK. 1753.

Guldens, tot het maaken van den Stempel des Gouden Eerpennings, die keurlyk getekend en door den Heer STOLP zelve met zeer gepaste randschriften voorzien is. Hy besprak, daarenboven, dat het overschot der bovengemelde Renten zou besteed worden, tot de inkoop van goede Schryveren, die tot verdeediging van den *Christlyken Godsdienst* in 't algemeen de pen hadden opgevat, over de Zedekunde, de Natuurlyke Historie en de Natuurkunde handelden, en wier Werken op de Boekery van *Leydens* Hoogeschool nog ontbraaken, om daar op geplaatst te worden (*).

GEERTSEMA te *Groningen* herstelt in zyne eere.

In het ongestuimig Jaar MDCCXLVIII, wanneer de Onweersbui der Plunderzugt in *Groningerland*, met eene byzondere zwaarte nederstortte op den Burgemeester JOHAN GEERTSEMA, zo dat niet alleen zyn Huis, en Buitenplaats en Egtgenoote der woede des Graauws ten doele stondt; maar ook Burgemeesters en Raad der Stad, hem lieten aanzeggen, dat hy, by voorraad, uit alle Raadsvergaderingen en Magistraatsgestoelten in de Kerken zou hebben te blyven; en drie Heeren aanstelden, om wegens zyn gedrag, van rondsomme van Knevelaary beschul-

(*) Medegedeelde Berichten van Tydgenooten en Bekenden des Overledenen. *Voorrede* van het I. Deel der *Verhandelingen over eenige Stukken der Natuurlyke Godgeleerdheid. Handvesten der Stad Leyden* bl. 584—589.

ſchuldigd, nader onderzoek te doen. In- L. XXII. gevolge hier van werd hem eerst Civiel BOEK. Arrest in zyn Huis aangezegd, en vervolgens een Dag bepaald, om zich in Perſoon binnen *Groningen*, buiten welke Stad hy zich toen bevondt, ter verantwoordinge te moeten ſtellen. (*) Wegens deeze handelwyze beklaagde zich de Heer GEERTSEMA by eenen Brieve, en zyne Huisvrouwe door een Verzoekſchrift, by Burgemeeſteren en Raaden dier Stad, verzoekende te weeten, wie zyne Beſchuldigers waren, en welke Beſchuldigingen men tegen hem inbragt, teffens om Tydsbepaaling, om daar op te kunnen antwoorden. Hy ontving des geen beſcheid. Waar op hy beſloot zich met een Verzoekſchrift te vervoegen by den Stadhouder, ten einde deeze zich zyner zaake geliefde aan te trekken, en hem gelegenheid te verleenen, om, wegens de beſchuldigingen ten zynen laſte, zich voor zyne Hoogheid te verantwoorden en te regtvaardigen. Van dit Verzoekſchrift gaf hy kennis aan Burgemeeſteren en Raaden der Stad. Hun Edel Mogenden vonden, vervolgens ook goed, de zaak des Burgemeeſters aan de volſtrekte beſliſſing van zyne Hoogheid te laaten; die den Prins andermaal met een Verzoekſchrift aanging. 1753.

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* XX. bl. 203. *Nederl. Jaarb.* 1748. bl. 498. 286. 646. 752.

LXXXI. BOEK. 1753.

ging; (*) om afdoening zyner zaake, of zo hoogstdeszelfs gewigtige bezigheden hem zulks mogten beletten, dezelve aan te bevelen aan een Onzydig Gerigtshof in eene der *Vereenigde Gewesten*. Tot dit laatſte helde zyne Hoogheid over, en verzondt, in den Jaare MDCCL de zaak aan het *Hof Provinciaal* in *Stad en Lande*, 't welk eerst in Bloeimaand deezes Jaars, uitſpraak deedt, ten voordeele des Oud-Burgemeeſters, verklaarende een lange lyst van Beſchuldigingen onvoldoende, en hem ontſlaagen van alle Crimineele Regtsvordering, van het Civiel Arrest, als mede van de byzondere Bevelen, door den Stads Secretaris hier boven gemeld, naa het verloop van zo langen tyd, ontheeven (†).

't Voorgevallene met J. J. MAURICIUS in *Surinaame* en hier te Lande.

Dit Jaar maakte desgelyks een einde, aan een lang gehangen hebbend, en zeer hoogloopend, geſchil in *Surinaame*. Derwaards was als Landvoogd, in den Jaare MDCCXLII heen getoogen, de onder *Neerlandsch* Dichteren beroemde, JOAN JACOB MAURICIUS, voorheen Penſionaris der Stad *Purmerende*, en toen Minister van hunne Hoog Mogenden by den *Ne-*

(*) Deeze Requesten, en andere Stukken, vindt men byeen, in de *Stukken en Beſcheiden, raakende de Proceduren tegen den Heere en Mr.* JOHAN GEERTSEMA, by den Boekverkooper *J. Bolt* uitgegeeven.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 603—654.

Nederſaxiſchen Kreits. Niet lang hadt hy deeze Landvoogdye bekleed, of zyn gezag betoon deedt eenigen het hoofd opſteeken; zy gaven zich den naam van *Republicainſchen*, en beweerden, dat het Octroi, gemaakt onder eene Stadhouderlyke Regeeringe, thans, te weeten in dén Jaare MDCCXLVI, voor zo veel 't zelve het *Eminent* Gezag des Gouverneurs raakte, niet meer gelden moest; zy zogten de Burgers tegen hem op te zetten, en den Landvoogd in 't Vaderland zwart te maaken. De verheffing van zyne Hoogheid tot Stadhouder, wierp hun eerſte ſtelzel tegen Landvoogds Gezag ter neder, en vierde hy deeze voor hem gewenschte gebeurtenis vol vreugde, het gelukkig uur gebooren agtende, om het vuur van twist te ſmooren. Eensgezind met den Raad en Burgery, dagt hy toen het oude Landkrakeel vezoend te hebben; doch hy vondt zich in zyne verwagting bedroogen. De aankomende Schepen bragten uit het Vaderland, om zo te ſpreeken, laadingen van klagten mede, waar onder de Landvoogd bykans bezwyken moest. Wat hy deedt 't was vergeefsch. Een geſlooten verdrag, met goedkeuring van den Staat beſtempeld, werd niet gehouden, men bondt hem de handen in 't volvoeren zyner plans tot beveiliging der Volkplantinge, duidde zyne poogingen in het vervolgen der oproerige Negerſlaaven ten kwaade, als mede een' vrede met hun geſlooten. „ De roep zyner partyen

LXXXV. BOEK. 1753.

LXXXI. BOEK. 1753.

„ was, de Gouveneur moet weg!" In den Jaare MDCCL, tekenden zy een Verzoekſchrift om MAURICIUS van de Landvoogdy te ontzetten.

Hy verzogt verlof, om, zo tot zyne verdeediging, als tot herſtel van zyne door veele wederwaardigheden gekrenkte gezondheid, voor een Jaar, in 't Vaderland te mogen komen; de Vergadering der Societeit en zyne Hoogheid ſtonden dit toe; doch eer het verlof op *Surinaame* kwam, was MAURICIUS reeds na 't Vaderland vertrokken: de Heeren C. BOSSCHAART en J. DE SWART STENIS, door den Stadhouder, die MAURICIUS zeer begunſtigde, na de Volkplanting gezonden, tot onderzoek, en, zo veel mogelyk, tot herſtel der zaaken, hadden goedgevonden dat hy, behoudens zyne Eer en Wedde, na 't Vaderland zou gaan: waar hy in Hooimaand des Jaars MDCCLI. aankwam. Niet alleen deedt hy de Staaten een voldoend verſlag, wegens den toeſtand der zaaken op *Surinaame*; maar wist zich van de Beſchuldigingen, tegen hem ingebragt, dermaate te zuiveren, dat hunne Hoog Mogenden, ingevolge van het Advys des Hoogen Raads van *Holland*, *Zeeland* en *Westfriesland*, in Bloeimaand deezes Jaars, een voor hem allergunſtigst vonnis ſtreeken. Een Vonnis, 't welk het verzoek van SALOMON DU PLESSIS, en diens Aanhangers, welken op de Afzetting des Landvoogds gedrongen hadden, affloeg, in de kosten te deezer gelegenheid gemaakt

maakt verwees, den beledigden Gouver- LXXXI.
neur het Regt laatende, om, wegens de BOEK.
Beledigingen hem aangedaan, verhaal te
doen: en zouden de ſtukken van dit Ge- 1753.
ding, met het geen daar toe behoorde, den Fiscaal ter hand worden geſteld, om het Regt van den Souverain te handhaaven. (*)

Dus geregtvaardigd lag hy, met eene zeer aandoenlyke Aanſpraake, zyn Ampt als Gouverneur Generaal van *Surinaame*, in de Vergadering der Societeit, in Oogstmaand, neder; en bekwam van den Voorzitter, Burgemeeſter HOP, uit naam der Societeit, dit getuigenisſe, dat zy wel gewenscht hadden, langer van zyn dienst genot te trekken, als ten uiterſte voldaan over zyn gedrag, beleid, en wys beſtuur, geduurende zyn Gouvernement gehouden en betoond; dat de Societeit gevoelig was aangedaan, en de uiterſte ſmart gevoelde, over zyn vraage om Ontſlag; doch dat dezelve, hoe zeer ook genegen om hem in zyn Ampt te bewaaren, en het te doen volduuren, het verzogte Ontſlag niet kon noch behoorde te weigeren. Zy bedankten hem voor de beweezene dienſten, trouwen yver in het onderſtutten en voorſtaan der Regten en Geregtigheden van de Societeit, uit welker Eed en Dienst zy hem ont-

(*) *Receuil der Surinaamſche Stukken in de zaak van du Pleſſis*, en *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 454.

LXXXI. BOEK. 1753.

ontſloegen. (*) Hadt zyne Aankomst in 't Vaderland, om zich te verdeedigen, veele Dichters bewoogen om hem, by voorraad, als de gelasterde Onſchuld met verzen te begroeten, zy ſpanden, naa dat dezelve gebleeken was, hunne ſnaaren op hooger toon. (†)

Verandering der Regeering op *Surinaame.*

Inmiddels waren op *Surinaame*, in den Jaare MDCCLII, naar luid eens Briefs van haare Koninglyke Hoogheid, aan den Heere WIGBOLD CROMMELIN, in dien tusſchentyd de Landvoogdyſchap bekleedende, in gevolge van een Beſluit van hunne Hoog Mogenden, alle de toen in dienst zynde Raaden bedankt, van hun Eed en Dienst ontſlaagen, en door anderen, in hunne plaats benoemd, vervangen; ook werd den Ingezetenen, door trommelſlag zamengeroepen, ter voldoeninge der Bevelen van hunne Hoog Mogenden, en het oogmerk der Gouvernante, eene *Generaale Amnestie* voorgeleezen. (§)

De zaaken gaan in de *Oost-Indien* voorſpoedig.

Voorſpoediger loop hadden de zaaken in 't *Ooſten*. By de *Oost-Indiſche Maatſchappy* beantwoordde het Bewind des Gou-

(*) Men vindt deeze Aanſpraak en het Antwoord, in de *Byvoegzelen op 't Beſluit der Dichtlievende Uitſpanningen van* J. J. MAURICIUS b. 216.

(†) De eerſte komen ons voor in de *Dichtlievende Uitſpanningen*, door J. J. MAURICIUS *bl.* 189. enz. de laatſte in 't vervolg *zyner Dichtlievende Uitſpanningen*, bl. 361. *enz.*

(§) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 254. *enz.*

Gouverneurs Generaals J. MOSSEL (*) aan de opgevatte verwagting. De goede tydingen, uit deeze wydafgelegene Volkplanting ontvangen, de gelukkige aankomst der Schepen, zo te *Batavia* als in 't Vaderland, deeden de Actien der Maatschappye, voorheen zeer gedaald, ter oude hoogte rysen. — Hadden twee Schepen en één Bark, onder het groot getal 't geen toen de *Indische Zee* behouden doorkruiste, en de plaats hunner bestemminge bereikte, het ongeluk om eene geheele Vloot, van de beruchte Zeeroovers, die naar zeker een ANGRIA, den naam voeren van *Angriaanen*, en zints langen tyd de *Indische Zeeën* onveilig maakten, te ontmoeten, en om te komen, by welke gelegenheid een der Capiteinen, JANLOUIA PHILIPPI, ten einde raad en geen kans ter langer verdediging ziende, zyn Schip met de reeds geëntende Zeeroovers, ten getale van eenige honderden, in de lugt liet springen: dit nadeel werd ruim en ryklyk vergoed. (†)

LXXXI. BOEK. 1753.

De Heer KNIPHAUZEN, verwierf, op zyn Krygstocht eerlang na *Bassora* in de Golf van *Persia*, ondernomen, voor zich zelven Krygsroem door zyn kloekmoedig gedrag, en bewerkte het voordeel der Maatschappye. De kwaade trouw en de schelmeryen van den *Turkschen* Bassa deezer Plaatze, en zyne herhaalde weigering

(*) Zie boven bl. 16.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1754. 139. voor 't Jaar 1755. bl. 1095.

LXXXI. BOEK. 1752.

ring om eene groote ſomme aan de Maatſchappy verſchuldigd te betaalen, bewoogen dien Vlootvoogd tot een welgelukt beſtaan. Twee ryk gelaade *Moorſche* Schepen bemagtigd hebbende, vermeeſterde hy een Fort, 't welk de Engte van *Basſora* beſtreek, zo dat geen ſchip, zonder zyne toelaating, in of uit kon loopen: hy voegde 'er een ſchrikbaarenden inval by op een Landgoed eens voornaamen Heers. De Basſa, in 't nauw gebragt, tradt in onderhandeling, op den voorſlag, dat zyne weigering van volkomene voldoening ten gevolge zou hebben, dat de Heer KNIPHAUZEN, terſtond na *Bagdad* zou zenden, om aan den Basſa aldaar, van welken die van *Basſora* geheel afhing, klagten te doen. Zulks ſpelde hem niet alleen het verlies van Ampt; maar ook van Leeven. De vermogende Ingezetenen, de laading der twee genomene Schepen, en 's Basſas eige kas leverden, binnen den tyd van drie dagen, vergoeding van de geledene ſchade der Maatſchappye. Meer nog betekende het dat de Heer KNIPHAUZEN, de vryheid verkreeg, om de Factory der *Hollanderen*, en alle hunne overige Vastigheden te *Basſora* te verkoopen, 't geen, in vroegeren tyd, altoos was belet, op dat zy hun Kantoor niet na het Eiland *Careek* zouden verplaatzen, gelyk thans gebeurde. Alles derwaards overgevoerd hebbende, bouwde hy daar eene Vesting, wel voorzien van Geſchut en Manſchap, om zich vervol-

gens

gens tegen de *Moorſche* Inhaaligheid te beveiligen. Zelfs lag hy de grondſlagen eener nieuwe Stad, ten dienſte der nabuurige Kooplieden, die zich onder de Re geeringe en beſcherming der *Oost-Indiſche Maatſchappye* wilden nederzetten, welken in groote menigte, boven al van *Benderik*, toevloeiden, zo om de geweldenaaryen des Bevelhebbers van die plaats te ontvlieden, als om de Handelvoordeelen deezer nieuwgebouwde Koopſtad te genieten. De gemelde Bevelhebber, vondt zich niet alleen genoodzaakt om den Eigendom van *Careek*, door zyn Vader aan de Maatſchappye afgeſtaan, te bevestigen; maar ook het geheele Oppergebied des Eilands, door zyn Voorzaat nog behouden, over te geeven. De Cheik van *Boncbera*, die alles wat in zyn vermogen was aanwendde, om deeze nieuwe Bezitting der *Hollanderen* te dwarsboomen, werd ras te raade hunne Beſcherming te verzoeken door een Gezantſchap, met aanzienlyke geſchenken. (*)

LXXXI. BOEK. 1753.

(*) *Leevensbeſchryvingen van voornaame Mannen en Vrouwen.* VIII. D. bl. 236 — 240.

LXXXI. BOEK. 1753.

Guldens, tot het maaken van den Stempel des Gouden Eerpennings, die keurlyk getekend en door den Heer STOLP zelve met zeer gepaste randschriften voorzien is. Hy besprak, daarenboven, dat het overschot der bovengemelde Renten zou besteed worden, tot de inkoop van goede Schryveren, die tot verdeediging van den *Christlyken Godsdienst* in 't algemeen de pen hadden opgevat, over de Zedekunde, de Natuurlyke Historie en de Natuurkunde handelden, en wier Werken op de Boekery van *Leydens* Hoogeschool nog ontbraaken, om daar op geplaatst te worden (*).

GEERTSEMA te *Groningen* herstield in zyne eere.

In het ongestuimig Jaar MDCCXLVIII, wanneer de Onweersbui der Plunderzugt in *Groningerland*, met eene byzondere zwaarte nederstortte op den Burgemeester JOHAN GEERTSEMA, zo dat niet alleen zyn Huis, en Buitenplaats en Egtgenoote der woede des Graauws ten doele stondt; maar ook Burgemeesters en Raad der Stad, hem lieten aanzeggen, dat hy, by voorraad, uit alle Raadsvergaderingen en Magistraatsgestoelten in de Kerken zou hebben te blyven; en drie Heeren aanstelden, om wegens zyn gedrag, van rondsomme van Knevelaary beschul-

(*) Medegedeelde Berichten van Tydgenooten en Bekenden des Overledenen. *Voorrede* van het I. Deel der *Verhandelingen over eenige Stukken der Natuurlyke Godgeleerdheid. Handvesten der Stad Leyden* bl. 584—589.

ſchuldigd, nader onderzoek te doen. Ingevolge hier van werd hem eerst Civiel Arrest in zyn Huis aangezegd, en vervolgens een Dag bepaald, om zich in Perſoon binnen *Groningen*, buiten welke Stad hy zich toen bevondt, ter verantwoordinge te moeten ſtellen. (*) Wegens deeze handelwyze beklaagde zich de Heer GEERTSEMA by eenen Brieve, en zyne Huisvrouwe door een Verzoekſchrift, by Burgemeeſteren en Raaden dier Stad, verzoekende te weeten, wie zyne Beſchuldigers waren, en welke Beſchuldigingen men tegen hem inbragt, teffens om Tydsbepaaling, om daar op te kunnen antwoorden. Hy ontving des geen beſcheid. Waar op hy beſloot zich met een Verzoekſchrift te vervoegen by den Stadhouder, ten einde deeze zich zyner zaake geliefde aan te trekken, en hem gelegenheid te verleenen, om, wegens de beſchuldigingen ten zynen laſte, zich voor zyne Hoogheid te verantwoorden en te regtvaardigen. Van dit Verzoekſchrift gaf hy kennis aan Burgemeeſteren en Raaden der Stad. Hun Edel Mogenden vonden, vervolgens ook goed, de zaak des Burgemeeſters aan de volſtrekte beſliſſing van zyne Hoogheid te laaten; die den Prins andermaal met een Verzoekſchrift aanging.

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* XX. bl. 203. *Nederl. Jaarb.* 1748. bl. 498. 286. 646. 752.

LXXXI. BOEK. 1753.

ging; (*) om afdoening zyner zaake, of zo hoogstdeszelfs gewigtige bezigheden hem zulks mogten beletten, dezelve aan te bevelen aan een Onzydig Gerigtshof in eene der *Vereenigde Gewesten*. Tot dit laatste helde zyne Hoogheid over, en verzondt, in den Jaare MDCCL de zaak aan het *Hof Provinciaal* in *Stad en Lande*, 't welk eerst in Bloeimaand deezes Jaars, uitspraak deedt, ten voordeele des Oud-Burgemeesters, verklaarende een lange lyst van Beschuldigingen onvoldoende, en hem ontslaagen van alle Crimineele Regtsvordering, van het Civiel Arrest, als mede van de byzondere Bevelen, door den Stads Secretaris hier boven gemeld, naa het verloop van zo langen tyd, ontheeven (†).

't Voorgevallene met J. J. MAURICIUS in *Surinaame* en hier te Lande.

Dit Jaar maakte desgelyks een einde, aan een lang gehangen hebbend, en zeer hoogloopend, geschil in *Surinaame*. Derwaards was als Landvoogd, in den Jaare MDCCXLII heen getoogen, de onder *Neerlandsch* Dichteren beroemde, JOAN JACOB MAURICIUS, voorheen Pensionaris der Stad *Purmerende*, en toen Minister van hunne Hoog Mogenden by den *Ne-*

(*) Deeze Requesten, en andere Stukken, vindt men byeen, in de *Stukken en Beschheiden, raakende de Proceduren tegen den Heere en Mr.* JOHAN GERTSEMA, by den Boekverkooper *J. Bolt* uitgegeeven.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 603—654.

Nederſaxiſchen Kreits. Niet lang hadt hy deeze Landvoogdye bekleed, of zyn gezag betoon deedt eenigen het hoofd opſteeken; zy gaven zich den naam van *Republicainſchen*, en beweerden, dat het Octroi, gemaakt onder eene Stadhouderlyke Regeeringe, thans, te weeten in den Jaare MDCCXLVI, voor zo veel 't zelve het *Eminent* Gezag des Gouverneurs raakte, niet meer gelden moest; zy zogten de Burgers tegen hem op te zetten, en den Landvoogd in 't Vaderland zwart te maaken. De verheffing van zyne Hoogheid tot Stadhouder, wierp hun eerſte ſtelzel tegen Landvoogds Gezag ter neder, en vierde hy deeze voor hem gewenschte gebeurtenis vol vreugde, het gelukkig uur gebooren agtende, om het vuur van twist te ſmooren. Eensgezind met den Raad en Burgery, dagt hy toen het oude Landkrakeel vezoend te hebben; doch hy vondt zich in zyne verwagting bedroogen. De aankomende Schepen bragten uit het Vaderland, om zo te ſpreeken, laadingen van klagten mede, waar onder de Landvoogd bykans bezwyken moest. Wat hy deedt 't was vergeefsch. Een geſlooten verdrag, met goedkeuring van den Staat beſtempeld, werd niet gehouden, men bondt hem de handen in 't volvoeren zyner plans tot beveiliging der Volkplantinge, duidde zyne poogingen in het vervolgen der oproerige Negerſlaaven ten kwaade, als mede een' vrede met hun geſlooten. „ De roep zyner partyen

LXXXV. BOEK. 1753.

LXXXI. BOEK. 1753.

„ was, de Gouveneur moet weg!". In den Jaare MDCCL, tekenden zy een Verzoekſchrift om MAURICIUS van de Landvoogdy te ontzetten.

Hy verzogt verlof, om, zo tot zyne verdeediging, als tot herſtel van zyne door veele wederwaardigheden gekrenkte gezondheid, voor een Jaar, in 't Vaderland te mogen komen; de Vergadering der Societeit en zyne Hoogheid ſtonden dit toe; doch eer het verlof op *Surinaame* kwam, was MAURICIUS reeds na 't Vaderland vertrokken: de Heeren C. BOSSCHAART en J. DE SWART STENIS, door den Stadhouder, die MAURICIUS zeer begunſtigde, na de Volkplanting gezonden, tot onderzoek, en, zo veel mogelyk, tot herſtel der zaaken, hadden goedgevonden dat hy, behoudens zyne Eer en Wedde, na 't Vaderland zou gaan: waar hy in Hooimaand des Jaars MDCCLI. aankwam. Niet alleen deedt hy de Staaten een voldoend verſlag, wegens den toeſtand der zaaken op *Surinaame*; maar wist zich van de Beſchuldigingen, tegen hem ingebragt, dermaate te zuiveren, dat hunne Hoog Mogenden, ingevolge van het Advys des Hoogen Raads van *Holland*, *Zeeland* en *Westfriesland*, in Bloeimaand deezes Jaars, een voor hem allergunſtigst vonnis ſtreeken. Een Vonnis, 't welk het verzoek van SALOMON DU PLESSIS, en diens Aanhangers, welken op de Afzetting des Landvoogds gedrongen hadden, affloeg, in de kosten te deezer gelegenheid gemaakt

maakt verwees, den beledigden Gouver- LXXXI.
neur het Regt laatende, om, wegens de BOEK.
Beledigingen hem aangedaan, verhaal te ——
doen: en zouden de ſtukken van dit Ge- 1753.
ding, met het geen daar toe behoorde, den Fiscaal ter hand worden geſteld, om het Regt van den Souverain te handhaaven. (*)

Dus geregtvaardigd lag hy, met eene zeer aandoenlyke Aanſpraake, zyn Ampt als Gouverneur Generaal van *Surinaame*, in de Vergadering der Societeit, in Oogstmaand, neder; en bekwam van den Voorzitter, Burgemeeſter HOP, uit naam der Societeit, dit getuigenisſe, dat zy wel gewenscht hadden, langer van zyn dienst genot te trekken, als ten uiterſte voldaan over zyn gedrag, beleid, en wys beſtuur, geduurende zyn Gouvernement gehouden en betoond; dat de Societeit gevoelig was aangedaan, en de uiterſte ſmart gevoelde, over zyn vraage om Ontſlag; doch dat dezelve, hoe zeer ook genegen om hem in zyn Ampt te bewaaren, en het te doen volduuren, het verzogte Ontſlag niet kon noch behoorde te weigeren. Zy bedankten hem voor de beweezene dienſten, trouwen yver in het onderſtutten en voorſtaan der Regten en Geregtigheden van de Societeit, uit welker Eed en Dienst zy hem ont-

(*) *Receuil der Surinaamſche Stukken in de zaak van du Pleſſis*, en *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 454.

LXXXI. BOEK. 1753.

ontſloegen. (*) Hadt zyne Aankomst in 't Vaderland, om zich te verdeedigen, veele Dichters bewoogen om hem, by voorraad, als de gelasterde Onſchuld met verzen te begroeten, zy ſpanden, naa dat dezelve gebleeken was, hunne ſnaaren op hooger toon. (†)

Verandering der Regeering op *Surinaame.*

Inmiddels waren op *Surinaame*, in den Jaare MDCCLII, naar luid eens Briefs van haare Koninglyke Hoogheid, aan den Heere WIGBOLD CROMMELIN, in dien tusſchentyd de Landvoogdyſchap bekleedende, in gevolge van een Beſluit van hunne Hoog Mogenden, alle de toen in dienst zynde Raaden bedankt, van hun Eed en Dienst ontſlaagen, en door anderen, in hunne plaats benoemd, vervangen; ook werd den Ingezetenen, door trommelſlag zamengeroepen, ter voldoeninge der Bevelen van hunne Hoog Mogenden, en het oogmerk der Gouvernante, eene *Generaale Amnestie* voorgeleezen. (§)

De zaaken gaan in de *Oost-Indien* voorſpoedig.

Voorſpoediger loop hadden de zaaken in 't *Ooſten*. By de *Oost-Indiſche Maatſchappy* beantwoordde het Bewind des Gou-

(*) Men vindt deeze Aanſpraak en het Antwoord, in de *Byvoegzelen op 't Beſluit der Dichtlievende Uitſpanningen van* J. J. MAURICIUS b. 216.

(†) De eerſte komen ons voor in de *Dichtlievende Uitſpanningen*, door J. J. MAURICIUS *bl.* 189. enz. de laatſte in 't vervolg *zyner Dichtlievende Uitſpanningen*, bl. 361. *enz.*

(§) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 254. *enz.*

Gouverneurs Generaals J. MOSSEL (*) aan de opgevatte verwagting. De goede tydingen, uit deeze wydafgelegene Volkplanting ontvangen, de gelukkige aankomst der Schepen, zo te *Batavia* als in 't Vaderland, deeden de Actien der Maatschappye, voorheen zeer gedaald, ter oude hoogte ryzen. — Hadden twee Schepen en één Bark, onder het groot getal 't geen toen de *Indiſche Zee* behouden doorkruiste, en de plaats hunner beſtemminge bereikte, het ongeluk om eene geheele Vloot, van de berugte Zeeroovers, die naar zekeren ANGRIA, den naam voeren van *Angriaanen*, en zints langen tyd de *Indiſche Zeen* onveilig maakten, te ontmoeten, en om te komen, by welke gelegenheid een der Capiteinen, JAN LOUIS PHILIPPI, ten einde raad en geen kans ter langer verdediging ziende, zyn Schip met de reeds geëntende Zeeroovers, ten getale van eenige honderden, in de lugt liet ſpringen: dit nadeel werd ruim en ryklyk vergoed. (†)

LXXXI. BOEK. 1753.

De Heer KNIPHAUZEN, verwierf, op zyn Krygstocht eerlang na *Baſſara* in de Golf van *Perſie*, ondernomen, voor zich zelven Krygsroem door zyn kloekmoedig gedrag, en bewerkte het voordeel der Maatſchappye. De kwaade trouw en de ſchelmeryen van den *Turkſchen* Baſſa deezer Plaatze, en zyne herhaalde weigering

(*) Zie boven bl. 16.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1754. 139. voor 't Jaar 1755. bl. 1095.

LXXXI. BOEK. 1752.

ring om eene groote ſomme aan de Maatſchappy verſchuldigd te betaalen, bewoogen dien Vlootvoogd tot een welgelukt beſtaan. Twee ryk gelaade *Moorſche* Schepen bemagtigd hebbende, vermeeſterde hy een Fort, 't welk de Engte van *Basſora* beſtreek, zo dat geen ſchip, zonder zyne toelaating, in of uit kon loopen: hy voegde 'er een ſchrikbaarenden inval by op een Landgoed eens voornaamen Heers. De Basſa, in 't nauw gebragt, tradt in onderhandeling, op den voorſlag, dat zyne weigering van volkomene voldoening ten gevolge zou hebben, dat de Heer KNIPHAUZEN, terſtond na *Bagdad* zou zenden, om aan den Basſa aldaar, van welken die van *Basſora* geheel afhing, klagten te doen. Zulks ſpelde hem niet alleen het verlies van Ampt; maar ook van Leeven. De vermogende Ingezetenen, de laading der twee genomene Schepen, en 's Basſas eige kas leverden, binnen den tyd van drie dagen, vergoeding van de geledene ſchade der Maatſchappye. Meer nog betekende het dat de Heer KNIPHAUZEN, de vryheid verkreeg, om de Factory der *Hollanderen*, en alle hunne overige Vastigheden te *Basſora* te verkoopen, 't geen, in vroegeren tyd, altoos was belet, op dat zy hun Kantoor niet na het Eiland *Careek* zouden verplaatzen, gelyk thans gebeurde. Alles derwaards overgevoerd hebbende, bouwde hy daar eene Vesting, wel voorzien van Geſchut en Manſchap, om zich vervol-

gens

gens tegen de *Moorſche* Inhaaligheid te beveiligen. Zelfs lag hy de grondſlagen eener nieuwe Stad, ten dienſte der nabuurige Kooplieden, die zich onder de Re geeringe en beſcherming der *Oost-Indiſche Maatſchappye* wilden nederzetten, welken in groote menigte, boven al van *Benderik*, toevloeiden, zo om de geweldenaaryen des Bevelhebbers van die plaats te ontvlieden, als om de Handelvoordeelen deezer nieuwgebouwde Koopſtad te genieten. De gemelde Bevelhebber, vondt zich niet alleen genoodzaakt om den Eigendom van *Careek*, door zyn Vader aan de Maatſchappye afgeſtaan, te bevestigen; maar ook het geheele Oppergebied des Eilands, door zyn Voorzaat nog behouden, over te geeven. De Cheik van *Boncbera*, die alles wat in zyn vermogen was aanwendde, om deeze nieuwe Bezitting der *Hollanderen* te dwarsboomen, werd ras te raade hunne Beſcherming te verzoeken door een Gezantſchap, met aanzienlyke geſchenken. (*)

LXXXI. BOEK. 1753.

(*) *Leevensbeſchryvingen van voornaame Mannen en Vrouwen.* VIII. D. bl. 236 — 240.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWEE EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LXXXII. BOEK. *Overſtroomingen in Gelderland. Dykbreuken in Overyſſel. Redding der Mastenbroekeren. De Koning van Pruiſſen verkoopt eenige Heerlykheden in Holland, uit de Naaluatenſchap van* WILLEM DEN III. *hem aangekomen, aan* WILLEM DEN V. *Bezitneeming derzelven.* WILLEM DE V. *tot Ridder van St. Joris verheeven. Reis van de Gouvernante met het Vorſtlyk Gezin na Friesland. Te Haarlem begroet. Onder den weg op de Dorpen vereerd. Toeft te Alkmaar. 't Voorgevallene te Schermerhorn, wegens een Ereboog in de Beemſter. Eerbetooningen te Hoorn, in de Streek, en te Enkhuizen. Steekt na Friesland over. Onthaal te Leeuwaarden. De Gouvernante neemt, by haare te rugreize, te Hoorn Zitting by Gecommitteerde Raaden van het Noorderkwartier, en by de Admiraliteit. Komt in den Haag te*

rug. Beziet de Kabinetten van de Heeren BISSCHOP *te Rotterdam, onder veel Eerbetoons dier Stad. Gelderland maakt ſchikking op de Voogdy enz., ingevalle van het overlyden der Gouvernante. Utrecht doet zulks desgelyks. Een en ander Oproerig Geſchrift te Amſterdam verbrand en verboden. Plakaat tegen de Paskwillen, door Staaten van Holland. De vrye Vaard op Africa verlengd. De zaaken in de Oost-Indien gaan min voorſpoedig dan voorheen. Pragt bepaalende Wetten aldaar gegeeven. Stichting der Vrouwe* VAN RENSWOUDE. *Sphera Perfecta door* JAN VAN DEN DAM *vervaardigd. De Franſche Schouwburg, buiten Amſterdam brandt af. Het Landſchaps Tugt en Werkhuis te Leeuwaarden in de aſche gelegd. Gedraagene voorzorgen van den Staat om den Vrede met de Algerynen te bewaaren. Gerugten en Tydingen der Vredebreuke met Algiers. De Oorlog daar den Dei verklaard. Hoop dat de Porte de Algerynen tot den Vrede zou beweegen. Oorlogsheerustingen hier te Lande, en beſtemmingen van Convoyen. Het Hof van Madrid verleent, op eene verpligtende wyze, Convoy aan onze Schepen in de Middellandſche Zee. Ontmoeting van Capitein* ADRIAAN VAN DER KAM *met de Algerynen, door de Spanjaarden gered. Frieslands Voorziening op de Voogdyſchap enz. Overyſſel aangezogt om ook op de Voorziening bedagt te weezen. Dit werk baapert te Zwolle, waar de Meente in het Ontwerp geen genoegen nam.*

LXXXII. BOEK.

nam. Rustige taal der Meente te dier Stede. Te Kampen verzet de Meente 'er zich ook tegen. De Meente te Zwolle neemt geen genoegen in het antwoord der Gouvernante. Te Hasselt en Steenwyk is de Meente mede niet te vrede. De Ridderschap van Overysſel hadt ook eenige Bedenklykheden. De Gouvernante geeft eenige verzagtingen op de Bedenklykheden der Ridderen. De Voorziening vastgeſteld. Een der Ridderen levert eene Tegenaantekening in. Volkomen Beſluit daarop genomen. By Stad en Lande, dit ſtuk bepaald. Zeeland maakt desgelyks beſchikking op de Voogdyſchap. De Haagſche Schuttery wordt den Eed aan den Stadhouder afgevorderd. Kerkgeſchillen met Ds A. V. D. OS. *Kerkwist met Ds.* P. L. S. MULLER *te Leeuwaarden. In Friesland wordt* TAYLOR'S *Werk over de Verzoening verboden. Oude Munten by Kuilenburg ontdekt. Weersgeſteldheid deezes Jaars. Aardbeeving te Helmond gevoeld. Aardbeeving en Waterberoering op den eerſten van Slachtmaand in deeze Gewesten, een gevolg van de Aardbeeving, die Lisſabon verwoestte. Stremming des Handels daar door veroorzaakt.*

Overſtroomingen in *Gelderland.*

HEt Jaar MDCCLIII, welks Lotgevallen wy overwoogen hebben, ſchakelde zich aan 't volgende, 't geen ons thans ſtaat te beſchryven, vast met een droeve ſcha-

ſchakel, welke meermaalen hier te Lande 't eene Jaar aan 't ander hegtte. *Gelderland* en *Overyſel* hadden hier van de treurigſte ondervinding. Het Riviertje de *Berkel*, uit *Munſterland* vloeyende, en zich in den *Yſel*, binnen *Zutphen*, ontlastende, door het zo genaamde Broekwater, ter ongemeene hoogte gezwollen, overſtroomde niet alleen; maar zette alle de omliggende Landen onder water, zodanig dat, by menſchen geheugen, 't zelve nooit tot die hoogte ſteeg. In de Heerlykheid *Borkelo* moeſten Menſchen, wier huizen voorheen altoos voor waternood beveiligd waren, dezelve ontvlugten. Hadt dit Rivertje de gewoone ontlasting in den *Yſel* kunnen bekomen, welhaast was dan dit water geweeken; doch het *Yſelwater* was zeer hoog en wiesch van tyd tot tyd, aan; zo dat die Rivier, in ſtede van het overtollige uit de *Berkel* te ontvangen, het te rug dreef en zyn eigen water daar in ontlastte, 't geen de Overſtrooming aan den *Berkelkant* vergrootte, en het Graafſchap *Zutphen* heind en veer onderzette. De geſtaadig aanwasſende *Yſel*, en de Doorbraaken by *Emmerik* en *Zevenaar*, vermeerden dit ſchielyk en onverwagte Waterwee, 't geen, behalven de ſchrik en verbyſtering, met groote ſchade aan Vee en Gewasſen, van onderſcheide ſoort, vergezeld ging. De Menſchen, met hunne tilbaare have vlugtende, genooten de hulpbiedende hand der *Zutphenſche* Regeering, die alle ſchuiten, wel-

LXXXII. BOEK. 1754.

LXXXII. BOEK. 1754. welke eenigzins konden dienen, afzondt, met allerlei voorraad aan de noodlydenden; gereed om by verder aangroeyen van den nood Menſchen en Vee te redden: gelyk geſchiedde, toen het water op zommige plaatzen de huizen tot de daken onder zette. Men borg de Ongelukkigen in de Gilden, en andere openbaare Huizen, waar zy, door beſtel der Regeeringe en de liefdaadigheid van byzondere Ingezetenen, huisvesting, kost, drank vuur en licht genooten. — Droeg de Regeering dus zorge voor de Ongelukkigen, buiten het Regtsgebied der Stad, zy waakte ook tegen de Inhaaligheid, die zich meermaalen van 't naaſten nood bedient tot voldoening haarer ſchraapzugt, binnen haare muuren, verbiedende Koornkoopers, Grutters, en andere dergelyke Winkeliers, hunne Koopwaren hooger dan naar gewoonte uit te veilen: en daar de behoeftige Ingezetenen der Stad, geene gemeenſchap met de Buitenlieden hebbende, verſtooken waren om driemaal ter week ter markt te kunnen gaan, om Turf en andere Behoeften te koopen, beſlooten zy aan alle Burgers en Inwoonders, die niet van den Armen onderhouden werden, van Stadswege, zeker hoeveelheid Turf te laaten uitdeelen, op dat niemand zich, in den Winter, verlegen mogt vinden. — Hoe veel zorgs men droeg om Doorbraaken te voorkomen, 't welk ſoms gelukte, kwamen 'er twee in den *Berkeldyk*, waar door de toegang tot alle de Stadspoorten, één uit-

uitgenomen, werd afgeſneeden, en het water in de Stad zodanig zwol, dat het niet alleen in alle kelders ſtondt, maar over de laage plaatzen en ſtraaten heenen ſtroomde, in één der Kerken kon men tot diep in Louwmaand geheel niet, in de groote ſlegts één maal prediken. De Postwagen, van *Arnhem* op *Zutphen* moest het, toen het water de grootſte hoogte bereikt hadt, ter halven wege laaten ſteeken. LXXXII. BOEK. —— 1754.

Te *Arnhem* geraakte men, wegens de ongewoone, ſchielyke en bykans nimmer gehoorde wyze, waarop het *Rhynwater*, in Wintermaand, opklom, in groote verlegenheid, niet zo zeer voor de Stad zelve als uit bekommerdheid voor de *Overbetuwe*; doch kreeg deeze ontzet, toen by *Emmerik* en *Zevenaar* twee geweldige Doorbraken kwamen; deeze vergrootten het Waterleed des Graafſchaps *Zutphen*, en deedt *Overyſſel* in het noodlot der Overſtroominge deelen. Het hooggezwolle *Yſſelwater* zette aldaar eerst een Poldertje, by *Kampen*, gelegen onder; en ſtroomde vervolgens, met veel aandrangs, tot aan de kruin van den *Kamperveenſchen Yſſeldyk*, voorts daar overheen, en veroorzaakte eerlang een Doorbraak: de Dorpen *Kamperveen*, *Ooſterwolde* en een gedeelte van de vryheid der Stad *Kampen* werden overſtroomd. De gedreigde zeer groote ſchade der Inwoonderen dier Dorpen, werd afgeweerd door een geweldige breuk in den Dyk aan de overzyde van den *Yſſel*, die de Polder van *Maſſenbroek* in een baare Zee veranderde. Het geperſte

Dykbreuken in *Overyſſel*.

LXXXII. BOEK. 1754.

ſte Rivierwater zette die vrugtbaare landsdouwe te dieper onder, daar zy laag ligt. Van de Stadswallen te *Zwolle*, gaf men door Kanonſchooten kennis dier Doorbraake aan de Ingelanden van *Maſtenbroek*. De moeilykheid om het Vee over de nauw toegevroore flooten, niet ſterk genoeg om 't zelve te draagen, heen te brengen, en de langzaamheid, waar mede het water in 't eerst aanwiesch, deedt de gewaarſchuwden niet veel haast ter ontvlugtinge maaken; doch de aanwasch verdubbelende namen zy, in groote menigte, met hun Vee, de wyk na *Zwolle*, waar zy op dezelfde wyze als hunne Lotgenooten te *Zutphen* huisvesting vonden. Ook ſtelde de Regeering orde, om met ſchuiten, de noodlydenden, die anders met hun Vee zouden hebben moeten omkomen, aftehaalen: 't welk door veelen ſchoon niet zonder leevensgevaar, van wegen den zwaaren ysgang, met allen yver en hulpvaardigheid, geſchiedde. Zeventien Menſchen met een Schuitje van *Haſſelt* het *Zwarte Water* willende overvaaren, dreeven door den ſtroom tegen het touw der Veerponte aan, een Yſcholle deedt het omſlaan, en tien hunner verlooren het leeven. — By *Deventer* veroorzaakte het *Yſſelwater*, desgelyks eene Doorbraak in de *Snippelings-dyk*, waar van het geloste Kanon de Huislieden kennis gaf. Op 't eigen oogenblik deezer Doorbraake, bevonden zich vier Mannen in een ſchuit voor den Dyk, ter plaatze waar

waar dezelve van voor 't geweld des wa- LXXXII.
ters week; de ſterke ſtroom voerde hun, BOEK.
met een onwederſtaanbaare kragt, gezwind
door het gat heenen, tot de ſchuit ſtuiten- 1754.
de aan ſtukken brak, en die 'er in waren
in 't water geraakten; drie hunner wisten
zich te redden, waar de vierde gebleeven
en de in ſtukken geſlaagen ſchuit beland is,
weet men niet. De Magiſtraat en Burgery van
Deventer volgden, in 't redden en hulp
toebrengen aan de verlegenen, het voor-
beeld van *Zutphen* en *Zwolle*; terwyl die
van *Arnhem* en *Kampen* niet in gebreken
bleeven, om het hunne tot verligting van
de noodlydenden te verleenen.

Om het ondergezette *Maſtenbroek* eene Redding
ontlasting van water, zo ſpoedig moge- der *Maſ-*
lyk, te bezorgen, maakte men Hulpgaten *tenbroe-*
en Doorſnydingen op drie plaatzen, welke *keren.*
eene zo gezegende uitwerking baarden,
dat reeds in Louwmaand veele Huislieden
na hunne verlaate wooningen wederkeer-
den; doch zy bevonden zich in een zeer
benarden toeſtand, zo door rechtmaatige
bekommering voor nieuwe Overſtroomin-
gen, welke uit het ſmelten der Sneeuw in
de Bovengewesten, en den zwaaren Re-
gen in den Voortyd, zouden kunnen ge-
booren worden: dewyl de Doorbraken in
de Dyken nog geheel openlagen, en des
geen kragtdaadige voorzieningen konden
geſchieden, dan naa den *Overyſſelſchen*
Voorjaars Landdag in Lentemaand; als
mede door den reeds drukkenden nood,
die eerlang nog feller ſtondt te prangen,

LXXXI. BOEK. 1752.

ring om eene groote ſomme aan de Maatſchappy verſchuldigd te betaalen, bewoogen dien Vlootvoogd tot een welgelukt beſtaan. Twee ryk gelaade *Moorſche* Schepen bemagtigd hebbende, vermeeſterde hy een Fort, 't welk de Engte van *Basſora* beſtreek, zo dat geen ſchip, zonder zyne toelaating, in of uit kon loopen: hy voegde 'er een ſchrikbaarenden inval by op een Landgoed eens voornaamen Heers. De Basſa, in 't nauw gebragt, tradt in onderhandeling, op den voorſlag, dat zyne weigering van volkomene voldoening ten gevolge zou hebben, dat de Heer KNIPHAUZEN, terſtond na *Bagdad* zou zenden, om aan den Basſa aldaar, van welken die van *Basſora* geheel afhing, klagten te doen. Zulks ſpelde hem niet alleen het verlies van Ampt; maar ook van Leeven. De vermogende Ingezetenen, de laading der twee genomene Schepen, en 's Basſas eige kas leverden, binnen den tyd van drie dagen, vergoeding van de geledene ſchade der Maatſchappye. Meer nog betekende het dat de Heer KNIPHAUZEN, de vryheid verkreeg, om de Factory der *Hollanderen*, en alle hunne overige Vastigheden te *Basſora* te verkoopen, 't geen, in vroegeren tyd, altoos was belet, op dat zy hun Kantoor niet na het Eiland *Careek* zouden verplaatzen, gelyk thans gebeurde. Alles derwaards overgevoerd hebbende, bouwde hy daar eene Vesting, wel voorzien van Geſchut en Manſchap, om zich vervolgens

gens tegen de *Moorſche* Inhaaligheid te beveiligen. Zelfs lag hy de grondſlagen eener nieuwe Stad, ten dienſte der nabuurige Kooplieden, die zich onder de Regeeringe en beſcherming der *Oost-Indiſche Maatſchappye* wilden nederzetten, welken in groote menigte, boven al van *Benderik*, toevloeiden, zo om de geweldenaaryen des Bevelhebbers van die plaats te ontvlieden, als om de Handelvoordeelen deezer nieuwgebouwde Koopſtad te genieten. De gemelde Bevelhebber, vondt zich niet alleen genoodzaakt om den Eigendom van *Careek*, door zyn Vader aan de Maatſchappye afgeſtaan, te bevestigen; maar ook het geheele Oppergebied des Eilands, door zyn Voorzaat nog behouden, over te geeven. De Cheik van *Bonchera*, die alles wat in zyn vermogen was aanwendde, om deeze nieuwe Bezitting der *Hollanderen* te dwarsboomen, werd ras te raade, hunne Beſcherming te verzoeken door een Gezantſchap, met aanzienlyke geſchenken. (*)

LXXXI. BOEK. 1753.

(*) *Leevensbeſchryvingen van voornaame Mannen en Vrouwen.* VIII. D. bl. 236 — 240.

LXXXII. BOEK.

nam. Rustige taal der Meente te dier stede. Te Kampen verzet de Meente 'er zich ook tegen. De Meente te Zwolle neemt geen genoegen in het antwoord der Gouvernante. Te Hasselt en Steenwyk is de Meente mede niet te vrede. De Ridderschap van Overyssel hadt ook eenige Bedenklykheden. De Gouvernante geeft eenige verzagtingen op de Bedenklykheden der Ridderen. De Voorziening vastgesteld. Een der Ridderen levert eene Tegenaantekening in. Volkomen Besluit daarop genomen. By Stad en Lande, dit stuk bepaald. Zeeland maakt desgelyks beschikking op de Voogdyschap. De Haagsche Schuttery wordt den Eel aan den Stadhouder afgevorderd. Kerkgeschillen met Ds A. V. D. OS. *Kerkrwist met Ds.* P. L. S. MULLER *te Leeuwaarden. In Friesland wordt* TAYLOR'S *Werk over de Verzoening verboden. Oude Munten by Kuilenburg ontdekt. Weersgesteldheid deezes Jaars. Aardbeeving te Helmond gevoeld. Aardbeeving en Waterberoering op den eersten van Slachtmaand in deeze Gewesten, een gevolg van de Aardbeeving, die Lisabon verwoestte. Stremming des Handels daar door veroorzaakt.*

Overstroomingen in *Gelderland.*

Het Jaar MDCCLIII, welks Lotgevallen wy overwoogen hebben, schakelde zich aan 't volgende, 't geen ons thans staat te beschryven, vast met een droeve

scha-

ſchakel, welke meermaalen hier te Lande 't eene Jaar aan 't ander hegtte. *Gelderland* en *Overyſſel* hadden hier van de treurigſte ondervinding. Het Riviertje de *Berkel*, uit *Munſterland* vloeyende, en zich in den *Yſſel*, binnen *Zutphen*, ontlastende, door het zo genaamde Broekwater, ter ongemeene hoogte gezwollen, overſtroomde niet alleen; maar zette alle de omliggende Landen onder water, zodanig dat, by menſchen geheugen, 't zelve nooit tot die hoogte ſteeg. In de Heerlykheid *Borkelo* moeſten Menſchen, wier huizen voorheen altoos voor waternood beveiligd waren, dezelve ontvlugten. Hadt dit Rivertje de gewoone ontlasting in den *Yſſel* kunnen bekomen, welhaast was dan dit water geweeken; doch het *Yſſelwater* was zeer hoog en wiesch van tyd tot tyd, aan; zo dat die Rivier, in ſtede van het overtollige uit de *Berkel* te ontvangen, het te rug dreef en zyn eigen water daar in ontlastte, 't geen de Overſtrooming aan den *Berkelkant* vergrootte, en het Graaffchap *Zutphen* heind en veer onderzette. De geſtaadig aanwasſende *Yſſel*, en de Doorbraaken by *Emmerik* en *Zevenaar*, vermeerden dit ſchielyk en onverwagte Waterwee, 't geen, behalven de ſchrik en verbyſtering, met groote ſchade aan Vee en Gewaſſen, van onderſcheide ſoort, vergezeld ging. De Menſchen, met hunne tilbaare have vlugtende, genooten de hulpbiedende hand der *Zutphenſche* Regeering, die alle ſchuiten, wel-

LXXXII. BOEK. 1754.

LXXXII. welke eenigzins konden dienen, afzondt,
BOEK. met allerlei voorraad aan de noodlyden-
——— den; gereed om by verder aangroeyen van
1754. den nood Menſchen en Vee te redden: gelyk geſchiedde, toen het water op zommige plaatzen de huizen tot de daken onder zette. Men borg de Ongelukkigen in de Gilden, en andere openbaare Huizen, waar zy, door beſtel der Regeeringe en de liefdaadigheid van byzondere Ingezetenen, huisvesting, kost, drank vuur en licht genooten. — Droeg de Regeering dus zorge voor de Ongelukkigen, buiten het Regtsgebied der Stad, zy waakte ook tegen de Inhaaligheid, die zich meermaalen van 't naaſten nood bedient tot voldoening haarer ſchraapzugt, binnen haare muuren, verbiedende Koornkoopers, Grutters, en andere dergelyke Winkeliers, hunne Koopwaren hooger dan naar gewoonte uit te veilen: en daar de behoeftige Ingezetenen der Stad, geene gemeenſchap met de Buitenlieden hebbende, verſtooken waren om driemaal ter week ter markt te kunnen gaan, om Turf en andere Behoeften te koopen, beſlooten zy aan alle Burgers en Inwoonders, die niet van den Armen onderhouden werden, van Stadswege, zeker hoeveelheid Turf te laaten uitdeelen, op dat niemand zich, in den Winter, verlegen mogt vinden. — Hoe veel zorgs men droeg om Doorbraaken te voorkomen, 't welk ſoms gelukte, kwamen 'er twee in den *Berkeldyk*, waar door de toegang tot alle de Stadspoorten, één uit-

uitgenomen, werd afgeſneeden, en het water in de Stad zodanig zwol, dat het niet alleen in alle kelders ſtondt, maar over de laage plaatzen en ſtraaten heenen ſtroomde, in één der Kerken kon men tot diep in Louwmaand geheel niet, in de groote ſlegts één maal prediken. De Postwagen, van *Arnhem* op *Zutphen* moest het, toen het water de grootſte hoogte bereikt hadt, ter halven wege laaten ſteeken. LXXXII. BOEK. —— 1754.

Te *Arnhem* geraakte men, wegens de ongewoone, ſchielyke en bykans nimmer gehoorde wyze, waarop het *Rhynwater*, in Wintermaand, opklom, in groote verlegenheid, niet zo zeer voor de Stad zelve als uit bekommerdheid voor de *Overbetuwe*; doch kreeg deeze ontzet, toen by *Emmerik* en *Zevenaar* twee geweldige Doorbraken kwamen; deeze vergrootten het Waterleed des Graaffchaps *Zutphen*, en deedt *Overyſſel* in het noodlot der Overſtroominge deelen. Het hooggezwolle *Yſſelwater* zette aldaar eerst een Poldertje, by *Kampen*, gelegen onder; en ſtroomde vervolgens, met veel aandrangs, tot aan de kruin van den *Kamperveenſchen Yſſeldyk*, voorts daar overheen, en veroorzaakte eerlang een Doorbraak: de Dorpen *Kamperveen*, *Ooſterwolde* en een gedeelte van de vryheid der Stad *Kampen* werden overſtroomd. De gedreigde zeer groote ſchade der Inwoonderen dier Dorpen, werd afgeweerd door een geweldige breuk in den Dyk aan de overzyde van den *Yſſel*, die de Polder van *Maſtenbroek* in een baare Zee veranderde. Het geper- Dykbreuken in *Overyſſel*.

ſte

LXXXII. BOEK. 1754.

ſte Rivierwater zette die vrugtbaare landsdouwe te dieper onder, daar zy laag ligt. Van de Stadswallen te *Zwolle*, gaf men door Kanonſchooten kennis dier Doorbraake aan de Ingelanden van *Maſtenbroek*. De moeilykheid om het Vee over de nauw toegevroore flooten, niet ſterk genoeg om 't zelve te draagen, heen te brengen, en de langzaamheid, waar mede het water in 't eerst aanwiesch, deedt de gewaarſchuwden niet veel haast ter ontvlugtinge maaken; doch de aanwasch verdubbelende namen zy, in groote menigte, met hun Vee, de wyk na *Zwolle*, waar zy op dezelfde wyze als hunne Lotgenooten te *Zutphen* huisvesting vonden. Ook ſtelde de Regeering orde, om met ſchuiten, de noodlydenden, die anders met hun Vee zouden hebben moeten omkomen, aftehaalen: 't welk door veelen ſchoon niet zonder leevensgevaar, van wegen den zwaaren ysgang, met allen yver en hulpvaardigheid, geſchiedde. Zeventien Menſchen met een Schuitje van *Haſſelt* het *Zwarte Water* willende overvaaren, dreeven door den ſtroom tegen het touw der Veerponte aan, een Yſcholle deedt het omſlaan, en tien hunner verlooren het leeven. — By *Deventer* veroorzaakte het *Yſſelwater*, desgelyks eene Doorbraak in de *Snippelings-dyk*, waar van het geloste Kanon de Huislieden kennis gaf. Op 't eigen oogenblik deezer Doorbraake, bevonden zich vier Mannen in een ſchuit voor den Dyk, ter plaatze

waar

waar dezelve van voor 't geweld des wa- LXXXII.
ters week; de ſterke ſtroom voerde hun, BOEK.
met een onwederſtaanbaare kragt, gezwind
door het gat heenen, tot de ſchuit ſtuiten- 1754.
de aan ſtukken brak, en die 'er in waren
in 't water geraakten; drie hunner wisten
zich te redden, waar de vierde gebleeven
en de in ſtukken geſlaagen ſchuit beland is,
weet men niet. De Magiſtraat en Burgery van
Deventer volgden, in 't redden en hulp
toebrengen aan de verlegenen, het voor-
beeld van *Zutphen* en *Zwolle*; terwyl die
van *Arnhem* en *Kampen* niet in gebreken
bleeven, om het hunne tot verligting van
de noodlydenden te verleenen.

Om het ondergezette *Maſtenbroek* eene Redding
ontlasting van water, zo ſpoedig moge- der *Maſ-*
lyk, te bezorgen, maakte men Hulpgaten *tenbroe-*
en Doorſnydingen op drie plaatzen, welke *keren.*
eene zo gezegende uitwerking baarden,
dat reeds in Louwmaand veele Huislieden
na hunne verlaate wooningen wederkeer-
den; doch zy bevonden zich in een zeer
benarden toeſtand, zo door rechtmaatige
bekommering voor nieuwe Overſtroomin-
gen, welke uit het ſmelten der Sneeuw in
de Bovengewesten, en den zwaaren Re-
gen in den Voortyd, zouden kunnen ge-
booren worden: dewyl de Doorbraken in
de Dyken nog geheel openlagen, en des
geen kragtdaadige voorzieningen konden
geſchieden, dan naa den *Overyſſelſchen*
Voorjaars Landdag in Lentemaand; als
mede door den reeds drukkenden nood,
die eerlang nog feller ſtondt te prangen,

LXXXII. BOEK. 1754.

zo dra de geringe voorraad van Hooi, by veelen reeds weg, zou verteerd zyn. Van het overgehouden Hooi, dat tot den Voorzomer moest ſtrekken, om het talryk Vee dier ſtreeke te voeden, ſtondt een goed deel in 't water, verbroeid, krägtloos en onbruikbaar; de Landen bleeven, ondanks de gunſtige ontlasting, blank van water, en zouden, opdroogende, zeer laat Gras geeven, en niet door de Beeſten kunnen betreeden worden, zonder den grond door te trappen, kruid en wortel te bederven. Geen benoodiger zaak, derhalven, dan Hooi; en hier van bleeven de zugtende Ingezetenen niet verſtooken. Eenige *Haarlemmers*, die altoos, in het hulpbieden aan noodlydenen onder de milddaadige *Hollanders* uitſtaaken, ſchikten twee Laadingen uitmuntend Hooi na *Kampen* en twee dergelyke na *Zwolle*, 't welk aan de des benoodigde Huislieden, naar gelange van ieders aantal Vee, werd uitgedeeld. Een Onderſtand van meer vrugts, dan het overmaaken van Geld, 't welk, niet in Waaren, doch in klinkende Munt, uitgedeeld, der inhaaligheid gelegenheid verſchaft, om haare ſchandrolle te ſpeelen, en de waakendſte voorzigtigheid der Uitdeeleren te misleiden. Leevensnoodzaak voor het hongerend Vee te ontvangen, was het gepaste redmiddel deezer Lieden, die, naa 't herſtellen der Dyken, zich in ſtaat zouden bevinden, om hun eerlyk brood te winnen; de kosten van 't herbouwen en weder bewoonbaar maaken,

der

Huizen en Boerenwooningen, zou LXXXII. BOEK.
otendeels voor de Eigenaaren der Lan-
yen komen. (*)

1754. Verkoop eeniger Heerlykheden hier te Lande door den Koning van *Pruissen* aan WILLEM DEN V.

trydige Erfmaakingen hadden, zints
, een geschil verwekt over het Regt
de Naalaatenschap van WILLEM
N III, Koning van *Groot-Brittanje*,
ste lynrechte Afstammeling van WIL-
M DEN I, tusschen den Koning van
uissen en den Prins van *Oranje* en *Nas-*
. (†) Naa den dood van JAN WIL-
M FRISO, werd het slegts, by voor-
d, bemiddeld. (§) By de meerderjaa-
heid van diens Zoon, WILLEM CA-
L HENDRIK FRISO, hervatte men
meermaals afgebrookene Onderhande-
en, en sloot, omtrent het nog onver-
nde, in den Jaare MDCCXXXII een
drag van Verdeelinge. (‡) Ingevolge
't zelve behieldt de Koning van
ssen, verscheide Heerlykheden in *Hol-*
gelegen, als de *Hooge* en *Laage*
tluwe, *Klein Waspik*, *Twintighoeven*,
ldwyk, *Hoenderland*, *Wateringen*,
nje-Polder, *'s Gravezande*, en *Zan-*
dam-

) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 1. 33. 188.

(†) WAGENAAR geeft ons den grond van dit geschil, in zyne *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 131.

(§) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 406.

(‡) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 94 enz.

LXXXII. BOEK. 1754.

dambagt, het Huis in den *Haage* het *Oude Hof* genaamd, met deszelfs Tuinen, Gebouwen en andere Toebehooren, als mede het Huis van *Hondsholredyk*, met de Landeryen, Wooningen en verdere Aanhoorigheden.

Voorloopige Gerugten ſpraken, zedert eenigen tyd, van eene Onderhandelinge tusſchen zyne *Pruſſiſche* Majeſteit en Mevrouwe Gouvernante, wegens de Aankoop deezer Heerlykheden en Goederen, voor haaren Zoon. De gegrondheid dier gerugten bleek in Louwmaand deezes Jaars, door het ſluiten van de Koop, by welke de Koning van *Pruiſſen*, ten behoeve van WILLEM DEN V, den volledigſten Afſtand deedt, van deeze hem by verdrag aangekome Heerlykheden en Bezittingen, de Meubelen der Huizen daar onder begreepen, volgens eene lyst in den Jaare MDCCXLIX, deswegen gemaakt. Van deeze Koop waren nogthans uitgezonderd de Renten vastgeſteld op de inkomende en uitgaande Regten op de *Maaze*. (*) De Prys der Heerlykheden was bepaald, op Ze-

(*) Ten deezen opzigte luidt, „ het XII Artykel „ van het *Verdeelings* Verdrag Aangaande de twee „ Renten van Tachtigduizend en van Twintigduizend Gulden, op de inkomende en uitgaande „ Regten langs de *Maaze* geaffecteerd, is geſtipuleerd en verdraagen, dat de Heer KONING voor „ zich zal behouden, die van Tachtigduizend Gulden, en dat de Heer PRINS voor zyn aandeel „ zal hebben; die van Twintigduizend Guldens." *Europ Merc. July Dec.* 1732. bl. 48.

Zevenmaal Honderd Duizend Guldens, en die der Meubelen op Vyf Duizend Guldens, terwyl alle noodige beſchikkingen omtrent de Kooppenningen, de Bezwaaren, de Bedieningen, de Agterſtallen en de Inkomſten, zeer uitvoerig werden te neder geſteld, door de Onderhandelaars van wederzyden getekend, en door den Koning, als mede door haare Koninglyke Hoogheid, bekragtigd. (*) LXXXII. BOEK 1754.

Toen in Sprokkelmaand de Uitwisſeling der Bekragtiginge van die Koop geſchied was, volgde de Bezitneeming der Goederen, vergezeld van de daar byvoegende ſtaatlykheden, Feest- en Vreugdebedryven. De Gevolmagtigden van Konings wege, LODEWYK PHILIP VAN HAGEN en BRUNO VAN HELLEN, en de Gevolgmagtigden haarer Koninglyke Hoogheid, PIETER BENJAMIN DE BEAUFORT en FRANÇOIS BÖHMER, begaven zich, met andere Heeren van aanzien, in twee Jachten, uit *'s Haage* na *Hondsholredyk* om dit Lusthuis, met de Heerlykheden en Goederen in *Delfland*, of het *Westland*, gelegen, als *Naaldwyk*, *Hoenderland*, *Oranje-Polder*, *Wateringen*, *'s Gravezande* en *Zandambagt*, in bezit te neemen. — Op 't gemelde Lusthuis, vonden

(*) *Traité d'Achat* &c *du* 11 *Janv.* 1754. en *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 137—153.

LXXXII. BOEK.

nam. Rustige taal der Meente te dier stede. Te Kampen verzet de Meente 'er zich ook tegen. De Meente te Zwolle neemt geen genoegen in het antwoord der Gouvernante. Te Hasselt en Steenwyk is de Meente mede niet te vrede. De Ridderschap van Overyssel hadt ook eenige Bedenklykheden. De Gouvernante geeft eenige verzagtingen op de Bedenklykheden der Ridderen. De Voorziening vastgesteld. Een der Ridderen levert eene Tegenaantekening in. Volkomen Besluit daarop genomen. By Stad en Lande, dit stuk bepaald. Zeeland maakt desgelyks beschikking op de Voogdyschap. De Haagsche Schuttery wordt den Eed aan den Stadhouder afgevorderd. Kerkgeschillen met Ds A. V. D. O S. *Kerkrwist met Ds.* P. L. S. MULLER *te Leeuwaarden. In Friesland wordt* TAYLOR'S *Werk over de Verzoening verboden. Oude Munten by Kuilenburg ontdekt. Weersgesteldheid deezes Jaars. Aardbeeving te Helmond gevoeld. Aardbeeving en Waterberoering op den eersten van Slachtmaand in deeze Gewesten, een gevolg van de Aardbeeving, die Lisabon verwoestte. Stremming des Handels daar door veroorzaakt.*

Overstroomingen in *Gelderland.*

Het Jaar MDCCLIII, welks Lotgevallen wy overwoogen hebben, schakelde zich aan 't volgende, 't geen ons thans staat te beschryven, vast met een droeve

scha-

ſchakel, welke meermaalen hier te Lande 't eene Jaar aan 't ander hegtte. *Gelderland* en *Overyſſel* hadden hier van de treurigſte ondervinding. Het Riviertje de *Berkel*, uit *Munſterland* vloeyende, en zich in den *Yſſel*, binnen *Zutphen*, ontlastende, door het zo genaamde Broekwater, ter ongemeene hoogte gezwollen, overſtroomde niet alleen; maar zette alle de omliggende Landen onder water, zodanig dat, by menſchen geheugen, 't zelve nooit tot die hoogte ſteeg. In de Heerlykheid *Borkelo* moeſten Menſchen, wier huizen voorheen altoos voor waternood beveiligd waren, dezelve ontvlugten. Hadt dit Rivertje de gewoone ontlasting in den *Yſſel* kunnen bekomen, welhaast was dan dit water geweeken; doch het *Yſſelwater* was zeer hoog en wiesch van tyd tot tyd, aan; zo dat die Rivier, in ſtede van het overtollige uit de *Berkel* te ontvangen, het te rug dreef en zyn eigen water daar in ontlastte, 't geen de Overſtrooming aan den *Berkelkant* vergrootte, en het Graaffchap *Zutphen* heind en veer onderzette. De geſtaadig aanwasſende *Yſſel*, en de Doorbraaken by *Emmerik* en *Zevenaar*, vermeerden dit ſchielyk en onverwagte Waterwee, 't geen, behalven de ſchrik en verbyſtering, met groote ſchade aan Vee en Gewaſſen, van onderſcheide ſoort, vergezeld ging. De Menſchen, met hunne tilbaare have vlugtende, genooten de hulpbiedende hand der *Zutphenſche* Regeering, die alle ſchuiten, wel-

1754.

LXXXII. welke eenigzins konden dienen, afzondt,
BOEK. met allerlei voorraad aan de noodlyden-
——— den; gereed om by verder aangroeyen van
1754. den nood Menſchen en Vee te redden: gelyk geſchiedde, toen het water op zommige plaatzen de huizen tot de daken onder zette. Men borg de Ongelukkigen in de Gilden, en andere openbaare Huizen, waar zy, door beſtel der Regeeringe en de liefdaadigheid van byzondere Ingezetenen, huisvesting, kost, drank vuur en licht genooten. — Droeg de Regeering dus zorge voor de Ongelukkigen, buiten het Regtsgebied der Stad, zy waakte ook tegen de Inhaaligheid, die zich meermaalen van 't naaſten nood bedient tot voldoening haarer ſchraapzugt, binnen haare muuren, verbiedende Koornkoopers, Grutters, en andere dergelyke Winkeliers, hunne Koopwaren hooger dan naar gewoonte uit te veilen: en daar de behoeftige Ingezetenen der Stad, geene gemeenſchap met de Buitenlieden hebbende, verſtooken waren om driemaal ter week ter markt te kunnen gaan, om Turf en andere Behoeften te koopen, beſlooten zy aan alle Burgers en Inwoonders, die niet van den Armen onderhouden werden, van Stadswege, zeker hoeveelheid Turf te laaten uitdeelen, op dat niemand zich, in den Winter, verlegen mogt vinden. — Hoe veel zorgs men droeg om Doorbraaken te voorkomen, 't welk ſoms gelukte, kwamen 'er twee in den *Berkeldyk*, waar door de toegang tot alle de Stadspoorten, één uit-

uitgenomen, werd afgeſneeden, en het water in de Stad zodanig zwol, dat het niet alleen in alle kelders ſtondt, maar over de laage plaatzen en ſtraaten heenen ſtroomde, in één der Kerken kon men tot diep in Louwmaand geheel niet, in de groote ſlegts één maal prediken. De Postwagen, van *Arnhem* op *Zutphen* moest het, toen het water de grootſte hoogte bereikt hadt, ter halven wege laaten ſteeken. LXXXII. BOEK. 1754.

Te *Arnhem* geraakte men, wegens de ongewoone, ſchielyke en bykans nimmer gehoorde wyze, waarop het *Rhynwater*, in Wintermaand, opklom, in groote verlegenheid, niet zo zeer voor de Stad zelve als uit bekommerdheid voor de *Overbetuwe*; doch kreeg deeze ontzet, toen by *Emmerik* en *Zevenaar* twee geweldige Doorbraken kwamen; deeze vergrootten het Waterleed des Graafſchaps *Zutphen*, en deedt *Overyſſel* in het noodlot der Overſtroominge deelen. Het hooggezwolle *Yſſelwater* zette aldaar eerst een Poldertje, by *Kampen*, gelegen onder; en ſtroomde vervolgens, met veel aandrangs, tot aan de kruin van den *Kamperveenſchen Yſſeldyk*, voorts daar overheen, en veroorzaakte eerlang een Doorbraak: de Dorpen *Kamperveen*, *Ooſterwolde* en een gedeelte van de vryheid der Stad *Kampen* werden overſtroomd. De gedreigde zeer groote ſchade der Inwoonderen dier Dorpen, werd afgeweerd door een geweldige breuk in den Dyk aan de overzyde van den *Yſſel*, die de Polder van *Maſtenbroek* in een baare Zee veranderde. Het geper- Dykbreuken in *Overyſſel*.

ſte

LXXXII. BOEK. 1754.

PE'SCH Heer van *Genderen*, als Hoofdmannen der Broederſchappe. Zy geleidden hem na de groote Zaal, met eenige honderden van lampen fraay verlicht; aan de Deur ontving de Baron VAN WASSENAAR, Heer van beide de *Katwyken*, als Deken, met de Heeren FRANK VAN DER GOES, den Baron van HEKEREN TOT BRANTZENBURG en de Heer Griffier J. DE BACK, als Raaden der Broederſchappe, den Jongen Vorst. In een ſtoel gezeten, hoorde hy Mr. WILLEM VAN DER ESCH, als Penſionaris, uit naam van 't geheele Genootſchap, eene korte en welgepaste aanſpraak doen, welke hy, op eene wyze voor een Kind zeer voldoende, beantwoordde. Hier op volgde de Inhuldiging zelve, de Deken omhing hem met het Ordeteken, beſtaande in een Gouden Keten en Penning, terwyl de Heer VAN DEN BOETZELAAR, als Vaandrig, hem het Vaandel over 't hoofd zwaayde. De Prins zag hetzelfde verrigten aan den Jongen Hertog van RICHMOND en verſcheide anderen, waarop hy vertrok, en de Broederſchap voortvoer met andere Heeren, meest van den eerſten Rang, tot Ridders te verheffen; het getal beliep omtrent vyftig. In den avond ſtak de Broederſchap een zeer kunſtig Vuurwerk af, waar in de werking van *St. Joris* en *de Draak* boven al opmerking verdienden. Haare Koninglyke Hoogheid vergezelde den nieuwlings aangeſtelden Ridder,

waar dezelve van voor 't geweld des wa- LXXXII.
ters week; de ſterke ſtroom voerde hun, BOEK.
met een onwederſtaanbaare kragt, gezwind
door het gat heenen, tot de ſchuit ſtuiten- 1754.
de aan ſtukken brak, en die 'er in waren
in 't water geraakten; drie hunner wisten
zich te redden, waar de vierde gebleeven
en de in ſtukken geſlaagen ſchuit beland is,
weet men niet. De Magiſtraat en Burgery van
Deventer volgden, in 't redden en hulp
toebrengen aan de verlegenen, het voor-
beeld van *Zutphen* en *Zwolle*; terwyl die
van *Arnhem* en *Kampen* niet in gebreken
bleeven, om het hunne tot verligting van
de noodlydenden te verleenen.

Om het ondergezette *Maſtenbroek* eene Redding
ontlasting van water, zo ſpoedig moge- der *Maſ-*
lyk, te bezorgen, maakte men Hulpgaten *tenbroe-*
en Doorſnydingen op drie plaatzen, welke *keren.*
eene zo gezegende uitwerking baarden,
dat reeds in Louwmaand veele Huislieden
na hunne verlaate wooningen wederkeer-
den; doch zy bevonden zich in een zeer
benarden toeſtand, zo door rechtmaatige
bekommering voor nieuwe Overſtroomin-
gen, welke uit het ſmelten der Sneeuw in
de Bovengewesten, en den zwaaren Re-
gen in den Voortyd, zouden kunnen ge-
booren worden: dewyl de Doorbraken in
de Dyken nog geheel openlagen, en des
geen kragtdaadige voorzieningen konden
geſchieden, dan naa den *Overyſſelſchen*
Voorjaars Landdag in Lentemaand; als
mede door den reeds drukkenden nood,
die eerlang nog feller ſtondt te prangen,

LXXXII. BOEK. 1754.

Regeering en Adel in den *Haage*, ontvangen te hebben, in vier koetzen, met zes paarden beſpannen, met haar gezelſchap, op reis. Het Adelyk Lusthuis *Berkenroode*, toebehoorende aan den Heer MATTHEUS LESTEVENON, Afgezant van deezen Staat aan 't *Franſche* Hof, doch thans op zyne Heerlykheid zich bevindende, was ter ontvangst, onthaal, en nagtverblyf voor 't hooge Gezelſchap geſchikt. Alles beantwoordde aan 't aanzien van de Gasten en de ryklykheid van den Gastheer; de pragtig voorziene Tafel en het fraaye Vuurwerk ſtaaken boven alles uit.

Te *Haarlem* begroet.

Haarlem, de eerſte Stad, door welke dit hooge reizend Gezelſchap heen trok hadt zich tot begroeting van 't zelve gereed gemaakt. Reeds vroeg in den morgen waren de Burgers en Schutters op hunne loop plaatzen, en ſchaarden zich vervolgens in die ſtraaten, waar het Vorſtlyk Gezin zou doorryden. Op het oogenblik der intreede loste men 't geſchut van de bolwerken; de Stads Adjudant geleidde den trein door de geſchaarde Burgers, vergezeld van twee en dertig Sergeanten. Ten huize van den Voorzittenden Burgemeeſter PIETER SAMUEL CROMMELIN, waar de Hoofdofficier, de regeerende Burgemeeſters, Schepenen en twee Secretarisſen zich bevonden, werden de Vorſtlyke Perſoonaadien binnen geleid en door den Hoofdofficier, JAN VAN STYRUM, met eene op de Reize toepaſſelyke aan-

aanſpraak begroet; de Colonellen, ten gehoor toegelaaten, ontvingen de betuigingen der Gouvernante van haar genoegen over de *Haarlemſche* Schuttery. Naa het gebruiken van eenige ververſchingen, ryklyk opgedischt, weder in de koetzen getreeden, verlieten zy *Haarlem* onder het andermaal losbranden des geſchuts. LXXXII. BOEK. 1754.

Onder den weg op de Dorpen vereerd.

Onder den weg liet Mevrouw de Weduwe CORNELIS TRIP, van haare aanzienlyke Buitenplaats *Meervliet*, aan het Stadhouderlyk Gezin een ruim geſchenk aanbieden, van de ſchoonſte in de kas getrokken Perzikken en een keurlyken Kanteloep Meloen. In de *Beverwyk* pronkte het Raadhuis der Stede en de Kerktooren met vlaggen, het ongelyk aankomen der koetzen, en het veranderen van voorſpan, gaf den *Beverwykeren* en de ongelooflyk groote menigte aanſchouweren, van wyd en zyd, derwaards gevloeid, gelegenheid, om naar genoegen, het Vorſtlyk Gezin te zien. De Dorpen *Kaſtrikum* en *Limmen*, lieten het by de Vlaggen op de Kerktoorens berusten; doch de Inwoonders van *Heilo* hadden, daar en boven, by de inkomst van het Dorp eene Eerepoort opgericht, en ſtonden de Landlieden, met den Schout aan 't hoofd, in de wapenen, doende, terwyl de koetzen ſtapvoets doorreden, met een houding beter dan men van die Landlieden zou hebben durven wagten, de gewoone wapengroete, en by het vertrek een algemeen ſalvo.

Alk-

LXXXII. BOEK. 1754.

Alkmaar volgde *Haarlems* voetſtappen in het eerbewys, en reeden de Vorſtlyke Perſoonen, by 't inkomen, met Kanonſchoten begroet, door de geſchaarde Burgers na de Groote Kerk, ſchoon het voorneemen niet was, hier langer te vertoéven, dan het verwiſſelen van paarden vorderde, traden zy egter af om de Groote Kerk te bezigtigen; de Voorzittende Burgemeeſter ontving ze op het plein, en de overige Heeren der Regeeringe met hunne Vrouwen, wagtten ze op in de Kerk, waar veelerlei Ververſchingen, kostbaar opgeſchoteld, gereed ſtonden. Een weinig hier van genuttigd hebbende, verlieten zy de Kerk en de Stad, onder 't losſen des Geſchuts.

Te *Alkmaar* ontvangen.

Te *Schermerhorn*, hadden de Landlieden een Eereboog vervaardigd. Een fraayer ſtondt voor de *Burg* van dit Dorp op den *Beemſterdyk*, door Schout en Schepenen, der laage Regtbank van de *Beemſter*'s avonds te vooren, eigenhandig opgericht. In den nagt was deeze niet alleen van de voornaamſte cieraaden beroofd, maar ook van ſchooren ontbloot; dan, door de wakkerheid des Bailjuws van de *Beemſter*, W. BLYDENBERG, zo verre herſteld, dat men 'er veilig onder door kon ryden. Deeze Heer vervoegde zich te paard, zo ras de Koetzen onder het Regtgebied van de *Beemſter* gekomen waren, naast dezelve, begroetende het Vorſtlyk Gezin, naast de koets der Gouvernante rydende, bleef hy niet in gebreke, om de ſchennis der Eere-

't Voorgevallene te SCHERMERHORN wegens een Eereboog in de *Beemſter*.

poor-

poorte, en het gevaar, waar in het Stad houderlyke Gezin zou hebben kunnen geraaken, te vermelden: zy gaf haare verontwaardiging te kennen, zich verzekerd houdende, dat Bailjuw en Hoogheemraaden van de *Beemſter*, dit bedryf met geen onverſchillige oogen zouden aanzien. (*) Gelyk de Vrouw en Zuster des Bailjuws, benevens andere Heeren en Dames, by het inryden van de *Beemſter*, van een Buitenplaats op den Dyk getreeden, in 't voorbygaan; het hooge Gezelſchap gegroet hadden, zo begaf zich de Heer CORMANS, Dykgraaf van de *Beemſter*, met het Jacht dier weelderige ſtreeke, tuſſchen *Scher-*

LXXXII. BOEK. 1754.

(*) Op een den volgenden dag belegde Vergadering der Hoogheemraaden, beloofde men honderd Gouden Ducaaten, aan den geenen, die den Daader of Daaders wist aantewyzen, welhaast werden 'er drie Perſoonen van de armſte ſoort te *Schermerhorn* geligt en in hegtenis genomen. Zy bekenden eenpaarig het gedaan te hebben, op aanmaanden des Schouts van *Schermerhorn*; die ook naderhand beleedt, deeze Lieden daar toe te hebben aangezet, niet om haare Koninglyke Hoogheid, of het Vorſtlyk Huis, eenig leed, aan te doen, of kleinagting te betoonen; maar enkel uit jalouſy om dat de *Beemſter* Bereboog de zyne ſcheen te overtreffen. Op een ingeleverd Verzoekſchrift werden de gevangenen ontſlagen; de Schout van *Schermerhorn*, gaf 'er desgelyks een over; doch moest, op byzonderen laſt van Mevrouwe de Gouvernante, by 't verkrygen van Strafbevryding, voor den Hove van *Holland* verſchynen, om beſtraft te worden over zyn gedrag, en werd hy, door Burgemeeſteren van *Alkmaar*, als Ambagtsheeren, in zyn Schout en Secretarisſchap eerlang herſteld. *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 635. 815. 1216.

LXXXII. BOEK. 1754.

Schermerhorn en *Avenhorn* liggende, benevens eenige Heeren en Dames op den Dyk, om dezelfde pligtpleeging af te leggen. Haare Hoogheid bedankte den *Baljuw*, wanneer hy aan 't einde van de *Beemster* afscheid nam voor de oplettenheid der Heeren en Dames aan 't Vorstlyk Huis beweezen.

Eerbetooningen te *Hoorn*.

Te *Hoorn* waaiden de Prinsevlaggen van Stadhuis, Groote Kerk Tooren, en de Vergaderplaatzen der Collegien in die Stad. De Burgery, uit het Tuighuis van de Heeren Gecommitteerde Raaden van het *Noorderkwartier*, met gelyke geweeren voorzien, stondt geschaard; en voor het Huis van den Oud-Voorzittenden Burgemeester JOAN ABBEKERK CRAP, waar het doorlugtig Gezelschap den Maaltyd zou houden, was, door de Gebuuren, eene Eerepoort toegesteld. Een der Toorenwagteren gaf, door 't blaazen van 't bekende Airtje, *Wilhelmus van Nassouwen*, kennis van de aannadering; en by 't binnenryden, hoorde men zeven Kanonschoten van ieder der vier Stadsbolwerken, één en twintig van het Admiraliteits Magazyn, en elf van de Timmerwerf der *Oost-Indische* Compagnie; het steeken van de Trompet op den Tooren, en het Klokkespel ving daar op weder aan, en duurde zo lang het hooge Gezelschap zich in de Stad onthield; 't welk ten huize van gemelden Oud-voorzittenden Burgemeester, de Begroetingen van de Magistraat der Stad, van de Leden der beide Collegien van Gecom-

committeerde Raaden, van de Bewindhebbers der *Oost en West-Indiſche Compagnien*, Gelastigden uit den Gereformeerden Kerken Raad, en veele andere Perſoonen van beiderlei Sexen, ontving. By het uitryden werden de Eereſchooten herhaald. LXXXII. BOEK. 1754.

In de *Streek*, een reeks van Dorpen aan een ſtraatweg, die van *Hoorn* tot *Enkhuizen* loopt, waren alle de Toorens der Dorpen met Vlaggen vercierd; de Dorpklok luidde by het doorryden in elk Dorp; *Lutjebroek* en *Bovenkarſpel* onderſcheidden zich van de overige door Eerepoorten. — *Enkhuizen*, betoonde zyne vreugd door 't afſchieten des Geſchuts, by de aankomst des Vorſtlyken Gezins, de Burgery ſtondt in de wapenen geſchaard, zo dat zy den weg afgebaakend hadden tot aan de Haven, waar het Jacht op de komst des Doorlugtigen Gezelſchaps wagtte, in 't welk de Heeren van de Magiſtraat en Gecommitteerde Raaden van de Admiraliteit hunne Hoogheden verwelkomden. In de *Streek* en te *Enkhuizen*.

Een gunſtige wind voerde het Vorſtlyk Gezin na de *Lemmer* over; van waar de gereedſtaande Koetzen, 't zelve na 't *Oranjewoud* bragten. De Prinſes Grootmoeder, van *Leeuwaarden* op 't *Oranjewoud* gekomen, reedt haare Dogter en Kleinkinderen te gemoete; dezelve, by de ontmoeting, met de hartlykſte genegenheid omarmende. Steekt na *Friesland* over.

Frieslands Hof en Hoofdſtad *Leeuwaarden*, ſtak boven alle uit in betooningen van Ontfaat te *Leeuwaarden*.

LXXXII. BOEK. 1754.

Eerbewys. De Magiſtraat, verzekerd van den dag op welken de Gouvernante, nevens de Vorſtlyke Spruiten, die Stad met een bezoek zou vereeren, deedt zes koetzen, voor het Raadhuis komen, ieder met twee paarden beſpannen: deeze zo wel als de Bedienden waren ryklyk met Oranjelinten, Cocarden, en andere cieraaden, opgepronkt. Voor de koetzen reedt de Ceremoniemeeſter te paard, ter zyde der koetzen, waar in Burgemeeſters zaten, gingen de Livereidraagende Bedienden der Stad, de Wagtmeeſter kwam te voet agter alle de koetzen, en gevolgd door de vier Stadsbodens, wier Staven met Oranjelinten omvlogten waren. In deeze orde reedt de trein tot het uiterſte van *Leeuwaardens* grondgebied. Toen het Vorſtlyk Gezin, met eenigen der Hofhoudinge, daar kwam, in vier koetzen ieder met zes paarden, traden de Heeren der Magiſtraat uit de koetzen, en verwelkomden de hooge Perſoonadien by monde van den Burgemeeſter GUBERTUS KNOCK. Weder in de Koetzen getreeden, reeden zy voor die hunner Hoogheden, om dezelve dus ter Stad in te geleiden. De tien Burger Compagnien, op 't cierlykst uitgeſtreeken, ſchaarden zich in twee ryen van de Poort na het Hof van de Prinſeſſe Douariere, zo verre dezelve kon ſtrekken, de Krygsbezetting vulde het overſchietende aan. De Grootmoeder der Vorſtlyke Telgen ontving op het Hof haar doorlugtig Geſlacht op het teederſt; en werd daar

aan-

onderwerf door den Burgemeester KNOCK begroet. By het speelen der Klokken, en het blaazen op Walthoorens en Trompetten, paarde zich 't gebalder van 't Geschut en het gekletter der Snaphaanen der afvuurende Burgeren; die, dit verrigt hebbende, binnen de barriere van het Hof trokken, waar de Officiers, met Sponton en Vaandel, het Vorstlyk Gezelschap groetten. — De Schippers, op eene wyze hun eigen, hunne genegenheid en yver, voor 't Stadhouderlyk Gezin willende aan den dag leggen, plaatsten een Schip aan den eenen kant van de *Wirdummer* Brugge, een ander aan den overkant by het Bolwerk, en voorwaards lag het Prinsenjacht. Van deeze Vaartuigen zwierden een groot getal Vlaggen en Wimpels, alle naar de kunst geschilderd; op ieder lagen negen stukken Kanon, en elk hadt een Trompetter, die, op gepaste tyden, het meergemelde *Wilhelmus van Nassouwen* blies. By het doorryden van den Vorstlyken Stoet streek men de Vlaggen, ter begroetinge, met eene verwonderenswaardige vaardigheid. Het losbranden van het Kanon op de Vaartuigen beantwoordde dat van het Stads Geschut. De Capiteins voerden het bevel met uitgetooge Sabels. Buiten de Stad alles verrigt hebbende, trokken de Schippers, als een afgezonderd Burger lichaam, zeer cierlyk met Goud, Zilver en Oranje opgepronkt, met Vlaggen, Wimpels, en vergulde Tuigjes boven op

LXXXII. BOEK. 1754.

LXXXII. BOEK. 1754.

dezelve, in eene welgeregelde orde, ſtedewaards. De Capiteins traaden voor uit, die van het Prinſen Jacht in 't midden, agter deezen de Conſtapels, toen de Vlaglieden, verder een groot lichaam van Schipperen, met de blaazende Trompetters voor op. Voor het Hof der Vorſtinne Douariere gekomen, begroetten zy de Vorſtlyke Perſoonaadien, met de uitgetooge Sabels en Vlaggen, en kwamen, het Prinſen Hof, en de Magiſtraat voorby getrokken zynde, in hunne Schepen te rug, waar zy den avond, onder het betoon van veele vreugdetekenen, ſleeten. —— 's Avonds keerde het hooge Gezelſchap, een teder affcheid van de oude Vorſtinne genomen hebbende, weder na 't *Oranjewoud*; waar zy tot den zestienden van Hooimaand zich onthielden, en de Vorſtin Grootmoeder, die wederom derwaards gegaan was, vaarwel gezegd hebbende, na de *Lemmer* vertrokken, om naa *Hoorn* over te ſteeken.

De Gouvernante neemt op haare te rugreis zitting by Gecommitteerde Raaden van 't *Noorder-Kwartier*.

Hadt Mevrouw de Gouvernante, in den Jaare MDCCLII, in de Hooge Vergaderingen in *'s Graavenhaage*, Zittinge genomen (*), Gecommitteerde Raaden van het *Noorder-Kwartier* verlangden, die zelfde eere te mogen genieten, en gaven haar, by eenen Brieve hier van kennis, terwyl zy zich in *Friesland* bevondt. Een gunſtig antwoord was een voldoende wenk voor

(*) Zie hier boven bl. 17.

voor den Heer WILLEM BLYDENBERG, dien wy, als Baljuw van de *Beemſter*, zo vol blaakenden yver zagen in het Stadhouderlyk Gezin, met alle tekenen van hoogagting te ontvangen, om, als Oud Burgemeeſter van *Purmerende*, in de Vergadering van Gecommitteerde Raaden te *Hoorn* zitting hebbende, zich na 't *Oranjewoud* te begeeven, en, naa 't afleggen der pligtpleegingen, uit naam hunner Edel Mogenden, met de Gouvernante de wyze van opwagting te beraamen. — De *Hoornſche* Magiſtraat, de Leden der aanzienlyke Vergaderingen binnen die Stad, en de Burgerye, waren allen, op de wederkomst diens Heers, den vastgeſtelden dag, tot het volvoeren dier plegtigheden beraamd zynde, onvermoeid bezig om alles tot eene Opwagting gereed te maaken, veel luiſterryker dan de voorgaande. Drie Eerepoorten, een van meer dan negentig, een van dertig, en een van omtrent twee honderd dertig voeten, in een en dezelfde ſtraat opgericht, van boven en aan de zyden met eene menigte van Bloemen en groenende Palm kunſtig digtgemaakt, vormden in 't verſchiet een overdekte laan van aan elkander gegroeid jeugdig geboomte. De laatstgemelde zeer groote Eerepoort, door de Scheepstimmerlieden vervaardigd, pronkte aan het boveneinde, tegen over het Collegie van Gecommitteerde Raaden, met een groote Oranjevlag, het Scheepstimmermans Gilde toebehoorende. De Voorzittende Bur-

LXXXII. BOEK. 1754.

LXXXII. BOEK. 1754.

gemeester L. MERENS hadt voor zyn huis, in eene andere straat, een niet min fraaye Eerepoort, ter langte van bykans negentig voeten laaten oprichten. Ontelbaar waren de Eeretekens, die de Huizen van byzondere Personen vercierden, alle bestemd om de hartlyke genegenheid der Bewoonderen voor het Stadhouderlyk Gezin uit te drukken. Voor de Raadkamer der Gecommitteerde Raaden, hadt men het Basfecour, om den regen, overdekt, en op den grond tapyten gespreid. In 't vervaardigen van al deezen toestel, stak de Heer BLYDENBERG uit in yver en zorgvuldigheid, op dat alles, by tyds, in orde mogt zyn, en de Hooge Persoonadien, 't zy in het uittreeden van de Koetze, of in het doorryden, geen de minste belemmering ontmoetten. De Burgery was weder met gelyke snaphaanen uit het Arsenaal voorzien.

De zeventienden van Hooimaand, was de bepaalde en gewenschte dag: 's avonds te vooren betrok een der Burger Capiteinen de Nagtwagt, om, onmiddelyk op de komst van haare Koninglyke Hoogheid, gereed te zyn. Toen de Poortklok, in den vroegen morgenstond, op den gewoonen tyd, luidde, zeilde het Prinslyk Jacht voor de Stad, en ankerde agter den Wierdyk. Een afgevaardigde Sloep, verwittigde de Magistraat van de aankomst, met verzoek dat 'er in de Stad geene beweeging mogt gemaakt worden, eer de Gouvernante eenige rust hadt genooten, als

als mede dat 'er geen Gehoor voor negen uuren zyn zou. De begroeting werd uitgeſteld, en de Burger Capitein, die de Nagtwagt gehouden hadt, trok met ſtille trom na 't Hoofd. De zugt ter vreugdbetooning kon zich, egter, nauwlyks een uur bedwingen, althans, toen dit verſtreeken was, begon het Klokkenſpel en 't blaazen van den Tooren, op last van den Voorzittenden Burgemeeſter. Dit voorſpel van blydſchap, beſtaanbaar met het verzoek der Gouvernante, werd twee uuren laater, toen het Jacht het anker ligtte, het Zeehoofd der Stad naderde, en na binnen ſchoot, gevolgd van het roeren der Trom door alle de wyken, en alle de gewapende Burgers begaven zich op de posten in ryen langs de gragt en ſtraaten, door welke de Hooge Perſoonadien na 't Collegie der Gecommitteerde Raaden van het *Noorder-Kwartier* zouden ryden. LXXXII. BOEK. 1754.

Twee Bezendingen, een uit het gemelde Collegie, en een, uit dat der Admiraliteit, waar in haare Koninglyke Hoogheid desgelyks Zittinge zou neemen, vervoegden zich door deeze geſchaarde Burgers na het Jacht, om haar, en de Vorſtlyke Kinderen, te verwelkomen. Een ſtaatlyke trein van Koetzen geleidde en bragt het hooge Gezelſchap na 't Collegie van Edel Mogenden; het Geſchut, zo op de Bolwerken als het Admiraliteits Magazyn, en de Timmerwerf der *Oost-Indiſche* Compagnie, werd gelost even als

LXXXII. BOEK. 1754.

by de eerſte Intrede (*): het geſchal van Pauken en Trompetten, beurtlings afgewisſeld door het ſlaan der Trom, uit de venſters van een der bovenvertrekken des Raadkamers, vervulde de lugt, al den tyd dien haare Hoogheden by Gecommitteerde Raaden verbleeven. Voor derzelver Collegie ſtondt een gedeelte van het Regiment Gardes Dragonders te *Hoorn* in bezetting liggende, in de wapenen. Haare Koninglyke en Doorlugtige Hoogheden werden, by het uittreeden uit de koets, door vier Leden van den Raad ontvangen, en langs den met tapyten belegden weg na binnen geleid. Andere Leden bragten de Gouvernante in de Raadkamer, waar zy door den Voorzitter ontmoet, zitting nam. Intuſſchen vermaakte zich de Erfſtadhouder en de Prinſes CAROLINA, in een der vertrekken met de aanweezende Heeren en Dames. Naa het eindigen der Vergaderinge verzogt men de Vorſtlyke Kinderen in de Raadkamer; zy vertoonden zich eenigen tyd, voor de opengeſchoove raamen aan de zamengevloeide menigte, terwyl zy zich vermaakten met het gezigt op de fraaye Eerepoorten; de Jonge Prins bedankte, op last zyner Moeder, met eene vriendlyke handkus, de Burgers van *Hoorn* voor de beweezene eere. Een fraay ontbyt en eenige Fruit-

(*) Zie hier boven bl. 60.

Fruiten boodt men in een ander vertrek het hooge Gezelſchap aan. LXXXII. BOEK.

De gewapende Burgery hadt middelerwyl zich in orde geſchaard, langs den weg van het Collegie der Gecommitteerde Raaden, tot voor de Vergaderplaats der Heeren van de Admiraliteit of het *Prinſenhof*. De Gouvernante tradt 'er binnen onder 't blaazen der Trompetten, en nam, ſtaatlyk ingeleid en opgewagt, Zitting in de Raadkamer, waar de Secretaris haar uit naam, des Zeeraads van het *Noorder-Kwartier* begroette. — 't Viel juist in dat, ten deezen tyde, in de Groote Kerk het Clasſis van *Hoorn* vergaderd was; de Leden van 't zelve hadden verzogt, dat het Stadhouderlyke Gezin, zich in hunne Vergadering mogt laaten vinden; de Erfſtadhouder en CAROLINA, op die hoogte gekomen, terwyl zy met de Vorſtin Moeder in eene koets gezeten, den weg na 't *Prinſenhof* namen, ſtapten, ter voldoening van dat verzoek, uit dezelve en traden de Kerk in, aan de deur opgewagt door twee Gelastigden, die den Erfſtadhouder op den ſtoel des Voorzitters bragten, en CAROLINA nevens hem plaatſten. De Voorzitter verwelkomde, met eene Aanſpraak, de Vorſtlyke Spruiten, boven al deeze rigtende aan CAROLINA, haar ſmeekende een voorſpraak deezer Vergaderinge by haaren Broeder te willen zyn, als zyne Hoogheid het Stadhouderlyk Bewind zou aanvaard hebben. Voorts bezigtigden zy het merkwaardige dier Ker-

1754. Als mede by de Admiraliteit.

LXXXII. BOEK. 1754.

Schermerhorn en *Avenhorn* liggende, benevens eenige Heeren en Dames op den Dyk, om dezelfde pligtpleeging af te leggen. Haare Hoogheid bedankte den *Baljuw*, wanneer hy aan 't einde van de *Beemster* afscheid nam voor de oplettenheid der Heeren en Dames aan 't Vorstlyk Huis bewezen.

Eerbetooningen te *Hoorn*.

Te *Hoorn* waaiden de Prinsevlaggen van Stadhuis, Groote Kerk Tooren, en de Vergaderplaatzen der Collegien in die Stad. De Burgery, uit het Tuighuis van de Heeren Gecommitteerde Raaden van het *Noorderkwartier*, met gelyke geweeren voorzien, stondt geschaard; en voor het Huis van den Oud-Voorzittenden Burgemeester JOAN ABBEKERK CRAP, waar het doorlugtig Gezelschap den Maaltyd zou houden, was, door de Gebuuren, eene Eerepoort toegesteld. Een der Toorenwagteren gaf, door 't blaazen van 't bekende Airtje, *Wilhelmus van Nassouwen*, kennis van de aannadering; en by 't binnenryden, hoorde men zeven Kanonschoten van ieder der vier Stadsbolwerken, één en twintig van het Admiraliteits Magazyn, en elf van de Timmerwerf der *Oost-Indische* Compagnie; het steeken van de Trompet op den Tooren, en het Klokkespel ving daar op weder aan, en duurde zo lang het hooge Gezelschap zich in de Stad onthieldt; 't welk ten huize van gemelden Oud-voorzittenden Burgemeester, de Begroetingen van de Magistraat der Stad, van de Leden der beide Collegien van Ge-

com-

committeerde Raaden, van de Bewindhebbers der *Oost en West-Indiſche Compagnien*, Gelastigden uit den Gereformeerden Kerken Raad, en veele andere Perſoonen van beiderlei Sexen, ontving. By het uitryden werden de Eereſchooten herhaald. LXXXII. BOEK. 1754.

In de *Streek*, een reeks van Dorpen aan een ſtraatweg, die van *Hoorn* tot *Enkhuizen* loopt, waren alle de Toorens der Dorpen met Vlaggen vercierd; de Dorpklok luidde by het doorryden in elk Dorp; *Lutjebroek* en *Bovenkarſpel* onderſcheidden zich van de overige door Eerepoorten. — *Enkhuizen*, betoonde zyne vreugd door 't afſchieten des Geſchuts, by de aankomst des Vorstlyken Gezins, de Burgery ſtondt in de wapenen geſchaard, zo dat zy den weg afgebaakend hadden tot aan de Haven, waar het Jacht op de komst des Doorlugtigen Gezelſchaps wagtte, in 't welk de Heeren van de Magiſtraat en Gecommitteerde Raaden van de Admiraliteit hunne Hoogheden verwelkomden. In de *Streek* en te *Enkhuizen*.

Een gunſtige wind voerde het Vorstlyk Gezin na de *Lemmer* over; van waar de gereedſtaande Koetzen, 't zelve na 't *Oranjewoud* bragten. De Prinſes Grootmoeder, van *Leeuwaarden* op 't *Oranjewoud* gekomen, reedt haare Dogter en Kleinkinderen te gemoete; dezelve, by de ontmoeting, met de hartlykſte genegenheid omarmende. Steekt na *Friesland* over.

Frieslands Hof en Hoofdſtad *Leeuwaarden*, ſtak boven alle uit in betooningen van Ontfael te *Leeuwaarden*.

LXXXII. BOEK. 1754. Eerbewys. De Magiſtraat, verzekerd van den dag op welken de Gouvernante, nevens de Vorſtlyke Spruiten, die Stad met een bezoek zou vereeren, deedt zes koetzen, voor het Raadhuis komen, ieder met twee paarden beſpannen: deeze zo wel als de Bedienden waren ryklyk met Oranjelinten, Cocarden, en andere cieraaden, opgepronkt. Voor de koetzen reedt de Ceremoniemeeſter te paard, ter zyde der koetzen, waar in Burgemeeſters zaten, gingen de Livereidraagende Bedienden der Stad, de Wagtmeeſter kwam te voet agter alle de koetzen, en gevolgd door de vier Stadsbodens, wier Staven met Oranjelinten omvlogten waren. In deeze orde reedt de trein tot het uiterſte van *Leeuwaardens* grondgebied. Toen het Vorſtlyk Gezin, met eenigen der Hofhoudinge, daar kwam, in vier koetzen ieder met zes paarden, traden de Heeren der Magiſtraat uit de koetzen, en verwelkomden de hooge Perſoonadien by monde van den Burgemeeſter GUBERTUS KNOCK. Weder in de Koetzen getreeden, reeden zy voor die hunner Hoogheden, om dezelve dus ter Stad in te geleiden. De tien Burger Compagnien, op 't cierlykst uitgeſtreeken, ſchaarden zich in twee ryen van de Poort na het Hof van de Prinſesſe Douariere, zo verre dezelve kon ſtrekken, de Krygsbezetting vulde het overſchietende aan. De Grootmoeder der Vorſtlyke Telgen ontving op het Hof haar doorlugtig Geſlacht op het teederst; en werd daar

anderwerf door den Burgemeester KNOCK LXXXII.
begroet. By het speelen der Klokken, BOEK.
en het blaazen op Walthoorens en Trom- ——
petten, paarde zich 't gebalder van 't 1754.
Geschut en het gekletter der Snaphaanen der afvuurende Burgeren; die, dit verrigt hebbende, binnen de barriere van het Hof trokken, waar de Officiers, met Sponton en Vaandel, het Vorstlyk Gezelschap groetten. —— De Schippers, op eene wyze hun eigen, hunne genegenheid en yver, voor 't Stadhouderlyk Gezin willende aan den dag leggen, plaatsten een Schip aan den eenen kant van de *Wirdummer* Brugge, een ander aan den overkant by het Bolwerk, en voorwaards lag het Prinsenjacht. Van deeze Vaartuigen zwierden een groot getal Vlaggen en Wimpels, alle naar de kunst geschilderd; op ieder lagen negen stukken Kanon, en elk hadt een Trompetter, die, op gepaste tyden, het meergemelde *Wilhelmus van Nassouwen* blies. By het doorryden van den Vorstlyken Stoet streek men de Vlaggen, ter begroetinge, met eene verwonderenswaardige vaardigheid. Het losbranden van het Kanon op de Vaartuigen beantwoordde dat van het Stads Geschut. De Capiteins voerden het bevel met uitgetooge Sabels. Buiten de Stad alles verrigt hebbende, trokken de Schippers, als een afgezonderd Burger lichaam, zeer cierlyk met Goud, Zilver en Oranje opgepronkt, met Vlaggen, Wimpels, en vergulde Tuigjes boven op

LXXXII. BOEK. 1754.

dezelve, in eene welgeregelde orde, ſtedewaards. De Capiteins traaden voor uit, die van het Prinſen Jacht in 't midden, agter deezen de Conſtapels, toen de Vlaglieden, verder een groot lichaam van Schipperen, met de blaazende Trompetters voor op. Voor het Hof der Vorſtinne Douariere gekomen, begroetten zy de Vorſtlyke Perſoonaadien, met de uitgetooge Sabels en Vlaggen, en kwamen, het Prinſen Hof, en de Magiſtraat voorby getrokken zynde, in hunne Schepen te rug, waar zy den avond, onder het betoon van veele vreugdetekenen, ſleeten. —— 's Avonds keerde het hooge Gezelſchap, een teder affcheid van de oude Vorſtinne genomen hebbende, weder na 't *Oranjewoud*; waar zy tot den zestienden van Hooimaand zich onthielden, en de Vorſtin Grootmoeder, die wederom derwaards gegaan was, vaarwel gezegd hebbende, na de *Lemmer* vertrokken, om naa *Hoorn* over te ſteeken.

De Gouvernante neemt op haare te rugreis zitting by Gecommitteerde Raaden van 't *Noorder-Kwartier*.

Hadt Mevrouw de Gouvernante, in den Jaare MDCCLII, in de Hooge Vergaderingen in *'s Graavenhaage*, Zittinge genomen (*), Gecommitteerde Raaden van het *Noorder-Kwartier* verlangden, die zelfde eere te mogen genieten, en gaven haar, by eenen Brieve hier van kennis, terwyl zy zich in *Friesland* bevondt. Een gunſtig antwoord was een voldoende wenk voor

(*) Zie hier boven bl. 17.

voor den Heer WILLEM BLYDENBERG, dien wy, als Baljuw van de *Beemſter*, zo vol blaakenden yver zagen in het Stadhouderlyk Gezin, met alle tekenen van hoogagting te ontvangen, om, als Oud Burgemeeſter van *Purmerende*, in de Vergadering van Gecommitteerde Raaden te *Hoorn* zitting hebbende, zich na 't *Oranjewoud* te begeeven, en, naa 't afleggen der pligtpleegingen, uit naam hunner Edel Mogenden, met de Gouvernante de wyze van opwagting te beraamen. — De *Hoornſche* Magiſtraat, de Leden der aanzienlyke Vergaderingen binnen die Stad, en de Burgerye, waren allen, op de wederkomst diens Heers, den vastgeſtelden dag, tot het volvoeren dier plegtigheden beraamd zynde, onvermoeid bezig om alles tot eene Opwagting gereed te maaken, veel luiſterryker dan de voorgaande. Drie Eerepoorten, een van meer dan negentig, een van dertig, en een van omtrent twee honderd dertig voeten, in een en dezelfde ſtraat opgericht, van boven en aan de zyden met eene menigte van Bloemen en groenende Palm kunſtig digtgemaakt, vormden in 't verſchiet een overdekte laan van aan elkander gegroeid jeugdig geboomte. De laatstgemelde zeer groote Eerepoort, door de Scheepstimmerlieden vervaardigd, pronkte aan het boveneinde, tegen over het Collegie van Gecommitteerde Raaden, met een groote Oranjevlag, het Scheepstimmermans Gilde toebehoorende. De Voorzittende Bur-

LXXXII. BOEK. 1754.

LXXXII. BOEK. 1754.

gemeester L. MERENS hadt voor zyn huis, in eene andere straat, een niet min fraaye Eerepoort, ter langte van bykans negentig voeten laaten oprichten. Ontelbaar waren de Eeretekens, die de Huizen van byzondere Persoonen vercierden, alle beflemd om de hartlyke genegenheid der Bewoonderen voor het Stadhouderlyk Gezin uit te drukken. Voor de Raadkamer der Gecommitteerde Raaden, hadt men het Basfecour, om den regen, overdekt, en op den grond tapyten gespreid. In 't vervaardigen van al deezen toestel, stak de Heer BLYDENBERG uit in yver en zorgvuldigheid, op dat alles, by tyds, in orde mogt zyn, en de Hooge Persoonadien, 't zy in het uittreeden van de Koetze, of in het doorryden, geen de minste belemmering ontmoetten. De Burgery was weder met gelyke snaphaanen uit het Arsenaal voorzien.

De zeventienden van Hooimaand, was de bepaalde en gewenschte dag: 's avonds te vooren betrok een der Burger Capiteinen de Nagtwagt, om, onmiddelyk op de komst van haare Koninglyke Hoogheid, gereed te zyn. Toen de Poortklok, in den vroegen morgenstond, op den gewoonen tyd, luidde, zeilde het Prinslyk Jacht voor de Stad, en ankerde agter den Wierdyk. Een afgevaardigde Sloep, verwittigde de Magistraat van de aankomst, met verzoek dat 'er in de Stad geene beweeging mogt gemaakt worden, eer de Gouvernante eenige rust hadt genooten, als

als mede dat 'er geen Gehoor voor negen uuren zyn zou. De begroeting werd uitgeſteld, en de Burger Capitein, die de Nagtwagt gehouden hadt, trok met ſtille trom na 't Hoofd. De zugt ter vreugdbetooning kon zich, egter, nauwlyks een uur bedwingen, althans, toen dit verſtreeken was, begon het Klokkenſpel en 't blaazen van den Tooren, op last van den Voorzittenden Burgemeeſter. Dit voorſpel van blydſchap, beſtaanbaar met het verzoek der Gouvernante, werd twee uuren laater, toen het Jacht het anker ligtte, het Zeehoofd der Stad naderde, en na binnen ſchoot, gevolgd van het roeren der Trom door alle de wyken, en alle de gewapende Burgers begaven zich op de posten in ryen langs de gragt en ſtraaten, door welke de Hooge Perſoonadien na 't Collegie der Gecommitteerde Raaden van het *Noorder-Kwartier* zouden ryden. LXXXII. BOEK. 1754.

Twee Bezendingen, een uit het gemelde Collegie, en een, uit dat der Admiraliteit, waar in haare Koninglyke Hoogheid desgelyks Zittinge zou neemen, vervoegden zich door deeze geſchaarde Burgers na het Jacht, om haar, en de Vorſtlyke Kinderen, te verwelkomen. Een ſtaatlyke trein van Koetzen geleidde en bragt het hooge Gezelſchap na 't Collegie van Edel Mogenden; het Geſchut, zo op de Bolwerken als het Admiraliteits Magazyn, en de Timmerwerf der *Oost-Indiſche* Compagnie, werd gelost even als

LXXXII. BOEK. 1754.

by de eerſte Intrede (*): het geſchal van Pauken en Trompetten, beurtlings afgewisſeld door het ſlaan der Trom, uit de venſters van een der bovenvertrekken des Raadkamers, vervulde de lugt, al den tyd dien haare Hoogheden by Gecommitteerde Raaden verbleeven. Voor derzelver Collegie ſtondt een gedeelte van het Regiment Gardes Dragonders te *Hoorn* in bezetting liggende, in de wapenen. Haare Koninglyke en Doorlugtige Hoogheden werden, by het uittreeden uit de koets, door vier Leden van den Raad ontvangen, en langs den met tapyten belegden weg na binnen geleid. Andere Leden brágten de Gouvernante in de Raadkamer, waar zy door den Voorzitter ontmoet, zitting nam. Intuſſchen vermaakte zich de Erfſtadhouder en de Prinſes CAROLINA, in een der vertrekken met de aanweezende Heeren en Dames. Naa het eindigen der Vergaderinge verzogt men de Vorſtlyke Kinderen in de Raadkamer; zy vertoonden zich eenigen tyd, voor de opengeſchoove raamen aan de zamengevloeide menigte, terwyl zy zich vermaakten met het gezigt op de fraaye Eerepoorten; de Jonge Prins bedankte, op last zyner Moeder, met eene vriendlyke handkus, de Burgers van *Hoorn* voor de beweezene eere. Een fraay ontbyt en eenige Fruit

(*) Zie hier boven bl. 60.

Fruiten boodt men in een ander vertrek het hooge Gezelſchap aan. LXXXII. BOEK.

De gewapende Burgery hadt middelerwyl zich in orde geſchaard, langs den weg van het Collegie der Gecommitteerde Raaden, tot voor de Vergaderplaats der Heeren van de Admiraliteit of het *Prinſenhof*. De Gouvernante tradt 'er binnen onder 't blaazen der Trompetten, en nam, ſtaatlyk ingeleid en opgewagt, Zitting in de Raadkamer, waar de Secretaris haar uit naam, des Zeeraads van het *Noorder-Kwartier* begroette. — 't Viel juist in dat, ten deezen tyde, in de Groote Kerk het Clasſis van *Hoorn* vergaderd was; de Leden van 't zelve hadden verzogt, dat het Stadhouderlyke Gezin, zich in hunne Vergadering mogt laaten vinden; de Erfſtadhouder en CAROLINA, op die hoogte gekomen, terwyl zy met de Vorſtin Moeder in eene koets gezeten, den weg na 't *Prinſenhof* namen, ſtapten, ter voldoening van dat verzoek, uit dezelve en traden de Kerk in, aan de deur opgewagt door twee Gelastigden, die den Erfſtadhouder op den ſtoel des Voorzitters bragten, en CAROLINA nevens hem plaatſten. De Voorzitter verwelkomde, met eene Aanſpraak, de Vorſtlyke Spruiten, boven al deeze rigtende aan CAROLINA, haar ſmeekende een voorſpraak deezer Vergaderinge by haaren Broeder te willen zyn, als zyne Hoogheid het Stadhouderlyk Bewind zou aanvaard hebben. Voorts bezigtigden zy het merkwaardige dier Ker-

1754. Als mede by de Admiraliteit.

LXXXII. BOEK. 1754.

Schermerborn en *Avenhorn* liggende, benevens eenige Heeren en Dames op den Dyk, om dezelfde pligtpleeging af te leggen. Haare Hoogheid bedankte den *Baljuw*, wanneer hy aan 't einde van de *Beemster* affcheid nam voor de oplettenheid der Heeren en Dames aan 't Vorstlyk Huis beweezen.

Eerbetooningen te *Hoorn*.

Te *Hoorn* waaiden de Prinsevlaggen van Stadhuis, Groote Kerk Tooren, en de Vergaderplaatzen der Collegien in die Stad. De Burgery, uit het Tuighuis van de Heeren Gecommitteerde Raaden van het *Noorderkwartier*, met gelyke geweeren voorzien, stondt geschaard; en voor het Huis van den Oud-Voorzittenden Burgemeester JOAN ABBEKERK CRAP, waar het doorlugtig Gezelschap den Maaltyd zou houden, was, door de Gebuuren, eene Eerepoort toegesteld. Een der Toorenwagteren gaf, door 't blaazen van 't bekende Airtje, *Wilhelmus van Nassouwen*, kennis van de aannadering; en by 't binnenryden, hoorde men zeven Kanonschoten van ieder der vier Stadsbolwerken, één en twintig van het Admiraliteits Magazyn, en elf van de Timmerwerf der *Oost-Indische* Compagnie; het steeken van de Trompet op den Tooren, en het Klokkespel ving daar op weder aan, en duurde zo lang het hooge Gezelschap zich in de Stad onthield; 't welk ten huize van gemelden Oud-voorzittenden Burgemeester, de Begroetingen van de Magistraat der Stad, van de Leden der beide Collegien van Ge-

com-

committeerde Raaden, van de Bewindhebbers der *Oost en West-Indiſche Compagnien*, Gelastigden uit den Gereformeerden Kerken Raad, en veele andere Perſoonen van beiderlei Sexen, ontving. By het uitryden werden de Eereſchooten herhaald. LXXXII. BOEK. 1754.

In de *Streek*, een reeks van Dorpen aan een ſtraatweg, die van *Hoorn* tot *Enkhuizen* loopt, waren alle de Toorens der Dorpen met Vlaggen vercierd; de Dorpklok luidde by het doorryden in elk Dorp; *Lutjebroek* en *Bovenkarſpel* onderſcheidden zich van de overige door Eerepoorten. — *Enkhuizen*, betoonde zyne vreugd door 't afſchieten des Geſchuts, by de aankomst des Vorſtlyken Gezins, de Burgery ſtondt in de wapenen geſchaard, zo dat zy den weg afgebaakend hadden tot aan de Haven, waar het Jacht op de komst des Doorlugtigen Gezelſchaps wagtte, in 't welk de Heeren van de Magiſtraat en Gecommitteerde Raaden van de Admiraliteit hunne Hoogheden verwelkomden. In de *Streek* en te *Enkhuizen*.

Een gunſtige wind voerde het Vorſtlyk Gezin na de *Lemmer* over; van waar de gereedſtaande Koetzen, 't zelve na 't *Oranjewoud* bragten. De Prinſes Grootmoeder, van *Leeuwaarden* op 't *Oranjewoud* gekomen, reedt haare Dogter en Kleinkinderen te gemoete; dezelve, by de ontmoeting, met de hartlykſte genegenheid omarmende. Steekt in *Friesland* over.

Friesland Hof en Hoofdſtad *Leeuwaarden*, ſtak boven alle uit in betooningen van Eer- Onthaal te *Leeuwaarden*.

LXXXII. BOEK. 1754.

Eerbewys. De Magiſtraat, verzekerd van den dag op welken de Gouvernante, nevens de Vorſtlyke Spruiten, die Stad met een bezoek zou vereeren, deedt zes koetzen, voor het Raadhuis komen, ieder met twee paarden beſpannen: deeze zo wel als de Bedienden waren ryklyk met Oranjelinten, Cocarden, en andere cieraaden, opgepronkt. Voor de koetzen reedt de Ceremoniemeeſter te paard, ter zyde der koetzen, waar in Burgemeeſters zaten, gingen de Livereidraagende Bedienden der Stad, de Wagtmeeſter kwam te voet agter alle de koetzen, en gevolgd door de vier Stadsbodens, wier Staven met Oranjelinten omvlogten waren. In deeze orde reedt de trein tot het uiterſte van *Leeuwaardens* grondgebied. Toen het Vorſtlyk Gezin, met eenigen der Hofhoudinge, daar kwam, in vier koetzen ieder met zes paarden, traden de Heeren der Magiſtraat uit de koetzen, en verwelkomden de hooge Perſoonadien by monde van den Burgemeeſter GUBERTUS KNOCK. Weder in de Koetzen getreeden, reeden zy voor die hunner Hoogheden, om dezelve dus ter Stad in te geleiden. De tien Burger Compagnien, op 't cierlykst uitgeſtreeken, ſchaarden zich in twee ryen van de Poort na het Hof van de Prinſeſſe Douariere, zo verre dezelve kon ſtrekken, de Krygsbezetting vulde het overſchietende aan. De Grootmoeder der Vorſtlyke Telgen ontving op het Hof haar doorlugtig Geſlacht op het teederſt; en werd daar

aan-

anderwerf door den Burgemeeſter KNOCK begroet. By het ſpeelen der Klokken, en het blaazen op Walthoorens en Trompetten, paarde zich 't gebalder van 't Geſchut en het gekletter der Snaphaanen der afvuurende Burgeren; die, dit verrigt hebbende, binnen de barriere van het Hof trokken, waar de Officiers, met Sponton en Vaandel, het Vorſtlyk Gezelſchap groetten. —— De Schippers, op eene wyze hun eigen, hunne genegenheid en yver, voor 't Stadhouderlyk Gezin willende aan den dag leggen, plaatſten een Schip aan den eenen kant van de *Wirdummer* Brugge, een ander aan den overkant by het Bolwerk, en voorwaards lag het Prinſenjacht. Van deeze Vaartuigen zwierden een groot getal Vlaggen en Wimpels, alle naar de kunst geſchilderd; op ieder lagen negen ſtukken Kanon, en elk hadt een Trompetter, die, op gepaste tyden, het meergemelde *Wilhelmus van Nasſouwen* blies. By het doorryden van den Vorſtlyken Stoet ſtreek men de Vlaggen, ter begroetinge, met eene verwonderenswaardige vaardigheid. Het losbranden van het Kanon op de Vaartuigen beantwoordde dat van het Stads Geſchut. De Capiteins voerden het bevel met uitgetooge Sabels. Buiten de Stad alles verrigt hebbende, trokken de Schippers, als een afgezonderd Burger lichaam, zeer cierlyk met Goud, Zilver en Oranje opgepronkt, met Vlaggen, Wimpels, en vergulde Tuigjes boven op

LXXXII. BOEK. —— 1734.

LXXXII. BOEK. 1754.

dezelve, in eene welgeregelde orde, ſtedewaards. De Capiteins traaden voor uit, die van het Prinſen Jacht in 't midden, agter deezen de Conſtapels, toen de Vlaglieden, verder een groot lichaam van Schipperen, met de blaazende Trompetters voor op. Voor het Hof der Vorſtinne Douariere gekomen, begroetten zy de Vorſtlyke Perſoonaadien, met de uitgetooge Sabels en Vlaggen, en kwamen, het Prinſen Hof, en de Magiſtraat voorby getrokken zynde, in hunne Schepen te rug, waar zy den avond, onder het betoon van veele vreugdetekenen, ſleeten. —— 's Avonds keerde het hooge Gezelſchap, een teder affcheid van de oude Vorſtinne genomen hebbende, weder na 't *Oranjewoud*; waar zy tot den zestienden van Hooimaand zich onthielden, en de Vorſtin Grootmoeder, die wederom derwaards gegaan was, vaarwel gezegd hebbende, na de *Lemmer* vertrokken, om naa *Hoorn* over te ſteeken.

De Gouvernante neemt op haare te rugreis zitting by Gecommitteerde Raaden van 't *Noorder-Kwartier*.

Hadt Mevrouw de Gouvernante, in den Jaare MDCCLII, in de Hooge Vergaderingen in *'s Graavenhaage*, Zittinge genomen (*), Gecommitteerde Raaden van het *Noorder-Kwartier* verlangden, die zelfde eere te mogen genieten, en gaven haar, by eenen Brieve hier van kennis, terwyl zy zich in *Friesland* bevondt. Een gunſtig antwoord was een voldoende wenk voor

(*) Zie hier boven bl. 17.

voor den Heer WILLEM BLYDENBERG, dien wy, als Baljuw van de *Beemſter*, zo vol blaakenden yver zagen in het Stadhouderlyk Gezin, met alle tekenen van hoogagting te ontvangen, om, als Oud Burgemeeſter van *Purmerende*, in de Vergadering van Gecommitteerde Raaden te *Hoorn* zitting hebbende, zich na 't *Oranjewoud* te begeeven, en, naa 't afleggen der pligtpleegingen, uit naam hunner Edel Mogenden, met de Gouvernante de wyze van opwagting te beraamen. — De *Hoornſche* Magiſtraat, de Leden der aanzienlyke Vergaderingen binnen die Stad, en de Burgerye, waren allen, op de wederkomst diens Heers, den vastgeſtelden dag, tot het volvoeren dier plegtigheden beraamd zynde, onvermoeid bezig om alles tot eene Opwagting gereed te maaken, veel luiſterryker dan de voorgaande. Drie Eerepoorten, een van meer dan negentig, een van dertig, en een van omtrent twee honderd dertig voeten, in een en dezelfde ſtraat opgericht, van boven en aan de zyden met eene menigte van Bloemen en groenende Palm kunſtig digtgemaakt, vormden in 't verſchiet een overdekte laan van aan elkander gegroeid jeugdig geboomte. De laatstgemelde zeer groote Eerepoort, door de Scheepstimmerlieden vervaardigd, pronkte aan het boveneinde, tegen over het Collegie van Gecommitteerde Raaden, met een groote Oranjevlag, het Scheepstimmermans Gilde toebehoorende. De Voorzittende Bur-

LXXXII. BOEK. 1754.

LXXXII. BOEK. 1754.

gemoefter L. MERENS hadt voor zyn huis, in eene andere ſtraat, een niet min fraaye Eerepoort, ter langte van bykans negentig voeten laaten oprichten. Ontelbaar waren de Eeretekens, die de Huizen van byzondere Perſoonen vercierden, alle beſtemd om de hartlyke genegenheid der Bewoonderen voor het Stadhouderlyk Gezin uit te drukken. Voor de Raadkamer der Gecommitteerde Raaden, hadt men het Basſecour, om den regen, overdekt, en op den grond tapyten geſpreid. In 't vervaardigen van al deezen toeſtel, ſtak de Heer BLYDENBERG uit in yver en zorgvuldigheid, op dat alles, by tyds, in orde mogt zyn, en de Hooge Perſoonadien, 't zy in het uittreeden van de Koetze, of in het doorryden, geen de minſte belemmering ontmoetten. De Burgery was weder met gelyke ſnaphaanen uit het Arſenaal voorzien.

De zeventienden van Hooimaand, was de bepaalde en gewenschte dag: 's avonds te vooren betrok een der Burger Capiteinen de Nagtwagt, om, onmiddelyk op de komst van haare Koninglyke Hoogheid, gereed te zyn. Toen de Poortklok, in den vroegen morgenſtond, op den gewoonen tyd, luidde, zeilde het Prinslyk Jacht voor de Stad, en ankerde agter den Wierdyk. Een afgevaardigde Sloep, verwittigde de Magiſtraat van de aankomst, met verzoek dat 'er in de Stad geene beweeging mogt gemaakt worden, eer de Gouvernante eenige rust hadt genooten, als

als mede dat 'er geen Gehoor voor negen uuren zyn zou. De begroeting werd uitgeſteld, en de Burger Capitein, die de Nagtwagt gehouden hadt, trok met ſtille trom na 't Hoofd. De zugt ter vreugdbetooning kon zich, egter, nauwlyks een uur bedwingen, althans, toen dit verſtreeken was, begon het Klokkenſpel en 't blaazen van den Tooren, op last van den Voorzittenden Burgemeeſter. Dit voorſpel van blydſchap, beſtaanbaar met het verzoek der Gouvernante, werd twee uuren laater, toen het Jacht het anker ligtte, het Zeehoofd der Stad naderde, en na binnen ſchoot, gevolgd van het roeren der Trom door alle de wyken, en alle de gewapende Burgers begaven zich op de posten in ryen langs de gragt en ſtraaten, door welke de Hooge Perſoonadien na 't Collegie der Gecommitteerde Raaden van het *Noorder-Kwartier* zouden ryden. LXXXII. BOEK. 1754.

Twee Bezendingen, een uit het gemelde Collegie, en een, uit dat der Admiraliteit, waar in haare Koninglyke Hoogheid desgelyks Zittinge zou neemen, vervoegden zich door deeze geſchaarde Burgers na het Jacht, om haar, en de Vorſtlyke Kinderen, te verwelkomen. Een ſtaatlyke trein van Koetzen geleidde en bragt het hooge Gezelſchap na 't Collegie van Edel Mogenden; het Geſchut, zo op de Bolwerken als het Admiraliteits Magazyn, en de Timmerwerf der *Oost-Indiſche* Compagnie, werd gelost even als

LXXXII. BOEK. 1754.

by de eerſte Intrede (*): het geſchal van Pauken en Trompetten, beurtlings afgewisſeld door het ſlaan der Trom, uit de venſters van een der bovenvertrekken des Raadkamers, vervulde de lugt, al den tyd dien haare Hoogheden by Gecommitteerde Raaden verbleeven. Voor derzelver Collegie ſtondt een gedeelte van het Regiment Gardes Dragonders te *Hoorn* in bezetting liggende, in de wapenen. Haare Koninglyke en Doorlugtige Hoogheden werden, by het uittreeden uit de koets, door vier Leden van den Raad ontvangen, en langs den met tapyten belegden weg na binnen geleid. Andere Leden bragten de Gouvernante in de Raadkamer, waar zy door den Voorzitter ontmoet, zitting nam. Intuſſchen vermaakte zich de Erfſtadhouder en de Prinſes CAROLINA, in een der vertrekken met de aanweezende Heeren en Dames. Naa het eindigen der Vergaderinge verzogt men de Vorſtlyke Kinderen in de Raadkamer; zy vertoonden zich eenigen tyd, voor de opengeſchoove raamen aan de zamengevloeide menigte, terwyl zy zich vermaakten met het gezigt op de fraaye Eerepoorten; de Jonge Prins bedankte, op last zyner Moeder, met eene vriendlyke handkus, de Burgers van *Hoorn* voor de beweezene eere. Een fraay ontbyt en eenige Fruit-

(*) Zie hier boven bl. 60.

Fruiten boodt men in een ander vertrek het hooge Gezelſchap aan. LXXXIII. BOEK.

De gewapende Burgery hadt middelerwyl zich in orde geſchaard, langs den weg van het Collegie der Gecommitteerde Raaden, tot voor de Vergaderplaats der Heeren van de Admiraliteit of het *Prinſenhof*. De Gouvernante tradt 'er binnen onder 't blaazen der Trompetten, en nam, ſtaatlyk ingeleid en opgewagt, Zitting in de Raadkamer, waar de Secretaris haar uit naam, des Zeeraads van het *Noorder-Kwartier* begroette. — 't Viel juist in dat, ten deezen tyde, in de Groote Kerk het Clasſis van *Hoorn* vergaderd was; de Leden van 't zelve hadden verzogt, dat het Stadhouderlyke Gezin, zich in hunne Vergadering mogt laaten vinden; de Erfſtadhouder en CAROLINA, op die hoogte gekomen, terwyl zy met de Vorſtin Moeder in eene koets gezeten, den weg na 't *Prinſenhof* namen, ſtapten, ter voldoening van dat verzoek, uit dezelve en traden de Kerk in, aan de deur opgewagt door twee Gelastigden, die den Erfſtadhouder op den ſtoel des Voorzitters bragten, en CAROLINA nevens hem plaatſten. De Voorzitter verwelkomde, met eene Aanſpraak, de Vorſtlyke Spruiten, boven al deeze rigtende aan CAROLINA, haar ſmeekende een voorſpraak deezer Vergaderinge by haaren Broeder te willen zyn, als zyne Hoogheid het Stadhouderlyk Bewind zou aanvaard hebben. Voorts bezigtigden zy het merkwaardige dier Ker-

1754. Als mede by de Admiraliteit.

LXXXII. BOEK. 1754.

ke, en reeden na het *Prinſenhof*, waar zy, even als hunne Vrouw Moeder ontvangen, en in 't gezelſchap van aanzienlyke Dames in de Prinſekamer opgewagt werden, tot de Raad ſcheidde, en het hooge Gezelſchap, in dat vertrek eenige ververſchingen nam. —— Hier mede was deeze lang by veelen gewenschte Zittingneeming voltrokken. Mevrouw de Gouvernante, de Erfſtadhouder en CAROLINA plaatſten zich elk in een byzondere koets, en verlieten *Hoorn*, onder het losſen van 't kanon op dezelfde wyze als by het inkomen geſchied was.

Komt in den *Haag* te rug.

Haare Koninglyke Hoogheid hadt beſlooten, op haare terugreize, geene Stad door te trekken, dan *Hoorn* alleen, ter voldoeninge van 't verzoek der beide Hooge Vergaderingen. Zy nam haaren weg buiten *Alkmaar* om; doch kon zulks niet beletten, dat zy in den *Hout* gekomen, de begroeting uit het geſchut van Stadswallen, ontving, en aan den Lusthof van een der regeerende Burgemeeſteren JACOB JOSIAS VRYBURG, door Burgemeeſters vergezeld van derzelver Egtgenooten, ontmoet, en onder het verſpannen der koetzen in dezelve gezeten, op eene ſmaaklyke ververſching van Fruiten getoefd wierd. — Onder het gejuich van Stedelingen en Landlieden, zetten zy de reis, over de *Beverwyk*, voort na *Haarlem*; driemaal brandde hier 't Geſchut los, terwyl het Vorſtlyk Gezelſchap buiten omtrok, om op de Lustplaats *Berkenrode* den avondmaal-

maaltyd en de nagtrust te neemen. De Heer LESTEVENON, was intusschen na *Frankryk* verreisd, en wagtte de Baron PIEK, Heer van *Zoelen* en *Brakel*, met Mevrouwe zyne Gemalinne, het Vorstlyk Gezin aldaar op, 't geen 's anderendaags, naa een afweezen van vyf weeken, op het Huis de *Oranjezaal* terug kwam, hoogstvoldaan over de eere in *Hollands Noorderdeel* en in *Friesland* genooten. (*)

LXXXIII. BOEK. 1754.

Het Stadhouderlievend *Rotterdam*, wilde voor de *Noordhollandsche* Steden in Eerbetoon niet onderdoen, wanneer, in deezen Zomer zich de gelegenheid aanboodt, om het Vorstlyk Gezin binnen zyne muuren te ontvangen. De kostbaare Verzamelingen van Zeldzaamheden zo in Natuur als Kunst, door de rykbemiddelde Broeders JAN en PIETER BISSCHOP, zints lang aangelegd en tot eene aller aandagt trekkende grootheid aangegroeid, werden door aanzienlyke Vreemdelingen en Vorstlyke Perſoonen, zich te *Rotterdam* eenigen tyd onthoudende, met de bezigtiging vereerd. Haare Koninglyke Hoogheid hadt te verſtaan gegeeven, dat zy, met de Vorstlyke Kinderen, zich in de beſchouwing van die Kunst en Natuur Kabinetten gaarne zou verlustigen. De Regeering, van dit oogmerk en den dag verwittigd, nam alle maatregelen tot weering van wanorde in die volkryke Stad, waar-

Beziet de Kabinetten van de Heeren BISSCHOP te *Rotterdam*.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 434. 548. 554. 568.

LXXXII. BOEK. 1754.

waar het onbezuisd vreugdebetoon veelligt droeve gevolgen naa zich zou ſleepen, deedt de Burgery in de wapenen komen, om den weg van de Poort tot het Huis des Voorzittenden Burgemeeſters MEINERS in ryen geſchaard te bezetten. De tyding, dat de Vorſtlyke Stoet de Stad begon te naderen, kwam niet of het geſchut der beide Bolwerken werd gelost, terwyl de Schepen en Jachten, op Stroom liggende, dit gebalder beantwoordden. — Onder den weg hadt Mevrouw de Gouvernante, de Prins, en CAROLINA, ieder in eene byzondere koets gezeten; doch na by de Stad gekomen, traden de Prins en Prinſes in de koets van haare Koninglyke Hoogheid, en reeden ſtapvoets, om aan den verbaazenden toevloed van Menſchen het genoegen te geeven, dat zy met gemak, in éénen opſlag, de hooge Perſoonadien konden aanſchouwen. De Major der Stede geleidde in de Stad den trein na 't Huis des gemelden Burgemeeſters, waar zich de Hoofd-Officier, zyne drie Medeburgemeeſters, met den Penſionaris en Secretaris, benevens nog eenige andere Heeren, bevonden, om het Stadhouderlyk Gezin te verwelkomen. Terwyl de Prinſesſen hier vertoefden en iets van het kostlyk toebereide Ontbyt gebruikten, reedt de Jonge Vorst, vergezeld van de Hoofd-Officier, de Stad door, en tradt, het voornaamſte bezienswaardige, in 't voorby gaan, hem aangeweezen zynde, voor de Beurs uit de koets, en bezag dat

Koop-

Koopgebouw, onder een uitbundig vreug- LXXXII.
de geroep der zamengeſchoolde menigte. BOEK.
Vervolgens voldeedt het Vorſtlyk Gezin, ——
aan 't bekende oogmerk der reize, na de 1754.
Kabinetten der Heeren BISSCHOP in
twee onderſcheide Huizen gaande. In 't
eerſte, op de Oostzyde van de *Leuvenha-*
ven, booden de Broeders by 't kunstkeu-
rig gezigt, eenige ververſchingen, in het
laatſte in het *Hag* by de *Vischmarkt*, ie-
der der Vorſtlyke Perſoonadien, iets uit
den overvloed hunner Verzamelinge aan,
en hadden het genoegen dat dit blyk van
hoogagting gunſtig werd aanvaard. Een
Jacht aan de *Delftſche* Poort gereed lig-
gende, wagtte het hooge Gezelſchap op,
dat, zeer vergenoegd over het gezigt der
Kabinetten, en het Onthaal der Broederen,
als mede over de Eerbetooningen der Ma-
giſtraat, *Rotterdam* verliet, met uitdruk-
lyk verzoek, om de Hoofden der Burge-
rye te bedanken, voor derzelver verſchy-
ning in de wapenen: deeze was den ge-
heelen tyd in 't geweer gebleeven, naar
den weg, dien het Vorſtlyk Gezin ſtondt
te neemen, ſteeds van ſtandplaats veran-
derende. (*)

Ernſtiger zaaken, het Stadhouderlyk Huis betreffende, kwamen in dit Jaar ter baane. Staaten van *Gelderland* hadden, reeds in 't voorjaar van MDCCLII, in overweeginge genomen, of het niet raadzaam

Gelderland maakt ſchikking op de Voogdy enz. in ge-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 630.

LXXXII. BOEK. 1754.

zaam ware, eenige ſchikkingen te ontwerpen, omtrent de Voogdyſchap, voor zo verre het het Stadhouderlyke van dat Gewest betrof, over den Jongen Erfſtadhouder, of, by zyn vooroverlyden, over de Prinſesſe CAROLINA, in gevalle Mevrouwe de Gouvernante, vóór de Meerderjaarigheid haarer Vorstlyke Kinderen, iets menschlyks mogt overkomen. Zy gaven toen by eenen Brieve hier van kennis aan haare Koninglyke Hoogheid, verzoekende haare hoogwyze bedenkingen over dit onderwerp. 't Leedt tot Lentemaand deezes Jaars eer zy antwoord kreegen, hier op uitkomende, dat haare Koninglyke Hoogheid zich het voorneemen der Staaten liet welgevallen, en meende op de gevoeglykſte wyze haare bedenkingen te zullen kunnen geeven, indien zy de ontworpe ſchikkingen van hun Edel Mogenden, eerst mogt ontvangen, wanneer zy zich niet wilde onttrekken van haare gedagten des betreffende mede te deelen. Men draalde niet eenige Heeren te gelasten, tot het vormen van het begeerde Ontwerp, dat in gereedheid gebragt, en des verſlag gedaan zynde, der Vorſtinne werd toegezonden, die 't zelve, met weinige veranderingen, goedgekeurd, in Bloeimaand den Staaten van *Gelderland* weder toeſchikte. Het Hof Provinciaal ſchreef, in Zomermaand, eene buitengewoone Staatsvergadering uit tegen den vyftienden dier Maand, om dit Ontwerp in een Staatsbeſluit te veranderen. 't Zelve, was

valle van 't overlyden der Gouvernante.

zeer

zeer uitgeſtrekt, handelende over *'t geen betrekking hadt tot de Opvoeding van baare Hoogheden, beſtemd tot het Erfſtadhouder, Capitein en Admiraal Generaalſchap —— over 't geen de Zeven Vereenigde Gewesten in 't gemeen raakte —— en over 't geen het Huisboudelyke van Gelderland byzonder betrof;* hoofdzaaklyk kwam deeze Vaſtſtelling hier op neder. LXXXII. BOEK. 1754.

„ Zonder over de Opvoeding iets byzonders te bepaalen, werd de zorg daar over aanbevolen aan de ſchikking van haare Koninglyke Hoogheid, zo als zy tot welzyn van den Staat, tot behoud der tegenwoordige Regeeringsvorm, en tot het beste der Vorſtlyke Kinderen zou oordeelen te behooren. Nogthans in dat vertrouwen, dat de Gouvernante, uit alle de Gewesten, de Unie uitmaakende, eenige verkiezende om 't opzigt te hebben over de Opvoeding, *Gelderland* niet zou voorbygaan: dewyl ieder Gewest een byzonder Regeeringsbeſtuur, en op zich zelven ſtaande Belangen hadt, waar omtrent haare Hoogheden, door Lieden des kundig, behoorden onderrigt te worden.

„ Omtrent 't geen de Zeven Verééngde Gewesten in 't gemeen raakte, zouden de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge, een Voorſtel doen of het niet raadzaam ware te overleggen, wat van wegen de gezamenlyke Gewesten behoorde vaſtgeſteld te worden, ingevalle van de afwyzigheid der Gouver-

„ nan-

LXXXII. „ nante, eer de Kinderen de Meerderjaa-
BOEK. „ righeid bereikt hadden, om des Staa-
„ ten van *Gelderland* verſlag te doen. —
1754. „ Dat zy, dien onverminderd, hunne
„ Gelastigden, thans voorſchreeven, hier
„ op te letten, dat de Meerderjaarigheid
„ van zyne of haare Hoogheid werd vast-
„ geſteld op den vervulden ouderdom van
„ *achttien Jaaren*, wanneer de Opvolger
„ of Opvolgſter, zonder eenige verdere
„ Staatsoverleggingen, de Waardigheden
„ en Ampten van het Erfſtadhouder Ca-
„ pitein en Admiraal Generaalſchap zou
„ aanvaarden, op gelyke Commisſie en
„ Eed als wylen zyn Doorlugtige Hoog-
„ heid; met alle de Voorregten aan den-
„ zelven opgedraagen, onder in agtnee-
„ minge van het bygevoegde op den ze-
„ ven en twintigſten July MDCCXLVIII,
„ ten aanzien van Prinſes CAROLINA.
„ Dan ten einde de Jonge Vorst of Prin-
„ ſes, op dien vastgeſtelden ouderdom,
„ te meer kennis van Staatszaaken mogten
„ hebben, zou, met den vervulden Ou-
„ derdom van vyftien Jaaren, aan dezel-
„ ve, naa afgelegden Eed van Geheimhou-
„ ding, Zitting worden verleend in de
„ Vergadering van hunne *Hoog Mogenden*,
„ en in den *Raad van Staaten*. ——
„ Voorts moeſten zy Afgevaardigden, zo
„ veel mogelyk de zaak, derwaards hee-
„ nen wenden, dat de Heer Veldmar-
„ ſchalk, Hertog LODEWYK VAN
„ BRUNSWYK, voor Repreſentant van
„ den *Capitein Generaal* verklaard, en
„ hem,

„ hem, by Lastbrieve, zodanig eene Magt LXXXII.
„ en Gezag gegeeven wierd, als men, met BOEK.
„ goedvinden van haare Koninglyke Hoog- ——
„ heid, geſchikst oordeelde. Wat het 1754.
„ geeven der Patenten voor het Krygsvolk
„ betrof, dit zouden zy wel mogen laa-
„ ten berusten op dien voet, als gedaan
„ was, zedert den dood van WILLEM
„ DEN III. tot de verheffing van WIL-
„ LEM DEN IV; doch eenige Punten,
„ zeer tot vermeerdering van den invloed
„ des Repreſentants, omtrent de Paten-
„ ten, de Beſluiten in den Raad van
„ Staaten, en het Wagtwoord, moeſten
„ zy tragten ſmaaklyk te maaken. ——
„ Het Admiraal Generaalſchap, in tyden
„ van Vrede, van gering belang zynde,
„ kon onbepaald, en zo verre het Bedryf
„ des Admiraals Generaals ter Admirali-
„ teit betrof, gelaaten worden op dien
„ voet als voor de Verheffing van wylen
„ zyne Hoogheid. —— Omtrent het Erf-
„ ſtadhouder en Capitein Generaalſchap
„ over de Generaliteits Landen, zou in
„ het onverhoopte geval van Minderjaa-
„ righeid, het Beſtuur, huns oordeels
„ moeten gelaaten worden, aan hunne
„ Hoog Mogenden, als Voogden, uitge-
„ zonderd in zo verre het Bevel over het
„ Krygsvolk aan den Hertog Veldmar-
„ ſchalk zou worden opgedraagen.
„ Wat het Huishoudelyke van *Gel-*
„ *derland* byzonder betrof, ſtelden zy
„ vast, dat alles, wat de laast overle-
„ den Erfſtadhouder, of Mevrouw de Gou-

LXXXII. BOEK. 1754.

„ vernante, met opzigt tot de Regeering
„ hadt verrigt, en wat nog ten uitvoer
„ gebragt moest worden, zonder eenige
„ verandering ſtand zou grypen. Het af-
„ ſterven der Vorſtinne zou daar in geene
„ verandering te wege brengen, ja zelfs
„ zou men ten dien einde geen voorſlag
„ mogen doen. — Dat de Staaten van
„ *Gelderland*, in alles, waar zulks voeg-
„ lyk geſchieden kon, in het waarneemen
„ der zaaken des Erfſtadhouders, de
„ Voogdy zouden aanvaarden, en ook
„ deeze Magt oefenen ten aanziene van
„ de Magiſtraats beſtellingen, de Kwartiers
„ en Landſchaps Ampten, daar over in
„ de onderſcheide Kwartieren zodanig
„ handelende, als by denzelver begeevin-
„ ge vóór den Jaare MDCCXLVIII was
„ geſchied. — Dat, ten opzigte van
„ de Provinciaale Ampten, te weeten de
„ Raaden in den Hove, en Rekenmeeſters
„ in de kamer van Rekeninge, op de ge-
„ negenheid der drie byzondere Kwartie-
„ ren zou worden gelet; en ten aanziene
„ van andere Provinciaale Posten, gehan-
„ deld volgens de neiging van dat Kwar-
„ tier, aan welke de beurt van begeevin-
„ ge vóór den Jaare MDCCXLVIII was
„ gekomen, en voorts mogt volgen, zon-
„ der agt te geeven op de tuſſchen inge-
„ vallene verandering, met betrekkinge
„ hier toe, door wylen den Erfſtadhou-
„ der of de Gouvernante gemaakt. —
„ Omtrent het voorſlaan van Perſoonen,
„ tot het bekleeden van Binnen- en Bui-

„ ten-

„ tenlandſche Commisſien, zouden de Staaten de Voogdy oefenen, nogthans met dien verſtande, dat men, omtrent de Benoemingen van dezelve te werke ging, als naar de ordre van Regeering behoort gehandeld te worden. — Het Regt om Verſchillen tusſchen de Leden en de Kwartieren, te bepaalen en te beſlisſen, geene waarneeming lydende, zou, geduurende de Minderjaarigheid des Erſtadhouders, opgeſchort blyven; doch verder alles, ſchoon niet woordlyk, in dit Reglement uitgedrukt, wat door hun, als Voogden, kon worden verrigt, aan hun ſtaan. LXXXII. BOEK. 1754.

„ Aan den Hertog VAN BRUNSWYK, zou het Capitein Generaalſchap en het Militaire, van wegen *Gelderland*, geduurende de Minderjaarigheid, worden opgedraagen, met de magt, om, volgens eenen hem gegeevenen Lastbrief, van welken de Staaten aan zich behielden de uitlegging van alle duiſterheden, benevens het maaken der noodige vermeerderingen en veranderingen, over het Kryksvolk, tot *Gelderland* behoorende, bevel te voeren: met uitdruklyke uitzondering egter van het geeven der Patenten, welke verleend en afgegeeven zouden worden, zo als een nader Beſluit der Algemeene Staaten zou bepaalen. Aan den Hertog zou, tot wederzeggens toe, de begeeving ſtaan, van alle Krygswaardigheden van Collonel tot Vaandrig toe, zo veel mogelyk, egter,

LEEFH. BOEK. „ ter, den rang en ouderdom der Officie-
„ ren in 't oog houdende."

1754. Deeze Vaststelling bepaald en de Instructie voor den Hertog opgesteld zynde, benoemden Staaten van *Gelderland* eenige Persoonen uit hun midden, om by haare Koninglyke Hoogheid een byzonder Gehoor te vraagen, naa vereischte pligtpleeging, het Besluit bekend te maaken, en een Afschrift van 't zelve over te leveren. Ook zouden die zelfde Gelastigden aan den Hertog VAN BRUNSWYK, een Afschrift van dit Staatsbesluit, voor zo verre 't zelve het Capitein Generaalschap betrof, als mede van de ontworpe Instructie ter hand doen stellen, op zulk eene wyze, als met overleg, van haare Koninglyke Hoogheid, voeglykst geoordeeld werd. Hem, uit naame van dit Landschap, verzoekende om aan het vertrouwen, 't geen hun Edel Mogenden in zyn Persoon stelden, te willen beantwoorden, en, als het onverhoopte geval daar was, deezen Last, ten Dienste van den Lande, en tot Bevordering der Belangen van den Minderjaarigen Stadhouder, of Stadhouderesse, op zich te neemen. — In Oogstmaand vertrokken de benoemde Heeren na den *Haage*, en kreegen den negentienden van dezelve Gehoor by de Gouvernante op het Huis de *Oranjezaal*, onder slaande Trom en vliegende Vaandels ingehaald en uitgeleid wordende. — De Hertog ontving, eenige dagen laater, dit Gezantschap, met het uiterste genoegen, en onthaalde 't zel-

ve

ve op een prägtig Middagmaal. De goedkeuring der Staaten van *Gelderland* over het verrigte, gaf het volle beslag aan deeze schikkingen, die door den Hove Procinciaal ter Drukperse en aan alle Ampten en Steden toegezonden werden. (*)

In Lentemaand hadt de Gouvernante aan Staaten van *Utrecht* een Brief afgevaardigd, betreffende de Schikkingen, die zy oordeelde, dat, in 't geval van Minderjaarigheid, moesten beraamd worden, en werd daar op in Grasmaand reeds een Besluit ter Staatsvergaderinge genomen, overeenkomstig met de gesteltenisse van dat Gewest, in 't hoofdzaaklyke met dat van *Gelderland* zamenstemmende. (†)

Utrecht desgelyks.

Hoe zeer alles in rust scheen, en zich vereenigde om de thans standhebbende Regeeringsbeschikking deezer Landen te onderschraagen, ontbrak het niet aan Lieden, boven al te *Amsterdam*, die hun ongenoegen deswegen te kennen gaaven, eene menigte van Schriften en Aanmerkingen verspreidden, die men elkander onder de hand in stilte mededeelde, waar in de Hooge Regeering werd aangetast, met het schadelyk uitzigt om verregaande Oneenigheid

Optoerlge Schriften te *Amsterdam* verboden en verbrand; en een Plakaat daar tegen van Staaten van *Holland*.

(*) Men vindt de Oorspronglyke Stukken in de *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 1148—1177.

(†) Dit Staatsbesluit, eerst in den Jaare 1759. openbaar geworden, is geheel te vinden in de *Nederl. Jaarb.* van dat Jaar bl. 321. enz.

LXXXII. BOEK. 1754.

heden en Beweegingen onder de Ingezetenen te verwekken. Dit bewoog de Regeering van *Amſterdam*, in Louwmaand, eene Publicatie daar tegen af te kondigen, waar in zy niet alleen, op nieuws, verboden het maaken, drukken en verſpreiden van Paskwillen, overeenkomſtig met de Plakaaten van den Lande en de Keuren der Stad; maar ook Duizend Guldens beloofden aan den geenen, die eenige Maakers, Drukkers en Verſpreiders dier Oproerige Geſchriften wist aan te wyzen. Twee deezer liepen boven al in 't oog, (*) en werden in Bloeimaand op 't kleine Schavot, voor 't Stadhuis, door Beuls-

(*) Het eerſte voerde ten Tytel. *Het Gedrag der Stadhoudersgezinden verdeedigd door Mr* A. V. K. *Regtsgeleerde*; het tweede hadt ten Opſchrift. *Het Stadhouderſchap wettiger gehandhaafd, en de Doelisterygezinden kragtiger verdeedigd, als door den Regtsgeleerden Adv. V. Kwaaznaaken, zamengeſteld door Eſopus den Beſchermer, gedrukt in 's Gravenge, by Jan Spekhals* Ao. 1754. In het Vonnis wordt het eerſte beſchreeven, als bevattende verſcheide ſtellingen, ſtrekkende tot geheele Omkeering van alle Regeeringe, aanhitzingen tot Oproer, en vol ſmaadredenen tegen de Overheden van *Amſterdam*; het tweede, als ſchendende de nagedagtenis van wylen den Stadhouder en het verſchuldigd ontzag aan haare Koninglyke Hoogheid, vergezeld van verſcheide beledigende Aanmerkingen over Beampte en Amptlooze Perſoonen. Alles ingerigt om zo de hooge als mindere Regeering, te gelyk met de veiligheid en gerustheid der goede Burgeren en Ingezeetenen, over te leveren aan de Muitzugt, en te ſtellen in eene voliſtrekte afhanglykheid van woelzieke Geeſten.

Beulshanden verbrand: eene herhaalde openbaare Afkondiging, verklaarde deeze Boekjes voor oproerig, lasterlyk en verderflyk voor 't gemeene welzyn, en ſtelde drie Duizend Guldens op het aanwyzen van de Schryvers, Drukkers of Uitgeevers. ——. Staaten van *Holland* lieten desgelyks het drukken en verſpreiden, van beledigende en ergerlyke Geſchriften en Prenten, waar in de hooge Regeering en Regeeringsvorm, en hooge Perſoonadien by hun ten hoogſten agtbaar, ſchandelyk werden gelasterd, en doorgeſtreeken, en de Gemeente tot oproerige beweegingen aangezet, niet ongemerkt doorgaan: doch voorzagen daar tegen, in Lentemaand door een ſtreng Plakaat. (*) LXXXI. BOEK. —— 1754.

De vrye vaard op *Africa* verlengd.

Liep ten deezen Jaare de Vergunning der Vrye Vaard op de Kusten van *Africa*, in den Jaare MDCCXXXIV, voor de twintig eerst volgende verleend, ten einde, de Belanghebbenden in deeze Vaard vervoegden zich by de Algemeene Staaten om des verlenging tot den Jaare MDCCLX de verzoeken; zy verwierven deeze met de voorheen daar aangehegte voordeelen, zo ten aanziene van de Belastingen als van den Slaavenhandel. (†)

Groot

(*) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 69. 175. 333.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 160.

LXXXII. BOEK. 1754.

Groot nadeel leedt de *Oost-Indische Maatschappye* by de inkruipende misbruiken van de geoorlofde en opengeſtelde Vaard en Handel voor byzondere Perſoonen. De Gouverneur Generaal MOSSEL nam zulks met de Raaden in *Neerlandsch Indie* in ernſtige overweeginge, 't geen ten gevolge hadt eenige veranderingen, nadere ſchikkingen en bepaalingen, om alle verboden Handel en Sluikeryen, door baatzugtigen, van tyd tot tyd, ondernomen en gepleegd, te weeren; en het ontvreemden en verduiſteren van de Goederen der Maatſchappye voor te komen. (*) De voordeelige Staat der zaaken in dat Werelddeel, onder het Bewind van deezen oplettenden Algemeenen Beſtuurder, kreeg dit Jaar een krak, door een zamenloop van Onheilen van onderſcheiden aart. — Eene ſchriklyke Vuurſpuwing van den brandenden Berg op *Ternate*, vergezeld van een geweldig onderaardsch gedruisch, ging eene allerverſchriklykſte Aardbeeving voor, die het Eiland *Amboina*, en de daaromſtreeks liggende Eilanden, by herhaalde ſchokken, met eene volſlaagene verwoeſting dreigde; de openbaare Marktplaats het onderſtboven keerde, de Kerken ten onbruik maakte, het Kaſteel van zyne ſterkte beroofde, de Huizen tegen den grond wierp, veele Inwoonders onder 't puin bedolf, en een on-

De zaaken in de *Oost-Indien* gaan min voorſpoedig, dan voorheen

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 802—814.

onnoemelyke ſchade toebragt, aan de kostbaare Goederen, zo der Maatſchappye als van byzondere Perſoonen. (*) LXXXII. BOEK. 1754.

Een vreeslyke Orkaan en Watervloed, deedt op de kust van *Bengale*, de zee verre buiten haare oevers treeden, zette het land onder water en wierp, tot onbeſchryflyk naadeel, veele Pakhuizen der Compagnie om verre. De kust van *Coromandel* trof hetzelfde lot, en het aanzienlyk Kantoor van *Negapatnam* liep groot gevaar, om voor het hooggezwollen water en den ſlag der baaren te bezwyken; terwyl de Plundering des Kantoors van *Bilimipatnam*, door de *Maratten*, de Maatſchappye op verſcheide tonnen ſchats te ſtaan kwam. (†)

Konden de Onheilen der Verwoeltingen uit Aardbeeving en Watersnood herkomſtig, door menſchlyk beleid niet geweerd worden, in de *Oost-Indiën*, en boven al in *Batavia*, was een bron van ramp, die lang gevloeid en thans eene alle verbeelding te boven gaande, overvloeying gekreegen hadt, ondanks de poogingen van voorgaande Gouverneurs om dezelve te ſtuiten; de Pragt, naamlyk, uit eene zotte Hovaardy herkomſtig. De Gouverneur MOSSEL, geſterkt door een uitdruklyken last der Heeren Zeventienen, nam de noodige maatregelen tot beteu- Pragt bepaalende Wetten aldaar gegeeven.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 814.

(†) *Leevens van Voornaame Mannen en Vrouwen*, VIII. D. bl. 240.

LXXII. BOEK. 1754.

teugeling van dit verdervend kwaad, en gaf een Plakaat met het afloopen deezes Jaars in 't licht, om met het volgend Jaar eenen aanvang te neemen, uit niet minder dan een honderd vier en twintig Artykelen beſtaande, ſtrekkende tot bepaaling van veel Pragtvertoons, en tot beſnoeijing van veelerhande openbaare geldkwistingen, onder de Bedienden der Maatſchappye, de Burgeren van *Batavia*, en de verdere Ingezetenen, die elkander, door overdaadige weelde, bederven. (*) Niet nieuw in ſoort waren deeze Bepaalingen, in het één en dertigſte Jaar der voorige Eeuw reeds en in deeze Eeuwe by herhaalinge, en laatst in het drie en dertigſte Jaar voorgeſteld. Onder 't oog eens nauwlettenden Gouverneurs, en in den beginne, mogt men zich van deeze maatregelen eenige gunſtige uitwerking belooven; doch met den tyd, even zeker als voorheen, eene verſlapping voorzien.

Stichting der Vrouwe van *Renswoude.*

Heeft ons Geſchiedblad den naam van COLLEMA, den Begiftiger van het Burger Weeshuis te *Breda*, met dubbelverdienden lof gedagt, (†) 't zelve mag dien niet ver-

(*) Dit Reglement, volledig te vinden in de *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 947—979. en verkort in de *Leevens der Mannen en Vrouwen* bl. 242. verſchaft ons in de bepaalingen, een denkbeeld van de bykans alle verbeelding te boven gaande Pragt der *Nederlanderen* in 't *Ooſten.*

(†) Zie hier boven bl. 65.

verzwygen, van eene Edele Mevrouwe, LXXXII. BOEK.
in Grasmaand deezes Jaars, in eenen meer dan negentig Jaarigen ouderdom te *Utrecht* overleden. MARIA DUIST VAN VOORHOUT, Baronesse van *Rhede*, Vryvrouwe van *Renswoude* en *Emminkhuizen*, Vrouwe van *Mynsheerenland*, *Moerkerke* en *Middelharnas*, Douariere van den Heere FREDRIK ADRIAAN, Baron van *Rhede*, Vryheer van *Renswoude* en *Emminkhuizen*, in leeven Voorzitter des Ridderschap 's Lands van *Utrecht*, was de laatste van haaren Stam, en stelde, by Uiterſten wille, in den Jaare MDCCXLIX gemaakt, en thans door haar' dood bekragtigd, om van aanzienlyke uitkeeringen, in eenige haarer Heerlykheden, en andere, niet te spreeken, het Ambagtskinderhuis te *Utrecht*, de Weeshuizen te *Delft* en in den *Haage*, ieder voor een derde, tot haare eenige en algemeene Erfgenaamen aan, beloopende ieder derde gedeelte ruim vyfmaal Honderd Duizend Guldens. Zo groot en aanzienlyk deeze Erfmaaking is, zo nuttig moeten de byzondere eindens geoordeeld worden, waar toe zy begeerde, dat dezelve zou worden aangelegd. 't Gebeurt vaak, dat in dergelyke Gestichten zich Jongens opdoen, wier ontluikende bekwaamheden, hunne verordening tot een hooger beroep dan dat eens gemeenen Ambagtsmans en Daglooners aanduidden; doch de bekrompenheid der Middelen, of de vastgestelde Regelen dier Stichtingen, laaten veel al 1754.

niet

LXXXII. BOEK. 1754.

niet toe, die geestneiging, hoe duidelyk ook tekenende, door het noodig onderwys op te kweeken, waar door zy, indien geen eigen kragt hun uit de laagte verheffe, of byzondere Perfoonen zich huns aantrekken, onder den gemeenen hoop, nutloozer voor den Burgerstaat, dan zy anders zouden hebben kunnen worden, doorgaan. —— Ter voorkominge hier van wilde gemelde Vrouwe, dat elk deezer tot Erfgenaamen gestelde Huizen, de Inkomsten van zyn aandeel in de Erfenisse, bepaald zou aanleggen, om eenigen der bekwaamste Jongens, niet jonger dan vyftien Jaaren, af te zonderen, in de Wiskunde, Teken-Schilderkunst, Beeldhouwery, en andere Vrye Kunsten, te doen onderwyzen. Deeze Kweekelingen moesten, door eene onderscheidene Kleeding, van de andere Kinderen afgezonderd, uit deeze Erfenisse, opgebragt en onderweezen worden. —— In *Utrecht* zag men eerlang, nevens het Ambagtskinderhuis, een deftig Gebouw uit de inkomsten dier aanzienlyke Hoofdsomme opgehaald, tot Huisvesting deezer veelbelovende Jongelingen. Gelyk dit ten altoosduurenden Gedenkteken strekt van deeze welgeplaatste Milddaadigheid, heeft men alfen grond van hoope, dat eene Stichting, op welk *Nederland*, als een Kweekschool van de nutrigste Zamenleevings-Kunsten, roem mag draagen, veel nuts aan den Burgerstaat zal, toebrengen en Mannen uitleveren, die aan de Burgerlievende oog-

oogmerken der Stichteresse beantwoor- LXXXII. BOEK.
den. (*)

Strekte opgemelde Stichting, om anders dikwyls in 't duister verhoolen blyvende bekwaamheden, te voorschyn te brengen, althans de gunstigste gelegenheid tot derzelver ontwikkeling aan te bieden, dezelve brengt ons in gedagten, de Uitvinding van een Kunststuk, thans vervaardigd, door een Man, wiens opleg tot een der gemeenste Handwerken, niets van dien aart beloofde; doch, door overheerschende zugt, tot Wis en Werktuigkunde gedreeven, daar in zo goede vorderingen maakte, dat hy te *Amsterdam* openbaare Lessen in de Natuur en Starrekunde gaf, naamlyk JAN VAN DEN DAM. Een Kunststuk, door hem, met den naam van *Sphera Perfecta* betyteld, bestondt uit een Spheer, op een voetstuk, waar in een uurwerk was, geplaatst, dit bragt alle de Hemelsche Lichaamen, als ook onze Aarde, 1754. *Sphera Perfecta* door JAN VAN DEN DAM vervaardigd.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 357. *Tegenw. Staat van Utrecht*, bl. 403. Later heeft men vastgesteld, dat, onder de *Vrye Konsten*, zouden begrepen worden, het Steenhouwen, het Scheepstimmeren, het Molenmaaken, de Bouwkunde, zo in 't Burgerlyke als in den Krygh, de Zeevaardkunde, de Stuurmanskunst, de Heelkunst, het maaken van Mechanische en Astronomische Werktuigen en Horologien, zelfs het Timmeren en Metzelen en dergelyke Handwerken, zo verre dezelve tot de Bouwkunde, of eenige andere der gemelde Vryo Kunsten, volstrekt vereischt worden. *Tegenw. Staat als hier* bl. 404.

LXXXII. BOEK. 1754.

de, in beweeging, zo dat men daar, met éénen oogſlag, alles kon waarneemen wat aan het uitſpanzel voorviel; ook kon het uurwerk afgezet, en alles met de hand in beweeging gebragt worden. Het ſtelde iemand in ſtaat, om, binnen éene Maand, van de Starrekunde een uitgeſtrekter en duidelyker begrip te krygen, dan naar de gewoone wyze, door veel tyds daar aan te beſteeden. Beknoptheid, fraayheid en maakzel gaven aan dit Werktuig, den voorrang boven alle Planetariums tot nog uitgevonden, en konden de Liefhebbers het zelve by den Uitvinder en Maaker bekomen, van onderſcheide grootte, en met meer of minder byzonderheden, naar ieders verkiezing. Zyn werktuigkundig vernuft vervaardigde, veele andere Kunſtſtukken, die de bewonderende goedkeuring der Liefhebberen wegdroegen. (*)

De *Franſche* Schouwburg buiten *Amſterdam* verbrand.

Een *Franſche Schouwburg*, buiten *Amſterdam*, in den Jaare MDCCLII, aan den *Overtoomſchen Weg*, gebouwd, en, ſchoon van hout, pragtig opgehaald, en van binnen met de noodige gemakken en Tooneelcieraaden wel voorzien, ſpeelde; naa het ondergaan van veele onvoordeelige lotwisſelingen, deezen Zomer, met redelyken toeloop, tot op den twaalfden van Oogstmaand, in den voornagt, een felle brand,

(*) Medegedeelde Berigten, en *Korte Verklaaring van een nieuw geinventeerd en gemaakt Planetarium, genaamd Sphæra Perfecta vertoond in een Kunſtplaat*, door JAN VAN DEN DAM.

brand, dezelve geheel verteerde. Het in- LXXXII.
geworteld Vooroordeel tegen alle Too- BOEK.
neelvertooningen beklaagde deezen ramp ——
niet; maar juichte veel eer over dit onge- 1754.
luk, zodanig een Leerſchool van Zedeloos-
heid, gelyk men 't noemde, overgekomen;
greetig ſloeg het geloof aan een uitge-
ſtrooid gerugt, dat het vertoonen van de
Hel, aanleiding tot deezen brand gegee-
ven hadt, en dezelve, als een wraak des
Hemels, over zulk een boos beſtaan,
moest aangemerkt worden. Doch het
vondt zich beſchaamd, over alle de ge-
maakte aanmerkingen, althans gelochen-
ſtraft, toen 't bleek, dat het Spel, 's avonds
vóór den brand vertoond, de *Miſanthroo-
pe* van den beroemde MOLIERE ge-
weest was, gevolgd door eene Opera
Les Sœurs Rivales of *de Zusters Mede-
vryſters;* Stukken, waar in niets naar de
Hel gelykende te paſſe kwam. Een ver-
zuimde Kaars, werd, met grond, voor
de oorzaak gehouden. — Even verkeerd als
men over den oorſprong van dien brand
ſprak, ſchreeven zommigen het geheel
verteeren toe, aan onmedoogenheid of
kwaadaartigen yver tegen de *Franſche*
Schouwburg, welke te wege gebragt zou
hebben, dat de aangevoerde ſpuiten van
rondſom *Amſterdam*, zich met de behou-
denis van het brandend Gebouw weinig
bekreunden: de waare reden was, dat, by
het uitbarſten der vlamme, het vuur zo
hevig woedde, dat 'er geen bykomen veel
min redden aan was, waarom men de zorg
ge-

LXXXII. BOEK. 1754.

geheel aanwendde tot het bewaaren der Huizen, die te weder zyden van het brandend Gebouw, en zeer veeg, ſtonden. Gelukkig was het voor vyf en twintig duizend Guldens verzekerd. —— Van dit Gebouw, 't welk een vry grootſche vertooning maakte, ongelukkig beroofd, lieten de *Franſche* Schouwburgſpeelers den moed niet zakken, om het *Franſch Tooneel*, buiten *Amſterdam*, weder op te richten. Toen het hun mislukte, dit te doen in een Tent aan den *Amſtel*, buiten de *Utrechtſche* Poort, keerden zy na den *Overtoomſchen Weg* weder, en ſloegen naast de Puinhoopen van hun afgebrand Tooneel, een Tent of Loots op, waar zy; in de volgende Maand ten Tooneele traden, en een der Tooneelſpeelderen, by het ophaalen des Gordyns, het gezelſchap der Aanſchouweren, met eene welgepaste aanſpraak, over 't geleden ongeluk begroette, en zich met de zynen hunner, goedgunſtigheid aanbeval. (*)

't Landſchaps Tugt en Werkhuis te *Leeuwaarden* verbrandt.

Van meer leeds vergezeld, van grooter ſchade, en ernſtiger gevolgen, was het afbranden van het Landſchaps Tugt en Werkhuis, te *Leeuwaarden*, tuſſchen den twaalfden en dertienden van Slachtmaand. Een Brand, die, door de ligt aan te ſteeken Brandſtoffen van Wol en Brazilienhout, welhaast zich onredbaar vertoonde. Vyf Mansperſoonen zaten op een plaats waar

(*) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 626. 810.

waar toe men, te hunner redding, niet kon geraaken, den ſmertlykſten dood voor oogen ziende, ſtaaken zy de handen door de tralien, ſmeekende zo lang om hulpe tot dat zy, door den rook verſtikt, geen geluid meer konden geeven, en in de vlam omkwamen; ook het deerlyk lot eener gevangene Vrouwe, aan de Vallendeziekte onderheevig, die zich gelyk de andere Vrouwen, niet wist te redden, met van eene verdieping na beneden te ſpringen. Andere gevangen Mansperſoonen, waar onder eenigen zich reeds, uit benauwdheid en wanhoop, by elkander op ſtroo nedergelegd hadden, in geene andere verwagting dan door de vlamme verteerd te zullen worden, kreegen met geweld van binnen te maaken en hulpe van buiten toegebragt, uitkomst, en zagen meest allen na een goed heen komen, gelyk ook één der Vrouwen de Gevangenis ontvlugtte. Met allen mogelyken ſpoed, bragt men de aangevoerde Brandſpuiten aan den gang; doch met weinig baat, terwyl de Brand vast aanwakkerende hooger rees, langs de geſpanten van het dak opklom, de zolderingen aantaſte, te regter en ſlinker hand, door de vleugels van 't Gebouw vloog, den voorraad van Hout en Turf aanſtak, waar door de Vlam toorenshoogte in de lugt opſteeg, en, by een ſterken wind, de gloeiende vonken, als een vuurigen regen, over de Stad dreef. Welhaast ſtondt het geheele Gebouw in vollen brand; geen moeite, geen wakkerheid kon tot

LXXXII. BOEK. 1754.

LXXXII. BOEK. 1754.

reddinge baaten; weshalven men deeze met vrugt aanwendde, tot behoud van het nabyſtaand Blokhuis, of de Gevangenis van het Hof Provinciaal, 't welk reeds aangeſtooken, de elende ſcheen te zullen vermeerderen. By 't vlytbetoon ter behoudenisſe, kwam het omloopen van den wind, waar door het gevaar van het Blokhuis verminderde, Stads Turfhuis en Ammunitiehuis behouden bleef, en de zorg der Brandblusſeren zich alleen behoefde te bepaalen, aan het Timmerhuis, en een groote ſchuur met Hooi, reeds met Brandzeilen bedekt. Met het aanbreeken van den dag lag dit Gebouw, voor omtrent honderd Jaaren gefticht, geheel in puinhoopen, asch en koolen. De nieuwsgierigheid heeft geene voldoening bekomen, wegens de oorzaak van dit Ongeval, 't welk hoe erg, nog erger dreigde af te loopen.

Op een buiten gewoon beſchreeven Landdag, in de volgende maand gehouden, beſloot men tot den weder opbouw van het Tugt en Werkhuis, en volmagtigden de Staaten de Raaden in den Hove Provinciaal, om de Gevangenis der behoudene Tugtelingen thans op het Blokhuis, zittende, in een Uitbanning te veranderen, voor zo langen tyd als zy anders, naar geſtreeken vonnis, zouden hebben moeten gevangen blyven. Dit was het lot van één en twintig Tugtelingen, waar onder vier Mansperſoonen, die volgens gewoon gebruik omtrent de Bannelingen,

naa

naa het voorleezen van dit nieuwe Vonnis een Gulden reisgeld kreegen, om daar mede, binnen daags Zonneschyn van dien dag, *Leeuwaarden*, en binnen drie dagen, *Friesland* te ruimen. Veelen beviel deeze vryheid, waar in zy nu konden deelen, met twaalf die by den brand zich weggemaakt hadden. Onder de Vrouwen stortten eenige traanen over haar lot, bekommerd hoe zy, gebannen buiten *Friesland*, in 't holst van den Winter, aan de kost zouden geraaken. —— Voorts beslooten de Staaten, om zodanige Overtreeders van 's Lands Wetten, en andere Misdaadigers, als men, zints eenige Jaaren, gewoon geweest was, tot den arbeid in het Landschaps Tugt en Werkhuis te verwyzen, met het Banvonnis buiten *Friesland* te straffen, tot dat het Huis weder in staat zou weezen, dit slag van Boosdoenders en Kwaadwilligen te bevatten en te bewaaren. (*) — Binnen twee Jaaren herrees dit Huis, volheerlyk uit zyne asschen, en mag *Friesland* thans op een Tugt en Werkhuis boogen, dat voor geen Gesticht van dien aart in een der andere Gewesten behoeft te wyken. (†)

LXXXII. BOEK. 1754.

Ondanks de herhaalde Waarschuwingen door de Collegien ter Admiraliteit, ingevol-

1755.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 1316. voor 't Jaar 1755. bl. 57. enz.

(†) *Tegenw. Staat van Friesland, II. D. I. Stuk* bl. 126.

LXXXII. BOEK. 1755.

volge van een Beſluit der Algemeene Staaten van den Jaare MDCCXLVII, waren verſcheide Schippers en Stuurlieden deezer Landen in gebreke gebleeven, om de Vaartuigen van *Algiers* of andere *Franſche* en *Moorſche* Volken, zodanig te bejegenen, als de Verbintenisſen der Staaten met die Volken vorderden; ter voorkoming dier moeilykheden, gaven 's Landsvaders, in den Jaare MDCCLIII, een Voorſchrift uit, hoe de *Nederlandſche* Schippers zich omtrent de *Turkſche* en *Moorſche* Vaartuigen, met welke het Gemeenebest in vrede was, moeſten gedraagen, alle vyandlykheid ſtreng verbiedende, en gelastende hunne Vlaggen en Paſſen op de bepaalde wyze te vertoonen. (*) Schikkingen omtrent Paſſen van de oude en nieuwe Prent en Snede, dienden tot meerder beveiliging, der Zeevaarenden, tegen allen overlast der Roveren. De *Hollandſche* Conſul PARAVICINI hadt, in Grasmaand des Jaars MDCCLIV, de bovenſtukken der nieuwe Paspoorten aan den Dei van *Algiers* overgeleverd, die, te deezer gelegenheid, zyne voldoening betuigde, over de Schikkingen van hunne Hoog Mogenden, en onder andere verklaarde; „ Dit is alles zeer wel! De *Hol-*
„ *landſche* Schippers moeten zich ſlegts
„ wagten, van op onze Kaapers te ſchie-
„ ten, indien de *Franſchen* niet op dezel-
„ ve

Gedraagene voorzorgen om den Vrede met de *Algerynen* te bewaaren.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. 790.

„ ve geſchooten hadden, zy zouden in de LXXXII.
„ laatſte ongelegenheid niet geraakt zyn, BOEK
„ en ik heb gemeend te moeten doen, 't
„ geen ik gedaan heb, ten einde zy zich 1755.
„ voortaan omzigtiger jegens ons gedraa-
„ gen!" Hier op verzekerde de Heer PARAVICINI den Dei; „Dat hun Hoog „ Mogenden, altoos gewoon eene behoor-„ lyke agting te vertoonen, voor de Mo-„ genheden, met welke zy in Vrindſchap „ leeven, reeds, op de zwaarſte ſtraffen, „ aan hunne Schippers verboden hadden, „ op de *Algierſche* Vaartuigen, die zy „ mogten ontmoeten, te ſchieten." De Dei toonde zich zeer geneegen, om alles van zynen kant, toetebrengen, wat het veroorzaaken van moeilykheden kon voorkomen; en in 't Vrede-verdrag werd een Artykel ingelascht, wegens de nieuwe Paspoorten, tot genoegen van den *Hollandſchen* Conſul; en werd des aangaande den Reederen en Schipperen, hier te Lande, de noodige bekendmaaking gedaan. (*)

Deeze verrigtingen ſcheenen den Vrede met *Algiers*, die reeds meer dan acht en twintig Jaaren ſtand gehouden hadt, en door 's Lands hooge Magten zo zorgvuldig was aangekweekt, te zullen doen volduuren; en zou dit, zonder den moord aan den toenmaaligen Dei gepleegd, waarſchynlyk het gevolg geweest hebben. Dan deeze werd, in Wintermaand des Jaars MDCCLIV, Moord aan den Dei gepleegd.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 422—425.

LXXXII. BOEK. 1755.

MDCCLIV, in zyn Paleis, door een Pistoolschoot, om 't leeven gebragt. Het Krygsvolk hadt eene Zamenzweering tegen hem gemaakt, op den tyd van de betaaling der Soldye volvoerd; de Thesaurier kwam door handen van dit zelfde Vloekgespan om, en het Opperhoofd van 't zelve zette zich op den zetel van den Dei, in de vaste verwagting dat hy tot het bekleeden dier Waardigheid zou worden uitgeroepen, waar toe hy last begon te geeven; doch eenige Officieren van den vermoorden Dei, beslooten op de Vloekverwanten aan te vallen: geholpen door veelen van hunnen Aanhang schooten zy de voornaamste der Zamenzweerderen, en onder deezen derzelver Opperhoofd, dood: terstond ALI EFFENDI AGA, Hoofd der *Moorsche* Ruitery, tot Dei uitroepende.

Gerugten en tydingen der Vredebreuke met *Algiers*.

De maare van dit voorval vloog in Lentemaand, niet herwaards over, of de Kooplieden vreesden voor eene Vredebreuke: eene vrees die welhaast aanwiesch door zeer bedenklyke tydingen uit *Marseille*, dezelve uitdruklyk vermeldende, welke terstond van hooger hand werden bekend gemaakt. Dan scheen die vrees te moeten verdwynen, wanneer, kort daar op, Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteit te *Amsterdam*, tot geruststelling van allen, wien het mogte aangaan, verzekerden, dat, volgens Brieven van den Consul PARAVICINI aan den Staat, de jongst bekragtigde Vrede, op den vyf-

vyftienden van Sprokkelmaand nog ſtand hieldt. Veelen ſloegen nu de eerſte Bekendmaakingen in den wind, niet bedenkende, dat de Berigten uit *Marſeille*, ſchoon ſlegts op mondlyke overleveringen van laater tyd rustende, duidelyker ſpraken dan die uit *Algiers*, ſchoon deeze volkomen waarheid behelsden. Hoe wel de gerugten van een Vredebreuk toenamen, konden zy de hoop, op de tyding des Staatsdienaars gebouwd, niet doen wankelen, en hieldt deeze ſtand, tot dat in Grasmaand Brieven van dien Conſul, de Oorlogsverklaaring buiten allen twyfel ſtelden. LXXXII. BOEK. 1755.

Men verſtondt toen, dat, zints den vyftienden van Sprokkelmaand, te *Algiers* alles in beweeging was, door 't gemor van 't Krygsvolk en 't Gemeen, even zeer om Oorlog ſchreeuwende, met bedreiging van tot het uiterſte te zullen komen, wanneer men niet terſtond, den Vrede met eenigen der *Chriſten* Mogenheden verbrak. Dit dol begrip nam hand over hand toe. De nieuwlings aangeſtelde Dei, benevens zyne Staatsdienaaren, voor de woede des misnoegden Volks dugtende, ſpanden den Divan, om te beraadſlaagen tegen welk eene Mogenheid, zy den Oorlog zouden verklaaren. Dat dit moest gedaan worden, wilden zy hunne Hoofden bewaaren, leedt geen twyfel meer. Regtmaatigheid kon in deeze keuze de wet niet voorſchryven, Belang moest het Raadsbeſluit opleveren; een Oorlog, die het meeſte en zeDe Oorlog door den Dei verklaard.

LXXXII. BOEK. 1755.

kerſte voordeel beloofde, zou het Volk aangenaamst weezen. De raadſlag luidde „ dat, naardien de *Hollanders* veele „ en rykgelaadene Schepen op Zee hadden, en 't getal hunner Oorlogſchepen, „ om dezelve te dekken, niet zo groot „ was, als dat der *Franſchen* en *Engelſchen*, het breeken met de *Hollanders* „ veiligst en voordeeligst zou weezen." De Dei, in de maatregelen zyns Voorzaats treedende, mogt veele redenen, ten voordeele der *Hollanderen*, bybrengen, en, onder andere, verklaaren, „ dat zy de „ Verbintenisſen altoos ſtipt naakwamen, „ ryke Geſchenken overzonden, en geen „ de minſte reden van klaagen opleverden," hy yverde, met gevaar, te vergeefsch. De Divan zou wel gehoor geleend hebben aan zyne bedenkingen, ons Land zo zeer tot eere ſtrekkende, als het tot ſchande diende, dat eene verzwakte Zeemagt, 't zelve boven alle andere *Chriſten-Volkeren* ten doel des Oorlogs ſtelde; maar de vrees voor een Opſtand, en een Bloedbad, hadt de overhand; het Gemeen moest te vrede geſteld, en de raadſlag van den Divan werd een volledig Beſluit. De bekendmaaking hier van ſtilde het morrend ongenoegen, en de Weerſpannelingen, die reeds het moordgeweer tegen den Dei gewet hadden, lagen 't zelve wel voldaan neder.

Een Amptenaar van den Dei, vervoegde zich, 's volgenden daags, by den *Nederlandſchen* Conſul PARAVICINI, met dee-

deeze onaangenaame boodſchap. „ Myn Heer, Conſul! de voortreflykſte Dei „ zendt my tot u, om u te verklaaren, „ dat 'er een Beſluit genomen is, om den „ *Hollanderen* den Oorlog aan te doen, „ en dat het, derhalven, gevoeglyk is, „ dat gy van hier vertrekt; maar dat hy „ u, uit eene byzondere gunst, den tyd „ van twee maanden toeſtaat om u naar „ dit bevel te ſchikken. Gy moet wel „ zorg draagen, van met geen *Turk*, „ *Moor*, of *Christen*, te ſpreeken, om den „ voortreflykſten Dei van gevoelen te doen „ veranderen; dat doende, zoudt gy uw „ Hoofd in gevaar ſtellen." PARAVICINI antwoordde, „ dat het oogmerk „ van den Dei zou worden nagekomen." — 's Anderen daags verſcheen die Amptenaar weder, met eene nadere verklaaring van 's Deis welbehaagen, op den toon der volſtrekſte eigendunklykheid, betuigende; „ De tegenwoordige wil van „ den voortreflykſten Dei is, dat gy, in „ ſtede van twee maanden met uw vertrek „ te wagten, de eerſte gelegenheid daar „ toe, zo ras mogelyk, zult waarneemen. „ Weet ook, dat zo dra de Xebecqen in „ Zee zullen geloopen zyn, alle *Hollandſche* Schepen, welke zy op Zee ontmoeten, voor goeden prys zullen verklaaren, en Schip, en Laading, en Manſchap." —— Een Bevel van dien dringenden aart bewoog den Conſul, om, met allen ſpoed, alles tot zyn vertrek gereed te maaken. De beſchikking van het

LXXXII. BOEK. 1755.

LXXXII. BOEK. 1755.

noodwendige deedt hem nog veertien dagen te *Algiers* vertoeven, in geduurige vrees van, op nieuw, onaangenaame boodſchappen te zullen ontvangen, tot dat hy zich eenigzins gerust geſteld vondt, door eene weete van wegen den Dei, „dat het „ Tydsbeſtek van twee maanden zou ſtand „ grypen, ten aanziene der *Hollandſche* „ Schepen, en dat de Xebecqen, voor den „ twintigſten van Grasmaand, geene vy„ andlykheden tegen dezelve zouden plee„ gen." — De algemeene kennis, die PARAVICINI van den onbeſtendigen aart der *Algerynen*, en de nog verſche proeve, welke hy van de veranderlykheid des Deis hadt, deedt hem op die belofte niet veel vertrouwen, en bediende zich van het eerſte Schip, 't welk na *Gibraltar* vertrok, om de Heeren BUTLER, Conſuls van den Staat, aldaar te onderrigten van het gevaar, 't welk de *Hollanaſche* Schepen liepen van de *Algerynen*. Zelve ging hy met zyn Huisgezin en Goederen aan boord naa een *Engelsch* Schip, om na de eerſte Haven in *Provence* over te ſteeken.

Schoon de Oorlogsverklaaring tegen de *Hollanders* genoeg was, om het misnoegen der *Algerynen* te doen bedaaren, wilde de Divan, den Oorlog. verklaard zynde, het Volk een volkomen genoegen ſchenken, door hun Rooflust meerder ruimte te geeven, en de Kaapvaard open te ſtellen tegen alle Mogenheden, wier Zeemagt geen gedugt vertoon maakte;

maakte; van hier de voorſlag om met alle Volken, *Frankryk* en *Engeland* uitgezonderd, te breeken. De Conſuls van *Zweeden* en *Deenemarken* wisten, zo men wil, door Geſchenken, en door den AGA der *Moorſche* Ruiterye, wiens gezag en invloed te *Algiers* veel vermag, in hunne belangen te trekken, deezen ſlag af te keeren. 's Keizers Conſul gelukte dit niet, waar om hy het gevaar, waar aan hy zich vondt bloot geſteld, ziende, nog voor het einde van Lentemaand, vertrok en te *Livorno* aanlandde. LXXXII. BOEK. —— 1755.

Onmiddelyk naa de Oorlogsverklaaring, repte alles te *Algiers* de handen, om Vaartuigen ter Roof- en Kaapvaard uit te rusten. Reeds met den aanvang van Lentemaand, lagen 'er eenige Xebecqen gereed, en men ſprak van een nog grooter aantal toe te rusten; doch gebrek aan bekwaame Stuurlieden, en bevaare Manſchap, vertraagde dit werk, waar om de Dei na alle plaatzen langs de *Algierſche* kust zondt, om zo veel Zeelieden, als men bekomen kon, te werven.

MAHOMETH DE V, in Wintermaand des afgeloopen Jaars te *Conſtantinopole* overleden zynde, werd onmiddelyk door zyn Broeder OSMAN DEN III opgevolgd, en deeze voor Keizer uitgeroepen. De Baron de HOCHEPIED, Afgezant van hunne Hoog Mogenden by de *Ottomanniſche Porte* hadt, in 't begin van Louwmaand gehoor, by den eerſten Vizier, om zyne Gelukwenſchingen af te leggen, die twee

Hoop dat de Porte de *Algarynen* tot den Vrede zou beweegen.

LXXXII. BOEK. 1755.

twee dagen laater den gemelden Baron weder ten Gehoor noodigde, te welker gelegenheid hem een Brief van den Grooten Heer werd overgeleverd, aan hunne Hoog Mogenden, tot Bekendmaaking van zyn komst tot den Throon, vergezeld van eene gunſtige aanſpraak des Groot-Viziers, met verzekering, dat de nieuwe Keizer geneigd was alle de Verdragen, die ten tyde zyner Voorzaaten ſtand gegreepen hadden, onſchendbaar in agt te neemen. —— Eenigen gisten, dat de dood van den vreedzaamen Sultan MAHOMETH DEN V, de *Algerynen* tot het vorderen van den Oorlog hadt aangezet, in hoope dat zy ſteun zouden vinden, in diens Opvolger OSMAN DEN III, verwagtende, dat deeze, door Krygszugtiger geest gedreeven, dien ſtap zou goedkeuren; doch niets ſcheen grond te geeven, om zulks te wagten. Hier te Lande vleide men zich met het denkbeeld, dat de *Ottomanniſche Porte*, die met geweld doorgedronge Vredebreuk, hoogst zou mishaagen: naardemaal het rooven der *Algerynen* den *Levantſchen* Handel, voor de *Turken* zelve zeer veel naadeels toebrengt, en was men niet zonder hoope, dat de altoos veelvermogende Vertogen der Porte de *Algerynen*, hoe zeer ook op roof verhit, tot bedaarder gedagten zouden beweegen, althans de ſpraak ging, dat de Afgezant van deezen Staat ten Hove des Sultans, last ontvangen hadt, om ten dien einde de ernſtigſte verzoeken te doen.

Hier

1755.

Hier op, nogthans, liet men het in de *Vereenigde Gewesten* niet aankomen: een kragtdaadiger en zekerder middel, tot bedwang der Zeerooveren, beſtondt in Oorlogſchepen na de *Middelandſche Zee* te zenden, tot dekking der Zeevaard, en afbreuk van den Vyand. Terwyl de *Oost-Indiſche* Maatſchappy een Berkantyn toerustte, om op de t'huiskomende *Oost-Indiſche* Schepen te kruiſſen, en dezelve van de Vredebreuk te verwittigen, bragt men verſcheide Oorlogſchepen in gereedheid, om na de *Middelandſche Zee* te ſtevenen. Herhaalde Waarſchuwingen van de Admiraliteit te *Amſterdam*, maanden het Volk, onder bedreiging der ſtraffe, op de nalaatigen geſteld, aan, om zich, zonder uitſtel, binnen een' bepaalden tyd, aan boord te begeeven, van de ſchepen der Zeevoogden onder welken zy dienst genomen hadden. — Ook maakte die Zeeraad bekend, dat, met den eerſten goeden wind, naa den eerſten van Bloeimaand, Convoy zou verleend worden, na *Liſſabon* en *Cadix*, en dat de Capiteins gelast waren, alle zodanige Schepen der Ingezetenen van deezen Staat, als van hun geleide zich zouden willen bedienen, tot zo verre te vergezellen, als deeze hunne beſtemming eenigzins zou toelaaten. — Vervolgens verleende men dit Jaar, van tyd tot tyd, Convoy, zo na *Cadix*, als de *Middelandſche Zee*, tot *Livorno* toe, en na *Smirna*. Twee Oorlogſchepen door de Admiraliteit van *Amſter-*

Oorlogstoerustingen hier te Lande.

LXXXII. BOEK. 1755.

twee dagen laater den gemelden Baron weder ten Gehoor noodigde, te welker gelegenheid hem een Brief van den Grooten Heer werd overgeleverd, aan hunne Hoog Mogenden, tot Bekendmaaking van zyn komst tot den Throon, vergezeld van eene gunſtige aanſpraak des Groot-Viziers, met verzekering, dat de nieuwe Keizer geneigd was alle de Verdragen, die ten tyde zyner Voorzaaten ſtand gegreepen hadden, onſchendbaar in agt te neemen. —— Eenigen gisten, dat de dood van den vreedzaamen Sultan MAHOMETH DEN V, de *Algerynen* tot het vorderen van den Oorlog hadt aangezet, in hoope dat zy ſteun zouden vinden, in diens Opvolger OSMAN DEN III, verwagtende, dat deeze, door Krygszugtiger geest gedreeven, dien ſtap zou goedkeuren; doch niets ſcheen grond te geeven, om zulks te wagten. Hier te Lande vleide men zich met het denkbeeld, dat de *Ottomanniſche Porte*, die met geweld doorgedronge Vredebreuk, hoogst zou mishaagen: naardemaal het rooven der *Algerynen* den *Levantſchen* Handel, voor de *Turken* zelve zeer veel naadeels toebrengt, en was men niet zonder hoope, dat de altoos veelvermogende Vertogen der Porte de *Algerynen*, hoe zeer ook op roof verhit, tot bedaarder gedagten zouden beweegen, althans de ſpraak ging, dat de Afgezant van deezen Staat ten Hove des Sultans, last ontvangen hadt, om ten dien einde de ernſtigſte verzoeken te doen.

Hier

1755.

Hier op, nogthans, liet men het in de *Vereenigde Gewesten* niet aankomen: een kragtdaadiger en zekerder middel, tot bedwang der Zeerooveren, beſtondt in Oorlogſchepen na de *Middelandſche Zee* te zenden, tot dekking der Zeevaard, en afbreuk van den Vyand. Terwyl de *Oost-Indiſche* Maatſchappy een Berkantyn toerustte, om op de t'huiskomende *Oost-Indiſche* Schepen te kruisſen, en dezelve van de Vredebreuk te verwittigen, bragt men verſcheide Oorlogſchepen in gereedheid, om na de *Middelandſche Zee* te ſtevenen. Herhaalde Waarſchuwingen van de Admiraliteit te *Amſterdam*, maanden het Volk, onder bedreiging der ſtraffe, op de nalaatigen geſteld, aan, om zich, zonder uitſtel, binnen een' bepaalden tyd, aan boord te begeeven, van de ſchepen der Zeevoogden onder welken zy dienst genomen hadden. — Ook maakte die Zeeraad bekend, dat, met den eerſten goeden wind, naa den eerſten van Bloeimaand, Convoy zou verleend worden, na *Liſabon* en *Cadix*, en dat de Capiteins gelast waren, alle zodanige Schepen der Ingezetenen van deezen Staat, als van hun geleide zich zouden willen bedienen, tot zo verre te vergezellen, als deeze hunne beſtemming eenigzins zou toelaaten. — Vervolgens verleende men dit Jaar, van tyd tot tyd, Convoy, zo na *Cadix*, als de *Middelandſche Zee*, tot *Livorno* toe, en na *Smirna*. Twee Oorlogſchepen door de Admiraliteit van *Amſter-*

Oorlogstoerustingen hier te Lande.

LXXXII. BOEK. 1755.

je ſtondt beraadſlaagd te worden, om den *Algerynen* verderen afbreuk te doen. (*) Dat men hier toe beſloot, is af te neemen, uit het eerſte geval in deezen Oorlog, zonderling genoeg om onderſcheiden vermeld te worden, als een tafereel van uiterſte benauwdheid, en vreemdſten lotwisſel opleverende. ADRIAAN VAN DER KAM, voorheen Commandeur onder de Admiraliteit van *Zeeland*, was toen de Vrede hem geen vooruitzigt van beſtaan of bevordering, in 's Lands Zeedienst beloofde, te raade geworden, als Capitein ter Koopvaardy te vaaren. Reeds in den Jaare MDCCLII, zeilde hy van *Middelburg* na de *Middellandſche Zee*, van de eene Haven op de andere vaarende, zonder in 't Vaderland weder te keeren. Met het begin deezes Jaars, bevondt hy zich te *Venetien*, van waar hy in Sprokkelmaand onder zeil ging, om na *Vigos* in *Spanje* te ſtevenen. Het Fregat, door hem gevoerd, was wel geboord voor zes en twintig Stukken Geſchuts; doch hadt niet meer dan veertien kleine Stukjes op, en even zo veel Manſchap aan boord, eene geringe verdeediging en zwakke bemanning, doch ter Handelvaard genoeg, en geſchikt naar de weinige waarſchynlykheid van gevaar: by zyn vertrek van *Venetie*, wist men daar nog niets van

Ontmoeting van den Capitein ADRIAAN VAN DER KAM met de *Algerynen*.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 154. 163. 206. 213. 220. voor 't Jaar 1756. bl. 441.

van de Vredebreuk. Door Storm en On- LXXXII.
weer op zyne reis vertraagd, was hy, op BOEK.
den veertienden van Grasmaand, tot het
Eilend *Tvica* gevorderd. Hier ontdekte hy 1755.
drie *Turkſche* Xebecqen, die blykbaar hun best deeden, om by hem te komen, gelyk gelukte. VAN DER KAM, van alles kwaads onkundig, en niets van dien aart vermoedende, deedt alles wat de Bevelen van den Staat, by het ontmoeten van *Turkſche* Vaartuigen, vorderen. Doch, in ſtede dat de Stuurman, dien hy met zyn Pas aan 't boord van een der Xebecqen zondt, met de manſchap te rug kwam, bevonden zich in de ſloep twaalf *Turken*, met het geweer onder de lange kleederen verborgen. De Capitein ontving de Officiers met alle beleefdheid, die de *Hollandſche* netheid preezen en verzogten de Kajuit te zien. Het uitzetten der Barkasſen van de Xebecqen, waar in men Beddegoed, Kaarten en Boeken pakte, baarde niet weinig agterdenken, by den Stuurman van VAN DER KAM, zyne blykbaare ongerustheid tragtte men te verdryven, door te zeggen dat zyn Pas goed was, en men ſlegts voor hadt eenig water van zyn Capitein te verzoeken.

Op die verraaderlyke wyze met de Barkasſen aan boord van 't Fregat genaderd, ſprongen 'er tusſchen de veertig en vyftig *Turken* over, die het Volk met het platte hunner Sabels ſloegen, tot op 't hembd uitkleedden, en onder den Scheldnaam van *Honden* na de Sloep dreeven, welk lot ook den Capitein te

LXXXII. BOEK. 1755.

beurt viel, in weerwil zyner bedreiging van na *Algiers* te zullen zeilen, om over hun te klaagen. Indien hy niet zweeg bedreigden zy hem met een oogenbliklyken dood, en hy werd met zyn Volk na de Xebecq gevoerd. Hy kon niet te weeten komen wie de Capitein was; doch vernam de Vredebreuk, als mede dat zyn Schip prys was, en hy benevens zyn Volk Slaaven. Geen donderflag kon ſchriklyker klinken dan die tyding, verbaasdheid en wanhoop ſtondt op aller weezens, vergeefſche traanen vloeyden uit de oogen, en vrugtlooſe jammerklagten vervulden de lugt. Het Fregat werd na *Algiers* opgezonden en het Volk op de drie Xebecqen verdeeld: waar zy alle mishandeling moeſten verduuren. Tegen den avond zag men land, de Stuurman der *Algerynen* begeerde uit VAN DER KAM te weeten, waar hy het voorhieldt: deeze antwoordde *St. Martyn*, een uithoek aan de *Spaanſche* Wal. De *Turkſche* Stuurman beweerde dat het *Tvica* was; waar uit VAN DER KAM opmaakte, dat deeze zich twintig mylen vergiste, en, gelyk hy zyn Stuurman te kennen gaf, hoope op verlosſing uit de Slaaverny ſchiep. De *Algerynen* zetten hun kours voort, en den volgenden dag ontdekte hy nog duidelyker hunnen misſlag, alle verkenningen weezen uit, dat zy de Baai van *Alikanten* naderden. VAN DER KAM zag vyf *Spaanſche* Xebecqen onder den wal, van dit bemoedigend gezigt, gaf hy kennis aan zyne lotgenooten, die zich met hem op dezelfde Xebecq bevon-

vonden. De Xebecqen ontgingen het oog der *Algerynſche* Stuurmans niet; doch hy hieldt ze voor *Catelaanſche* Barken. Schoon de Commandeur, naar zyn gevoelen gevraagd, onbewimpeld zyne meening verklaarde vondt dezelve geen ingang by de *Algerynen*, die geen vermoeden hadden, dat 'er *Spaanſche Xebecqen* in Zee zouden weezen, en zich in hun begrip verſterkten, om dat de *Spanjaarden* gewoon waren hunne Xebecqen, op de *Turken* afgezonden, altoos door één of twee kloeke Oorlogſchepen te laaten dekken. LXXXII. BOEK. 1755.

Het meer opkomen van den dag bevestigde de giſſing des Commandeurs. De *Turkſche* Stuurman wendde na de *Algerynſche Xebecq*, die 't Opperbevel voerde, hy kreeg last meer van den *Spaanſchen* wal af te houden, na de *Moorſche* kust koers te ſtellen, en, daar de *Spanjaards* op hun afkwamen, alles tot een gevegt gereed te maaken, en dezelve dan in te wagten. Alle poogingen om de *Spanjaarden* in zulk een ſtand te brengen, dat zy dezelve konden enteren mislukten. De *Spaanſche* Bevelhebber toonde, dat hy een wakker Krygsman en een goed Zeeman was. Toen deeze met de vier onder hem ſtaande Xebecqen, onder 't bereik van 't Geſchut der *Algerynen* gekomen was, heeſchen deezen de vlag op, en deeden ieder een ſchoot, onder een ſchriklyk getier, met de uiterſte veragting, de vyf *Spaanſche* Xebecqen niet meer tellende, dan vyf Waterhoenders. Deeze naderden,

LXXXII. BOEK. 1755.

den, ondertusschen, in een welgeregelde slagorde geschaard, zeilden de vyanden een en andermaal, onder 't geeven van de laag, voorby. t' Gevegt duurde van half zeven in den morgenstond tot 's nagts ten elf uuren.

Het zonderling beloop en de gelukkige uitslag kwam hier op neder. By den aanvang des Gevegts werd VAN DER KAM, met zyne Officieren, in een hoek van een zeilkooi geslooten, en door vier gewapende *Turken* bewaard. Akelige toestand in het tegenwoordig tydstip, en vermeerderd door het vooruitzigt op zeer mögelyke elenden! Slaaf, beroofd van alle middelen om zich te redden, blootgesteld aan 't vernielend kanon. Welk een keer de zaak nam, zy konden zich niets dan het ergste voorstellen, en althans niet hoopen op een zo gunstigen lotwissel, als, naa 't uitstaan van duizend doodsangsten, hun, te beurt viel. Schooten de *Turken* tegen de *Spanjaarden* te kort, het was niet vreemd dat zy beslooten, den brand in 't buskruid te steeken, en het Vaartuig met alles in de lugt te laaten springen; beslooten zy tot de overgave, zy konden hun eigen Slaaven de vryheid misgunnen, en het leeven beneemen. Het Schip, reeds een menigte van grondschooten bekomen hebbende, kon zinken, en zy in 't water een gewissen dood vinden. Zelfs de *Spanjaarden* meester wordende konden, in dolle woede, zonder Vriend of Vyand te onderkennen, alles wat hun voorkwam, nedersabe-

belen. — VAN DER KAM bevondt zich op de buitenſte der *Algerynſche* Xebecqen, die aan 't heevigst vuur blootgeſteld, zo zwaare grondſchooten bekomen hadt, dat dezelve dreigde te zinken. Dit ongeluk was zyne en der zynen behoudenis. Zy werden boven geroepen, en hoorden de onverwagte betuiging des *Turkſchen* Capiteins, dat zy *Vry* en de *Algerynen* thans *Slaaven* waren; hem verzoekende voor hun by de *Spanjaarden* te ſpreeken. VAN DER KAM belooft het, doch gaf tevens te verſtaan, dat geen voorſpraak baaten zou, zo lang de vlag bleef waaijen en alle de zeilen byſtonden. Hier op kreegen de Commandeur en zyn Stuurman ieder een Sabel in de vuist, om, naar welgevallen te gebieden; onmiddelyk beval hy de Vlag te ſtryken en de Fok te laaten vallen. Het vuur der *Spanjaarden* hieldt, egter, aan; hy zondt Volk na beneden, om het groote lek te ſtoppen, en de *Turken*, in alles zeer gewillig gehoorzaamende, hielpen hem het geſchut over boord werpen. Het dek lag vol dooden en gekwetsten, anderen ſmoorden om laag in 't water; de tyd liet niet toe de dooden in Zee te werpen. VAN DER KAM riep de naaſte *Spaanſche* Xebecq toe, dat men met ſchieten zou ophouden; dewyl de *Turken* zich wilden overgeeven: naa nog eene laag doorgeſtaan te hebben, zonden de *Spanjaarden* Barkaſſen na de *Turkſche* Xebecq, waar op hy zich bevondt; doch geen *Spanjaarden* wilden aan boord komen;

LXXXII. BOEK. 1755.

LXXXII. BOEK. 1755.

men: in deezen nood moest ieder, volgens 't bevel van VAN DER KAM, die het geſtopte lek weder hadt doen openen, waar door de Xebecq ten naaſten by vol water liep, en op zyde ſloeg, om een goed heen komen zien. Eene deerlyke vertooning, gezonde, gekwetste, en doode *Turken*, 't Volk van den Commandeur, dreeven, met alles wat uit de Xebecq ſpoelde, door elkander. De eenige kans ter lyfberging was in Zee te ſpringen, en na de digtst byliggende *Spaanſche* Barkas te zwemmen. VAN DER KAM met de zynen deedt dit, biddende *Chriſtenſlaaven* te willen bergen: gelyk onverwyld geſchiedde. Veertig *Turken*, de eenigen, die van twee honderd vyftig Man op dat Vaartuig, welke niet in 't gevegt of door 't water ſneuvelden, werden opgevischt.

Allervriendlykst was 't onthaal aan 't boord des *Spaanſchen* Bevelhebbers van dit Smaldeel Xebecqen, die, verſtaan hebbende wie de Commandeur en zyn geval was, als mede hoe nog verſcheide van diens Volk op de andere *Algerynſche* Xebecqen zich bevonden, wel gaarne van den aangebooden dienst ter hulpe, om die mede te bemagtigen, gebruik maakte. De doorſchoote Zeilen beletten den *Algerynen* het vlugten. In 't hervatte gevegt, ſchoot eerst een der *Algerynen* te kort, en begon de Vlag geſtreeken hebbende, te zinken. VAN DER KAMS Volk op dit Vaartuig was in leeven, en werd met eenige *Turken* gered. De ander 's nagts ten elf uuren

hui-

buiten ſtaat van verdeediginge gebragt zynde, wilde de Capitein der *Turken* het vuur in eigen kruid ſteeken: doch daar in door de *Mooren* verhinderd, gaven zy hunne gereedheid ter overgaave te kennen, 't Volk werd afgehaald uit het Schip 't geen, gelyk de twee andere, in de diepte verzonk. Zy bragten vierhonderd zes en negentig Gevangenen te *Cartagena* op, omtrent zes honderd waren 'er geſneuveld; toen VAN DER KAM ze in ketenen zag ſlaan, en hun over hun lot troostte, kreeg hy ten antwoord, *Geduld: Capitein! 't is de Fortuin der Zee!* Met die zelfde koelheid, hadt de Capitein van de tweede vermeeſterde *Algerynſche* Xebecq, aan 't boord der *Spaanſche* gebragt, binnen treedende, als of 'er niets gebeurd was, in 't *Spaansch* gezegd *Goeden avond Heeren.* (*) LXXXII. BOEK. 1755.

Was de Beſtelling op de Voogdyſchap, en 't aankleevende van dezelve, over de Vorſtlyke Kinderen, in gevalle de Gouvernante, geduurende derzelver Minderjaarigheid mogt overlyden, in *Gelderland* als uit den boezem der Beſtuurderen van dat *Friesland* voorziening op de Voogdyſchap.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 1161. VAN DER KAM, naa zo veel rampſpoeds gelukkig doorgeworſteld te hebben, kwam in 't Vaderland en ſtak, als eerſte Luitenant, onder Cap J. STAVORINUS in Hooimaand des Jaars 1756. in Zee, om een Convoy na de Straat te geleiden, en aanvaardde, dien Capitein in de *Middelandſche Zee* overleden zynde, het Scheepsbevel. *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 216.

LXXXII. BOEK. 1755. dat Gewest, in 't verloopen Jaar, voortgekomen. (*) Haare Koninglyke Hoogheid begeerde dat andere Gewesten hier op desgelyks bedagt waren, en ſchreef, met het einde van Lentemaand deezes Jaars, Staaten van *Friesland*, verzoekende dat zy vier Heeren, benevens de Lands-Secretaris, zouden benoemen en gelasten om, wegens dat gewigtig ſtuk, met haar een Plan te vormen. Men marde niet om aan dit verzoek te voldoen, en reeds, eer Grasmaand ten einde liep, hadden vier Heeren, uit de vier Kwartieren benoemd, benevens den Secretaris, over dit ſtuk gehoor by de Gouvernante: en werd den twaalfden van Zomermaand ten opzigte van *Friesland*, met goedkeuringe dier Vorſtinne, een Reglement vastgeſteld, 't geen in de groote hoofdzaaken wel zamenſtemde met de Bepaalingen in *Gelderland* gemaakt; doch eenige wyzingen kreeg, geſchikt naar het Landsbeſtuur in dat Gewest, en daarom eenige nadere melding verdient.

„ De Meerderjaarigheid werd op de „ vervulde Achttien Jaaren bepaald. — „ Betreffende de Opvoeding, zou haare „ Koninglyke Hoogheid verzogt worden „ eenige Perſoonen, en onder deezen ten „ minſten één van de Leden der Regeeringe van *Friesland*, of meer, naar „ evenredigheid dezelve uit andere Ge-

„ wes-

(*) Zie hier boven bl. 157.

„ westen zouden worden genomen, voor LXXXII.
„ te draagen, in welke voordragt men zou BOEK.
„ berusten.

„ Omtrent de Waarneeminge van het 1755.
„ Erfſtadhouderſchap, zouden te Staaten,
„ uitſpraak doen over de Geſchillen en
„ Oneenigheden, welke tusſchen het Hof
„ van Justitie, de Magiſtraaten der Ste-
„ den, en Landſchappen mogten ont-
„ ſtaan. —— De openvallende Land-
„ ſchaps Ampten, zouden te hunner be-
„ ſchikkinge weezen; zy een Grietman
„ van het *Bild* aanſtellen, en by openval-
„ linge der Grietenyen, de verkiezing
„ doen van eenen Grietman, uit de benoe-
„ ming van drie wettig geſtemde en ver-
„ kiesbaare Perſoonen. —— Zy zou-
„ den het regt van Pardon geeven uitoefe-
„ nen, doch niet anders dan met toeſtem-
„ ming der vier Kwartieren; en de aan-
„ ſtelling hebben van den Luitenant Hout-
„ vester en Secretaris van het Jagtgerig-
„ te; doch de vier Meeſterknaapen zou-
„ den verkoozen worden van ieder Kwar-
„ tier, waar in het Ampt openviel. ——
„ Dit zou ook ſtand grypen, omtrent de
„ de opengevalle Raadsheersplaatzen en
„ Curatorſchappen van de Academie, waar
„ omtrent het bedryf van Erfſtadhonder,
„ geduurende de Minderjaarigheid, zou
„ ſlaapen; dit zou ook 't geval zyn, by
„ het ontſtaan van oneenigheid over de
„ Belastingen, die met éénpaarigheid moe-
„ ten worden vastgeſteld, of men moest
„ met vier Kwartieren daar in overeenko-

LXXXII. BOEK. 1755.

„ men, om aan een Collegie of één Eminent Perſoon of meer Perſponen van Regeeringe binnen het Gewest de beſlisſing op te draagen. Insgelyks zou de *Cura Magnificentisſima* van den Erfſtadhouder ſlaapen, en de zorg van de Academie weder gebragt worden op dien voet als dezelve vóór den Jaare MDCCXLVIII geweest was. —— De zitting van den Erfſtadhouder op het Collegie in het Hof Provinciaal en 's Landsrekenkamer, kon, geduurende dien tyd, van geene betekenis weezen. —— Over de Ampten tot het Krygsgerigte behoorende, zouden de Staaten, als dezelve openvielen, beſchikken; doch de Goedkeuring der Vonniſen van het Krygsgerigte zou aan den Hertog VAN BRUNSWYK worden opgedraagen. —— Wanneer twee Kwartieren tegen twee ſtonden, of twee Kwartieren weigerden of marden met hunne Kameradviſen uit te brengen, zou de Beſlisſing ſtaan aan het Collegie, mits alle Leden voor af, by plegtigen Eede, beloofden omtrent de uitſpraak, geen de minſte agt te zullen ſlaan op het Kwartier, waar uit zy waren afgevaardigd; maar alleen het *Algemeen Welzyn* in 't oog houden.

„ De Raadsbeſtellingen in de Steden, „ met den aankleeve van dien, de Beſlisſingen der Geſchillen daar uit en daar „ over ontſtaande zouden uitgeoefend en „ door de Steden opgedraagen worden, „ aan haare Doorlugtige Hoogheid Me-

„ vrou-

„ vrouwe de Prinsesse, eerste Douariere van *Oranje* en *Nassau*, Grootmoeder, en, by onverhoopte aflyvigheid van dezelve, eer de Prins Erfstadhouder Meerderjaarig was geworden, aan de Prinsesse CAROLINA, de achttien Jaaren bereikt hebbende; doch indien dit geval mogt plaats grypen, terwyl CAROLINA nog verre van de vereischte Jaaren was, zou door de Steden, met kennisse en goedkeuring van de Prinsesse Grootmoeder, eene *Interims Voorzieninge* worden gedaan, gelyk ook Prinsesse CAROLINA, in diergelyk een geval zou doen om te dienen tot voorzorge, zo iets menschlyks gebeurde, eer de Erfstadhouder Meerderjaarig was.

LXXXII. BOEK. 1755.

„ De Hertog VAN BRUNSWYK, zou, op Instructie, het Capitein Generaalschap van *Friesland* bekleeden. Het stuk der Patenten, by alle de Bondgenooten te beschikken, bleef volstrekt uitgezonderd; doch kreeg hy, tot wederzeggens toe, als dan de Begeeving van de openvallende Krygsampten van Collonel tot Vaandrig ingeslooten; alles onder de noodige bepaalingen van de Goedkeuring der Staaten en 't verleenen der Commissien. Wat de Vestingen, Magazynen, en voorraad van Oorlog betrof, zou zulks in *Friesland*, omtrent gevallen van aangelegenheid, niet mogen geschieden dan met overleg van gemelden Prins.

„ Ook werden de Afgevaardigden ter

„ Al-

LXXXII. BOEK. 1755.

„ Algemeene Staatsvergaderinge gelast,
„ om het *Repreſentatief van het Capiteinſchap Generaal van de Unie*, den Hertog VAN BRUNSWYK te helpen opdraagen, op zodanig een Lastbrief, als de gezamenlyke Bondgenooten, met overleg van haare Koninglyke Hoogheid, zouden verſtaan te behooren.

„ Op het Bevel over het Krygsvolk te water, zou men, by voorraad, nog geene ſchikking maaken."

By dit Reglement kwam een breedvoerige Lastbrief voor den Hertog, zo verre *Friesland* betrof. (*)

Overyſſel aangezogt om ook op de Voorzieninge bedagt te weezen.

Ten dien zelfden tyde, als haare Koninglyke Hoogheid met de Staaten van *Friesland* over de Voogdyſchap, met een zo gewenschten uitſlag, geſchreeven en gehandeld hadt, was zy die van *Overyſſel* met eenen Brieve aan om desgelyks hier in zodanige Voorzieninge te doen, als zy vertrouwde van hunne gewoone voorzigtigheid en yver voor het Huis van *Oranje*, en het handhaaven der tegenwoordige Regeeringsgeſteltenisſe, en hier in door verwyl geene gelegenheid te geeven, tot misverſtanden, en voor den Staat verderflyke oneenigheden. Het goedvinden der Staaten hier, op te gemoet ziende, boodt zy aan, tot meerder ſpoeds hunner Raadpleegingen, zich niet te willen ontrekken om haare Bedenkingen, indien zy dezelve

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 258. 754.

ve mogten verlangen, te laaten toekomen. De *Overysselsche* Staaten, op den gewoonen Landdag in Lentemaand te *Zwolle*, deezen Brief ontvangende, namen denzelven danklyk aan, en verzogten om de mededeeling der aangebodene Bedenkingen van de Vrouwe Gouvernante. Welhaast ontvingen zy een Ontwerp, 't welk door de Afgevaardigden der drie Hoofd-Steeden werd overgenomen. *Deventer* verklaarde, zonder eenig uitstel, 't zelve aan te neemen, zo verre die Stad aanging; Burgemeesters van *Kampen* en *Zwol* deeden desgelyks. LXXXII. BOEK. 1755.

Doch dit werk, 't geen, in 't eerst, zo vlug scheen te vlotten, haperde in beide de laastgemelde Steden, waar de *Gezwoore Gemeente*, of, gelyk men ze by verkorting doorgaans noemt, *Meente*, geen genoegen nam in eene en andere byzonderheid tot het Stede-regt behoorende. Te *Zwolle* deeden Burgemeesters de Gezwoore Gemeente buiten gewoon byeenvergaderen, en aan dezelve de Brieven der Gouvernante, met het Ontwerp, voorleezen; byzonder voorhoudende de punten tot de Stad betreklyk, verklaarende dat zy, daar in daadlyk hunne toestemming gegeeven hadden, verzoekende de Vrienden van de Meente hier in hun voetspoor te volgen. De Meente hieldt het Voorstel in beraad, en verzogt, dat het geheele Plan, één dag of meer, mogt leggen in de kamer van 't Stadhuis, waar de verkiezingen van Burgemeesters en Gemeens- Dit werk haapert te *Zwolle*, waar de Meente geen genoegen nam.

LXXXII. BOEK. 1755.

meensmannen 's Jaarlyks geſchieden, om 't zelve aldaar te kunnen nagaan en overweegen. Dit werd geweigerd, zy drongen deezen billyken eisch niet verder aan; doch de verlangde toeſtemming nog uitſtellende, kreegen zy een nader aanzoek van de Magiſtraat, om zulks te doen, en deeze zaak voort te zetten: op eene derde en dringender aanmaaning, geſterkt door het voorbeeld van *Deventer*, leverde de Meente, wel verre van toeſtemming te draagen, een beredeneerd weigerend Beſluit in, 't welk te meer onze opmerking verdient: dewyl zodanig een verſchynzel van wederſpraak en het voorſtaan van Regten, 'er veel opziens baarde. Wy zullen 'er een en andere trek uit overneemen, en teffens aantoonen, wat hier 't verſchil was.

Rustige taal der Meente aldaar.

Naa eene hartlyke betuiging van alleszins te willen medewerken tot heil der Stede, en van gereedheid om in alles toete ſtemmen, wat haare Koninglyke Hoogheid, mogt voordraagen, in zo verre de Privilegien en Wetten der Stad, welker heilige Bewaaring de groote Burgery van alouden tyde aan de Gezwoore Gemeente, onder dierbaaren Eede, vertrouwd hadt, eenigzins zouden kunnen toelaaten, merken zy op: dat zy, het tegenwoordig Voorſtel met de Stads oude Wetten en Privilegien vergeleeken hebbende, moeſten vaſtſtellen en vertrouwen, dat haare Koninglyke Hoogheid, van welke men by mogelykheid geene volkomene

Ken

Kennisse van alle de veelvuldige byzondere Stad en Land-regten vergen kon, in gevalle zy van de waare gesteldheid, en van de zonderlinge voorregten der drie Hoofdsteden van *Overysſel*, en byzonder van *Zwolle*, grondig berigt bekomen hadt, zeker zou onderrigt geweest zyn, „ dat de Stad *Zwolle* eene Vrye en van „ niemand afhangende Stad was, wier „ Regeering bestondt in Zestien Burge„ meesters, verdeeld in acht Schepenen, „ en acht Raaden, mitsgaders in acht en „ veertig Gemeensluiden. —— Dat de „ Regeering van Burgemeesteren *alleen* „ *voor één Jaar* was. —— Dat de keur „ der Burgemeesteren volkomen aan de „ *Gezwoore Gemeente* stondt, om die *al*„ *le Jaar*, op den gezetten Dag, te „ doen. —— En dat het den Keurnoo„ ten vrystond, tot Schepenen en Raa„ den te kiezen, alle de geenen, die „ 's Jaars te vooren, en voormaals, Sche„ penen en Raaden geweest waren, of wel „ dezelven voorby te gaan."

LXXXII. BOEK. —— 1755.

Deeze *Onafhanglykheid* en dit Oppergezag der Stad, hadden zy altoos gehandhaafd, en geen de minste inbreuk daar op geduld. De Voorvaders de oefening van die groote magt gevaarlyk oordeelende, wanneer ze *langen tyd* aan Lieden betrouwd werd, hadden die, by Stads willekeuren, wyslyk binnen den Omtrek *van één Jaar* beperkt; op die wyze alleen was der Gezwoore Gemeente de Aanstelling van Burgemeesteren overgegeeven, voor

één

LXXXII. BOEK. 1755.

één enkel Jaar, moesten zy volgens de Wet, die aanstellen; andere schikkingen mogten zy daar in noch maaken, noch gedoogen. Ondoenlyk kwam het hun, derhalven, voor, zich *by eenen anderen Eed* te verbinden, om regeerende Burgemeesters voor een *langer* tyd dan *één Jaar*, en wel *so lang* te zullen doen aanblyven, tot aan de Meerderjaarigheid van den tydlyken Erfstadhouder of Erfstadhouderesse.

Tot zulk eene verandering in de Stadsregten konden zy niet verstaan, noch ook aan Ridderschap en Steden, onder eenigen *Titel*, 't zy van *Voogdye*, of eenigen anderen naam, den minsten indragt op Stads keuren toelaaten. Zulks zou voet kunnen geeven, om daar uit te besluiten tot zekere *Afhangelykheid*, welke de Eer van het *Onafhangelyk Zwol* op geenerlei wyze lyden kon: te meer nog, doordien, in voorige dagen, de Heeren van de Ridderschap geene geringe poogingen op dit stuk gedaan hadden, waar uit een bekende Tweespalt onder de Leden van den Staat ontstondt, poogingen, door hunne Voorzaaten, in tyds, en zodanig verydeld, dat thans, zedert eene lengte van Jaaren, niemand aan de bestendigheid van der Drie Steden volstrekte Onafhangelykheid meer getornd hadt.

Wel te regt oordeelden zy, dat haare Koninglyke Hoogheid behoorde te begrypen, dat de Regeeringsvorm der andere Gewesten, als mede de geringere Previlegi-

en

en van de Steden in dezelve, byzonder van het nabuurig *Gelderland*, daar zy alle aan de Provinciaale Staaten, en aan een Hof onderworpen lagen, van *Overysſel* en de uitſteekende voorregten der Drie Hoofdſteden in dezelve oneindig verſchilden, zo dat het geen elders, agtervolgens den gedaanen Voorſlag, zonder eenige zwaarigheid, hadt te werk geſteld kunnen worden, in *Overysſel*, en wel bepaald in *Zwolle*, niet kon geſchieden zonder de gronden der Regeeringe, door alle Regenten bezwooren, te beweegen. LXXXII. BOEK 1755.

Zy wenschten, dat de Gouvernante de Stad by haare aloude en altoos welbewaarde *jaarlykſche* en *onafhangelyke* Keuren zou beſchermen, en, by nader overleg, wel willen bepaalen, dat, in het ongelukkige geval van Minderjaarigheid, dezelve Keuren, zo van Raad als Meente, *ondertusſchen* en tot de Meerderjaarigheid toe, alle jaaren zouden moeten gedaan worden op dezelfde wyze en met dezelfde uitwerking als voor den Jaare MDCCXLVII.

Hier in konden zy niet zien, dat eenige zwaarigheid ſtak, of voor de Stadhouderlyke Waardigheid, of voor de tegenwoordige Regeringsvorm; dewyl de Meerderjaarigheid daar zynde het Regeeringsbeſtel, agtervolgens het Regeeringsreglement van den Jaare MDCLXXV, den Heere Erfſtadhouder zou worden ingeruimd, zonder eenig nader Beſluit of Schikking. Op dit Reglement hadden zy hun Eed afgelegd, en konden zy niet wel verſtaan,

LXXXII. BOEK. 1755.

tot het doen van een *nieuwen Eed*, op de thans gemaakte Schikkingen. Zy wenschten dat deeze bezwaaren, by eenen Brieve, ter kennisse van haare Koninglyke Hoogheid mogten gebragt worden.

Alle Leden der *Zwolsche* Meente, ondertusschen, waren niet van dit begrip der Meerderheid, eenigen leverden, ten bewyze hier van, eene Tegenverklaaring in, dezelve daar op grondende, „dat de „ Voorregten en Privilegien en de bygebragte Artykelen van het Stadsregt, „ alleen geschikt naar eene Regeeringsgesteltenisse van een Stadhouder ontbloot, „ niet toepasselyk waren, op de tegenwoordige gelukkige Regeeringsgesteltenisse, by welke de bestelling der Leden „ van de Magistraat volkomen stondt, en „ afhing van het welbehaagen van den „ Heere Erfstadhouder, of die geenen, „ die den Stadhouder vertegenwoordigt." Geen wonder dat Lieden, die dus dochten en redenkavelden, het vaardig toetreeden der Stad *Deventer*, schoon vonden, en als voorbeeldlyk aanpreezen. — De Magistraat, met boven opgegeeven Besluit der Meerderheid verlegen, deedt haar best om 'er verandering in te bewerken; doch deeze bleef volharden by het ingeleverde Besluit.

Te *Kampen* verzet de Meente 'er zich ook tegen

Te *Kampen* was de Gezwoore Gemeente, althans eene Meerderheid van Negen en twintig tegen Zeven, op den zelfden grond als de *Zwolsche*, tegen de Bepaaling, dat, geduurende de veronderstelde

Min-

Minderjaarigheid, de Regeering in de Steden zou aanblyven, en dat, by openvalling, de vervulling zou moeten geſchieden onder goedkeuring der Ridderſchappe; verſcheide zamenroepingen baarden geene verandering. De Magiſtraat verzogt die groot Meerderheid om haare redenen in geſchrifte te ſtellen, ten einde ze aan de Gouvernante mogten gezonden worden; doch zulks werd van de hand geweezen, onder aanbod van dit wel te willen doen, indien haare Koninglyke Hoogheid zulks zou eiſchen. LXXXII. BOEK. 1755.

De zwaarigheden te *Zwolle* door de Meente ingebragt, hadt men aan de Gouvernante overgeſchreeven. Zy gaf eerlang ten antwoord, dat zy wel afzag van de *Pœnale Clauſule* raakende den Eed, die alle Regenten, mitsgaders de Gemeensliden, zouden moeten doen op de gemaakte ſchikking wegens de Voogdyſchap; doch dat zy bleef aandringen, op de twee andere tegengeſprooke punten, te weeten de Jaarlykſche Volduuring der Leden van de Magiſtraat, die ſtaande de onderſtelde Voogdyſchap in Regeering zouden zyn, en de Goedkeuring der verkiezing van Regenten, door Ridderſchap en Steden, als oefenende de Voogdyſchap, geduurende de onderſtelde Minderjaarigheid. — Schepenen en Raaden te *Zwolle*, de Gezwoore Gemeente by een geroepen hebbende, lazen het ſchryven der Prinſeſſe voor, en leverden het over ter nadere overweeginge, met allen aandrang om 'er in toe

De Meente te *Zwolle* neemt geen genoegen in het antwoord der Gouvernante.

LXXXII. BOEK. 1755.

te ſtemmen, ten einde de Magiſtraat in ſtaat zou geſteld worden, om van wegen de Stad, in dit gewigtig en geen uitſtel lydend werk, ter Vergaderinge van Ridderſchap en Steden, nevens de andere Leden, die meerendeels gereed waren, te helpen beſluiten. —— Na gehoudene overweeging bleek, dat eene kleine Meerderheid thans het Voorſtel met de gemaakte veranderingen, omhelsde; de Minderheid hieldt het daar voor, dat, in eene zaak van die natuur, geene Overſtemming kon plaats hebben. De Magiſtraat kon, egter, goedvinden, die Meerderheid volwigtig te keuren; en de Meente te doen ſcheiden met de gewoone bewoording, *de Vrienden van de Meente worden bedankt!* Dan 't was hier mede niet afgedaan; op de gewoone Vergadering van Raad en Meente in *Zomermaand*, leverden dertien Leden een breedvoerig Voorſtel in, ſtrekkende om de gehoudene handelwyze der Regeeringe ten opzigte van Meerderheid, in eene zaak die met Eenpaarigheid moest geſchieden, te wraaken, en aan te toonen, dat die Meerderheid, eens geſteld zynde dat ze mogt gelden, hier op geene voeglyke wyze plaats hadt, wel ſterk zich verklaarende tegen de ongeregelde ſtappen in deezen gedaan.

Te *Hasſelt* en *Steenwyk* is de Meente niet te

't Was *Zwolle* en *Kampen* alleen niet, waar de Meente zwaarigheden opperde; te *Hasſelt* en *Steenwyk* was het even zo geſteld. In het ontworpen Plan, hadden ook eenige Heeren uit de *Overysſelſche* Rid-

Ridderſchap Bedenklykheden gevonden, betreffende „de Begeeving der Ampten „ by Tourbeurten van de Leden hunner „ Edel Mogenden" welke deeze Heeren oordeelden, dat „aan de Staaten moest „ worden gelaaten", en dat de Staaten van de Perſoonen, daar toe voorgeſlaagen, „ geene Afkeuring zouden kunnen „ doen, of daar in eenige verandering „ maaken" —— ten anderen „het doen „ van den Eed, op het in den Jaare „ MDCLXXV vastgeſtelde en in „ MDCCXLVIII herdrukte Reglement, „ gelyk ook op de Schikkinge wegens de „ Voogdye" tot welken Eed deeze Heeren oordeelden, dat de Leden niet behoorden verpligt te worden; en „dat ook „ de Penaliteit, geſteld op het onverhoeds „ doen van eenigen Voorſlag, tegen het „ vastgeſtelde Reglement," geene plaats behoorde te hebben. — Wyders wilden zy dat „de wyze van de Staaten te beſchryven, by de Meerderjaarigheid van „ den Erfſtadhouder of Erfſtadhouderesſe, by het oude gebruik, behoorde gelaaten te worden, overeenkomſtig met „ de order van den Lande" —— en eindelyk, „dat de Troepen in *Overyſſel* „ in Garniſoen komende, of daar door „ trekkende, den Eed aan de Staaten zouden moeten doen, als vóór den Jaare „ MDCCXLVII geſchiedde."

LXXXII. BOEK. 1755. vrede. De Ridderſchap heeft ook eenige bedenkelykheden.

Meer ingangs dan de Bezwaaren der Meente, vonden deeze Bedenklykheden der Ridderen by haare Koninglyke Hoog-

De Gouvernante geeft eenige

LXXXII. BOEK. 1754.

heid, omtrent de eerſte gaf zy eenige verzagtingen daar mede overeenkomſtig; doch ten opzigte van de laatſte, den Eed der Troepen, oordeelde Mevrouwe de Gouvernante, „dat zulks eene overtollige Be„denking was, dat dit ſtuk diende ge„laaten te worden aan de ſchikkingen, „die in 't algemeen door de Unie, met „haar overleg, zouden worden be„raamd." — Hier op beſlooten de Staaten van *Overyſſel*, in Herfstmaand het Reglement wegens de Voogdye, overeenkomſtig met de verzagtingen van haare Koninglyke Hoogheid, vast te ſtellen, „in vertrouwen, egter, dat haare Ko„ninglyke Hoogheid, het ſtuk van den „Eed der Militie, by het inkomen en in „het doortrekken, zou ſchikken op een „gelyken voet met de overige Bondge„nooten." Twee Heeren uit de Ridderſchap verklaarden zich hier tegen, behoudens het inleveren van eene nadere Aantekening, welke een der Heeren 's anderen daags indiende, en hier op nederkwam.

verzagting op de Bedenklykheden der Ridderen. Voorziening vastgeſteld.

Een der Ridderen doet een Tegenaanteekening.

„Dat, zo noodig als men oordeelde „een Reglement op het ſtuk der Voog„dyſchap te weezen, het, volgens zyne „gedagten, niet minder, ja ten hoogſten „noodzaaklyk was, dat zulk Reglement „op die wyze wierd beraamd, dat het „aan de order van de Regeeringe kon „voldoen, en dus vereischtens hebben, „die tot de beſtendigheid eens Staatsbe„ſluits, van natuure als het tegenwoordi„ge, volſtrekt noodig waren; op dat

„daar

„ daar door het oogmerk, beſtaande in de LXXXII.
„ zekerheid van de Erfſtadhouderlyke BOEK.
„ Regeeringe mogt kunnen worden be- ——
„ reikt. Dat, derhalven, zo lange 'er 1756.
„ geen volledige Toeſtemmingen van alle
„ de Leden der Regeeringe voor handen
„ waren, waar voor hy het gebeurde te
„ *Zwolle*, *Kampen*, *Haſſelt* en *Steenwyk*
„ geenzins kon aanzien, (behalven dat
„ hy wel zeer twyfelde of de Leden van
„ de Gemeente de magt wel eens hadden
„ om eene zo aanmerkelyke verandering
„ in de Keuren te mogen maaken als in 't
„ Ontwerp werd voorgeſteld,) hy van oor-
„ deel was, dat in deeze zaake, voor als
„ nog, en zo lang de Toeſtemmingen van
„ alle de Leden niet éénpaarig daar wa-
„ ren, niets bepaalds kon noch behoorde
„ beraamd te worden; dat men in tegen-
„ deel, hier mede moest wagten, en intus-
„ ſchen alle voeglyke middelen in 't werk
„ ſtellen, om gezamenlyker hand 'er op
„ uit te weezen, dat het ſtuk der Voog-
„ dyſchappe eenpaarig werd gebragt tot
„ zodanig een beſtand, dat daar mede de
„ Erfſtadhouderlyke Inſtelling, met be-
„ houd van elks Regten en Previlegien,
„ tot welzyn van den Lande, voor al-
„ toos, te meer werd verzekerd. Waar
„ toe hy betuigde van zyne zyde vaardig
„ te ſtaan; agtende het, daarenboven,
„ voor al noodig, die voorziening ge-
„ ſchiedende, dat de Troepen in *Overyſſel*
„ komende, den Eed aan de Staaten moe-
„ ſten doen, op dezelfde wyze als aan

LXXXII. BOEK. 1755.

„ de Magiſtraaten van de Drie Hoofdſteden, en als voor den Jaare MDCCXLVII. „ Oordeelende, onder verbeteringe, dat „ dit ſtuk by de Staaten zelve moest worden beraamd en vastgeſteld, zonder de „ beſchikking daar van aan de Afgevaardigden, ter Algemeene Staatsvergadering over te geeven, die hy, egter, „ wel lyden mogt, dat gelast wierden, „ om, met vaſtſtellinge van dit punt, verder met de overige Bondgenooten, en „ medewerking van haare Koninglyke „ Hoogheid, in onderhandeling te treden, ten einde eenpaarig te kunnen beſluiten."

Volkomen Beſluit daar op genomen.

Het Beſluit in Herfstmaand was genomen, door de Staaten, zo verre die beſtonden uit de Leden der Ridderſchappe, en Afgevaardigden van *Deventer* en *Zwolle*, te welker laastgemelde Stede, men het bezwaar der Meente in den wind ſloeg. *Kampen* verklaarde toen niet gereed te weezen; doch tradt die Stad in Slachtmaand toe om het Reglement, overeenkomſtig met het Plan der Gouvernante vast te ſtellen. Vier Heeren uit de Ridderſchap verklaarden 'er zich tegen. Thans namen de Handelingen over dit ſtuk in *Overyſſel* een einde en de Schikkingen daar gemaakt, hadden, in 't geen de Opvoeding, den tyd der Meerderjaarigheid, de zeven Gewesten in 't algemeen, als mede het Krygsbewind des Hertogs van BRUNSWYK betrof, eene volkomene gelykheid, met het in *Gelder-*

Gelderland beraamde. (*) Wat het Huishoudelyke van dit Gewest aanbelangt, kan de ſchikking, by lange na niet tot elks genoegen, genoegzaam opgemaakt worden, uit 't geen wy noodig vonden optetekenen, wegens de Bezwaaren der Meente, en de Bedenklykheden der Ridderen, 't geen teffens de verbaazend groote en bykans ontegenzeggelyken invloed der Gouvernante uitwyst. (†)

LXXXIII. BOEK. 1755.

By *Stad en Lande* waren, over dit eigenſte Stuk der Voogdye, reeds in den Jare MDCCLIII, eenige Gelastigden benoemd; de handeling deswegen naderhand, en met meer nadruks, in dit Voorjaar, aangedrongen zynde, bragten zy, in Grasmaand, een Raadſlag uit, die voorgedraagen, zonder tegenſtand, in een Staatsbeſluit veranderde, en hoofdzaaklyk zamenſtemde met dat van *Friesland*. (§) — Geduurende de Minderjaarigheid zouden Hun Hoog Mogenden en de Raad van Staaten aan zich neemen, en uitoefenen al die Magt en Gezag, welke zy bezeten en uitgeoefend hadden, van den Jaare MDCCII tot MDCCXLVII. Met uitzondering, dat het Bevel over het Krygsvolk van den Staat, onder zekere bepaalingen, in

By *Stad en Lande* ſtelt men de Voorziening vast.

(*) Zie hier boven bl. 157.

(†) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 293. 683. voor 't Jaar 1756. 458. 478.

(§) Zie hier boven bl. 83.

LXXXII. BOEK. 1755.

in een Lastbrieve vervat, zou opgedragen worden, aan den Hertog VAN BRUNSWYK. —— Wat het Gewest zelve betrof, zou het Reglement, door wylen zyne Hoogheid, in den Jaare MDCCXLIX, op de Regeeringe gemaakt, als een onverbreeklyke Grondwet, in zyn geheel blyven beſtaan, en, by aanhoudenheid, vermeerderd met een Eed op deeze Voorzieninge, moeten bezwooren en nagekomen worden, door alle de Leden der Regeeringe, en allen die eenige Post zouden bekleeden. Ook zou een ieder daar in geſteld, 't zy door wylen zyne Hoogheid, of door haare Koninglyke Hoogheid, of daar in door hoogstderzelver goedkeuring bevestigd, in dezelve blyven geduurende den tyd, voor welken hy was aangeſteld. Zeer nauwkeurig was de Voorziening, omtrent de Amptsbegeevingen, die, dewyl het Erfſtadhouderſchap, voor dien tyd ophieldt, aan de Staaten van dit Gewest ſtonden. —— De Heeren van de Stad *Groningen*, en die der *Ommelanden* maakten ieder de noodige bepaalingen, ten opzigte van 't geen de *Stad* en de *Ommelanden*, in derzelver byzondere Huishoudingen, raakte. —— Waar op die beide Leden der Staatsvergaderinge verklaarden, dat zy deeze Voorzieningen op den Eed, in den Raadſlag begreepen, in ſtede van lyflyken geſtaafden Eede aannamen, en ieder in de hunne zouden zorgen, dat die Eed afgelegd wierd, door allen, die 't zelve zou mogen aangaan, inge-

gevolge van het Reglement des Jaars MDCCXLIX en de thans gemaakte Voorzieninge. Hier mede hadt dit werk by *Stad* en *Lande* zyn vollen beſlag. (*)

Als mede in *Zeeland*.

Dit zelfde Onderwerp was in *Zeeland*, door den Heer VAN BORSSELE, reeds voor lang ter tafel gebragt, en in handen geſteld van Gelastigden, die, ten deezen Jaare, een Verſlag uitbragten, grootendeels eenſtemmig met de andere vermelde Voorzieninge: alleen byzonderheden behelzende ten opzigte van de Magiſtraatsbeſtellingen, te *Vliſſingen* en *Veere*, en de Plaatsbekleeding van Eerſten Edelen, by welke ſchikkingen, de Heer VAN BORSSELE, toen Repreſentant, by voorkeuze tot het een en ander werd aangepreezen. (†)

De Eed der Haagſche Schutterye vermeerderd met dien aan den Stadhouder.

's Jongen Erfſtadhouders genegenheid, voor de *Haagſche* Schuttery, als mede die zyner Vrouwe Moeder, door ons voorheen gedagt (§), bleef niet onbeantwoord, Schout, Burgemeeſters en Schepenen dier Hofplaatze vonden goed vast te ſtellen, dat de nieuw aankomende Schutters voortaan, benevens den gewoonen Schutterlyken Eed van Onderdaanigheid aan de Staaten

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 771. *enz.*

(†) Het geheele Reglement den 29 van April 1756. vaſtgeſteld, is te vinden in de *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 752.

(§) Hier boven, bl. 91.

LXXXII. BOEK. 1755.

ten van *Holland* en *Westfriesland*, hun wettige Hooge Overheid, „ ook den Eed „ zouden doen aan zyne Doorlugtige „ Hoogheid den Heere Prinſe van *Oranje* „ en *Naſſau*, als Erfſtadhouder, en me„ de geduurende de Minderjaarigheid van „ zyne Hoogheid aan haare Koninglyke „ Hoogheid, Mevrouwe de Prinſeſſe Dou„ ariere van *Oranje* en *Naſſau*, als Vrou„ we Gouvernante deezer Landen." Doch werd van de toen reeds beëedigde Schutters, naardemaal Hun Edelen Agtbaaren, menigvuldige redenen hadden om overtuigd te zyn, van de opregte trouwe, gehoorzaamheid en yver der tegenwoordige *Haagſche* Schutterye voor 't Doorlugtige Huis van *Oranje*, dien Eed niet afgevorderd, en konden zy volſtaan, met op den Eed, by hunne aanſtelling tot Schutters gedaan, Trouwe en Gehoorzaamheid, aan die Vorſtlyke Perſoonen te belooven. (*)

't Kerkgeſchil met A. v. D. os te *Zwolle.*

Ons Geſchiedblad met Kerklyke Geſchillen op te vullen zou, aangemerkt dezelve zo veelvuldig, dikwyls zo lang gerekt, zo weinig beduidend, en enkel Perſoonlyk zyn, ſlegts aan weinigen behaagen. Veel gerugts maakende, nogthans, mogen wy niet geheel ſtilzwygende voorbyſtappen: en moeten kortlyk ſtaanblyven by 't geen een ſchrander, geleerd en welſpreekend Leeraar der Hervormde Kerke te

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 732.

te *Zwolle*, den Eerw. ANTONIUS VAN DER LXXXII.
os, overkwam. Reeds voorlange zouden BOEK.
wy hier van hebben moeten ſpreeken, ——
hadt het ons gelust den loop deezes Kerk- 1755.
geſchils te volgen: dewyl het, in 't laatst
des Jaars MDCCXLVIII, kort naa zyne aan-
komst daar ter Stede, eenen aanvang nam,
vervolgens allenskens toenam, en, van
dien tyd af, tot dit Jaar toe, zich in aller-
lei gedaantens vertoonde. —— Ligte
verdenkingen van Onregtzinnigheid, ga-
ven wel ras aanleiding, om, met meer
dan gewoone oplettenheid, toe te luiste-
ren, en 't ontbrak niet aan de zodanigen,
onder zyne Amptgenooten, en de Leden
der Gemeente, die welhaast grond waan-
den te vinden, om hem te beſchuldigen,
en zulks met de daad deeden. Eene groo-
te maate van Verdraagzaamheid hem ei-
gen, wederhieldt hem van ſterke uitdruk-
kingen, en boven al van uitvaaren tegen
anders gevoelende *Christenen*, waar door
hy, binnen kort, de gewoone haatlyke
Godgeleerde Scheldnaamen van *Armini-
aan*, en *Sociniaan* moest hooren, en zich
in onaangenaamheden, met de meeſten
zyner Amptgenooten en veele Leden vondt
ingewikkeld, die ſtapels getuigenisſen in-
leverden, wegens zyne Afwykingen van
de Leer der Kerke in veele Geloofsſtuk-
ken.

Hy bleef, te midden van die onlusten,
op den zelfden trant leeraaren, en ver-
ſchafte zyne Partyen ſtoffe van beklag, in
Kerkenraad, op Clasſis, op Synode, en by
bui-

LXXXII. BOEK. 1755.

buiten Gemeentens; aan tegen- en verdeedigſchriften was geen einde; de Staaten van *Overyſſel*, en zyne Hoogheid werden 'er mede gemoeid. De omſtandigheden waar in hy zich bevondt, zette hem te meermaalen aan tot de keuze van ſtoffen, waar in hy voor 't vry Onderzoek in den Godsdienst pleitte; genoeg voor zyne Vyanden, om hem niet alleen als een *Verbreeker van alle Kerklyke Banden*, ten toon te ſtellen; maar ook dat nadeelige vermoeden van hem in te boezemen, als of hy, ten eenigen tyde, zulks omtrent de *Politieke Wetten* zou beſtaan, ten minſten in bedenkinge te geeven of hy, die het eerſte deedt, wel te goed was tot het laatſte. In zulk een licht poogde men hem te doen voorkomen, by haare Koninglyke Hoogheid; die blaam weerde hy af, en wist tegen de gedaane beſchuldigingen van Kettery uit zyne Leere getrokken, zich dermaate te zuiveren, dat niet ſlegts eenigen zyner Amptsbroeders, maar de Hoogleeraars JOH. VAN DEN HONERT en JOH. JAC. SCHULTENS hem van de aangetygde beſchuldigingen vryſpraken. —— Wel verre van hier in te berusten, voer men voort met Bezwaaren in te brengen, en de Kerklyke Handelingen liepen, in dit Jaar, af met een Synodaal Beſluit, 't welk hem voor afgezet en ontzet van alle deelen van den Heiligen Dienst, en zyne Standplaats opengevallen verklaarde, verzoekende de Regeering van *Zwolle*, dit geſtreeken Vonnis der Synode te onderſteunen

nen en te bekragtigen, „ten einde 't zel- LXXXII.
„ ve, gelyk het in de Handelingen der BOEK.
„ Synode ſtaat uitgedrukt, in weerwil van ——
„ alle listige en gewelddaadige poogingen 1755.
„ van den Vorst der Duiſternisſe, en Va-
„ der der Leugenen, en tot voorkoming
„ van alle Confuſien, die door het uit-
„ voeren van de bedreigingen van Do.
„ VAN DER OS, *om, niet tegenſtaande het*
„ *onregtvaardig Oordeel van de Synode*
„ *van Overyſſel, evenwel onder* GODS *hul-*
„ *pe te zullen voortvaaren, om zyne dier-*
„ *baare Gemeente van Zwolle, met Leer*
„ *en Leeven te ſtichten*, zonden kunnen
„ ontſtaan, zyne uitwerking mogt doen."
Zyn Verzoekſchrift by de Magiſtraat baat-
te niet. Het eerſte Beſluit was, een Be-
vel tot ſtilſtand van zyn dienst tot nader
order; en weinig dagen daar naa gevolgd,
door een gebod om zich van alle deelen
des Heiligen Diensts te onthouden.

VAN DER OS, hadt zich op een *Synode*
Nationaal beroepen, en de Synode van
Overyſſel dit beroepen aangenoomen; hier
op grondde hy by de Magiſtraat te *Zwol-*
le een verzoek om beſcherming en hand-
haaving tegen alle kwelling en verongely-
king, en het behouden zyner Jaarwedde,
tot den tyd, dat de Uitſpraak van het *Sy-*
node Nationaal, de zaak geheel zou heb-
ben afgedaan, zich zo lang als wettig
Predikant te *Zwolle* aanmerkende, ſchoon
hy, alleen uit gehoorzaamheid aan 't Be-
ſluit der Regeeringe, den dienst niet waar-
nam. Doch men begreep in dit Verzoek,

zo

LXXXII. BOEK. 1755.

zo als het lag, niet te kunnen treeden: men hieldt hem voor geen Predikant meer; maar zou hy, ingevalle een *Synode Nationaal* ten zynen behoeve werd uitgeſchreeven, en hy daar zegepraalde, terſtond als wettig Predikant in de *Zwolſche* Gemeente herſteld worden, als of hy onafgebrooken daar geſtaan hadt, de gewoone Jaarlykſche Wedde genieten, en ook, 't geen hy in dien tusſchen tyd hadt moeten miſſen, wederkrygen. Eerlang werd hem het Avondmaal en de Zitting in der Predikanten bank ontzegd. Hier mede liep eene zaak, die zo veele Jaaren hing, ten einde. 's Mans Partyen zegevierden; doch veelen oordeelden, dat de Christlyke Liefde en Zagtmoedigheid in deeze Handelingen uit het oog verlooren waren. (*)

Met

(*) In de *Jaarboeken* van die Jaaren op 't *Art. Zwolle*, zyn in 't breede alle die Gebeurteniſſen en Kerklyke handelingen te vinden. Men heeft ze ook Afzonderlyk uitgegeeven. De Bundels Voor en Tegenſchriften maaken Boekdeelen uit, by de Verzamelaars der Kerklyke Verſchillen. Van het *Synode Nationaal* is, gelyk te denken was, niet gekomen. Wat VAN DAAR OS zelve betreft, vinden wy aangetekend „ dat hy, eenigen tyd Ampteloos geleefd, „ doch zyne Godgeleerde Studien voorgezet „ hebbende, deels tot die Gevoelens verviel van „ welke men hem voorheen, als ſtrydig met de Leer „ der Kerke, beſchuldigde. Zyn lust tot het Predikampt, en 't begrip dat hy zyne *Medechriſtenen*, zo veel mogelyk, ten nutte moest weezen, „ deedt hem beſluiten, by eene kleine Gemeente der „ *Doopsgezinden* in de *Beverwyk*, het Leeraarampt „ te aanvaarden; doch tot hetzelve kon hy niet worden. „ toe-

Met gunſtiger uitſlag voor den van Onregtzinnigheid beſchuldigden PHILIPPUS BOEK. LODOVICUS STATIUS MULLER, Leeraar by de Gemeente der *Augsburgſche* Belydenisſe toegedaan te *Leeuwaarden*, liep, ten deezen Jaare, een Kerktwist ten einde, reeds vyf Jaaren, met groote hevigheid gedreeven. Men hadt, naa veel omhaals, om dien Leeraar, verdagt te maaken en te doen veroordeelen, als Gevoelens predikende onbeſtaanbaar met GODS Woord en de Belydenisſe der *Lutherſche* Kerke, het zo verre gebragt dat hy de zaak ſcheen verlooren te hebben. Schoon de Clasſicale Gecommitteerden uit de Kerkenraaden der *Lutherſche* Gemeentens te *Amſterdam*, *Groningen*, *Deventer* en *Zwolle*, in den voorleden Jaare, dien Predikant nevens de Leden van den Kerkenraad, die hem aanhingen, in den dienst geſchorst hadden, ſloeg men dit in den wind, en las van LXXXII. —— 1755. Kerktwist met P. L. S. MULLER te *Leeuwaarden*.

„ toegelaaten zonder den Doop der Bejaarden te on„ dergaan, die aan hem werd toegediend. 't Geen „ der *Heerſchende Kerke* geen geringen aanſtoot en „ gelegenheid gaf tot veele Geſchriften, waar op hy „ niet goedgevonden heeft te antwoordden: 't welk „ zommigen hem, ten kwaade geduid, en anderen „ hoogstpryslyk gekeurd hebben; dan 'er waren on„ der de *Doopsgezinden* dit met de penne zyn ge„ drag in deezen verdeedigden." Vervolgens werd hy in eene veel talryker Gemeente dier Gezindheid, te *Oostzaandam* beroepen, waar hy nog (1787) ſtaat. CERISIER *Tafereel der Nederl. Geſch.* X D. bl. 632. Zie ook VAN EINEM *Kerkl. Geſchied.* III. D. bl. 594.

LXXXII. BOEK. 1755.

van den Predik-ſtoel af, zulks van geener waarde te rekenen; daar in gerugſteund door Gedeputeerde Staaten van *Friesland*, die de Handelingen der Clasſicaalen van onwaarde verklaarden, den Predikant en den Kerkenraad verbooden aan de door hun geſtelde opſchorting te gehoorzaamen, 't welk den Eerw. MULLER bemoedigde, om terwyl deeze Clasſicale Heeren het werk niet lieten berusten, eene verklaaring tegen alle verdere Clasſicale Onderneemingen in te leveren, die des niet tegenſtaande voort- en tot zyne Afzetting overgingen. Zyn Eerw. beweerde de nietsbeduidenheid dier Afzettinge, en wilde dezelve met zyn Kerkenraad vernietigd hebben, intuſſchen voortvaarende met het waarneemen hunner Kerkbedieningen.

Een Brief van den Voorzitter des Kerkenraads te *Amſterdam*, en een Verzoekſchrift der misnoegde Leden der *Leeuwaardſche* Gemeente, om de gedaane Afzetting van kragt te doen zyn, vonden zo veel ingangs by de Gedeputeerde Staaten van *Friesland*, dat zy, ondanks een Tegenverzoekſchrift van den Eerw. MULLER nevens zynen Kerkenraad, een Beſluit ten hunnen nadeele namen, hun gelastende zich aan de uitſpraak der Clasſicaalen te onderwerpen; de Kerk werd, in gevolge hier van, geſlooten. De thans in 't ongelyk geſtelden verzogten zich van dit vonnis op de Staaten van *Friesland* te mogen beroepen; doch zonder vrugt. De Kerk bleef geſlooten. De misnoegden

eisch-

eischten de Sleutels, en Rekening van den toenmaaligen Kerkenraad; dit, eerst geweigerd, moest, op last der Gedeputeerde Staaten, volvoerd worden. In deezen schynbaar hooploozen toedragt van zaaken, scheenen alle gewoone redmiddelen vrugtloos; en geene ingeleverde Verzoekschriften ten voordeele van den Eerw. MULLER iets te zullen betekenen. Dan 't gelukte hem, met de zynen, eindelyk by de Staaten van *Friesland* op den Landdag gehoor en teffens een gunstig antwoord te krygen: de zaaken werden gesteld in dien stand, als zy vóór het laatstgenomen Besluit der Gedeputeerde Staaten geweest waren, en de Leeraar MULLER, van hooger hand vryheid verworven hebbende, om den Godsdienst te handhaaven, verrigtte dien den volgenden dag, voor eene groote Schaare van allerlei Gezindheden, tot zigtbaar genoegen van verre het grootste gedeelte zyner Gemeente, die, ten teken van vreugde over dit besluit van 's Landsvaderen, het *Lutherſche* Kerkgezang, van *Te Deum Laudamus*, aanhieven. (*)

LXXXII. BOEK. 1755.

Dit

(*) *Antwoord van* P. L. S. MULLER *op de Bezwaaren van Lentz en Meyer.* —— *Missive des Lutherschen Kerkenraads te Leeuwaarden aan de Eerw. Kerkenraaden der Lutherſche Gemeentens in Nederland.* —— *Nulliteit der Clasſicale Reſolutie van Deportement, ten aanzien van den Predikant en Kerkenraad der Lutherſche Gemeente te Leeuwaarden &c.* door P. L. S. MULLER. Voorts

LXXXII. BOEK. 1755.

Dit Vonnis van den Souverain ſcheen aan die netelige twistzaake perk te ſtellen; doch, daar het aanliep tegen het Beſluit door Gedeputeerde Staaten genomen, reezen 'er moeilykheden uit tusſchen dietwee Vergaderingen, welke egter door de beſliſſing van haare Koninglyke Hoogheid weggenomen. En bleef 'er nog misnoegen in de *Leeuwaardſche Luterſche* Gemeente, ten zynen opzigte, over, dit week eerlang door het Beroep van den Eerw. MULLER na *Erlangen* in *Frankenland*, om op die Hoogeſchool in de Wysbegeerte de post van Hoogleeraar te bekleeden. Eene verwisſeling van ſtand, die hem tot eere ſtrekte, ook verliet hy zyne *Leeuwaardſche* Gemeente, met een allervolledigst Getuigenisſe, en *Friesland* met de hartlykſte dankbetuigingen aan de Staaten van dat Gewest, wier gunſtige beſcherming hem, in zo veel ongenoegens, opgebeurd en ſtaande gehouden hadt. (*)

In *Friesland* betoonden zich de Leeraars der Hervormde Kerke waakzaam om geene Leerbegrippen, van de hunne verſchillende, onder de Gemeente ingang te doen krygen, zo anders het doen verbieden

vinden wy de voornaamſte ſtukken tot dit Kerkgeſchil betrekkelyk in de *Nederl. Jaarb.* van 1753-1755. *Art. Leeuwaarden.*

(*) *Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 898. voor 't Jaar 1757. bl. 798.

den van een Geſchrift die uitwerking te wege brengt, waar van dikwyl het tegendeel gebeurt. Een Werkje in 't *Engelsch* door den Eerw. JOHN TAYLOR geſchreeven, en, in den voorleden Jaare, onder den Tytel van *Verhandeling van het Leerſtuk der Verzoeninge, volgens den Inhoud der Heilige Schrift* vertaald, te *Hurlingen* uitgegeeven, maakte hun misnoegen gaande. Zommigen waarſchuwden hunne Gemeentens van den Predikſtoel voor dit zuurdeesſem der Ketterye; en de waakzaamheid tegen *Sociniaanſche Stoutigheden*, het kragtdaadigst en gereedſte middel om het geweerd te krygen, bragt het ten onderzoek van een der Claſſen in *Friesland*, 't welk vervolgens, by alle rondging, die by Gedeputeerde Staaten hunne gevoelens over dit Werkje inbragten. Alle ſtemden zy 'er niet geheel in overeen, om 't zelve voor *Sociniaansch* te verklaaren; doch waren het hier in eens, „dat het „zelve volkomen naar den ſmaak van *So-* „*cyns Gemeente* zynde, en daar in ſpreek„wyzen gevonden wordende, die van *dat* „*Volk* niet erger konden worden uitge„ſlaagen, en dit Boek, te dier oorzaake, „wel verdiende verweezen te worden tot „eene eeuwigdurende duiſternisſe; nog„thans zou men, om den zagtſten en ge„maatigſten weg in te ſlaan, 's Lands „Fiscaal belasten, onder zekere bepaalde boete, het verder verſpreiden en „verkoopen van dat Werkje te verbieden

LXXXIII. BOEK. 1755.

LXXXII. BOEK. 1755.

„ gelyk met de daad geſchiedde. (*) Doch het eerſte Vertier over en de Verzending gedaan zynde, kon dit Verbod niet veel betekenen, en hadt te minder te beduiden, daar, zo veel wy weeten, het Werkje elders in deeze Gewesten, een vryen loop hadt, althans niet geſtremd werd op eene wyze als in *Friesland*. De Vertaaler in zyne Voorreden van de toeneemende Verdraagzaamheid der *Biſſchoplyke Kerke* in *Engeland* ten opzigte van de *Diſſenters*, onder welken TAYLOR behoorde, ſpreekende, hadt gewenscht, „ dat men 't zelfde Getuigenis van de *Nederlandſche Kerke* kon geeven; wanneer men nooit meer zou hooren van „ zulke ergerlyke *Proceduuren*, als thans „ op zommige plaatzen gepleegd wierden," (†) en moest, in zyn eigen Gewest, het onaangenaame daar van, ten opzigte van dit Stukje, ondervinden.

Oude Munten by *Kuilenburg* ontdekt.

Niet vreemd was het, op een kleinen afſtand van de Stad *Kuilenburg*, op zekeren beneden weg, onder den naam van den *Groenen Weg* bekend, voornaamlyk kort naa het vallen van zwaare plasregens, eenige Gouden en Zilveren Penningen, aan te treffen, die in vroegeren eeuwen gangbaare Munt waren. Wanneer het in Hooi-

(*) *Reſol. van Gedep. Staaten van Friesl.* 27 Feb. 1755.

(†) *Voorrede des Vert.* bl. 12.

Hooimaand deezes Jaars sterk geregend LXXXII.
hadt, vonden de betreeders van dien weg BOEK.
eenige dier oude Munten. Nieuwsgierig- ——
heid en hoop op voordeel, dreef, toen dit 1755.
meer en meer bekend werd, veelen derwaards, onder welken niet weinigen hun oogmerk bereikten, die de gevondene Penningen aan anderen verkogten. Dezelve waren van verschillende soort, en op verscheide tyden geslaagen. De Gouden Penningen verschilden meer in grootte dan in gewigt; en konden meest de zwaarte van een Ducaat haalen. Eenige waren van Bisschoppen van *Utrecht*, en vertoonden op de voorzyde de Wapens met den Naam van den regeerenden Bisschop, en op de keerzyde de beeldtenis van *Joannes den Dooper*; andere van de Graaven van *Holland*, uit den Huize van *Bourgonje*: ook vondt men 'er *Vlaamsche* en *Fransche* Stukjes onder, naar oude halve Pistoolen gelykende. De Zilveren Munten hadden desgelyks onderscheide zwaarte en grootte, en op de voorzyde het *Bourgondische Kruis* met het Opschrift *Christus vincit*, *Christus regnat*, *Christus imperat*, dit trof men ook op veele der Gouden stukken aan. —— Zeldzaam was het dat men dit Geld niet op eene enkele plaats, maar verspreid over den gantschen weg, die zich meer dan twee honderd roeden uitstrekte, zo wel in 't midden als aan de kanten, ja zelfs in de slooten langs den weg, en nergens dieper dan omtrent zes duimen beneden de oppervlakte, aantrof. Wie deeze

LXXXII. BOEK. 1755.

schat daar gebragt of verborgen had, en wanneer dit gebeurd was, bleef een raadzel. De ontknooping daar in te zoeken, dat dit Geld, met de Aarde, van tyd tot tyd gebruikt om den grond op te hoogen, daar zou gebragt weezen, ging met eene onoplosbaare zwaarigheid vergezeld; dewyl de Arbeiders, die van 's Lands wege daar aan gewerkt hadden, getuigden nooit eenig geld in die aarde gevonden te hebben. (*)

Proeve der Inentinge van het Rundvee, genomen.

Van den Jaare MDCCXLIV af, tot deezen tyd toe, was de Landman, in de onderscheide Gewesten der *Nederlanden*, met de Sterfte onder het Rundvee bezogt geweest; eene menigte van behoed en hulpmiddelen uitgedagt, voorgeschreeven en beproefd, slaagden op verre na niet naar wensch. Vooroordeel en klein verstandigheid verzette zich menigwerf, om iets van dien aart te bestaan; zy hielden de Sterfte van het Vee voor eene Bezoeking en Straf des Almagtigen, en rekenden het daarom Godloos, de hand te slaan aan eenige Proefneeminge of men de doodlyke Uitwerking dier Bezoekinge kon voorkomen; zy oordeelden dit niets anders, niets minder, dan de nietige hand uit te steeken tegen den Allerhoogsten. Redenkavelde men dus over gewoone middelen; meer opziens en tegenspraaks mogt men met grond verwagten wegens buitengewoone, en boven

(*) *Nederl Jaarb.* 1755 bl. 714. waar men eenige dier Munten vindt afgebeeld.

ven al van een Middel in de Kinderziek- LXXXII.
ten, met zo veel tegenkantings van het BOEK.
vooroordeel gebezigd. Dan in 't afloopen
des voorgaanden Jaars, hadt men, in *En-* 1755.
geland, de Proeve der Inentinge met een
gelukkigen uitflag genomen. (*) De, by
gerugte uit *Engeland*, vernomene goede uit-
werkingen der Inentinge maakten hier eeni-
gen niet ongenegen om dezelve ook aan
hun Vee te beproeven; doch zy onttrok-
ken zich, toen het op de zaak aankwam,
dit gaf aanleiding aan den Eerw. CORNELI-
US NOZEMAN, Leeraar der *Remonſtranten*
te *Haarlem*, AGGE ROSKAMKOOL Koop-
man in de *Beverwyk* en JAN TAK, Doctor
in de Medicynen te *Leyden*, een plan te
beraamen om die Proefneeming in 't groot
te werk te ſtellen op eene wyze, welke
hun onafhangelyk maakte van anderer on-
gezindheid, en ook, viel het ten ergſten
uit, geene ſchade van merkelyk aanbelang
aan iemand in 't byzonder zou toebren-
gen. Zy vervoegden zich by Mensch en
Vederlandlievende Heeren, wier hartlyke
genegenheid zy kenden, tot het doen van
alle nuttige Onderneemingen, en troffen
welhaast meer dan vyftig Deelgenooten
aan, die de benoodigde Penningen tot de
aankoop van Beeſten, en het doen der Proe-
ve, zamenbragten: van de Zeventien blee-
ven 'er niet meer dan drie in 't Lee-
ven.

(*) *Gentelm. Magaz.* 1754. *For. Dec.*

LXXXII. BOEK. 1755.

ven. (*) Veel verſchilde dit van 't geen de Heer DOBSON in *Engeland* wedervoer, die van de tien Ingeënte Beeſten 'er negen behieldt. —— De Heer PIETER BINKHORST, Burgemeeſter te *Hoorn*, hadt in de *Heeren-Huigenwaard* de Proef met één Hokkeling genomen, welke herſtelde, en bleek tegen de beſmetting vervolgens beſtand te zyn. De Heer A. VAN DER GRONDEN te *Hoorn*, behieldt vyf van zes ingeente Kalveren; doch van geen beter uitſlag dan de *Beverwykſche* Proeven, waren eenige door den Hoogleeraar THOMAS SCHWENKE in den *Haage*. (†)

Weerkundige deezes Jaars.

De vry ſtrenge en bovenal langduurige Winter deezes Jaars, (§) deedt voor Ysdammen en Ysgangen in de Rivieren, zo vaak van Dykbreuken en Watervloeden gevolgd, met reden vreezen. By *Schenkenſchans* hadt zich een Ysdam gezet, die het water geheel opſtopte, en een klein gedeelte des Kwartiers van *Nyme-*

(*) Zie *Eerſte Proefneeming over de uitwerkingen van de Inentinge der Beſmettende ziekte in het Rundvee, gedaan in de Beverwyk.*

(†) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 137. 197. 331. 333.

(§) Meer dan zestig dagen lagen de Trekſchuiten van *Haarlem* en *Amſterdam* ſtil. Op 't *Pampus* lag het ys zo vast, dat de *Frieſche* en *Overyſelſche* Veerſchepen eerst den drie en twintigſten van Lentemaand te *Amſterdam* aankwamen. Veertig Vaartuigen met volk uit *Jutland*, en elders, komende om onze *Groenlandſche* en *Straatdavidſche Schepen* te bemannen, noch over 't *Pampus* kunnende komen, noch te *Edam* binnen loopen, moeſten na *Hoorn* vaaren.

megen onder deedt loopen. Was deeze Ysdam langer blyven zitten, dan zou de *Arnhemſche* Postweg waarſchynlyk geheel vernield geworden zyn, en de Rivier den ouden loop langs de zuidzyde van *Schenkenſchans* genomen hebben: door dit wyken der Ysdam, en het maaken van hulpgaten kreegen de ondergezette Polders ontlasting, de Weidlanden waren door het Rivierwater verbeterd, en de Koornlanden hadden niets geleden. In *Holland* en in 't *Sticht* kwam men met de vrees, door het tydig los raaken der Rivieren, en het afdryven der Ysdammen vry. In de *Betuwe* hadt men eene Dykbreuke en Overſtrooming; doch het water viel, in 't kort, zo ſterk als het was aangewaſſen. LXXXII. BOEK. 1755.

Niettegenſtaande het langduurig Winterweer, verſcheen de Lente met het aanbreeken van Grasmaand, met een Donderbui van een malſchen Regen vergezeld, en herſchiep, in korten tyd, 't geheele gelaat der Natuure. Den Beeſten, vroeg in de weide gebragt, wies het gras als in den mond. Het groeiend Ryk, door dien heilzaamen Voorjaars, invloed gekoesterd, vertoonde zich, in Grasmaand, zo voordeelig als of deeze met Bloeimaand gewisſeld hadt. Van allerwegen hoorde men de gunſtigſte tydingen, wegens den toeſtand der Veldgewaſſen. —— Een heevig en Langduurig Onweer van Donder en Blixem, op zommige plaatzen met Rukwinden, Hagel en Ys-

LXXXII. BOEK. 1755.

Ysſtukken gepaard, woedde op den dertienden van Hooimaand door meest alle *Nederlandſche* Gewesten, baarde ſchrik, ſchade, brand en doodde verſcheide Menſchen en Beeſten. (*)

Aardbeeving te *Helmont* gevoeld.

Wy hebben dit weinige van de Weersgeſteltenisſe deezes Jaars opgetekend, om te komen tot het verſlag van een verſchynzel van vreemder aart in deeze Streeken. Van *Helmont*, in de Meyery van *'s Hertogenbosch*, hadt men berigt gekreegen, dat 'er 'savonds den zes en twintigſten van Sprokkelmaand, en den daar op volgenden morgen, eene Aardbeeving gevoeld was; vergrootend bleeken de eerſte tydingen, en de zeldzaamheid eener Aardbeevinge in deeze Gewesten, deedt zommigen vaſtſtellen, dat 'er geene Aardbeeving in 't geheel geweest was, dat het waargenomen kraaken der Deuren en het trillen van het Porcelein, moest toegeſchreeven worden aan het losſen van eenig Geſchut, in eene naastgelegene Vesting; een denkbeeld, 't welk te gereeder ingang vondt; dewyl in of by de Stad *Grave* ten dien tyde ſterk zou geſchooten weezen, om een *Ysdam* te doen breeken. Eenige hielden het begrip der Aardbeevinge ſtaande, en verſterkten het met berigten van gewaarwordingen dier Schuddingen op plaatzen buiten die Stad. (†)

Aan

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 134. 179. 193. 328. 501.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 456.

LXXXII. BOEK. 1755. Aardbeeving met eene zwaare Waterberoering den 1. Nov.

Aan geen twyfel altoos was onderheeving eene Aardbeeving, op den eerſten van Slachtmaand, door geheel *Nederland* waargenomen, en van wegen derzelver meerdere en algemeenere zigtbaarheid in 't Water, met den naam van *Waterberoe ringe* beſtempeld. De weeklykſche, maandlykſche en andere Berigten van dien tyd tekenen, veele zonderlinge en merkwaardige omſtandigheden op (*) te omſlagtig voor ons Geſchiedblad, 't welk zich tot eene algemeener opgave moet bepaalen, en zullen wy ons voornaamlyk, wat het verſchynzel zelve betreft, bedienen van 't wel opgeſteld berigt des kundigen Heeren J. F. DRYFHOUT.

Het was op Saturdag, den eerſten van Slachtmaand, deezes Jaars, dat men, 's morgens omtrent Elf Uuren, een vierendeel uurs voor of naa onbegreepen, (dewyl het verſchil der Klokken als mede de meerder of minder oplettenheid der Waarneemeren, het nette tydſtip eens zo onverwagten en ontzettenden Verſchynſels, te eene maale onzeker maakt,) met zeer ſtil en mooi Weer, de Wind alhier (†) Noord-

(*) Genoeg is het hier de Leezers te wyzen na de *Nederl Jaarb.* 1755. bl. 989. enz. en aen *Nederlandſchen Poſtryder* voor *November* diens Jaars. bl. 503.

(†) In *'s Haage* naamlyk: deeze windſtreek ſtemt overeen met genoegzaam die van andere Plaatzen, in welker berigten eene Windwaarneeming voorkomt.

A-

LXXXII. BOEK. 1755.

Noord-Oost, de Barometer ruim dertig Engelsche Duimen en de Thermometer van FAHRENHEID omtrent zes en veertig Graaden hoog zynde, in de Wateren der Rivieren, Meiren, Vaarten, Gragten, Vyvers en Slooten, gansch schielyk en onverwagt, eene sterke schommelende Beweeging bespeurde.

Deeze Waterberoering heeft zich niet overal in dezelfde maate vertoond, op zommige rees het water twee, drie ja vier voeten regtstandig op; daar het op andere zes, acht of tien duimen klom. Klaar genoeg was dezelve allerwegen te onderscheiden van de Golvinge door den wind op de oppervlakte veroorzaakt, en andere gewoone Waterklimmingen, het bleek ten vollen dat ze tot den grond of bodem toe werkte; de opborrelende waterbellen en blaazen, de opschietende Modder en Slyk, weezen zulks uit: ja de kragt der werkinge van deeze diepgaande Waterberoeringe, deedt Balken, Schuiten, Ankers, en andere zwaare Lichaamen, langen tyd te vooren gezonken, en onder 't water bedolven, boven komen. Zy oefende haar haar geweld op eenige plaatzen zo sterk, dat niet alleen veeler Vaartuigen touwen aan stukken rukten, en de deeze aan den overkant vervielen, en op 't land geraakten; maar ook groote Schepen, slingerden als door

Alleen uit *Vriesland* en *Overyssel*, meldt men dat de Wind West ten Zuiden was.

door een Stormwind geſchokt; een Schip- LXXXII.
per op de *Haarlemmer Meir* vaarende, BOEK.
werd op dien tyd gewaar, dat zyn Vaar- ——
tuig niet na 't roer luiſterde, en hem iets 1755.
wedervoer, waar van hy geen denkbeeld
kon maaken.

Wat de nette Kompas ſtreek deezer Beweeginge betreft, dezelve is niet volkomen zeker. Volgens zommige en wel de meeſte Berigten zou dezelve aangekomen zyn uit den Zuid-Westen, volgens anderen uit den Zuid-Ooſten. Dan, zonder zulks te bepaalen, of ook vast te ſtellen, dat ze overal dezelfde geweest zy, 't geen niet waarſchynlyk is: dewyl de ongelykaartigheid en verſcheide ſtrekkingen der Onderaardſche Stoffen en Beddingen, hier en daar eenige afwendingen en veranderingen aan den oorſpronglyken loop der Beweeginge hebben kunnen, en waarſchynlyk moeten, toe brengen, mogen wy, uit alle Berigten en Omſtandigheden beſluiten, dat deeze Waterbeweeging van tusſchen het Zuid-Westen en Zuid-Oosten, herwaards is aangekomen.

Schoon deeze Beweeging zich veel al dermaate tot het Water bepaalde, dat de meeſten, op den Grond buiten 't gezigt des Waters, 'er niets van bemerkten, en vreemd ophoorden, wanneer zy het gebeurde vernamen, bleek het nogthans ten vollen, dat 'er eene Schudding der Aarde mede vergezeld ging. Het *Allerheiligen* Feest op dien dag invallende gaf gelegenheid, dat men, in veele *Roomſche Kerken*,

LXXXII. BOEK. 1755.

ken, Lampen en Kaarskroonen zag ſlingeren: welke ſlingering men op veele plaatzen in andere Kerken van een twee tot drie voeten heen en weder waarnam. De klepels in de klokken te *Gouda* bewoogen zigtbaar. Zommigen hebben ook eene daadlyke gronddeininge op het Land, boven al op Hoogtens, en Toorens, gevoeld, en een geloofwaardig Man, getuigt meer of min dezelve aan een groote ſtreek Lands, omtrent *Rotterdam*, gezien te hebben, ſchoon hy geene beweeging in 't Water was gewaar geworden. (*) Men beſpeurde dezelve in allerlei ſoorten van vogten als in het Bier, in de Ketels en Koelbakken der Brouweryen, in de Aardwaſcheryen te *Delft*, ook in een Ketel met geſmolten Lood op de Abdy-tooren te *Middelburg* in *Zeeland*. (†)

Wel-

(*) De Heer DRYFHOUT zelve meent zich wel te kunnen herinneren, dat hy op dat pas ſtaande te ſchryven, eene ligte duizeling in 't hoofd voelde; eene aandoening, gelyk bekend is, zeer algemeen by eene Aardbeeving.

(†) Zie de *Nadere Aanmerkingen over de Oorzaak en Werkingen der Waterberoeringe* van den 1 Nov. 1755. door J. F. DRYFHOUT, in de *Verhandelingen van de Hollandſche Maatſchappy te Haarlem*. VII. D. bl 136. *enz.* Die Heer hadt, twaalf dagen naa de Gebeurtenis eene kleine Verhandeling in 't licht gegeeven, behelzende *Natuurkundige Aanmerkingen en Onderſtellingen om de wyze op te losſen, hoe die zeldzaame Waterberoering hadt kunnen geſchieden*; waar van deeze *Nadere Aanmerkingen* ter ſtaaving dienen, en, op eene alleszins leezenswaardige wyze, dit Onderwerp behandelen.

Welhaast liepen 'er Tydingen uit ande LXXXII.
re Landen in, die de wyduitgeſtrektheid BOEK.
van deezen Aardſchok te verſtaan gaven; ——
men vernam dat dezelve ten Noord-Oos- 1755.
ten van onzé Gewesten zich uitſtrekte tot
aan de *Oostzee* voorts dat dezelve in deeze tot
diep in *Zweeden* waargenomen was. Ten
Westen hadt men ze te *Portsmouth* in *En-*
geland en te *Kork* in *Jerland* beſpeurd. Ten
Zuid-Westen bepaalden zich eerst de be-
rigten tot *Frankryk*; doch eerlang ver-
meldden Brieven, dat men in *Spanje* en de
Hoofdſtad van *Castilie*, op dien eigen dag,
eene aanmerkelyke Aardbeeving gevoeld,
en niet weinig ſchade geleden hadt; maar
wat deeze Stad en andere Zuidelyke gele-
gene Gewesten des ondergingen, kwam
in geene vergelyking by het lot der ver-
nielinge 't welk veele plaatzen in *Por-*
tugal; doch boven al de Hoofdſtad *Lis-*
ſabon, trof, welke bykans in een puinhoop
veranderde, en, ſchoon menigmaal door
Aardbeevingen geſchokt, nooit in die maa-
te verdelgd. (*)

Veele gisſingen, redeneeringen, by mon-
de, en geſchrifte, volgden terſtond over
den Oorſprong der Waterberoeringe in ons
Vaderland; doch *Liſabons* ondergang, door
een allerverſchriklykſte Aardbeeving, ont-
dekt

(*) In de boven aangeweezene *Nadere Aanmerkingen van den Heere* DRYFHOUT vindt men deswegen zeer keurige Berigten. bl. 161. 183. enz. Zie ook 't *Schouwtooneel* der *Verwoeſtinge*. Gedr. 1756.

LXXII. BOEK. 1755.

dekt zynde, hielden, alle gisſingen op, en niemand twyfelde om die Aardbeeving voor de Oorzaak, en de Waterberoering in deeze Gewesten voor een Uitwerkzel, te houden. —— De Heer DRYFHOUT, die zich omtrent dit Verſchynzel zeer veel moeite gegeeven heeft, beſluit, te regt, dat 'er te *Liſſabon*, en in deeze Gewesten, ten zelfden dage, eene *Aard* en *Waterbeweging* geweest zynde, welker verſchil alleen in de hoegrootheid der uitwerkinge beſtondt, geen bedenklykheid kon overblyven, wegens de Overeenkomst en Gemeenſchap dier twee Verſchynzelen. Hy hadt nagegaan of alles op een en het zelfde oogenblik, dan wel met eenig tyds verloop, gebeurd was, en ten allerklaarſte bevonden, dat deeze algemeene Waterbeweeging niet op den zelfden tyd als de Aardbeeving te *Liſſabon*, voorviel; maar alomme laater, en meest met eenige evenredigheid, naar de meerdere of mindere afgelegenheid van die verwoeſte Hoofdſtad des *Portugalſchen* Ryks; als mede dat dezelve zich doorgaans op de plaatzen, het verſte van *Liſſabon* afgelegen, het laatst vertoond hadt, en voorts ongevoelig te niet geloopen was. Volgens zyne Berekening heeft de ſchok der Aardbeeving te *Liſſabon*, in den tyd van veertig Minuten, op een afſtand van twee honderd zeven en veertig Mylen, die *Holland* van deeze Stad afligt, gewerkt. —— Tot eene verbaazende diepte moet, naar 't oordeel deezes kundigen Schryvers, die werking gegaan-

gaan hebben; dezelve is niet net te bepaalen, maar moet veel dieper geweest zyn, dan de bodem van de *Middellandſche* en *Oostzee*, ja zelfs van de *Atlantiſche Zee* of *Grooten Oceaan*: dewyl niet alleen op de Kusten van *Barbaryen*, en dus aan de overzyde van de *Middellandſche Zee*, ten zelfden tyde eene zwaare Aardbeeving geweest is; maar ook de Waterbeweeging, door de Aardbeeving te *Liſabon* veroorzaakt, in *Zweeden* en *Engeland*, als mede op de Eilanden *Barbados* en *Antigoa*, alle ten opzigte van die Stad, aan de overzyden der gemelde Zeeën gelegen, onder derzelver bodems heen gewerkt heeft, en wel zo diep dat ze daar door niet heeft kunnen uitbreeken: vermids anders aan de overzyden dier Zeeën geene beweeging zou geſpeurd geweest zyn. (*)

LXXXII. BOEK. 1755.

Zo veel oordeelden wy te moeten zeggen, van dit in deeze Gewesten vreemde Verſchynzel, 't geen op zichzelven geene noemenswaardige nadeelen aldaar toebragt. Doch de tyding der verwoeſtende Aardbeeving, die *Portugal* en *Spanje*, in zo veel leeds dompelde, kon niet dan onheil ſpellen aan het Handeldryvend deel der Ingezetenen van dit Land, en baarde grooten kommer by de Handelaars op die Ryken. Zo veele vermogende Koopſteden als *Liſabon*, *St. Ubes* en *Sevilie*, om geene

(*) Zie de boven aangehaalde *Nadere Aanm. van den Heere* DRYFHOUT. bl. 166. 190.

LXXXII. BOEK. 1755.

ne andere te noemen, in puinhoopen geſtort, hadden zeker ſchatten, de zenuwen van den Handel, verlooren. Omtrent den toeſtand der Huizen van Koophandel was men in onzekerheid, de beſte konden buiten ſtaat weezen, om aan hunne verbintenisſen te voldoen; dit deedt den Geld en Wisſelhandel, voor geen gering gedeelte, ſtilſtaan; en veele Zeehandelaars beſlooten, de Goederen, beſtemd om na thans zo deerlyke verdelgde Gewesten af te zenden, of ten dien einde reeds ingeſcheept, op te houden; 't welk eene groote ſtremming, in een aanmerkelyken Handeltak, ten gevolge hadt. De *Hollandſche* Kaas, in *Portugal* ſterk getrokken, daalde; op 't inkomen der tydinge van *Lisſabons* verwoeſting, te *Hoorn*, twee Guldens by den prys der voorige maand ten honderd Pond. (*)

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 1118. 1196.

als mede dat 'er geen Gehoor voor negen uuren zyn zou. De begroeting werd uitgeſteld, en de Burger Capitein, die de Nagtwagt gehouden hadt, trok met ſtille trom na 't Hoofd. De zugt ter vreugdbetooning kon zich, egter, nauwlyks een uur bedwingen, althans, toen dit verſtreeken was, begon het Klokkenſpel en 't blaazen van den Tooren, op last van den Voorzittenden Burgemeeſter. Dit voorſpel van blydſchap, beſtaanbaar met het verzoek der Gouvernante, werd twee uuren laater, toen het Jacht het anker ligtte, het Zeehoofd der Stad naderde, en na binnen ſchoot, gevolgd van het roeren der Trom door alle de wyken, en alle de gewapende Burgers begaven zich op de posten in ryen langs de gragt en ſtraaten, door welke de Hooge Perſoonadien na 't Collegie der Gecommitteerde Raaden van het *Noorder-Kwartier* zouden ryden. LXXXII. BOEK. 1754.

Twee Bezendingen, een uit het gemelde Collegie, en een, uit dat der Admiraliteit, waar in haare Koninglyke Hoogheid desgelyks Zittinge zou neemen, vervoegden zich door deeze geſchaarde Burgers na het Jacht, om haar, en de Vorſtlyke Kinderen, te verwelkomen. Een ſtaatlyke trein van Koetzen geleidde en bragt het hooge Gezelſchap na 't Collegie van Edel Mogenden; het Geſchut, zo op de Bolwerken als het Admiraliteits Magazyn, en de Timmerwerf der *Oost-Indiſche* Compagnie, werd gelost even als

LXXXIII BOEK. van de Oost-Indiſchen Schipper SCHRYVER, tegen een Engelsch Oorlogſchip. Frankryk neemt genoegen in de betuigde Onzydigheid der Staaten. Een Franſche Kaaper neemt in Texel een Engelsch Schip. 't Zelve door 't Franſche Hof, wedergegeeven. Kaapergevallen te Vliſſingen en te Veere. Reglement der Staaten op de Kaapers en Commiſſie Vaarders der Oorlogende Mogenheden. Veelen willen de Zeevaard kragtdaadiger beſchermd hebben. YORKS verzoek om Oorlogſchepen afgeſlaagen. De Convoyen traaglyk verleend. Eenige Zeehandelaars vervoegen zich deswegen met klagten by 's Landsvaderen, en verwerven Convoy. De Vreede met Marocco bevestigd. Aardbeeving op den Dank-Vast- en Bededag, den achtienden van Sprokkelmaand. Onweeren en zwaare Storm in dit Jaar. De Optiepartyen in den Graanhandel, door de Algemeene Staaten, verboden. Staaten van Utrecht verbieden het vooropkoopen van Aardappelen. De Voorregten aan de Groote Viſchery geſchonken verlengd. Octroi verleend aan een nieuw verbeterde Vyzel of Tonnemolen. De Fabryken te Haarlem aangemoedigd. Een Tzerhutte in Gelderland aangelegd. Eene oude Graffſtede in Drente gevonden. Zwaare Tsgang. Schriklyke Doorbraaken in de Rivierdyken. Onheilen de Bommelerwaard overgekomen. Beraamd Plakaat den Uitvoer van Graanen verbiedende. De Koornkoopers te Amſterdam leveren tegenbedenkingen in. Het Plakaat gaat egter door.

De

De Vrugtbaarheid deezes Jaars doet het Plakaat intrekken. Het Plakaat, wegens de Optiepartyen, opgehelderd. De Oorlog in het Duitſche Ryk wekt nieuwe Staatsbekommerniſſen. De Franſche Afgezant ſtelt de Staaten gerust, wegens het byeentrekken eens Legers aan den Neder-Rhyn. Verzoekt doortocht voor Krygstuig door Namen en Maaſtricht. Dezelve word toegeſtaan. Klagten, over het ſchenden des Grondgebieds door Fransch Krygsvolk, krygen gehoor. YORKE klaagt over het leggen van Franſche Bezetting in Ooſtende en Nieuwpoort. Verklaaringen van het Weener en Franſche Hof over dit ſtuk. De Zeerooveryen der Engelſchen gaan den ouden gang. Verbeurdverklaaringen der opgebragte Schepen. Vertoogen en Klagten deswegen ten Engelſchen Hove gedaan. Derzelver vrugtloosheid, Franſche Kaaperyen. Vrede met de Algerynen geſlooten. Een Gezant van Tripoli komt met geſchenken in den Haage. Zyne Hoogheid woont de Schuttersmaaltyd in den Haage by, en ontvangt het Stadhouderlyk Gezin, op eene en andere Reis, Eerbetooningen. Geſchil over het danſtellen van Burgemeeſteren te Haarlem. Gelastigden tot het onderzoek deezer zaake, door de Gouvernante, benoemd. De Meerderheid beſluit dezelve voor de Staaten van Holland te brengen. De Meerderheid doet twee voorſtellen ter Staatsvergaderinge. Antwoord der Gouvernante. De Meerderheid handhaaft haar Regt. Wat deswegen ter Staatsvergade-

LXXXIII BOEK.

ringe voorviel. Haarlem wordt, wegens den Eisch eener Buitengewoone Vergaderinge, in 't gelyk geſteld. De Meerderheid der Vergaderinge is, wat de Verkiezing betrof, op de zyde der Gouvernante. Steden, die met Haarlem, 'er van verſchilden. Aantekening van Amſterdam en Rotterdam. Afloop deezer zaake. Doopplegtigheden in Zeeland en Utrecht, tot eere van het Stadhouderlyk Huis ingerigt. Pragtig Huwelyks Feest der Dogter van den Gouverneur Generaal van Neerlands Indie. Schouwburg op Batavia aangelegd. Het Honderdjaarig Feest van het Diakonie-Weeshuis te Amſterdam gevierd.

't Begin-zel des Oorlogs tuſſchen *Frankryk* en *Engeland.*

Kunnen de bepaaldſte en afgemeetenſte bewoordingen, in Verdragen tuſſchen de Mogenheden geſlooten, wanneer de Staatkunde haare dikwyls zo veel verderfs berokkenende rolle ſpeelt, in eenen zin geduid worden, rechtsſtreeks overgeſteld tegen het bedoelde, of zodanig gewrongen en verdraayd, dat Onpartydigheid deswegen blooze; wat hebbe men dan niet te wagten, wanneer, in dezelve, onbepaalder uitdrukkigen voorkomen, in gevolge van welke de Vorſten zich daaden veroorloven, van een wederzydsch beledigenden en op nieuw Oorlogs onſteekenden aart? Van laatstgemelde ſoort was het bepaalde tuſſchen de Hoven van *Verſailles* en *Londen* omtrent *America*, op de Vredehandeling

ling te *Aken*, in den Jaare MDCCXLVIII. „ Alle dingen in *America* zouden gebragt „ worden, op dien voet op welken zy wa- „ ren, of behoorden te weezen, vóór den „ tegenwoordigen Oorlog." (*) Hoogst onvoorzigtig was het gehandeld een Volk, 't welk ten Staatsregel hadt, *om door meerderheid van Rykdom tot meerderheid van Magt te geraaken*, zo veel aanleidings te geeven tot het daadlyk volvoeren dier grondſtellinge. LXXXIII BOEK. 1756.

Vyandlykheden in *America*.

Nauwlyks beſcheen de Vredezon het gelaat van *Europa* of de ſtoffe tot nieuwe Oorlogswolken, verzamelde zich in *America*, om eerlang, uit dat Werelddeel, in het onze over te dryven. De *Engelſchen* begonnen gewapenderhand de zaaken in *America* „ te brengen op dien voet als zy „ oordeelden dat ze behoorden te wee- „ zen." Zo veelvuldig als vergeefsch waren de klagten, van het *Franſche* Hof over dit beſtaan, hoe meer LODEWYK DE XV. den Vrede zogt te bewaaren; dewyl een uitgeputte Schatkist, met een zeer groote ſchuld belaaden, en een bykans geheel vernielde Zeemagt, zulks vorderden, hoe meer men in *Engeland* naar den Oorlog haakte. In veele openbaare geſchriften van deezen tyd, ſtelde men voor, dat het vermeeſteren der *Franſche* Volkplan-

(*) ROUSSET *Recueil, Tom.* XX. 189. WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* XX. bl. 248.

LXXXIII BOEK 1756.

plantingen in *America* ten middel zou kunnen dienen, tot afloſſing der Staatsſchulden des *Engelſche* Ryks, in den jongst gevoerden Oorlog, veel meer dan de helft vermeerderd. — Een rechtſtreeks Krygsbedryf zou een te haatlyk vertoon gemaakt hebben, naa eenen kortlings geſlooten Vrede. De *Engelſchen* zonden deswegen, onder voorwendzel van den Koophandel te begunſtigen, eene ſterke Vloot van Oorlogſchepen naar *America*; het waare doelwit was, om den ſlinkeroever van de Rivier *St. Laurens* in te neemen: hun wagten en zoeken was naar eene gelegenheid, om op de *Franſche* Volkplantingen te kunnen aanvallen. Hier door zou de Koophandel van dat Ryk op dit Werelddeel vernietigd, en 't zelve buiten ſtaat geſteld worden, om eene Zeemagt in Zee te houden, bekwaam om de gezogte Opperheerſchappye ter Zee te betwisten. Ter gewiſſer volvoeringe van dit plan, ſtelde de *Engelſche* Afgezant ten Hove van *Madrid* alles in 't werk, om dat Ryk tot Onzydigheid te beweegen; de voordeelen, die *Spanje*, door een meerderen bloei van den Koophandel, zou behaalen, ten breedſte uitmeetende. De meer Min- dan Oorlogzugtige geestgeſteltenisſe van LODEWYK DEN XV, op wiens Ryksbeſtuur zyne Matresſen maar al te veel invloeds hadden; de verzwaktheid des Ryks, door kleinagting van het Staatsbeſtuur, door Verdeeldheden, tusſchen allerlei Rangen, door de Oneenigheid der Staatsdienaaren, gepaard met

met de uitgeputte Geldmiddelen, en een vervalle Zeemagt (*), dit alles deedt voor *Engeland* een gunſtig tydſtip gebooren worden, ter bereiking van deszelfs doelwit. Het Hof wilde, en het Volk ſchreeuwde om, den Oorlog. LXXXIII BOEK. 1756.

't Ontbrak in *Engeland* niet aan Schryvers, die de ſchuld van hun Landgenooten poogden af te neemen, en op de *Franſchen* te leggen. Zy beweerden, dat *Frankryk* in *America* zyne Bezittingen zogt uit te breiden, ten koste der *Engelſche* Volkplantingen; dat het deezen enkel tot de Zeekusten wilden bepaalen, en verſteeken van allen Handel met de zogenaamde Wilden; dat men, ten dien einde, een aantal van Sterktens hadt gebouwd, van de Rivier *Miſſiſippi* tot aan *Canada*, meest op *Engelſchen* bodem. (†) De Engelſchen verwyten *Frankryk* de ſchuld der Vredebreuke.

't Loopt buiten ons beſtek in een onderzoek te treeden wie der klaageren, wegens overlast en krysgeweld, gelyk hebbe; wanneer men enkel in 't ooge houdt, de volkomen erkende ſlegte geſtelenisſe van het *Franſche* Staatsbeſtuur (§), en de onmagt om iets van gewigt, ten dien Deeze Vyandlykheden hadden invloed op onzen Staat.

(*) Zie *Gedenkſchriften, dienende tot de Geſchiedenis van* LODEWYK *den XIV. en XV. door* MILLOT VI. D. bl. 263. enz.

(†) TINDAL *Vol.* IX.

(§) *Gedenkſchriften* door MILLOT, als boven bl. 280.

LXXXIII BOEK. 1756.

dien tyde, uit te voeren; en daar mede vergelykt het in magt en aanzien toegenomen *Engeland*, dat den voorgemelden Staatsregel, Hof en Volk zo welgevallig, aankleefde, zal het niet bezwaarlyk vallen, te oordeelen wie der Partyen de meeſte ſchuld hadt. —— Wy moeſten dit weinige vermelden, om de aanleidende oorzaak op te geeven, van eene andere gedaante der dingen ook in ons Vaderland. De rustige dagen voor de Gouvernante namen een einde, en werden, van tyd tot tyd, de Landszaaken, tot het einde haars leevens, met meer en meer aangroeiende onaangenaamheden ten haaren opzigte, vervuld. Het verſlag derzelven, met de andere Lotgevallen des Vaderlands, moet dit Boek behelzen.

Frankryk vraagt wat de Staat in dit geval zal doen.

De Geſchillen tusſchen *Frankryk* en *Engeland* waren, tot zulk eene hoogte opgeklommen, dat ze, met den aanvang des Jaars MDCCLVI, tot een openbaaren Oorlog dreigden uit te barſten. Geen der ten kryg gereede Mogenheden, kon het onverſchillig weezen, hoe deeze Staat zich in denzelven zou gedraagen. Des Koning van *Frankryks* buiten gewoone Afgezant, de Graaf D'AFFRY, als mede de gewoone, de Marquis DE BONAC, hadden, over dit onderwerp, met hunne Hoog Mogenden verſcheide onderhandelingen gehouden; en de eerstgemelden, op den negenden van Sprokkelmaand, uit naam zyns Meeſters, verzogt te mogen weeten, welk eene Party hunne Hoog Mogenden zouden kiezen,

in

in gevalle de twist, tusschen *Frankryk* en *Engeland*, tot een wederzyds verklaarden Oorlog mogt komen?

Der Staaten Antwoord liep op deezen zin, „dat zy, met veel smerten de Oneenigheden tusschen *Frankryk* en *Engeland* ontstaan bemerkten, en wenschten dat dezelve in der minne mogten bygelegd worden. Zeer verre was het van hun zich in den Oorlog te willen steeken, wegens eene zaake, die hun in 't minst niet aanging, en tot welke zy gansch geene verbintenis hadden. De waarde der Vriendschap en Genegenheid van zyne Allerchristlykste Majesteit kennende wenschten zy, met de uiterste poogingen, op allerlei wyzen, denzelver aanhouding te zoeken, in zo verre de Onafhangelykheid en de Eer van het Gemeenebest zulks maar eenigzins kon toelaaten. Zy vleiden zich, ingevolge van deeze Verklaaringe, dat het Gebied, zo wel der *Vereenigde* als der *Oostenrykschc Nederlanden*, welke laatstgemelden hun tot een Barriere dienden, van alle Dreigingen en Aanvallen bevryd mogten blyven. Zy hoopten, verder, dat zyne Majesteit hun daar van verzekering zou geeven, en den Oorlog niet in *Groot-Brittanje* overbrengen; dit zou eene omstandigheid opleveren, die het Gemeenebest, in verscheide opzigten, raakte."

1756. Die Vraag beantwoord.

't Leedt maar weinig dagen, of de *Engelsche* Afgezant YORKE, jalours, over de veel-

YORKE verzoekt om Hulpbenden.

LXXXIII BOEK. 1756.

veelvuldige Onderhandelingen met *Frankryk*, vervoegde zich by hunne Hoog Mogenden met een Vertoog, het dus lang gehouden gedrag met *Frankryk* afmaalende als eene kenbaare ſchennis der Verdragen, en een openbaaren Aanval, teffens gewaagende van de gedugtſte Krygstoerustingen, geſchikt om Landingen in *Groot-Brittanje* en *Ierland* te doen; welk voorneemen de *Franſche* Staatsdienaars, aan de Hoven van *Europa* openlyk zouden te kennen gegeeven hebben. —— Ten ſlot den Staat verzoekende om Zesduizend Man Hulpbenden, die der *Vereenigde Gewesten* verpligt waren den Koning van *Engeland* te leveren. —— Verzekerende, dat zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit, in 't vol vertrouwen, dat die Hulpbenden ter Inſchepinge gereed zouden gehouden worden, zonder vertoeven, de Schepen, tot het overvoeren noodig, ſtondt te zenden.

D'AFFRY zoekt zulks te ſluiten, en vordert een nader Antwoord.

De Graaf D'AFFRY nam den tyd, hier te Lande noodig, om de Raadsbeſluiten der Staaten, op den Eisch des Konings van *Engeland*, ter overweeginge rond gezonden, in te winnen, waar, om het verleenen van dien Byſtand hun Hoog Mogenden te ontraaden. In zyn Vertoog ſchetſte hy *Engeland* af als den blykbaaren Aanvaller, en grondde daar op 's Konings verwagting, dat de Staaten der *Vereenigde Gewesten*, met *Engeland* geene andere dan Verdeedigende Verdragen hebende, wel verre van op eenige wyze hulp te verſchaffen aan het Hof van *Londen*, in tegen-

gendeel, zo zulks van hun gevorderd mogt worden, hunne evengelyke Verdedigende Verbintenisſen, met den Koning zynen Meeſter, aangegaan, vervullen zouden. — Zyne Allerchriſtlykſte Majeſteit was genegen, in alle maatregelen te treeden, die de Zekerheid, de Rust, en den Voorſpoed van 't Gemeenebest konden bevorderen, als mede deszelfs Eer en Onafhangelykheid handhaaven. — Doch dewyl de Omſtandigheden dezelfde niet waren, als in den Jaare MDCCXXXIII, toen de Koning een Verdrag van Onzydigheid met de Staaten ſloot, ten opzigte van de *Ooſtenrykſche Nederlanden*, was alle voorzorg, ten dien aanziene, overtollig. — Niet zonder verwondering hadt zyne Majeſteit in het Antwoord geleezen, het bygevoegde betreffende het Vaste land van *Groot-Brittanje* en *Ierland*. „ Daar „ was," ſprak dit Vertoog, in beantwoording hier van „ geene Mogenheid op den „ Aardbodem, welke regt hadt om de „ Krygsverrigtingen te Lande te bepaalen, die de Koning voor hadt te werk „ te ſtellen, om wettige wraak te oefenen over eenen Vyand, die hem gehoond en aangetast hadt tegen de Trouwder Verbintenisſen. En oordeelde zyne Majeſteit het ondienſtig zich te verklaaren over de toebereidzelen, die zyne billyke gevoeligheid aankondigden."

LXXXIII BOEK. 1756.

By dit Vertoog las de Graaf D'AFFRY, uit een byzonder Papier voor, hoe de Koning verwagtte, dat de Staaten zich nauwkeu-

LXXXIII BOEK. 1756.

keuriger zouden verklaaren over de Partij, welke zy, in den tegenwoordigen toedragt van zaaken, zouden volgen, beſluitende met deeze ſterke betuiging, „dat zyne Majeſteit onder het getal zyner „Vrienden niet zou kunnen rekenen, „zulke Mogenheden, die, wel verre „van, ten zynen opzigte, de Verdeedigende Verbintenisſen met hem aange„gaan, te vervullen, eene lyn zouden „trekken met zynen Vyand, en dien On„derſtand bewyzen."

De Staaten verklaaren Onzydig te zullen blyven.

De met zo veel aandrangs verzogte nadere bepaaling begreepen hunne Hoog Mogenden, in deeze bewoordingen „dat, „dewyl zy, in de Onlusten of Verſchillen over de Bezittingen in *America*, „noch in derzelver gevolgen, tot hier „toe, geen deel genomen, noch rechtſtreeks, noch van ter zyde, zich daar „mede bemoeid hadden, zy ook geenzins gezind waren 'er zich mede te bemoeien, noch met de gevolgen, welke „'er, in 't toekomende, uit konden ontſtaan; maar, in tegendeel, voorneemens waren, ten dien opzigte, eene „ſtipte Onzydigheid in agt te neemen; „alles nogthans onbenadeeld de Allian„tien, welke de Republiek hadt, en die „zy op geenerlei wyze meende te breeken." (*) Zy twyfelden niet of deeze

na-

(*) Wat hunne Hoog Mogenden verſtonden, door de uitdrukking, *onbenadeeld* of *onverminderd de Al-*

„ nadere en ſtelliger Verklaaring zou ten ge- LXXXIII
„ volge hebben, de verzogte zekerheid, zo BOEK.
„ ten aanzien van het eigen Grondgebied ——
„ van den Staat als van hunne Barriere." 1756.

De Schepen te *Hellevoetſluis* gekomen, om, overeenkomſtig met het geſtelde in 't Vertoog des *Engelſchen* Afgezants, de Hulpbenden af te haalen, maakten een vertoon, als of 'er geen ontzeggen was aan den eisch van *Groot-Brittanje*, en deeze zo ras volbragt ſtondt te worden als dezelve gedaan was. Dan men herinnerde zich nog de nadeelen in voorgaande Oorlogen door de *Engelſchen* geleden: wanneer men, dien nydigen Nabuur zelfs ten wille was. Het bleek dat onder de Regenten en het Volk zich min lust opdeedt, om deel te neemen in den Oorlog; dan

YORKE drinkt niet meer op de Hulpbenden aan.

Alliantien enz. is eenigzins duister. Het wordt toegelicht door den Geſchiedſchryver WAGENAAR, als hy, in zyn Brief, geityeld *Het Gedrag der Engelſchen*, verklaart „ de Rede leert dat zy, door deeze *Alliantien*, geene *Alliantien* met *Engeland* verſtaan, *die tegenwoordig konden gereclameerd worden:* anders zouden zy in eenen adem zichzelven tegenſpreeken. Zy verſtaan 'er ongetwyfeld *Alliantien* door, 't zy met *Engeland*, of met andere Mogenheden, die verbinden zouden, in zekere evenementen, die uit den tegenwoordigen Oorlog zouden kunnen provenieeren, en welken zy dan ook zouden willen nakomen. 't Is my onder anderen niet onwaarſchynlyk, dat zy byzonder zien op die *Alliantien*, waar by de *Hanoverſche Succeſſie* geguarandeerd is." *Verzameling van Hiſt. en Pol. Tractaaten.* I. Deel. bl. 223.

LXXXIII BOEK. 1756.

dan men in en naa den Jaare MCCCXL beſpeurde, en den Ingezetenen op zo veel ſchats en bloeds te ſtaan kwam: de voornaamſte Gewesten wilden den Staat buiten onverpligte Verbintenisſen houden. De Afgezant YORKE, deeze veel geringer maate van *Engelschgezindheid* dan hy verwagt hadt, bemerkende, vervoegde zich, in Lentemaand, by haare Koninglyke Hoogheid, met kennisgeeving van den last zyns Konings, om, voor het tegenwoordige, geen naderen Eisch tot het leveren van de Zesduizend man, by den Staat te doen: waar op de Schepen, ter overvoering beſtemd, de Reede van *Hellevoetſluis* verlieten.

Dit nadere berigt door de Gouvernante by de Algemeene Staaten bekend gemaakt, gaf lugt aan de beklemdheid, om zich van het leveren des verzogten Byſtands, te verſchoonen; of, door het houden van een ſtrydig gedrag, in de allerongunſtigſte omſtandigheden, den Staat aan de gevoeligheid van den Allerchristlykſten Koning, en aan het uiterſte gevaar en eenen onherſtelbaaren ondergang bloot te ſtellen. Zy betuigden die nadere Verklaaring aan te zien, als een nieuw blyk en bewys, der toegenegenheid zyner *Britſche* Majeſteit voor de Republiek, en waar door zy zich uit eene netelige omſtandigheid gered zagen: vuuriglyk wenſchende, dat de gedugte Inval niet mogt geſchieden, en dat de daadlyk plaats hebbende geſchillen, tot genoegen van zyne Majeſteit, door een ſpoedig

dig vergelyk, konden geſlegt worden. (*) Ook deelden zy hem, in vertrouwen, mede het Antwoord, 't geen de Staaten beſlooten hadden, op de laatſte vertoogen van den Graaf D'AFFRY te geeven. (†)

LXXXIII BOEK. 1756.

Wel verre was het gewenſchte ſpoedige Vergelyk van de hand. *Groot-Britttanje* verklaarde, met de gewoone Plegtigheden, den zeventienden van Bloeimaand, den Oorlog aan *Frankryk*, waar op den zestienden van Zomermaand de Tegenverklaaring van *Frankryk* volgde. — Kortſtondig was het betuigd genoegen over het nieuwe blyk van Vriendſchap der *Britſche* Kroone jegens deezen Staat: dewyl men in de Oorlogsverklaaring van dat Ryk, „ *alle Schepen*, die Contrabande Goederen naar *Franſche* Plaatzen voerden, „ voor goeden Prys verklaarde." De oude rol der Zeerooverye, met ſchennis der Tractaaten, ſtondt eerlang weder geſpeeld te worden. Want deeze bepaaling liep aan, tegen het Verdrag des Jaars MDCLXXIV, waar by beraamd was, dat wel de *Contrabande Goederen* in Vrienden of Neutrale Schepen gevonden aangeſlaagen; doch dat de *Schepen*, en de *overige Laading* zouden vry gegeeven worden. Daarenboven werden de onvrye Perſoonen en Goederen, in de thans uitgegeevene Oorlogsver-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 658—666.

(†) Zie hier boven bl. 256.

LXXXII. BOEK. 1754.

ke, en reeden na het *Prinſenhof*, waar zy, even als hunne Vrouw Moeder ontvangen, en in 't gezelſchap van aanzienlyke Dames in de Prinſekamer opgewagt werden, tot de Raad ſcheidde, en het hooge Gezelſchap, in dat vertrek eenige ververſchingen nam. —— Hier mede was deeze lang by veelen gewenſchte Zittingneeming voltrokken. Mevrouw de Gouvernante, de Erfſtadhouder en CAROLINA plaatſten zich elk in een byzondere koets, en verlieten *Hoorn*, onder het losſen van 't kanon op dezelfde wyze als by het inkomen geſchied was.

Komt in den *Haag* te rug.

Haare Koninglyke Hoogheid hadt beſlooten, op haare terugreize, geene Stad door te trekken, dan *Hoorn* alleen, ter voldoeninge van 't verzoek der beide Hooge Vergaderingen. Zy nam haaren weg buiten *Alkmaar* om; doch kon zulks niet beletten, dat zy in den *Hout* gekomen, de begroeting uit het geſchut van Stadswallen, ontving, en aan den Lusthof van een der regeerende Burgemeeſteren JACOB JOSIAS VRYBURG, door Burgemeeſters vergezeld van derzelver Egtgenooten, ontmoet, en onder het verſpannen der koetzen in dezelve gezeten, op eene ſmaaklyke ververſching van Fruiten getoefd wierd. — Onder het gejuich van Stedelingen en Landlieden, zetten zy de reis, over de *Beverwyk*, voort na *Haarlem*; driemaal brandde hier 't Geſchut los, terwyl het Vorſtlyk Gezelſchap buiten omtrok, om op de Lustplaats *Berkenrode* den avondmaal-

maaltyd en de nagtrust te neemen. De Heer LESTEVENON, was intusschen na *Frankryk* verreisd, en wagtte de Baron PIEK, Heer van *Zoelen* en *Brakel*, met Mevrouwe zyne Gemalinne, het Vorstlyk Gezin aldaar op, 't geen 's anderendaags, naa een afweezen van vyf weeken, op het Huis de *Oranjezaal* terug kwam, hoogstvoldaan over de eere in *Hollands Noorderdeel* en in *Friesland* genooten. (*)

LXXXIII. BOEK. 1754.

Het Stadhouderlievend *Rotterdam*, wilde voor de *Noordhollandsche* Steden in Eerbetoon niet onderdoen, wanneer, in deezen Zomer zich de gelegenheid aanboodt, om het Vorstlyk Gezin binnen zyne muuren te ontvangen. De kostbaare Verzamelingen van Zeldzaamheden zo in Natuur als Kunst, door de rykbemiddelde Broeders JAN en PIETER BISSCHOP, zints lang aangelegd en tot eene aller aandagt trekkende grootheid aangegroeid, werden door aanzienlyke Vreemdelingen en Vorstlyke Perſoonen, zich te *Rotterdam* eenigen tyd onthoudende, met de bezigtiging vereerd. Haare Koninglyke Hoogheid hadt te verſtaan gegeeven, dat zy, met de Vorstlyke Kinderen, zich in de beſchouwing van die Kunst en Natuur Kabinetten gaarne zou verlustigen. De Regeering, van dit oogmerk en dem dag verwittigd, nam alle maatregelen tot weering van wanorde in die volkryke Stad, waar

Beziet de Kabinetten van de Heeren BISSCHOP te *Rotterdam*.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1754. bl. 434. 548. 554. 568.

LXXXIII BOEK. 1756.

„ zyn mogt;" (*) doch, hoe zeer wooreden en daaden ſtreeden, leerde de uitkomst; men eischte naderhand de Scheepsbehoeften, voor 's Konings Rekening, over te neemen. Eenige Eigenaars, grooter ſchade dugtende, bewilligden hier in; doch anderen weigerden, vorderende, daar zy volgens de Tractaaten gehandeld hadden, ook overeenkomſtig met dezelve behandeld te worden; deeze toch ſtonden hun toe van de eene *Franſche* Haven op de andere te vaaren; *Franſche* Goederen in te laaden en te vervoeren. Masten, Hennip, Lood en dergelyke, uitdruklyk onder de geoorlofde gerekend, in te neemen, en over te brengen. Ja zelfs, hadden 'er eenigen beſtaan, gelyk hier van veel ophefs gemaakt, doch geen voldingend bewys bygebragt werd, om eigenlyke Contrabande Goederen naar *Frankryk* over te voeren, dan noch zouden die Goederen alleen Prys geweest zyn, en het Schip, nevens de overige Laading, hebben moeten vrygegeeven worden.

Doch op zulk eene gansch onbehoorelyke wyze begonnen de *Engelſchen*, by den aanvang des Oorlogs, hunne Bondgenooten te behandelen. 't Neemen, 't opbrengen, 't ophouden, 't ontlaaden van de Schepen, ging alles ſtrydig met de Verbintenisſen toe, en liep het onderzoeken der

(*) *Reſol. van Hoog Mogenden* 13 July 1756. bl. 894.

der Schepen niet minder tegen dezelve aan: dit geſchiedde zelfs door 's Konings Oorlogſchepen, op een ongeoorlofden voet. LXXXIII BOEK. 1756.

Tot een ſtaal hier van diene, het wedervaaren van Schipper JAN FREDERIK SCHRYVER, het uitgaand *Oost-Indisch* Schip *Ruiskeſtein* voerende; van de andere Schepen, met welken hy uit *Texel* vertrok, afgeraakt, vernam hy een Tweedekker, die, zonder vlag te vertoonen, op hem aanzette. Hy ſtelde zich in ſtaat van tegenweer. Het naderend Schip gepreid hebbende om te weeten van waar het kwam, en waar het heen moest, kreeg hy alleen ten antwoord *van Londen*, en kort daar op de volle laag uit het grof geſchut. De ſtoutmoedige *Oost-Indiſche* Schipper, hees den Wimpel op, en beantwoordde zulks met een volle laag, en door het vuur uit het handgeweer. Zy bleeven tusſchen de vier en vyf glazen ſlaags, wanneer men op het *Oost-Indisch Schip*, uit het bevel aan 's Vyands boord gegeeven, met zekerheid vernam, dat zy met een *Engelschman* te doen hadden: want geen Vlag was 'er nog vertoond. De *Engelſche* Bevelhebber riep, dat de *Oost-Indiſche* Schipper by hem aan boord moest komen; doch deeze zondt een Officier met de Zeebrieven; wanneer dezelve met eenige Sloepsgasten volgens bevel op 't Oorlogſchip geſtapt was, werd de Sloep met *Engelſchen* en twee Officieren bemand, die na het Schip *Ruiskeſtein* voeren, en het Geld der Moedig gedrag van den O. I. Schipper SCHRYVER.

LXXXIII BOEK. 1756.

Maatſchappye, 't welk zy veronderſtelden aan boord te weezen, onder de ſterkſte bedreigingen afvorderden: dewyl de Schipper een onvergeeflyke ſtoutheid bedreeven hadt, om op een *Engelsch* Oorlogſchip te vuuren, waar door vier Mannen geſneuveld en anderen gekwetst waren. Schipper SCHRYVER antwoordde, dat het *Engelsch* Schip, geene Vlag vertoond hebbende, onmogelyk hadt kunnen gekend worden, dat hy, in volle Zee vyandlyk aangetast, genoodzaakt geweest was zich te verdeedigen, en desgelyks vier gekwetſten bekomen hadt, en 'er geen gereed Geld van de *Oost-Indiſche* Maatſchappye aan boord was. Zy, niets kunende opdoen, zonden, 's anderen daags, den dus lang aan boord gehouden Officier te rugge, en hielden af. (*)

De Kaapers maakten het nog groover, en beroofden bykans alle Schepen, welke zy aantroffen, zelfs de zulken, die noch naar *Frankryk*, noch van daar naar elders beſtemd waren. Met één woord dit ganſche bedryf toonde, dat *Engeland* voor hadt onzen Handel geheel te ſtremmen; de jaloezy, door de *Engelſchen*, reeds voor omtrent twee Eeuwen, wegens de *Nederlandſche* Scheepvaard opgevat, duldde niet dat zy de onzen vry lieten vaaren, op een tyd dat hun Vaart de belemmeringen van den

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 766.

zeer uitgeſtrekt, handelende over *'t geen betrekking hadt tot de Opvoeding van baare Hoogheden, beſtemd tot het Erfſtadhouder, Capitein en Admiraal Generaalſchap —— over 't geen de Zeven Vereenigde Gewesten in 't gemeen raakte —— en over 't geen het Huishoudelyke van Gelderland byzonder betrof;* hoofdzaaklyk kwam deeze Vaſtſtelling hier op neder. LXXXII. BOEK. —— 1754.

„ Zonder over de Opvoeding iets byzonders te bepaalen, werd de zorg daar over aanbevolen aan de ſchikking van haare Koninglyke Hoogheid, zo als zy tot welzyn van den Staat, tot behoud der tegenwoordige Regeeringsvorm, en tot het beste der Vorſtlyke Kinderen zou oordeelen te behooren. Nogthans in dat vertrouwen, dat de Gouvernante, uit alle de Gewesten, de Unie uitmaakende, eenige verkiezende om 't opzigt te hebben over de Opvoeding, *Gelderland* niet zou voorbygaan: dewyl ieder Gewest een byzonder Regeeringsbeſtuur, en op zich zelven ſtaande Belangen hadt, waar omtrent haare Hoogheden, door Lieden des kundig, behoorden onderrigt te worden.

„ Omtrent 't geen de Zeven Verééniged Gewesten in 't gemeen raakte, zouden de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge, een Voorſtel doen of het niet raadzaam ware te overleggen, wat van wegen de gezamenlyke Gewesten behoorde vaſtgeſteld te worden, ingevalle van de afwyzigheid der Gouver-

„ nan-

LXXXIII BOEK. 1756.

„ wegens hunne Landen en Nabuurſchap „ met regt verlangden." —— By een Staatsbeſluit bedankten hunne Hoog Mogenden den Koning van *Frankryk* voor de verzekeringen van zyne Vriendſchap en Genegenheid voor 't Gemeenebest, ten eenemaal voldaan over de toezeggingen; desgelyks bedankten zy den Graaf D'AFFRY voor zyne goede dienſten, te deezer gelegenheid, aangewend. Die, by 't overleveren van dit alles afdoend Vertoog, te verſtaan gaf, dat hy, zyn last nu gelukkig geeindigd zynde, de te rug reis na zyn Hof dagt aan te neemen, gelyk hy korten tyd daar op deedt. (*)

In deezer voegen vondt zich het Gemeenebest gered uit den verlegen toeſtand, toen *Engeland* Hulpbenden vorderde, en *Frankryk* dreigde, wanneer men dezelve verleende. Te regt mogt de Afgezant DE BONAC, toen hy van den Koning zyn Meeſter verlof bekomen hadt, om zyn Gezantſchap by den Staat te eindigen, in Wynmaand Afſcheid van hunne Hoogmogenden neemende, onder andere, hier op oogende, zich laaten hooren. „ Gelukkige Onzydigheid! Gedenkſtuk der Wys„ heid, die uwe beraadſlaagingen bezielt, „ 't welk nayverende Volken te vergeefsch „ zullen tragten om verre te werpen: de„ wyl, by het overleveren van de Brieven „ des Konings, door welken 't my wordt „ ge-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 738.

„ geoorlofd Afſcheid te mogen neemen
„ van uw Hoog Mogenden, zyne Maje-
„ ſteit my tevens gebiedt, uitdruklyk te
„ verklaaren, dat zyne Majeſteit bereid
„ en volvaardig is, om *de concert* met de
„ Republiek zulke maatregels te neemen,
„ die geoordeeld zullen worden, de ge-
„ voeglykſte te zyn tot handhaaving der
„ Vryheid, en behoud van de Ruste van
„ deezen Staat, en te gelyk de bekwaam-
„ ſte om uit te werken Veiligheid en Ze-
„ kerheid voor den Handel uwer Onder-
„ daanen." (*)

LXXXIII BOEK. 1756.

By aanhoudenheid ſtoorden de *Engelſche* Zeegewelddaadigheden die Rust en Handel: en vondt zich de Staat, door het bedryf eens *Franſchen* Kaapers, in een netelig geval ingewikkeld. Een *Duinkerkſche Kaaper*, in gedaante een Poon of *Goereeſche* Visſcherſchuit, kwam van onder den *Texelſchen* wal, en ging leggen niet verre van een reeds geklaard *Engelsch* Scheepje van *Nieuw-Tork* naar *Amſterdam* beſtemd, 't geen tusſchen de hoogte van de *Helder*, en het *Nieuwe-Diep* voor anker lag. Men hadt geen vermoeden van Kaapery, dan welhaast kwamen de *Franſchen*, met het gewaande Visſchersvaartuig nader, enterden het bygelegen Schip, en zetten alle de *Engelſchen*, die een vreeslyk getier maakten, in de Poon over, den Capitein alleen aan boord laatende; twee ſton-

Een *Franſche* Kaaper neemt een *Engelsch* Schip in *Texel*.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 949.

LXXXIII BOEK. 1756. ſtonden met uitgetoogen houwers in het overompeld Schip op ſchildwagt. De Poon zeilde met den Prys naar Zee; wilde den Loots, die nog aan boord was, niet laaten vertrekken, den Prayſchipper toe roepende; *Ik weet wel dat Holland en Frankryk het eens zyn!* —— De Afgezant YORKE vervoegde zich by Hunne Hoog Mogenden, met klagten over dit Bedryf, zeggende dat de Onzydigheid hunner Haven, op de ſtoutſte en geweldaadigſte wyze, geſchonden was, door het neemen van een *Engelsch* Schip, op de *Texelſche* Reede, door een' *Franſchen* Kaper; en verzogt dat zy de ſpoedigſte en kragtdaadigſte maatregelen zouden neemen, om des voldoening te verzorgen, en, onverwyld, het Schip in 't geheel, met Volk, Laading en Papieren, zonder onderſcheid, te rug te doen geeven, en in het toekomende te beletten, dat de Vyand van den Koning meer Vyandlykheden bedreef tegen de Onderdaanen van zyne Majeſteit, onder de beſcherming van de Onzydigheid, welke de Havens van deezen Staat moeſten genieten.

De Staaten voldeeden aan dien eisch, en lieten door hunnen Afgezant aan 't *Franſche Hof*, den Heere LESTEVENON VAN BERKENRODE, dit Schip, reeds aan de Reeders van het Kaperſchip, als een wettige Prys, toegeweezen, te rug eiſchen, als genomen op eene plaats, waar het zich onder de beſcherming van de Staaten bevondt; deeze gaf zich des veel moeite, en

bragt

bragt het eindelyk zo verre, dat zyne Majesteit, schoon de schennis van de Haven regten niet zeker bleek, om blyk te geeven van zyne vriendschap en van de meeninge waar in hy was, dat door de Kaapers zyner Onderdaanen niets tegen de Regten van Hunne Hoog Mogenden ondernomen wierd, de wedergave van dien Prys, Schip en Laading, beval. (*) LXXXIII BOEK. 1756.

Geval met een Kaaper te *Vlissingen*.

De Kaapvaart der *Franschen* tegen de *Engelschen* op onze Kusten veroorzaakte meer onaangenaamheden; doch van minder nasleeps, daar ze ter plaatze zelve werden afgedaan. In 't gezigt van *Vlissingen*, viel een gevegt voor tusschen een kleinen *Franschen* Kaaper en een *Engelsch* Scheepje, welk hy binnen joeg: de stilte belette den Kaaper weder buiten te komen. Om de gewapende *Engelsche* Smokkelbooten en een *Engelsch* Oorlogschip voor de Stad liggende, die den *Franschman* welhaast in 't oog kreegen, en zich gereed maakten, tot het nazetten van deezen nu voor overmagt dugtenden vervolger, te ontwyken, zette hy zyn Vaartuig op den *Vlaamschen* Wal by *Brestkens*, laatende, met al zyn Volk aan land vlugtende, 't zelve ten prooy der *Engelschen*, die 't in de haven sleepten. De *Engelschen* stapten mede aan wal. De Heer LOKE, Zoon des Baljuws van *Brestkens*, oordeelde als Strand-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 678. 740. voor 't Jaar 1757. bl. 450.

LXXXIII BOEK. 1756.

Strandvoogd, dat het geſtrandde Schip hem toekwam, en hadt 'er zich, in die hoedanigheid by vervoegd; de *Engelſchen* hielden hem voor den Kaaper-Capitein, en bragten dien Heer, aan boord van 't *Engelsch* Oorlogſchip; men ontdekte ras den misſlag, en ontſloeg den gevangenen.

Een ander te *Veere.*

Een andere *Franſche* Kaaper een *Schotsch* Scheepje, van *Veere* uitgevaaren, genomen en bemand hebbende om het in eene *Franſche* Haven op te brengen, verviel weder op de Reede van *Veere.* De *Franſche* Luitenant op 't zelve geſteld, ging, ten anker gekomen, aan wal om een *Schotſchen* Jongen, by den *Engelſchen* Conſul uit te wisſelen, onder verband, dat een *Franſche* Gevangenen in *Engeland* hier door ook zyne vryheid zou bekomen. Van de *Schotſche* Schepen in de Haven van *Veere* liggende, vervoegde zich een half woedende hoop matroozen by den *Britſchen* Conſul, hem verzoekende vryheid te mogen hebben, om het Scheepje te herneemen. De ſterkſte bedreigingen konden hen nauwlyks van dit voorneemen afbrengen, en niet beletten dat anderen, middelerwyl den *Schotſchen* Jongen, met geweld, van boord haalden. De Conſul en de Luitenant, intuſſchen, wegens de uitwisſeling, overeengekomen, verzogten byſtand van de Stadsregeering, die denzelven aan den Luitenant verleende, en raadde zyn Schip in de Haven te haalen, waar hy beter, dan op Stroom, zou kunnen beſchermd worden. Een Schildwagt

van

van de Bezetting, beſchutte hem voor verder geweld en overlast. Het voorzigtig en bezadigd gedrag van den *Britſchen* Conſul voorkwam veel wanorde, die anders, uit dit geval, veelligt hadden kunnen ontſtaan. De woede van den eerſten dag bedaard, en de gemelde voorzorgen gedraagen zynde, liep het hier mede ten einde. LXXXIII BOEK. 1756.

Reglement der Staaten wegens de vreemde Kaapers en Commisſievaarders.

Deeze voorvallen, zo aanleidelyk om Onlusten tusſchen den Staat en derzelver oorlogende Nabuuren te veroorzaaken, bewoogen Hunne Hoog Mogenden, om in Slachtmaand een Reglement op te ſtellen en uit te vaardigen, voor de vreemde Vaartuigen van Oorlog en Commisſievaarders, ten einde allen misbruik van de vryheid, om in de Haven deezer Landen in te loopen, geweerd mogt worden. Beveelende, dat zy, dezelve aandoende, by hunne aankomst, de Vlag zouden hebben te hyſſen, en, zonder byzonder verlof, niet verder op te zeilen, dan waar zy zich tegen Onweer of ander Ongeval, konden bergen. —— Dat zy zich zouden moeten onthouden van alle daadlykheden, waar door iemand der Ingezetenen deezer Landen, leed of ſchade kon lyden; anderzins zouden zy geen byſtand te wagten hebben; maar met geweld verdreeven, of, als Zeeroovers, geſtraft worden. —— Met hunne Schepen en Pryzen, of met de Pryzen alleen, in de Zeegaten invallende zouden zy zich hebben te wagten van die Pryzen eenigzins te verreppen, derzelver last te breeken, dien in 't geheel of ten

LXXXIII BOEK. 1756.

ten deele, te losſen, te vervoeren, te verkoopen, of, op eenigerlei wyze, te vervreemden: in gevalle zy dit beſtonden, zouden de Pryzen, door 's Lands Officieren, hun afgenomen, aanvaard en in verzekeringe gebragt worden, tot dat de Admiraliteits Collegien, daar omtrent de noodige ſchikkingen maakten. — Zy moeſten, by het inkomen, van zich en van de Pryzen, de vereischte onderrigtingen geeven. — Dit zelfde Reglement verboodt, onder zwaare Geldboete, van die Kaaperſchepen of Opgebragte Pryzen, iets te koopen, of de behulpzaame hand te leenen, tot het vervoeren en vervreemden, der dus ingebragte goederen. (*)

Veelen willen de Zeevaard kragtdaadiger beſchermd hebben.

Doorzigtigen in den Lande oordeelden, dat, indien de *Engelſchen* voortvoeren met hunne Zeeroovery; indien, gelyk het zich liet aanzien, het klaagen van onzen Staatsdienaar ten *Londenſchen* Hove niet mogt baaten, het best ware het voorbeeld der *Zweeden* en *Deenen* te volgen, ſterker te convoyeeren, zich te voegen met de andere Handeldryvende Volken, en de *Vrye Scheepvaard*, de Ziel en Zenuw van 't Gemeenebest, als eene zaak waar by zy een algemeen belang hadden, overeenkomſtig met de Tractaaten, te handhaaven, tegen elk die dezelve, op eene onbehoorelyke wyze, zogt te belemmeren. — Op de zwaarigheid, dat dit ſter-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 1020, 1089.

ſterker uitrusten zou ſtrekken om 't Gemeenebest in eenen Oorlog in te wikkelen; merkte men, met regt, aan; dat hetzelve niemand beoogde te beledigen, of aan te vallen; maar alleen vry en vreedzaam te vaaren, en zo weinig neigings tot oorlogen betoonde, dat het alle voorſlagen en raadgeevingen, die 't in een nieuwen Kryg zouden kunnen inwikkelen, verdagt hieldt. —— Het *Engelſch* Staatsbeſtuur, in tegendeel, was 'er op uit om den Staat tot het vermeerderen van de Krygsmagt te Lande, en het te hulp komen met Schepen en Krygsvolk over te haalen; doch de Verbintenisſen den Staat niet verpligtende tot die hulpe, zou van het verleenen geen andere reden kunnen gegeeven worden dan louter lust tot oorlogen. (*) LXXXIII HOEK. 1756.

Hier om bleef de nadere Aanzoek des *Engelſchen* Afgezants, naa den daadlyken Inval der *Franſchen* op het Eiland *Minorca*, om Byſtand van Land en Zeemagt, gegrond op het Tractaat des Jaars MDCCLXXVIII, (†) onvoldaan, en hielden zich de Staaten, ſchoon des niet luttel te doen viel, by de zo welberaaden aangenomene Onzydigheid. Men zag te duidelyk, dat zulks tot geen ander einde zou ſtrekken, dan om 't Gemeenebest in te wikkelen in den Yorks verzoek om Oorlogſchepen afgeſlaagen.

(*) WAGENAAR *Hiſt. en Pol. Tractaaten*, I D. bl. 244.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 741.

LXXXIII BOEK. 1756.

den Oorlog, en wederom, gelyk voorheen, een groot gedeelte van den last te leggen op deszelfs ſchouders, nog moede van de laatst gedraagene zwaarte: — in te wikkelen in een Oorlog, waar van 't gevolg, mogt dezelve naar den zin van *Engeland* uitvallen, geen ander zyn zou dan dat de reeds zo uitgebreide Bezittingen en Handel der *Engelſchen* in *America* nog meer zouden uitgebreid en bevestigd worden, ten koste van het goed en bloed eenes te veel gevergden en gedrukten Gemeenebests, 't geen men in een ſtaat van Afhangelykheid zogt te brengen: dit was, gelyk men toen beweerde, *Engelands* doel geweest, van ELIZABETHS tyden af, tot het tegenwoordig uur.

De Convoyen traaglyk verleend.

't Verleenen der verzogte Oorlogſchepen zou, daarenboven, het Gemeenebest nog meer buiten ſtaat geſteld hebben, om de Scheepvaard te beveiligen: die, hoe zeer veele Convoyen, om ze tegen de *Algerynen* te beſchutten, voor deezen Jaare beſtemd waren, (*) zeer traaglyk verleend werden, door de veelvuldige verdeelde en onovereenbrengbaare raadplegingen in de hooge Staatsvergaderingen. 't Verzuim van ten allen tyde de Zeemagt van den Staat, ter beſcherming van den Koophandel ter Zee, in ſtand te houden, was oorzaak, van de droeve vernedering, dat men, de overheerſching

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl 442.

ſching van *Engeland* op den Oceaan moe- LXXXIII
tende dulden, de beloofde Convoyen niet BOEK.
durfde uitzenden. Dit marren bragt een ——
aantal van omtrent tachtig Koopvaarders 1756.
in groote ongelegenheid. Zy waren, in Oogst en Herfstmaand, uit *Petersburg*, *Koningsbergen*, en *Riga*, beladen met Hennip en Hout, in *Texel* gekomen, om, volgens order, onder Convoy, na *Frankryk* te ſtevenen, dit een geruimen tyd te vergeefsch gewagt hebbende, beſlooten zy naar *Amſterdam* op te zeilen, waar eenige de verdere Laading hadden ingenomen. Naa ruim negen weeken wagtens, en vrugtloos aanhouden by het Collegie van de Admiraliteit te dier Stede, zagen zy hun geheel bederf voor oogen. Het broeyen van de Hennip, het vuuren der Schepen met Hout belaaden, het knaagen der Wormen, bragt zulk eene ſchade toe, dat dezelve, volgens de minſte begrooting, 's weeklyks, op acht duizend Guldens, en de Winſterving, over zulk eene talryke vloot, op ruim driemaal honderd duizend Guldens gebragt moest worden.

In deeze verlegenheid vervoegden zich eenige Zeehandelaars, op den eerſten van Slachtmaand, met bittere klagten, by 's Lands vaderen; met voordragt van den naadeeligen toeſtand, waar in zy verkeerden. Om uit denzelven gered te worden, zagen zy ſlegts twee wegen open, die zy aan Hunne Hoog Mogenden voorſloegen: om naamlyk volmagt en verlof te krygen, tot het losſen der Laadingen aan hunne Be-

Verzoek eenigen Zeehandelaaren by den Staat.

LXXXIII BOEK. 1756.

vragters te *Amſterdam* — of dat zy terſtond Convoy mogten hebben, om hunne reis na *Frankryk* voort te zetten. (*) Het eerſte kon niet wel anders dan een onmiddelyk bederf des Koophandels, in zyne rechtmaatigſte bedoelingen en werkzaamheden geſtuit, naa zich ſleepen; door 't laatſte bleef dezelve niet alleen behouden; maar ſtondt meer en meer te bloeyen: zy drongen, derhalven, hier op aan. Men zag van wederzyden moeilykheden. De Staaten van *Holland* namen het Verzoekſchrift over, om de gedaane voorſtellen nader te wikken, en men verſtondt dat 'er een Affchrift van zou gezonden worden aan het Collegie der Admiraliteit te *Amſterdam*, om Hunne Hoog Mogenden te dienen van haaren raad.

Zy verwerven Convoy

Het verſchil der Land en Zeegewesten, by het raadpleegen, over de beveiliging van de Scheepvaard en Koophandel, in vroegere oorlogen tusſchen *Frankryk* en *Engeland*, hadt zeer veel nadeels berokkend, en ſcheen deeze bron van tweedragt,

(*) Zy konden dit tweeledig voorſtel doen: dewyl de Charter-party, of het Verdrag der Bevragtinge tusſchen de Schippers en de Bevragters inhieldt. „ Dat deeze Schepen ten allereerſten zou„den zeilen direct naar de *Zond*, en van daar direct „ naar *Amſterdam* of naar *Frankryk*, doch niet ver„der dan *Bourdeaux*; of wel eerst naar *Texel* en „ van daar met Convoy naar *Frankryk*, als vooren; „ alles in gevolge de order, welke de Schippers aldaar „ in de *Zond* zouden vinden." *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 1085.

dragt, op nieuw, bittere wateren te zullen opgeeven: te meer, dewyl de Vrouwe Gouvernante, wier invloed zo groot was op de Staatsleden, geagt werd aan de voorgeevens van *Engeland*, maar al te zeer het oor te leenen, en de belangen van het Ryk haarer geboorte voor te ſtaan. De nadruk van de klagten der Schippers en der Kooplieden woog, egter, thans gelukkig over; en werd den tienden van Slachtmaand een Convoy uitgeſchreeven voor de Schepen deezer Landen naar de Bogt van *Frankryk* beſtemd, om, met den eerſten goeden wind, naa den negentienden dier Maand te zeilen: daar mede konden die Schippers hunne reis vervorderen, gelyk zy deeden, en alle de bedoelde Havens bereikten, behalven één, die, in de handen der *Engelſchen* vervallen, zich het lot der opbrenginge moest getroosten. LXXXIII BOEK. 1756.

De *Algerynen*, van het begin des Oorlogs, tot deezen Jaare toe, door Krygsverrigtingen te Land, de handen vol werks gehad hebbende, voerden weinig op Zee uit, en was de vrees meer dan de ſchade; twee of ten hoogſten drie *Nederlandſche* Schepen waren zy meeſter geworden: doch zy begonnen met het Naajaar, in grooter getale in de *Middellandſche Zee* te kruiſen. Ondertuſſchen hadden Hunne Hoog Mogenden den Zeevaarenden eene gerustſtelling mogen verleenen, wegens andere Roovers, hen in Oogstmaand, kennis geevende dat SIDY MAHOMETH, Erf- Vrede met *Marocco* bevestigd.

LXXXIII BOEK. 1756.

prins van het Ryk van *Marocco*, tot het Verdrag, tusſchen den Keizer MULEY ABDALA, en den Staat der *Vereenigde Nederlanden*, in den Jaare MDCCLII geſlooten (*) was toegetreeden; waar door de Vrede met de Havens van *Salée*, *Tanger*, *Sta Cruz*, *Saphy*, en andere, onder het Ryk van *Marocco* behoorende, volkomen bevestigd ſcheen. (†)

Aardbeeving op den 18 van Sprokkelmaand

In deezer voege droegen zich 's Lands zaaken toe, ten opzigte van de Buitenlandſche Mogenheden, en ſtonden dezelve geſchapen om veel eer eene ongunſtiger, dan eene betere gedaante, aan te neemen. De Geſchiedkunde het oog bepaalder op binnenlandſche Gebeurtenisſen vestigende, ontdekt, met ontzetting, dat de Aardſchuddingen, met eene vreeslyke Waterberoering in den voorleden Jaare vergezeld (§), in Wintermaand van 't zelve, te *'s Hertogenbosch*, en in Louwmaand van 't volgende, aldaar, als mede te *Axel*, in 't *Gooiland*, in 't *Sticht*, als mede te *Dordrecht* en elders, zich deeden voelen. Wel te regt mogten 's Landsvaders, in de Uitſchryving van den gewoonen Jaarlykſchen Vierdag, den Vaderlande geheiligd, daaromtrent tot de Ingezetenen deeze opwekkende en vermaanende taal voeren. „ Terwyl veele „ Ko-

(*) Zie hier boven. bl. 51.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1756 bl. 735.

(§) Zie hier boven, bl. 237.

„ Koningryken en Volken verſchriklyk LXXXIII
„ geſchud zyn, door de hand des Aller- BOEK.
„ hoogſten, en in één van dezelven eene ——
„ vermaarde Stad, in den bloei van haaren 1756.
„ welſtand, magtig door de uitgeſtrekt-
„ heid van haaren Handel, en 't getal
„ haarer Inwooneren, in den tyd van
„ weinige uuren, vernield en om-
„ gekeerd is geworden, en daar by
„ zwaare Overſtroomingen, in andere
„ Landen, verwoeſtingen hebben aange-
„ rigt, zyn wy, en de Inwooners van dit
„ Land, door de oneindige Goedheid en
„ genadige Beſcherming van den opper-
„ ſten Regeerder der Wereld bewaard en
„ ſtaande gebleeven. Deeze bewaaring
„ kan met reden worden aangemerkt als
„ een ſtem van GODS Voorzienigheid, die
„ de hartlykſte gevoelens en uitdrukkin-
„ gen van Dankbaarheid van ons afvor-
„ dert, en die te gelyk eerbiedige aan-
„ doeningen moet verwekken in de har-
„ ten van de Grootſten van het Land, zo
„ wel als in de gemoederen van de ge-
„ ringſte Ingezetenen. Het is, egter, ten
„ zelfden tyde, zigtbaar, dat deeze bly-
„ ken van GODS Goedheid vergezeld zyn
„ van omſtandigheden, die ons toonen,
„ hoe ligtlyk Gunstbewyzen plaats kun-
„ nen maaken aan Oordeelen: want of-
„ ſchoon wy, in 't midden van deeze al-
„ gemeene en vermenigvuldigde Aardbee-
„ beevingen, niet uitgeroeid zyn gewor-
„ den, zyn wy, nogthans, als met den

LXXXIII BOEK. „ vinger daar door aangetast en gewaar-
„ ſchuwd."

1756. Men verbeelde zich welk eene diepgaande ontzetting aller harten beving, wanneer, met het aanbreeken van dien Dank- Vast- en Bededag, op den achtienden van Sprokkelmaand eene Aardbeeving voorviel, welker breedere aantekening, de Geſchiedſchiedkunde niet mag overſlaan. De geloofwaardigſte verhaalen komen hier op neder. In den vroegen morgenſtond, met onzekere tydsbepaaling, zou men, volgens eenige berigten, reeds eenige Aardſchudding vernomen hebben; doch omtrent acht uuren, wanneer men zich gereed maakte om den Godsdienst te gaan bywoonen, werd, in alle de Gewesten deezes Lands, vry algemeen, door allen, eene zeer merkbaare Aardſchudding gevoeld. Het weer was zeer ſtil, de Lugt, volgens de meeſte tydingen helder, en aan de weinige dunne Wolken, geen de minſte beweeging van Wind te beſpeuren, die gevolglyk ook als in ſtreek zeer verſchillende wordt op gegeeven; de helderheid van de Lugt was, egter, niet algemeen, op zommige plaatzen vertoonde zich dezelve betrokken, en in *'s Hertogenbosch* viel een zagte regen. Menſchen, die zich op hoogtens bevonden, werden herhaalde keeren eene zeer merkbaare ſlingering gewaar, die hun duizelig maakte, dit was byzonder het geval van twee Perſoonen, de eene op den Tooren te *Maasſluis*,

huis, en de ander op dien van *Zuider-woude*; zy gisten de beweeging dier Kerktoorens op omtrent twee voeten overgangs. Te *Leyden* zag men de Stadhuistooren, en te *Amſterdam* de Spits op de Nieuwe Kerk, beweegen, in de Zuiderkerke te dier Stede, hoorde men de Klokken tot drie maalen aanſlaan, 't geen elders meermaalen agter een geſchiedde. —— Lieden op Bovenkamers, of in vertrekken gelyksgronds zittende, gevoelden, in meerdere en mindere maate, eene wiggelende of golvende Beweeging, wier ſtrekking, zo veel men in die oogenblikken van ontſteltenisſe kon raamen, zich Zuid-oost en Noord-west ſcheen te bepaalen; waar door zy, die ze gewaar werden zeven of achtmaal heen en weder, voor agterwaards of zydlings, volgens de gemelde Kompasſtreek, werden gevoerd, terwyl den meeſten, onder dit ongewoon gevoel, eene misſelyke Ongeſteltenis en Duizeling overkwam, die zeer veelen deedt denken, dat zy eene Flauwte kreegen, of dat hen eene Beroerte beving. Het Gevogelte in de Kooijen als Pappegaaien en Kanarie-vogels, viel door de Beweeging van de ſtokken af, en toonde de beangſtheid, door het trillend uitſpreiden der vleugelen. —— Weinigen, die op ſtraat gingen, hebben de ſchudding gevoeld, ſchoon het niet ontbreekt aan getuigenisſen van Perſoonen, die ze op ſtraat, of in huis, gaande, met ontzetting gemerkt hebben. —— Niets was gemeener dan het

LXXXIII BOEK 1756.

LXXXIII BOEK. 1756.

heen en weder beweegen der Deuren van Kasſen, die open ſtonden, van Glasluiken en het rammelen der Glasraamen; Spiegels, Schilderyen, en andere aan de wand hangende Huiscieraaden weeken 'er van af en ſlingerden 'er weder aan; zwaardere ſtukken Huisraad als Kabinetten helden, zo verre voor over dat men den val vreesde, Lesſenaars en Tafels waar op men leunde, ſcheenen zich van den eenen naar den anderen kant te beweegen.

De Godsdienstoefening was by de *Proteſtanten* nog niet aangevangen; doch by de *Roomſchen*, vroeger beginnende, zag de vergaderde menigte, vol verbaasdheid, de Kerkkroonen ſlingeren; in de *Meyery van 's Hertogenbosch*, veroorzaakte zulks in eenige Kerken, een zo geweldige ſchrik, dat ze ledigliepen, om in de open lugt het dreigend gevaar te ontkomen; dit geſchiedde ook te *Amſterdam* in de *Roomſche* Kerk de *Pool*. Veelen, vroegtydig om voeglyke plaats te vinden, naar de *Proteſtantſche* Kerken gegaan, ontdekten aldaar desgelyks de ſchommeling der Kerkkroonen; ieder ſprak over dit vreemd verſchynzel naar hy te moede was, veelen twyfelden of het juist aan eene Aardbeeving moest worden toegeſchreeven: want zy ſcheen hier minder voelbaar, doch de twyfel verdween en de ontſteltenis greep allen aan, die uit het verhaal der inkomenden vernamen, wat zy ondervonden en gezien hadden. Veelen,

len, des nog geheel onkundig hoorden uit den mond der Leeraaren, het ontzettend berigt van de zo even voorgevallene Aardſchudding, in de vooraffpraaken; de Aandagt bepaalde zich op dat Onderwerp, waar van in de Uitſchryving diens Dags, met zo veel onderſcheidings, geſprooken was; zulks baarde, voor 't overige, hinder in de bedoelde ſtigting dier plegtige zamenroepinge: welke te *Amſterdam* in de *Lutherſche* Oude Kerk nog meer ſtoorenis onderging, door een valsch gerugt dat 'er Brand in die Kerke ontſtaan was; eenigen, door ſchrik bevangen, lieten zich langs de pilaaren van de gaanderyen neder glyen, en vermeerderden de verbaasdheid der menigte in 't hol der Kerke, waar oud en jong, ryk en arm, in de uiterſte ontſteltenisſe, door elkander liep en uitkomst zogt, en veelen door ſchrik verſtyfd lagen. LXXXIII BOEK. 1756.

De ſterke beweeging in het Water, op den jongſtleden eerſten van Slachtmaand meer ontzettend dan de Aardbeeving, van welke zy een gevolg was, heeft men, ſchoon ze, op zommige plaatzen beſchouwd is, niet algemeen vernomen. De tyd, welken deeze Aardſchudding, op eenige plaatzen met onderaardsch Gedruisch, als dat eens van verre rommelenden Donders, vergezeld, geduurd heeft, wordt op één Minuut iets meer of minder bepaald. De uitwerking beſchryft deeze ſterker dan geene, 't welk geenzins te verwonderen is; naardemaal ze by allen dezelf-

LXXXIII BOEK. 1756.

zelfde onderwindelyke aandoening niet baarde, dit verſchil ging zo verre, dat, op verſcheide plaatſen, twee of meer Perſoonen, die aan één tafel of tegen elkander overzaten, de een de Beweeging en Schudding met de grootſte ontſtelenisſe gevoelde, terwyl de ander niets, of byna niets, gewaar werd, en nauwlyks geloof kon ſlaan aan 't geen hy dagt op dezelfde plaats zo wel te moeten ontwaaren als een ander.

Inkomende berigten weezen eerlang uit, dat geen der Gewesten deezer *Vereenigde Nederlanden*, met het Onderhoorige *Staats-Brabant* en *Vlaanderen*, vry geweest was van dit ontzettend verſchynzel. in *Groningen* voelde men het minst. Alle plaatzen, waar men de uitwerkingen van 't zelve waarnam op te noemen, zou een Lyst bevatten van den ganſchen omtrek onzes Gemeenebests, en alle die berigten zouden zeer eenzelvig in aart zyn, met die wy reeds te boek ſtelden. —— Juist te bepaalen, waar de Aardſchuddingen de grootſte kragt gebaard hebben, is bykans onmoenlyk: de beſchryvingen draagen te kennelyke merktekens van de meerdere of mindere ontroeringe der Berigteren; egter ſchynt men met de waarheid volkomen overeenkomſtig te mogen vaaſtſtellen, dat de Aardbeeving allerſterkst in *Staats-Brabant* en naar den kant van *Maaſtricht* getroffen heeft. Geen merkwaardige ſchade was 'er door veroorzaakt. Te *Vaals*, *Bortſcheit* en *Aken*, waar men, op den twaalfden en dertienden van Sprokkelmaand, reeds

vry

vry ſterke Schuddingen hadt, gevoelde men de hevigſte op dien algemeenen Dag van Ontroeringe, ten zelfden tyde in den morgenſtond, Schoorſteenen ſtortten in, Gevels, Toorens en Muuren leeden ſchade, en geraakten in een ſtand, dat het niet veilig was ze langer te laaten ſtaan. Wy voegen dit weinige, even buiten de Grenzen van der Staaten grondgebied hier nevens, om den dankbaaren Landzaat de beſchermende hand der Voorzienigheid, over ons uitgeſtrekt, te doen opmerken. In die ſtreeken, als mede te *Maaſtricht*, voelde men in Gras-Zomer-en Slachtmaand Aardſchuddingen; doch waren deeze niet te vergelyken met die op den gemelden Dank-Vast en Bededag voorviel. (*)

LXXXIII BOEK. 1756.

Daags voor de beſchreeve zo algemeene Aardbeeving in deeze Gewesten, hadt men, op zommige plaatzen, zwaar Weerlicht of Blixem waargenomen, waar by eenigen het gerommel van verre Donderſlagen hoorden. De Dampkring, door de zwaa-

Onweeren en Storm in dit Jaar.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. II. 13. 14. 197. 420. 505. 644. 1137. Medegedeelde Berigten, Ondervinding. De *Lutherſche* Predikant te *Kleef*, J. F. SYBEL, voelde, behalven de zwaare, door eenige byzondere Proefneemingen, dien achttienden van Sprokkelmaand, verſcheide kleine Aardbeevingen; en ontdekte daar door dat het Aardryk, te dier plaatze, tot den zeven en twintigſten dier Maand, bykans geſtadig in beweeging was nu meerder dan minder. *Verhandel. van de Hollandſche Maatſch. der Weetenſch. te Haarlem.* III. Deel. bl. 618.

LXXXIII BOEK. 1756.

zwaare Zomerhette, met Blixemſtoffe bezwangerd, ſtortte deezen Zomer verſchriklyke Onweeren uit, in de meeſte deelen onzes Vaderlands, met de vreeslykſte en vernielendſte uitwerkingen gepaard. De Tydſchriften van dit Jaar vloeyen over van de ſchrikbaarendſte Berigten. Gelyk zy ook gewaagen van een vreeslyken Stormwind uit den Zuid-westen op den zevenden van Wynmaand, die Boomen uit den grond, Pannen van de Daken, Schoorſteenen van de Huizen rukte, en Noordwest loopende, eenige Plaatzen met Waterwee dreigde, andere daar mede bezogt; de Zuid-weste wind, gewoon in den Zomer zo mild en zagt te waayen, doch die in den Naatyd menigmaal een nypende koude aanvoert, bragt te wege, dat alles wat 's avonds te vooren nog groen, fris en weelig ſtondt, den volgenden middag zich zwart, uitgedroogd en als door koude geſchroeid vertoonde. Dit deedt de Bladeren der Boomen, het Gras in de Weiden, de groente op Akkers en in Tuinen ſchielyk verdorren; de Landman geraakte ten aanzien van het weiden zyns Vees, meer dan eene maand ten agteren: terwyl hy dit Jaar, in eenige ſtreeken, over eene verbaazende menigte van Muizen klaagde, en zich, hoe veel het Voorjaar ook beloofd hadt, over geen daar aan in allen deele beantwoordenden Oogst mogt boogen. — Dan daar de gemelde Storm, door alle de Vereenigde Gewesten te Lande woedde, veroorzaakte dezelve, in de Zee-

Zeegaten de deerlykſte rampen, in *Texel* ſpoelden de meeſte Schepen, de zwaarſte, als Oorlogſchepen en Oost-Indievaarders, niet uitgezonderd, van de ankers, eenige geraakten zonder masten, aan en in den grond, of dreeven binnenwaards tot een bykans ongeloofbaaren afſtand. In 't *Vlie* verongelukten eenige Schepen, en op de *Zuiderzee* waren de rampen, kleindere Vaartuigen overgekomen, ontelbaar; en moeſten by deezen eenigen het leeven inſchieten, de kusten lagen met wrakken bezaaid, welker droevig vertoon vermeerderde, door de Lyken der Drenkelingen. (*) LXXXIII BOEK. 1756.

's Landsvaders, op den Handel en het Heil der Ingezetenen, bedagt, zagen met leedweezen, het toeneemend misbruik in den Graanhandel, hier beſtaande, dat veelen, geen of weinig Graans in eigendom bezittende, eene groote hoeveelheid verkogten, of aannamen op tyd te leveren, 't welk men *Optiepartyen* noemde; 't geen de Graanen, buiten noodzaake, zeer in prys kon doen klimmen, en de Markt afhangelyk doen worden, van de Win- en Hebzugt eeniger Handelaaren. Dit verkoo- De Optiepartyen in den Graanhandel verboden.

(*) Wy oordeelden deeze Weersbyzonderheden opmerkelyk genoeg om ze dus even aan te ſtippen. Wat de droeve gebeurtenisſen, daar by voorgevallen, betreft, van deeze kan de Leezer de voornaamſte opgetekend vinden, behalven by andere Tydſchryvers, in de *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 714. 853. 860. 1059. 1065. 1067.

LXXXIII BOEK. 1756.

koopen van 't geen men niet bezat, en deeze Optiepartyen verboden hunne Hoog Mogenden by een ſtreng Plakaat, ſtellende de verbeurte van de verkogte of gekogte Graanen, en daarenboven eene boete van drieduizend Guldens; ook zouden de Optiepartyen voor kragtloos en van onwaarde gehouden, en daar op geen Regt mogen gedaan werden. Doch dewyl 'er veele geſchillen en moeilykheden zouden kunnen ontſtaan, over het volbrengen van zodanige Koopverbintenisſen, vóór de uitgave van dit Plakaat aangegaan, ſtelden de Algemeene Staaten, ter voorkominge hier van, vast, dat de Verkoopers in zodanige Verbintenisſen op tyd, niet gehouden zouden zyn, dezelve daadlyk te leveren, maar volſtaan mogten met de betaaling van de helft der ſomme, welke het verſchil maakte tusſchen den Prys, in die Koopverbintenisſen uitgedrukt en den Prys der Graanen ten tyde van de uitgave des Plakaats, volgens de Pryscourant.

In *Utrecht* het voorkoopen van Aardappelen verboden.

De Lyst der Graanen in 't gemelde Plakaat noemde Tarwe, Rogge, Gerst, Spelte, Haver, Boekweit, Erten en Boonen, en bedoelde 't zelve, op een tyd, dat de Graanen tot een hooger dan den gewoonen prys geſteegen waren, de goede Gemeente eenigzins te gemoet te komen, met zorg te draagen, dat de Duurte, door den kwaaden handel van baatzugtige Menſchen, niet vermeerderde. De Staaten 's Lands van *Utrecht* bemerkten, dat dit Voor en Opkoopen mede plaats greep

greep omtrent de Aardappelen, waar in de Gemeene man, zints eenige Jaaren, zyn onderhoud, en een groot gedeelte van zyn Voedzel, vondt, waar om zy te raade werden, dit verbod ook uit te ſtrekken tot dit Aardgewas, de overtreeders in eene boete van vyftig Guldens beſlaande. (*) LXXXIII BOEK. 1756.

De Vryheden van alle Lasten, van hunne Hoog Mogenden afhangende aan de *Groote Viſſchery*, in den Jaare MDCCL, voor den tyd van drie Jaaren, verleend (†), in den Jaare MDCCLIII verlengd, ſtonden, met dit Jaar, te eindigen, en werd deeze vergunning thans, op nieuw, tot den eerſten Louwmaand des Jaars MDCCLX geſchonken. (§) De voordeelen der Groote Viſſchery verlengd.

Hoe verre men in een Land als 't onze, en boven al in *Holland*, het gebragt mogt hebben om de laagliggende Polders en bedykte Meiren, door Watermolens van onderſcheidene ſoort, droog te maalen en te houden, bleef het altoos 't loflyk doel der Werktuigkunde, op middelen bedagt te zyn, om deeze Molens ſterker van werking en teffens min kostbaar te maaken. Twee Burgers van *Waſſenaar* FERDI- Octroi verleend aan de Uitvinders van een nieuwe Vyzel of Tonne Molen.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 1150. 1191.

(†) WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* XX. D. bl. 409.

(§) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 1152.

LEVEN DINAND OPDAM en KLAAS KLAVERWEI-
BOEK. DE nevens ADRIANUS VAN MARLE, Com-
mies ter Kamer van Burgemeesteren in
1756. *'s Gravenhaage*, eene nieuw verbeterde Vyzel of Tonnemolen uitgevonden hebbende, vervoegden zich in 't laatst des Jaars MDCCLIV, met een Verzoekschrift by de Staaten van *Holland*, om Octroi voor deeze Molen, voor den tyd van twintig Jaaren. De Hoogleeraar J. LULOFS, door hen gelast deeze nieuwe uitvinding te onderzoeken, vondt dat ze aan de opgave beantwoordde, en gaf in bedenkinge of het niet dienstig zou weezen de Uitvinders aan te moedigen om de Vyzels, grooter te maaken, in eene Windmolen te plaatzen, ten einde men gelegenheid mogt hebben om uitwerkzels deezer nieuwe Vyzelen met die der Schepraden, en gewoone Vyzelen te beter te vergelyken. Dit vondt goedkeuring en hun Edel Groot Mogenden beslooten, het verzogte Octroi te verleenen, mits deeze Vyzels, in eene Windmoolen geplaatst, het Water hooger, en in meerder hoeveelheids, opvoerden, dan eenige Molen tot nog bekend, in welk geval daarenbooven aan de Uitvinders zouden uitgereikt worden, duizend Zilveren Ducatonnen, tot goedmaaking der gedaane kosten. De Proef werd door Heeren Gecommitteerden, in het byzyn des gemelden Hoogleeraars genomen, en bevonden dat één Molen van deeze nieuwe Uitvindinge, in volle kragt maalende, merkelyk meer deedt dan twee Schepradmolens van de-

dezelfde grootte, en zelfs meer dan twee LXXXIII
Vyzelmoolens van dezelfde vlugt. En BOEK.
hadden deeze Molens, schoon zy geen ——
meer hoevedigheids van water, (naar even- 1756.
redigheid van de hoogte,) opvoerden dan de gemeene Schepradmolens, nog het voordeel dat de Vyzels, op eene zeer gemaklyke wyze, in en uit het werk gezet konden worden, naar maate de kragt van den wind zulks vorderde: en dus in staat bleeven te werken, wanneer de Scheprad en Gemeene Vyzelmolens, wegens een te slappen wind, geheel moesten stil staan, of niets van belang konden uitwerpen. Ook zouden zy in Droogmaakeryen, die tot eene aanmerkelyke diepte moeten uitgemaalen worden, en waar toe men drie of vier gewoone Molens boven elkander liet werken, naast elkander geplaatst, van veel meer dienst zyn: maardemaal één der boven elkander staande Schepradmolens lam wordende, ze alle moesten stilstaan, en ieder deezer Molens, als de overige belemmerd of ongesteld geraakten, zouden kunnen voortmaalen. Men hadt den Erfstadhouder en de Vrouwe Gouvernante, vóór de beslisfende Proefneeming, by het doortrekken van *Leyden*, deeze Molen buiten een der Stadspoorten gebouwd, laaten zien, en de laatstgemelde den Uitvinder, door eene vriendlyke toespraak, aangemoedigd, om met het maaken zulke nuttige werktuigen voort te vaaren. De Uitvinders verwierven, in Hooimaand

LXXXIII BOEK. 1756.

deezes Jaars, het verzogte Octroi, en de beloofde Geldſomme. (*)

't Ontbrak, daar de Staaten zo veel werks maakten, om nutte Uitvindingen aan te moedigen, niet aan byzondere Ingezetenen, die een nieuwen yver by de Burgers hunner Stad, en verdere Landsgenooten, zogten op te wekken: onder deezen ſtaaken de Overlieden vande Looikamer, en het daar aan behoorende nieuw opgeregte Bonte Lynwaten-Reeders Gilde te *Haarlem* uit, die, daar toe door de Regeering geregtigd, in den voorleden Jaare, vier Eerbelooningen uitſchreeven voor de zodanigen, die eenige in die uitſchryving bepaalde zaaken tot de Fabrieken behoorende, tot genoegen, mogten uitvinden. Deeze deels verdiende, en behaalde Eerbelooningen, wekten veelen, te dier Stede op om de Wol en Katoen Spinneryen in trein te brengen, en werk te verſchaffen aan handen, die anders, door 't verval der Handwerken, ledig ſtonden. — Terwyl tot verbetering en bevordering der Wolle Fabrieken in die Stad, een Gezelſchap van vyf en twintig Perſoonen, meest Kooplieden, in dit Jaar, beſlooten, eene Wolle en Saaiſpinnery aan te leggen; welken welmeenenden yver, de Burgemeeſters van *Haarlem* niet alleen erkenden en preezen; maar ook daar toe eene ruime Huizing, aan

Te *Haarlem* de Fabryken aangemoedigd.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 586. 671.

aan de Stad vervallen, verleenden, en op 's Stads kosten, tot eene Saai-halle lieten vervaardigen, en zouden de Gereedſchappen, op gelyke wyze bezorgd worden. Gemelde Overlieden voeren voort, een Prysſtoffe, tot verbetering der binnenlandſche Wolleſtoffe, uit te ſchryven. (*) LXXXIII BOEK. 1756.

Onze *Nederlandſche* Gronden, hoe ſchaars van Metaalen voorzien, zyn 'er egter niet geheel van ontbloot, een *ſchubagtig bryzelig Yzererts*, doet zich in *Overyſſel* en *Gelderland* op; en heeft men, reeds voor vyf en twintig of dertig Jaaren, te *Deventer* eene Yzerſmeltery doen oprigten, welke nog ſtand houdt, waar men van dezelve Yzerwerk bereidt. (†) Ten deezen Jaare zogt in 't Graaffchap *Zutphen* by *Ulft*, de Heer JOAN COENRAAD BRAND een Yzeroven, of om het kunſtwoord te bezigen, een Yzer hut aan te leggen, om gelyk by *Boekholt* omtrent *Bredevoort*, allen voordeel te trekken, van de daar omſtreeks overvloedig voorkomende Oer, zo ryk dat het, van de honderd Ponden, veel al van zestig tot zeventig Ponden goed Yzer uitlevert. In den beginne vondt deeze onderneeming veele tegenſtreevers, in zo verre dat men, van hooger hand, een bevel tot het ſtaaken hadt weeten te bekomen; doch, naa een verder onderzoek, werd Een Yzerhutte in *Gelderland* aangelegd.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 913. voor 't Jaar 1756. bl. 582. 731. 875.

(†) *Tegenw. Staat van Overyſſel.* bl. 36.

LAKEN-BOEK. 1756.

werd dit verbod weder ingetrokken, en een aanvang gemaakt met het gieten van Plaaten, Kogels, Staaven, Kachels, Potten, ſtukjes Kanon en ander Yzerwerk, 't welk men op de proeve zeer goed bevondt. Deeze Yzerhutte verſchafte veele handen werk, tot het graaven van den Erts, tot het bereiden, gieten, en vervoeren, gebezigd, en bezorgde niet weinigen daar ontſtreeks, door het vertier van het noodige aan de Ambagts en Werklieden, welvaard. (*)

Eene oude Grafſtede in *Drente* gevonden.

Nu en dan ontdekt men, by toevallige gelegenheden, Overblyfzels der Oudheid, lange Jaaren, ja eeuwen, onder den grond bedolven: eenige Landlieden van *Anloo*, ruim vier uuren van *Groningen* in *Drente* gelegen, bezig met Kei of Vuurſteenen te zoeken, ontmoetten, onder een opgeworpen heuvelkje, een aloud Gedenkteken, beſtaande in een Grafſtede uit Keiſteenen zamengezet. Wanneer zy de ſteenen, die ten bovendekzel dienden, wilden wegneemen, ſtortte onvoorziens het Gewelf in, en zy vonden een Grafkelder, van het Ooſten naar het Weſten ſtrekkende, negen voeten lang, ruim zes breed, en vyf voeten hoog, en den ingang met vier afſtoppen, gelyk de vloer met Keiſteenen belegd. Dat zy dit voor een Begraafplaats moeſten hou-

(†) J. L. F. VAN BERKHEY *Nat. Hiſt. van Holland* II. D. II. St. bl. 945. 946. *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 1143.

houden, weezen verſcheide Lykbuſſen of *Urnen* uit, twee ſlegts waren geheel: zy vonden 'er ook ettelyke Steenen Bytels van onderſcheide grootte, gelykende naar gemeenen Vuurſteen of *Duitsch Agaat*, eenige geheel glad en byna als gepolyst, andere, uitgezonderd het ſcherpſte einde, gansch ruuw. Onkunde, Nieuwsgierigheid, en boven al de opgevatte Hoop van een verborgen Schat te zullen vinden, zette de Ontdekkers aan om die Graſtede deerlyk om te wroeten, en dit Gedenkteken der Oudheid te ſchenden, eer kundige lieden het te zien kreegen, die 't zelve zo ras mogelyk herſtelden. (*) LXXXIII BOEK. 1756.

Schoon de Aardbeeving des voorleden Jaars, door dezelver ongewoonheid in deeze Gewesten, groote ſchrik hadt veroorzaakt, was de ſchade niet noemenswaardig: een veel algemeener, doch niet min verſchriklyk, en in de uitwerkzelen veel ſchadelyker, ramp bejegende met den aanvang des Jaars MDCCLVII, den Lande. De Vaderlandſche Geſchiedkunde, treft maar al te veel gelegenheden aan om Waterwee te boeken, en mag zy, wen het zo aanmerkelyk is, als het geen op dien tyd drukte, niet in gebreke blyven, 't zelve op te tekenen. 1757.

Langduurige Koude met ſtrenge Vorst, doet altoos voor die Waterbezoeking dugten; deeze hadt, zints den elfden van Wintermaand, ſlegts eenige weinige dagen Zwaare Ysgang.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 560.

LXXXIII BOEK. 1757.

gen omtrent Kerstyd uitgenomen, tot omtrent de helft van Sprokkelmaand, de binnen Wateren en Rivieren zodanig met Ys geslooten, dat de vaard geheel gestremd bleef. De *Zuiderzee*, desgelyks door Ys toegedamt, verwekte groote vrees voor Ysgang, en de daar aan gehegte vernieling der Schepen in de Zeegaten. Deeze Ysgang was zeer geweldig: als eene byzonderheid ten dien opzigte by Menschen heugenisse niet gebeurd, vindt men opgekend, dat, in 't laatst van Louwmaand, het Ys, binnen *Medemblik*, ter breedte en lengte van zestig voeten, veertien en zestien voeten hoog boven den kruin van den Wierriem gekrooden was. De scheepsschade, door het Dryfys veroorzaakt, bleek veel minder te weezen, dan de vrees zich hadt voorgesteld; droeviger ongelukken troffen de Landstreeken aan de tot vyf, zes ja acht voeten digt gevroorene Rivieren, gelegen, die losraakende en Ysdammen vormende veelvuldige Dykbreuken, geweldige Overstroomingen en Verwoestingen baarden.

Schriklyke Doorbraaken aan de Rivierdyken.

In de *Rhyn*, *Waal* en *Maasdyken*, telde men niet min dan zeventien Doorbraaken, door de hier en daar vastgezette Ysdammen, en de vervaarlykste Yskruyingen, veroorzaakt. Vier deezer aan het *Spuy*, behoorende tot het Land *Kleef*, zette de geheele *Duiffelt*, *Duiffelwaard*, de beneden Stad van *Kleef*, *Klevesham*, de Stad en 't Ampt van *Kraanenburg*, de geheele cirkel van de *Ooi*, met de daar in gelege-

ne Heerlykheden, tot voor de Poort van *Nymegen*, onder water. —— Vier andere, te *Herwen*, in de *Over-Betuwe*, deeden niet alleen de Polder, boven het *Panderſche* Kanaal, met de daar in gelegene Dorpen, overſtroomen, maar ook de geheele Landſtreek van de *Lymers*. (*) — Te *Millingen* veroorzaakten twee Dykbreuken groote ſchade. —— Vyf Doorbraaken te *Alphen*, en één te *Dreumel* veranderden het geheele *Ampt*, tusſchen *Maas* en *Waal*, byna het geheele Ryk van *Nymegen*, en een groot gedeelte des *Schependoms* van *Nymegen* in een waterplas. —— Te *Hedel*, in de *Bommelerwaard*, was de Doorbraak allervreeslykst; binnen vier en twintig uuren, naa dat dezelve voorviel, ſtonden genoegzaam alle de Dorpen in die Waard binnens Dyks, zo hoog als buiten den Dyk onder water, en dus de Rivier en het Binnenwater bykans waterpas. LXXXIII. BOEK. 1757.

Gingen deeze Overſtroomingen op de meeſte plaatzen met vernieling van Huizen, 't verlies van Vee, en het bederf van Akkers, vergezeld, in de *Bommelerwaard* was het allerdeerlykst geſchapen. Menſchen en Vee moeſten na een goed heen komen zien, op de Dyken hunne behoudenis zoeken, aldaar eenige Hutten van riet tot herberging opſlaande. Verre de meeſte Hui- Onheilen de *Bommelerwaard* overgekomen.

(*) De *Lymers* is een Polder in 't *Kleefſche*, waar in de Stad *Zevenaar* ligt.

LXXXIII BOEK. 1757.

Huizen, tot de daken toe onderkwamde, werden, door den wind en den slag des waters, van daken beroofd, waar door het Huisraad, 't geen de Ingezetenen op de Zolders hadden meenen te bergen, als mede het Voeder voor het Vee, verlooren ging, in zo verre men het niet dan met veel moeite opvischte tot deszelfs onderhoud; hier en daar hadt men op de Dyken bakovens opgerigt, om de van huis en hof verstookene menigte van brood te voorzien. Gelukkig dat in deeze omstandigheden de wind ging leggen, anderzins was 'er van de tien Huizen nauwlyks één staande gebleeven. Dit waterweé trof de Inwooners van de *Bommelwaard* te zwaarder, dewyl dezelve, zedert den strengen Winter van den Jaare MDCCIX niet overstroomd geweest was, en dus maar weinigen van 't voorgaande eene flauwe geheugenis hadden. (*)

Een herhaalde Doorbraak in de *Bommelerwaard*, prentte deeze met verdubbelde kragt in 't geheugen der ongelukkigen. Het bevangen der groote Doorbraake te *Hedel*, was voor eene groote somme aanbesteed, terstond begonnen, en in 't begin van Grasmaand, tot een ieders genoegen, voltooid. De Ingezetenen verheugden zich over

(*) In de *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 59. 182. 184. 190. 192. 198. 276. vindt men, ten opzigte deezer Overstroomingen, veele naaleezenswaardige byzonderheden, en ter laatst aangetoogene Bladzyde eene keurlyke Kaart tot opheldering.

over de herſtelling van hun Dyk, en t,XXXIII
vreesden, het Jaar zo verre verloopen BOEK,
zynde, voor geen verder gevaar, zy ſtonden ——
den gereed, om, met nieuwen moed, den 1757,
Akkerarbeid, in de hoogstgelegen Landen, reeds van 't overſtroomde water bevryd, aan te vangen, vol hoope, dat een goede Oogst de geledene ſchade, zou vergoeden. Eene hoope allerdroevigst te leur geſteld. Het ongeſtuimig weer in Lentemaand, deedt het Water in de *Maas* weder zo hoog ryzen, dat het over de *Uiterwaarden* niet alleen heen liep, en zeer hoog voor den gemaakten Kistdam ſtondt, maar de aandrang en perſſing was zo geweldig, dat de zwaare balken, tot dit werk gebruikt, ten deele door midden gebrooken, ten deele uit den grond geligt, wegſpoelden, en de Aarde, tot vullinge gebruikt, wegzonk. Geen poogingen om het watergeweld te keeren, met leevensgevaar beſtaan, konden iets baaten, men moest aan de woedende golven den vryen loop laaten, en de Ingezetenen, nog nauwlyks bekomen van de ontſtelteniſſe der Doorbraake, voor omtrent twee maanden, (*) zagen nu nog grooter onheilen in 't treurig verſchiet. Niet alleen lag de geheele *Bommelerwaard* op nieuw overſtroomd; niet alleen dreigde de gezaaide Graanen in de aarde te verrotten; doch naar

(*) Dit ongeluk viel voor, 's nagts, tuſſchen den 7 en 8. van April.

LXXXIII BOEK. 1757.

naar allen ſchyn zouden ook de Bouwlanden, dit Jaar niet weder bebouwd, noch de Weidlanden gebruikt kunnen worden, de Boomen in de Boomgaarden liepen, door zo langen tyd in 't water te ſtaan, groot gevaar van ſterven. —— Schoon de vrugtbaarheid des Zomers dit nadeel minder maakte dan men vreesde, beliep de Verpagting der Bezaaide Landen, over deeze Landſtreek, die anders veel hooger zou geweest hebben, dan in het voorleden min vrugtbaare Jaar, bykans twaalf honderd Guldens minder. Een groot nadeel zeker voor den Landman, die zich, behalven de mindere voordeelen van 't Gewas, en de geleedene ſchaden in de herhaalde verwoeſtingen en rampen, nog gedrukt voelde, door de zwaare kosten om de Dykbreuken te herſtellen. Ruim twaalfduizend Guldens waren vrugtloos beſteed, aan den weggeſpoelden Kistdam, en liepen de kosten van het weder opmaaken der Dyken, en 't ſtoppen der Breuken, eene geweldige ſomme. Veelen zouden genoodzaakt geweest hebben, hun Hof en Land voor de onkosten te moeten verkoopen, indien Ryken en Vermogenden, door medelyden met hunne ongelukkige Landgenooten getroffen, de elenden deezer Landſtreeken, niet verligt hadden, door hulpvaardige Milddaadigheid, die thans haare hand uitſtrekte. (*)

De

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 353. 618. 693.

De bekommering voor gebrek aan Graanen, inzonderheid aan Rogge, welker uitvoer in meest alle Landen, van waar men gewoon was in deeze Gewesten dezelve te krygen, verbooden werd, veroorzaakte Duurte der Eetwaaren, inzonderheid van Roggebrood; voor 't zelve moest men ruim een derde meer, dan den gewoonen prys, beſteeden. De Algemeene Staaten, door deeze Duurte bewoogen, namen met Louwmaand in overweeging, om den Uitvoer van Graanen, zo in de *Vereenigde Gewesten*, als in de *Generaliteits Landen*, te verbieden. Het gerugt hier van baarde ſchrik by alle de Graanhandelaaren in deeze Gewesten, en wel meest ter beurze van *Amſterdam*, waar de Graanhandel gezegd mag worden, ten Zetel te zitten. Deezen, diep getroffen door het vooruitzigt van hoogstwaarſchynlyke ſchroomlyke nadeelen, oordeelden de zaak van zo veel gewigts dat zy te raade werden, om de gevolgen van zulk een Verbod, Hun Edel Groot Mogenden onder 't oog te brengen, terwyl andere Gewesten over dit ſtuk raadpleegden. Zy ontwierpen eenige Bedenkingen over een Verbod des Uitvoers van Graanen buiten 's Lands, en booden die Burgemeeren aan, om ze door de Afgezondenen der Stad ter Dagvaard, in de Staatsvergadering te doen inleveren, hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder.

LXXXIII BOEK. 1757. Beriamd Plakaat tegen den Uitvoer van Graanen.

„ Wanneer, in een vryen Staat, daar „ anderzins aan een ieder de beſchikking „ over

De Koornkoopers

LXXXIII BOEK. 1757. te *Amsterdam* leveren tegenbedenkingen in.

„ over zyn Eigendom geheellyk toebe-
„ hoort, een Verbod van Uitvoer van ze-
„ kere Goederen, byzondere Perſoonen
„ toekomende, wettig zou geſchieden
„ moest het ſtrekken om zodanig een ge-
„ brek te verhoeden, waar uit men vreesde,
„ dat aan de Ingezetenen in 't algemeen, en dus aan de geheele Maatſchappye, het noodige, 't geen volſtrekt niet
„ gemist kon worden, zou ontbreeken;
„ 't welk de Overheden in de noodzaakelykheid bragt om de hoogſte Regten der
„ Oppermagt te gebruiken. Doch zy beſchouwden de zaaken tot nog toe niet
„ in die omſtandigheden, 'er was nog
„ geen zodanig algemeen Gebrek van
„ Graanen voor deeze Landen, en een
„ Verbod van Uitvoer zagen zy niet alleen aan als een ongepast middel tot
„ voorkoming van de Schaarsheid; maar
„ alleszins geſchikt om eene ſtrydige uitwerking te baaren, en de gedagte Elende te verhaaſten. —— Zy erkenden, dat de Inwoonders deezer *Vereenigde Gewesten*, uit eigen Gewas geen
„ genoegzaamen voorraad van Graanen
„ hadden, dat wel byzonder *Holland* en
„ *Weſtfriesland*, uit eigen ſchoot daar
„ aan niet konden voldoen; doch 't was te
„ gelyk waar, dat nergens het Gebrek
„ minder of later was ondervonden, dan
„ juist in dit Gewest. Zulke moest natuurlyk de gedagten leiden, om op te
„ klimmen tot de oorzaak eens zo zonderlingen verſchynſels, dat het allerbe-

„ hoef-

„ hoeftigſte Land ten Spyskamer van an- LANDS
„ dere ſtrekte: deeze was geene andere BOEK.
„ dan de Toevoer van buiten, kon men ——
„ dezelve in zyn gewoonen loop en zon- 1757.
„ der ſtremminge behouden, en dus zon-
„ der vermindering van den Aanbreng,
„ den Uitvoer worden verboden, men
„ zou zich mogen vleyen, door een Ver-
„ bod van Uitvoer, meer overvloeds bin-
„ nen 's Lands, en te gelyk laager Pry-
„ zen, te zullen verkrygen. Doch het
„ tegendeel hier van was waarheid: daal-
„ de door zulk een Verbod de Pryzen, de
„ Invoer zou ophouden. Dit ſteunde op
„ den aart des Graanhandels. De Aanvoer
„ der Graanen kwam voort, of door In-
„ koopen, die de Handelaars hier te Lan-
„ de buiten 's Lands lieten doen, of door
„ 't geen vreemde Kooplieden herwaards
„ zonden. Beider beweegrad was de hoop
„ van Winst, hier van verſtooken, moest
„ alle Graanhandel ophouden. Geen
„ Koopman zou zyn Geld buiten 's Lands
„ beſteeden aan Graanen, die ingekomen,
„ niet te zyner vrye beſchikkinge zou-
„ den ſtaan; maar welke hy opgelegd
„ hebbende, naderhand met verlies zou
„ moeten verkoopen; en mogt men ver-
„ wagten, dat buitenlandſche Kooplieden
„ hunne Goederen zouden zenden na Lan-
„ den en Steden, waar de Handel vry
„ bleef. In gevolge hier van zou de voor-
„ raad, welke ieder dag verminderde,
„ binnen kort, gansch en gaar verteerd
„ zyn: mogelyk zou, door het Verbod

„ van

LXXXII. BOEK. 1755.

volge van een Beſluit der Algemeene Staaten van den Jaare MDCCXLVII, waren verſcheide Schippers en Stuurlieden deezer Landen in gebreke gebleeven, om de Vaartuigen van *Algiers* of andere *Franſche* en *Moorſche* Volken, zodanig te bejegenen, als de Verbintenisſen der Staaten met die Volken vorderden; ter voorkoming dier moeilykheden, gaven 's Landsvaders, in den Jaare MDCCLIII, een Voorſchrift uit, hoe de *Nederlandſche* Schippers zich omtrent de *Turkſche* en *Moorſche* Vaartuigen, met welke het Gemeenebest in vrede was, moeſten gedraagen, alle vyandlykheid ſtreng verbiedende, en gelastende hunne Vlaggen en Paſſen op de bepaalde wyze te vertoonen. (*) Schikkingen omtrent Paſſen van de oude en nieuwe Prent en Snede, dienden tot meerder beveiliging, der Zeevaarenden, tegen allen overlast der Roveren. De *Hollandſche* Conſul PARAVICINI hadt, in Grasmaand des Jaars MDCCLIV, de bovenſtukken der nieuwe Paspoorten aan den Dei van *Algiers* overgeleverd, die, te deezer gelegenheid, zyne voldoening betuigde, over de Schikkingen van hunne Hoog Mogenden, en onder andere verklaarde; „ Dit is alles zeer wel! De *Hol-*
„ *landſche* Schippers moeten zich ſlegts
„ wagten, van op onze Kaapers te ſchie-
„ ten, indien de *Franſchen* niet op dezel-
„ ve

Gedraagene voorzorgen om den Vrede met de *Algerynen* te bewaaren.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1753. 790.

„ lyk, dat men, in het verder Voorjaar, LXXXIII
„ uit *Poolen*, *Pruisſen*, *Brabant* en BOEK.
„ *Vlaanderen*, een grooten voorraad mogt ——
„ verwagten; in *Frankryk* lagen daadlyk 1757.
„ verſcheide Schepen, met Graanen be-
„ laaden, na deeze Landen en *Hamburg*
„ beſtemd; de Kooplieden kenden den
„ weg om uit *Rusland*, *Sicilien*, uit de
„ *Levant*, en zelfs uit *Nieuw Nederland*
„ en *Penſilvanien*, wanneer de Handel
„ vry en open bleef, Graanen herwaards
„ te krygen; ook ſtondt uit deeze belem-
„ mering een verleg des Graanhandels te
„ dugten."

Met deeze Bedenkingen paarden de *Amſterdamſche* Koornhandelaars, eenige byzondere Aanmerkingen voor Burgemeeſteren van *Amſterdam* geſchikt, ſtrekkende ten grondſlage van de by monde verzogte voorſpraak hunner Ed. Groot Agtbaaren. Zy merkten aan, dat *Amſterdam*, by den Graanhandel, het allermeeſte belang hadt, dat zy Kooplieden, zedert veele Jaaren, Magazynen van Graanen bewaard hebbende, waar van zommige, door gemaakte Onkosten en verloopen Intereſſen, reeds meer kosten dan zy als nog, by verkoop, daar van zouden kunnen maaken. Het Verbod van Uitvoer zou hun op 't oogenblik verſteeken van het middel en de verwagtinge om een gedeelte hunner ſchade te herkrygen, en zy afgeſchrikt worden om ooit weder zodanige onderneemingen te doen, of hun geld op die wyze aan te leggen. —— Het was zeer treffend, ten

LXXXIII BOEK. 1757.

laste en kosten van eenige byzondere Perſoonen, niet alleen voor de behoeftige Gemeente, maar ook de vermogende en middelbaare Ingezetenen, den Prys des Broods te verminderen. — En zou dit redmiddel den Lande van veele voordeelen, in ontelbaare opzigten, aan den Graanhandel verknogt, berooven, en eindelyk denzelven geheel verbannen. Men hadt, de nadeelen hier van inziende, in duurer Jaaren deezer Eeuwe, anders gehandeld. De *Amſterdammers* hadden by een Verbod van Uitvoer der Graanen, ten tyde van PHILIPS VAN BOURGONJE, zich tot dien Hertog vervoegd, en wegens den toeſtand van hunne Stad van hem byzonder verlof gekreegen om de Graanen, aldaar gekogt, vrylyk te mogen uitvoeren; en wanneer in den Jaare MDXDV de Prys der Rogge zeer hoog ſteeg, deeden de Wethouders van *Amſterdam*, den voorraad op neemen, en bevonden denzelven zo gering, dat zy elkander by Eede verbonden, niemand dan den Raadpenſionaris daar van kennis te geeven, uit vrees voor opſchudding en voor Verbod van Uitvoer, waar toe men mogt denken dat toen dubbele reden was, indien 'er tegenwoordig een ſchyn van reden toe gevonden wierd.

He Plakaat gaat egter door.

De bygebragte Bedenkingen, en Aanmerkingen, hadden geen kragts genoeg om het Verbod des Uitvoers te beletten, 't zelve kwam den vierden van Sprokkelmaand te voorſchyn, en mogt, in gevolge van 't zelve, tot den eerſten van Zomermaand, geen

geen Tarwe, Garste, Rogge, Boekweit, Haver, Spelte, Erten, of Boonen uit de *Vereenigde Gewesten* of de *Generaliteits Landen*, op daar toe gestelde Aanhouding, Geldboete, en Lyfstraffe, worden uitgevoerd. Doch zouden daar onder niet begreepen zyn de Graanen, naa de uitgave deezes Verbods in gebragt, voor welker Uitvoer van het Collegie der Admiraliteit, onder 't welke de Uitvoer zou geschieden, verlof gevraagd, en onder voorzorgen, door den Staat bevolen, verkreegen zou zyn. —— Dit Verbod werd verlengd tot den vyftienden van Hooimaand, en by nadere Afkondiging, tot den eersten van Herfstmaand (*)

LXXXIII BOEK. —— 1757.

By eene nadere Afkondiging in Lentemaand, stonden de Staaten den Uitvoer van Haver toe; doch trokken in Bloeimaand die vryheid weder in. De Staaten van *Holland* lieten den Uitvoer van Hooi en Stroo in Zomermaand verbieden, dit deeden ook die van *Overyssel*; de Staaten van *Friesland* hadden in Sprokkelmaand den Uitvoer van Rogge en Boekweit uit dat Gewest, tot wederzeggens toe, den Ingezetenen ontzegd, en vervolgens dit tot Erten en Boonen uitgestrekt.

Behalven de reden tot deeze Bepaalingen des Graanhandels, met den aankleeve van dien, ontleend uit het Verbod eeniger

De Vrugtbaarheid deezes Jaars doet het Plakaat intrekken.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 94. 104. 107. 394. 524.

LXXXIII BOEK. 1757.

Huizen, tot de daken toe onderstaande, werden, door den wind en den slag des waters, van daken beroofd, waar door het Huisraad, 't geen de Ingezetenen op de Zolders hadden meenen te bergen, als mede het Voeder voor het Vee, verlooren ging, in zo verre men het niet dan met veel moeite opvischte tot deszelfs onderhoud; hier en daar hadt men op de Dyken bakovens opgerigt, om de van huis en hof verstookene menigte van brood te voorzien. Gelukkig dat in deeze omstandigheden de wind ging leggen, anderzins was 'er van de tien Huizen nauwlyks één staande gebleeven. Dit waterwee trof de Inwooners van de *Bommelwaard* te zwaarder, dewyl dezelve, zedert den strengen Winter van den Jaare MDCCIX niet overstroomd geweest was, en dus maar weinigen van 't voorgaande eene flauwe geheugenis hadden. (*)

Een herhaalde Doorbraak in de *Bommelerwaard*, prentte deeze met verdubbelde kragt in 't gehengen der ongelukkigen. Het bevangen der groote Doorbraake te *Hedel*, was voor eene groote somme aanbesteed, terstond begonnen, en in 't begin van Graasmaand, tot een ieders genoegen, voltooid. De Ingezetenen verheugden zich over

(*) In de *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 59. 182. 184. 190. 192. 198. 276. vindt men, ten opzigte deezer Overstroomingen, veele naaleezenswaardige byzonderheden, en ter laatst aangetoogene Bladzyde eene keurlyke Kaart tot opheldering.

over de herſtelling van hun Dyk, en LXXXIII
vreesden, het Jaar zo verre verloopen BOEK,
zynde, voor geen verder gevaar, zy ſtonden ——
den gereed, om, met nieuwen moed, den 1757,
Akkerarbeid, in de hoogstgelegen Landen, reeds van 't overſtroomde water bevryd, aan te vangen, vol hoope, dat een goede Oogst de geledene ſchade, zou vergoeden. Eene hoope allerdroevigst te leur geſteld. Het ongeſtuimig weer in Lentemaand, deedt het Water in de *Maas* weder zo hoog ryzen, dat het over de *Uiterwaarden* niet alleen heen liep, en zeer hoog voor den gemaakten Kistdam ſtondt, maar de aandrang en perſſing was zo geweldig, dat de zwaare balken, tot dit werk gebruikt, ten deele door midden gebrooken, ten deele uit den grond geligt, wegſpoelden, en de Aarde, tot vullinge gebruikt, wegzonk. Geen poogingen om het watergeweld te keeren, met leevensgevaar beſtaan, konden iets baaten, men moest aan de woedende golven den vryen loop laaten, en de Ingezetenen, nog nauwlyks bekomen van de ontſtelteniſſe der Doorbraake, voor omtrent twee maanden, (*) zagen nu nog grooter onheilen in 't treurig verſchiet. Niet alleen lag de geheele *Bommelerwaard* op nieuw overſtroomd; niet alleen dreigde de gezaaide Graanen in de aarde te verrotten; doch naar

(*) Dit ongeluk viel voor, 's nagts, tuſſchen den 7 en 8. van April.

LXXXIII BOEK. 1757.

naar allen ſchyn zouden ook de Bouwlanden, dit Jaar niet weder bebouwd, noch de Weidlanden gebruikt kunnen worden, de Boomen in de Boomgaarden liepen, door zo langen tyd in 't water te ſtaan, groot gevaar van ſterven. —— Schoon de vrugtbaarheid des Zomers dit nadeel minder maakte dan men vreesde, beliep de Verpagting der Bezaaide Landen, over deeze Landſtreek, die anders veel hooger zou geweest hebben, dan in het voorleden min vrugtbaare Jaar, bykans twaalf honderd Guldens minder. Een groot nadeel zeker voor den Landman, die zich, behalven de mindere voordeelen van 't Gewas, en de geleedene ſchaden in de herhaalde verwoeſtingen en rampen, nog gedrukt voelde, door de zwaare kosten om de Dykbreuken te herſtellen. Ruim twaalfduizend Guldens waren vrugtloos beſteed, aan den weggeſpoelden Kistdam, en liepen de kosten van het weder opmaaken der Dyken, en 't ſtoppen der Breuken, eene geweldige ſomme. Veelen zouden genoodzaakt geweest hebben, hun Hof en Land voor de onkosten te moeten verkoopen, indien Ryken en Vermogenden, door medelyden met hunne ongelukkige Landgenooten getroffen, de elenden deezer Landſtreeken, niet verligt hadden, door hulpvaardige Milddaadigheid, die thans haare hand uitſtrekte. (*)

De

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 353. 618. 693.

De bekommering voor gebrek aan Graanen, inzonderheid aan Rogge, welker uitvoer in meest alle Landen, van waar men gewoon was in deeze Gewesten dezelve te krygen, verbooden werd, veroorzaakte Duurte der Eetwaaren, inzonderheid van Roggebrood; voor 't zelve moest men ruim een derde meer, dan den gewoonen prys, besteeden. De Algemeene Staaten, door deeze Duurte bewoogen, namen met Louwmaand in overweeging, om den Uitvoer van Graanen, zo in de *Vereenigde Gewesten*, als in de *Generaliteits Landen*, te verbieden. Het gerugt hier van baarde schrik by alle de Graanhandelaaren in deeze Gewesten, en wel meest ter beurze van *Amsterdam*, waar de Graanhandel gezegd mag worden, ten Zetel te zitten. Deezen, diep getroffen door het vooruitzigt van hoogstwaarschynlyke schroomlyke nadeelen, oordeelden de zaak van zo veel gewigts dat zy te raade werden, om de gevolgen van zulk een Verbod, Hun Edel Groot Mogenden onder 't oog te brengen, terwyl andere Gewesten over dit stuk raadpleegden. Zy ontwierpen eenige Bedenkingen over een Verbod des Uitvoers van Graanen buiten 's Lands, en booden die Burgemeeren aan, om ze door de Afgezondenen der Stad ter Dagvaard, in de Staatsvergadering te doen inleveren, hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder.

LXXXIIIe BOEK. 1757. Beraamde Plakaat tegen den Uitvoer van Graanen.

„ Wanneer, in een vryen Staat, daar „ anderzins aan een ieder de beschikking „ over

De Koornkoopers

LXXXII. BOEK. 1755.

twee dagen laater den gemelden Baron weder ten Gehoor noodigde; te welker gelegenheid hem een Brief van den Grooten Heer werd overgeleverd, aan hunne Hoog Mogenden, tot Bekendmaaking van zyn komst tot den Throon, vergezeld van eene gunſtige aanſpraak des Groot-Viziers, met verzekering, dat de nieuwe Keizer geneigd was alle de Verdragen, die ten tyde zyner Voorzaaten ſtand gegreepen hadden, onſchendbaar in agt te neemen. —— Eenigen gisten, dat de dood van den vreedzaamen Sultan MAHOMETH DEN V, de *Algerynen* tot het vorderen van den Oorlog hadt aangezet, in hoope dat zy ſteun zouden vinden, in diens Opvolger OSMAN DEN III, verwagtende, dat deeze, door Krygszugtiger geest gedreeven, dien ſtap zou goedkeuren; doch niets ſcheen grond te geeven, om zulks te wagten. Hier te Lande vleide men zich met het denkbeeld, dat de *Ottomanniſche Porte*, die met geweld doorgedronge Vredebreuk, hoogst zou mishaagen: naardemaal het rooven der *Algerynen* den *Levantſchen* Handel, voor de *Turken* zelve zeer veel naadeels toebrengt, en was men niet zonder hoope, dat de altoos veelvermogende Vertogen der Porte de *Algerynen*, hoe zeer ook op roof verhit, tot bedaarder gedagten zouden beweegen, althans de ſpraak ging, dat de Afgezant van deezen Staat ten Hove des Sultans, last ontvangen hadt, om ten dien einde de ernſtigſte verzoeken te doen.

Hier

„ hoeftigſte Land ten Spyskamer van an- LANDS
„ dere ſtrekte: deeze was geene andere BOEK.
„ dan de Toevoer van buiten, kon men ——
„ dezelve in zyn gewoonen loop en zon- 1757.
„ der ſtremminge behouden, en dus zon-
„ der vermindering van den Aanbreng,
„ den Uitvoer worden verboden, men
„ zou zich mogen vleyen, door een Ver-
„ bod van Uitvoer, meer overvloeds bin-
„ nen 's Lands, en te gelyk laager Pry-
„ zen, te zullen verkrygen. Doch het
„ tegendeel hier van was waarheid: daal-
„ de door zulk een Verbod de Pryzen, de
„ Invoer zou ophouden. Dit ſteunde op
„ den aart des Graanhandels. De Aanvoer
„ der Graanen kwam voort, of door In-
„ koopen, die de Handelaars hier te Lan-
„ de buiten 's Lands lieten doen, of door
„ 't geen vreemde Kooplieden herwaards
„ zonden. Beider beweegrad was de hoop
„ van Winst, hier van verſtooken, moest
„ alle Graanhandel ophouden. Geen
„ Koopman zou zyn Geld buiten 's Lands
„ beſteeden aan Graanen, die ingekomen,
„ niet te zyner vrye beſchikkinge zou-
„ den ſtaan; maar welke hy opgelegd
„ hebbende, naderhand met verlies zou
„ moeten verkoopen; en mogt men ver-
„ wagten, dat buitenlandſche Kooplieden
„ hunne Goederen zouden zenden na Lan-
„ den en Steden, waar de Handel vry
„ bleef. In gevolge hier van zou de voor-
„ raad, welke ieder dag verminderde,
„ binnen kort, gansch en gaar verteerd
„ zyn: mogelyk zou, door het Verbod

„ van

LXXXIII BOEK. 1757.

„ van Uitvoer, de Prys één of meer weeken iets daalen; doch naderhand des te hooger ſtygen, de verhinderde Uitvoer; in 't einde, het noodlottig middel weezen, om de Gemeente in de uiterſte elenden te ſtorten. — De Pryzen der Graanen waren boven den gewoonen gereezen; doch by lange zo hoog niet als in andere duure Jaaren, gelyk Lyſten der Pryzen van de Jaaren MDCCIX, MDCCX en MCCXL uitweezen. In geen dier Jaaren geſchiedde 'er een algemeen Verbod, door deeze Vryheid klommen de Pryzen; maar men bleef buiten Gebrek, de Markt zeide nooit Neen, het noodige was altoos voor handen. De hooge Pryzen verwekten van alle kanten, en langs alle wegen, toevoer, en werd hier door, in Gebrek, het Gebrek voorgekomen. — Men den tegenwoordigen Prys der Graanen was het zodanig geſteld, dat, naar den ouden regel, de Vrees voor Duurte, de Oorzaak was der Duurte. — Zwaarmoedigen, of door andere inzigten gedreevenen, mogten van Verlegenheid ſchreeuwen, deeze bevondt zich nog op een wyden afſtand. Het ſcheen bekommering, en zelfs eenige drift te verwekken, dat de Uitvoer in eenige Graanlanden reeds verboden was; doch de Uitvoer van Tarwe, vondt zich te *Dantzik*, *Koningsbergen* en op andere Plaatzen in de *Oostzee*, nog onbelemmerd; en was het meer dan waarſchynlyk,

„ lyk, dat men, in het verder Voorjaar, LXXXIII
„ uit *Poolen*, *Pruiſſen*, *Brabant* en BOEK.
„ *Vlaanderen*, een grooten voorraad mogt ——
„ verwagten; in *Frankryk* lagen daadlyk 1757.
„ verſcheide Schepen, met Graanen be-
„ laaden, na deeze Landen en *Hamburg*
„ beſtemd; de Kooplieden kenden den
„ weg om uit *Rusland*, *Sicilien*, uit de
„ *Levant*, en zelfs uit *Nieuw Nederland*
„ en *Penſilvanien*, wanneer de Handel
„ vry en open bleef, Graanen herwaards
„ te krygen; ook ſtondt uit deeze belem-
„ mering een verleg des Graanhandels te
„ dugten."

Met deeze Bedenkingen paarden de *Amſterdamſche* Koornhandelaars, eenige byzondere Aanmerkingen voor Burgemeeſteren van *Amſterdam* geſchikt, ſtrekkende ten grondſlage van de by monde verzogte voorſpraak hunner Ed. Groot Agtbaaren. Zy merkten aan, dat *Amſterdam*, by den Graanhandel, het allermeeſte belang hadt, dat zy Kooplieden, zedert veele Jaaren, Magazynen van Graanen bewaard hebbende, waar van zommige, door gemaakte Onkosten en verloopen Interesſen, reeds meer kosten dan zy als nog, by verkoop, daar van zouden kunnen maaken. Het Verbod van Uitvoer zou hun op 't oogenblik verſteeken van het middel en de verwagtinge om een gedeelte hunner ſchade te herkrygen, en zy afgeſchrikt worden om ooit weder zodanige onderneemingen te doen, of hun geld op die wyze aan te leggen. —— Het was zeer treffend, ten

LXXXIII BOEK. 1757.

laste en kosten van eenige byzondere Perſoonen, niet alleen voor de behoeftige Gemeente, maar ook de vermogende en middelbaare Ingezetenen, den Prys des Broods te verminderen. — En zou dit redmiddel den Lande van veele voordeelen, in ontelbaare opzigten, aan den Graanhandel verknogt, berooven, en eindelyk denzelven geheel verbannen. Men hadt, de nadeelen hier van inziende, in duurer Jaaren deezer Eeuwe, anders gehandeld. De *Amſterdammers* hadden by een Verbod van Uitvoer der Graanen, ten tyde van PHILIPS VAN BOURGONJE, zich tot dien Hertog vervoegd, en wegens den toeſtand van hunne Stad van hem byzonder verlof gekreegen om de Graanen, aldaar gekogt, vrylyk te mogen uitvoeren; en wanneer in den Jaare MDXDV de Prys der Rogge zeer hoog ſteeg, deeden de Wethouders van *Amſterdam*, den voorraad op neemen, en bevonden denzelven zo gering, dat zy elkander by Eede verbonden, niemand dan den Raadpenſionaris daar van kennis te geeven, uit vrees voor opſchudding, en voor Verbod van Uitvoer, waar toe men mogt denken dat toen dubbele reden was, indien 'er tegenwoordig een ſchyn van reden toe gevonden wierd.

He Plakaat gaat egter door.

De bygebragte Bedenkingen, en Aanmerkingen, hadden geen kragts genoeg om het Verbod des Uitvoers te beletten, 't zelve kwam den vierden van Sprokkelmaand te voorſchyn, en mogt, in gevolge van 't zelve, tot den eerſten van Zomermaand, geen

vonden, en van Vaderlandsch Convoy verſtooken, ten gereeden prooy zouden ſtrekken, van de greetige Roofzugt, indien zy het waagden, onbeſchermd, die Havens te verlaaten, om hunne reizen te vervorderen. De Baron VAN WASSENAAR, Afgezant van deezen Staat aan 't Hof van *Madrid*, met hun lot begaan, vervoegde zich, van de Oorlogsverklaaring onderrigt, terſtond by RICARDO WALL, Secretaris van Staat, om *Spaanſche* Beſchutting voor de *Nederlandſche* Schepen te verzoeken: deeze ging onmiddelyk den Minister van *Zeezaaken* den Heer ARRIAGA ſpreeken, en kwam, binnen een vierendeel uurs, vol blydſchap, te rug, verzekerende dat alles naar 's Afgezants wensch bezorgd was, en de daar toe noodige bevelen, nog dien zelfden avond zouden worden afgevaardigd. — Dit beſtondt in het verleenen van twee Oorlogſchepen, één van zeventig en één van zestig Stukken, om de Koopvaarders tot buiten het Nauw van de Straat van *Gibraltar* te geleiden. De vaardigheid en beleefdheid gaf aan dit hulpbetoon eene dubbele waarde. De Baron VAN WASSENAAR betuigde 's anderen daags, by den Heer WALL zynen dank, en deedt van deeze heuchlyke ſchikking kennis geeven aan de Koopvaarders; die zich in de *Spaanſche* Havens aan de *Middellandſche Zee* bevonden, ten einde zy na *Alikanten* zouden zeilen, van waar dit Geleide zou vertrekken. Men wilde ook, dat 'er in den Raad des Konings van *Spanje*

LXXXII. BOEK. 1755. wy ze aan onze Schepen in de *Middellandſche Zee* verleend.

LXXXIII BOEK. 1757.

Huizen, tot de daken toe onderkomde, werden, door den wind en den slag des waters, van daken beroofd, waar door het Huisraad, 't geen de Ingezetenen op de Zolders hadden meenen te bergen, als mede het Voeder voor het Vee, verlooren ging, in zo verre men het niet dan met veel moeite opvischte tot deszelfs onderhoud; hier en daar hadt men op de Dyken bakovens opgerigt, om de van huis en hof verstookene menigte van brood te voorzien. Gelukkig dat in deeze omstandigheden de wind ging leggen, anderzins was 'er van de tien Huizen nauwlyks één staande gebleeven. Dit waterwee trof de Inwooners van de *Bommelwaard* te zwaarder, dewyl dezelve, zedert den strengen Winter van den Jaare MDCCIX niet overstroomd geweest was, en dus maar weinigen van 't voorgaande eene flauwe geheugenis hadden. (*)

Een herhaalde Doorbraak in de *Bommelerwaard*, prentte deeze met verdubbelde kragt in 't gehengen der ongelukkigen. Het bevangen der groote Doorbraake te *Hedel*, was voor eene groote somme aanbesteed, terstond begonnen, en in 't begin van Grasmaand, tot een ieders genoegen, voltooid. De Ingezetenen verheugden zich over

(*) In de *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 59. 182. 184. 190. 192. 198. 276. vindt men, ten opzigte deezer Overstroomingen, veele naaleezenswaardige byzonderheden, en ter laatst aangetoogene Bladzyde eene keurlyke Kaart tot opheldering.

over de herſtelling van hun Dyk, en vreesden, het Jaar zo verre verloopen zynde, voor geen verder gevaar, zy ſtonden gereed, om, met nieuwen moed, den Akkerarbeid, in de hoogstgelegen Landen, reeds van 't overſtroomde water bevryd, aan te vangen, vol hoope, dat een goede Oogst de geledene ſchade, zou vergoeden. Eene hoope allerdroevigst te leur geſteld. Het ongeſtuimig weer in Lentemaand, deedt het Water in de *Maas* weder zo hoog ryzen, dat het over de *Uiterwaarden* niet alleen heen liep, en zeer hoog voor den gemaakten Kistdam ſtondt, maar de aandrang en perſſing was zo geweldig, dat de zwaare balken, tot dit werk gebruikt, ten deele door midden gebrooken, ten deele uit den grond geligt, wegſpoelden, en de Aarde, tot vullinge gebruikt, wegzonk. Geen poogingen om het watergeweld te keeren, met leevensgevaar beſtaan, konden iets baaten, men moest aan de woedende golven den vryen loop laaten, en de Ingezetenen, nog nauwlyks bekomen van de ontſtelteniſſe der Doorbraake, voor omtrent twee maanden, (*) zagen nu nog grooter onheilen in 't treurig verſchiet. Niet alleen lag de geheele *Bommelerwaard* op nieuw overſtroomd; niet alleen dreigde de gezaaide Graanen in de aarde te verrotten; doch naar

LXXXIII BOEK. 1757.

(*) Dit ongeluk viel voor, 's nagts, tuſſchen den 7 en 8. van April.

LXXXIII BOEK. 1757.

naar allen ſchyn zouden ook de Bouwlanden, dit Jaar niet weder bebouwd, noch de Weidlanden gebruikt kunnen worden, de Boomen in de Boomgaarden liepen, door zo langen tyd in 't water te ſtaan, groot gevaar van ſterven. —— Schoon de vrugtbaarheid des Zomers dit nadeel minder maakte dan men vreesde, beliep de Verpagting der Bezaaide Landen, over deeze Landſtreek, die anders veel hooger zou geweest hebben, dan in het voorleden min vrugtbaare Jaar, bykans twaalf honderd Guldens minder. Een groot nadeel zeker voor den Landman, die zich, behalven de mindere voordeelen van 't Gewas, en de geleedene ſchaden in de herhaalde verwoeſtingen en rampen, nog gedrukt voelde, door de zwaare kosten om de Dykbreuken te herſtellen. Ruim twaalfduizend Guldens waren vrugtloos beſteed, aan den weggeſpoelden Kistdam, en liepen de kosten van het weder opmaaken der Dyken, en 't ſtoppen der Breuken, eene geweldige ſomme. Veelen zouden genoodzaakt geweest hebben, hun Hof en Land voor de onkosten te moeten verkoopen, indien Ryken en Vermogenden, door medelyden met hunne ongelukkige Landgenooten getroffen, de elenden deezer Landſtreeken, niet verligt hadden, door hulpvaardige Milddaadigheid, die thans haare hand uitſtrekte. (*)

De

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 353. 618. 693.

De bekommering voor gebrek aan Graanen, inzonderheid aan Rogge, welker uitvoer in meest alle Landen, van waar men gewoon was in deeze Gewesten dezelve te krygen, verbooden werd, veroorzaakte Duurte der Eetwaaren, inzonderheid van Roggebrood; voor 't zelve moest men ruim een derde meer, dan den gewoonen prys, beſteeden. De Algemeene Staaten, door deeze Duurte bewoogen, namen met Louwmaand in overweeging, om den Uitvoer van Graanen, zo in de *Vereenigde Gewesten*, als in de *Generaliteits Landen*, te verbieden. Het gerugt hier van baarde ſchrik by alle de Graanhandelaaren in deeze Gewesten, en wel meest ter beurze van *Amſterdam*, waar de Graanhandel gezegd mag worden, ten Zetel te zitten. Deezen, diep getroffen door het vooruitzigt van hoogstwaarſchynlyke ſchroomlyke nadeelen, oordeelden de zaak van zo veel gewigts dat zy te raade werden, om de gevolgen van zulk een Verbod, Hun Edel Groot Mogenden onder 't oog te brengen, terwyl andere Gewesten over dit ſtuk raadpleegden. Zy ontwierpen eenige Bedenkingen over een Verbod des Uitvoers van Graanen buiten 's Lands, en booden die Burgemeeren aan, om ze door de Afgezondenen der Stad ter Dagvaard, in de Staatsvergadering te doen inleveren, hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder.

Berüamd Plakaat tegen den Uitvoer van Graanen.

„ Wanneer, in een vryen Staat, daar anderzins aan een ieder de beſchikking over

De Koornkoopers

LXXXIII BOEK. 1757. te *Amſterdam* leveren tegenbedenkingen in.

„ over zyn Eigendom geheelyk toebehoort, een Verbod van Uitvoer van zekere Goederen, byzondere Perſoonen toekomende, wettig zou geſchieden „ moest het ſtrekken om zodanig een gebrek te verhoeden, waar uit men vreesde, dat aan de Ingezetenen in 't algemeen, en dus aan de geheele Maatſchappye, het noodige, 't geen volſtrekt niet gemist kon worden, zou ontbreeken; „ 't welk de Overheden in de noodzaaklykheid bragt om de hoogſte Regten der „ Oppermagt te gebruiken. Doch zy beſchouwden de zaaken tot nog toe niet „ in die omſtandigheden, 'er was nog „ geen zodanig algemeen Gebrek van „ Graanen voor deeze Landen, en een „ Verbod van Uitvoer zagen zy niet alleen aan als een ongepast middel tot „ voorkoming van de Schaarsheid, maar „ allerzins geſchikt om eene ſtrydige uitwerking te baaren, en de gedagte Ellende te verhaaſten. —— Zy erkenden, dat de Inwoonders deezer *Vereenigde Gewesten*, uit eigen Gewas geen genoegzaamen voorraad van Graanen hadden, dat wel byzonder *Holland* en *Weſtfriesland*, uit eigen ſchoot daar aan niet konden voldoen; doch 't was te gelyk waar, dat nergens het Gebrek minder of later was ondervonden, dan juist in dit Gewest. Zulke moest natuurlyk de gedagten leiden, om op te klimmen tot de oorzaak eens zo zonderlingen verſchynſels, dat het allerbe-

„ hoef-

„ hoeftigſte Land ten Spyskamer van an- LANDS
„ dere ſtrekte: deeze was geene andere BOEK.
„ dan de Toevoer van buiten, kon men ——
„ dezelve in zyn gewoonen loop en zon- 1757.
„ der ſtremminge behouden, en dus zon-
„ der vermindering van den Aanbreng,
„ den Uitvoer worden verboden, men
„ zou zich mogen vleyen, door een Ver-
„ bod van Uitvoer, meer overvloeds bin-
„ nen 's Lands, en te gelyk laager Pry-
„ zen, te zullen verkrygen. Doch het
„ tegendeel hier van was waarheid: daal-
„ de door zulk een Verbod de Pryzen, de
„ Invoer zou ophouden. Dit ſteunde op
„ den aart des Graanhandels. De Aanvoer
„ der Graanen kwam voort, of door In-
„ koopen, die de Handelaars hier te Lan-
„ de buiten 's Lands lieten doen, of door
„ 't geen vreemde Kooplieden herwaards
„ zonden. Beider beweegrad was de hoop
„ van Winst, hier van verſtooken, moest
„ alle Graanhandel ophouden. Geen
„ Koopman zou zyn Geld buiten 's Lands
„ beſteeden aan Graanen, die ingekomen,
„ niet te zyner vrye beſchikkinge zou-
„ den ſtaan; maar welke hy opgelegd
„ hebbende, naderhand met verlies zou
„ moeten verkoopen; en mogt men ver-
„ wagten, dat buitenlandſche Kooplieden
„ hunne Goederen zouden zenden na Lan-
„ den en Steden, waar de Handel vry
„ bleef. In gevolge hier van zou de voor-
„ raad, welke ieder dag verminderde,
„ binnen kort, gansch en gaar verteerd
„ zyn: mogelyk zou, door het Verbod
„ van

LXXXIII. BOEK. 1757.

„ van Uitvoer, de Prys één of meer weeken iets daalen; doch naderhand des te hooger ſtygen, de verhinderde Uitvoer; in 't einde, het noodlottig middel weezen, om de Gemeente in de uiterſte elenden te ſtorten. — De Pryzen der Graanen waren boven den gewoonen gereezen; doch by lange zo hoog niet als in andere duure Jaaren, gelyk Lyſten der Pryzen van de Jaaren MDCCIX, MDCCX en MCCXL uitweezen. In geen dier Jaaren geſchiedde 'er een algemeen Verbod, door deeze Vryheid klommen de Pryzen; maar men bleef buiten Gebrek, de Markt zeide nooit Neen, het noodige was altoos voor handen. De hooge Pryzen verwekten van alle kanten, en langs alle wegen, toevoer, en werd hier door, in Gebrek, het Gebrek voorgekomen. — Men den tegenwoordigen Prys der Graanen was het zodanig geſteld, dat, naar den ouden regel, de Vrees voor Duurte, de Oorzaak was der Duurte. — Zwaarmoedigen, of door andere inzigten gedreevenen, mogten van Verlegenheid ſchreeuwen, deeze bevondt zich nog op een wyden afſtand. Het ſcheen bekommering, en zelfs eenige drift te verwekken, dat de Uitvoer in eenige Graanlanden reeds verboden was; doch de Uitvoer van Tarwe, vondt zich te *Dantzik*, *Koningsbergen* en op andere Plaatzen in de *Oostzee*, nog onbelemmerd; en was het meer dan waarſchynlyk,

„ lyk, dat men, in het verder Voorjaar, LXXXIII
„ uit *Poolen*, *Pruisſen*, *Brabant* en BOEK.
„ *Vlaanderen*, een grooten voorraad mogt ——
„ verwagten; in *Frankryk* lagen daadlyk 1757.
„ verſcheide Schepen, met Graanen be-
„ laaden, na deeze Landen en *Hamburg*
„ beſtemd; de Kooplieden kenden den
„ weg om uit *Rusland*, *Sicilien*, uit de
„ *Levant*, en zelfs uit *Nieuw Nederland*
„ en *Penſilvanien*, wanneer de Handel
„ vry en open bleef, Graanen herwaards
„ te krygen; ook ſtondt uit deeze belem-
„ mering een verleg des Graanhandels te
„ dugten."

Met deeze Bedenkingen paarden de *Amſterdamſche* Koornhandelaars, eenige byzondere Aanmerkingen voor Burgemeeſteren van *Amſterdam* geſchikt, ſtrekkende ten grondſlage van de by monde verzogte voorſpraak hunner Ed. Groot Agtbaaren. Zy merkten aan, dat *Amſterdam*, by den Graanhandel, het allermeeſte belang hadt, dat zy Kooplieden, zedert veele Jaaren, Magazynen van Graanen bewaard hebbende, waar van zommige, door gemaakte Onkosten en verloopen Interesſen, reeds meer kosten dan zy als nog, by verkoop, daar van zouden kunnen maaken. Het Verbod van Uitvoer zou hun op 't oogenblik verſteeken van het middel en de verwagtinge om een gedeelte hunner ſchade te herkrygen, en zy afgeſchrikt worden om ooit weder zodanige onderneemingen te doen, of hun geld op die wyze aan te leggen. —— Het was zeer treffend, ten

LXXXIII BOEK. 1757.

laste en kosten van eenige byzondere Perſoonen, niet alleen voor de behoeftige Gemeente, maar ook de vermogende en middelbaare Ingezetenen, den Prys des Broods te verminderen. — En zou dit redmiddel den Lande van veele voordeelen, in ontelbaare opzigten, aan den Graanhandel verknogt, berooven, en eindelyk denzelven geheel verbannen. Men hadt, de nadeelen hier van inziende, in duurer Jaaren deezer Eeuwe, anders gehandeld. De *Amſterdammers* hadden by een Verbod van Uitvoer der Graanen, ten tyde van PHILIPS VAN BOURGONJE, zich tot dien Hertog vervoegd, en wegens den toeſtand van hunne Stad van hem byzonder verlof gekreegen om de Graanen, aldaar gekogt, vrylyk te mogen uitvoeren; en wanneer in den Jaare MDXDV de Prys der Rogge zeer hoog ſteeg, deeden de Wethouders van *Amſterdam*, den voorraad op neemen, en bevonden denzelven zo gering, dat zy elkander by Eede verbonden, niemand dan den Raadpenſionaris daar van kennis te geeven, uit vrees voor opſchudding en voor Verbod van Uitvoer, waar toe men mogt denken dat toen dubbele reden was, indien 'er tegenwoordig een ſchyn van reden toe gevonden wierd.

He Plakaat gaat egter door.

De bygebragte Bedenkingen, en Aanmerkingen, hadden geen kragts genoeg om het Verbod des Uitvoers te beletten, 't zelve kwam den vierden van Sprokkelmaand te voorſchyn, en mogt, in gevolge van 't zelve, tot den eerſten van Zomermaand, geen

geen Tarwe, Garſte, Rogge, Boekweit, Haver, Spelte, Erten, of Boonen uit de *Vereenigde Gewesten* of de *Generaliteits Landen*, op daar toe geſtelde Aanhouding, Geldboete, en Lyfſtraffe, worden uitgevoerd. Doch zouden daar onder niet begreepen zyn de Graanen, na de uitgave deezes Verbods in gebragt, voor welker Uitvoer van het Collegie der Admiraliteit, onder 't welke de Uitvoer zou geſchieden, verlof gevraagd, en onder voorzorgen, door den Staat bevolen, verkreegen zou zyn. —— Dit Verbod werd verlengd tot den vyftienden van Hoomaand, en by nadere Afkondiging, tot den eerſten van Herfstmaand (*).

1757. BOER.

By eene nadere Afkondiging in Lentemaand, ſtonden de Staaten den Uitvoer van Haver toe; doch trokken in Bloeimaand die vryheid weder in. De Staaten van *Holland* lieten den Uitvoer van Hooi en Stroo in Zomermaand verbieden, dit deeden ook die van *Overyſſel*; de Staaten van *Friesland* hadden in Sprokkelmaand den Uitvoer van Rogge en Boekweit uit dat Gewest, tot wederzeggens toe, den Ingezetenen ontzegd, en vervolgens dit tot Erten en Boonen uitgeſtrekt.

Behalven de reden tot deeze Bepalingen des Graanhandels, met den aankleeve van dien, ontleend uit het Verbod eenige

De Vrugtbaarheid deezes Jaars doet het Plakaat intrekken.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 94. 104. 107. 394. 514.

LXXXIII BOEK. 1757.

Huizen, tot de daken toe onderſtande, werden, door den wind en den ſlag des waters, van daken beroofd, waar door het Huisraad, 't geen de Ingezetenen op de Zolders hadden meenen te bergen, als mede het Voeder voor het Vee, verlooren ging, in zo verre men het niet dan met veel moeite opvischte tot deszelfs onderhoud; hier en daar hadt men op de Dyken bakovens opgerigt, om de van huis en hof verſtookene menigte van brood te voorzien. Gelukkig dat in deeze omſtandigheden de wind ging leggen, anderzins was 'er van de tien Huizen nauwlyks één ſtaande gebleeven. Dit waterwee trof de Inwooners van de *Bommelwaard* te zwaarder, dewyl dezelve, zedert den ſtrengen Winter van den Jaare MDCCIX niet overſtroomd geweest was, en dus maar weinigen van 't voorgaande eene flauwe geheugenis hadden. (*)

Een herhaalde Doorbraak in de *Bommelerwaard*, prentte deeze met verdubbelde kragt in 't geheugen der ongelukkigen. Het bevangen der groote Doorbraake te *Hedel*, was voor eene groote ſomme aanbeſteed, terſtond begonnen, en in 't begin van Grasmaand, tot een ieders genoegen, voltooid. De Ingezetenen verheugden zich over

(*) In de *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 59. 182. 184. 190. 192. 198. 276. vindt men, ten opzigte deezer Overſtroomingen, veele naaleezenswaardige byzonderheden, en ter laatst aangetoogene Bladzyde eene keurlyke Kaart tot opheldering.

over de herſtelling van hun Dyk, en LXXXIII
vreesden, het Jaar zo verre verloopen BOEK,
zynde, voor geen verder gevaar, zy ſon- ——
den gereed, om, met nieuwen moed, den 1757,
Akkerarbeid, in de hoogſtgelegen Landen, reeds van 't overſtroomde water bevryd, aan te vangen, vol hoope, dat een goede Oogst de geledene ſchade, zou vergoeden. Eene hoope allerdroevigst te leur geſteld. Het ongeſtuimig weer in Lentemaand, deedt het Water in de *Maas* weder zo hoog ryzen, dat het over de *Uiterwaarden* niet alleen heen liep, en zeer hoog voor den gemaakten Kistdam ſtondt, maar de aandrang en perſſing was zo geweldig, dat de zwaare balken, tot dit werk gebruikt, ten deele door midden gebrooken, ten deele uit den grond geligt, wegſpoelden, en de Aarde, tot vullinge gebruikt, wegzonk. Geen poogingen om het watergeweld te keeren, met leevensgevaar beſtaan, konden iets baaten, men moest aan de woedende golven den vryen loop laaten, en de Ingezetenen, nog nauwlyks bekomen van de ontſtelteniſſe der Doorbraake, voor omtrent twee maanden, (*) zagen nu nog grooter onheilen in 't treurig verſchiet. Niet alleen lag de geheele *Bommelerwaard* op nieuw overſtroomd; niet alleen dreigde de gezaaide Graanen in de aarde te verrotten; doch naar

(*) Dit ongeluk viel voor, 's nagts, tuſſchen den 7 en 8. van April.

LXXXIII BOEK. 1757.

naar allen ſchyn zouden ook de Bouwlanden, dit Jaar niet weder bebouwd, noch de Weidlanden gebruikt kunnen worden, de Boomen in de Boomgaarden liepen, door zo langen tyd in 't water te ſtaan, groot gevaar van ſterven. —— Schoon de vrugtbaarheid des Zomers dit nadeel minder maakte dan men vreesde, beliep de Verpagting der Bezaaide Landen, over deeze Landſtreek, die anders veel hooger zou geweest hebben, dan in het voorleden min vrugtbaare Jaar, bykans twaalf honderd Guldens minder. Een groot nadeel zeker voor den Landman, die zich, behalven de mindere voordeelen van 't Gewas, en de geleedene ſchaden in de herhaalde verwoeſtingen en rampen, nog gedrukt voelde, door de zwaare kosten om de Dykbreuken te herſtellen. Ruim twaalfduizend Guldens waren vrugtloos beſteed, aan den weggeſpoelden Kistdam, en liepen de kosten van het weder opmaaken der Dyken, en 't ſtoppen der Breuken, eene geweldige ſomme. Veelen zouden genoodzaakt geweest hebben, hun Hof en Land voor de onkosten te moeten verkoopen, indien Ryken en Vermogenden, door medelyden met hunne ongelukkige Landgenooten getroffen, de elenden deezer Landſtreeken, niet verligt hadden, door hulpvaardige Milddaadigheid, die thans haare hand uitſtrekte. (*)

De

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 353. 618. 693.

De bekommering voor gebrek aan Graanen, inzonderheid aan Rogge, welker uitvoer in meest alle Landen, van waar men gewoon was in deeze Gewesten dezelve te krygen, verbooden werd, veroorzaakte Duurte der Eetwaaren, inzonderheid van Roggebrood; voor 't zelve moest men ruim een derde meer, dan den gewoonen prys, besteeden. De Algemeene Staaten, door deeze Duurte bewoogen, namen met Louwmaand in overweeging, om den Uitvoer van Graanen, zo in de *Vereenigde Gewesten*, als in de *Generaliteits Landen*, te verbieden. Het gerugt hier van baarde schrik by alle de Graanhandelaaren in deeze Gewesten, en wel meest ter beurze van *Amsterdam*, waar de Graanhandel gezegd mag worden, ten Zetel te zitten. Deezen, diep getroffen door het vooruitzigt van hoogstwaarschynlyke schroomlyke nadeelen, oordeelden de zaak van zo veel gewigts dat zy te raade werden, om de gevolgen van zulk een Verbod, Hun Edel Groot Mogenden onder 't oog te brengen, terwyl andere Gewesten over dit stuk raadpleegden. Zy ontwierpen eenige Bedenkingen over een Verbod des Uitvoers van Graanen buiten 's Lands, en booden die Burgemeeren aan, om ze door de Afgezondenen der Stad ter Dagvaard, in de Staatsvergadering te doen inleveren, hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder.

LXXXIII BOEK. 1757. Beraamde Plakaat tegen den Uitvoer van Graanen.

„ Wanneer, in een vryen Staat, daar anderzins aan een ieder de beschikking „ over

De Koornkoopers

LXXXIII BOEK. 1757. te *Amsterdam* leveren tegenbedenkingen in.

„ over zyn Eigendom geheellyk toebehoort, een Verbod van Uitvoer van zekere Goederen, byzondere Perſoonen toekomende, wettig zou geſchieden moest het ſtrekken om zodanig een gebrek te verhoeden, waar uit men vreesde, dat aan de Ingezetenen in 't algemeen, en dus aan de geheele Maatſchappye, het noodige, 't geen volſtrekt niet gemist kon worden, zou ontbreeken; 't welk de Overheden in de noodzaaklykheid bragt om de hoogſte Regten der Oppermagt te gebruiken. Doch zy beſchouwden de zaaken tot nog toe niet in die omſtandigheden, 'er was nog geen zodanig algemeen Gebrek van Granen voor deeze Landen, en een Verbod van Uitvoer zagen zy niet alleen aan als een ongepast middel tot voorkoming van de Schaarsheid, maar alleszins geſchikt om eene ſtrydige uitwerking te baaren, en de gedugte Ellende te verhaaſten. —— Zy erkenden, dat de Inwoonders deezer *Vereenigde Gewesten*, uit eigen Gewas geen genoegzaamen voorraad van Granen hadden, dat wel byzonder *Holland* en *Weſtfriesland*, uit eigen ſchoot daar aanniet konden voldoen; doch 't was te gelyk waar, dat nergens het Gebrek minder of later was ondervonden, dan juist in die Gewesten. Zulke moest natuurlyk de gedagten leiden, om op te klimmen tot de oorzaak eens zo zonderlingen verſchynſels, dat het allerbe-

„ hoef-

„ hoeftigſte Land ten Spyskamer van an- LXXXIII
„ dere ſtrekte: deeze was geene andere BOEK.
„ dan de Toevoer van buiten, kon men ——
„ dezelve in zyn gewoonen loop en zon- 1757.
„ der ſtremminge behouden, en dus zon-
„ der vermindering van den Aanbreng,
„ den Uitvoer worden verboden, men
„ zou zich mogen vleyen, door een Ver-
„ bod van Uitvoer, meer overvloeds bin-
„ nen 's Lands, en te gelyk laager Pry-
„ zen, te zullen verkrygen. Doch het
„ tegendeel hier van was waarheid: daal-
„ de door zulk een Verbod de Pryzen, de
„ Invoer zou ophouden. Dit ſteunde op
„ den aart des Graanhandels. De Aanvoer
„ der Graanen kwam voort, of door In-
„ koopen, die de Handelaars hier te Lan-
„ de buiten 's Lands lieten doen, of door
„ 't geen vreemde Kooplieden herwaards
„ zonden. Beider beweegrad was de hoop
„ van Winst, hier van verſtooken, moest
„ alle Graanhandel ophouden. Geen
„ Koopman zou zyn Geld buiten 's Lands
„ beſteeden aan Graanen, die ingekomen,
„ niet te zyner vrye beſchikkinge zou-
„ den ſtaan; maar welke hy opgelegd
„ hebbende, naderhand met verlies zou
„ moeten verkoopen; en mogt men ver-
„ wagten, dat buitenlandſche Kooplieden
„ hunne Goederen zouden zenden na Lan-
„ den en Steden, waar de Handel vry
„ bleef. In gevolge hier van zou de voor-
„ raad, welke ieder dag verminderde,
„ binnen kort, gansch en gaar verteerd
„ zyn: mogelyk zou, door het Verbod
„ van

LXXXII. BOEK. 1755.

den, ondertusschen, in een welgeregelde slagorde geschaard, zeilden de vyanden een en andermaal, onder 't geeven van de laag, voorby. t' Gevegt duurde van half zeven in den morgenstond tot 's nagts ten elf uuren.

Het zonderling beloop en de gelukkige uitslag kwam hier op neder. By den aanvang des Gevegts werd VAN DER KAM, met zyne Officieren, in een hoek van een zeilkooi geslooten, en door vier gewapende *Turken* bewaard. Akelige toestand in het tegenwoordig tydstip, en vermeerderd door het vooruitzigt op zeer mogelyke elenden! Slaaf, beroofd van alle middelen om zich te redden, blootgesteld aan 't vernielend kanon. Welk een keer de zaak nam, zy konden zich niets dan het ergste voorstellen, en althans niet hoopen op een zo gunstigen lotwissel, als, naa 't uitstaan van duizend doodsangsten, hun, te beurt viel. Schooten de *Turken* tegen de *Spanjaarden* te kort, het was niet vreemd dat zy beslooten, den brand in 't buskruid te steeken, en het Vaartuig met alles in de lugt te laaten springen; beslooten zy tot de overgave, zy konden hun eigen Slaaven de vryheid misgunnen, en het leeven beneemen. Het Schip, reeds een menigte van grondschooten bekomen hebbende, kon zinken, en zy in 't water een gewissen dood vinden. Zelfs de *Spanjaarden* meester wordende konden, in dolle woede, zonder Vriend of Vyand te onderkennen, alles wat hun voorkwam, nedersa-

be-

belen. — VAN DER KAM bevondt zich op de buitenſte der *Algerynſche* Xebecqen, die aan 't heevigst vuur blootgeſteld, zo zwaare grondſchooten bekomen hadt, dat dezelve dreigde te zinken. Dit ongeluk was zyne en der zynen behoudenis. Zy werden boven geroepen, en hoorden de onverwagte betuiging des *Turkſchen* Capiteins, dat zy *Vry* en de *Algerynen* thans *Slaaven* waren; hem verzoekende voor hun by de *Spanjaarden* te ſpreeken. VAN DER KAM belooft het, doch gaf tevens te verſtaan, dat geen voorſpraak baaten zou, zo lang de vlag bleef waaijen en alle de zeilen byſtonden. Hier op kreegen de Commandeur en zyn Stuurman ieder een Sabel in de vuist, om, naar welgevallen te gebieden; onmiddelyk beval hy de Vlag te ſtryken en de Fok te laaten vallen. Het vuur der *Spanjaarden* hieldt, egter, aan; hy zondt Volk na beneden, om het groote lek te ſtoppen, en de *Turken*, in alles zeer gewillig gehoorzaamende, hielpen hem het geſchut over boord werpen. Het dek lag vol dooden en gekwetsten, anderen ſmoorden om laag in 't water; de tyd liet niet toe de dooden in Zee te werpen. VAN DER KAM riep de naaſte *Spaanſche* Xebecq toe, dat men met ſchieten zou ophouden; dewyl de *Turken* zich wilden overgeeven: naa nog eene laag doorgeſtaan te hebben, zonden de *Spanjaarden* Barkasſen na de *Turkſche* Xebecq, waar op hy zich bevondt; doch geen *Spanjaarden* wilden aan boord komen;

LXXXII. BOEK. 1755.

LXXXIII BOEK. 1757.

laste en kosten van eenige byzondere Perſoonen, niet alleen voor de behoeftige Gemeente, maar ook de vermogende en middelbaare Ingezetenen, den Prys des Broods te verminderen. — En zou dit redmiddel den Lande van veele voordeelen, in ontelbaare opzigten, aan den Graanhandel verknogt, berooven, en eindelyk denzelven geheel verbannen. Men hadt, de nadeelen hier van inziende, in duurer Jaaren deezer Eeuwe, anders gehandeld. De *Amſterdammers* hadden by een Verbod van Uitvoer der Graanen, ten tyde van PHILIPS VAN BOURGONJE, zich tot dien Hertog vervoegd, en wegens den toeſtand van hunne Stad van hem byzonder verlof gekreegen om de Graanen, aldaar gekogt, vrylyk te mogen uitvoeren; en wanneer in den Jaare MDXDV de Prys der Rogge zeer hoog ſteeg, deeden de Wethouders van *Amſterdam*, den voorraad op neemen, en bevonden denzelven zo gering, dat zy elkander by Eede verbonden, niemand dan den Raadpenſionaris daar van kennis te geeven, uit vrees voor opſchudding en voor Verbod van Uitvoer, waar toe men mogt denken dat toen dubbele reden was, indien 'er tegenwoordig een ſchyn van reden toe gevonden wierd.

He Plakaat gaat egter door.

De bygebragte Bedenkingen, en Aanmerkingen, hadden geen kragts genoeg om het Verbod des Uitvoers te beletten, 't zelve kwam den vierden van Sprokkelmaand te voorſchyn, en mogt, in gevolge van 't zelve, tot den eerſten van Zomermaand, geen

geen Tarwe, Garſte, Rogge, Boekweit, Haver, Spelte, Erten, of Boonen uit de *Vereenigde Gewesten* of de *Generaliteits Landen*, op daar toe geſtelde Aanhouding, Geldboete, en Lyfſtraffe, worden uitgevoerd. Doch zouden daar onder niet begreepen zyn de Graanen, naa de uitgave deezes Verbods in gebragt, voor welker Uitvoer van het Collegie der Admiraliteit, onder 't welke de Uitvoer zou geſchieden, verlof gevraagd, en onder voorzorgen, door den Staat bevolen, verkreegen zou zyn. —— Dit Verbod werd verlengd tot den vyftienden van Hooimaand, en by nadere Afkondiging, tot den eerſten van Herfstmaand (*).

1757.

By eene nadere Afkondiging in Lentemaand, ſtonden de Staaten den Uitvoer van Haver toe; doch trokken in Bloeimaand die vryheid weder in. De Staaten van *Holland* lieten den Uitvoer van Hooi en Stroo in Zomermaand verbieden, dit deeden ook die van *Overyſſel*; de Staaten van *Friesland* hadden in Sprokkelmaand den Uitvoer van Rogge en Boekweit uit dat Gewest, tot wederzeggens toe, den Ingezetenen ontzegd, en vervolgens dit tot Erten en Boonen uitgeſtrekt.

Behalven de reden tot deeze Bepaalingen des Graanhandels, met den aankleeve van dien, ontleend uit het Verbod eenige

De Vrugtbaarheid deezes Jaars doet het Plakaat intrekken.

(*) *Nilterk. Jaarb.* 1757. bl. 94. 104. 107. 394. 394.

LXXXII. BOEK. 1755.

dat Gewest, in 't verloopen Jaar, voortgekomen. (*) Haare Koninglyke Hoogheid begeerde dat andere Gewesten hier op desgelyks bedagt waren, en ſchreef, met het einde van Lentemaand deezes Jaars, Staaten van *Friesland*, verzoekende dat zy vier Heeren, benevens de Lands-Secretaris, zouden benoemen en gelasten om, wegens dat gewigtig ſtuk, met haar een Plan te vormen. Men marde niet om aan dit verzoek te voldoen, en reeds, eer Grasmaand ten einde liep, hadden vier Heeren, uit de vier Kwartieren benoemd, benevens den Secretaris, over dit ſtuk gehoor by de Gouvernante: en werd den twaalfden van Zomermaand ten opzigte van *Friesland*, met goedkeuringe dier Vorſtinne, een Reglement vastgeſteld, 't geen in de groote hoofdzaaken wel zamenſtemde met de Bepaalingen in *Gelderland* gemaakt; doch eenige wyzingen kreeg, geſchikt naar het Landsbeſtuur in dat Gewest, en daarom eenige nadere melding verdient.

„ De Meerderjaarigheid werd op de „ vervulde Achttien Jaaren bepaald. — „ Betreffende de Opvoeding, zou haare „ Koninglyke Hoogheid verzogt worden „ eenige Perſoonen, en onder deezen ten „ minſten één van de Leden der Regeeringe van *Friesland*, of meer, naar „ evenredigheid dezelve uit andere Ge-

„ wes-

(*) Zie hier boven bl. 157.

„ westen zouden worden genomen, voor LXXXII.
„ te draagen, in welke voordragt men zou BOEK.
„ berusten.

„ Omtrent de Waarneeminge van het 1755.
„ Erfstadhouderschap, zouden te Staaten,
„ uitspraak doen over de Geschillen en
„ Oneenigheden, welke tusschen het Hof
„ van Justitie, de Magistraaten der Ste-
„ den, en Landschappen mogten ont-
„ staan. —— De openvallende Land-
„ schaps Ampten, zouden te hunner be-
„ schikkinge weezen; zy een Grietman
„ van het *Bild* aanstellen, en by openval-
„ linge der Grietenyen, de verkiezing
„ doen van eenen Grietman, uit de benoe-
„ ming van drie wettig gestemde en ver-
„ kiesbaare Persoonen. —— Zy zou-
„ den het regt van Pardon geeven uitoefe-
„ nen, doch niet anders dan met toestem-
„ ming der vier Kwartieren; en de aan-
„ stelling hebben van den Luitenant Hout-
„ vester en Secretaris van het Jagtgerig-
„ te; doch de vier Meesterknaapen zou-
„ den verkoozen worden van ieder Kwar-
„ tier, waar in het Ampt openviel. ——
„ Dit zou ook stand grypen, omtrent de
„ de opengevalle Raadsheersplaatzen en
„ Curatorschappen van de Academie, waar
„ omtrent het bedryf van Erfstadhonder,
„ geduurende de Minderjaarigheid, zou
„ slaapen; dit zou ook 't geval zyn, by
„ het ontstaan van oneenigheid over de
„ Belastingen, die met éénpaarigheid moe-
„ ten worden vastgesteld, of men moest
„ met vier Kwartieren daar in overeenko-

LXXXII. BOEK. 1755.

„ men, om aan een Collegie of één Eminent Perſoon of meer Perſponen van Regeeringe binnen het Gewest de beſlisſing op te draagen. Insgelyks zou de *Cura Magnificentisſima* van den Erfſtadhouder ſlaapen, en de zorg van de Academie weder gebragt worden op dien voet als dezelve vóór den Jaare MDCCXLVIII geweest was. —— De zitting van den Erfſtadhouder op het Collegie in het Hof Provinciaal en 's Landsrekenkamer, kon, geduurende dien tyd, van geene betekenis weezen. —— Over de Ampten tot het Krygsgerigte behoorende, zouden de Staaten, als dezelve openvielen, beſchikken; doch de Goedkeuring der Vonniſen van het Krygsgerigte zou aan den Hertog VAN BRUNSWYK worden opgedraagen. —— Wanneer twee Kwartieren tegen twee ſtonden, of twee Kwartieren weigerden of marden met hunne Kameradviſen uit te brengen, zou de Beſlisſing ſtaan aan het Collegie, mits alle Leden voor af, by plegtigen Eede, beloofden omtrent de uitſpraak, geen de minſte agt te zullen ſlaan op het Kwartier, waar uit zy waren afgevaardigd; maar alleen het *Algemeen Welzyn* in 't oog houden.

„ De Raadsbeſtellingen in de Steden, „ met den aankleeve van dien, de Beſlisſingen der Geſchillen daar uit en daar „ over ontſtaande zouden uitgeoefend en „ door de Steden opgedraagen worden, „ aan haare Doorlugtige Hoogheid Me-

„ vrou-

De bekommering voor gebrek aan Graanen, inzonderheid aan Rogge, welker uitvoer in meest alle Landen, van waar men gewoon was in deeze Gewesten dezelve te krygen, verbooden werd, veroorzaakte Duurte der Eetwaaren, inzonderheid van Roggebrood; voor 't zelve moest men ruim een derde meer, dan den gewoonen prys, besteeden. De Algemeene Staaten, door deeze Duurte bewoogen, namen met Louwmaand in overweeging, om den Uitvoer van Graanen, zo in de *Vereenigde Gewesten*, als in de *Generaliteits Landen*, te verbieden. Het gerugt hier van baarde schrik by alle de Graanhandelaaren in deeze Gewesten, en wel meest ter beurze van *Amsterdam*, waar de Graanhandel gezegd mag worden, ten Zetel te zitten. Deezen, diep getroffen door het vooruitzigt van hoogstwaarschynlyke schroomlyke nadeelen, oordeelden de zaak van zo veel gewigts dat zy te raade werden, om de gevolgen van zulk een Verbod, Hun Edel Groot Mogenden onder 't oog te brengen, terwyl andere Gewesten over dit stuk raadpleegden. Zy ontwierpen eenige Bedenkingen over een Verbod des Uitvoers van Graanen buiten 's Lands, en booden die Burgemeeren aan, om ze door de Afgezondenen der Stad ter Dagvaard, in de Staatsvergadering te doen inleveren, hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder.

LXXXIII BOEK. 1757. Beraamde Plakaat tegen den Uitvoer van Graanen.

„ Wanneer, in een vryen Staat, daar „ anderzins aan een ieder de beschikking „ over

De Koornkoopers

LXXXII. BOEK. 1755.

„ Algemeene Staatsvergaderinge gelast,
„ om het *Repreſentatief van het Capiteinſchap Generaal van de Unie*, den Hertog VAN BRUNSWYK te helpen opdraagen, op zodanig een Lastbrief, als de gezamenlyke Bondgenooten, met overleg van haare Koninglyke Hoogheid, zouden verſtaan te behooren.

„ Op het Bevel over het Krygsvolk te water, zou men, by voorraad, nog geene ſchikking maaken."

By dit Reglement kwam een breedvoerige Lastbrief voor den Hertog, zo verre *Friesland* betrof. (*)

Overyſſel aangezogt om ook op de Voorzieninge bedagt te weezen.

Ten dien zelfden tyde, als haare Koninglyke Hoogheid met de Staaten van *Friesland* over de Voogdyſchap, met een zo gewenschten uitſlag, geſchreeven en gehandeld hadt, was zy die van *Overyſſel* met eenen Brieve aan om desgelyks hier in zodanige Voorzieninge te doen, als zy vertrouwde van hunne gewoone voorzigtigheid en yver voor het Huis van *Oranje*, en het handhaaven der tegenwoordige Regeeringsgeſteltenisſe, en hier in door verwyl geene gelegenheid te geeven, tot misverſtanden, en voor den Staat verderflyke oneenigheden. Het goedvinden der Staaten hier, op te gemoet ziende, boodt zy aan, tot meerder ſpoeds hunner Raadpleegingen, zich niet te willen ontrekken om haare Bedenkingen, indien zy dezelve

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 258. 754.

„ hoeftigſte Land ten Spyskamer van an- LXXXIII
„ dere ſtrekte: deeze was geene andere BOEK.
„ dan de Toevoer van buiten, kon men ——
„ dezelve in zyn gewoonen loop en zon- 1757.
„ der ſtremminge behouden, en dus zon-
„ der vermindering van den Aanbreng,
„ den Uitvoer worden verboden, men
„ zou zich mogen vleyen, door een Ver-
„ bod van Uitvoer, meer overvloeds bin-
„ nen 's Lands, en te gelyk laager Pry-
„ zen, te zullen verkrygen. Doch het
„ tegendeel hier van was waarheid: daal-
„ de door zulk een Verbod de Pryzen, de
„ Invoer zou ophouden. Dit ſteunde op
„ den aart des Graanhandels. De Aanvoer
„ der Graanen kwam voort, of door In-
„ koopen, die de Handelaars hier te Lan-
„ de buiten 's Lands lieten doen, of door
„ 't geen vreemde Kooplieden herwaards
„ zonden. Beider beweegrad was de hoop
„ van Winst, hier van verſtooken, moest
„ alle Graanhandel ophouden. Geen
„ Koopman zou zyn Geld buiten 's Lands
„ beſteeden aan Graanen, die ingekomen,
„ niet te zyner vrye beſchikkinge zou-
„ den ſtaan; maar welke hy opgelegd
„ hebbende, naderhand met verlies zou
„ moeten verkoopen; en mogt men ver-
„ wagten, dat buitenlandſche Kooplieden
„ hunne Goederen zouden zenden na Lan-
„ den en Steden, waar de Handel vry
„ bleef. In gevolge hier van zou de voor-
„ raad, welke ieder dag verminderde,
„ binnen kort, gansch en gaar verteerd
„ zyn: mogelyk zou, door het Verbod
„ van

LXXXII. BOEK. 1755.

meensmannen 's Jaarlyks geſchieden, om 't zelve aldaar te kunnen nagaan en overweegen. Dit werd geweigerd, zy drongen deezen billyken eisch niet verder aan; doch de verlangde toeſtemming nog uitſtellende, kreegen zy een nader aanzoek van de Magiſtraat, om zulks te doen, en deeze zaak voort te zetten: op eene derde en dringender aanmaaning, geſterkt door het voorbeeld van *Deventer*, leverde de Meente, wel verre van toeſtemming te draagen, een beredeneerd weigerend Beſluit in, 't welk te meer onze opmerking verdient: dewyl zodanig een verſchynzel van wederſpraak en het voorſtaan van Regten, 'er veel opziens baarde. Wy zullen 'er een en andere trek uit overneemen, en teffens aantoonen, wat hier 't verſchil was.

Rustige taal der Meente aldaar.

Naa eene hartlyke betuiging van alleszins te willen medewerken tot heil der Stede, en van gereedheid om in alles toete ſtemmen, wat haare Koninglyke Hoogheid, mogt voordraagen, in zo verre de Privilegien en Wetten der Stad, welker heilige Bewaaring de groote Burgery van alouden tyde aan de Gezwoore Gemeente, onder dierbaaren Eede, vertrouwd hadt, eenigzins zouden kunnen toelaaten, merken zy op: dat zy, het tegenwoordig Voorſtel met de Stads oude Wetten en Privilegien vergeleeken hebbende, moeſten vaſtſtellen en vertrouwen, dat haare Koninglyke Hoogheid, van welke men by mogelykheid geene volkomene

Ken

Kennisse van alle de veelvuldige byzondere Stad en Land-regten vergen kon, in gevalle zy van de waare gesteldheid, en van de zonderlinge voorregten der drie Hoofdsteden van *Overyssel*, en byzonder van *Zwolle*, grondig berigt bekomen hadt, zeker zou onderrigt geweest zyn, „ dat de Stad *Zwolle* eene Vrye en van „ niemand afhangende Stad was, wier „ Regeering bestondt in Zestien Burgemeesters, verdeeld in acht Schepenen, „ en acht Raaden, mitsgaders in acht en „ veertig Gemeensluiden. —— Dat de „ Regeering van Burgemeesteren *alleen* „ *voor één Jaar* was. —— Dat de keur „ der Burgemeesteren volkomen aan de „ *Gezwoore Gemeente* stondt, om die *alle Jaar*, op den gezetten Dag, te „ doen. —— En dat het den Keurnooten vrystond, tot Schepenen en Raaden te kiezen, alle de geenen, die „ 's Jaars te vooren, en voormaals, Schepenen en Raaden geweest waren, of wel „ dezelven voorby te gaan."

LXXXII. BOEK. —— 1755.

Deeze *Onafhanglykheid* en dit Opper-gezag der Stad, hadden zy altoos gehandhaafd, en geen de minste inbreuk daar op geduld. De Voorvaders de oefening van die groote magt gevaarlyk oordeelende, wanneer ze *langen tyd* aan Lieden betrouwd werd, hadden die, by Stads willekeuren, wyslyk binnen den Omtrek *van één Jaar* beperkt; op die wyze alleen was der Gezwoore Gemeente de Aanstelling van Burgemeesteren overgegeeven, voor

één

LXXXII. BOEK. 1755.

één enkel Jaar, moeſten zy volgens de Wet, die aanſtellen; andere ſchikkingen mogten zy daar in noch maaken, noch gedoogen. Ondoenlyk kwam het hun, derhalven, voor, zich *by eenen anderen Eed* te verbinden, om regeerende Burgemeeſters voor een *langer* tyd dan *één Jaar*, en wel *so lang* te zullen doen aanblyven, tot aan de Meerderjaarigheid van den tydlyken Erfſtadhouder of Erfſtadhouderesſe.

Tot zulk eene verandering in de Stadsregten konden zy niet verſtaan, noch ook aan Ridderſchap en Steden, onder eenigen *Titel*, 't zy van *Voogdye*, of eenigen anderen naam, den miniſten indragt op Stads keuren toelaaten. Zulks zou voet kunnen geeven, om daar uit te beſluiten tot zekere *Afhangelykheid*, welke de Eer van het *Onafhangelyk Zwol* op geenerlei wyze lyden kon: te meer nog, doordien, in voorige dagen, de Heeren van de Ridderſchap geene geringe poogingen op dit ſtuk gedaan hadden, waar uit een bekende Tweeſpalt onder de Leden van den Staat ontſtondt, poogingen, door hunne Voorzaaten, in tyds, en zodanig verydeld, dat thans, zedert eene lengte van Jaaren, niemand aan de beſtendigheid van der Drie Steden volſtrekte Onafhangelykheid meer getornd hadt.

Wel te regt oordeelden zy, dat haare Koninglyke Hoogheid behoorde te begrypen, dat de Regeeringsvorm der andere Gewesten, als mede de geringere Previlegi-

en

en van de Steden in dezelve, byzonder van het nabuurig *Gelderland*, daar zy alle aan de Provinciaale Staaten, en aan een Hof onderworpen lagen, van *Overysſel* en de uitſteekende voorregten der Drie Hoofdſteden in dezelve oneindig verſchilden, zo dat het geen elders, agtervolgens den gedaanen Voorſlag, zonder eenige zwaarigheid, hadt te werk geſteld kunnen worden, in *Overysſel*, en wel bepaald in *Zwolle*, niet kon geſchieden zonder de gronden der Regeeringe, door alle Regenten bezwooren, te beweegen. LXXXII. BOEK 1755.

Zy wenschten, dat de Gouvernante de Stad by haare aloude en altoos welbewaarde *jaarlykſche* en *onafhangelyke* Keuren zou beſchermen, en, by nader overleg, wel willen bepaalen, dat, in het ongelukkige geval van Minderjaarigheid, dezelve Keuren, zo van Raad als Meente, *ondertuſſchen* en tot de Meerderjaarigheid toe, alle jaaren zouden moeten gedaan worden op dezelfde wyze en met dezelfde uitwerking als voor den Jaare MDCCXLVII.

Hier in konden zy niet zien, dat eenige zwaarigheid ſtak, of voor de Stadhouderlyke Waardigheid, of voor de tegenwoordige Regeringsvorm; dewyl de Meerderjaarigheid daar zynde het Regeeringsbeſtel, agtervolgens het Regeeringsreglement van den Jaare MDCLXXV, den Heere Erfſtadhouder zou worden ingeruimd, zonder eenig nader Beſluit of Schikking. Op dit Reglement hadden zy hun Eed afgelegd, en konden zy niet wel verſtaan,

LXXXIII BOEK. 1757.

ger Graanleeverende Landen; beloofde de Lente deezes Jaars het gelukkigſte Gewas in onze Gewesten niet. Op het vrugtbaar *Walcheren* lagen, te midden van Bloeimaand, de velden nog wit van hagel en ſneeuw, en gaf dit oorzaak van dugten voor een misgewas: dewyl 'er in 't Graan geen leeven ſcheen; doch alles veranderde daar en elders in deeze Landen, op eene verbaazende wyze ten gelukkigſte, door een malſchen regen, in 't begin van Zomermaand gevallen. Van alomme kreeg men deswegen even blyde berigten, de Akkers beloofden een ryker Oogst, dan doorgaans den Landman ten deele viel, of hy zedert eenige Jaaren hadt mogen inzamelen. Geen algemeen verdervend onheil ſtelde die hoop te leur; de Vrugten en Veldgewasſen werden uitmuntender en menigvuldiger ingewonnen, dan veele Jaaren herwaards. De heete Zomer ging van zwaare Onweeren vergezeld, die hier en daar het Veldgewas troffen, en byzonder in 't *Gooiland* groote ſchade deeden aan de bloeiende Boekweit, en ook de Rogge met zulk eene kragt uit de airen ſloeg, dat de gemeene wegen met dezelve als bezaayd lagen, en de Landlieden hunne Landen weder omploegden, zonder die te bezaayen; dewyl 'er overvloedig Zaad voor 't volgend Jaar, opgevallen was. Dan dit plaatslyk onheil weerde geen algemeenen zegen: —— Deeze ook elders genooten, deedt het Verbod des Uitvoers, waar het op zekeren tyd bepaald was, ophouden en

en waar men het, tot wederzeggens toe, hadt vastgeſteld, door Vrygeeving intrekken.

Doch vonden de Algemeene Staaten goed, om het Plakaat, in den voorleden Jaare gegeeven, tegen de verkoopingen van Graanen op tyd, of de zogenaamde Optie-partyen, (*) dewyl men 'er gevolgen uit trok, ſtrydig met de welvaard des Graanhandels, 't zelve nader te verklaaren; verbiedende, dat iemand voor zich zelven, of voor zyne Meeſters, zich zou vervorderen, *Premien* te geeven of te trekken, om eenige Graanen, op zekeren tyd, te moeten leveren, of te moeten ontvangen. (†)

1757. Het Plakaat, wegens de Optie-partyen, opgeheld.

Niet weinig Staatsbeleids was 'er noodig geweest, om, in den Oorlog tuſſchen *Frankryk* en *Engeland* ontſtooken, eene den Lande hoogstheilzaame Onzydigheid vast te ſtellen, en te onderhouden. (§) De Staatzorg moest op nieuw ontwaaken, by het ontſtaan van een anderen Oorlog, tuſſchen twee groote *Duitſche Mogenheden*, „welks uitgeſtrektheid zo min als de „ uitſlag te berekenen was; doch niet kon „ nalaaten welgegronde en regtmaatige be„ kommernisſen te verwekken, by allen, „ die

De Oorlog in het *Duitſche Ryk* wekt nieuwe Staatsbekommernisſen.

(*) Zie hier boven. bl. 287.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 393.

(§) Zie hier boven, bl. 252.

LXXXIII BOEK. 1757.

naar allen ſchyn zouden ook de Bouwlanden, dit Jaar niet weder bebouwd, noch de Weidlanden gebruikt kunnen worden, de Boomen in de Boomgaarden liepen, door zo langen tyd in 't water te ſtaan, groot gevaar van ſterven. —— Schoon de vrugtbaarheid des Zomers dit nadeel minder maakte dan men vreesde, beliep de Verpagting der Bezaaide Landen, over deeze Landſtreek, die anders veel hooger zou geweest hebben, dan in het voorleden min vrugtbaare Jaar, bykans twaalf honderd Guldens minder. Een groot nadeel zeker voor den Landman, die zich, behalven de mindere voordeelen van 't Gewas, en de geleedene ſchaden in de herhaalde verwoeſtingen en rampen, nog gedrukt voelde, door de zwaare kosten om de Dykbreuken te herſtellen. Ruim twaalfduizend Guldens waren vrugtloos beſteed, aan den weggeſpoelden Kistdam, en liepen de kosten van het weder opmaaken der Dyken, en 't ſtoppen der Breuken, eene geweldige ſomme. Veelen zouden genoodzaakt geweest hebben, hun Hof en Land voor de onkosten te moeten verkoopen, indien Ryken en Vermogenden, door medelyden met hunne ongelukkige Landgenooten getroffen, de elenden deezer Landſtreeken, niet verligt hadden, door hulpvaardige Milddaadigheid, die thans haare hand uitſtrekte. (*)

De

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 353. 618. 693.

LXXXIII. BOEK. 1757.

Beraamd Plakaat tegen den Uitvoer van Graanen.

De bekommering voor gebrek aan Graanen, inzonderheid aan Rogge, welker uitvoer in meest alle Landen, van waar men gewoon was in deeze Gewesten dezelve te krygen, verbooden werd, veroorzaakte Duurte der Eetwaaren, inzonderheid van Roggebrood; voor 't zelve moest men ruim een derde meer, dan den gewoonen prys, besteeden. De Algemeene Staaten, door deeze Duurte bewoogen, namen met Louwmaand in overweeging, om den Uitvoer van Graanen, zo in de *Vereenigde Gewesten*, als in de *Generaliteits Landen*, te verbieden. Het gerugt hier van baarde schrik by alle de Graanhandelaaren in deeze Gewesten, en wel meest ter beurze van *Amsterdam*, waar de Graanhandel gezegd mag worden, ten Zetel te zitten. Deezen, diep getroffen door het vooruitzigt van hoogstwaarschynlyke schroomlyke nadeelen, oordeelden de zaak van zo veel gewigts dat zy te raade werden, om de gevolgen van zulk een Verbod, Hun Edel Groot Mogenden onder 't oog te brengen, terwyl andere Gewesten over dit stuk raadpleegden. Zy ontwierpen eenige Bedenkingen over een Verbod des Uitvoers van Graanen buiten 's Lands, en booden die Burgemeeren aan, om ze door de Afgezondenen der Stad ter Dagvaard, in de Staatsvergadering te doen inleveren, hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder.

De Koornkoopers

„ Wanneer, in een vryen Staat, daar „ anderzins aan een ieder de beschikking „ over

LXXXII. BOEK. 1754.

heid, omtrent de eerſte gaf zy eenige verzagtingen daar mede overeenkomſtig; doch ten opzigte van de laatſte, den Eed der Troepen, oordeelde Mevrouwe de Gouvernante, „dat zulks eene overtollige Be„denking was, dat dit ſtuk diende ge„laaten te worden aan de ſchikkingen, „die in 't algemeen door de Unie, met „haar overleg, zouden worden be„raamd." — Hier op beſlooten de Staaten van *Overyſſel*, in Herfstmaand het Reglement wegens de Voogdye, overeenkomſtig met de verzagtingen van haare Koninglyke Hoogheid, vast te ſtellen, „in vertrouwen, egter, dat haare Ko„ninglyke Hoogheid, het ſtuk van den „Eed der Militie, by het inkomen en in „het doortrekken, zou ſchikken op een „gelyken voet met de overige Bondge„nooten." Twee Heeren uit de Ridderſchap verklaarden zich hier tegen, behoudens het inleveren van eene nadere Aantekening, welke een der Heeren 's anderen daags indiende, en hier op nederkwam.

verzagting op de Bedenklykheden der Ridderen. Voorziening vastgeſteld.

Een der Ridderen doet een Tegenaanteekening.

„Dat, zo noodig als men oordeelde „een Reglement op het ſtuk der Voog„dyſchap te weezen, het, volgens zyne „gedagten, niet minder, ja ten hoogſten „noodzaaklyk was, dat zulk Reglement „op die wyze wierd beraamd, dat het „aan de order van de Regeeringe kon „voldoen, en dus vereischtens hebben, „die tot de beſtendigheid eens Staatsbe„ſluits, van natuure als het tegenwoordi„ge, volſtrekt noodig waren; op dat

„daar

„ hoeftigſte Land ten Spyskamer van an- LAATSTE
„ dere ſtrekte: daeze was geene andere BOEK.
„ dan de Toevoer van buiten, kon men ——
„ dezelve in zyn gewoonen loop en zon- 1757.
„ der ſtremminge behouden, en dus zon-
„ der vermindering van den Aanbreng,
„ den Uitvoer worden verboden, men
„ zou zich mogen vleyen, door een Ver-
„ bod van Uitvoer, meer overvloeds bin-
„ nen 's Lands, en te gelyk laager Pry-
„ zen, te zullen verkrygen. Doch het
„ tegendeel hier van was waarheid: daal-
„ de door zulk een Verbod de Pryzen, de
„ Invoer zou ophouden. Dit ſteunde op
„ den aart des Graanhandels. De Aanvoer
„ der Graanen kwam voort, of door In-
„ koopen, die de Handelaars hier te Lan-
„ de buiten 's Lands lieten doen, of door
„ 't geen vreemde Kooplieden herwaards
„ zonden. Beider beweegrad was de hoop
„ van Winst, hier van verſtooken, moest
„ alle Graanhandel ophouden. Geen
„ Koopman zou zyn Geld buiten 's Lands
„ beſteeden aan Graanen, die ingekomen,
„ niet te zyner vrye beſchikkinge zou-
„ den ſtaan; maar welke hy opgelegd
„ hebbende, naderhand met verlies zou
„ moeten verkoopen; en mogt men ver-
„ wagten, dat buitenlandſche Kooplieden
„ hunne Goederen zouden zenden na Lan-
„ den en Steden, waar de Handel vry
„ bleef. In gevolge hier van zou de voor-
„ raad, welke ieder dag verminderde,
„ binnen kort, gansch en gaar verteerd
„ zyn: mogelyk zou, door het Verbod
„ van

LXXXII. BOEK. 1755.

„ de Magiſtraaten van de Drie Hoofdſteden, en als voor den Jaare MDCCXLVII. „ Oordeelende, onder verbeteringe, dat „ dit ſtuk by de Staaten zelve moest worden beraamd en vastgeſteld, zonder de „ beſchikking daar van aan de Afgevaardigden, ter Algemeene Staatsvergadering over te geeven, die hy, egter, „ wel lyden mogt, dat gelast wierden, „ om, met vaſtſtellinge van dit punt, verder met de overige Bondgenooten, en „ medewerking van haare Koninglyke „ Hoogheid, in onderhandeling te treden, ten einde eenpaarig te kunnen beſluiten."

Volkomen Beſluit daar op genomen.

Het Beſluit in Herfstmaand was genomen, door de Staaten, zo verre die beſtonden uit de Leden der Ridderſchappe, en Afgevaardigden van *Deventer* en *Zwolle*, te welker laastgemelde Stede, men het bezwaar der Meente in den wind ſloeg. *Kampen* verklaarde toen niet gereed te weezen; doch tradt die Stad in Slachtmaand toe om het Reglement, overeenkomſtig met het Plan der Gouvernante vast te ſtellen. Vier Heeren uit de Ridderſchap verklaarden 'er zich tegen. Thans namen de Handelingen over dit ſtuk in *Overyſſel* een einde en de Schikkingen daar gemaakt, hadden, in 't geen de Opvoeding, den tyd der Meerderjaarigheid, de zeven Gewesten in 't algemeen, als mede het Krygsbewind des Hertogs van BRUNSWYK betrof, eene volkomene gelykheid, met het in *Gelder-*

„ lyk, dat men, in het verder Voorjaar, LXXXIII
„ uit *Poolen*, *Pruiſſen*, *Brabant* en BOEK.
„ *Vlaanderen*, een grooten voorraad mogt ——
„ verwagten; in *Frankryk* lagen daadlyk 1757.
„ verſcheide Schepen, met Graanen be-
„ laaden, na deeze Landen en *Hamburg*
„ beſtemd; de Kooplieden kenden den
„ weg om uit *Rusland*, *Sicilien*, uit de
„ *Levant*, en zelfs uit *Nieuw Nederland*
„ en *Penſilvanien*, wanneer de Handel
„ vry en open bleef, Graanen herwaards
„ te krygen; ook ſtondt uit deeze belem-
„ mering een verleg des Graanhandels te
„ dugten."

Met deeze Bedenkingen paarden de *Amſterdamſche* Koornhandelaars, eenige byzondere Aanmerkingen voor Burgemeeſteren van *Amſterdam* geſchikt, ſtrekkende ten grondſlage van de by monde verzogte voorſpraak hunner Ed. Groot Agtbaaren. Zy merkten aan, dat *Amſterdam*, by den Graanhandel, het allermeeſte belang hadt, dat zy Kooplieden, zedert veele Jaaren, Magazynen van Graanen bewaard hebbende, waar van zommige, door gemaakte Onkosten en verloopen Intereſſen, reeds meer kosten dan zy als nog, by verkoop, daar van zouden kunnen maaken. Het Verbod van Uitvoer zou hun op 't oogenblik verſteeken van het middel en de verwagtinge om een gedeelte hunner ſchade te herkrygen, en zy afgeſchrikt worden om ooit weder zodanige onderneemingen te doen, of hun geld op die wyze aan te leggen. —— Het was zeer treffend, ten

LXXXIII BOEK. 1757.

laste en kosten van eenige byzondere Personen, niet alleen voor de behoeftige Gemeente, maar ook de vermogende en middelbaare Ingezetenen, den Prys des Broods te verminderen. — En zou dit redmiddel den Lande van veele voordeelen, in ontelbaare opzigten, aan den Graanhandel verknogt, berooven, en eindelyk denzelven geheel verbannen. Men hadt, de nadeelen hier van inziende, in duurer Jaaren deezer Eeuwe, anders gehandeld. De *Amsterdammers* hadden by een Verbod van Uitvoer der Graanen, ten tyde van PHILIPS VAN BOURGONJE, zich tot dien Hertog vervoegd, en wegens den toestand van hunne Stad van hem byzonder verlof gekreegen om de Graanen, aldaar gekogt, vrylyk te mogen uitvoeren; en wanneer in den Jaare MDXDV de Prys der Rogge zeer hoog steeg, deeden de Wethouders van *Amsterdam*, den voorraad op neemen, en bevonden denzelven zo gering, dat zy elkander by Eede verbonden, niemand dan den Raadpensionaris daar van kennis te geeven, uit vrees voor opschudding en voor Verbod van Uitvoer, waar toe men mogt denken dat toen dubbele reden was, indien 'er tegenwoordig een schyn van reden toe gevonden wierd.

He Plakaat gaat egter door.

De bygebragte Bedenkingen, en Aanmerkingen, hadden geen kragts genoeg om het Verbod des Uitvoers te beletten, 't zelve kwam den vierden van Sprokkelmaand te voorschyn, en mogt, in gevolge van 't zelve, tot den eersten van Zomermaand,

geen

geen Tarwe, Garſte, Rogge, Boekweit, Haver, Spelte, Erten, of Boonen uit de *Vereenigde Gewesten* of de *Generaliteits Landen*, op daar toe geſtelde Aanhouding, Geldboete, en Lyfſtraffe, worden uitgevoerd. Doch zouden daar onder niet begreepen zyn de Graanen, naa de uitgave deezes Verbods in gebragt, voor welker Uitvoer van het Collegie der Admiraliteit, onder 't welke de Uitvoer zou geſchieden, verlof gevraagd, en onder voorzorgen, door den Staat bevolen, verkreegen zou zyn. —— Dit Verbod werd verlengd tot den vyftienden van Hooimaand, en by nadere Afkondiging, tot den eerſten van Herfstmaand (*).

LXXXIX BOEK. 1757.

By eene nadere Afkondiging in Lentemaand, ſtonden de Staaten den Uitvoer van Haver toe; doch trokken in Bloeimaand die vryheid weder in. De Staaten van *Holland* lieten den Uitvoer van Hooi en Stroo in Zomermaand verbieden, dit deeden ook die van *Overyſſel*; de Staaten van *Friesland* hadden in Sprokkelmaand den Uitvoer van Rogge en Boekweit uit dat Gewest, tot wederzeggens toe, den Ingezetenen ontzegd, en vervolgens dit tot Erten en Boonen uitgeſtrekt.

Behalven de reden tot deeze Bepaalingen des Graanhandels, met den aankleeve van dien, ontleend uit het Verbod eenige

De Vrugtbaarheid deezes Jaars doet het Plakaat intrekken.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 94. 104. 107. 394.

LXXXIII BOEK. 1757.

Huizen, tot de daken toe onderstaande, werden, door den wind en den slag des waters, van daken beroofd, waar door het Huisraad, 't geen de Ingezetenen op de Zolders hadden meenen te bergen, als mede het Voeder voor het Vee, verlooren ging, in zo verre men het niet dan met veel moeite opvischte tot deszelfs onderhoud; hier en daar hadt men op de Dyken bakovens opgerigt, om de van huis en hof verstookene menigte van brood te voorzien. Gelukkig dat in deeze omstandigheden de wind ging leggen, anderzins was 'er van de tien Huizen nauwlyks één staande gebleeven. Dit waterwee trof de Inwooners van de *Bommelwaard* te zwaarder, dewyl dezelve, zedert den strengen Winter van den Jaare MDCCIX niet overstroomd geweest was, en dus maar weinigen van 't voorgaande eene flauwe geheugenis hadden. (*)

Een herhaalde Doorbraak in de *Bommelerwaard*, prentte deeze met verdubbelde kragt in 't geheugen der ongelukkigen. Het bevangen der groote Doorbraake te *Hedel*, was voor eene groote somme aanbesteed, terstond begonnen, en in 't begin van Grasmaand, tot een ieders genoegen, voltooid. De Ingezetenen verheugden zich over

(*) In de *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 59. 182. 184. 190. 192. 198. 276. vindt men, ten opzigte deezer Overstroomingen, veele naaleezenswaardige byzonderheden, en ter laatst aangetoogene Bladzyde eene keurlyke Kaart tot opheldering.

over de herſtelling van hun Dyk, en LXXXIII
vreesden, het Jaar zo verre verloopen BOEK,
zynde, voor geen verder gevaar, zy ſtonden gereed, om, met nieuwen moed, den 1757,
Akkerarbeid, in de hoogstgelegen Landen, reeds van 't overſtroomde water bevryd, aan te vangen, vol hoope, dat een goede Oogst de geledene ſchade, zou vergoeden. Eene hoope allerdroevigst te leur geſteld. Het ongeſtuimig weer in Lentemaand, deedt het Water in de *Maas* weder zo hoog ryzen, dat het over de *Uiterwaarden* niet alleen heen liep, en zeer hoog voor den gemaakten Kistdam ſtondt, maar de aandrang en perſsing was zo geweldig, dat de zwaare balken, tot dit werk gebruikt, ten deele door midden gebrooken, ten deele uit den grond geligt, wegſpoelden, en de Aarde, tot vullinge gebruikt, wegzonk. Geen poogingen om het watergeweld te keeren, met leevensgevaar beſtaan, konden iets baaten, men moest aan de woedende golven den vryen loop laaten, en de Ingezetenen, nog nauwlyks bekomen van de ontſtelteniſſe der Doorbraake, voor omtrent twee maanden, (*) zagen nu nog grooter onheilen in 't treurig verſchiet. Niet alleen lag de geheele *Bommelerwaard* op nieuw overſtroomd; niet alleen dreigde de gezaaide Graanen in de aarde te verrotten; doch naar

(*) Dit ongeluk viel voor, 's nagts, tuſſchen den 7 en 8. van April.

LXXXIII BOEK. 1757.

naar allen ſchyn zouden ook de Bouwlanden, dit Jaar niet weder bebouwd, noch de Weidlanden gebruikt kunnen worden, de Boomen in de Boomgaarden liepen, door zo langen tyd in 't water te ſtaan, groot gevaar van ſterven. —— Schoon de vrugtbaarheid des Zomers dit nadeel minder maakte dan men vreesde, beliep de Verpagting der Bezaaide Landen, over deeze Landſtreek, die anders veel hooger zou geweest hebben, dan in het voorleden min vrugtbaare Jaar, bykans twaalf honderd Guldens minder. Een groot nadeel zeker voor den Landman, die zich, behalven de mindere voordeelen van 't Gewas, en de geleedene ſchaden in de herhaalde verwoeſtingen en rampen, nog gedrukt voelde, door de zwaare kosten om de Dykbreuken te herſtellen. Ruim twaalfduizend Guldens waren vrugtloos beſteed, aan den weggeſpoelden Kistdam, en liepen de kosten van het weder opmaaken der Dyken, en 't ſtoppen der Breuken, eene geweldige ſomme. Veelen zouden genoodzaakt geweest hebben, hun Hof en Land voor de onkosten te moeten verkoopen, indien Ryken en Vermogenden, door medelyden met hunne ongelukkige Landgenooten getroffen, de elenden deezer Landſtreeken, niet verligt hadden, door hulpvaardige Milddaadigheid, die thans haare hand uitſtrekte. (*)

De

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 353. 618. 693.

De bekommering voor gebrek aan Graanen, inzonderheid aan Rogge, welker uitvoer in meest alle Landen, van waar men gewoon was in deeze Gewesten dezelve te krygen, verbooden werd, veroorzaakte Duurte der Eetwaaren, inzonderheid van Roggebrood; voor 't zelve moest men ruim een derde meer, dan den gewoonen prys, besteeden. De Algemeene Staaten, door deeze Duurte bewoogen, namen met Louwmaand in overweeging, om den Uitvoer van Graanen, zo in de *Vereenigde Gewesten*, als in de *Generaliteits Landen*, te verbieden. Het gerugt hier van baarde schrik by alle de Graanhandelaaren in deeze Gewesten, en wel meest ter beurze van *Amsterdam*, waar de Graanhandel gezegd mag worden, ten Zetel te zitten. Deezen, diep getroffen door het vooruitzigt van hoogstwaarschynlyke schroomlyke nadeelen, oordeelden de zaak van zo veel gewigts dat zy te raade werden, om de gevolgen van zulk een Verbod, Hun Edel Groot Mogenden onder 't oog te brengen, terwyl andere Gewesten over dit stuk raadpleegden. Zy ontwierpen eenige Bedenkingen over een Verbod des Uitvoers van Graanen buiten 's Lands, en booden die Burgemeeren aan, om ze door de Afgezondenen der Stad ter Dagvaard, in de Staatsvergadering te doen inleveren, hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder.

LXXXIII BOEK. 1757. Beriamd Plakaat tegen den Uitvoer van Graanen.

„ Wanneer, in een vryen Staat, daar „ anderzins aan een ieder de beschikking „ over

De Koornkoopers

LXXXII. BOEK. 1755.

zo als het lag, niet te kunnen treeden: men hieldt hem voor geen Predikant meer; maar zou hy, ingevalle een *Synode Nationaal* ten zynen behoeve werd uitgeſchreeven, en hy daar gepraalde, terſtond als wettig Predikant in de *Zwolſche* Gemeente herſteld worden, als of hy onafgebrooken daar geſtaan hadt, de gewoone Jaarlykſche Wedde genieten, en ook, 't geen hy in dien tusſchen tyd hadt moeten miſſen, wederkrygen. Eerlang werd hem het Avondmaal en de Zitting in der Predikanten bank ontzegd. Hier mede liep eene zaak, die zo veele Jaaren hing, ten einde. 's Mans Partyen zegevierden; doch veelen oordeelden, dat de Christlyke Liefde en Zagtmoedigheid in deeze Handelingen uit het oog verlooren waren. (*)

Met

(*) In de *Jaarboeken* van die Jaaren op 't *Art. Zwolle*, zyn in 't breede alle die Gebeurtenisſen en Kerklyke handelingen te vinden. Men heeft ze ook Afzonderlyk uitgegeeven. De Bundels Voor en Tegenſchriften maaken Boekdeelen uit, by de Verzamelaars der Kerklyke Verſchillen. Van het *Synode Nationaal* is, gelyk te denken was, niet gekomen. Wat VAN DER OS zelve betreft, vinden wy aangetekend „ dat hy, eenigen tyd Ampteloos geleefd, „ doch zyne Godgeleerde Studien voorgezet „ hebbende, deels tot die Gevoelens verviel van „ welke men hem voorheen, als ſtrydig met de Leer „ der Kerke, beſchuldigde. Zyn lust tot het Predikampt, en 't begrip dat hy zyne *Medechriſtenen*, zo veel mogelyk, ten nutte moest weezen, „ deedt hem beſluiten, by eene kleine Gemeente der „ *Doopsgezinden* in de *Beverwyk*, het Leeraarampt „ te aanvaarden; doch tot hetzelve kon hy niet worden „ toe-

Met gunſtiger uitſlag voor den van Onregtzinnigheid beſchuldigden PHILIPPUS LODOVICUS STATIUS MULLER, Leeraar by de Gemeente der *Augsburgſche* Belydenisſe toegedaan te *Leeuwaarden*, liep, ten deezen Jaare, een Kerktwist ten einde, reeds vyf Jaaren, met groote hevigheid gedreeven. Men hadt, naa veel omhaals, om dien Leeraar, verdagt te maaken en te doen veroordeelen, als Gevoelens predikende onbeſtaanbaar met GODS Woord en de Belydenisſe der *Lutherſche* Kerke, het zo verre gebragt dat hy de zaak ſcheen verlooren te hebben. Schoon de Clasſicale Gecommitteerden uit de Kerkenraaden der *Lutherſche* Gemeentens te *Amſterdam*, *Groningen*, *Deventer* en *Zwolle*, in den voorleden Jaare, dien Predikant nevens de Leden van den Kerkenraad, die hem aanhingen, in den dienst geſchorst hadden, ſloeg men dit in den wind, en las van LXXXII. BOEK. —— 1755. Kerktwist met P. L. S. MULLER te *Leeuwaarden*.

„ toegelaaten zonder den Doop der Bejaarden te on„ dergaan, die aan hem werd toegediend. 't Geen „ der *Heerſchende Kerke* geen geringen aanſtoot en „ gelegenheid gaf tot veele Geſchriften, waar op hy „ niet goedgevonden heeft te antwoordden: 't welk „ zommigen hem, ten kwaade geduid, en anderen „ hoogstpryslyk gekeurd hebben; dan 'er waren on„ der de *Doopsgezinden* dit met de penne zyn ge„ drag in deezen verdeedigden." Vervolgens werd hy in eene veel talryker Gemeente dier Gezindheid, te *Oostzaandam* beroepen, waar hy nog (1787) ſtaat. CERISIER *Tafereel der Nederl. Geſch.* X D bl. 632. Zie ook VAN EINEM *Kerkl. Geſchied.* III. D. bl. 594.

LXXXII. BOEK. 1755.

van den Predik-ſtoel af, zulks van geener waarde te rekenen; daar in gerugſteund door Gedeputeerde Staaten van *Friesland*, die de Handelingen der Clasſicaalen van onwaarde verklaarden, den Predikant en den Kerkenraad verbooden aan de door hun geſtelde opſchorting te gehoorzaamen, 't welk den Eerw. MULLER bemoedigde, om terwyl deeze Clasſicale Heeren het werk niet lieten berusten, eene verklaaring tegen alle verdere Clasſicale Onderneemingen in te leveren, die des niet tegenſtaande voort- en tot zyne Afzetting overgingen. Zyn Eerw. beweerde de nietsbeduidenheid dier Afzettinge, en wilde dezelve met zyn Kerkenraad vernietigd hebben, intusſchen voortvaarende met het waarneemen hunner Kerkbedieningen.

Een Brief van den Voorzitter des Kerkenraads te *Amſteràam*, en een Verzoekſchrift der misnoegde Leden der *Leeuwaardſche* Gemeente, om de gedaane Afzetting van kragt te doen zyn, vonden zo veel ingangs by de Gedeputeerde Staaten van *Friesland*, dat zy, ondanks een Tegenverzoekſchrift van den Eerw. MULLER nevens zynen Kerkenraad, een Beſluit ten hunnen nadeele namen, hun gelastende zich aan de uitſpraak der Clasſicaalen te onderwerpen; de Kerk werd, in gevolge hier van, geſlooten. De thans in 't ongelyk geſtelden verzogten zich van dit vonnis op de Staaten van *Friesland* te mogen beroepen; doch zonder vrugt. De Kerk bleef geſlooten. De misnoegden

eisch-

„ lyk, dat men, in het verder Voorjaar, LXXXIII
„ uit *Poolen*, *Pruisſen*, *Brabant* en BOEK.
„ *Vlaanderen*, een grooten voorraad mogt ——
„ verwagten; in *Frankryk* lagen daadlyk 1757.
„ verſcheide Schepen, met Graanen be-
„ laaden, na deeze Landen en *Hamburg*
„ beſtemd; de Kooplieden kenden den
„ weg om uit *Rusland*, *Sicilien*, uit de
„ *Levant*, en zelfs uit *Nieuw Nederland*
„ en *Penſilvanien*, wanneer de Handel
„ vry en open bleef, Graanen herwaards
„ te krygen; ook ſtondt uit deeze belem-
„ mering een verleg des Graanhandels te
„ dugten."

Met deeze Bedenkingen paarden de *Amſterdamſche* Koornhandelaars, eenige byzondere Aanmerkingen voor Burgemeeſteren van *Amſterdam* geſchikt, ſtrekkende ten grondſlage van de by monde verzogte voorſpraak hunner Ed. Groot Agtbaaren. Zy merkten aan, dat *Amſterdam*, by den Graanhandel, het allermeeſte belang hadt, dat zy Kooplieden, zedert veele Jaaren, Magazynen van Graanen bewaard hebbende, waar van zommige, door gemaakte Onkosten en verloopen Intereſſen, reeds meer kosten dan zy als nog, by verkoop, daar van zouden kunnen maaken. Het Verbod van Uitvoer zou hun op 't oogenblik verſteeken van het middel en de verwagtinge om een gedeelte hunner ſchade te herkrygen, en zy afgeſchrikt worden om ooit weder zodanige onderneemingen te doen, of hun geld op die wyze aan te leggen. —— Het was zeer treffend, ten

LXXXIII BOEK. 1757.

laste en kosten van eenige byzondere Perſoonen, niet alleen voor de behoeftige Gemeente, maar ook de vermogende en middelbaare Ingezetenen, den Prys des Broods te verminderen. — En zou dit redmiddel den Lande van veele voordeelen, in ontelbaare opzigten, aan den Graanhandel verknogt, berooven, en eindelyk denzelven geheel verbannen. Men hadt, de nadeelen hier van inziende, in duurer Jaaren deezer Eeuwe, anders gehandeld. De *Amſterdammers* hadden by een Verbod van Uitvoer der Graanen, ten tyde van PHILIPS VAN BOURGONJE, zich tot dien Hertog vervoegd, en wegens den toeſtand van hunne Stad van hem byzonder verlof gekreegen om de Graanen, aldaar gekogt, vrylyk te mogen uitvoeren; en wanneer in den Jaare MDXDV de Prys der Rogge zeer hoog ſteeg, deeden de Wethouders van *Amſterdam*, den voorraad op neemen, en bevonden denzelven zo gering, dat zy elkander by Eede verbonden, niemand dan den Raadpenſionaris daar van kennis te geeven, uit vrees voor opſchudding en voor Verbod van Uitvoer, waar toe men mogt denken dat toen dubbele reden was, indien 'er tegenwoordig een ſchyn van reden toe gevonden wierd.

He Plakaat gaat egter door.

De bygebragte Bedenkingen, en Aanmerkingen, hadden geen kragts genoeg om het Verbod des Uitvoers te beletten, 't zelve kwam den vierden van Sprokkelmaand te voorſchyn, en mogt, in gevolge van 't zelve, tot den eerſten van Zomermaand,

geen

geen Tarwe, Garste, Rogge, Boekweit, Haver, Spelte, Erten, of Boonen uit de *Vereenigde Gewesten* of de *Generaliteits Landen*, op daar toe gestelde Aanhouding, Geldboete, en Lyfstraffe, worden uitgevoerd. Doch zouden daar onder niet begreepen zyn de Graanen, naa de uitgave deezes Verbods in gebragt, voor welker Uitvoer van het Collegie der Admiraliteit, onder 't welke de Uitvoer zou geschieden, verlof gevraagd, en onder voorzorgen, door den Staat bevolen, verkreegen zou zyn. —— Dit Verbod werd verlengd tot den vyftienden van Hooimaand, en by nadere Afkondiging, tot den eersten van Herfstmaand (*)

LXXXIX BOEK. —— 1757.

By eene nadere Afkondiging in Lentemaand, stonden de Staaten den Uitvoer van Haver toe; doch trokken in Bloeimaand die vryheid weder in. De Staaten van *Holland* lieten den Uitvoer van Hooi en Stroo in Zomermaand verbieden, dit deeden ook die van *Overyssel*; de Staaten van *Friesland* hadden in Sprokkelmaand den Uitvoer van Rogge en Boekweit uit dat Gewest, tot wederzeggens toe, den Ingezetenen ontzegd, en vervolgens dit tot Erten en Boonen uitgestrekt.

Behalven de reden tot deeze Bepaalingen des Graanhandels, met den aankleeve van dien, ontleend uit het Verbod eeniger

De Vrugtbaarheid deezes Jaars doet het Plakaat intrekken.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 94. 104. 107. 394. 524.

LXXXIII BOEK. 1757.

ger Graanleeverende Landen; beloofde de Lente deezes Jaars het gelukkigſte Gewas in onze Gewesten niet. Op het vrugtbaar *Walcheren* lagen, te midden van Bloeimaand, de velden nog wit van hagel en ſneeuw, en gaf dit oorzaak van dugten voor een misgewas: dewyl 'er in 't Graan geen leeven ſcheen; doch alles veranderde daar en elders in deeze Landen, op eene verbaazende wyze ten gelukkigſte, door een malſchen regen, in 't begin van Zomermaand gevallen. Van alomme kreeg men deswegen even blyde berigten, de Akkers beloofden een ryker Oogst, dan doorgaans den Landman ten deele viel, of hy zedert eenige Jaaren hadt mogen inzamelen. Geen algemeen verdervend onheil ſtelde die hoop te leur; de Vrugten en Veldgewasſen werden uitmuntender en menigvuldiger ingewonnen, dan veele Jaaren herwaards. De heete Zomer ging van zwaare Onweeren vergezeld, die hier en daar het Veldgewas troffen, en byzonder in 't *Gooiland* groote ſchade deeden aan de bloeiende Boekweit, en ook de Rogge met zulk eene kragt uit de airen ſloeg, dat de gemeene wegen met dezelve als bezaayd lagen, en de Landlieden hunne Landen weder omploegden, zonder die te bezaayen; dewyl 'er overvloedig Zaad voor 't volgend Jaar, opgevallen was. Dan dit plaatslyk onheil weerde geen algemeenen zegen: —— Deeze ook elders genooten, deedt het Verbod des Uitvoers, waar het op zekeren tyd bepaald was, ophouden en

Hooimaand deezes Jaars sterk geregend LXXXII.
hadt, vonden de betreeders van dien weg BOEK
eenige dier oude Munten. Nieuwsgierig- ——
heid en hoop op voordeel, dreef, toen dit 1755.
meer en meer bekend werd, veelen derwaards, onder welken niet weinigen hun bogmerk bereikten, die de gevondene Penningen aan anderen verkogten. Dezelve waren van verschillende soort, en op verscheide tyden geslaagen. De Gouden Penningen verschilden meer in grootte dan in gewigt; en konden meest de zwaarte van een Ducaat haalen. Eenige waren van Bisschoppen van *Utrecht*, en vertoonden op de voorzyde de Wapens met den Naam van den regeerenden Bisschop, en op de keerzyde de beeldtenis van *Joannes den Dooper*; andere van de Graaven van *Holland*, uit den Huize van *Bourgonje*: ook vondt men 'er *Vlaamsche* en *Fransche* Stukjes onder, naar oude halve Pistoolen gelykende. De Zilveren Munten hadden desgelyks onderscheide zwaarte en grootte, en op de voorzyde het *Bourgondische Kruis* met het Opschrift *Christus vincit*, *Christus regnat*, *Christus imperat*, dit trof men ook op veele der Gouden stukken aan. —— Zeldzaam was het dat men dit Geld niet op eene enkele plaats, maar verspreid over den gantschen weg, die zich meer dan twee honderd roeden uitstrekte, zo wel in 't midden als aan de kanten, ja zelfs in de slooten langs den weg, en nergens dieper dan omtrent zes duimen beneden de oppervlakte, aantrof. Wie deeze

LXXXIII BOEK. 1757.

„ die door hunne Nabuurſchap, daar in „ belang hadden." Dus ſpraaken 's Landsvaders in de Uitſchryving van den gewoonen Dank-Vast-en Bededag deezes Jaars; en de Staaten van *Friesland* gaven deeze hunne bekommernisſen breedſpraakig te kennen, in de Uitſchryvings brief tot den gewoonen Jaarlykſchen Landdag. — Toen naamlyk, in den voorleden Jaare, het Oorlogsvuur tusſchen den Koning van *Pruiſſen*, die met den Koning van *Groot-Brittanje* een Verdrag hadt aangegaan, en de Koningin van *Hongarye* en *Bohemen*, Gemalin des *Roomseh* Keizers, ſmeulde, vormden de Hoven van *Weenen*, *Verſailles*, *Petersburg* en *Dresden* een Bondgenootſchap tegen dien Monarch, die, in gevolge daar van, met het afloopen van Oogstmaand, in *Saxen* viel, aan 't hoofd eens talryken Legers, waar hy, met zyne zegevierende Krygsbenden, de Winterlegering nam, en dat Keurvorſtendom als een overwonnen Land behandelde. Deeze inval baarde in het *Duitſche Ryk* verſchillende gevoelens; de meeſte Vorſten van 't zelve oordeelden, met den Keizer, dien Inval geheel ſtrydig tegen de Wetten en de vrye Geſtelteniſs des Ryks: de Koning van *Frankryk* was, volgens de vaſtſtellingen des Vredeverdrags van *Westphalen*, onder anderen Verzekeraar geworden van die vrye Ryksgeſtelteniſse. In gevolge hier van beſloot die Vorst een Leger langs den *Neder-Rhyn* te verzamelen.

Het

Het byeenbrengen van Krygsvolk op onze Grenzen, kon ongerustheid veroorzaaken by de *Nederlanders*, die de Onzydigheid tusschen *Frankryk* en *Engeland* onbelsd hadden: om deeze weg te neemen, vervoegde zich de *Fransche* Afgezant D'AFFRY, op den acht en twintigsten van Sprokkelmaand, by Hunne Hoog Mogenden, met een Vertoog, te verstaan geevende, dat zyn Koning, uit hoofde der aangegaane Verbintenissen met de Keizerin Koningin, en als Verzekeraar van den *Westphaalschen* Vrede, op verzoek van verscheide Staaten des Keizerryks, ten oogmerke hadt, langs den *Neder-Rhyn*, een Leger te verzamelen min of meer sterk naar gelange, de omstandigheden zyner Bondgenooten zouden vorderen. Deeze Krygsmagt zou tusschen den *Rhyn* en de *Maas*, op de hoogte van *Dusseldorp* zich legeren; en alle mogelyke zorge draagen, om geen de minste reden van klagten aan eenige Mogenheid, en voornaamlyk niet aan de Algemeene Staaten, te geeven. De Koning, op de onschendbaare Getrouwheid van Hunne Hoog Mogenden, raakende de beloofde Onzydigheid, vertrouwende, zou, van zynen kant, volharden, om, by alle gelegenheden, de doorslaandste blyken aan den dag te leggen, van het weezenlyk belang, 't welk hy in hunnen voorspoed nam. 's Konings Krygsvolk, wel verre van iets te bestaan, 't geen de minste ongerustheid by hun kon verwekken, zou te hunner Verdeediging gebruikt worden,

LXXXIII BOEK. 1757.

De *Fransche* Afgezant stelt de Staaten gerust, wegens een Leger op de grenzen.

LXXXII. BOEK. 1755.

ven. (*) Veel verſchilde dit van 't geen de Heer DOBSON in *Engeland* wedervoer, die van de tien Ingeënte Beeſten 'er negen behieldt. —— De Heer PIETER BINKHORST, Burgemeeſter te *Hoorn*, hadt in de *Heeren-Huigenwaard* de Proef met één Hokkeling genomen, welke herſtelde, en bleek tegen de beſmetting vervolgens beſtand te zyn. De Heer A. VAN DER GRONDEN te *Hoorn*, behieldt vyf van zes ingeente Kalveren; doch van geen beter uitſlag dan de *Beverwykſche* Proeven, waren eenige door den Hoogleeraar THOMAS SCHWENKE in den *Haage*. (†)

Weenige-ſtelteniſſe deezes Jaars.

De vry ſtrenge en bovenal langduurige Winter deezes Jaars, (§) deedt voor Ysdammen en Ysgangen in de Rivieren, zo vaak van Dykbreuken en Watervloeden gevolgd, met reden vreezen. By *Schenkenſchans* hadt zich een Ysdam gezet, die het water geheel opſtopte, en een klein gedeelte des Kwartiers van *Nyme-*

(*) Zie *Eerſte Proefneeming over de uitwerkingen van de Inentinge der Beſmettende ziekte in het Rundvee, gedaan in de Beverwyk.*

(†) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 137. 197. 331. 333.

(§) Meer dan zestig dagen lagen de Trekſchuiten van *Haarlem* en *Amſterdam* ſtil. Op 't *Pampus* lag het ys zo vast, dat de *Frieſche* en *Overyſſelſche* Veerſchepen eerst den drie en twintigſten van Lentemaand te *Amſterdam* aankwamen. Veertig Vaartuigen met volk uit *Jutland*, en elders, komende om onze *Groenlandſche* en *Straatdavidſche Schepen* te bemannen, noch over 't *Pampus* kunnende komen, noch te *Edam* binnen loopen, moeſten na *Hoorn* vaaren.

negen onder deedt loopen. Was deeze LXXXII.
Ysdam langer blyven zitten, dan zou de BOEK.
Arnhemſche Postweg waarſchynlyk geheel ——
vernield geworden zyn, en de Rivier 1755.
den ouden loop langs de zuidzyde van *Schenkenſchans* genomen hebben: door dit wyken der Ysdam, en het maaken van hulpgaten kreegen de ondergezette Polders ontlasting, de Weidlanden waren door het Rivierwater verbeterd, en de Koornlanden hadden niets geleden. In *Holland* en in 't *Sticht* kwam men met de vrees, door het tydig los raaken der Rivieren, en het afdryven der Ysdammen vry. In de *Betuwe* hadt men eene Dykbreuke en Overſtrooming; doch het water viel, in 't kort, zo ſterk als het was aangewaſſen.

Niettegenſtaande het langduurig Winterweer, verſcheen de Lente met het aanbreeken van Grasmaand, met een Donderbui van een malſchen Regen vergezeld, en herſchiep, in korten tyd, 't geheele gelaat der Natuure. Den Beeſten, vroeg in de weide gebragt, wies het gras als in den mond. Het groeiend Ryk, door dien heilzaamen Voorjaars, invloed gekoesterd, vertoonde zich, in Grasmaand, zo voordeelig als of deeze met Bloeimaand gewiſſeld hadt. Van allerwegen hoorde men de gunſtigſte tydingen, wegens den toeſtand der Veldgewaſſen. —— Een heevig en Langduurig Onweer van Donder en Blixem, op zommige plaatzen met Rukwinden, Hagel en Ys-

LXXXIII BOEK. 1757.

„ van Uitvoer, de Prys één of meer weeken iets daalen; doch naderhand des te hooger ſtygen, de verhinderde Uitvoer; in 't einde, het noodlottig middel weezen, om de Gemeente in de uiterſte elenden te ſtorten. — De Pryzen der Graanen waren boven den gewoonen gereezen; doch by lange zo hoog niet als in andere duure Jaaren, gelyk Lyſten der Pryzen van de Jaaren MDCCIX, MDCCX en MCCXL uitweezen. In geen dier Jaaren geſchiedde 'er een algemeen Verbod, door deeze Vryheid klommen de Pryzen; maar men bleef buiten Gebrek, de Markt zeide nooit Neen, het noodige was altoos voor handen. De hooge Pryzen verwekten van alle kanten, en langs alle wegen, toevoer, en werd hier door, in Gebrek, het Gebrek voorgekomen. — Men den tegenwoordigen Prys der Graanen was het zodanig geſteld, dat, naar den ouden regel, de Vrees voor Duurte, de Oorzaak was der Duurte. — Zwaarmoedigen, of door andere inzigten gedreevenen, mogten van Verlegenheid ſchreeuwen, deeze bevondt zich nog op een wyden afſtand. Het ſcheen bekommering, en zelfs eenige drift te verwekken, dat de Uitvoer in eenige Graanlanden reeds verboden was; doch de Uitvoer van Tarwe, vondt zich te *Dantzik*, *Koningsbergen* en op andere Plaatzen in de *Oostzee*, nog onbelemmerd; en was het meer dan waarſchyn-

„ lyk,

„ lyk, dat men, in het verder Voorjaar, LXXXIII
„ uit *Poolen*, *Pruisſen*, *Brabant* en BOEK.
„ *Vlaanderen*, een grooten voorraad mogt ——
„ verwagten; in *Frankryk* lagen daadlyk 1757.
„ verſcheide Schepen, met Graanen be-
„ laaden, na deeze Landen en *Hamburg*
„ beſtemd; de Kooplieden kenden den
„ weg om uit *Rusland*, *Sicilien*, uit de
„ *Levant*, en zelfs uit *Nieuw Nederland*
„ en *Penſilvanien*, wanneer de Handel
„ vry en open bleef, Graanen herwaards
„ te krygen; ook ſtondt uit deeze belem-
„ mering een verleg des Graanhandels te
„ dugten."

Met deeze Bedenkingen paarden de *Amſterdamſche* Koornhandelaars, eenige byzondere Aanmerkingen voor Burgemeeſteren van *Amſterdam* geſchikt, ſtrekkende ten grondſlage van de by monde verzogte voorſpraak hunner Ed. Groot Agtbaaren. Zy merkten aan, dat *Amſterdam*, by den Graanhandel, het allermeeſte belang hadt, dat zy Kooplieden, zedert veele Jaaren, Magazynen van Graanen bewaard hebbende, waar van zommige, door gemaakte Onkosten en verloopen Interesſen, reeds meer kosten dan zy als nog, by verkoop, daar van zouden kunnen maaken. Het Verbod van Uitvoer zou hun op 't oogenblik verſteeken van het middel en de verwagtinge om een gedeelte hunner ſchade te herkrygen, en zy afgeſchrikt worden om ooit weder zodanige onderneemingen te doen, of hun geld op die wyze aan te leggen. —— Het was zeer treffend, ten

LXXXIII BOEK. 1757.

laste en kosten van eenige byzondere Persoonen, niet alleen voor de behoeftige Gemeente, maar ook de vermogende en middelbaare Ingezetenen, den Prys des Broods te verminderen. — En zou dit redmiddel den Lande van veele voordeelen, in ontelbaare opzigten, aan den Graanhandel verknogt, berooven, en eindelyk denzelven geheel verbannen. Men hadt, de nadeelen hier van inziende, in duurer Jaaren deezer Eeuwe, anders gehandeld. De *Amſterdammers* hadden by een Verbod van Uitvoer der Graanen, ten tyde van PHILIPS VAN BOURGONJE, zich tot dien Hertog vervoegd, en wegens den toeſtand van hunne Stad van hem byzonder verlof gekreegen om de Graanen, aldaar gekogt, vrylyk te mogen uitvoeren; en wanneer in den Jaare MDXDV de Prys der Rogge zeer hoog ſteeg, deeden de Wethouders van *Amſterdam*, den voorraad op neemen, en bevonden denzelven zo gering, dat zy elkander by Eede verbonden, niemand dan den Raadpenſionaris daar van kennis te geeven, uit vrees voor opſchudding en voor Verbod van Uitvoer, waar toe men mogt denken dat toen dubbele reden was, indien 'er tegenwoordig een ſchyn van reden toe gevonden wierd.

He Plakaat gaat egter door.

De bygebragte Bedenkingen, en Aanmerkingen, hadden geen kragts genoeg om het Verbod des Uitvoers te beletten, 't zelve kwam den vierden van Sprokkelmaand te voorſchyn, en mogt, in gevolge van 't zelve, tot den eerſten van Zomermaand,

geen

geen Tarwe, Garſte, Rogge, Boekweit, Haver, Spelte, Erten, of Boonen uit de *Vereenigde Gewesten* of de *Generaliteits Landen*, op daar toe geſtelde Aanhouding, Geldboete, en Lyfſtraffe, worden uitgevoerd. Doch zouden daar onder niet begreepen zyn de Graanen, naa de uitgave deezes Verbods in gebragt, voor welker Uitvoer van het Collegie der Admiraliteit, onder 't welke de Uitvoer zou geſchieden, verlof gevraagd, en onder voorzorgen, door den Staat bevolen, verkreegen zou zyn. —— Dit Verbod werd verlengd tot den vyftienden van Hoomaand, en by nadere Afkondiging, tot den eerſten van Herfstmaand (*)

1757.

By eene nadere Afkondiging in Lentemaand, ſtonden de Staaten den Uitvoer van Haver toe; doch trokken in Bloeimaand die vryheid weder in. De Staaten van *Holland* lieten den Uitvoer van Hooi en Stroo in Zomermaand verbieden, dit deeden ook die van *Overyſſel*; de Staaten van *Friesland* hadden in Sprokkelmaand den Uitvoer van Rogge en Boekweit uit dat Gewest, tot wederzeggens toe, den Ingezetenen ontzegd, en vervolgens dit tot Erten en Boonen uitgeſtrekt.

Behalven de reden tot deeze Bepaalingen des Graanhandels, met den aankleeve van dien, ontleend uit het Verbod eenige

De Vrugtbaarheid deezes Jaars doet het Plakaat intrekken.

(*) *Nilerk. Jaarb.* 1757. bl. 94. 104. 107. 394. 394.

LXXXIII BOEK. 1757. Huizen, tot de daken toe onderſtande, werden, door den wind en den ſlag des waters, van daken beroofd, waar door het Huisraad, 't geen de Ingezetenen op de Zolders hadden meenen te bergen, als mede het Voeder voor het Vee, verlooren ging, in zo verre men het niet dan met veel moeite opvischte tot deszelfs onderhoud; hier en daar hadt men op de Dyken bakovens opgerigt, om de van huis en hof verſtookene menigte van brood te voorzien. Gelukkig dat in deeze omſtandigheden de wind ging leggen, anderzins was 'er van de tien Huizen nauwlyks één ſtaande gebleeven. Dit waterwee trof de Inwooners van de *Bommelwaard* te zwaarder, dewyl dezelve, zedert den ſtrengen Winter van den Jaare MDCCIX niet overſtroomd geweest was, en dus maar weinigen van 't voorgaande eene flauwe geheugenis hadden. (*)

Een herhaalde Doorbraak in de *Bommelerwaard*, prentte deeze met verdubbelde kragt in 't geheugen der ongelukkigen. Het bevangen der groote Doorbraake te *Hedel*, was voor eene groote ſomme aanbeſteed, terſtond begonnen, en in 't begin van Grasmaand, tot een ieders genoegen, voltooid. De Ingezetenen verheugden zich over

(*) In de *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 59. 182. 184. 190. 192. 198. 276. vindt men, ten opzigte deezer Overſtroomingen, veele naaleezenswaardige byzonderheden, en ter laatst aangetoogene Bladzyde eene keurlyke Kaart tot opheldering.

over de herſtelling van hun Dyk, en LXXXIII
vreesden, het Jaar zo verre verloopen BOEK.
zynde, voor geen verder gevaar, zy ſtonden gereed, om, met nieuwen moed, den 1757.
Akkerarbeid, in de hoogstgelegen Landen, reeds van 't overſtroomde water bevryd, aan te vangen, vol hoope, dat een goede Oogst de geledene ſchade, zou vergoeden. Eene hoope allerdroevigst te leur geſteld. Het ongeſtuimig weer in Lentemaand, deedt het Water in de *Maas* weder zo hoog ryzen, dat het over de *Uiterwaarden* niet alleen heen liep, en zeer hoog voor den gemaakten Kistdam ſtondt, maar de aandrang en perſſing was zo geweldig, dat de zwaare balken, tot dit werk gebruikt, ten deele door midden gebrooken, ten deele uit den grond geligt, wegſpoelden, en de Aarde, tot vullinge gebruikt, wegzonk. Geen poogingen om het watergeweld te keeren, met leevensgevaar beſtaan, konden iets baaten, men moest aan de woedende golven den vryen loop laaten, en de Ingezetenen, nog nauwlyks bekomen van de ontſteltenisſe der Doorbraake, voor omtrent twee maanden, (*) zagen nu nog grooter onheilen in 't treurig verſchiet. Niet alleen lag de geheele *Bommelerwaard* op nieuw overſtroomd; niet alleen dreigde de gezaaide Graanen in de aarde te verrotten; doch naar

(*) Dit ongeluk viel voor, 's nagts, tuſſchen den 7 en 8. van April.

LXXXIII. BOEK. 1757.

naar allen ſchyn zouden ook de Bouwlanden, dit Jaar niet weder bebouwd, noch de Weidlanden gebruikt kunnen worden, de Boomen in de Boomgaarden liepen, door zo langen tyd in 't water te ſtaan, groot gevaar van ſterven. —— Schoon de vrugtbaarheid des Zomers dit nadeel minder maakte dan men vreesde, beliep de Verpagting der Bezaaide Landen, over deeze Landſtreek, die anders veel hooger zou geweest hebben, dan in het voorleden min vrugtbaare Jaar, bykans twaalf honderd Guldens minder. Een groot nadeel zeker voor den Landman, die zich, behalven de mindere voordeelen van 't Gewas, en de geleedene ſchaden in de herhaalde verwoeſtingen en rampen, nog gedrukt voelde, door de zwaare kosten om de Dykbreuken te herſtellen. Ruim twaalfduizend Guldens waren vrugtloos beſteed, aan den weggeſpoelden Kistdam, en liepen de kosten van het weder opmaaken der Dyken, en 't ſtoppen der Breuken, eene geweldige ſomme. Veelen zouden genoodzaakt geweest hebben, hun Hof en Land voor de onkosten te moeten verkoopen, indien Ryken en Vermogenden, door medelyden met hunne ongelukkige Landgenooten getroffen, de elenden deezer Landſtreeken, niet verligt hadden, door hulpvaardige Milddaadigheid, die thans haare hand uitſtrekte. (*)

De

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 353. 618. 693.

De bekommering voor gebrek aan Graanen, inzonderheid aan Rogge, welker uitvoer in meest alle Landen, van waar men gewoon was in deeze Gewesten dezelve te krygen, verbooden werd, veroorzaakte Duurte der Eetwaaren, inzonderheid van Roggebrood; voor 't zelve moest men ruim een derde meer, dan den gewoonen prys, besteeden. De Algemeene Staaten, door deeze Duurte bewoogen, namen met Louwmaand in overweeging, om den Uitvoer van Graanen, zo in de *Vereenigde Gewesten*, als in de *Generaliteits Landen*, te verbieden. Het gerugt hier van baarde schrik by alle de Graanhandelaaren in deeze Gewesten, en wel meest ter beurze van *Amsterdam*, waar de Graanhandel gezegd mag worden, ten Zetel te zitten. Deezen, diep getroffen door het vooruitzigt van hoogstwaarschynlyke schroomlyke nadeelen, oordeelden de zaak van zo veel gewigts dat zy te raade werden, om de gevolgen van zulk een Verbod, Hun Edel Groot Mogenden onder 't oog te brengen, terwyl andere Gewesten over dit stuk raadpleegden. Zy ontwierpen eenige Bedenkingen over een Verbod des Uitvoers van Graanen buiten 's Lands, en booden die Burgemeeren aan, om ze door de Afgezondenen der Stad ter Dagvaard, in de Staatsvergadering te doen inleveren, hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder.

LXXXIII BOEK. 1757.

Beruamde Plakaat tegen den Uitvoer van Graanen.

„ Wanneer, in een vryen Staat, daar
„ anderzins aan een ieder de beschikking
„ over

De Koornkoopers

LXXXII. BOEK. 1755.

Noord-Oost, de Barometer ruim dertig Engelsche Duimen en de Thermometer van FAHRENHEID omtrent zes en veertig Graaden hoog zynde, in de Wateren der Rivieren, Meiren, Vaarten, Grachten, Vyvers en Slooten, gansch schielyk en onverwagt, eene sterke schommelende Beweeging bespeurde.

Deeze Waterberoering heeft zich niet overal in dezelfde maate vertoond, op zommige rees het water twee, drie ja vier voeten regtstandig op; daar het op andere zes, acht of tien duimen klom. Klaar genoeg was dezelve allerwegen te onderscheiden van de Golvinge door den wind op de oppervlakte veroorzaakt, en andere gewoone Waterklimmingen, het bleek ten vollen dat ze tot den grond of bodem toe werkte; de opborrelende waterbellen en blaazen, de opschietende Modder en Slyk, weezen zulks uit: ja de kragt der werkinge van deeze diepgaande Waterberoeringe, deedt Balken, Schuiten, Ankers, en andere zwaare Lichaamen, langen tyd te vooren gezonken, en onder 't water bedolven, boven komen. Zy oefende haar geweld op eenige plaatzen zo sterk, dat niet alleen veeler Vaartuigen touwen aan stukken rukten, en de deeze aan den overkant vervielen, en op 't land geraakten; maar ook groote Schepen, slingerden als door

Alleen uit *Vriesland* en *Overyssel*, meldt men dat de Wind West ten Zuiden was.

„ hoeftigſte Land ten Spyskamer van an- LXXXIII
„ dere ſtrekte: deeze was geene andere BOEK.
„ dan de Toevoer van buiten, kon men ——
„ dezelve in zyn gewoonen loop en zon- 1757.
„ der ſtremminge behouden, en dus zon-
„ der vermindering van den Aanbreng,
„ den Uitvoer worden verboden, men
„ zou zich mogen vleyen, door een Ver-
„ bod van Uitvoer, meer overvloeds bin-
„ nen 's Lands, en te gelyk laager Pry-
„ zen, te zullen verkrygen. Doch het
„ tegendeel hier van was waarheid: daal-
„ de door zulk een Verbod de Pryzen, de
„ Invoer zou ophouden. Dit ſteunde op
„ den aart des Graanhandels. De Aanvoer
„ der Graanen kwam voort, of door In-
„ koopen, die de Handelaars hier te Lan-
„ de buiten 's Lands lieten doen, of door
„ 't geen vreemde Kooplieden herwaards
„ zonden. Beider beweegrad was de hoop
„ van Winst, hier van verſtooken, moest
„ alle Graanhandel ophouden. Geen
„ Koopman zou zyn Geld buiten 's Lands
„ beſteeden aan Graanen, die ingekomen,
„ niet te zyner vrye beſchikkinge zou-
„ den ſtaan; maar welke hy opgelegd
„ hebbende, naderhand met verlies zou
„ moeten verkoopen; en mogt men ver-
„ wagten, dat buitenlandſche Kooplieden
„ hunne Goederen zouden zenden na Lan-
„ den en Steden, waar de Handel vry
„ bleef. In gevolge hier van zou de voor-
„ raad, welke ieder dag verminderde,
„ binnen kort, gansch en gaar verteerd
„ zyn: mogelyk zou, door het Verbod

„ van

LXXXIII. BOEK. 1757.

„ van Uitvoer, de Prys één of meer weeken iets daalen; doch naderhand des te hooger ſtygen, de verhinderde Uitvoer; in 't einde, het noodlottig middel weezen, om de Gemeente in de uiterſte elenden te ſtorten. —— De Pryzen der Graanen waren boven den gewoonen gereezen; doch by lange zo hoog niet als in andere duure Jaaren, gelyk Lyſten der Pryzen van de Jaaren MDCCIX. MDCCX en MCCXL uitweezen. In geen dier Jaaren geſchiedde 'er een algemeen Verbod, door deeze Vryheid klommen de Pryzen; maar men bleef buiten Gebrek, de Markt zeide nooit Neen, het noodige was altoos voor handen. De hooge Pryzen verwekten van alle kanten, en langs alle wegen, toevoer, en werd hier door, in Gebrek, het Gebrek voorgekomen. — Men den tegenwoordigen Prys der Graanen was het zodanig geſteld, dat, naar den ouden regel, de Vrees voor Duurte, de Oorzaak was der Duurte. —— Zwaarmoedigen, of door andere inzigten gedreevenen, mogten van Verlegenheid ſchreeuwen, deeze bevondt zich nog op een wyden afſtand. Het ſcheen bekommering, en zelfs eenige drift te verwekken, dat de Uitvoer in eenige Graanlanden reeds verboden was; doch de Uitvoer van Tarwe, vondt zich te *Dantzik*, *Koningsbergen* en op andere Plaatzen in de *Oostzee*, nog onbelemmerd; en was het meer dan waarſchynlyk,

„ lyk, dat men, in het verder Voorjaar, LXXXIII
„ uit *Poolen*, *Pruisſen*, *Brabant* en BOEK.
„ *Vlaanderen*, een grooten voorraad mogt ——
„ verwagten; in *Frankryk* lagen daadlyk 1757.
„ verſcheide Schepen, met Graanen be-
„ laaden, na deeze Landen en *Hamburg*
„ beſtemd; de Kooplieden kenden den
„ weg om uit *Rusland*, *Sicilien*, uit de
„ *Levant*, en zelfs uit *Nieuw Nederland*
„ en *Penſilvanien*, wanneer de Handel
„ vry en open bleef, Graanen herwaards
„ te krygen; ook ſtondt uit deeze belem-
„ mering een verleg des Graanhandels te
„ dugten."

Met deeze Bedenkingen paarden de *Amſterdamſche* Koornhandelaars, eenige byzondere Aanmerkingen voor Burgemeeſteren van *Amſterdam* geſchikt, ſtrekkende ten grondſlage van de by monde verzogte voorſpraak hunner Ed. Groot Agtbaaren. Zy merkten aan, dat *Amſterdam*, by den Graanhandel, het allermeeſte belang hadt, dat zy Kooplieden, zedert veele Jaaren, Magazynen van Graanen bewaard hebbende, waar van zommige, door gemaakte Onkosten en verloopen Interesſen, reeds meer kosten dan zy als nog, by verkoop, daar van zouden kunnen maaken. Het Verbod van Uitvoer zou hun op 't oogenblik verſteeken van het middel en de verwagtinge om een gedeelte hunner ſchade te herkrygen, en zy afgeſchrikt worden om ooit weder zodanige onderneemingen te doen, of hun geld op die wyze aan te leggen. —— Het was zeer treffend, ten

LXXXIII. BOEK. 1757.

laste en kosten van eenige byzondere Personen, niet alleen voor de behoeftige Gemeente, maar ook de vermogende en middelbaare Ingezetenen, den Prys des Broods te verminderen. — En zou dit redmiddel den Lande van veele voordeelen, in ontelbaare opzigten, aan den Graanhandel verknogt, berooven, en eindelyk denzelven geheel verbannen. Men hadt, de nadeelen hier van inziende, in duurer Jaaren deezer Eeuwe, anders gehandeld. De *Amſterdammers* hadden by een Verbod van Uitvoer der Graanen, ten tyde van PHILIPS VAN BOURGONJE, zich tot dien Hertog vervoegd, en wegens den toeſtand van hunne Stad van hem byzonder verlof gekreegen om de Graanen, aldaar gekogt, vrylyk te mogen uitvoeren; en wanneer in den Jaare MDXDV. de Prys der Rogge zeer hoog ſteeg, deeden de Wethouders van *Amſterdam*, den voorraad op neemen, en bevonden denzelven zo gering, dat zy elkander by Eede verbonden, niemand dan den Raadpenſionaris daar van kennis te geeven, uit vrees voor opſchudding en voor Verbod van Uitvoer, waar toe men mogt denken dat toen dubbele reden was, indien 'er tegenwoordig een ſchyn van reden toe gevonden wierd.

He Plakaat gaat egter door.

De bygebragte Bedenkingen, en Aanmerkingen, hadden geen kragts genoeg om het Verbod des Uitvoers te beletten, 't zelve kwam den vierden van Sprokkelmaand te voorſchyn, en mogt, in gevolge van 't zelve, tot den eerſten van Zomermaand,

geen

geen Tarwe, Garste, Rogge, Boekweit, Haver, Spelte, Erten, of Boonen uit de *Vereenigde Gewesten* of de *Generaliteits Landen*, op daar toe gestelde Aanhouding, Geldboete, en Lyfstraffe, worden uitgevoerd. Doch zouden daar onder niet begreepen zyn de Graanen, naa de uitgave deezes Verbods in gebragt, voor welker Uitvoer van het Collegie der Admiraliteit, onder 't welke de Uitvoer zou geschieden, verlof gevraagd, en onder voorzorgen, door den Staat bevolen, verkreegen zou zyn. —— Dit Verbod werd verlengd tot den vyftienden van Hooimaand, en by nadere Afkondiging, tot den eersten van Herfstmaand (*)

LXXXIII BOEK. —— 1757.

By eene nadere Afkondiging in Lentemaand, stonden de Staaten den Uitvoer van Haver toe; doch trokken in Bloeimaand die vryheid weder in. De Staaten van *Holland* lieten den Uitvoer van Hooi en Stroo in Zomermaand verbieden, dit deeden ook die van *Overyssel*; de Staaten van *Friesland* hadden in Sprokkelmaand den Uitvoer van Rogge en Boekweit uit dat Gewest, tot wederzeggens toe, den Ingezetenen ontzegd, en vervolgens dit tot Erten en Boonen uitgestrekt.

Behalven de reden tot deeze Bepaalingen des Graanhandels, met den aankleeve van dien, ontleend uit het Verbod eeniger

De Vrugtbaarheid deezes Jaars doet het Plakaat intrekken.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 94. 104. 107. 394. 524.

LXXXIII BOEK. 1757.

ger Graanleeverende Landen, beloofde de Lente deezes Jaars het gelukkigſte Gewas in onze Gewesten niet. Op het vrugtbaar *Walcheren* lagen, te midden van Bloeimaand, de velden nog wit van hagel en ſneeuw, en gaf dit oorzaak van dugten voor een misgewas: dewyl 'er in 't Graan geen leeven ſcheen; doch alles veranderde daar en elders in deeze Landen, op eene verbaazende wyze ten gelukkigſte, door een malſchen regen, in 't begin van Zomermaand gevallen. Van alomme kreeg men deswegen even blyde berigten, de Akkers beloofden een ryker Oogst, dan doorgaans den Landman ten deele viel, of hy zedert eenige Jaaren hadt mogen inzamelen. Geen algemeen verdervend onheil ſtelde die hoop te leur; de Vrugten en Veldgewaſſen werden uitmuntender en menigvuldiger ingewonnen, dan veele Jaaren herwaards. De heete Zomer ging van zwaare Onweeren vergezeld, die hier en daar het Veldgewas troffen, en byzonder in 't *Gooiland* groote ſchade deeden aan de bloeiende Boekweit, en ook de Rogge met zulk eene kragt uit de airen ſloeg, dat de gemeene wegen met dezelve als bezaayd lagen, en de Landlieden hunne Landen weder omploegden, zonder die te bezaayen; dewyl 'er overvloedig Zaad voor 't volgend Jaar, opgevallen was. Dan dit plaatslyk onheil weerde geen algemeenen zegen: —— Deeze ook elders genooten, deedt het Verbod des Uitvoers, waar het op zekeren tyd bepaald was, ophouden en

en waar men het, tot wederzeggens toe, hadt vastgeſteld, door Vrygeeving intrekken.

Doch vonden de Algemeene Staaten goed, om het Plakaat, in den voorleden Jaare gegeeven, tegen de verkoopingen van Graanen op tyd, of de zogenaamde Optie-partyen, (*) dewyl men 'er gevolgen uit trok, ſtrydig met de welvaard des Graanhandels, 't zelve nader te verklaaren; verbiedende, dat iemand voor zich zelven, of voor zyne Meeſters, zich zou vervorderen, *Premien* te geeven of te trekken, om eenige Graanen, op zekeren tyd, te moeten leveren, of te moeten ontvangen. (†)

1757. Het Plakaat, wegens de Optie-partyen, opgeheldert.

Niet weinig Staatsbeleids was 'er noodig geweest, om, in den Oorlog tusſchen *Frankryk* en *Engeland* ontſtooken, eenen den Lande hoogstheilzaame Onzydigheid vast te ſtellen, en te onderhouden. (§) De Staatzorg moest op nieuw ontwaaken, by het ontſtaan van een anderen Oorlog, tusſchen twee groote *Duitſche Mogenheden*, „welks uitgeſtrektheid zo min als de „ uitſlag te berekenen was; doch niet kon „ nalaaten welgegronde en regtmaatige be„ kommernisſen te verwekken, by allen, „ die

De Oorlog in het *Duitſche Ryk* wekt nieuwe Staatsbekommernisſen.

(*) Zie hier boven. bl. 287.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 393.

(§) Zie hier boven, bl. 252.

LXXXII. BOEK. 1755.

ken, Lampen en Kaarskroonen zag ſlingeren: welke ſlingering men op veele plaatzen in andere Kerken van een twee tot drie voeten heen en weder waarnam. De klepels in de klokken te *Goudæ* bewoogen zigtbaar. Zommigen hebben ook eene daadlyke gronddeininge op het Land, boven al op Hoogtens, en Toorens, gevoeld, en een geloofwaardig Man, getuigt meer of min dezelve aan een groote ſtreek Lands, omtrent *Rotterdam*, gezien te hebben, ſchoon hy geene beweeging in 't Water was gewaar geworden. (*) Men beſpeurde dezelve in allerlei ſoorten van vogten als in het Bier, in de Ketels en Koelbakken der Brouweryen, in de Aardwasſcheryen te *Delft*, ook in een Ketel met geſmolten Lood op de Abdy-tooren te *Middelburg* in *Zeeland*. (†)

Wel-

(*) De Heer DRYFHOUT zelve meent zich wel te kunnen herinneren, dat hy op dat pas ſtaande te ſchryven, eene ligte duizeling in 't hoofd voelde; eene aandoening, gelyk bekend is, zeer algemeen by eene Aardbeeving.

(†) Zie de *Nadere Aanmerkingen over de Oorzaak en Werkingen der Waterberoeringe* van den 1 Nov. 1755. door J. F. DRYFHOUT, in de *Verhandelingen van de Hollandſche Maatſchappy te Haarlem*. VII. D. bl 136. *enz.* Die Heer hadt, twaalf dagen naa de Gebeurtenis eene kleine Verhandeling in 't licht gegeeven, behelzende *Natuurkundige Aanmerkingen en Onderſtellingen om de wyze op te losſen, hoe die zeldzaame Waterberoering hadt kunnen geſchieden*; waar van deeze *Nadere Aanmerkingen* ter ſtaaving dienen, en, op eene alleszins leezenswaardige wyze, dit Onderwerp behandelen.

Welhaast liepen 'er Tydingen uit ande- LXXXII.
re Landen in, die de wyduitgeſtrektheid BOEK.
van deezen Aardſchok te verſtaan gaven; ——
men vernam dat dezelve ten Noord-Oos- 1755.
ten van onze Gewesten zich uitſtrekte tot aan de *Oostzee* voorts dat dezelve in deeze tot diep in *Zweeden* waargenomen was. Ten Westen hadt men ze te *Portsmouth* in *Engeland* en te *Kork* in *Jerland* beſpeurd. Ten Zuid-Westen bepaalden zich eerst de berigten tot *Frankryk*; doch eerlang vermeldden Brieven, dat men in *Spanje* en de Hoofdſtad van *Castilie*, op dien eigen dag, eene aanmerkelyke Aardbeeving gevoeld, en niet weinig ſchade geleden hadt; maar wat deeze Stad en andere Zuidelyke gelegene Gewesten des ondergingen, kwam in geene vergelyking by het lot der vernielinge 't welk veele plaatzen in *Portugal*; doch boven al de Hoofdſtad *Lisſabon*, trof, welke bykans in een puinhoop veranderde, en, ſchoon menigmaal door Aardbeevingen geſchokt, nooit in die maate verdelgd. (*)

Veele giſſingen, redeneeringen, by monde, en geſchrifte, volgden terſtond over den Oorſprong der Waterberoeringe in ons Vaderland; doch *Lisſabons* ondergang, door een allerverſchriklykſte Aardbeeving, ontdekt

(*) In de boven aangeweezene *Nadere Aanmerkingen van den Heere* DRYFHOUT vindt men deswegen zeer keurige Berigten. bl. 161. 183. enz. Zie ook 't *Schouwtooneel* der *Verwoeſtinge*. Gedr. 1756.

LXXXIII BOEK. 1757. te *Amſterdam* leveren tegenbedenkingen in.

„ over zyn Eigendom geheelyk toebe-
„ hoort, een Verbod van Uitvoer van ze-
„ kere Goederen, byzondere Perſoonen
„ toekomende, wettig zou geſchieden
„ moest het ſtrekken om zodanig een ge-
„ brek te verhoeden, waar uit men vreesde,
„ dat aan de Ingezetenen in 't algemeen, en dus aan de geheele Maatſchappye, het noodige, 't geen volſtrekt niet
„ gemist kon worden, zou ontbreeken;
„ 't welk de Overheden in de noodzaaklykheid bragt om de hoogſte Regten der
„ Oppermagt te gebruiken. Doch zy beſchouwden de zaaken tot nog toe niet
„ in die omſtandigheden, 'er was nog
„ geen zodanig algemeen Gebrek van
„ Graanen voor deeze Landen, en een
„ Verbod van Uitvoer zagen zy niet alleen aan als een ongepast middel tot
„ voorkoming van de Schaarsheid; maar
„ alleszins geſchikt om eene ſtrydige uitwerking te baaren, en de gedugte Elende te verhaaſten. —— Zy erkenden, dat de Inwoonders deezer *Vereenigde Gewesten*, uit eigen Gewas geen
„ genoegzaamen voorraad van Graanen
„ hadden, dat wel byzonder *Holland* en
„ *Weſtfriesland*, uit eigen ſchoot daar
„ aanniet konden voldoen; doch 't was te
„ gelyk waar, dat nergens het Gebrek
„ minder of later was ondervonden, dan
„ juist in dit Gewest. Zulke moest natuurlyk de gedagten leiden, om op te
„ klimmen tot de oorzaak eens zo zonderlingen verſchynzels, dat het allerbe-
„ hoef-

„ hoeftigſte Land ten Spyskamer van an- BOEK.
„ dere ſtrekte: deeze was geene andere
„ dan de Toevoer van buiten, kon men
„ dezelve in zyn gewoonen loop en zon- 1757.
„ der ſtremminge behouden, en dus zon-
„ der vermindering van den Aanbreng,
„ den Uitvoer worden verboden, men
„ zou zich mogen vleyen, door een Ver-
„ bod van Uitvoer, meer overvloeds bin-
„ nen 's Lands, en te gelyk laager Pry-
„ zen, te zullen verkrygen. Doch het
„ tegendeel hier van was waarheid: daal-
„ de door zulk een Verbod de Pryzen, de
„ Invoer zou ophouden. Dit ſteunde op
„ den aart des Graanhandels. De Aanvoer
„ der Graanen kwam voort, of door In-
„ koopen, die de Handelaars hier te Lan-
„ de buiten 's Lands lieten doen, of door
„ 't geen vreemde Kooplieden herwaards
„ zonden. Beider beweegrad was de hoop
„ van Winst, hier van verſtooken, moest
„ alle Graanhandel ophouden. Geen
„ Koopman zou zyn Geld buiten 's Lands
„ beſteeden aan Graanen, die ingekomen,
„ niet te zyner vrye beſchikkinge zou-
„ den ſtaan; maar welke hy opgelegd
„ hebbende, naderhand met verlies zou
„ moeten verkoopen; en mogt men ver-
„ wagten, dat buitenlandſche Kooplieden
„ hunne Goederen zouden zenden na Lan-
„ den en Steden, waar de Handel vry
„ bleef. In gevolge hier van zou de voor-
„ raad, welke ieder dag verminderde,
„ binnen kort, gansch en gaar verteerd
„ zyn: mogelyk zou, door het Verbod

„ van

LXXXIII „ van Uitvoer, de Prys één of meer wee-
BOEK. „ ken iets daalen; doch naderhand des te
——— „ hooger ſtygen, de verhinderde Uitvoer;
1757. „ in 't einde, het noodlottig middel wee-
„ zen, om de Gemeente in de uiterſte
„ elenden te ſtorten. —— De Pryzen
„ der Graanen waren boven den gewoo-
„ nen gereezen; doch by lange zo hoog
„ niet als in andere duure Jaaren, gelyk
„ Lyſten der Pryzen van de Jaaren
„ MDCCIX, MDCCX en MCCXL uitweezen.
„ In geen dier Jaaren geſchiedde 'er een
„ algemeen Verbod, door deeze Vry-
„ heid klommen de Pryzen; maar men
„ bleef buiten Gebrek, de Markt zeide
„ nooit Neen, het noodige was altoos
„ voor handen. De hooge Pryzen ver-
„ wekten van alle kanten, en langs alle
„ wegen, toevoer, en werd hier door, in
„ Gebrek, het Gebrek voorgekomen. —
„ Men den tegenwoordigen Prys der Graa-
„ nen was het zodanig geſteld, dat, naar
„ den ouden regel, de Vrees voor Duurte,
„ de Oorzaak was der Duurte. ——
„ Zwaarmoedigen, of door andere inzigten
„ gedreevenen, mogten van Verlegenheid
„ ſchreeuwen, deeze bevondt zich nog
„ op een wyden afſtand. Het ſcheen be-
„ kommering, en zelfs eenige drift te
„ verwekken, dat de Uitvoer in eenige
„ Graanlanden reeds verboden was; doch
„ de Uitvoer van Tarwe, vondt zich te
„ *Dantzik*, *Koningsbergen* en op andere
„ Plaatzen in de *Oostzee*, nog onbelem-
„ merd; en was het meer dan waarſchyn-
„ lyk,

„ lyk, dat men, in het verder Voorjaar, LXXXIII
„ uit *Poolen*, *Pruisſen*, *Brabant* en BOEK.
„ *Vlaanderen*, een grooten voorraad mogt ——
„ verwagten; in *Frankryk* lagen daadlyk 1757.
„ verſcheide Schepen, met Graanen be-
„ laaden, na deeze Landen en *Hamburg*
„ beſtemd; de Kooplieden kenden den
„ weg om uit *Rusland*, *Sicilien*, uit de
„ *Levant*, en zelfs uit *Nieuw Nederland*
„ en *Penſilvanien*, wanneer de Handel
„ vry en open bleef, Graanen herwaards
„ te krygen; ook ſtondt uit deeze belem-
„ mering een verleg des Graanhandels te
„ dugten."

Met deeze Bedenkingen paarden de *Amſterdamſche* Koornhandelaars, eenige byzondere Aanmerkingen voor Burgemeeſteren van *Amſterdam* geſchikt, ſtrekkende ten grondſlage van de by monde verzogte voorſpraak hunner Ed. Groot Agtbaaren. Zy merkten aan, dat *Amſterdam*, by den Graanhandel, het allermeeſte belang hadt, dat zy Kooplieden, zedert veele Jaaren, Magazynen van Graanen bewaard hebbende, waar van zommige, door gemaakte Onkosten en verloopen Interesſen, reeds meer kosten dan zy als nog, by verkoop, daar van zouden kunnen maaken. Het Verbod van Uitvoer zou hun op 't oogenblik verſteeken van het middel en de verwagtinge om een gedeelte hunner ſchade te herkrygen, en zy afgeſchrikt worden om ooit weder zodanige onderneemingen te doen, of hun geld op die wyze aan te leggen. —— Het was zeer treffend, ten

LXXXIII BOEK. 1757.

laste en kosten van eenige byzondere Personen, niet alleen voor de behoeftige Gemeente, maar ook de vermogende en middelbaare Ingezetenen, den Prys des Broods te verminderen. — En zou dit redmiddel den Lande van veele voordeelen, in ontelbaare opzigten, aan den Graanhandel verknogt, berooven, en eindelyk denzelven geheel verbannen. Men hadt, de nadeelen hier van inziende, in duurer Jaaren deezer Eeuwe, anders gehandeld. De *Amsterdammers* hadden by een Verbod van Uitvoer der Graanen, ten tyde van PHILIPS VAN BOURGONJE, zich tot dien Hertog vervoegd, en wegens den toestand van hunne Stad van hem byzonder verlof gekreegen om de Graanen, aldaar gekogt, vrylyk te mogen uitvoeren; en wanneer in den Jaare MDXDV de Prys der Rogge zeer hoog steeg, deeden de Wethouders van *Amsterdam*, den voorraad op neemen, en bevonden denzelven zo gering, dat zy elkander by Eede verbonden, niemand dan den Raadpensionaris daar van kennis te geeven, uit vrees voor opschudding en voor Verbod van Uitvoer, waar toe men mogt denken dat toen dubbele reden was, indien 'er tegenwoordig een schyn van reden toe gevonden wierd.

He Plakaat gaat egter door.

De bygebragte Bedenkingen, en Aanmerkingen, hadden geen kragts genoeg om het Verbod des Uitvoers te beletten, 't zelve kwam den vierden van Sprokkelmaand te voorschyn, en mogt, in gevolge van 't zelve, tot den eersten van Zomermaand, gaen

geen Tarwe, Garste, Rogge, Boekweit, Haver, Spelte, Erten, of Boonen uit de *Vereenigde Gewesten* of de *Generaliteits Landen*, op daar toe gestelde Aanhouding, Geldboete, en Lyfstraffe, worden uitgevoerd. Doch zouden daar onder niet begreepen zyn de Graanen, naa de uitgave deezes Verbods in gebragt, voor welker Uitvoer van het Collegie der Admiraliteit, onder 't welke de Uitvoer zou geschieden, verlof gevraagd, en onder voorzorgen, door den Staat bevolen, verkreegen zou zyn. —— Dit Verbod werd verlengd tot den vyftienden van Hooimaand, en by nadere Afkondiging, tot den eersten van Herfstmaand (*)

LXXXIII BOEK. —— 1757.

By eene nadere Afkondiging in Lentemaand, stonden de Staaten den Uitvoer van Haver toe; doch trokken in Bloeimaand die vryheid weder in. De Staaten van *Holland* lieten den Uitvoer van Hooi en Stroo in Zomermaand verbieden, dit deeden ook die van *Overyssel*; de Staaten van *Friesland* hadden in Sprokkelmaand den Uitvoer van Rogge en Boekweit uit dat Gewest, tot wederzeggens toe, den Ingezetenen ontzegd, en vervolgens dit tot Erten en Boonen uitgestrekt.

Behalven de reden tot deeze Bepaalingen des Graanhandels, met den aankleeve van dien, ontleend uit het Verbod eeniger

De Vrugtbaarheid deezes Jaars doet het Plakaat intrekken.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 94. 104. 107. 394. 524.

LXXXIII BOEK. 1757.

Huizen, tot de daken toe onderstaande, werden, door den wind en den slag des waters, van daken beroofd, waar door het Huisraad, 't geen de Ingezetenen op de Zolders hadden meenen te bergen, als mede het Voeder voor het Vee, verlooren ging, in zo verre men het niet dan met veel moeite opvischte tot deszelfs onderhoud; hier en daar hadt men op de Dyken bakovens opgerigt, om de van huis en hof verstookene menigte van brood te voorzien. Gelukkig dat in deeze omstandigheden de wind ging leggen, anderzins was 'er van de tien Huizen nauwlyks één staande gebleeven. Dit waterwee trof de Inwooners van de *Bommelwaard* te zwaarder, dewyl dezelve, zedert den strengen Winter van den Jaare MDCCIX niet overstroomd geweest was, en dus maar weinigen van 't voorgaande eene flauwe geheugenis hadden. (*)

Een herhaalde Doorbraak in de *Bommelerwaard*, prentte deeze met verdubbelde kragt in 't gehengen der ongelukkigen. Het bevangen der groote Doorbraake te *Hedel*, was voor eene groote somme aanbesteed, terstond begonnen, en in 't begin van Grasmaand, tot een ieders genoegen, voltooid. De Ingezetenen verheugden zich over

(*) In de *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 59. 182. 184. 190. 192. 198. 276. vindt men, ten opzigte deezer Overstroomingen, veele naaleezenswaardige byzonderheden, en ter laatst aangetoogene Bladzyde eene keurlyke Kaart tot opheldering.

over de herſtelling van hun Dyk, en LXXXIII
vreesden, het Jaar zo verre verloopen BOEK,
zynde, voor geen verder gevaar, zy ſon- ——
den gereed, om, met nieuwen moed, den 1757,
Akkerarbeid, in de hoogstgelegen Landen, reeds van 't overſtroomde water bevryd, aan te vangen, vol hoope, dat een goede Oogst de geledene ſchade, zou vergoeden. Eene hoope allerdroevigst te leur geſteld. Het ongeſtuimig weer in Lentemaand, deedt het Water in de *Maas* weder zo hoog ryzen, dat het over de *Uiterwaarden* niet alleen heen liep, en zeer hoog voor den gemaakten Kistdam ſtondt, maar de aandrang en perſſing was zo geweldig, dat de zwaare balken, tot dit werk gebruikt, ten deele door midden gebrooken, ten deele uit den grond geligt, wegſpoelden, en de Aarde, tot vullinge gebruikt, wegzonk. Geen poogingen om het watergeweld te keeren, met leevensgevaar beſtaan, konden iets baaten, men moest aan de woedende golven den vryen loop laaten, en de Ingezetenen, nog nauwlyks bekomen van de ontſteltenisſe der Doorbraake, voor omtrent twee maanden, (*) zagen nu nog grooter onheilen in 't treurig verſchiet. Niet alleen lag de geheele *Bommelerwaard* op nieuw overſtroomd; niet alleen dreigde de gezaaide Graanen in de aarde te verrotten; doch naar

(*) Dit ongeluk viel voor, 's nagts, tuſſchen den 7 en 8. van April.

LXXXIII BOEK. 1757.

naar allen ſchyn zouden ook de Bouwlanden, dit Jaar niet weder bebouwd, noch de Weidlanden gebruikt kunnen worden, de Boomen in de Boomgaarden liepen, door zo langen tyd in 't water te ſtaan, groot gevaar van ſterven. —— Schoon de vrugtbaarheid des Zomers dit nadeel minder maakte dan men vreesde, beliep de Verpagting der Bezaaide Landen, over deeze Landſtreek, die anders veel hooger zou geweest hebben, dan in het voorleden min vrugtbaare Jaar, bykans twaalf honderd Guldens minder. Een groot nadeel zeker voor den Landman, die zich, behalven de mindere voordeelen van 't Gewas, en de geleedene ſchaden in de herhaalde verwoeſtingen en rampen, nog gedrukt voelde, door de zwaare kosten om de Dykbreuken te herſtellen. Ruim twaalfduizend Guldens waren vrugtloos beſteed, aan den weggeſpoelden Kistdam, en liepen de kosten van het weder opmaaken der Dyken, en 't ſtoppen der Breuken, eene geweldige ſomme. Veelen zouden genoodzaakt geweest hebben, hun Hof en Land voor de onkosten te moeten verkoopen, indien Ryken en Vermogenden, door medelyden met hunne ongelukkige Landgenooten getroffen, de elenden deezer Landſtreeken, niet verligt hadden, door hulpvaardige Milddaadigheid, die thans haare hand uitſtrekte. (*)

De

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 353. 618. 693.

De bekommering voor gebrek aan Graanen, inzonderheid aan Rogge, welker uitvoer in meest alle Landen, van waar men gewoon was in deeze Gewesten dezelve te krygen, verbooden werd, veroorzaakte Duurte der Eetwaaren, inzonderheid van Roggebrood; voor 't zelve moest men ruim een derde meer, dan den gewoonen prys, beſteeden. De Algemeene Staaten, door deeze Duurte bewoogen, namen met Louwmaand in overweeging, om den Uitvoer van Graanen, zo in de *Vereenigde Gewesten*, als in de *Generaliteits Landen*, te verbieden. Het gerugt hier van baarde ſchrik by alle de Graanhandelaaren in deeze Gewesten, en wel meest ter beurze van *Amſterdam*, waar de Graanhandel gezegd mag worden, ten Zetel te zitten. Deezen, diep getroffen door het vooruitzigt van hoogstwaarſchynlyke ſchroomlyke nadeelen, oordeelden de zaak van zo veel gewigts dat zy te raade werden, om de gevolgen van zulk een Verbod, Hun Edel Groot Mogenden onder 't oog te brengen, terwyl andere Gewesten over dit ſtuk raadpleegden. Zy ontwierpen eenige Bedenkingen over een Verbod des Uitvoers van Graanen buiten 's Lands, en booden die Burgemeeren aan, om ze door de Afgezondenen der Stad ter Dagvaard, in de Staatsvergadering te doen inleveren, hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder.

LXXXIIIe BOEK. 1757. Beraamd Plakaat tegen den Uitvoer van Graanen.

„ Wanneer, in een vryen Staat, daar anderzins aan een ieder de beſchikking over

De Koornkoopers

LXXXIII BOEK. 1757. te *Amſterdam* leveren tegenbedenkingen in.

„ over zyn Eigendom geheellyk toebehoort, een Verbod van Uitvoer van zekere Goederen, byzondere Perſoonen toekomende, wettig zou geſchieden moest het ſtrekken om zodanig een gebrek te verhoeden, waar uit men vreesde, dat aan de Ingezetenen in 't algemeen, en dus aan de geheele Maatſchappye, het noodige, 't geen volſtrekt niet gemist kon worden, zou ontbreeken; 't welk de Overheden in de noodzaaklykheid bragt om de hoogſte Regten der Oppermagt te gebruiken. Doch zy beſchouwden de zaaken tot nog toe niet in die omſtandigheden, 'er was nog geen zodanig algemeen Gebrek van Graanen voor deeze Landen, en een Verbod van Uitvoer zagen zy niet alleen aan als een ongepaſt middel tot voorkoming van de Schaarsheid; maar alleszins geſchikt om eene ſtrydige uitwerking te baaren, en de gedugte Elende te verhaaſten. —— Zy erkenden, dat de Inwoonders deezer *Vereenigde Gewesten*, uit eigen Gewas geen genoegzaamen voorraad van Graanen hadden, dat wel byzonder *Holland* en *Weſtfriesland*, uit eigen ſchoot daar aan niet konden voldoen; doch 't was te gelyk waar, dat nergens het Gebrek minder of later was ondervonden, dan juist in die Gewesten. Zulks moest natuurlyk de gedagten leiden, om op te klimmen tot de oorzaak eens zo zonderlingen verſchynſels, dat het allerbe-

„ hoef-

„ hoeftigſte Land ten Spyskamer van an- LANDS
„ dere ſtrekte: deeze was geene andere BOEK.
„ dan de Toevoer van buiten, kon men ——
„ dezelve in zyn gewoonen loop en zon- 1757.
„ der ſtremminge behouden, en dus zon-
„ der vermindering van den Aanbreng,
„ den Uitvoer worden verboden, men
„ zou zich mogen vleyen, door een Ver-
„ bod van Uitvoer, meer overvloeds bin-
„ nen 's Lands, en te gelyk laager Pry-
„ zen, te zullen verkrygen. Doch het
„ tegendeel hier van was waarheid: daal-
„ de door zulk een Verbod de Pryzen, de
„ Invoer zou ophouden. Dit ſteunde op
„ den aart des Graanhandels. De Aanvoer
„ der Graanen kwam voort, of door In-
„ koopen, die de Handelaars hier te Lan-
„ de buiten 's Lands lieten doen, of door
„ 't geen vreemde Kooplieden herwaards
„ zonden. Beider beweegrad was de hoop
„ van Winst, hier van verſtooken, moest
„ alle Graanhandel ophouden. Geen
„ Koopman zou zyn Geld buiten 's Lands
„ beſteeden aan Graanen, die ingekomen,
„ niet te zyner vrye beſchikkinge zou-
„ den ſtaan; maar welke hy opgelegd
„ hebbende, naderhand met verlies zou
„ moeten verkoopen; en mogt men ver-
„ wagten, dat buitenlandſche Kooplieden
„ hunne Goederen zouden zenden na Lan-
„ den en Steden, waar de Handel vry
„ bleef. In gevolge hier van zou de voor-
„ raad, welke ieder dag verminderde,
„ binnen kort, gansch en gaar verteerd
„ zyn: mogelyk zou, door het Verbod
„ van

LXXXIII BOEK. 1757.

„ van Uitvoer, de Prys één of meer weeken iets daalen; doch naderhand des te hooger ſtygen, de verhinderde Uitvoer; in 't einde, het noodlottig middel weezen, om de Gemeente in de uiterſte elenden te ſtorten. — De Pryzen der Graanen waren boven den gewoonen gereezen; doch by lange zo hoog niet als in andere duure Jaaren, gelyk Lyſten der Pryzen van de Jaaren MDCCIX, MDCCX en MCCXL uitweezen. In geen dier Jaaren geſchiedde 'er een algemeen Verbod, door deeze Vryheid klommen de Pryzen; maar men bleef buiten Gebrek, de Markt zeide nooit Neen, het noodige was altoos voor handen. De hooge Pryzen verwekten van alle kanten, en langs alle wegen, toevoer, en werd hier door, in Gebrek, het Gebrek voorgekomen. — Men den tegenwoordigen Prys der Graanen was het zodanig geſteld, dat, naar den ouden regel, de Vrees voor Duurte, de Oorzaak was der Duurte. — Zwaarmoedigen, of door andere inzigten gedreevenen, mogten van Verlegenheid ſchreeuwen, deeze bevondt zich nog op een wyden afſtand. Het ſcheen bekommering, en zelfs eenige drift te verwekken, dat de Uitvoer in eenige Graanlanden reeds verboden was; doch de Uitvoer van Tarwe, vondt zich te *Dantzik*, *Koningsbergen* en op andere Plaatzen in de *Oostzee*, nog onbelemmerd; en was het meer dan waarſchyn-

„ lyk,

„ lyk, dat men, in het verder Voorjaar, LXXXIII
„ uit *Poolen*, *Pruisſen*, *Brabant* en BOEK.
„ *Vlaanderen*, een grooten voorraad mogt ——
„ verwagten; in *Frankryk* lagen daadlyk 1757.
„ verſcheide Schepen, met Graanen be-
„ laaden, na deeze Landen en *Hamburg*
„ beſtemd; de Kooplieden kenden den
„ weg om uit *Rusland*, *Sicilien*, uit de
„ *Levant*, en zelfs uit *Nieuw Nederland*
„ en *Penſilvanien*, wanneer de Handel
„ vry en open bleef, Graanen herwaards
„ te krygen; ook ſtondt uit deeze belem-
„ mering een verleg des Graanhandels te
„ dugten."

Met deeze Bedenkingen paarden de *Amſterdamſche* Koornhandelaars, eenige byzondere Aanmerkingen voor Burgemeeſteren van *Amſterdam* geſchikt, ſtrekkende ten grondſlage van de by monde verzogte voorſpraak hunner Ed. Groot Agtbaaren. Zy merkten aan, dat *Amſterdam*, by den Graanhandel, het allermeeſte belang hadt, dat zy Kooplieden, zedert veele Jaaren, Magazynen van Graanen bewaard hebbende, waar van zommige, door gemaakte Onkosten en verloopen Intereſſen, reeds meer kosten dan zy als nog, by verkoop, daar van zouden kunnen maaken. Het Verbod van Uitvoer zou hun op 't oogenblik verſteeken van het middel en de verwagtinge om een gedeelte hunner ſchade te herkrygen, en zy afgeſchrikt worden om ooit weder zodanige onderneemingen te doen, of hun geld op die wyze aan te leggen. —— Het was zeer treffend, ten

LXXXII. BOEK. 1755.

ne andere te noemen, in puinhoopen geſtort, hadden zeker ſchatten, de zenuwen van den Handel, verlooren. Omtrent den toeſtand der Huizen van Koophandel was men in onzekerheid, de beſte konden buiten ſtaat weezen, om aan hunne verbintenisſen te voldoen; dit deedt den Geld en Wisſelhandel, voor geen gering gedeelte, ſtilſtaan; en veele Zeehandelaars beſlooten, de Goederen, beſtemd om na thans zo deerlyke verdelgde Gewesten af te zenden, of ten dien einde reeds ingeſcheept, op te houden; 't welk eene groote ſtremming, in een aanmerkelyken Handeltak, ten gevolge hadt. De *Hollandſche* Kaas, in *Portugal* ſterk getrokken, daalde, op 't inkomen der tydinge van *Liſſabons* verwoeſting, te *Hoorn*, twee Guldens by den prys der voorige maand ten honderd Pond. (*)

(*) *Nederl. Jaarb.* 1755. bl. 1118. 1196.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

DRIE EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

't Beginzel des Oorlogs tusſchen Frankryk en Engeland. Vyandlykheden in America. De Franſchen en Engelſchen geven elkander de ſchuld van de aanleiding tot de Vreedebreuke. Deeze vyandlykheden hadden invloed op onzen Staat. De Franſche Afgezant D'AFFRY *vraagt de Staaten, welk een gedrag zy voor hadden in deezen te houden. Deeze vraag beantwoord. De Engelſche Afgezant* YORKE *verzoekt Hulpbenden. De Franſche Afgezant poogt zulks te ſtuiten, en vordert een nader Antwoord. In 't zelve belooven de Staaten Onzydigheid.* YORKE *dringt niet meer op de Hulpbenden aan. Engeland en Frankryk verklaaren elkander den Oorlog. In de Engelſche Oorlogsverklaaring, en verdere Staatsbeſluiten, de Zeevaard van onzen Staat op een voet ſtrydig met de Tractaaten behandeld. Zeeroovery en der Engelſchen. Moedig gedrag*

LXXXIII BOEK.

LXXXIII BOEK. 1757.

ger Graanleeverende Landen, beloofde de Lente deezes Jaars het gelukkigſte Gewas in onze Gewesten niet. Op het vrugtbaar *Walcheren* lagen, te midden van Bloeimaand, de velden nog wit van hagel en ſneeuw, en gaf dit oorzaak van dugten voor een misgewas: dewyl 'er in 't Graan geen leeven ſcheen; doch alles veranderde daar en elders in deeze Landen, op eene verbaazende wyze ten gelukkigſte, door een malſchen regen, in 't begin van Zomermaand gevallen. Van alomme kreeg men deswegen even blyde berigten, de Akkers beloofden een ryker Oogst, dan doorgaans den Landman ten deele viel, of hy zedert eenige Jaaren hadt mogen inzamelen. Geen algemeen verdervend onheil ſtelde die hoop te leur; de Vrugten en Veldgewaſſen werden uitmuntender en menigvuldiger ingewonnen, dan veele Jaaren herwaards. De heete Zomer ging van zwaare Onweeren vergezeld, die hier en daar het Veldgewas troffen, en byzonder in 't *Gooiland* groote ſchade deeden aan de bloeiende Boekweit, en ook de Rogge met zulk eene kragt uit de airen ſloeg, dat de gemeene wegen met dezelve als bezaayd lagen, en de Landlieden hunne Landen weder omploegden, zonder die te bezaayen; dewyl 'er overvloedig Zaad voor 't volgend Jaar, opgevallen was. Dan dit plaatslyk onheil weerde geen algemeenen zegen: —— Deeze ook elders genooten, deedt het Verbod des Uitvoers, waar het op zekeren tyd bepaald was, ophouden en

en waar men het, tot wederzeggens toe, hadt vastgeſteld, door Vrygeeving intrekken.

Doch vonden de Algemeene Staaten goed, om het Plakaat, in den voorleden Jaare gegeeven, tegen de verkoopingen van Graanen op tyd, of de zogenaamde Optie-partyen, (*) dewyl men 'er gevolgen uit trok, ſtrydig met de welvaard des Graanhandels, 't zelve nader te verklaaren; verbiedende, dat iemand voor zich zelven, of voor zyne Meeſters, zich zou vervorderen, *Premien* te geeven of te trekken, om eenige Graanen, op zekeren tyd, te moeten leveren, of te moeten ontvangen. (†)

1757. Het Plakaat, wegens de Optie-partyen, opgeheld.

Niet weinig Staatsbeleids was 'er noodig geweest, om, in den Oorlog tuſſchen *Frankryk* en *Engeland* ontſtooken, eene den Lande hoogstheilzaame Onzydigheid vast te ſtellen, en te onderhouden. (§) De Staatzorg moest op nieuw ontwaaken, by het ontſtaan van een anderen Oorlog, tuſſchen twee groote *Duitſche Mogenheden*, „welks uitgeſtrektheid zo min als de „ uitſlag te berekenen was; doch niet kon „ nalaaten welgegronde en regtmaatige be„ kommernisſen te verwekken, by allen, „ die

De Oorlog in het *Duitſche Ryk* wekt nieuwe Staatsbekommernisſen.

(*) Zie hier boven. bl. 287.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 393.

(§) Zie hier boven, bl. 252.

LXXXIII BOEK. 1757.

naar allen ſchyn zouden ook de Bouwlanden, dit Jaar niet weder bebouwd, noch de Weidlanden gebruikt kunnen worden, de Boomen in de Boomgaarden liepen, door zo langen tyd in 't water te ſtaan, groot gevaar van ſterven. —— Schoon de vrugtbaarheid des Zomers dit nadeel minder maakte dan men vreesde, beliep de Verpagting der Bezaaide Landen, over deeze Landſtreek, die anders veel hooger zou geweest hebben, dan in het voorleden min vrugtbaare Jaar, bykans twaalf honderd Guldens minder. Een groot nadeel zeker voor den Landman, die zich, behalven de mindere voordeelen van 't Gewas, en de geleedene ſchaden in de herhaalde verwoeſtingen en rampen, nog gedrukt voelde, door de zwaare kosten om de Dykbreuken te herſtellen. Ruim twaalfduizend Guldens waren vrugtloos beſteed, aan den weggeſpoelden Kistdam, en liepen de kosten van het weder opmaaken der Dyken, en 't ſtoppen der Breuken, eene geweldige ſomme. Veelen zouden genoodzaakt geweest hebben, hun Hof en Land voor de onkosten te moeten verkoopen, indien Ryken en Vermogenden, door medelyden met hunne ongelukkige Landgenooten getroffen, de elenden deezer Landſtreeken, niet verligt hadden, door hulpvaardige Milddaadigheid, die thans haare hand uitſtrekte. (*)

De

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 353. 618. 693.

De bekommering voor gebrek aan Graanen, inzonderheid aan Rogge, welker uitvoer in meest alle Landen, van waar men gewoon was in deeze Gewesten dezelve te krygen, verbooden werd, veroorzaakte Duurte der Eetwaaren, inzonderheid van Roggebrood; voor 't zelve moest men ruim een derde meer, dan den gewoonen prys, besteeden. De Algemeene Staaten, door deeze Duurte bewoogen, namen met Louwmaand in overweeging, om den Uitvoer van Graanen, zo in de *Vereenigde Gewesten*, als in de *Generaliteits Landen*, te verbieden. Het gerugt hier van baarde schrik by alle de Graanhandelaaren in deeze Gewesten, en wel meest ter beurze van *Amsterdam*, waar de Graanhandel gezegd mag worden, ten Zetel te zitten. Deezen, diep getroffen door het vooruitzigt van hoogstwaarschynlyke schroomlyke nadeelen, oordeelden de zaak van zo veel gewigts dat zy te raade werden, om de gevolgen van zulk een Verbod, Hun Edel Groot Mogenden onder 't oog te brengen, terwyl andere Gewesten over dit stuk raadpleegden. Zy ontwierpen eenige Bedenkingen over een Verbod des Uitvoers van Graanen buiten 's Lands, en booden die Burgemeeren aan, om ze door de Afgezondenen der Stad ter Dagvaard, in de Staatsvergadering te doen inleveren, hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder.

LXXXIII. BOEK. 1757.

Beraamd Plakaat tegen den Uitvoer van Graanen.

„ Wanneer, in een vryen Staat, daar „ anderzins aan een ieder de beschikking „ over

De Koornkoopers

LXXXIII BOEK. 1757. te *Amſterdam* leveren tegenbedenkingen in.

„ over zyn Eigendom geheellyk toebehoort, een Verbod van Uitvoer van zekere Goederen, byzondere Perſoonen toekomende, wettig zou geſchieden moest het ſtrekken om zodanig een gebrek te verhoeden, waar uit men vreesde, dat aan de Ingezetenen in 't algemeen, en dus aan de geheele Maatſchappye, het noodige, 't geen volſtrekt niet gemist kon worden, zou ontbreeken; 't welk de Overheden in de noodzaaklykheid bragt om de hoogſte Regten der Oppermagt te gebruiken. Doch zy beſchouwden de zaaken tot nog toe niet in die omſtandigheden, 'er was nog geen zodanig algemeen Gebrek van Graanen voor deeze Landen, en een Verbod van Uitvoer zagen zy niet alleen aan als een ongepast middel tot voorkoming van de Schaarsheid; maar alleszins geſchikt om eene ſtrydige uitwerking te baaren, en de gedugte Elende te verhaaſten. —— Zy erkenden, dat de Inwoonders deezer *Vereenigde Gewesten*, uit eigen Gewas geen genoegzaamen voorraad van Graanen hadden, dat wel byzonder *Holland* en *Weſtfriesland*, uit eigen ſchoot daar aan niet konden voldoen; doch 't was te gelyk waar, dat nergens het Gebrek minder of later was ondervonden, dan juist in dit Gewest. Zulks moest natuurlyk de gedagten leiden, om op te klimmen tot de oorzaak eens zo zonderlingen verſchynſels, dat het ulierbe-

„ hoef-

„ hoeftigſte Land ten Spyskamer van an- LAATSTE
„ dere ſtrekte: deeze was geene andere BOEK.
„ dan de Toevoer van buiten, kon men ——
„ dezelve in zyn gewoonen loop en zon- 1757.
„ der ſtremminge behouden, en dus zon-
„ der vermindering van den Aanbreng,
„ den Uitvoer worden verboden, men
„ zou zich mogen vleyen, door een Ver-
„ bod van Uitvoer, meer overvloeds bin-
„ nen 's Lands, en te gelyk laager Pry-
„ zen, te zullen verkrygen. Doch het
„ tegendeel hier van was waarheid: daal-
„ de door zulk een Verbod de Pryzen, de
„ Invoer zou ophouden. Dit ſteunde op
„ den aart des Graanhandels. De Aanvoer
„ der Graanen kwam voort, of door In-
„ koopen, die de Handelaars hier te Lan-
„ de buiten 's Lands lieten doen, of door
„ 't geen vreemde Kooplieden herwaards
„ zonden. Beider beweegrad was de hoop
„ van Winst, hier van verſtooken, moest
„ alle Graanhandel ophouden. Geen
„ Koopman zou zyn Geld buiten 's Lands
„ beſteeden aan Graanen, die ingekomen,
„ niet te zyner vrye beſchikkinge zou-
„ den ſtaan; maar welke hy opgelegd
„ hebbende, naderhand met verlies zou
„ moeten verkoopen; en mogt men ver-
„ wagten, dat buitenlandſche Kooplieden
„ hunne Goederen zouden zenden na Lan-
„ den en Steden, waar de Handel vry
„ bleef. In gevolge hier van zou de voor-
„ raad, welke ieder dag verminderde,
„ binnen kort, gansch en gaar verteerd
„ zyn: mogelyk zou, door het Verbod

„ van

LXXXIII BOEK. 1757.

„ van Uitvoer, de Prys één of meer weeken iets daalen; doch naderhand des te hooger ſtygen, de verhinderde Uitvoer; in 't einde, het noodlottig middel weezen, om de Gemeente in de uiterſte elenden te ſtorten. — De Pryzen der Graanen waren boven den gewoonen gereezen; doch by lange zo hoog niet als in andere duure Jaaren, gelyk Lyſten der Pryzen van de Jaaren MDCCIX, MDCCX en MCCXL uitweezen. In geen dier Jaaren geſchiedde 'er een algemeen Verbod, door deeze Vryheid klommen de Pryzen; maar men bleef buiten Gebrek, de Markt zeide nooit Neen, het noodige was altoos voor handen. De hooge Pryzen verwekten van alle kanten, en langs alle wegen, toevoer, en werd hier door, in Gebrek, het Gebrek voorgekomen. — Men den tegenwoordigen Prys der Graanen was het zodanig geſteld, dat, naar den ouden regel, de Vrees voor Duurte, de Oorzaak was der Duurte. — Zwaarmoedigen, of door andere inzigten gedreevenen, mogten van Verlegenheid ſchreeuwen, deeze bevondt zich nog op een wyden afſtand. Het ſcheen bekommering, en zelfs eenige drift te verwekken, dat de Uitvoer in eenige Graanlanden reeds verboden was; doch de Uitvoer van Tarwe, vondt zich te *Dantzik*, *Koningsbergen* en op andere Plaatzen in de *Oostzee*, nog onbelemmerd; en was het meer dan waarſchyn-

„ lyk,

„ lyk, dat men, in het verder Voorjaar, LXXXIII
„ uit *Poolen*, *Pruiſſen*, *Brabant* en BOEK.
„ *Vlaanderen*, een grooten voorraad mogt ——
„ verwagten; in *Frankryk* lagen daadlyk 1757.
„ verſcheide Schepen, met Graanen be-
„ laaden, na deeze Landen en *Hamburg*
„ beſtemd; de Kooplieden kenden den
„ weg om uit *Rusland*, *Sicilien*, uit de
„ *Levant*, en zelfs uit *Nieuw Nederland*
„ en *Penſilvanien*, wanneer de Handel
„ vry en open bleef, Graanen herwaards
„ te krygen; ook ſtondt uit deeze belem-
„ mering een verleg des Graanhandels te
„ dugten."

Met deeze Bedenkingen paarden de *Amſterdamſche* Koornhandelaars, eenige byzondere Aanmerkingen voor Burgemeeſteren van *Amſterdam* geſchikt, ſtrekkende ten grondſlage van de by monde verzogte voorſpraak hunner Ed. Groot Agtbaaren. Zy merkten aan, dat *Amſterdam*, by den Graanhandel, het allermeeſte belang hadt, dat zy Kooplieden, zedert veele Jaaren, Magazynen van Graanen bewaard hebbende, waar van zommige, door gemaakte Onkosten en verloopen Intereſſen, reeds meer kosten dan zy als nog, by verkoop, daar van zouden kunnen maaken. Het Verbod van Uitvoer zou hun op 't oogenblik verſteeken van het middel en de verwagtinge om een gedeelte hunner ſchade te herkrygen, en zy afgeſchrikt worden om ooit weder zodanige onderneemingen te doen, of hun geld op die wyze aan te leggen. —— Het was zeer treffend, ten

LXXXIII BOEK. 1757.

laste en kosten van eenige byzondere Personen, niet alleen voor de behoeftige Gemeente, maar ook de vermogende en middelbaare Ingezetenen, den Prys des Broods te verminderen. — En zou dit redmiddel den Lande van veele voordeelen, in ontelbaare opzigten, aan den Graanhandel verknogt, berooven, en eindelyk denzelven geheel verbannen. Men hadt, de nadeelen hier van inziende, in duurer Jaaren deezer Eeuwe, anders gehandeld. De *Amſterdammers* hadden by een Verbod van Uitvoer der Graanen, ten tyde van PHILIPS VAN BOURGONJE, zich tot dien Hertog vervoegd, en wegens den toeſtand van hunne Stad van hem byzonder verlof gekreegen om de Graanen, aldaar gekogt, vrylyk te mogen uitvoeren; en wanneer in den Jaare MDXDV. de Prys der Rogge zeer hoog ſteeg, deeden de Wethouders van *Amſterdam*, den voorraad op neemen, en bevonden denzelven zo gering, dat zy elkander by Eede verbonden, niemand dan den Raadpenſionaris daar van kennis te geeven, uit vrees voor opſchudding en voor Verbod van Uitvoer, waar toe men mogt denken dat toen dubbele reden was, indien 'er tegenwoordig een ſchyn van reden toe gevonden wierd.

He Plakaat gaat egter door.

De bygebragte Bedenkingen, en Aanmerkingen, hadden geen kragts genoeg om het Verbod des Uitvoers te beletten, 't zelve kwam den vierden van Sprokkelmaand te voorſchyn, en mogt, in gevolge van 't zelve, tot den eerſten van Zomermaand, geen

geen Tarwe, Garſte, Rogge, Boekweit, HEEREN
Haver, Spelte, Erten, of Boonen uit de BOEREN.
Vereenigde Gewesten of de *Generaliteits* ——
Landen, op daar toe geſtelde Aanhouding, 1757.
Geldboete, en Lyfſtraffe, worden uitgevoerd. Doch zouden daar onder niet begreepen zyn de Graanen, naa de uitgave deezes Verbods in gebragt, voor welker Uitvoer van het Collegie der Admiraliteit, onder 't welke de Uitvoer zou geſchieden, verlof gevraagd, en onder voorzorgen, door den Staat bevolen, verkreegen zou zyn. —— Dit Verbod werd verlengd tot den vyftienden van Hooimaand, en by nadere Afkondiging, tot den eerſten van Herfstmaand (*).

By eene nadere Afkondiging in Lentemaand, ſtonden de Staaten den Uitvoer van Haver toe; doch trokken in Bloeimaand die vryheid weder in. De Staaten van *Holland* lieten den Uitvoer van Hooi en Stroo in Zomermaand verbieden, dit deeden ook die van *Overyſſel*; de Staaten van *Friesland* hadden in Sprokkelmaand den Uitvoer van Rogge en Boekweit uit dat Gewest, tot wederzeggens toe, den Ingezetenen ontzegd, en vervolgens dit tot Erten en Boonen uitgeſtrekt.

Behalven de reden tot deeze Bepalingen des Graanhandels, met den aankleeve van dien, ontleend uit het Verbod eenis ger

De Vrugtbaarheid deezes Jaars doet het Plakaat intrekken.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 94. 104. 107. 394. 394.

LXXXIII BOEK. 1757.

ger Graanleeverende Landen, beloofde de Lente deezes Jaars het gelukkigſte Gewas in onze Gewesten niet. Op het vrugtbaar *Walcheren* lagen, te midden van Bloeimaand, de velden nog wit van hagel en ſneeuw, en gaf dit oorzaak van dugten voor een misgewas: dewyl 'er in 't Graan geen leeven ſcheen; doch alles veranderde daar en elders in deeze Landen, op eene verbaazende wyze ten gelukkigſte, door een malſchen regen, in 't begin van Zomermaand gevallen. Van alomme kreeg men deswegen even blyde berigten, de Akkers beloofden een ryker Oogst, dan doorgaans den Landman ten deele viel, of hy zedert eenige Jaaren hadt mogen inzamelen. Geen algemeen verdervend onheil ſtelde die hoop te leur; de Vrugten en Veldgewasſen werden uitmuntender en menigvuldiger ingewonnen, dan veele Jaaren herwaards. De heete Zomer ging van zwaare Onweeren vergezeld, die hier en daar het Veldgewas troffen, en byzonder in 't *Gooiland* groote ſchade deeden aan de bloeiende Boekweit, en ook de Rogge met zulk eene kragt uit de airen ſloeg, dat de gemeene wegen met dezelve als bezaayd lagen, en de Landlieden hunne Landen weder omploegden, zonder die te bezaayen; dewyl 'er overvloedig Zaad voor 't volgend Jaar, opgevallen was. Dan dit plaatslyk onheil weerde geen algemeenen zegen: —— Deeze ook elders genooten, deedt het Verbod des Uitvoers, waar het op zekeren tyd bepaald was, ophouden en

en waar men het, tot wederzeggens toe, hadt vastgeſteld, door Vrygeeving intrekken. LXXXIII BOEK.

Doch vonden de Algemeene Staaten goed, om het Plakaat, in den voorleden Jaare gegeeven, tegen de verkoopingen van Graanen op tyd, of de zogenaamde Optie-partyen, (*) dewyl men 'er gevolgen uit trok, ſtrydig met de welvaard des Graanhandels, 't zelve nader te verklaaren; verbiedende, dat iemand voor zich zelven, of voor zyne Meeſters, zich zou vervorderen, *Premien* te geeven of te trekken, om eenige Graanen, op zekeren tyd, te moeten leveren, of te moeten ontvangen. (†) 1757. Het Plakaat, wegens de Optie-partyen, opgehelderd.

Niet weinig Staatsbeleids was 'er noodig geweest, om, in den Oorlog tusſchen *Frankryk* en *Engeland* ontſtooken, eene den Lande hoogstheilzaame Onzydigheid vast te ſtellen, en te onderhouden. (§) De Staatzorg moest op nieuw ontwaaken, by het ontſtaan van een anderen Oorlog, tusſchen twee groote *Duitſche Mogenheden*, „welks uitgeſtrektheid zo min als de „ uitſlag te berekenen was; doch niet kon „ nalaaten welgegronde en regtmaatige be„ kommernisſen te verwekken, by allen, „ die De Oorlog in het *Duitſche Ryk* wekt nieuwe Staatsbekommernisſen.

(*) Zie hier boven. bl. 287.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 393.

(§) Zie hier boven, bl. 252.

LXXXIII BOEK. 1757.

„ die door hunne Nabuurſchap, daar in „ belang hadden." Dus ſpraaken 's Landsvaders in de Uitſchryving van den gewoonen Dank-Vast-en Bededag deezes Jaars; en de Staaten van *Friesland* gaven deeze hunné bekommernisſen breedſpraakig te kennen, in de Uitſchryvings brief tot den gewoonen Jaarlykſchen Landdag. — Toen naamlyk, in den voorleden Jaare, het Oorlogsvuur tusſchen den Koning van *Pruisſen*, die met den Koning van *Groot-Brittanje* een Verdrag hadt aangegaan, en de Koningin van *Hongarye* en *Bohemen*, Gemalin des *Roomsch* Keizers, ſmeulde, vormden de Hoven van *Weenen*, *Verſailles*, *Petersburg* en *Dresden* een Bondgenootſchap tegen dien Monarch, die, in gevolge daar van, met het afloopen van Oogstmaand, in *Saxen* viel, aan 't hoofd eens talryken Legers, waar hy, met zyne zegevierende Krygsbenden, de Winterlegering nam, en dat Keurvorſtendom als een overwonnen Land behandelde. Deeze inval baarde in het *Duitſche Ryk* verſchillende gevoelens; de meeſte Vorſten van 't zelve oordeelden, met den Keizer, dien Inval geheel ſtrydig tegen de Wetten en de vrye Geſteltenis des Ryks: de Koning van *Frankryk* was, volgens de vaſtſtellingen des Vredeverdrags van *Westphalen*, onder anderen Verzekeraar geworden van die vrye Ryksgeſteltenisſe. In gevolge hier van beſloot die Vorst een Leger langs den *Neder-Rhyn* te verzamelen.

Het

Het byeenbrengen van Krygsvolk op onze Grenzen, kon ongerustheid veroorzaaken by de *Nederlanders*, die de Onzydigheid tusschen *Frankryk* en *Engeland* onbelsd hadden: om deeze weg te neemen, vervoegde zich de *Fransche* Afgezant D'AFFRY, op den acht en twintigsten van Sprokkelmaand, by Hunne Hoog Mogenden, met een Vertoog, te verstaan geevende, dat zyn Koning, uit hoofde der aangegaane Verbintenissen met de Keizerin Koningin, en als Verzekeraar van den *Westphaalschen* Vrede, op verzoek van verscheide Staaten des Keizerryks, ten oogmerke hadt, langs den *Neder-Rhyn*, een Leger te verzamelen min of meer sterk naar gelange, de omstandigheden zyner Bondgenooten zouden vorderen. Deeze Krygsmagt zou tusschen den *Rhyn* en de *Maas*, op de hoogte van *Dusseldorp* zich legeren; en alle mogelyke zorge draagen, om geen de minste reden van klagten aan eenige Mogenheid, en voornaamlyk niet aan de Algemeene Staaten, te geeven. De Koning, op de onschendbaare Getrouwheid van Hunne Hoog Mogenden, raakende de beloofde Onzydigheid, vertrouwende, zou, van zynen kant, volharden, om, by alle gelegenheden, de doorslaandste blyken aan den dag te leggen, van het weezenlyk belang, 't welk hy in hunnen voorspoed nam. 's Konings Krygsvolk, wel verre van iets te bestaan, 't geen de minste ongerustheid by hun kon verwekken, zou te hunner Verdeediging gebruikt worden,

De *Fransche* Afgezant stelt de Staaten gerust, wegens een Leger op de grenzen.

LXXXIII BOEK. 1757.

indien men, uit haat, over de gekoozene Onzydigheid, de Rust, Vryheid of Koophandel der *Nederlanderen* wilde ſtooren. Zeer gaarne zou de Koning aan de Staaten de verdere Beſluiten, noodig in deezen te neemen, toevertrouwen. Hun verzoekende dat zy geen agt zouden ſlaan op de valſche tydingen, waar mede men hun zou tragten te misleiden. — De Afgezant overhandigde dit Vertoog, met de ſterkſte verzekeringen van het voorneemen zyner Majeſteit, om de magt hem door GOD gegeeven regtmaatig en grootmoedig te gebruiken, om onderdrukking voor te komen, en de onderdrukten aan dezelve te onttrekken.

Verzoekt doortocht voor Krygstuig door *Namen* en *Maaſtricht*.

Wanneer het Leger zyner Allerchristlyke Majeſteit, overeenkomſtig met de gemelde niets dan vriendſchap ademende Aankondiging, in Grasmaand op marsch zou gaan, verzogt dezelfde Afgezant by den Staat vryen Doortocht voor het Krygstuig tot dit Leger behoorende, door de Steden *Namen* en *Maaſtricht*, als ten deele onder de Barriere Steden, en ten deele onder het Grondgebied van den Staat begreepen. Hunne Hoog Mogenden betuigden bereid te weezen, om door *Namen* den verzogten Doortocht te vergunnen, zo ras zy kundſchap hadden van de toeſtemming der Keizerinne, als Souveraine van dit Gewest. Deeze kwam ſchielyk, en was het verzoek, wat dit gedeelte betrof, toegeſtaan; doch wat *Maaſtricht* belangde, gaven Hunne Hoog Mogenden te kennen,

hoe

ling te *Aken*, in den Jaare MDCCXLVIII. „ Alle dingen in *America* zouden gebragt „ worden, op dien voet op welken zy wa- „ ren, of behoorden te weezen, vóór den „ tegenwoordigen Oorlog." (*) Hoogst onvoorzigtig was het gehandeld een Volk, 't welk ten Staatsregel hadt, *om door meerderheid van Rykdom tot meerderheid van Magt te geraaken*, zo veel aanleidings te geeven tot het daadlyk volvoeren dier grondſtellinge. LXXXIII. BOEK. 1756.

Nauwlyks beſcheen de Vredezon het gelaat van *Europa* of de ſtoffe tot nieuwe Oorlogswolken, verzamelde zich in *America*, om eerlang, uit dat Werelddeel, in het onze over te dryven. De *Engelſchen* begonnen gewapenderhand de zaaken in *America* „ te brengen op dien voet als zy „ oordeelden dat ze behoorden te wee- „ zen." Zo veelvuldig als vergeefsch waren de klagten, van het *Franſche* Hof over dit beſtaan, hoe meer LODEWYK DE XV. den Vrede zogt te bewaaren; dewyl een uitgeputte Schatkist, met een zeer groote ſchuld belaaden, en een bykans geheel vernielde Zeemagt, zulks vorderden, hoe meer men in *Engeland* naar den Oorlog haakte. In veele openbaare geſchriften van deezen tyd, ſtelde men voor, dat het vermeeſteren der *Franſche* Volk- Vyandlykheden in *America*.

plan-

(*) ROUSSET *Recueil. Tom.* XX. 189. WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* XX. bl. 248.

LXXXIII BOEK. 1757.

In het antwoord, op dit herhaald verzoek, erkenden de Algemeene Staaten, dat de verlegenheid, in welke zy zich ten opzigte van de Oorlogende Partyen bevonden, hun dien ſtap hadt doen neemen; dat het onderſcheid tuſſchen den verleenden Doortocht aan de twee gemelde Mogenheden, en den verzogten van zyne Majeſteit, waar tegen de Afgezant des Konings van *Groot-Brittanje* een Vertoog hadt ingeleverd, hun daar toe bewoogen hadt; het niet onbeproefd willende laaten, om langs den weg van overreeding, te tragten eene toeſtemming te vermyden, dien Vorſt zo onaangenaam; doch dat zy thans in dien Doortocht bewilligden, en het noodige, daar toe behoorende, zouden beſchikken.

Klagten over het ſchenden des Grondgebieds door *Frankryk*, krygen gehoor.

Eenig *Franſch* Krygsvolk, ter gelegenheid van het verzamelen en trekken, niet verre van het Grondgebied deezes Gemeenebests, hadt Staatenbodem betreeden; dit wekte regtmaatige klagten, beantwoord met eene betuiging, dat zy door onvoorziene toevallen, zich in de noodzaaklykheid bevonden hadden om, over een ſmalle ſtreek Lands, tot der Staaten Grondgebied behoorende, heen te trekken; terwyl de *Franſche* Afgezant, uit naam zyns Konings, verzekerde, dat de voorgaande bevelen vernieuwd waren, en de Generaal van zyn Leger de grootſte oplettenheid zou gebruiken, om ze ſtipt uit te voeren. (*)

Met

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 236. 237. 311. 313. 395.

Met leede oogen zag *Engeland*, alles wat eenigzins ter begunſtiging van *Frankryk* kon ſtrekken. De Afgezant YORKE bleef niet in gebreke, om 'er zich tegen aan te kanten; doch, wanneer in Hooimaand de Koning van *Frankryk*, met de Keizerin Koningin overeenkwam, om *Franſche* Bezetting in *Ooſtende* en *Nieuwpoort* te brengen, ontſtak zyn drift op 't hevigſte, en liet zich op den acht en twintigſten van Slachtmaand, in deezer voegen hooren. „ In de hachlyke omſtandigheden, „ waar in *Europa*, geduurende den loop „ van dit Jaar, zich heeft bevonden, door „ eene aaneenſchakeling van zo veele maat„ regelen, geſchikt om deszelfs vryheid „ geheel en al om te keeren, heeft de Ko„ ning zich ten minſten gevleid, dat, in „ aanmerking van een zo gemaatigd Ge„ drag van uwe Hoog Mogenden, de Ho„ ven van *Weenen* en *Verſailles*, aan hun „ wel zouden hebben medegedeeld de ver„ anderingen, welke zy hebben kunnen „ goedvinden in de *Ooſtenrykſche Neder„ landen*, te maaken. —— Het is, der„ halven, niet dan met de uiterſte verwon„ dering, dat de Koning vernomen heeft, „ hoe, niet alleen zonder eenige Waar„ ſchuwing het Hof van *Weenen* goed„ gevonden, heeft de Steden *Ooſtende* en „ *Nieuwpoort* in handen van *Franſche* Troe„ pen te ſtellen, en de zyne daar uit te „ trekken, met Geſchut en Krygsbehoef„ ten; maar ook *Frankryk* voortgaat, een „ ontzaglyk aantal van dezelve derwaards „ te

LXXXIII BOEK. 1757.

YORKE klaagt over het leggen van *Franſche* Bezetting in *Ooſtende* en *Nieuwpoort*.

LXXXIII BOEK. 1757.

„ te zenden. —— Wel is waar, dat „ men, omtrent het gedrag van het *Weenerr* Hof, ten aanziene van zyne Majeſteit zo onverdiend als ongewoon, zich „ niet dan zeer moeilyk in gepaste uitdrukkingen kan verklaaren; doch met welke „ ſchoonſchynende voorwendzelen men „ ook getragt heeft, aan 't zelve omtrent „ *Engeland* een glimp te geeven, zo „ meent men, egter, dat zich zulks zo verre „ niet kan uitſtrekken, om daar door, met „ *Frankryks* gemeene toeſtemminge, de „ allerheiligſte Verbintenisſen tusſchen het „ zelve en uwe Hoog Mogenden te verbreeken. —— De Koning heeft nooit „ getwyfeld, of uwe Hoog Mogenden „ zouden aan die twee zo onlangs vereenigde Hoven, de gepaste Vertoogen „ doen, om de onregtmaatigheid van zulk „ eene handelwyze aan te toonen, en het „ gevaar, 't geen daar uit voor het toekomende ſtaat gebooren te worden. Uwe „ Hoog Mogenden zullen ook zeker hebben aangemerkt, dat hun ſtilzwygen „ omtrent den eerſten ſtap, hun heeft aangemoedigd tot de onderneeming van andere. En wie zal zeggen, waar zy nog „ zullen ophouden? In den beginne heeft „ men voorgewend, Troepen noodig te „ hebben, tot den Oorlog, die ontſtooken was in het *Duitſche Ryk*, en de „ noodzaaklykheid, om die twee Plaatzen „ van zo veel aanbelangs te bewaaren; en „ eindelyk het ingebeelde gevaar voor *Engeland*. Maar, Hoog Mogende Heeren,

„ het

„ het is al te klaar, dat de twee Mogenhe- LXXXIII
„ den, welken die onderlinge ſchikkingen BOEK.
„ hebben gemaakt, eenen geheel anderen ——
„ toeleg, en iets nieuws beſlooten hebben, 1757.
„ omtrent dat Land, het welk de Nabuu-
„ ren ten uiterſten moet verlegen maa-
„ ken. —— De laatſte Verzoeken aan
„ uwe Hoog Mogenden gedaan, om Door-
„ tocht voor eene groote menigte Krygs-
„ behoeften door de Plaatzen van de Bar-
„ riere, naar *Nieuwpoort* en *Ooſtende*, heb-
„ ben niet anders dan de ernſtigſte aandagt
„ van den Koning kunnen opwekken. De
„ opregte Vriendſchap en het gelyk Be-
„ lang van beide Landen vordert, dat men
„ hier omtrent niet langer ſtilzwyge, op
„ dat zulks, in 't vervolg, niet aangemerkt
„ worde als eene ſtilzwygende Toeſtem-
„ ming, en Verlaating van al ons Regt. —
„ De Koning gebiedt my dan, uwe Hoog
„ Mogenden te herinneren, het dubbel
„ Regt, dat de Zee Mogendheden verkree-
„ gen hebben, om de *Ooſtenrykſche Neder-*
„ *landen* te doen blyven, in handen van het
„ Huis van *Ooſtenryk*, en dat, zon-
„ der derzelver toeſtemming, het in de
„ magt niet ſtaat van anderen, hier om-
„ trent de allerminſte veranderingen te
„ maaken; ten ware die nieuwe Bondge-
„ nooten beſlooten hadden, alle voorige
„ Verbintenisſen ter zyde te ſtellen, en
„ over alles, wat dienen kan tot hun ei-
„ gen Belang, te beſchikken.

Naa het XIV. Artykel van het *Utrechts* Vredesverdrag in het II. van het

Trac-

LXXXIII BOEK. 1757.

Tractaat der Barriere aangehaald te hebben, gaat hy voort. „ Het enkel leezen van „ die twee Artykelen, is genoeg om kragt „ by te zetten aan 't geen ik uw Hoog „ Mogenden onder het oog breng; en „ welke voorwendzels de Hoven van *Weenen* en *Verſailles*, ook zullen kunnen „ uitdenken, om de verbreeking van die „ twee Tractaaten te bewimpelen, zullen „ dezelve daar om niet te minder klaar „ blyven; zo lang die twee Hoven niet „ kunnen bewyzen, dat de Steden *Oostende* en *Nieuwpoort*, niet werklyk in de „ Magt van *Frankryk* zyn. —— Is hun „ voorneemen regtvaardig en heeft het „ tot zyn grondſlag hunne Verbintenis, „ dan zullen zy geene zwaarigheid maaken, uwe Hoog Mogenden deswegen „ gerust te ſtellen, met zich openlyk te „ verklaaren aan den Nabuur, zo gerust „ als vredelievend, en met gewiſſe blyken te geeven, van hun voorneemen „ om de Verbintenisſen dier twee Tractaaten, met betrekking tot de *Neederlanden*, te vervullen. De Koning heeft „ zo groot een Vertrouwen, op het verlicht Oordeel, de Voorzigtigheid en „ Vriendſchap van uwe Hoog Mogenden, „ dat Hy niet twyfelt of zy zullen de gepaste maatregelen neemen, om klaar te „ zien in eene zaak van zo veel aanbelangs, en met onderlinge overeenſtemming met den Koning waaken, omtrent „ het noodlot van een Land, waar van de „ gelegenheid en onafhangelykheid, nu

„ meer

„ meer dan eene Eeuw zyn aangemerkt LXXXIII
„ als het voornaamſte ſteunzel van onze BOEK
„ Vryheid en Koophandel."

De Graaf D'AFFRY hadt zich, benevens den Baron van REISCHACH, toen zyn Hof met dat van *Weenen* de ſchikking, omtrent het bezetten van *Ooſtende* en *Nieuwpoort*, maakte, in de Aanſpraak van YORKE als een zo ſchreeuwend en bondbreukig bedryf afgeſchilderd, by den Voorzitter van Hunne Hoog Mogenden vervoegd, en verklaard, dat de Keizerin Koningin, zich in de volſtrekte noodzaaklykheid bevindende, om al haare Krygsmagt aan te wenden tot verdeediging van haare Erflanden in *Duitſchland*, verpligt geweest was uit *Ooſtende* en *Nieuwpoort* haar Krygsvolk te ligten; dat 'er reden te over zich op deeden, om in de beveiliging dier twee Plaatzen te voorzien: dewyl *Engeland* duidelyk een toeleg hadt, om dezelve te bemagtigen: Oorlogſchepen en Fregatten blokkeerden reeds de Haven van *Ooſtende*; dat, in deeze omſtandigheden, de Keizerin Koningin zich by den Koning van *Frankryk* vervoegd hadt, als den naastgelegen Bondgenoot, om haar Krygsvolk te verſchaffen tot Bezetting dier Plaatzen, voor zo lang zy zulks noodig zouden oordeelen voor hun wederzyds belang; dat die Vorſtin aan zich behouden hadt, de vrye en volkomene oefening van alle Regten van Eigendom en Souverainiteit, zo wel als de Bediening van het Regt, de Ontvangſt der Inkomſten en Belastingen

1757. Verklaaringen van het *Weener* en *Franſche* Hof over dit ſtuk.

en

LXXXIII BOEK. 1757.

en zelfs de Beſchikking over alle Krygsbehoeften; dat de Graaf DE LA MOTHE D'HUGUES, Bevelhebber van 's Konings Krygsmagt in de Steden, den Eed aan de Keizerin Koningin, in handen van den Graave van COBENTZEL hadt afgelegd; dat, eindelyk de Vriendſchap dier beide Mogenheden eene zekere waarborg was, om de volmaakſte Verſtandhouding met het Gemeenebest te doen volduuren, en om te beletten, dat deeze gemaakte ſchikking aan dezelve geen het minſte nadeel mogt toebrengen, of de minſte ongerustheid veroorzaaken. De *Franſche* Bezettingen aldaar zouden niet alleen bevel hebben, om den Koophandel en Scheepvaard des Gemeenebests te begunſtigen, maar zo wel als al de magt des Konings geſchikt worden, tot verdeediginge der *Vereenigde Gewesten*. indien de Vyanden der gemeene ruste, uit haat, opgevat over de Verbintenis die Hunne Hoog Mogenden met den Koning van *Frankryk* hadden aangegaan, om eene ſtipte Onzydigheid te bewaaren, het wilden toe leggen op de Vryheid of op de Rust der Republiek. (*)

De Zeeroovers der *Engelſchen* gaan den ouden gang.

Overeenkomſtig met die Verklaaring was 'er, toen de *Engelſche* Afgezant YORKE, met bovengemelde Aanſpraak zich by hunne

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 1071. De Verklaaring der Afgezanten van de Hoven van *Weenen* en *Verſailles*. was gedaan op den 18 van Hooimaand. *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 40.

de Hoog Mogenden vervoegde, niets ge- LXXXIII
beurd, 't welk eenige onrust of kommer BOEK.
baarde, wegens dit invoeren der *Fransche* ——
Krygsbenden: maar hadt men allen grond 1757.
om ten hoogsten te onvrede te zyn, wegens het zo zeer op de goede Trouw en Verbintenissen stoffende *Engelsche* Hof; daar de belemmeringen van onze Scheepvaard en Handel, hoe zeer door Tractaaten gewettigd, op den ouden, of een ilimmer, voet voortgingen. Het liet zich aanzien, of de gedaane klagten, en de verleende Convoyen, iets ter weeringe der Zeegeweldenaryen betekenden, daar ze in den Winter en het Voorjaar, min veelvuldig gepleegd werden, dan den voorleden Zomer; doch wanneer de Zeevaard op het drukste was, behelsden de Nieuwspapieren lysten van mishandelingen en rooveryen, die in gewelddaadigheid de voorgaande overtroffen, schoon de Schippers zich, volgens het vernieuwd bevel der Admiraliteiten, van behoorelyke Zeebrieven voorzien, en het regt der Bescherminge daar door verkreegen hadden: ja ging de moedwil der Zeeschuimeren zo verre, dat zy eenen Schipper te *Rotterdam* t' huis hoorende, onder andere Papieren, ook van zyn *Turksche* Pas beroofden; welke euvelmoed hem in de ongelegenheid bragt, van door een *Tetuaansche* Kaper bemagtigd en opgebragt te worden. Men mogt, om dit wangedrag te vergoelyken, deeze en dergelyke schreeuwende mishandelingen toeschryven aan Roofschepen, die geen be-

LXXXIII BOEK. 1757.

hoorelyke borgen, in gevalle van wanbedryf, kunnende ſtellen, ook geene Commisſie konden krygen, en als Vrybuiters op roof uitvoeren, hun naam verborgen, en aflieten geweld te pleegen, als een Konings Oorlogſchip of Commisſievaarder hun overviel, gewettigde Kaapers maakten 'er zich niet min aan ſchuldig, en billykten de klagten thans by herhalinge uitſtort.

Verbeurdverklaaringe der Schepen.

Wy kunnen, zonder verveelend te worden, door de gelykſoortigheid der gevallen, alle die Zeerooveryen niet boeken; doch moeten met eenige onderſcheiding gewaagen van twee *Frieſche* Schepen, aangetast door twee Kaapers van *Kork* in *Ierland:* één deezer overweldigde ze beide, en bragt ze in gemelde Haven op. De Schippers en Eigenaars ſtelden de noodige Verklaaringen en Getuigenisſen in handen van hunne Hoog Mogenden, met een Verzoekſchrift tot het bewerken van een kost en ſchadeloos ontſlag deezer Schepen, om 't welk te onderſteunen, zy zich ook by de Gouvernante vervoegden. Ter Vergaderinge van Hunne Hoog Mogenden vondt, het zelve een gunſtig onthaal, en beſlooten zy 't zelve te zenden aan den Heer HOP, en 'er een Affchrift van te geeven aan den Heer YORKE. Niet tegenſtaande allen gemaakten ſpoed, om de Brieven van Voorſchryvinge na *Engeland* af te zenden, ten einde zy daar mogten weezen, eer de uitſpraak van het Hof ter Admiraliteit geſchiedde, kwamen zy eerst in

in handen der belanghebbenden, toen de Vonnisſen van Verbeurtverklaaring reeds geveld waren; en de Laading van het eene Schip, zonder dat de Schipper eenige de minſte Vragt, Onkosten of Legdagen zou ontvangen, aan den Kaaper was toegeweezen, en het andere, nevens de Laading, geheel aan de Kaapers verbeurd verklaard. De Gevolmagtigde deezer Schipperen, te *Kork*, deedt terſtond Appel aantekenen aan 's Konings Raad te *Londen*, by eenen Brieve aan den Heer HOP kennis geevende, van het geval en toedragt deezer zaake, waar in men, noch op de egtſte Zeebrieven, noch op de Traktaaten gelet hadt, hy hoopte dat dezelve in *Engeland*, op eene andere wyze dan in *Ierland* zou behandeld worden; te meer dewyl 'er gezegd werd, 't geen hy op goeden grond geloofde waarheid te weezen, dat één van de Gelastigden ter Admiraliteit van *Kork*, die de Ondervraagingen der Schipperen bygewoond, en de Verklaaringen aan 't Hof ter Admiraliteit te *Dublin* mede getekend hadt, een voornaam Medereeder in deeze Kaapers was: het byzonder belang van deezen Man, vreesde hy, hadt, zo te *Kork* als te *Dublin*, de meeſte ſchade aan de zaak der Schipperen toegebragt.

LXXXIII BOEK. 1757.

Andermaal gingen de Belanghebbenden de Algemeene Staaten met een Verzoekſchrift aan, zich wegens de geſtreeke Vonnisſen beklaagende, met bede, dat zy hunne regtvaardige zaak zich op de best mo-

LXXXIII BOEK. 1757.

gelyke wyze geliefden aan te trekken. Zy vaardigden Brieven van Voorſchryvinge aan den Heere HOP af. Het gedaane Appel was te *Dublin*, wegens 't eene Schip, wel aangenomen; doch ten aanziene van het andere geweigerd: dewyl men door het te ruggeeven van 't zelve, oordeelde aan de Uitſpraak de kragt van een Slotvonnis gegeeven te hebben; althans het zou niet kunnen geſchieden, zonder borgſtelling van eenige honderden Ponden Sterling, als men het Geding te *Londen* verloor; doch berigtte de Gevolmagtigde der *Frieſche* Schipperen te *Kork*, dat het onderzoek van de Uitſpraak in *Ierland* gedaan, zonder Appel, zou kunnen geſchieden, indien de Staatsdienaar van Hunne Hoog Mogenden te *Londen* zulks eiſchte. Deeze werd hier toe, door de Reedery, op 't hartlykst verzogt.

Vertoogen en Klagten deswegen ten *Engelſchen* Hove gedaan.

Een ganſche reeks van Schepen, bevondt zich in dezelfde of ſoortgelyke omſtandigheden, als de twee gemelde, die ten ſtaal der behandelinge kunnen dienen. De Staaten van *Holland*, verſcheide overleggingen gehouden hebbende, over het berooven, mishandelen, opbrengen, en prysverklaaren der ſchepen van de Ingezetenen deezer Landen, werden in Slachtmaand te raade de zaak ter Algemeene Staatsvergaderinge daar heen te wenden, dat de Heer HOP last kreeg, om deswegen ten Hove van *Groot-Brittanje*, de nadruklykſte Vertoogen en Klagten te doen, en de onregtmaatigheid dier handelingen, op 't klem-

klemmendst, voor te draagen. Ten grond- LXXXIII
ſlage hier van diende, een Verſlag van BOEK.
eenige der voornaamſte Klagten aan Hun- ——
ne Hoog Mogenden, zedert Oogstmaand 1757.
des voorleden Jaars, gedaan over het opbrengen der *Hollandſche* Schepen, door de Oorlogſchepen van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit, en de *Engelſche* Kaaperen en Commisſievaarderen, als mede de Geweldenaaryen en Beroovingen door deezen, zo in *Europa*, als in *America*, gepleegd, ſtrydig met de Tractaaten, tuſſchen dien Koning en deezen Staat. Men mag dit verſlag een zwart Register van Volksregtſchennisſen en Bondverbreekingen noemen: 't gaf den Staaten het hoogſte regt tot een allerernſtigst Beſluit, om die klagten onder 't oog van zyn *Groot-Brittanniſche* Majeſteit te brengen, en den buiten gewoonen Afgezant te *Londen*, een Last te geeven, welks voornaamſte inhoud hier op neder kwam.

In de eerſte plaats moest hy, uit naam van Hunne Hoog Mogenden, zich beklaagen, over het opbrengen en aanhouden van Schepen met Scheepsmateriaalen belaaden; met vertooning van de duidelyke Letter der Tractaaten, volgens welke de *Scheepsmateriaalen*, voor *vrye Goederen* verklaard waren; en, zonder de minſte dubbelzinnigheid, bedongen was, *dat alles, wat gelaaden zou zyn in Schepen, aan Ingezetenen van den Staat toebehoorende, vry en vrank zoude gehouden worden, of ſchoon de geheele Laading, of een gedeelte*

LXXXIII BOEK. 1757.

van dezelve Laading, den Vyanden van zyne Koninglyke Majeſteit in vollen eigendom behoorde. Dat Hunne Hoog Mogenden, van tyd tot tyd, hadden blootgelegd de onverdraagelyke geweldenaaryen aan de Schepen van deezen Staat gepleegd; doch daar op geen ander antwoord gekreegen, dan het zeer algemeene en onvoldoende, *dat men Armateurs niet wilde protegeeren; alzo men wel wist, dat dezelve veele Inſolentien en Vexatien pleegden.* Met zulk eene betuiging, vondt men zich geenzins geholpen, het behelsde niets, dan eenige zeer algemeene aanmerkingen, en redeneeringen, of geheel vreemd van het onderwerp der gedaane Klagten, of die toegepast zynde, te veel zouden bewyzen. Op het betoog, dat het neemen der Schepen, het losſen, en aanhouden der Laadingen niet overeengebragt kon worden, met de Tractaaten, hadt men niets ter wereld aangemerkt.

Wel ſcheen men in aanmerking genomen te hebben, dat de Neemers dier Schepen, in 't verkeerde begrip geſtaan hadden, „ dat Hunne Hoog Mogenden niet zouden „ hebben voldaan, aan derzelver Verbind„ tenisſen, volgens de Tractaaten, en dat „ daarenboven de Staat en deszelfs Inge„ zetenen, zich niet door het aanhouden „ der Scheepsmateriaalen beledigd zouden „ kunnen oordeelen; vermids zyne Ko„ ninglyke Majeſteit, uit eene zonderlin„ ge goedheid, de Betaaling dier Materi„ aalen hadt doen aanbieden." Dan de

Ko-

Koning zelve hadt dit misbegrip afgekeurd en verklaard, dat het Tractaat van den Jaare MDCLXXIV nog beſtondt en 'er aan behoorde voldaan te worden. LXXXII BOEK. 1757.

Dat Hunne Hoog Mogenden niet anders vroegen, dan de Onderhouding van dit Tractaat, dat zy niemand, daar mede ſtrydig handelende, eenige beſcherming zouden verleenen; doch niet konden berusten in de Overneeming der Scheepsmateriaalen: dewyl Koopmanſchappen, by Tractaaten, voor *vrye Goederen* verklaard, in zekere omſtandigheden geene *Onvrye* konden worden. *Convenientie* was wel het Rigtſnoer, volgens 't welk men Volksverbintenisſen maakte; maar deeze tot een Uitlegregel der Verbintenisſen te neemen, vernietigde het oogmerk der Tractaaten van Handel zelve, alleen ſtrekkende om de wederzydſche belangen te bepaalen, en aan de Onderdaanen of Ingezetenen een regel te geeven, naar welken zy zich met gerustheid in hun Vaard en Handel konden gedraagen. —— Zy eischten dat den Ingezetenen regt mogt gedaan worden, volgens de Letter des erkenden Tractaats, 't welk geenzins, door het Secreet Artykel eens vroegeren van dat zelfde Jaar, gelyk Lord HOLDERNESSE hadt zoeken te beweeren, in zulker voege moeſten verklaard worden, „ dat men de *Scheepsmateriaalen*, met goed regt, voor *Onvrye* Goederen kon houden:" de ſtrydigheid tuſſchen dat Artykel met het Vierde van 't

LXXXIII BOEK. 1757.

bewuste Tractaat, liep volſtrekt in 't ont beſtaanbaare.

Over het onderſcheid tuſſchen het oogmerk, om een zeker gedeelte, van een Kust of eene Vloot, binnen eene Haven te blokkeeren, en een Kust of Haven met de daad geblokkeerd te houden; als mede over den hun zeer bedenkelyk voorkomenden Regel, „ dat het van de Omſtandigheden der oorlogende Mogenheden zou „ afhangen, wanneer men eene Plaats ge„ blokkerd zou agten," zouden zy zich niet uitlaaten: dewyl zulks niets gemeens hadt met de gedaane Klagten en Vertoogen, geenzins daar op gegrond, dat 'er Schepen der Ingezetenen van deezen Staat genomen waren, onder voorwendzel, van beſtemd geweest te zyn, na eene geblokkeerde Plaats of Haven; doch alleen daar over liepen, dat men *Hollandſche* Schepen „met Scheepsmateriaalen en „ andere by de Letter der Tractaaten vry „ verklaarde Goederen, hadt doen opbrengen en aanhouden."

Dat Hunne Hoog Mogenden geene zwaarigheid maakten, in gereedlyk toe te ſtemmen, dat alle Verbintenisſen, ſchoon op verſchillende tyden gemaakt, de Aangaanders van dezelven te wederzyden even zeer verpligtten; doch konden zy de reden niet bedenken, „ waarom de Repu„ bliek, in deeze tydsomſtandigheden, „ minder het Uitvoeren des Tractaats van „ MDCLXXIV van zyne Koninglyke Maje„ ſteit zou hebben behooren te vraagen, „ dan

„ dan in andere tyden : immers vergde LXXXIII
„ men niets meerder, dan waar toe men, BOEK.
„ volgens de klaare Letter der Verbinte- ——
„ nissen geregtigd was." —— De in- 1757.
geleverde Klagten konden, derhalven, geen *Misverstand* genoemd worden, en betroffen daadlyke Overtreedingen der Verbonden, waar over men zich met goed regt mogt beklaagen, en met gegronde redenen voldoening verzoeken, gelyk zy nog bleeven doen.

Thans moesten zy 'er nog byvoegen, dat het niet gebleeven was, by het opbrengen der Schepen, met Scheepsmateriaalen geladen; maar dat men genoegzaam alles opbragt en aanhieldt, 't geen uit eenige *Fransche* Haven kwam of ging; dat zulks zich uitstrekte tot *Hollandsche* Schepen naar *Spaansche*, of andere onzydige Havens bestemd, die, onder allerlei voorwendzelen, dit lot ondergingen; dat zy, zo in *Europa* als in *Amerika*, geen Schip ongemoeid lieten, op de ongehoordste wyze, alle *Hollandsche* Schepen, hun ontmoetende, plunderden, de Laadingen beroofden, het Scheepsvolk mishandelden. Tegen al het welk geene herhaalde klagten hadden mogen baaten.

Een nevensgaand Geschrift, stelde dit alles in klaaren dag. — Dat Hunne Hoog Mogenden, inmiddels, gaarne erkenden, hoe nu en dan eenige van de opgebragte Schepen, door het Geregtshof van de Admiraliteit werden ontslaagen; doch dat men altoos scheen een reden te kunnen vinden,

LXXXIII BOEK. 1757.

om de Kaapers van de kosten te bevryden; en men nimmer hoorde, dat 'er eenigzins agt geslaagen werd, op de geweldaadige handelwyzen der Kaaperen, die doorgaans, op eigen gezag, tegen de uitdruklyke Letter der Tractaaten, de Luiken openbraaken, de Koopmansgoederen weg roofden, eer zy de Schepen opbragten, of in Regtsgedingen betrokken. — De gestreeke Vonnisen van het Admiraliteits Hof, de Schippers tot de kosten van 't Geding veroordeelende, moedigde zulks de Kaapers aan om alles, wat hun voorkwam, op te brengen. En was het op zich zelven zeer onbillyk, dat de Schippers der opgebragte Schepen, ingevalle 'er geene duidlyk spreekende blyken waren van vermoeden, dat zy Contrabande Goederen gelaaden, of zich met den Vlag van den Staat gemaskerd hadden, eenige kosten van de Regtsgedingen moesten draagen: dewyl de Deelhebbers in die Schepen reeds, door het vertraagen der Reize, het bederf der Goederen, en de meerdere kosten van het Scheepsvolk, zeer groote schade leden, en dikwyls door het Ontslag der opgebragte Goederen, in erger staat geraakten, dan wanneer men dezelve zou hebben kunnen verbeurd verklaaren: vermids de kosten der Regtsgedingen menigwerf hooger liepen, dan de geheele waarde der opgebragte Goederen zou bedraagen. In 't kort, dat men schier zodanig handelde, als of 'er geene Verbintenisen tusschen zyne Koninglyke Majesteit en deezen

zen Staat beſtonden, en men regt hadt om den Ingezetenen van den Staat allen Handel en Vaard op en uit de *Franſche* Havenen te beletten. Dat Hunne Hoog Mogenden, die behandelingen niet konden aanmerken, als overeenkomende met het oogmerk des Konings, die zo dikwyls zyne goede geneigdheid voor den Staat betuigd, en nog in dit Jaar, by monde van den Heer YORKE, „ verzekerd hadt, dat „ hy altoos bereidwillig zou gevonden „ worden, om de Republiek te bewaaren „ by haare Vryheid, Godsdienst, en Koop„ handel." Zy hielden aan, om daadlyke bewyzen hier van, en voldoening op de gedaane klagten; op het kost en ſchadeloos Ontſlag, van alle Schepen, op eene onwettige wyze tegen de Tractaaten aangehouden; op het verleenen van eene volkomene gerustheid, voor den Vaard en Handel hunner Ingezetenen, en het handhaaven derzelven by 't genot der Tractaaten. Betuigende laatstlyk dat zy zulke kragtdaadige voorzieningen zouden beraamen, als, in 't vervolg, de *Hollandſche* Schepen konden beveiligen tegen de Gewelddaadigheden der Kaaperen, en derzelver duldelooze Plaageryen. (*)

LXXXIII BOEK. 1757.

Hoe veel men ook van zulk een ernſtigen Voordragt mogt hoopen, hadt de vrees, dat 'er niets van zou komen, op de

Derzelver vrugtloosheid.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 357. 421. 494. 628. 648. 674. 764. 887. 995. 1009.

LXXXIII BOEK. 1757.

de vrugtloosheid der voorheen geſtorte klagten gegrond, de overhand, en ons Geſchiedblad zal, in een volgend Jaar, ontvouwen, dat dezelve geen baat toebragt aan de onderdrukte Zeevaardye; die, ondanks 'er eenige Schepen in dienst geſteld en de Convoyen bepaald waren, de noodige beſcherming derfde.

Franſche Kaaperyen.

Niet geheel vry van mishandelingen der *Franſche* Kaaperen bleeven onze Schepen; doch deeze waren zeer zeldzaam, en liepen niet tot het dulzinnig uiterſte van de *Engelſche* Rooveryen: meermaalen hadden onze Schippers alle reden, om de heuschheid der *Franſchen*, in gevalle van ontmoetinge, te roemen.

Vrede met de *Algerynen* geſlooten.

Terwyl de Staat zo veel leeds moest verduuren, en zo veel nadeels lyden in hunne Koophandel, door de ſchandelyke en ſteeds aanhoudende Zeerooveryen der Engelſche Kapers, hadt de Oorlog met de *Algerynen*, zeer weinig ramps aan de Zeevaard berokkend. Oorlogen te Land, gaven hun, van den beginne, tot het laatst verſtreeken Najaar, de handen vol werks; en ſchoon men vreesde, dat zy, met het Voorjaar, hunne Zeeſchuimeryen, geweldiger zouden doorzetten: dewyl zy, naar ingekomene Berigten, zich op de hoogte van *Barcelona* lieten zien, verminderde die vrees zeer op de tyding, dat de Heer LEVETT, Conſul hunner Hoog Mogenden te *Tunis*, door de *Algerynen*, by het vervoeren dier Stad gevangen genomen, en in harde Slaaverny gehouden, met

met den aanvang van Hooimaand, te *Algiers* in vryheid geſteld zynde, kennis van den Dei kreeg, hoe deeze tot den Vrede neigde. — De Staaten zonden daar op den geweezen Conſul te *Algiers*, den Heer PARAVICINI, derwaards, om, wegens den voorgeſlaagen Vrede, in onderhandeling te treeden: en bragt de Schout by Nagt JOOST SELS denzelven, in Slachtmaand, tot ſtand. (*) LXXXIII BOEK. 1757.

De Regeering van *Tripoli* hadt den Staat, met het begin deezes Jaars, verzekering van Vriendſchap gedaan, door het zenden eens Afgezants, HASDN-ALI-EFFENDI, een Lid van den Divan, die, in den Jaare MDCCXLIX, nogmaals het Gezantſchap hier te Lande bekleed hadt. Van *Leyden* ſtaatlyk afgehaald, en na den *Haage* gebragt, geſchiedde daar zyne openbaare Gehoorverleening, met alle eerbewyzingen, by die gelegenheden gebruiklyk. De Geſchenken, die de Baſſa en de Regeering van *Tripoli* voor hunne Hoog Mogenden geſchikt hadden, werden vervolgens overgeleverd, zy beſtonden in een kostbaar Paarden-montuur, een fraay Hoofdſtel van rood Fluweel, met Goud omzoomd, een dergelyke Zadel, Holſterkap en Buikriem, en een pragtig rood Fluweelen afhangend Kleed, ryklyk met Goud geborduurd, met Zilver en Paarlen be-

Een Gezant van *Tripoli* komt met Geſchenken in den *Haag*.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 769. voor 't Jaar 1758. bl. 353.

LXXXIII BOEK. 1757.

gelyke wyze geliefden aan te trekken. Zy vaardigden Brieven van Voorſchryvinge aan den Heere HOP af. Het gedaane Appel was te *Dublin*, wegens 't eene Schip, wel aangenomen; doch ten aanziene van het andere geweigerd: dewyl men door het te ruggeeven van 't zelve, oordeelde aan de Uitſpraak de kragt van een Slotvonnis gegeeven te hebben; althans het zou niet kunnen geſchieden, zonder borgſtelling van eenige honderden Ponden Sterling, als men het Geding te *Londen* verloor; doch berigtte de Gevolmagtigde der *Frieſche* Schipperen te *Kork*, dat het onderzoek van de Uitſpraak in *Ierland* gedaan, zonder Appel, zou kunnen geſchieden, indien de Staatsdienaar van Hunne Hoog Mogenden te *Londen* zulks eiſchte. Deeze werd hier toe, door de Reedery, op 't hartlykst verzogt.

Vertoogen en Klagten deswegen ten *Engelſchen* Hove gedaan.

Een ganſche reeks van Schepen, bevondt zich in dezelfde of ſoortgelyke omſtandigheden, als de twee gemelde, die ten ſtaal der behandelinge kunnen dienen. De Staaten van *Holland*, verſcheide overleggingen gehouden hebbende, over het berooven, mishandelen, opbrengen, en prysverklaaren der ſchepen van de Ingezetenen deezer Landen, werden in Slachtmaand te raade de zaak ter Algemeene Staatsvergaderinge daar heen te wenden, dat de Heer HOP last kreeg, om deswegen ten Hove van *Groot-Brittanje*, de nadruklykſte Vertoogen en Klagten te doen, en de onregtmaatigheid dier handelingen, op 't klem-

klemmendst, voor te draagen. Ten grondſlage hier van diende, een Verſlag van eenige der voornaamſte Klagten aan Hunne Hoog Mogenden, zedert Oogstmaand des voorleden Jaars, gedaan over het opbrengen der *Hollandſche* Schepen, door de Oorlogſchepen van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit, en de *Engelſche* Kaaperen en Commisſievaarderen, als mede de Geweldenaaryen en Beroovingen door deezen, zo in *Europa*, als in *America*, gepleegd, ſtrydig met de Tractaaten, tusſchen dien Koning en deezen Staat. Men mag dit verſlag een zwart Register van Volksregtſchennisſen en Bondverbreekingen noemen: 't gaf den Staaten het hoogſte regt tot een allerernſtigst Beſluit, om die klagten onder 't oog van zyn *Groot-Brittanniſche* Majeſteit te brengen, en den buiten gewoonen Afgezant te *Londen*, een Last te geeven, welks voornaamſte inhoud hier op neder kwam. LXXXIII BOEK. 1757.

In de eerſte plaats moest hy, uit naam van Hunne Hoog Mogenden, zich beklaagen, over het opbrengen en aanhouden van Schepen met Scheepsmateriaalen beladen; met vertooning van de duidelyke Letter der Tractaaten, volgens welke de *Scheepsmateriaalen*, voor *vrye Goederen* verklaard waren; en, zonder de minſte dubbelzinnigheid, bedongen was, *dat alles, wat gelaaden zou zyn in Schepen, aan Ingezetenen van den Staat toebehoorende, vry en vrank zoude gehouden worden, of ſchoon de gheele Laading, of een gedeelte*

LXXXIII BOEK. 1757.

van dezelve Laading, den Vyanden van zyne Koninglyke Majeſteit in vollen eigendom behoorde. Dat Hunne Hoog Mogenden, van tyd tot tyd, hadden blootgelegd de onverdraagelyke geweldenaaryen aan de Schepen van deezen Staat gepleegd; doch daar op geen ander antwoord gekreegen, dan het zeer algemeene en onvoldoende, *dat men Armateurs niet wilde protegeeren; alzo men wel wist, dat dezelve veele Inſolentien en Vexatien pleegden.* Met zulk eene betuiging, vondt men zich geenzins geholpen, het behelsde niets, dan eenige zeer algemeene aanmerkingen, en redeneeringen, of geheel vreemd van het onderwerp der gedaane Klagten, of die toegepast zynde, te veel zouden bewyzen. Op het betoog, dat het neemen der Schepen, het losſen, en aanhouden der Laadingen niet overeengebragt kon worden, met de Tractaaten, hadt men niets ter wereld aangemerkt.

Wel ſcheen men in aanmerking genomen te hebben, dat de Neemers dier Schepen, in 't verkeerde begrip geſtaan hadden, „ dat Hunne Hoog Mogenden niet zouden „ hebben voldaan, aan derzelver Verbinde„ tenisſen, volgens de Tractaaten, en dat „ daarenboven de Staat en deszelfs Inge„ zetenen, zich niet door het aanhouden „ der Scheepsmateriaalen beledigd zouden „ kunnen oordeelen; vermids zyne Ko„ninglyke Majeſteit, uit eene zonderlin„ ge goedheid, de Betaaling dier Materi„ aalen hadt doen aanbieden." Dan de

Ko-

Koning zelve hadt dit misbegrip afgekeurd en verklaard, dat het Tractaat van den Jaare MDCLXXIV nog beſtondt en 'er aan behoorde voldaan te worden. LXXXII BOEK. 1757.

Dat Hunne Hoog Mogenden niet anders vroegen, dan de Onderhouding van dit Tractaat, dat zy niemand, daar mede ſtrydig handelende, eenige beſcherming zouden verleenen; doch niet konden berusten in de Overneeming der Scheepsmateriaalen: dewyl Koopmanſchappen, by Tractaaten, voor *vrye Goederen* verklaard, in zekere omſtandigheden geene *Onvrye* konden worden. *Convenientie* was wel het Rigtſnoer, volgens 't welk men Volksverbintenisſen maakte; maar deeze tot een Uitlegregel der Verbintenisſen te neemen, vernietigde het oogmerk der Tractaaten van Handel zelve, alleen ſtrekkende om de wederzydſche belangen te bepaalen, en aan de Onderdaanen of Ingezetenen een regel te geeven, naar welken zy zich met gerustheid in hun Vaard en Handel konden gedraagen. —— Zy eischten dat den Ingezetenen regt mogt gedaan worden, volgens de Letter des erkenden Tractaats, 't welk geenzins, door het Secreet Artykel eens vroegeren van dat zelfde Jaar, gelyk Lord HOLDERNESSE hadt zoeken te beweeren, in zulker voege moeſten verklaard worden, „ dat men de *Scheepsmateriaalen*, met goed regt, voor *Onvrye* Goederen kon houden:" de ſtrydigheid tusſchen dat Artykel met het Vierde van 't

LXXXIII BOEK. 1756.

keuriger zouden verklaaren over de Partij, welke zy, in den tegenwoordigen toedragt van zaaken, zouden volgen, beſluitende met deeze ſterke betuiging, „ dat zyne Majeſteit onder het getal zyner „ Vrienden niet zou kunnen rekenen, „ zulke Mogenheden, die, wel verre „ van, ten zynen opzigte, de Verdeedigende Verbintenisſen met hem aangegaan, te vervullen, eene lyn zouden „ trekken met zynen Vyand, en dien Onderſtand bewyzen."

De Staaten verklaaren Onzydig te zullen blyven.

De met zo veel aandrangs verzogte nadere bepaaling begreepen hunne Hoog Mogenden, in deeze bewoordingen „ dat, „ dewyl zy, in de Onlusten of Verſchillen over de Bezittingen in *America*, „ noch in derzelver gevolgen, tot hier „ toe, geen deel genomen, noch rechtſtreeks, noch van ter zyde, zich daar „ mede bemoeid hadden, zy ook geenzins gezind waren 'er zich mede te bemoeien, noch met de gevolgen, welke „ 'er, in 't toekomende, uit konden ontſtaan; maar, in tegendeel, voorneemens waren, ten dien opzigte, eene „ ſtipte Onzydigheid in agt te neemen: „ alles nogthans onbenadeeld de Alliantien, welke de Republiek hadt, en die „ zy op geenerlei wyze meende te breeken." (*) Zy twyfelden niet of deeze ha-

(*) Wat hunne Hoog Mogenden verſtonden, door de uitdrukking, *onbenadeeld* of *onverminderd de Al-*

„ dan in andere tyden : immers vergde LXXXIII
„ men niets meerder, dan waar toe men, BOEK.
„ volgens de klaare Letter der Verbinte- ——
„ nissen geregtigd was." —— De in 1757.
geleverde Klagten konden, derhalven, geen *Misverstand* genoemd worden, en betroffen daadlyke Overtreedingen der Verbonden, waar over men zich met goed regt mogt beklaagen, en met gegronde redenen voldoening verzoeken, gelyk zy nog bleeven doen.

Thans moesten zy 'er nog byvoegen, dat het niet gebleeven was, by het opbrengen der Schepen, met Scheepsmateriaalen geladen; maar dat men genoegzaam alles opbragt en aanhieldt, 't geen uit eenige *Fransche* Haven kwam of ging; dat zulks zich uitstrekte tot *Hollandsche* Schepen naar *Spaansche*, of andere onzydige Havens bestemd, die, onder allerlei voorwendzelen, dit lot ondergingen; dat zy, zo in *Europa* als in *Amerika*, geen Schip ongemoeid lieten, op de ongehoordste wyze, alle *Hollandsche* Schepen, hun ontmoetende, plunderden, de Laadingen beroofden, het Scheepsvolk mishandelden. Tegen al het welk geene herhaalde klagten hadden mogen baaten.

Een nevensgaand Geschrift, stelde dit alles in klaaren dag. — Dat Hunne Hoog Mogenden, inmiddels, gaarne erkenden, hoe nu en dan eenige van de opgebragte Schepen, door het Geregtshof van de Admiraliteit werden ontslaagen; doch dat men altoos scheen een reden te kunnen vinden,

LXXXIII BOEK. 1757.

om de Kaapers van de kosten te bevryden; en men nimmer hoorde, dat 'er eenigzins agt geslaagen werd, op de geweldaadige handelwyzen der Kaaperen, die doorgaans, op eigen gezag, tegen de uitdruklyke Letter der Tractaaten, de Luiken openbraaken, de Koopmansgoederen weg roofden, eer zy de Schepen opbragten, of in Regtsgedingen betrokken. — De gestreeke Vonnisen van het Admiraliteits Hof, de Schippers tot de kosten van 't Geding veroordeelende, moedigde zulks de Kaapers aan om alles, wat hun voorkwam, op te brengen. En was het op zich zelven zeer onbillyk, dat de Schippers der opgebragte Schepen, ingevalle 'er geene duidlyk spreekende blyken waren van vermoeden, dat zy Contrabande Goederen gelaaden, of zich met den Vlag van den Staat gemaskerd hadden, eenige kosten van de Regtsgedingen moesten draagen: dewyl de Deelhebbers in die Schepen reeds, door het vertraagen der Reize, het bederf der Goederen, en de meerdere kosten van het Scheepsvolk, zeer groote schade leden, en dikwyls door het Ontslag der opgebragte Goederen, in erger staat geraakten, dan wanneer men dezelve zou hebben kunnen verbeurd verklaaren: vermids de kosten der Regtsgedingen menigwerf hooger liepen, dan de geheele waarde der opgebragte Goederen zou bedraagen. In 't kort, dat men schier zodanig handelde, als of 'er geene Verbintenisen tusschen zyne Koninglyke Majesteit en deezen

zen Staat beſtonden, en men regt hadt om den Ingezetenen van den Staat allen Handel en Vaard op en uit de *Franſche* Havenen te beletten. Dat Hunne Hoog Mogenden, die behandelingen niet konden aanmerken, als overeenkomende met het oogmerk des Konings, die zo dikwyls zyne goede geneigdheid voor den Staat betuigd, en nog in dit Jaar, by monde van den Heer YORKE, „ verzekerd hadt, dat „ hy altoos bereidwillig zou gevonden „ worden, om de Republiek te bewaaren „ by haare Vryheid, Godsdienst, en Koop„ handel." Zy hielden aan, om daadlyke bewyzen hier van, en voldoening op de gedaane klagten; op het kost en ſchadeloos Ontſlag, van alle Schepen, op eene onwettige wyze tegen de Tractaaten aangehouden; op het verleenen van eene volkomene gerustheid, voor den Vaard en Handel hunner Ingezetenen, en het handhaaven derzelven by 't genot der Tractaaten. Betuigende laatstlyk dat zy zulke kragtdaadige voorzieningen zouden beraamen, als, in 't vervolg, de *Hollandſche* Schepen konden beveiligen tegen de Gewelddaadigheden der Kaaperen, en derzelver duldelooze Plaageryen. (*) LXXXIII BOEK. 1757.

Hoe veel men ook van zulk een ernſtigen Voordragt mogt hoopen, hadt de vrees, dat 'er niets van zou komen, op de Derzelver vrugteloosheid.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 357. 421. 494. 628. 648. 674. 764. 887. 995. 1009.

LXXXII BOEK. 1757.

de vrugtloosheid der voorheen geſtorte klagten gegrond, de overhand, en ons Geſchiedblad zal, in een volgend Jaar, ontvouwen, dat dezelve geen baat toebragt aan de onderdrukte Zeevaardye; die, ondanks 'er eenige Schepen in dienst geſteld en de Convoyen bepaald waren, de noodige beſcherming derfde.

Franſche Kaaperyen.

Niet geheel vry van mishandelingen der *Franſche* Kaaperen bleeven onze Schepen; doch deeze waren zeer zeldzaam, en liepen niet tot het dulzinnig uiterſte van de *Engelſche* Rooveryen: meermaalen hadden onze Schippers alle reden, om de heuschheid der *Franſchen*, in gevalle van ontmoetinge, te roemen.

Vrede met de *Algerynen* geſlooten.

Terwyl de Staat zo veel leeds moest verduuren, en zo veel nadeels lyden in hunne Koophandel, door de ſchandelyke en ſteeds aanhoudende Zeerooveryen der Engelſche Kapers, hadt de Oorlog met de *Algerynen*, zeer weinig ramps aan de Zeevaard berokkend. Oorlogen te Land, gaven hun, van den beginne, tot het laatst verſtreeken Najaar, de handen vol werks; en ſchoon men vreesde, dat zy, met het Voorjaar, hunne Zeeſchuimeryen, geweldiger zouden doorzetten: dewyl zy, naar ingekomene Berigten, zich op de hoogte van *Barcelona* lieten zien, verminderde die vrees zeer op de tyding, dat de Heer LEVETT, Conſul hunner Hoog Mogenden te *Tunis*, door de *Algerynen*, by het vervoeren dier Stad gevangen genomen, en in harde Slaaverny gehouden, met

met den aanvang van Hooimaand, te *Algiers* in vryheid geſteld zynde, kennis van den Dei kreeg, hoe deeze tot den Vrede neigde. — De Staaten zonden daar op den geweezen Conſul te *Algiers*, den Heer PARAVICINI, derwaards, om, wegens den voorgeſlaagen Vrede, in onderhandeling te treeden: en bragt de Schout by Nagt JOOST SELS denzelven, in Slachtmaand, tot ſtand. (*) LXXXIII BOEK. 1757.

De Regeering van *Tripoli* hadt den Staat, met het begin deezes Jaars, verzekering van Vriendſchap gedaan, door het zenden eens Afgezants, HASDN-ALI-EFFENDI, een Lid van den Divan, die, in den Jaare MDCCXLIX, nogmaals het Gezantſchap hier te Lande bekleed hadt. Van *Leyden* ſtaatlyk afgehaald, en na den *Haage* gebragt, geſchiedde daar zyne openbaare Gehoorverleening, met alle eerbewyzingen, by die gelegenheden gebruikelyk. De Geſchenken, die de Basſa en de Regeering van *Tripoli* voor hunne Hoog Mogenden geſchikt hadden, werden vervolgens overgeleverd, zy beſtonden in een kostbaar Paarden-montuur, een fraay Hoofdſtel van rood Fluweel, met Goud omzoomd, een dergelyke Zadel, Holſterkap en Buikriem, en een pragtig rood Fluweelen afhangend Kleed, ryklyk met Goud geborduurd, met Zilver en Paarlen be-

Een Gezant van *Tripoli* komt met Geſchenken in den *Haag*.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 769. voor 't Jaar 1758. bl. 353.

LXXXIII BOEK. 1757.

beſtikt en voorzien met Gouden Franjes. Om deeze Geſchenken voegelyk en met luiſter ter hand te ſtellen, hadt de Afgezant een Paard verzogt, 't welk door vier Staaten Booden, vergezeld van de Bedienden des Afgezants, en een Sergeant met twaalf man; van de Garde naar 't Binnenhof geleid werd. Hier eenigen tyd, om door ieder bezigtigd te worden, geſtaan hebbende, ontzadelden de Bedienden des Gezants het ſchitterend uitgedoschte Ros, en ſtelden de Geſchenken, uit naam van hunnen Meeſter, aan hunne Hoog Mogenden ter hand, die ze den Jongen Prins Erfſtadhouder vereerden.

WILLEM DE V. woont de Schuttersmaaltyd in een *Haagſche* by.

Wanneer deeze Vorst den Wapenſchouw der *Haagſche* Schutterye bygewoond, en zyne Vrouw Moeder, als in voorige Jaaren, dezelve met haare tegenwoordigheid vereerd, als mede aan elke Compagnie een Oxhoofd wyn geſchonken hadt, liet de Jonge Prins zich onverwagt aandienen, om den Schuttersmaaltyd te zien, en verſcheen, toen het Nageregt opgezet was. Te deezer gelegenheid ontving de *Haagſche* Schuttery zyn Portrait, en dat zyner Zuster, beide in vergulde Lysten, ten geſchenke, die met dankbaarheid, aangenomen, vervolgens op de Schuttersdoele in de Krygsraadskamer geplaatst werden. Eene ſtaatlyke dankzegging voor dit Geſchenk, deeden vervolgens de Officiers der Schutterye; beantwoord door haare Koninglyke Hoogheid, met betuiging van gaarne het haare te willen

len toebrengen, tot alles, wat ten welzyn en genoegen der Officieren en verdere Schutterye zou kunnen ſtrekken. — Op eene reize des Stadhouderlyken Gezins, naar het Lusthuis *Zoestdyk* over 't *Prinſeland*, *Bergen op den Zoom*, en *Breda*, ontving dezelve, by het doortrekken, alle mogelyke Eerbewyzingen; en ontbraken dezelve niet, toen deeze om de *Rotterdamſche* Kermis te bezigtigen, *Schiedam* in 't voorbygaan bezogt. De gelykaartigheid deezer gebeurtenisſen vordert, dat wy 'er ſlegts ter loops van ſpreeken. LXXXIII. BOEK. 1757.

Breeder moeten wy handelen over een voorval, de Regeeringsbeſtelling betreffende, 't welk veel gerugts maakte, waar in zommige Leden van *Holland* betoonden, voor hunne Regten te durven ſpreeken, en dezelve tegen een invloed, waar voor anderen gereedlyk bukten, te verdeedigen. — De Regeering van *Haarlem* hadt, uit de Leden der Vroedſchap, overeenkomſtig met de Octroien (*), eene Benoeming gedaan van acht Perſoonen, op welken de meeſte ſtemmen gevallen waren, om, volgens gebruik, deeze Naamlyst aan haare Koninglyke Hoogheid te zenden, die zich toen op 't Lusthuis *Zoestdyk* onthieldt, ten einde zy uit dezelve eene Verkiezing van vier Burgemeeſteren mogt doen. Drie Leden oordeelden, dat die Benoeming, wegens daar in

Geſchil over 't aanſtellen van Burgemeeſteren te *Haarlem*.

(*) *Handv. van Haarlem*, bl. 505.

LXXXIII BOEK. 1756.

Maatſchappye, 't welk zy veronderſtelden aan boord te weezen, onder de ſterkſte bedreigingen afvorderden: dewyl de Schipper een onvergeeflyke ſtoutheid bedreeven hadt, om op een *Engelsch* Oorlogſchip te vuuren, waar door vier Mannen geſneuveld en anderen gekwetst waren. Schipper SCHRYVER antwoordde, dat het *Engelsch* Schip, geene Vlag vertoond hebbende, onmogelyk hadt kunnen gekend worden, dat hy, in volle Zee vyandlyk aangetast, genoodzaakt geweest was zich te verdeedigen, en desgelyks vier gekwetſten bekomen hadt, en 'er geen gereed Geld van de *Oost-Indiſche* Maatſchappye aan boord was. Zy, niets kunende opdoen, zonden, 's anderen daags, den dus lang aan boord gehouden Officier te rugge, en hielden af. (*)

De Kaapers maakten het nog groover, en beroofden bykans alle Schepen, welke zy aantroffen, zelfs de zulken, die noch naar *Frankryk*, noch van daar naar elders beſtemd waren. Met één woord dit ganſche bedryf toonde, dat *Engeland* voor hadt onzen Handel geheel te ſtremmen; de jaloezy, door de *Engelſchen*, reeds voor omtrent twee Eeuwen, wegens de *Nederlandſche* Scheepvaard opgevat, duldde niet dat zy de onzen vry lieten vaaren, op een tyd dat hun Vaart de belemmeringen van den

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 766.

den opkoomenden Oorlog gevoelde. (*) Men vondt 'er in *Engeland*, en geen wonder, dit dit gedrag der *Engelſchen* zogten te bewimpelen, en met ſchynreden te verſchoonen. Deeze redenen vielen in den ſmaak der *Engelschgezinden* in *Holland*, die zich niet ſchaamden op den zelfden toon te ſpreeken, *Engeland* in 't gelyk, en hunne Landgenooten in 't ongelyk te ſtellen. (†)

Frankryk neemt genoegen in de verklaaring van der Staaten Onzydigheid.

De betuiging der Algemeene Staaten van hunne gezindheid, om een ſtipte Onzydigheid in agt te neemen (§), gaf den Koning van *Frankryk* het uiterſte genoegen, gelyk hy zulks, by monde van zynen buitengewoonen Afgezant D'AFFRY, liet weeten, met de plegtigſte verklaaring, „ dat „ het Gebied van de Republiek volkomen van de Legers zyner Allerchriſtelykſte Majeſteit bevryd zou zyn. En, „ wat de *Ooſtenrykſche Nederlanden* betrof, vernieuwde de Koning zeer gaarne de voorheen gedaane toezeggingen, „ geſchikt om de *Vereenigde Gewesten*, „ die veiligheid te bezorgen, welke zy „ we-

(*) WAGENAAR *Verz. van Hiſt. en Pol. Tractaaten.* I. D. bl. 233.

(†) Het zou te lang vallen ons tot eene opgave en wederlegging derzelven in te laaten, meesterlyk heeft de Heer WAGENAAR zulks gedaan in 't gemelde Werk bl. 237. *enz.*

(§) Zie hier boven bl. 256.

LXXXIII BOEK. 1757.

ven. Dit werd afgeslaagen, om de nabyheid der gewoone Vergaderinge, en het afweezen van drie Heeren, en van haare Koninglyke Hoogheid, als mede, dewyl het hun voorkwam, dat de zaak niet van dien dringenden nood was, om 'er zo veel gerugts van te maaken als de Beschryving eener Buitengewoone Vergadering noodwendig zou veroorzaaken. Geen nader aanhouden hadt mogen baaten. Gecommitteerde Raaden begeerden hier in niet te bewilligen, zonder alvoorens het gevoelen van haare Koninglyke Hoogheid in te neemen, die zy des zouden schryven. Dit mondeling berigt der Gelastigden uit de Vroedschap, wegens het weigeren eener Buitenwoone Vergaderinge, werd vervolgens bekragtigd door een Brief van Gecommitteerde Raaden.

De Meerderheid doet een voorstel ter Staatsvergaderinge, wegens het niet beschryven eener buitengewoone Vergaderinge.

De Heeren door de Gouvernante benoemd, zetten hunne handelingen voort; doch zonder vrugt, haare Koninglyke Hoogheid kon niet besluiten, uit het overgeleeverd Achttal, eene Verkiezing, tot genoegen van de Meerderheid der Vroedschap, te doen. De dag der gewoone Vergadering, welken zy hadden moeten afwagten, brak aan, en leverden de Afgevaardigden van *Haarlem* op denzelven een klemmend voorstel in, wegens de weigering van Gecommitteerde Raaden, om de Vergadering der Staaten buitengewoon te beschryven. 't Zelve in handen van Gecommitteerde Raaden gesteld zynde, gaven zy daar op een breedvoerig Bericht, strekkende om hun ge-

hou-

houden gedrag te wettigen, grootendeels gegrond op hunne bezorgdheid, om, volgens hun last, een goede Correspondentie te houden met den Erfſtadhouder, of met den geenen, die deszelfs plaats zou bekleeden; 't welk zy niet hadden kunnen naalaaten in een geval, waar in haare Koninglyke Hoogheid zo zeer betrokken was. LXXXIII BOEK. 1757.

Een tweede Voorſtel, door de Gelastigden van *Haarlem*, ten dien dage, ter tafel gebragt, diende tot opheffing der Zwaarigheden, waar door de Verkiezing uit de overgeleeverde Benoeming tot Burgemeeſteren vertraagd werd, met verzoek dat dezelve wettig mogt verklaard worden. *Dordrecht* eischte een Affchrift, en verſtonden hunne Ed. Groot Mogenden, dat 'er een van gezonden zou werden aan de Gouvernante, om 'er haare aanmerkingen op te mogen verneemen: deeze werden eerlang ingediend, en luidden op deezen toon. „ Zy ſtondt ten uiterſten verbaasd, „ als zy voor 't eerst kennis kreeg, van „ het voorneemen der Heeren van *Haarlem*, om, te deezer zaake, een Voorſtel ter Vergaderinge van Hunne Groot „ Mogenden te doen; niet weetende, dat „ zy in deezen iets gedaan hadt, dan waar „ toe zy, volgens de magt aan Haar opgedraagen, niet alleen bevoegd, maar „ zelfs verpligt was. —— Haare verbaasdheid was niet weinig toegenomen, „ als zy, by het leezen van dit Voorſtel, „ bevondt, de kunſtige ſchikking van het „ Verzoek, daar by gedaan, om, onder

En heft, in een tweede, de ingebragte zwaarigheden op. Antwoord der Gouvernante.

LXXXIII BOEK. 1757. „ een voordraagen, dat de Verklaaring en „ Opheldering van de Stads Privilegien „ en Octroien alleen aan den Souverain „ kon gevraagd worden, haar te willen „ ontzetten van een Regt; dat, van de „ Grondlegginge der Republiek, door de „ Stadhouderen in den tyd gebruikt was, „ en, daar het te pasſe kwam, hadt moe„ ten gebruikt worden. — Zy kon niet „ begrypen, waar door zy zulks aan die „ Heeren verdiend hadt, en nog veel min„ der eene onderneeming van dien aart „ overeenbrengen met derzelver veelvul„ dige betuigingen en verzekeringen, van „ haar te willen handhaaven by Haare „ Regten en Voorregten, waar toe zy ook „ by Eede verbonden waren. —— Zy „ rekende zich en Haaren minderjaarigen „ Zoon verongelykt, door het inſlaan van „ deezen weg." Dit poogde zy te toonen door een voordragt van 't geen zy in dit geval gedaan hadt, en verder te beduiden; dat in deezen het Geſchil niet was, gelyk die van *Haarlem* beweerden, tusſchen de Meerderheid en Minderheid van de Vroedſchappen dier Stad; doch tusſchen de Meerderheid en Haar: willende deeze haar ontzetten van een Regt, zonder 't welk een ander Regt, 't geen zy Haar niet konden betwisten, niet kon uitgeoefend worden. Haar kwam het Regt van Verkiezing toe uit de Benoemde Perſoonen; doch kon ze met geene gemoedlyke gerustheid voor zichzelve doen, als zy niet wist of die Benoemingen overeenkom-

komſtig waren, met der Steden Voor- LXXXIII
regten, en hier over was men het niet BOEK.
ééns. — Het verklaaren en ophelderen —
van eenig Privilegie of Octroi kwam 1757.
hier niet te paſſe: en zou, in zulk een geval, het Haar, als in deezen vertegenwoordigende den Prins van den Lande, niet minder toekomen, dan het haaren Voorzaaten toegekomen hadt.

Haar beſluit was „ om een Regt, door „ haar ontvangen, te bewaaren, en, ten „ zynen tyde, aan haaren lieven Zoon „ over te leveren. Kon het den Heeren „ van *Haarlem* dan behaagen Hem dat „ Regt te betwisten, oordeelden zy dat „ het welvaaren van hunne Stad en van „ den Staat daar door zou bevorderd worden, zo men Hem dat Regt ontnam, „ zy mogten doen wat hun oorbaar dagt. „ Maar zy, als Moeder en Voogdeſſe, „ zou gelooven veel te kort te doen, aan „ het Vertrouwen, 't welk hunne Ed. „ Groot Mogenden in haar hadden gelieven te ſtellen, indien zy niet, met een „ dubbelen yver, bleef handhaaven een „ Regt, 't welk zy alleen in bewaaring „ hieldt, en waar van het in haar vermogen niet was het geringſte deel afteſtaan. — En behoefde zy geen de „ minſte vreeze te hebben, dat haar Prinſelyke Weeze, in een tyd dat hy weerloos was, door toedoen van hun Ed. „ Groot Mogenden, zelfs de kleinſte vermindering hadt te wagten."

Verder gaf de Gouvernante te kennen;

LXXXIII BOEK. 1757.

dat, by de Tegenverklaaring van den Burgemeeſter WITTE, de Oud Schepenen en Raaden VAN ZAANEN en VAN ECHTEN, zich nog acht andere Leden vervoegd hadden, die de Benoeming, op dezelfde gronden, niet voor wettig hielden. — En hadden de Heeren van *Haarlem* geſprooken van „ Gevolgen uit het verwyl der „ Verkiezingen te dugten, welke zo voor „ de Stad in 't byzonder, als ten aanziene „ van den Lande in 't algemeen, zeer „ zorglyk waren", Haare Koninglyke Hoogheid betuigde die niet te kunnen vinden in Haar Gedrag; maar wel in dat der Meerderheid van de *Haarlemſche* Vroedſchap, voor welker verantwoordig zy dezelve overliet.

Eindelyk ſprak zy van het Regt, 't geen Haar, by 't Voorſtel der Heeren van *Haarlem*, bedektelyk, en onder een andere gedaante; doch niet minder rechtſtreeks betwist werd: het Regt van Verkiezing, uit Benoemingen overeenkomſtig met der Steden Privilegien gemaakt, om van welke laatſte byzonderheid verzekerd te zyn, het noodig was des wel onderrigt te weezen: het onderzoek van de Wettigheid der Benoeminge was, derhalven, even zeer als de Verkiezinge, Haar, vertegenwoordigende den Prinſe van den Lande, opgedraagen. — Dit Regt van Onderzoek was altoos den Stadhouderen eigen geweest, en maar ééns zonder gevolg, in twyfel getrokken; toen hadden Afgevaardigden van *Haarlem*, als de last hunner zenderen, uit-

van de Bezetting, beſchutte hem voor verder geweld en overlast. Het voorzigtig en bezadigd gedrag van den *Britſchen* Conſul voorkwam veel wanorde, die anders, uit dit geval, veelligt hadden kunnen ontſtaan. De woede van den eerſten dag bedaard, en de gemelde voorzorgen gedraagen zynde, liep het hier mede ten einde. LXXXIII BOEK. 1756.

Deeze voorvallen, zo aanleidelyk om Onlusten tuſſchen den Staat en derzelver oorlogende Nabuuren te veroorzaaken, bewoogen Hunne Hoog Mogenden, om in Slachtmaand een Reglement op te ſtellen en uit te vaardigen, voor de vreemde Vaartuigen van Oorlog en Commisſievaarders, ten einde allen misbruik van de vryheid, om in de Haven deezer Landen in te loopen, geweerd mogt worden. Beveelende, dat zy, dezelve aandoende, by hunne aankomst, de Vlag zouden hebben te hyſſen, en, zonder byzonder verlof, niet verder op te zeilen, dan waar zy zich tegen Onweer of ander Ongeval, konden bergen. —— Dat zy zich zouden moeten onthouden van alle daadlykheden, waar door iemand der Ingezetenen deezer Landen, leed of ſchade kon lyden; anderzins zouden zy geen byſtand te wagten hebben; maar met geweld verdreeven, of, als *Zeeroovers*, geſtraft worden. —— Met hunne Schepen en Pryzen, of met de Pryzen alleen, in de Zeegaten invallende zouden zy zich hebben te wagten van die Pryzen eenigzins te verreppen, derzelver laſt te breeken, dien in 't geheel of ten

Reglement der Staaten wegens de vreemde Kaapers en Commisſievaarders.

LXXXIII BOEK. 1756.

ten deele, te losſen, te vervoeren, te verkoopen, of, op eenigerlei wyze, te vervreemden: in gevalle zy dit beſtonden, zouden de Pryzen, door 's Lands Officieren, hun afgenomen, aanvaard en in verzekeringe gebragt worden, tot dat de Admiraliteits Collegien, daar omtrent de noodige ſchikkingen maakten. —— Zy moeſten, by het inkomen, van zich en van de Pryzen, de vereischte onderrigtingen geeven. —— Dit zelfde Reglement verboodt, onder zwaare Geldboete, van die Kaaperſchepen of Opgebragte Pryzen, iets te koopen, of de behulpzaame hand te leenen, tot het vervoeren en vervreemden, der dus ingebragte goederen. (*)

Veelen willen de Zeevaard kragtdaadiger beſchermd hebben.

Doorzigtigen in den Lande oordeelden, dat, indien de *Engelſchen* voortvoeren met hunne Zeerooveryen; indien, gelyk het zich liet aanzien, het klaagen van onzen Staatsdienaar ten *Londenſchen* Hove niet mogt baaten, het best ware het voorbeeld der *Zweeden* en *Deenen* te volgen, ſterker te convoyeeren, zich te voegen met de andere Handeldryvende Volken, en de *Vrye Scheepvaard*, de Ziel en Zenuw van 't Gemeenebest, als eene zaak waar by zy een algemeen belang hadden, overeenkomſtig met de Tractaaten, te handhaaven, tegen elk die dezelve, op eene onbehoorelyke wyze, zogt te belemmeren. —— Op de zwaarigheid, dat dit ſter-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 1020, 1089.

„ zin en meeninge van zodanig een Privi- LXXXIII
„ legie, verſchil hadden." BOEK.

Als Leden. eener Souveraine Vergade- ——
ring, als voor de vuist handelende Regen- 1757.
ten, en Lieden van Eer, hunne gedagten openleggende, ſchroomden zy niet vast te ſtellen, en voor een onwrikbaaren grondregel te houden, dat, gelyk de Souveraiiteit den Staaten van den Lande alleen byzonder toekwam, daar uit noodwendig moest volgen, „ dat hun Edel Groot Mogen-
„ den in eigen boezem hadden behouden,
„ alles wat zy aan niemand anders uitdruk-
„ lyk hadden opgedraagen; alle Regten
„ waar van geen byzonder gewag was ge-
„ maakt in eenige overgifte, waren den
„ Souverein zo volſtrekt eigen, dat nie-
„ mand denzelven, als Prins van den Lan-
„ de, kon vertegenwoordigen."

Het Regt van Magiſtraatsbeſtelling was altoos tweeledig beſchouwd, beſtaande deels in het opmaaken der Benoeminge, volgens de Voorregten van ieder Stad; deels in de Verkiezing uit die Benoeming: nooit iets meerder dan dit laatſte, was aan Heeren Stadhouderen opgedraagen, of afgeſtaan: en waren dus alle zaaken, verder tot de Benoemingen betrekkelyk, in handen van den Souverain gebleeven.

Wilde men, uit het opgedraagen Regt van Verkiezing, afleiden, het Regt, niet alleen, om op de Benoemingen onderzoek te doen, maar ook dezelve te verſchikken en de verſchillen, welke over de Wettigheid of Onwettigheid mogten ontſtaan,

LXXXIII BOEK. 1756.

den Oorlog, en wederom, gelyk voorheen, een groot gedeelte van den last te leggen op deszelfs ſchouders, nog moede van de laatst gedraagene zwaarte: — in te wikkelen in een Oorlog, waar van 't gevolg, mogt dezelve naar den zin van *Engeland* uitvallen, geen ander zyn zou dan dat de reeds zo uitgebreide Bezittingen en Handel der *Engelſchen* in *America* nog meer zouden uitgebreid en bevestigd worden, ten koste van het goed en bloed eenes te veel gevergden en gedrukten Gemeenebests, 't geen men in een ſtaat van Afhangelykheid zogt te brengen: dit was, gelyk men toen beweerde, *Engelands* doel geweest, van ELIZABETHS tyden af, tot het tegenwoordig uur.

De Convoyen traaglyk verleend.

't Verleenen der verzogte Oorlogſchepen zou, daarenboven, het Gemeenebest nog meer buiten ſtaat geſteld hebben, om de Scheepvaard te beveiligen: die, hoe zeer veele Convoyen, om ze tegen de *Algerynen* te beſchutten, voor deezen Jaare beſtemd waren, (*) zeer traaglyk verleend werden, door de veelvuldige verdeelde en onovereenbrengbaare raadplegingen in de hooge Staatsvergaderingen. 't Verzuim van ten allen tyde de Zeemagt van den Staat, ter beſcherming van den Koophandel ter Zee, in ſtand te houden, was oorzaak, van de droeve vernedering, dat men, de overheerſching

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl 442.

ſching van *Engeland* op den Oceaan moe- LXXXIII
tende dulden, de beloofde Convoyen niet BOEK.
durfde uitzenden. Dit marren bragt een ——
aantal van omtrent tachtig Koopvaarders 1756.
in groote ongelegenheid. Zy waren, in Oogst en Herfstmaand, uit *Petersburg*, *Koningsbergen*, en *Riga*, beladen met Hennip en Hout, in *Texel* gekomen, om, volgens order, onder Convoy, na *Frankryk* te ſtevenen, dit een geruimen tyd te vergeefsch gewagt hebbende, beſlooten zy naar *Amſterdam* op te zeilen, waar eenige de verdere Laading hadden ingenomen. Naa ruim negen weeken wagtens, en vrugtloos aanhouden by het Collegie van de Admiraliteit te dier Stede, zagen zy hun geheel bederf voor oogen. Het broeyen van de Hennip, het vuuren der Schepen met Hout belaaden, het knaagen der Wormen, bragt zulk eene ſchade toe, dat dezelve, volgens de minſte begrooting, 's weeklyks, op acht duizend Guldens, en de Winſterderving, over zulk eene talryke vloot, op ruim driemaal honderd duizend Guldens gebragt moest worden.

In deeze verlegenheid vervoegden zich eenige Zeehandelaars, op den eerſten van Slachtmaand, met bittere klagten, by 's Lands vaderen; met voordragt van den naadeeligen toeſtand, waar in zy verkeerden. Om uit denzelven gered te worden, zagen zy ſlegts twee wegen open, die zy aan Hunne Hoog Mogenden voorſloegen: om naamlyk volmagt en verlof te krygen, tot het losſen der Laadingen aan hunne Be-

Verzoek eenigen Zeehandelaaren by den Staat.

LXXXIII BOEK. 1757.

ven. Dit werd afgeſlaagen, om de naby-heid der gewoone Vergaderinge, en het afweezen van drie Heeren, en van haare Koninglyke Hoogheid, als mede, dewyl het hun voorkwam, dat de zaak niet van dien dringenden nood was, om 'er zo veel gerugts van te maaken als de Beſchryving eener Buitengewoone Vergadering noodwendig zou veroorzaaken. Geen nader aanhouden hadt mogen baaten. Gecommitteerde Raaden begeerden hier in niet te bewilligen, zonder alvoorens het gevoelen van haare Koninglyke Hoogheid in te neemen, die zy des zouden ſchryven. Dit mondeling berigt der Gelastigden uit de Vroedſchap, wegens het weigeren eener Buitenwoone Vergaderinge, werd vervolgens bekragtigd door een Brief van Gecommitteerde Raaden.

De Meerderheid doet een voorſtel ter Staatsvergaderinge, wegens het niet beſchryven eener buitengewoone Vergaderinge.

De Heeren door de Gouvernante benoemd, zetten hunne handelingen voort; doch zonder vrugt, haare Koninglyke Hoogheid kon niet beſluiten, uit het overgeleeverd Achttal, eene Verkiezing, tot genoegen van de Meerderheid der Vroedſchap, te doen. De dag der gewoone Vergadering, welken zy hadden moeten afwagten, brak aan, en leverden de Afgevaardigden van *Haarlem* op denzelven een klemmend voorſtel in, wegens de weigering van Gecommitteerde Raaden, om de Vergadering der Staaten buitengewoon te beſchryven. 't Zelve in handen van Gecommitteerde Raaden geſteld zynde, gaven zy daar op een breedvoerig Bericht, ſtrekkende om hun ge-

hou-

houden gedrag te wettigen, grootendeels gegrond op hunne bezorgdheid, om, volgens hun last, een goede Correspondentie te houden met den Erfſtadhouder, of met den geenen, die deszelfs plaats zou bekleeden; 't welk zy niet hadden kunnen naalaaten in een geval, waar in haare Koninglyke Hoogheid zo zeer betrokken was. LXXXIII BOEK. 1757.

Een tweede Voorſtel, door de Gelastigden van *Haarlem*, ten dien dage, ter tafel gebragt, diende tot opheffing der Zwaarigheden, waar door de Verkiezing uit de overgeleeverde Benoeming tot Burgemeeſteren vertraagd werd, met verzoek dat dezelve wettig mogt verklaard worden. *Dordrecht* eischte een Affchrift, en verſtonden hunne Ed. Groot Mogenden, dat 'er een van gezonden zou werden aan de Gouvernante, om 'er haare aanmerkingen op te mogen verneemen: deeze werden eerlang ingediend, en luidden op deezen toon. „ Zy ſtondt ten uiterſten verbaasd, „ als zy voor 't eerst kennis kreeg, van „ het voorneemen der Heeren van *Haar-* „ *lem*, om, te deezer zaake, een Voor- „ ſtel ter Vergaderinge van Hunne Groot „ Mogenden te doen; niet weetende, dat „ zy in deezen iets gedaan hadt, dan waar „ toe zy, volgens de magt aan Haar op- „ gedraagen, niet alleen bevoegd, maar „ zelfs verpligt was. —— Haare ver- „ baasdheid was niet weinig toegenomen, „ als zy, by het leezen van dit Voorſtel, „ bevondt, de kunſtige ſchikking van het „ Verzoek, daar by gedaan, om, onder

En heft, in een tweede, de ingebragte zwaarigheden op. Antwoord der Gouvernante.

LXXXIII BOEK. 1756.

prins van het Ryk van *Marocco*, tot het Verdrag, tusſchen den Keizer MULEY ABDALA, en den Staat der *Vereenigde Nederlanden*, in den Jaare MDCCLII geſlooten (*) was toegetreeden; waar door de Vrede met de Havens van *Salée*, *Tanger*, *Sta Cruz*, *Saphy*, en andere, onder het Ryk van *Marocco* behoorende, volkomen bevestigd ſcheen. (†)

Aardbeeving op den 18 van Sprokkelmaand

In deezer voege droegen zich 's Lands zaaken toe, ten opzigte van de Buitenlandſche Mogenheden, en ſtonden dezelve geſchapen om veel eer eene ongunſtiger, dan eene betere gedaante, aan te neemen. De Geſchiedkunde het oog bepaalder op binnenlandſche Gebeurtenisſen vestigende, ontdekt, met ontzetting, dat de Aardſchuddingen, met eene vreeslyke Waterberoering in den voorleden Jaare vergezeld (§), in Wintermaand van 't zelve, te *'s Hertogenbosch*, en in Louwmaand van't volgende, aldaar, als mede te *Axel*, in 't *Gooiland*, in 't *Sticht*, als mede te *Dordrecht* en elders, zich deeden voelen. Wel te regt mogten 's Landsvaders, in de Uitſchryving van den gewoonen Jaarlykſchen Vierdag, den Vaderlande geheiligd, daaromtrent tot de Ingezetenen deeze opwekkende en vermaanende taal voeren. „ Terwyl veele

„ Ko-

(*) Zie hier boven. bl. 51.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1756 bl. 735.

(§) Zie hier boven, bl. 237.

zen Staat beſtonden, en men regt hadt om den Ingezetenen van den Staat allen Handel en Vaard op en uit de *Franſche* Havenen te beletten. Dat Hunne Hoog Mogenden, die behandelingen niet konden aanmerken, als overeenkomende met het oogmerk des Konings, die zo dikwyls zyne goede geneigdheid voor den Staat betuigd, en nog in dit Jaar, by monde van den Heer YORKE, „ verzekerd hadt, dat „ hy altoos bereidwillig zou gevonden „ worden, om de Republiek te bewaaren „ by haare Vryheid, Godsdienst, en Koop„ handel." Zy hielden aan, om daadlyke bewyzen hier van, en voldoening op de gedaane klagten; op het kost en ſchadeloos Ontſlag, van alle Schepen, op eene onwettige wyze tegen de Tractaaten aangehouden; op het verleenen van eene volkomene gerustheid, voor den Vaard en Handel hunner Ingezetenen, en het handhaaven derzelven by 't genot der Tractaaten. Betuigende laatstlyk dat zy zulke kragtdaadige voorzieningen zouden beraamen, als, in 't vervolg, de *Hollandſche* Schepen konden beveiligen tegen de Gewelddaadigheden der Kaaperen, en derzelver duldelooze Plaageryen. (*) LXXXIII BOEK. 1757.

Hoe veel men ook van zulk een ernſtigen Voordragt mogt hoopen, hadt de vrees, dat 'er niets van zou komen, op de Derzelver vrugtloosheid.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 357. 421. 494. 628. 648. 674. 764. 887. 995. 1009.

LXXXIII BOEK. 1757.

de vrugtloosheid der voorheen geſtorte klagten gegrond, de overhand, en ons Geſchiedblad zal, in een volgend Jaar, ontvouwen, dat dezelve geen baat toebragt aan de onderdrukte Zeevaardye; die, ondanks 'er eenige Schepen in dienst geſteld en de Convoyen bepaald waren, de noodige beſcherming derfde.

Franſche Kaaperyen.

Niet geheel vry van mishandelingen der *Franſche* Kaaperen bleeven onze Schepen; doch deeze waren zeer zeldzaam, en liepen niet tot het dulzinnig uiterſte van de *Engelſche* Rooveryen: meermaalen hadden onze Schippers alle reden, om de heuschheid der *Franſchen*, in gevalle van ontmoetinge, te roemen.

Vrede met de *Algerynen* geſlooten.

Terwyl de Staat zo veel leeds moest verduuren, en zo veel nadeels lyden in hunne Koophandel, door de ſchandelyke en ſteeds aanhoudende Zeerooveryen der Engelſche Kapers, hadt de Oorlog met de *Algerynen*, zeer weinig ramps aan de Zeevaard berokkend. Oorlogen te Land, gaven hun, van den beginne, tot het laatst verſtreeken Najaar, de handen vol werks; en ſchoon men vreesde, dat zy, met het Voorjaar, hunne Zeeſchuimeryen, geweldiger zouden doorzetten: dewyl zy, naar ingekomene Berigten, zich op de hoogte van *Barcelona* lieten zien, verminderde die vrees zeer op de tyding, dat de Heer LEVETT, Conſul hunner Hoog Mogenden te *Tunis*, door de *Algerynen*, by het vervoeren dier Stad gevangen genomen, en in harde Slaaverny gehouden, met

met den aanvang van Hooimaand, te *Algiers* in vryheid geſteld zynde, kennis van den Dei kreeg, hoe deeze tot den Vrede neigde. — De Staaten zonden daar op den geweezen Conſul te *Algiers*, den Heer PARAVICINI, derwaards, om, wegens den voorgeſlaagen Vrede, in onderhandeling te treeden: en bragt de Schout by Nagt JOOST SELS denzelven, in Slachtmaand, tot ſtand. (*) LXXXIII BOEK. 1757.

De Regeering van *Tripoli* hadt den Staat, met het begin deezes Jaars, verzekering van Vriendſchap gedaan, door het zenden eens Afgezants, HASDN-ALI-EFFENDI, een Lid van den Divan, die, in den Jaare MDCCXLIX, nogmaals het Gezantſchap hier te Lande bekleed hadt. Van *Leyden* ſtaatlyk afgehaald, en na den *Haage* gebragt, geſchiedde daar zyne openbaare Gehoorverleening, met alle eerbewyzingen, by die gelegenheden gebruiklyk. De Geſchenken, die de Baſſa en de Regeering van *Tripoli* voor hunne Hoog Mogenden geſchikt hadden, werden vervolgens overgeleverd, zy beſtonden in een kostbaar Paarden-montuur, een fraay Hoofdſtel van rood Fluweel, met Goud omzoomd, een dergelyke Zadel, Holſterkap en Buikriem, en een pragtig rood Fluweelen afhangend Kleed, ryklyk met Goud geborduurd, met Zilver en Paarlen be-

Een Gezant van *Tripoli* komt met Geſchenken in den *Haag*.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 769. voor 't Jaar 1758. bl. 353.

LXXXIII BOEK. 1757.

beſtikt en voorzien met Gouden Franjes. Om deeze Geſchenken voegelyk en met luiſter ter hand te ſtellen, hadt de Afgezant een Paard verzogt, 't welk door vier Staaten Booden, vergezeld van de Bedienden des Afgezants, en een Sergeant met twaalf man; van de Garde naar 't Binnenhof geleid werd. Hier eenigen tyd, om door ieder bezigtigd te worden, geſtaan hebbende, ontzadelden de Bedienden des Gezants het ſchitterend uitgedoschte Ros, en ſtelden de Geſchenken, uit naam van hunnen Meeſter, aan hunne Hoog Mogenden ter hand, die ze den Jongen Prins Erfſtadhouder vereerden.

WILLEM DE V. woont de Schuttersmaaltyd in een *Haag* by.

Wanneer deeze Vorst den Wapenſchouw der *Haagſche* Schutterye bygewoond, en zyne Vrouw Moeder, als in voorige Jaaren, dezelve met haare tegenwoordigheid vereerd, als mede aan elke Compagnie een Oxhoofd wyn geſchonken hadt, liet de Jonge Prins zich onverwagt aandienen, om den Schuttersmaaltyd te zien, en verſcheen, toen het Nageregt opgezet was. Te deezer gelegenheid ontving de *Haagſche* Schuttery zyn Portrait, en dat zyner Zuster, beide in vergulde Lysten, ten geſchenke, die met dankbaarheid, aangenomen, vervolgens op de Schuttersdoele in de Krygsraadskamer geplaatst werden. Eene ſtaatlyke dankzegging voor dit Geſchenk, deeden vervolgens de Officiers der Schutterye; beantwoord door haare Koninglyke Hoogheid, met betuiging van gaarne het haare te willen

len toebrengen, tot alles, wat ten welzyn LXXXIII
en genoegen der Officieren en verdere BOEK.
Schutterye zou kunnen ſtrekken. — Op eene ——
reize des Stadhouderlyken Gezins, naar 1757.
het Lusthuis *Zoestdyk* over 't *Prinſeland*, *Bergen op den Zoom*, en *Breda*, ontving dezelve, by het doortrekken, alle mogelyke Eerbewyzingen; en ontbraken dezelve niet, toen deeze om de *Rotterdamſche* Kermis te bezigtigen, *Schiedam* in 't voorbygaan bezogt. De gelykaartigheid deezer gebeurtenisſen vordert, dat wy 'er ſlegts ter loops van ſpreeken.

Breeder moeten wy handelen over een voorval, de Regeeringsbeſtelling betreffende, 't welk veel gerugts maakte, waar in zommige Leden van *Holland* betoonden, voor hunne Regten te durven ſpreeken, en dezelve tegen een invloed, waar voor anderen gereedlyk bukten, te verdeedigen. —— De Regeering van *Haarlem* hadt, uit de Leden der Vroedſchap, overeenkomſtig met de Octroien (*), eene Benoeming gedaan van acht Perſoonen, op welken de meeſte ſtemmen gevallen waren, om, volgens gebruik, deeze Naamlyst aan haare Koninglyke Hoogheid te zenden, die zich toen op 't Lusthuis *Zoestdyk* onthieldt, ten einde zy uit dezelve eene Verkiezing van vier Burgemeeſteren mogt doen. Drie Leden oordeelden, dat die Benoeming, wegens daar in

Geſchil over 't aanſtellen van Burgemeeſteren te *Haarlem*.

(*) *Handv. van Haarlem*, bl. 505.

LXXXIII BOEK. 1757.

in begaane *Informaliteiten*, haare Hoogheid niet als wettig kon worden aangeboden, en verzogten dat deeze hunne tegenverklaaring dezelven mogt vergezellen: eenigen oordeelden dat dit moest toegeſtaan; doch verre de meeſten, dat het moest geweigerd, en de Benoeming, op de gewoone wyze, aan de Gouvernante gezonden worden. Gelyk geſchiedde. Doch de misnoegde Leden vaardigden, ten zelfden dage, een berigt aan haare Koninglyke Hoogheid af, inhoudende dat de gezondene Benoeming niet wettig was: dewyl 'er Perſoonen waren afgebleeven, die, naar de orde der Regeeringe, benoembaar, en dus in hun eer en goeden naam te kort gedaan waren, met krenking van de Stadsvoorregten; dat zulks voortſproot uit een verdrag, door de Meerderheid der Vroedſchappen onderling aangegaan. (*)

Gelastigden, tot het onderzoek deezer zaake, door de Gouvernante benoemd.

De Gouvernante gaf hier van kennis, met eenen Brief aan de Regeering van *Haarlem*, tevens vermeldende, dat zy eenige Heeren zou benoemen, om, wegens dit ſtuk, nader onderzoek te doen. De mee-

(*) In het vervolg ontdekten de Meerderheid, met de uiterſte verbaazing, dat Elf Leden der Vroedſchappen, hadden kunnen goedvinden, afzonderlyk, heimlyk, en buiten de Vroedſchap, eene Benoeming te ſmeeden, en dezelve, op eigen gezag, aan haare Koninglyke Hoogheid, toe te zenden. Zie dit omſtandig in de *Juſtificatie van de Meerderheid der Vroedſchap van Haarlem. Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 498.

meeſte Leden verklaarden, dat zy de ingeleverde Benoeming voor alzins wettig hielden, en beſlooten Gelastigden te zenden, om des haare Hoogheid kennis te geeven, met ontvouwing van de redenen, waar op hun bedryf ſteunde, met verzoek dat zy van de benoeming der Heeren tot nader onderzoek wilde afzien, en om eene ſpoedige verkiezing uit het voorgeſtelde Achttal. De misnoegden bleeven niet in gebreke, om de onwettigheid der Benoeminge verder aan te dringen. Aan de Afgevaardigden betuigde de Gouvernante blyde te zyn, te verneemen, dat 'er niets onwettigs in de Benoeming was; doch dat zy, wegens het zenden der Heeren tot nader onderzoek, zich nog niet bepaald kon verklaaren. — Zy beſloot dit voortgang te doen hebben, en benoemde daar toe, uit de Ridderſchap, FREDERIK HENDRIK, *Baron van Waſſenaar* en Mr. HENDRIK VAN DER DUSSEN, Oud Schepen en Raad van *Delft*, die beide de Partyen hoorden. LXXXIII BOEK 1757.

Toen deeze Heeren in de Vroedſchap verſlag gedaan hadden, van hun wedervaaren by haare Hoogheid, die weigerig bleef de verzogte Verkiezing te doen, werd de groote Meerderheid ter raade de zaak te brengen in den ſchoot van den Souverain, de Staaten van dit Gewest, als aan welken de uitlegging der Privilegien, met welken men wilde dat de Benoeming ſtreedt, alleen toekwam, en verzogten, by eenen Brieve, Gecommitteerde Raaden eene Buitengewoone Staatsvergadering te beſchry- De Meerderheid der Regeering beſluit dezelve voor de Staaten van *Holland* te brengen.

LXXXIII BOEK. 1757.

ven. Dit werd afgeslaagen, om de nabyheid der gewoone Vergaderinge, en het afweezen van drie Heeren, en van haare Koninglyke Hoogheid, als mede, dewyl het hun voorkwam, dat de zaak niet van dien dringenden nood was, om 'er zo veel gerugts van te maaken als de Beschryving eener Buitengewoone Vergadering noodwendig zou veroorzaaken. Geen nader aanhouden hadt mogen baaten. Gecommitteerde Raaden begeerden hier in niet te bewilligen, zonder alvoorens het gevoelen van haare Koninglyke Hoogheid in te neemen, die zy des zouden schryven. Dit mondeling berigt der Gelastigden uit de Vroedschap, wegens het weigeren eener Buitenwoone Vergaderinge, werd vervolgens bekragtigd door een Brief van Gecommitteerde Raaden.

De Meerderheid doet een voorstel ter Staatsvergaderinge, wegens het niet beschryven eener buitengewoone Vergaderinge.

De Heeren door de Gouvernante benoemd, zetten hunne handelingen voort; doch zonder vrugt, haare Koninglyke Hoogheid kon niet besluiten, uit het overgeleeverd Achttal, eene Verkiezing, tot genoegen van de Meerderheid der Vroedschap, te doen. De dag der gewoone Vergadering, welken zy hadden moeten afwagten, brak aan, en leverden de Afgevaardigden van *Haarlem* op denzelven een klemmend voorstel in, wegens de weigering van Gecommitteerde Raaden, om de Vergadering der Staaten buitengewoon te beschryven. 't Zelve in handen van Gecommitteerde Raaden gesteld zynde, gaven zy daar op een breedvoerig Bericht, strekkende om hun ge-

hou-

houden gedrag te wettigen, grootendeels gegrond op hunne bezorgdheid, om, volgens hun last, een goede Correspondentie te houden met den Erfstadhouder, of met den geenen, die deszelfs plaats zou bekleeden; 't welk zy niet hadden kunnen naalaaten in een geval, waar in haare Koninglyke Hoogheid zo zeer betrokken was. LXXXIII BOEK. 1757.

Een tweede Voorstel, door de Gelastigden van *Haarlem*, ten dien dage, ter tafel gebragt, diende tot opheffing der Zwaarigheden, waar door de Verkiezing uit de overgeleeverde Benoeming tot Burgemeesteren vertraagd werd, met verzoek dat dezelve wettig mogt verklaard worden. *Dordrecht* eischte een Affchrift, en verstonden hunne Ed. Groot Mogenden, dat 'er een van gezonden zou werden aan de Gouvernante, om 'er haare aanmerkingen op te mogen verneemen: deeze werden eerlang ingediend, en luidden op deezen toon. „ Zy stondt ten uitersten verbaasd, „ als zy voor 't eerst kennis kreeg, van „ het voorneemen der Heeren van *Haar-* „ *lem*, om, te deezer zaake, een Voor- „ stel ter Vergaderinge van Hunne Groot „ Mogenden te doen; niet weetende, dat „ zy in deezen iets gedaan hadt, dan waar „ toe zy, volgens de magt aan Haar op- „ gedraagen, niet alleen bevoegd, maar „ zelfs verpligt was. —— Haare ver- „ baasdheid was niet weinig toegenomen, „ als zy, by het leezen van dit Voorstel, „ bevondt, de kunstige schikking van het „ Verzoek, daar by gedaan, om, onder

En heft, in een tweede, de ingebragte zwaarigheden op. Antwoord der Gouvernante.

LXXXIII BOEK. 1757.

„ een voordraagen, dat de Verklaaring en „ Opheldering van de Stads Privilegien „ en Octroien alleen aan den Souverain „ kon gevraagd worden, haar te willen „ ontzetten van een Regt; dat, van de „ Grondlegginge der Republiek, door de „ Stadhouderen in den tyd gebruikt was, „ en, daar het te pasſe kwam, hadt moe„ ten gebruikt worden. — Zy kon niet „ begrypen, waar door zy zulks aan die „ Heeren verdiend hadt, en nog veel min„ der eene onderneeming van dien aart „ overeenbrengen met derzelver veelvul„ dige betuigingen en verzekeringen, van „ haar te willen handhaaven by Haare „ Regten en Voorregten, waar toe zy ook „ by Eede verbonden waren. —— Zy „ rekende zich en Haaren minderjaarigen „ Zoon verongelykt, door het inſlaan van „ deezen weg." Dit poogde zy te toonen door een voordragt van 't geen zy in dit geval gedaan hadt, en verder te beduiden; dat in deezen het Geſchil niet was, gelyk die van *Haarlem* beweerden, tusſchen de Meerderheid en Minderheid van de Vroedſchappen dier Stad; doch tusſchen de Meerderheid en Haar: willende deeze haar ontzetten van een Regt, zonder 't welk een ander Regt, 't geen zy Haar niet konden betwisten, niet kon uitgeoefend worden. Haar kwam het Regt van Verkiezing toe uit de Benoemde Perſoonen; doch kon ze met geene gemoedlyke gerustheid voor zichzelve doen, als zy niet wist of die Benoemingen overeenkom-

komſtig waren, met der Steden Voor- LXXXIII
regten, en hier over was men het niet BOEK.
ééns. — Het verklaaren en ophelderen ——
van eenig Privilegie of Octroi kwam 1757.
hier niet te paſſe: en zou, in zulk een geval, het Haar, als in deezen vertegenwoordigende den Prins van den Lande, niet minder toekomen, dan het haaren Voorzaaten toegekomen hadt.

Haar beſluit was „ om een Regt, door „ haar ontvangen, te bewaaren, en, ten „ zynen tyde, aan haaren lieven Zoon „ over te leveren. Kon het den Heeren „ van *Haarlem* dan behaagen Hem dat „ Regt te betwisten, oordeelden zy dat „ het welvaaren van hunne Stad en van „ den Staat daar door zou bevorderd worden, zo men Hem dat Regt ontnam, „ zy mogten doen wat hun oorbaar dagt. „ Maar zy, als Moeder en Voogdeſſe, „ zou gelooven veel te kort te doen, aan „ het Vertrouwen, 't welk hunne Ed. „ Groot Mogenden in haar hadden gelieven te ſtellen, indien zy niet, met een „ dubbelen yver, bleef handhaaven een „ Regt, 't welk zy alleen in bewaaring „ hieldt, en waar van het in haar vermogen niet was het geringſte deel afteſtaan. —— En behoefde zy geen de „ minſte vreeze te hebben, dat haar Prinſelyke Weeze, in een tyd dat hy weerloos was, door toedoen van hun Ed. „ Groot Mogenden, zelfs de kleinſte vermindering hadt te wagten."

Verder gaf de Gouvernante te kennen;

LXXXIII BOEK. 1757.

dat, by de Tegenverklaaring van den Burgemeester WITTE, de Oud Schepenen en Raaden VAN ZAANEN en VAN ECHTEN, zich nog acht andere Leden vervoegd hadden, die de Benoeming, op dezelfde gronden, niet voor wettig hielden. — En hadden de Heeren van *Haarlem* geſprooken van „ Gevolgen uit het verwyl der „ Verkiezingen te dugten, welke zo voor „ de Stad in 't byzonder, als ten aanziene „ van den Lande in 't algemeen, zeer „ zorglyk waren", Haare Koninglyke Hoogheid betuigde die niet te kunnen vinden in Haar Gedrag; maar wel in dat der Meerderheid van de *Haarlemſche* Vroedſchap, voor welker verantwoordig zy dezelve overliet.

Eindelyk ſprak zy van het Regt, 't geen Haar, by 't Voorſtel der Heeren van *Haarlem*, bedektelyk, en onder een andere gedaante; doch niet minder rechtſtreeks betwist werd: het Regt van Verkiezing, uit Benoemingen overeenkomſtig met der Steden Privilegien gemaakt, om van welke laatſte byzonderheid verzekerd te zyn, het noodig was des wel onderrigt te weezen: het onderzoek van de Wettigheid der Benoeminge was, derhalven, even zeer als de Verkiezinge, Haar, vertegenwoordigende den Prinſe van den Lande, opgedraagen. — Dit Regt van Onderzoek was altoos den Stadhouderen eigen geweest, en maar ééns zonder gevolg, in twyfel getrokken; toen hadden Afgevaardigden van *Haarlem*, als de last hunner zenderen, uit-

uitgebragt. „ Dat het Regt van Informa- LXXXIII
„ tie inſeparabel was van het gedefereer- BOEK.
„ de Regt van Electie, dat hetzelve alzo ——
„ weinig, als het Regt van Electie, in con- 1757.
„ troverſie kon worden getrokken; en dat
„ vervolgens alle deliberatien daar over,
„ ter Vergaderinge van Hun Groot Mo-
„ genden behoorden geſeponeerd en van
„ de hand geweezen te worden.

„ Hebben nu," liet zy 'er, op volgen,
„ de tegenwoordige Regenten van *Haar-*
„ *lem* of de Meerderheid van dezelven,
„ zo veel meer lichts en wysheids in de
„ gronden van de preſente Conſtitutie der
„ Regeeringe, dan hunne Predeceſeurs?
„ Zyn dezelven nu zo veel inventiver en
„ ſubtieler, om, onder een voorgeeven
„ dat de Kwetstie Haar niet aanging, Haar
„ een Regt uit de hand te willen wrin-
„ gen, dat hunne Predeceſeurs daar in
„ gevestigd gelaaten hadden. Het ware
„ zo! Maar welk eene omwending by hun
„ ook plaats genomen mogt hebben, dit
„ was en bleef zeker, dat, de Heeren
„ Staaten des Lands dezelfden blyvende,
„ zy alle reden hadt om zich verzekerd
„ te houden, dat Hunne Groot Mogen-
„ den niet zouden gedoogen, dat haar
„ Vorstlyke Weeze daar van ontzet
„ wierd."

Op hoe hoog en ſterk een toon dit Be- De Meer-
richt van haare Koninglyke Hoogheid ook derheid
geſtemd mogt weezen, de Regeering van handhaaft
Haarlem liet zich daar door niet weder- haar
houden, om haare zaak in 't breede te Reg.

LXXXIII BOEK. deezes Jaars, het verzogte Octroi, en de beloofde Geldſomme. (*)

1756. Te *Haarlem* de Fabryken aangemoedigd.

't Ontbrak, daar de Staaten zo veel werks maakten, om nutte Uitvindingen aan te moedigen, niet aan byzondere Ingezetenen, die een nieuwen yver by de Burgers hunner Stad, en verdere Landsgenooten, zogten op te wekken: onder deezen ſtaaken de Overlieden vande Looikamer, en het daar aan behoorende nieuw opgeregte Bonte Lynwaten-Reeders Gilde te *Haarlem* uit, die, daar toe door de Regeering geregtigd, in den voorleden Jaare, vier Eerbelooningen uitſchreeven voor de zodanigen, die eenige in die uitſchryving bepaalde zaaken tot de Fabrieken behoorende, tot genoegen, mogten uitvinden. Deeze deels verdiende, en behaalde Eerbelooningen, wekten veelen, te dier Stede op om de Wol en Katoen Spinneryen in trein te brengen, en werk te verſchaffen aan handen, die anders, door 't verval der Handwerken, ledig ſtonden. — Terwyl tot verbetering en bevordering der Wolle Fabrieken in die Stad, een Gezelſchap van vyf en twintig Perſoonen, meest Kooplieden, in dit Jaar, beſlooten, eene Wolle en Saaiſpinnery aan te leggen; welken welmeenenden yver, de Burgemeeſters van *Haarlem* niet alleen erkenden en preezen; maar ook daar toe eene ruime Huizing, aan

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 586. 671.

„ zin en meeninge van zodanig een Privi- LXXXIII
„ legie, verſchil hadden." BOEK.

Als Leden. eener Souveraine Vergade- ——
ring, als voor de vuist handelende Regen- 1757.
ten, en Lieden van Eer, hunne gedagten openleggende, ſchroomden zy niet vast te ſtellen, en voor een onwrikbaaren grondregel te houden, dat, gelyk de Souveraiiniteit den Staaten van den Lande alleen byzonder toekwam, daar uit noodwendig moest volgen, „ dat hun Edel Groot Mogen„ den in eigen boezem hadden behouden, „ alles wat zy aan niemand anders uitdruk„ lyk hadden opgedraagen; alle Regten „ waar van geen byzonder gewag was ge„ maakt in eenige overgifte, waren den „ Souverein zo volſtrekt eigen, dat nie„ mand denzelven, als Prins van den Lan„ de, kon vertegenwoordigen."

Het Regt van Magiſtraatsbeſtelling was altoos tweeledig beſchouwd, beſtaande deels in het opmaaken der Benoeminge, volgens de Voorregten van ieder Stad; deels in de Verkiezing uit die Benoeming: nooit iets meerder dan dit laatſte, was aan Heeren Stadhouderen opgedraagen, of afgeſtaan: en waren dus alle zaaken, verder tot de Benoemingen betrekkelyk, in handen van den Souverain gebleeven.

Wilde men, uit het opgedraagen Regt van Verkiezing, afleiden, het Regt, niet alleen, om op de Benoemingen onderzoek te doen, maar ook dezelve te verſchikken en de verſchillen, welke over de Wettigheid of Onwettigheid mogten ontſtaan,

LXXXIII BOEK. 1757. tusschen wie het ook zou mogen weezen, alleen en met uitsluitinge van den Geever der Privilegien, in gevolge van welke die Benoemingen gedaan zyn, te kunnen en te mogen beslisſen, dit kwam hun onbegrypelyk voor, en oordeelden zy niet te mogen vastſtellen. Het formeeren van *Benoemingen* en het doen van *Verkiezingen* uit dezelve waren geheel onderſcheide bedryven.

Wilde men aan den Souverain niet overlaaten, de beslisſing over de Wettigheid of Onwettigheid der Benoemingen uit kragte der Privilegien gemaakt, wie zou dan de Regter weezen. wanneer zy regtſtreeks met haare Koninglyke Hoogheid over de Wettigheid der Benoeminge in verſchil geraakten? eene zaak, welke zy, in alle gevallen, hadden poogen te ontgaan; doch die evenwel gebeuren kon. Aan den Souverain behoorden te blyven alle onovergegeevene Regten; die de Stadhouder van den Souverain hadt ontvangen, behoorden gehandhaafd te worden; ook was het niet meer dan regt, dat de Leden en Steden de Regten aan de zelve toekomende genooten.

Met die gevoelens bezield hadden zy hun Gedrag aan hun Ed. Groot Mogenden opengelegd. 't Was ook altoos zodanig begreepen geweest, wanneer het op der Steden Voorregten aankwam, de Staaten hadden ſteeds dergelyke verſchillen, de Stadsregeeringen betreffende, aangenomen als tot derzelver kennisneeming behoo-

houden, weezen verſcheide Lykbuſſen of *Urnen* uit, twee ſlegts waren geheel: zy vonden 'er ook ettelyke Steenen Bytels van onderſcheide grootte, gelykende naar gemeenen Vuurſteen of *Duitsch Agaat*, eenige geheel glad en byna als gepolyst, andere, uitgezonderd het ſcherpſte einde, gansch ruuw. Onkunde, Nieuwsgierigheid, en boven al de opgevatte Hoop van een verborgen Schat te zullen vinden, zette de Ontdekkers aan om die Graſtede deerlyk om te wroeten, en dit Gedenkteken der Oudheid te ſchenden, eer kundige lieden het te zien kreegen, die 't zelve zo ras mogelyk herſtelden. (*) LXXXIII BOEK. 1756.

Schoon de Aardbeeving des voorleden Jaars, door dezelver ongewoonheid in deeze Gewesten, groote ſchrik hadt verooorzaakt, was de ſchade niet noemenswaardig: een veel algemeener, doch niet min verſchriklyk, en in de uitwerkzelen veel ſchadelyker, ramp bejegende met den aanvang des Jaars MDCCLVII, den Lande. De Vaderlandſche Geſchiedkunde, treft maar al te veel gelegenheden aan om Waterwee te boeken, en mag zy, wen het zo aanmerkelyk is, als het geen op dien tyd drukte, niet in gebreke blyven, 't zelve op te tekenen. 1757.

Langduurige Koude met ſtrenge Vorst, doet altoos voor die Waterbezoeking dugten; deeze hadt, zints den elfden van Wintermaand, ſlegts eenige weinige dagen Zwaare Ysgang.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 560.

LXXXIII BOEK. 1757.

een zelfde Privilegie gaven, en het hun Ed. Groot Mogenden alleen toebehoorde daar over te oordeelen; en weerden van zich af de aangewreeve blaam, als of zy, door eenig Verdrag, gebooren uit haat en nyd, tegen een der voorbygegaane Leden, de ingeleverde Benoeming ontworpen hadden; hun gehouden gedrag wees uit, dat zy verre waren van haare Koninglyke Hoogheid, het Onderzoek op de Wettigheid der Benoeminge te ontzeggen, zy hadden haar alle inlichting zoeken te geeven. Dat het vertraagen der Verkiezinge, veroorzaakt door de tegenkantingen en ophoudingen der misnoegde Raadsleden, dus verre geene nadeelige gevolgen naa zich ſleepte, hadt men alleen toe te ſchryven, aan de eenvoudigheid der zaake zelve, als mede aan de waare en klaare bevattinge, welke alle Burgers en Ingezetenen, zonder onderſcheid, daar van terſtond gevormd en behouden hadden, zo ter aanziene van de Benoeming op zich zelve, als ten opzigte dat het lang agterblyven der Verkiezinge aan hun niet haaperde: dewyl Regenten daar toe al het mogelyke gedaan hadden.

Voorts wettigden zy hun aandringen, op het beleggen eener Buitengewoone Vergaderinge, zulks met voorbeelden ſtaavende. —— En wat het voorſtel aanbelangde om het Geſchil, by bemiddeling, uit den weg te ruimen; zy hadden met hunne Medeleden geen Geſchil dan alleen dit, 't Welk zy nogthans, met betrekking tot hun-

hunne eer en agting, van het uiterſte gewigt oordeelden; aangezien in de beſchuldiging tegen hun ingebragt, niets minder dan Meineed, en het vertreeden van Stadsvoorregten opgeſlooten lag. Zulke onaangenaame en treffende ontmoetingen begreepen zy konden, door geene toegeevenheid, uit den weg geruimd worden, of de Leden, die eene Tegenverklaaring hadden ingeleverd, moeſten van hunnen weg veranderen, van de ongegronde beſchuldigingen afzien, en zelfs de Verkiezing uit deeze Benoeming, van haare Koninglyke Hoogheid verzoeken en bevorderen. Wist men van Haaren kant, of van de zyde hunner Ed. Groot Mogenden, eenigen voorſlag te doen, zy zouden zulks met alle bereidwilligheid ontvangen, om aan die ſmertlyk gebeurtenis een ſpoedig einde te maaken. LXXXIII BOEK. 1757.

Wanneer deeze Brief in de Staatsvergadering geleezen en overwogen was, verzogten *Dordrecht*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Rotterdam* en *Brielle* des een Afſchrift, en het bepaald Beſluit deezer zaake, ſtelde men uit tot nadere Overweeging. De Heeren van de Ridderſchap droegen, by eene Aantekening, voor, dat die van *Haarlem* dit hun Berigt weder na zich zouden neemen, en, om verdere verwyderinge te voorkomen, buiten de Notulen van hun Ed. Groot Mogenden houden; omtrent de zaak nogmaals verklaarende, dat zy inſtemden met het Bericht van Haare Koning- Wat deswegen ter Staatsvergadering voorviel.

LXXXIII BOEK. 1757.

ninglyke Hoogheid (*), volkomen overtuigd van de gegrondheid haars Regts, en dat zy, in deezen, niets anders gedaan hadt, dan waar toe zy niet alleen bevoegd, maar onvermydelyk verpligt was. —— De Afgevaardigden van *Haarlem*, lieten deezen vreemden voorſlag geenzins onbeantwoord; zy mogten noch konden aan 't verzoek voldoen; de Brief hieldt rechtſtreeks aan de Vergadering van hunne Ed. Groot Mogenden, en behelsde daarenboven de redenen, waarom die van *Haarlem* zich verpligt en genoodzaakt vonden, denzelven, te hunner Regtvaardiging en Verontſchuldiginge te laaten afgaan; zy konden niet begrypen, hoe uit het plaatzen van denzelven in de Notulen eenige verdere verwydering zou kunnen ontſtaan of gevreesd worden. Veel eer was die ingerigt om ze te doen ophouden.

Haarlem wordt, wegens den eisch tot eene Buiten gewoone Vergadering, in 't gelyk geſteld.

De beide ſtukken door *Haarlem* ter tafel gebragt, en waar over ze veel te doen viel, werden in Slachtmaand nader overwogen. —— Wegens het Beſchryven eener Buitengewoone Vergaderinge door Gecommitteerde Raaden (†), viel het Beſluit ten hunnen voordeele: uit kragte eens duidelyk ſpreekenden Beſluits van den zesden van Hooimaand des Jaars MDCLXXVII, waren Gecommitteerde Raaden verpligt, de

(*) Zie hier boven bl. 338.

(*) Zie hier boven, bl. 339.

de Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden zamen te roepen, en te beſchryven, wanneer zulks door een der Heeren van de Ridderſchap of Edelen, of van wegen Burgemeeſteren en Regeerden van één der Steden, Leden van de Vergadering, werd verzogt, zonder dat zy het mogten weigeren; ook waren zy gehouden den voorſlag, aan hun gedaan en overgeleverd, als een punt van Beſchryving, aan de Leden toe te zenden.

Doch de Meerderheid der Vergaderinge is, wat de Verkiezing betrof, op de zyde der Gouvernante.

Omtrent het Voorſtel tot het wegneemen van de Zwaarigheden, in de zo veel. gerugts maakende Benoeming tot Burgermeeſteren, (*) droeg het zich geheel anders toe. Haare Koninglyke Hoogheid verſcheen zelve in de Vergadering, en drong aan op een ſpoedige afkomst van deeze zaak. „ De Meerderheid vondt goed Haar te „ bedanken, voor het goed beleid en ge„ drag in de behandeling daar van gehou„ den; en voorts te verklaaren, dat het „ Regt van Informatie, waar over alleen „ de kwestie was geweest, aan haare Ko„ ninglyke Hoogheid, in haare hooge „ Qualiteit als Gouvernante, als cuſtodie„ rende de Regten van het Stadhouder„ ſchap, competeerde."

Steden die met Haarlem 'er van verſchilden.

Dordrecht, *Amſterdam*, *Rotterdam* en *Brielle*, waren verre van in dit Beſluit te ſtemmen, en behielden aan zich het doen, van nadere Aantekening, gelyk ook die van

(*) Zie hier boven. *Ald.*

LXXXIII BOEK. 1757.

ninglyke Hoogheid (*), volkomen overtuigd van de gegrondheid haars Regts, en dat zy, in deezen, niets anders gedaan hadt, dan waar toe zy niet alleen bevoegd, maar onvermydelyk verpligt was. —— De Afgevaardigden van *Haarlem*, lieten deezen vreemden voorſlag geenzins onbeantwoord; zy mogten noch konden aan 't verzoek voldoen; de Brief hieldt rechtſtreeks aan de Vergadering van hunne Ed. Groot Mogenden, en behelsde daarenboven de redenen, waarom die van *Haarlem* zich verpligt en genoodzaakt vonden, denzelven, te hunner Regtvaardiging en Verontſchuldiginge te laaten afgaan; zy konden niet begrypen, hoe uit het plaatzen van denzelven in de Notulen eenige verdere verwydering zou kunnen ontſtaan of gevreesd worden. Veel eer was die ingerigt om ze te doen ophouden.

Haarlem wordt, wegens den eisch tot eene Buiten gewoone Vergadering, in 't gelyk geſteld.

De beide ſtukken door *Haarlem* ter tafel gebragt, en waar over ze veel te doen viel, werden in Slachtmaand nader overwoogen. —— Wegens het Beſchryven eener Buitengewoone Vergaderinge door Gecommitteerde Raaden (†), viel het Beſluit ten hunnen voordeele: uit kragte eens duidelyk ſpreekenden Beſluits van den zesden van Hooimaand des Jaars MDCLXXVII, [illegible] Gecommitteerde Raaden verpligt, de

(*) [illegible] r boven bl. 338.

(†) [illegible] r boven, bl. 339.

de Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden zamen te roepen, en te beſchryven, wanneer zulks door een der Heeren van de Ridderſchap of Edelen, of van wegen Burgemeeſteren en Regeerden van één der Steden, Leden van de Vergadering, werd verzogt, zonder dat zy het mogten weigeren; ook waren zy gehouden den voorſlag, aan hun gedaan en overgeleverd, als een punt van Beſchryving, aan de Leden toe te zenden.

Doch de Meerderheid der Vergaderinge is, wat de Verkiezing betrof, op de zyde der Gouvernante.

Omtrent het Voorſtel tot het wegneemen van de Zwaarigheden, in de zo veel gerugts maakende Benoeming tot Burgermeeſteren, (*) droeg het zich geheel anders toe. Haare Koninglyke Hoogheid verſcheen zelve in de Vergadering, en drong aan op een ſpoedige afkomst van deeze zaak. „ De Meerderheid vondt goed Haar te „ bedanken, voor het goed beleid en ge„ drag in de behandeling daar van gehou„ den; en voorts te verklaaren, dat het „ Regt van Informatie, waar over alleen „ de kwestie was geweest, aan haare Ko„ninglyke Hoogheid, in haare hooge „ Qualiteit als Gouvernante, als cuſtodie„ rende de Regten van het Stadhouder„ ſchap, competeerde."

Steden die met *Haarlem* 'er van verſchilden.

Dordrecht, *Amſterdam*, *Rotterdam* en *Brielle*, waren verre van in dit Beſluit te ſtemmen, en behielden aan zich het doen, van nadere Aantekening, gelyk ook die van

(*) Zie hier boven. *Ald.*

LXXXIII BOEK. 1757. te *Amſterdam* leveren tegenbedenkingen in.

„ over zyn Eigendom geheellyk toebehoort, een Verbod van Uitvoer van zekere Goederen, byzondere Perſoonen toekomende, wettig zou geſchieden moest het ſtrekken om zodanig een gebrek te verhoeden, waar uit men vreesde, dat aan de Ingezetenen in 't algemeen, en dus aan de geheele Maatſchappye, het noodige, 't geen volſtrekt niet gemist kon worden, zou ontbreeken; 't welk de Overheden in de noodzaaklykheid bragt om de hoogſte Regtender Oppermagt te gebruiken. Doch zy beſchouwden de zaaken tot nog toe niet in die omſtandigheden, 'er was nog geen zodanig algemeen Gebrek van Graanen voor deeze Landen, en een Verbod van Uitvoer zagen zy niet alleen aan als een ongepast middel tot voorkoming van de Schaarsheid; maar alleszins geſchikt om eene ſtrydige uitwerking te baaren, en de gedagte Ellende te verhaaſten. —— Zy erkenden, dat de Inwoonders deezer *Vereenigde Gewesten*, uit eigen Gewas geen genoegzaamen voorraad van Graanen hadden, dat wel byzonder *Holland* en *Weſtfriesland*, uit eigen ſchoot dat aanmer konden voldoen; doch 't was te gelyk waar, dat nergens het Gebrek minder of later was ondervonden, dan juist in die Gewesten. Zulks moest natuurlyk de gedagten leiden, om op te klimmen tot de oorzaak eens zo zonderlingen verſchynzels, dat het allerbe-

„ hoef-

uitgebragt. „ Dat het Regt van Informa- LXXXIII
„ tie inſeparabel was van het gedefereer- BOEK.
„ de Regt van Electie, dat hetzelve alzo ——
„ weinig, als het Regt van Electie, in con- 1757.
„ troverſie kon worden getrokken; en dat
„ vervolgens alle deliberatien daar over,
„ ter Vergaderinge van Hun Groot Mo-
„ genden behoorden geſeponeerd en van
„ de hand geweezen te worden.

„ Hebben nu," liet zy 'er, op volgen,
„ de tegenwoordige Regenten van *Haar-*
„ *lem* of de Meerderheid van dezelven,
„ zo veel meer lichts en wysheids in de
„ gronden van de preſente Conſtitutie der
„ Regeeringe, dan hunne Predeceſeurs?
„ Zyn dezelven nu zo veel inventiver en
„ ſubtieler, om, onder een voorgeeven
„ dat de Kwetstie Haar niet aanging, Haar
„ een Regt uit de hand te willen wrin-
„ gen, dat hunne Predeceſeurs daar in
„ gevestigd gelaaten hadden. Het ware
„ zo! Maar welk eene omwending by hun
„ ook plaats genomen mogt hebben, dit
„ was en bleef zeker, dat, de Heeren
„ Staaten des Lands dezelfden blyvende,
„ zy alle reden hadt om zich verzekerd
„ te houden, dat Hunne Groot Mogen-
„ den niet zouden gedoogen, dat haar
„ Vorſtlyke Weeze daar van ontzet
„ wierd."

Op hoe hoog en ſterk een toon dit Be- De Meer-
richt van haare Koninglyke Hoogheid ook derheid
geſtemd mogt weezen, de Regeering van hand-
Haarlem liet zich daar door niet weder- haaft
houden, om haare zaak in 't breede te haar
Reg-

LXXXIII BOEK. 1757.

regtvaardigen, met grond van reden klaagende over het verkeerde licht, waar in hun Voorſtel beſchouwd was, als 't welk in geenendeele eenigen toeleg behelsde om haare Koninglyke Hoogheid, of haaren Minderjaarigen Zoon, te ontzetten, van eenig aan de Stadhouderen wettig opgedraagen Regt, als dat der Verkiezinge, noch ook het kennisneemen nopens de Wettigheid eeniger voorgeſtelde Benoeming. „ Maar dat het punt, waar op het „ eigenlyk in deezen aankwam, hier in „ gelegen was, dat, in gevalle van Ge„ ſchil, over de Wettigheid van een ge„ maakte en aangebodene Benoeming, het „ zy dan hetzelve verſchil tusſchen de „ Meerderheid en Minderheid der Vroed„ ſchappen, ook tusſchen haare Koning„ lyke Hoogheid, welke de Verkiezing „ toekwam, zoude mogen beſtaan, de „ Beſlisſing over zodanig een Verſchil, „ door niemand kon worden gegeeven, „ dan alleen door Hunne Groot Mogen„ den, van welken het Voorregt tot het „ maaken der Benoeming was voortgeko„ men, en het Regt van Verkiezinge daar „ uit, aan haare Koninglyke Hoogheid of „ den Heer Prins Erfſtadhouder, opge„ draagen: als de Souverain, in beide de „ gevallen, alleen die geen zynde, wel„ ke het Regt, dat van hem was afgeko„ men, ook kon en mogt verklaaren, en „ die alleen als Regter kon zitten en be„ ſlisſen tusſchen die geenen, welken, „ over het uitoefenen der Regten, of den

„ zin

„ zin en meeninge van zodanig een Privi- LXXXIII
„ legie, verſchil hadden." BOEK.

Als Leden eener Souveraine Vergade- ——
ring, als voor de vuist handelende Regen- 1757.
ten, en Lieden van Eer, hunne gedagten openleggende, ſchroomden zy niet vast te ſtellen, en voor een onwrikbaaren grondregel te houden, dat, gelyk de Souveraiiniteit den Staaten van den Lande alleen byzonder toekwam, daar uit noodwendig moest volgen, „ dat hun Edel Groot Mogen-
„ den in eigen boezem hadden behouden,
„ alles wat zy aan niemand anders uitdruk-
„ lyk hadden opgedraagen; alle Regten
„ waar van geen byzonder gewag was ge-
„ maakt in eenige overgifte, waren den
„ Souverein zo volſtrekt eigen, dat nie-
„ mand denzelven, als Prins van den Lan-
„ de, kon vertegenwoordigen."

Het Regt van Magiſtraatsbeſtelling was altoos tweeledig beſchouwd, beſtaande deels in het opmaaken der Benoeminge, volgens de Voorregten van ieder Stad; deels in de Verkiezing uit die Benoeming: nooit iets meerder dan dit laatſte, was aan Heeren Stadhouderen opgedraagen, of afgeſtaan: en waren dus alle zaaken, verder tot de Benoemingen betrekkelyk, in handen van den Souverain gebleeven.

Wilde men, uit het opgedraagen Regt van Verkiezing, afleiden, het Regt, niet alleen, om op de Benoemingen onderzoek te doen, maar ook dezelve te verſchikken en de verſchillen, welke over de Wettigheid of Onwettigheid mogten ontſtaan,

LXXXIII BOEK. 1757.

„ van Uitvoer, de Prys één of meer weeken iets daalen; doch naderhand des te hooger ſtygen, de verhinderde Uitvoer; in 't einde, het noodlottig middel weezen, om de Gemeente in de uiterſte elenden te ſtorten. — De Pryzen der Graanen waren boven den gewoonen gereezen; doch by lange zo hoog niet als in andere duure Jaaren, gelyk Lyſten der Pryzen van de Jaaren MDCCIX, MDCCX en MCCXL uitweezen. In geen dier Jaaren geſchiedde 'er een algemeen Verbod, door deeze Vryheid klommen de Pryzen; maar men bleef buiten Gebrek, de Markt zeide nooit Neen, het noodige was altoos voor handen. De hooge Pryzen verwekten van alle kanten, en langs alle wegen, toevoer, en werd hier door, in Gebrek, het Gebrek voorgekomen. — Men den tegenwoordigen Prys der Graanen was het zodanig geſteld, dat, naar den ouden regel, de Vrees voor Duurte, de Oorzaak was der Duurte. — Zwaarmoedigen, of door andere inzigten gedreevenen, mogten van Verlegenheid ſchreeuwen, deeze bevondt zich nog op een wyden afſtand. Het ſcheen bekommering, en zelfs eenige drift te verwekken, dat de Uitvoer in eenige Graanlanden reeds verboden was; doch de Uitvoer van Tarwe, vondt zich te *Dantzik*, *Koningsbergen* en op andere Plaatzen in de *Oostzee*, nog onbelemmerd; en was het meer dan waarſchynlyk,

„ lyk, dat men, in het verder Voorjaar, LXXXIII
„ uit *Poolen*, *Pruisſen*, *Brabant* en BOEK.
„ *Vlaanderen*, een grooten voorraad mogt ——
„ verwagten; in *Frankryk* lagen daadlyk 1757.
„ verſcheide Schepen, met Graanen be-
„ laaden, na deeze Landen en *Hamburg*
„ beſtemd; de Kooplieden kenden den
„ weg om uit *Rusland*, *Sicilien*, uit de
„ *Levant*, en zelfs uit *Nieuw Nederland*
„ en *Penſilvanien*, wanneer de Handel
„ vry en open bleef, Graanen herwaards
„ te krygen; ook ſtondt uit deeze belem-
„ mering een verleg des Graanhandels te
„ dugten."

Met deeze Bedenkingen paarden de *Amſterdamſche* Koornhandelaars, eenige byzondere Aanmerkingen voor Burgemeeſteren van *Amſterdam* geſchikt, ſtrekkende ten grondſlage van de by monde verzogte voorſpraak hunner Ed. Groot Agtbaaren. Zy merkten aan, dat *Amſterdam*, by den Graanhandel, het allermeeſte belang hadt, dat zy Kooplieden, zedert veele Jaaren, Magazynen van Graanen bewaard hebbende, waar van zommige, door gemaakte Onkosten en verloopen Intereſſen, reeds meer kosten dan zy als nog, by verkoop, daar van zouden kunnen maaken. Het Verbod van Uitvoer zou hun op 't oogenblik verſteeken van het middel en de verwagtinge om een gedeelte hunner ſchade te herkrygen, en zy afgeſchrikt worden om ooit weder zodanige onderneemingen te doen, of hun geld op die wyze aan te leggen. —— Het was zeer treffend, ten

LXXXIII. BOEK. 1757.

in begaane *Informaliteiten*, haare Hoogheid niet als wettig kon worden aangeboden, en verzogten dat deeze hunne tegenverklaaring dezelven mogt vergezellen: eenigen oordeelden dat dit moest toegeſtaan; doch verre de meeſten, dat het moest geweigerd, en de Benoeming, op de gewoone wyze, aan de Gouvernante gezonden worden. Gelyk geſchiedde. Doch de misnoegde Leden vaardigden, ten zelfden dage, een berigt aan haare Koninglyke Hoogheid af, inhoudende dat de gezondene Benoeming niet wettig was: dewyl 'er Perſoonen waren afgebleeven, die, naar de orde der Regeeringe, benoembaar, en dus in hun eer en goeden naam te kort gedaan waren, met krenking van de Stadsvoorregten; dat zulks voortſproot uit een verdrag, door de Meerderheid der Vroedſchappen onderling aangegaan. (*)

Gelastigden, tot het onderzoek deezer zaake, door de Gouvernante benoemd.

De Gouvernante gaf hier van kennis, met eenen Brief aan de Regeering van *Haarlem*, tevens vermeldende, dat zy eenige Heeren zou benoemen, om, wegens dit ſtuk, nader onderzoek te doen. De mee-

(*) In het vervolg ontdekten de Meerderheid, met de uiterſte verbaazing, dat Elf Leden der Vroedſchappen, hadden kunnen goedvinden, afzonderlyk, heimlyk, en buiten de Vroedſchap, eene Benoeming te ſmeeden, en dezelve, op eigen gezag, aan haare Koninglyke Hoogheid, toe te zenden. Zie dit omſtandig in de *Juſtificatie van de Meerderheid der Vroedſchap van Haarlem*. *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 498.

meeſte Leden verklaarden, dat zy de ingeleverde Benoeming voor alzins wettig hielden, en beſlooten Gelastigden te zenden, om des haare Hoogheid kennis te geeven, met ontvouwing van de redenen, waar op hun bedryf ſteunde, met verzoek dat zy van de benoeming der Heeren tot nader onderzoek wilde afzien, en om eene ſpoedige verkiezing uit het voorgeſtelde Achttal. De misnoegden bleeven niet in gebreke, om de onwettigheid der Benoeminge verder aan te dringen. Aan de Afgevaardigden betuigde de Gouvernante blyde te zyn, te verneemen, dat 'er niets onwettigs in de Benoeming was; doch dat zy, wegens het zenden der Heeren tot nader onderzoek, zich nog niet bepaald kon verklaaren. — Zy beſloot dit voortgang te doen hebben, en benoemde daar toe, uit de Ridderſchap, FREDERIK HENDRIK, *Baron van Waſſenaar* en Mr. HENDRIK VAN DER DUSSEN, Oud Schepen en Raad van *Delft*, die beide de Partyen hoorden. LXXXIII BOEK 1757.

Toen deeze Heeren in de Vroedſchap verſlag gedaan hadden, van hun wedervaaren by haare Hoogheid, die weigerig bleef de verzogte Verkiezing te doen, werd de groote Meerderheid ter raade de zaak te brengen in den ſchoot van den Souverain, de Staaten van dit Gewest, als aan welken de uitlegging der Privilegien, met welken men wilde dat de Benoeming ſtreedt, alleen toekwam, en verzogten, by eenen Brieve, Gecommitteerde Raaden eene Buitengewoone Staatsvergadering te beſchry- De Meerderheid der Regeering beſluit dezelve voor de Staaten van *Holland* te brengen.

LXXXIII BOEK. 1757.

ger Graanleeverende Landen, beloofde de Lente deezes Jaars het gelukkigſte Gewas in onze Gewesten niet. Op het vrugtbaar *Walcheren* lagen, te midden van Bloeimaand, de velden nog wit van hagel en ſneeuw, en gaf dit oorzaak van dugten voor een misgewas: dewyl 'er in 't Graan geen leeven ſcheen; doch alles veranderde daar en elders in deeze Landen, op eene verbaazende wyze ten gelukkigſte, door een malſchen regen, in 't begin van Zomermaand gevallen. Van alomme kreeg men deswegen even blyde berigten, de Akkers beloofden een ryker Oogst, dan doorgaans den Landman ten deele viel, of hy zedert eenige Jaaren hadt mogen inzamelen. Geen algemeen verdervend onheil ſtelde die hoop te leur; de Vrugten en Veldgewasſen werden uitmuntender en menigvuldiger ingewonnen, dan veele Jaaren herwaards. De heete Zomer ging van zwaare Onweeren vergezeld, die hier en daar het Veldgewas troffen, en byzonder in 't *Gooiland* groote ſchade deeden aan de bloeiende Boekweit, en ook de Rogge met zulk eene kragt uit de airen ſloeg, dat de gemeene wegen met dezelve als bezaayd lagen, en de Landlieden hunne Landen weder omploegden, zonder die te bezaayen; dewyl 'er overvloedig Zaad voor 't volgend Jaar, opgevallen was. Dan dit plaatslyk onheil weerde geen algemeenen zegen: —— Deeze ook elders genooten, deedt het Verbod des Uitvoers, waar het op zekeren tyd bepaald was, ophouden en

houden gedrag te wettigen, grootendeels gegrond op hunne bezorgdheid, om, volgens hun last, een goede Correspondentie te houden met den Erfſtadhouder, of met den geenen, die deszelfs plaats zou bekleeden; 't welk zy niet hadden kunnen naalaaten in een geval, waar in haare Koninglyke Hoogheid zo zeer betrokken was. LXXXIII BOEK. 1757.

Een tweede Voorſtel, door de Gelastigden van *Haarlem*, ten dien dage, ter tafel gebragt, diende tot opheffing der Zwaarigheden, waar door de Verkiezing uit de overgeleeverde Benoeming tot Burgemeeſteren vertraagd werd, met verzoek dat dezelve wettig mogt verklaard worden. *Dordrecht* eischte een Afſchrift, en verſtonden hunne Ed. Groot Mogenden, dat 'er een van gezonden zou werden aan de Gouvernante, om 'er haare aanmerkingen op te mogen verneemen: deeze werden eerlang ingediend, en luidden op deezen toon. „ Zy ſtondt ten uiterſten verbaasd, „ als zy voor 't eerst kennis kreeg, van „ het voorneemen der Heeren van *Haar-* „ *lem*, om, te deezer zaake, een Voor- „ ſtel ter Vergaderinge van Hunne Groot „ Mogenden te doen; niet weetende, dat „ zy in deezen iets gedaan hadt, dan waar „ toe zy, volgens de magt aan Haar op- „ gedraagen, niet alleen bevoegd, maar „ zelfs verpligt was. —— Haare ver- „ baasdheid was niet weinig toegenomen, „ als zy, by het leezen van dit Voorſtel, „ bevondt, de kunſtige ſchikking van het „ Verzoek, daar by gedaan, om, onder

En heft, in een tweede, de ingebragte zwaarigheden op. Antwoord der Gouvernante.

LXXXIII BOEK. 1757. „ een voordraagen, dat de Verklaaring en „ Opheldering van de Stads Privilegien „ en Octroien alleen aan den Souverain „ kon gevraagd worden, haar te willen „ ontzetten van een Regt; dat, van de „ Grondlegginge der Republiek, door de „ Stadhouderen in den tyd gebruikt was, „ en, daar het te pasſe kwam, hadt moe„ ten gebruikt worden. — Zy kon niet „ begrypen, waar door zy zulks aan die „ Heeren verdiend hadt, en nog veel min„ der eene onderneeming van dien aart „ overeenbrengen met derzelver veelvul„ dige betuigingen en verzekeringen, van „ haar te willen handhaaven by Haare „ Regten en Voorregten, waar toe zy ook „ by Eede verbonden waren. — Zy „ rekende zich en Haaren minderjaarigen „ Zoon verongelykt, door het inſlaan van „ deezen weg." Dit poogde zy te toonen door een voordragt van 't geen zy in dit geval gedaan hadt, en verder te beduiden; dat in deezen het Geſchil niet was, gelyk die van *Haarlem* beweerden, tusſchen de Meerderheid en Minderheid van de Vroedſchappen dier Stad; doch tusſchen de Meerderheid en Haar: willende deeze haar ontzetten van een Regt, zonder 't welk een ander Regt, 't geen zy Haar niet konden betwisten, niet kon uitgeoefend worden. Haar kwam het Regt van Verkiezing toe uit de Benoemde Perſoonen; doch kon ze met geene gemoedlyke gerustheid voor zichzelve doen, als zy niet wist of die Benoemingen overeenkom-

komstig waren, met der Steden Voorregten, en hier over was men het niet ééns. — Het verklaaren en ophelderen van eenig Privilegie of Octroi kwam hier niet te passe: en zou, in zulk een geval, het Haar, als in deezen vertegenwoordigende den Prins van den Lande, niet minder toekomen, dan het haaren Voorzaaten toegekomen hadt.

LXXXIII BOEK. 1757.

Haar besluit was „ om een Regt, door „ haar ontvangen, te bewaaren, en, ten „ zynen tyde, aan haaren lieven Zoon „ over te leveren. Kon het den Heeren „ van *Haarlem* dan behaagen Hem dat „ Regt te betwisten, oordeelden zy dat „ het welvaaren van hunne Stad en van „ den Staat daar door zou bevorderd worden, zo men Hem dat Regt ontnam, „ zy mogten doen wat hun oorbaar dagt. „ Maar zy, als Moeder en Voogdesse, „ zou gelooven veel te kort te doen, aan „ het Vertrouwen, 't welk hunne Ed. „ Groot Mogenden in haar hadden gelieven te stellen, indien zy niet, met een „ dubbelen yver, bleef handhaaven een „ Regt, 't welk zy alleen in bewaaring „ hieldt, en waar van het in haar vermogen niet was het geringste deel aftestaan. — En behoefde zy geen de „ minste vreeze te hebben, dat haar Prinselyke Weeze, in een tyd dat hy weerloos was, door toedoen van hun Ed. „ Groot Mogenden, zelfs de kleinste vermindering hadt te wagten."

Verder gaf de Gouvernante te kennen;

LXXXIII BOEK. 1757.

dat, by de Tegenverklaaring van den Burgemeeſter WITTE, de Oud Schepenen en Raaden VAN ZAANEN en VAN ECHTEN, zich nog acht andere Leden vervoegd hadden, die de Benoeming, op dezelfde gronden, niet voor wettig hielden. —— En hadden de Heeren van *Haarlem* geſprooken van „ Gevolgen uit het verwyl der „ Verkiezingen te dugten, welke zo voor „ de Stad in 't byzonder, als ten aanziene „ van den Lande in 't algemeen, zeer „ zorglyk waren", Haare Koninglyke Hoogheid betuigde die niet te kunnen vinden in Haar Gedrag; maar wel in dat der Meerderheid van de *Haarlemſche* Vroedſchap, voor welker verantwoordig zy dezelve overliet.

Eindelyk ſprak zy van het Regt, 't geen Haar, by 't Voorſtel der Heeren van *Haarlem*, bedektelyk, en onder een andere gedaante; doch niet minder rechtſtreeks betwist werd: het Regt van Verkiezing, uit Benoemingen overeenkomſtig met der Steden Privilegien gemaakt, om van welke laatſte byzonderheid verzekerd te zyn, het noodig was des wel onderrigt te weezen: het onderzoek van de Wettigheid der Benoeminge was, derhalven, even zeer als de Verkiezinge, Haar, vertegenwoordigende den Prinſe van den Lande, opgedraagen. —— Dit Regt van Onderzoek was altoos den Stadhouderen eigen geweest, en maar ééns zonder gevolg, in twyfel getrokken; toen hadden Afgevaardigden van *Haarlem*, als de last hunner zenderen, uit-

hoe zy, ter oorzaake van de Onzydigheid, wel wenschten, dat het vervoeren des Krygstuigs, met vermydinge van *Maaſtricht* mogt geſchieden. LXXXIII BOEK. 1757.

De *Franſche* Afgezant betuigde, de verwondering van den Koning zyn Meeſter, over dit verzoek, en hoe, zyne Majeſteit, het toeſtemmen van den Doortocht door *Maaſtricht*, in geenen deele als een inbreuk op de Onzydigheid kon aanzien. In tegendeel ſtondt Hy verſteld over het onderſcheid, 't geen Hunne Hoog Mogenden maakten tuſſchen hem, de Keizerin-Koningin, en den Koning van *Pruiſſen* (*); wat ten opzigte dier Mogenheden overeenkomſtig met de Onzydigheid geoordeeld werd, kon niet ophouden van dien aart ten zynen opzigte te weezen. Zyne Majeſteit wilde wel gelooven, dat die ſtap een uitwerkzel was van de verlegenheid, waar in zy zich jegens de Oorlogende Partyen bevonden; doch hy kon, zou het Leger geen gebrek aan behoeften lyden, de *Maas* onmogelyk miſſen. Weshalven hy, by herhaalinge verzogt, dat aan den Bevelhebber van *Maaſtricht* of anderen, indien zulks noodig mogt weezen, bevelen werden afgegeeven, om de vrye vaard op de *Maas* niet af te breeken. Dezelve wordt toegeſtaan.

In

(*) Hunne Hoog Mogenden hadden het vervoeren der Artillerye uit *Wezel*, en eenige andere Plaatzen, den Koning van *Pruiſſen*, en aan de Keizerin Koningin eene dergelyke vryheid toegeſtaan.

LXXXIII BOEK. 1757.

regtvaardigen, met grond van reden klagende over het verkeerde licht, waar in hun Voorſtel beſchouwd was, als 't welk in geenendeele eenigen toeleg behelsde om haare Koninglyke Hoogheid, of haaren Minderjaarigen Zoon, te ontzetten, van eenig aan de Stadhouderen wettig opgedraagen Regt, als dat der Verkiezinge, noch ook het kennisneemen nopens de Wettigheid eeniger voorgeſtelde Benoeming. „ Maar dat het punt, waar op het „ eigenlyk in deezen aankwam, hier in „ gelegen was, dat, in gevalle van Geſchil, over de Wettigheid van een gemaakte en aangebodene Benoeming, het „ zy dan hetzelve verſchil tusſchen de „ Meerderheid en Minderheid der Vroedſchappen, ook tusſchen haare Koninglyke Hoogheid, welke de Verkiezing „ toekwam, zoude mogen beſtaan, de „ Beſlisſing over zodanig een Verſchil, „ door niemand kon worden gegeeven, „ dan alleen door Hunne Groot Mogenden, van welken het Voorregt tot het „ maaken der Benoeming was voortgekomen, en het Regt van Verkiezinge daar „ uit, aan haare Koninglyke Hoogheid of „ den Heer Prins Erfſtadhouder, opgedraagen: als de Souverain, in beide de „ gevallen, alleen die geen zynde, welke het Regt, dat van hem was afgekomen, ook kon en mogt verklaaren, en „ die alleen als Regter kon zitten en beſlisſen tusſchen die geenen, welken, „ over het uitoefenen der Regten, of den

„ zin

„ zin en meeninge van zodanig een Privi- LXXXIII
„ legie, verſchil hadden." BOEK.

Als Leden eener Souveraine Vergade- ——
ring, als voor de vuist handelende Regen- 1757.
ten, en Lieden van Eer, hunne gedagten openleggende, ſchroomden zy niet vast te ſtellen, en voor een onwrikbaaren grondregel te houden, dat, gelyk de Souveraiiteit den Staaten van den Lande alleen byzonder toekwam, daar uit noodwendig moest volgen, „ dat hun Edel Groot Mogen-
„ den in eigen boezem hadden behouden,
„ alles wat zy aan niemand anders uitdruk-
„ lyk hadden opgedraagen; alle Regten
„ waar van geen byzonder gewag was ge-
„ maakt in eenige overgifte, waren den
„ Souverein zo volſtrekt eigen, dat nie-
„ mand denzelven, als Prins van den Lande, kon vertegenwoordigen."

Het Regt van Magiſtraatsbeſtelling was altoos tweeledig beſchouwd, beſtaande deels in het opmaaken der Benoeminge, volgens de Voorregten van ieder Stad; deels in de Verkiezing uit die Benoeming: nooit iets meerder dan dit laatſte, was aan Heeren Stadhouderen opgedraagen, of afgeſtaan: en waren dus alle zaaken, verder tot de Benoemingen betrekkelyk, in handen van den Souverain gebleeven.

Wilde men, uit het opgedraagen Regt van Verkiezing, afleiden, het Regt, niet alleen, om op de Benoemingen onderzoek te doen, maar ook dezelve te verſchikken en de verſchillen, welke over de Wettigheid of Onwettigheid mogten ontſtaan,

LXXXIII BOEK. 1757.

in begaane *Informaliteiten*, haare Hoogheid niet als wettig kon worden aangeboden, en verzogten dat deeze hunne tegenverklaaring dezelven mogt vergezellen: eenigen oordeelden dat dit moest toegeſtaan; doch verre de meeſten, dat het moest geweigerd, en de Benoeming, op de gewoone wyze, aan de Gouvernante gezonden worden. Gelyk geſchiedde. Doch de misnoegde Leden vaardigden, ten zelfden dage, een berigt aan haare Koninglyke Hoogheid af, inhoudende dat de gezondene Benoeming niet wettig was: dewyl 'er Perſoonen waren afgebleeven, die, naar de orde der Regeeringe, benoembaar, en dus in hun eer en goeden naam te kort gedaan waren, met krenking van de Stadsvoorregten; dat zulks voortſproot uit een verdrag, door de Meerderheid der Vroedſchappen onderling aangegaan. (*)

Gelastigden, tot het onderzoek deezer zaake, door de Gouvernante benoemd.

De Gouvernante gaf hier van kennis, met eenen Brief aan de Regeering van *Haarlem*, tevens vermeldende, dat zy eenige Heeren zou benoemen, om, wegens dit ſtuk, nader onderzoek te doen. De mee-

(*) In het vervolg ontdekten de Meerderheid, met de uiterſte verbaazing, dat Elf Leden der Vroedſchappen, hadden kunnen goedvinden, afzonderlyk, heimlyk, en buiten de Vroedſchap, eene Benoeming te ſmeeden, en dezelve, op eigen gezag, aan haare Koninglyke Hoogheid, toe te zenden. Zie dit omſtandig in de *Juſtificatie van de Meerderheid der Vroedſchap van Haarlem. Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 498.

meeſte Leden verklaarden, dat zy de ingeleverde Benoeming voor alzins wettig hielden, en beſlooten Gelastigden te zenden, om des haare Hoogheid kennis te geeven, met ontvouwing van de redenen, waar op hun bedryf ſteunde, met verzoek dat zy van de benoeming der Heeren tot nader onderzoek wilde afzien, en om eene ſpoedige verkiezing uit het voorgeſtelde Achttal. De misnoegden bleeven niet in gebreke, om de onwettigheid der Benoeminge verder aan te dringen. Aan de Afgevaardigden betuigde de Gouvernante blyde te zyn, te verneemen, dat 'er niets onwettigs in de Benoeming was; doch dat zy, wegens het zenden der Heeren tot nader onderzoek, zich nog niet bepaald kon verklaaren. — Zy beſloot dit voortgang te doen hebben, en benoemde daar toe, uit de Ridderſchap, FREDERIK HENDRIK, *Baron van Waſſenaar* en Mr. HENDRIK VAN DER DUSSEN, Oud Schepen en Raad van *Delft*, die beide de Partyen hoorden. LXXXIII BOEK 1757.

Toen deeze Heeren in de Vroedſchap verſlag gedaan hadden, van hun wedervaaren by haare Hoogheid, die weigerig bleef de verzogte Verkiezing te doen, werd de groote Meerderheid ter raade de zaak te brengen in den ſchoot van den Souverain, de Staaten van dit Gewest, als aan welken de uitlegging der Privilegien, met welken men wilde dat de Benoeming ſtreedt, alleen toekwam, en verzogten, by eenen Brieve, Gecommitteerde Raaden eene Buitengewoone Staatsvergadering te beſchry-

De Meerderheid der Regeering beſluit dezelve voor de Staaten van *Holland* te brengen.

LXXXIII BOEK. 1757.

ven. Dit werd afgeſlaagen, om de nabyheid der gewoone Vergaderinge, en het afweezen van drie Heeren, en van haare Koninglyke Hoogheid, als mede, dewyl het hun voorkwam, dat de zaak niet van dien dringenden nood was, om 'er zo veel gerugts van te maaken als de Beſchryving eener Buitengewoone Vergadering noodwendig zou veroorzaaken. Geen nader aanhouden hadt mogen baaten. Gecommitteerde Raaden begeerden hier in niet te bewilligen, zonder alvoorens het gevoelen van haare Koninglyke Hoogheid in te neemen, die zy des zouden ſchryven. Dit mondeling berigt der Gelastigden uit de Vroedſchap, wegens het weigeren eener Buitenwoone Vergaderinge, werd vervolgens bekragtigd door een Brief van Gecommitteerde Raaden.

De Meerderheid doet een voorſtel ter Staatsvergaderinge, wegens het niet beſchryven eener buitengewoone Vergaderinge.

De Heeren door de Gouvernante benoemd, zetten hunne handelingen voort; doch zonder vrugt, haare Koninglyke Hoogheid kon niet beſluiten, uit het overgeleeverd Achttal, eene Verkiezing, tot genoegen van de Meerderheid der Vroedſchap, te doen. De dag der gewoone Vergadering, welken zy hadden moeten afwagten, brak aan, en leverden de Afgevaardigden van *Haarlem* op denzelven een klemmend voorſtel in, wegens de weigering van Gecommitteerde Raaden, om de Vergadering der Staaten buitengewoon te beſchryven. 't Zelve in handen van Gecommitteerde Raaden geſteld zynde, gaven zy daar op een breedvoerig Bericht, ſtrekkende om hun ge-

hou-

houden gedrag te wettigen, grootendeels gegrond op hunne bezorgdheid, om, volgens hun last, een goede Correspondentie te houden met den Erfſtadhouder, of met den geenen, die deszelfs plaats zou bekleeden; 't welk zy niet hadden kunnen naalaaten in een geval, waar in haare Koninglyke Hoogheid zo zeer betrokken was. LXXXIII BOEK. 1757.

Een tweede Voorſtel, door de Gelastigden van *Haarlem*, ten dien dage, ter tafel gebragt, diende tot opheffing der Zwaarigheden, waar door de Verkiezing uit de overgeleeverde Benoeming tot Burgemeeſteren vertraagd werd, met verzoek dat dezelve wettig mogt verklaard worden. *Dordrecht* eischte een Afſchrift, en verſtonden hunne Ed. Groot Mogenden, dat 'er een van gezonden zou werden aan de Gouvernante, om 'er haare aanmerkingen op te mogen verneemen: deeze werden eerlang ingediend, en luidden op deezen toon. „ Zy ſtondt ten uiterſten verbaasd, „ als zy voor 't eerst kennis kreeg, van „ het voorneemen der Heeren van *Haar-* „ *lem*, om, te deezer zaake, een Voor- „ ſtel ter Vergaderinge van Hunne Groot „ Mogenden te doen; niet weetende, dat „ zy in deezen iets gedaan hadt, dan waar „ toe zy, volgens de magt aan Haar op- „ gedraagen, niet alleen bevoegd, maar „ zelfs verpligt was. —— Haare ver- „ baasdheid was niet weinig toegenomen, „ als zy, by het leezen van dit Voorſtel, „ bevondt, de kunſtige ſchikking van het „ Verzoek, daar by gedaan, om, onder

En heft, in een tweede, de ingebragte zwaarigheden op. Antwoord der Gouvernante.

LXXXIII BOEK. 1757.

om de Kaapers van de kosten te bevryden; en men nimmer hoorde, dat 'er eenigzins agt geslaagen werd, op de gewelddaadige handelwyzen der Kaaperen, die doorgaans, op eigen gezag, tegen de uitdruklyke Letter der Tractaaten, de Luiken openbraaken, de Koopmansgoederen weg roofden, eer zy de Schepen opbragten, of in Regtsgedingen betrokken. — De gestreeke Vonnisen van het Admiraliteits Hof, de Schippers tot de kosten van 't Geding veroordeelende, moedigde zulks de Kaapers aan om alles, wat hun voorkwam, op te brengen. En was het op zich zelven zeer onbillyk, dat de Schippers der opgebragte Schepen, ingevalle 'er geene duidlyk spreekende blyken waren van vermoeden, dat zy Contrabande Goederen gelaaden, of zich met den Vlag van den Staat gemaskerd hadden, eenige kosten van de Regtsgedingen moesten draagen: dewyl de Deelhebbers in die Schepen reeds, door het vertraagen der Reize, het bederf der Goederen, en de meerdere kosten van het Scheepsvolk, zeer groote schade leden, en dikwyls door het Ontslag der opgebragte Goederen, in erger staat geraakten, dan wanneer men dezelve zou hebben kunnen verbeurd verklaaren: vermids de kosten der Regtsgedingen menigwerf hooger liepen, dan de geheele waarde der opgebragte Goederen zou bedraagen. In 't kort, dat men schier zodanig handelde, als of 'er geene Verbintenisen tusschen zyne Koninglyke Majesteit en deezen

zen Staat beſtonden, en men regt hadt om den Ingezetenen van den Staat allen Handel en Vaard op en uit de *Franſche* Havenen te beletten. Dat Hunne Hoog Mogenden, die behandelingen niet konden aanmerken, als overeenkomende met het oogmerk des Konings, die zo dikwyls zyne goede geneigdheid voor den Staat betuigd, en nog in dit Jaar, by monde van den Heer YORKE, „verzekerd hadt, dat „ hy altoos bereidwillig zou gevonden „ worden, om de Republiek te bewaaren „ by haare Vryheid, Godsdienst, en Koop„ handel." Zy hielden aan, om daadlyke bewyzen hier van, en voldoening op de gedaane klagten; op het kost en ſchadeloos Ontſlag, van alle Schepen, op eene onwettige wyze tegen de Tractaaten aangehouden; op het verleenen van eene volkomene gerustheid, voor den Vaard en Handel hunner Ingezetenen, en het handhaaven derzelven by 't genot der Tractaaten. Betuigende laatstlyk dat zy zulke kragtdaadige voorzieningen zouden beraamen, als, in 't vervolg, de *Hollandſche* Schepen konden beveiligen tegen de Gewelddaadigheden der Kaaperen, en derzelver duldelooze Plaageryen. (*) LXXXIII BOEK. 1757.

Hoe veel men ook van zulk een ernſtigen Voordragt mogt hoopen, hadt de vrees, dat 'er niets van zou komen, op de Derzelver vrugtloosheid.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 357. 421. 494. 618. 648. 674. 764. 887. 995. 1009.

LXXXII BOEK. 1757.

de vrugtloosheid der voorheen geſtorte klagten gegrond, de overhand, en ons Geſchiedblad zal, in een volgend Jaar, ontvouwen, dat dezelve geen baat toebragt aan de onderdrukte Zeevaardye; die, ondanks 'er eenige Schepen in dienst geſteld en de Convoyen bepaald waren, de noodige beſcherming derfde.

Franſche Kaaperyen.

Niet geheel vry van mishandelingen der *Franſche* Kaaperen bleeven onze Schepen; doch deeze waren zeer zeldzaam, en liepen niet tot het dulzinnig uiterſte van de *Engelſche* Rooveryen: meermaalen hadden onze Schippers alle reden, om de heuschheid der *Franſchen*, in gevalle van ontmoetinge, te roemen.

Vrede met de *Algerynen* geſlooten.

Terwyl de Staat zo veel leeds moest verduuren, en zo veel nadeels lyden in hunne Koophandel, door de ſchandelyke en ſteeds aanhoudende Zeerooveryen der Engelſche Kapers, hadt de Oorlog met de *Algerynen*, zeer weinig ramps aan de Zeevaard berokkend. Oorlogen te Land, gaven hun, van den beginne, tot het laatst verſtreeken Najaar, de handen vol werks; en ſchoon men vreesde, dat zy, met het Voorjaar, hunne Zeeſchuimeryen, geweldiger zouden doorzetten: dewyl zy, naar ingekomene Berigten, zich op de hoogte van *Barcelona* lieten zien, verminderde die vrees zeer op de tyding, dat de Heer LEVETT, Conſul hunner Hoog Mogenden te *Tunis*, door de *Algerynen*, by het vervoeren dier Stad gevangen genomen, en in harde Slaaverny gehouden, met

met den aanvang van Hooimaand, te *Algiers* in vryheid geſteld zynde, kennis van den Dei kreeg, hoe deeze tot den Vrede neigde. — De Staaten zonden daar op den geweezen Conſul te *Algiers*, den Heer PARAVICINI, derwaards, om, wegens den voorgeſlaagen Vrede, in onderhandeling te treeden: en bragt de Schout by Nagt JOOST SELS denzelven, in Slachtmaand, tot ſtand. (*) LXXXIII BOEK. 1757.

De Regeering van *Tripoli* hadt den Staat, met het begin deezes Jaars, verzekering van Vriendſchap gedaan, door het zenden eens Afgezants, HASDN-ALI-EFFENDI, een Lid van den Divan, die, in den Jaare MDCCXLIX, nogmaals het Gezantſchap hier te Lande bekleed hadt. Van *Leyden* ſtaatlyk afgehaald, en na den *Haage* gebragt, geſchiedde daar zyne openbaare Gehoorverleening, met alle eerbewyzingen, by die gelegenheden gebruikelyk. De Geſchenken, die de Baſſa en de Regeering van *Tripoli* voor hunne Hoog Mogenden geſchikt hadden, werden vervolgens overgeleverd, zy beſtonden in een kostbaar Paarden-montuur, een fraay Hoofdſtel van rood Fluweel, met Goud omzoomd, een dergelyke Zadel, Holſterkap en Buikriem, en een pragtig rood Fluweelen afhangend Kleed, ryklyk met Goud geborduurd, met Zilver en Paarlen be-

Een Gezant van *Tripoli* komt met Geſchenken in den *Haag*.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 769. voor 't Jaar 1758. bl. 353.

LXXXIII BOEK. 1757.

beſtikt en voorzien met Gouden Franjes. Om deeze Geſchenken voegelyk en met luiſter ter hand te ſtellen, hadt de Afgezant een Paard verzogt, 't welk door vier Staaten Booden, vergezeld van de Bedienden des Afgezants, en een Sergeant met twaalf man; van de Garde naar 't Binnenhof geleid werd. Hier eenigen tyd, om door ieder bezigtigd te worden, geſtaan hebbende, ontzadelden de Bedienden des Gezants het ſchitterend uitgedoschte Ros, en ſtelden de Geſchenken, uit naam van hunnen Meeſter, aan hunne Hoog Mogenden ter hand, die ze den Jongen Prins Erfſtadhouder vereerden.

WILLEM DE V. woont de Schuttersmaaltyd in een *Haag* by.

Wanneer deeze Vorst den Wapenſchouw der *Haagſche* Schutterye bygewoond, en zyne Vrouw Moeder, als in voorige Jaaren, dezelve met haare tegenwoordigheid vereerd, als mede aan elke Compagnie een Oxhoofd wyn geſchonken hadt, liet de Jonge Prins zich onverwagt aandienen, om den Schuttersmaaltyd te zien, en verſcheen, toen het Nageregt opgezet was. Te deezer gelegenheid ontving de *Haagſche* Schuttery zyn Portrait, en dat zyner Zuster, beide in vergulde Lysten, ten geſchenke, die met dankbaarheid, aangenomen, vervolgens op de Schuttersdoele in de Krygsraadskamer geplaatst werden. Eene ſtaatlyke dankzegging voor dit Geſchenk, deeden vervolgens de Officiers der Schutterye; beantwoord door haare Koninglyke Hoogheid, met betuiging van gaarne het haare te willen

len toebrengen, tot alles, wat ten welzyn en genoegen der Officieren en verdere Schutterye zou kunnen ſtrekken. — Op eene reize des Stadhouderlyken Gezins, naar het Lusthuis *Zoestdyk* over 't *Prinſeland*, *Bergen op den Zoom*, en *Breda*, ontving dezelve, by het doortrekken, alle mogelyke Eerbewyzingen; en ontbraken dezelve niet, toen deeze om de *Rotterdamſche* Kermis te bezigtigen, *Schiedam* in 't voorbygaan bezogt. De gelykaartigheid deezer gebeurtenisſen vordert, dat wy 'er ſlegts ter loops van ſpreeken. LXXXIII BOEK. 1757.

Breeder moeten wy handelen over een voorval, de Regeeringsbeſtelling betreffende, 't welk veel gerugts maakte, waar in zommige Leden van *Holland* betoonden, voor hunne Regten te durven ſpreeken, en dezelve tegen een invloed, waar voor anderen gereedlyk bukten, te verdeedigen. —— De Regeering van *Haarlem* hadt, uit de Leden der Vroedſchap, overeenkomſtig met de Octroien (*), eene Benoeming gedaan van acht Perſoonen, op welken de meeſte ſtemmen gevallen waren, om, volgens gebruik, deeze Naamlyst aan haare Koninglyke Hoogheid te zenden, die zich toen op 't Lusthuis *Zoestdyk* onthieldt, ten einde zy uit dezelve eene Verkiezing van vier Burgemeeſteren mogt doen. Drie Leden oordeelden, dat die Benoeming, wegens daar in

Geſchil over 't aanſtellen van Burgemeeſteren te *Haarlem*.

(*) *Handv. van Haarlem*, bl. 505.

LXXXIII BOEK. 1757.

in begaane *Informaliteiten*, haare Hoogheid niet als wettig kon worden aangeboden, en verzogten dat deeze hunne tegenverklaaring dezelven mogt vergezellen: eenigen oordeelden dat dit moest toegeſtaan; doch verre de meeſten, dat het moest geweigerd, en de Benoeming, op de gewoone wyze, aan de Gouvernante gezonden worden. Gelyk geſchiedde. Doch de misnoegde Leden vaardigden, ten zelfden dage, een berigt aan haare Koninglyke Hoogheid af, inhoudende dat de gezondene Benoeming niet wettig was: dewyl 'er Perſoonen waren afgebleeven, die, naar de orde der Regeeringe, benoembaar, en dus in hun eer en goeden naam te kort gedaan waren, met krenking van de Stadsvoorregten; dat zulks voortſproot uit een verdrag, door de Meerderheid der Vroedſchappen onderling aangegaan. (*)

Gelastigden, tot het onderzoek deezer zaake, door de Gouvernante benoemd.

De Gouvernante gaf hier van kennis, met eenen Brief aan de Regeering van *Haarlem*, tevens vermeldende, dat zy eenige Heeren zou benoemen, om, wegens dit ſtuk, nader onderzoek te doen. De mee-

(*) In het vervolg ontdekten de Meerderheid, met de uiterſte verbaazing, dat Elf Leden der Vroedſchappen, hadden kunnen goedvinden, afzonderlyk, heimlyk, en buiten de Vroedſchap, eene Benoeming te ſmeeden, en dezelve, op eigen gezag, aan haare Koninglyke Hoogheid, toe te zenden. Zie dit omſtandig in de *Juſtificatie van de Meerderheid der Vroedſchap van Haarlem. Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 498.

meeſte Leden verklaarden, dat zy de ingeleverde Benoeming voor alzins wettig hielden, en beſlooten Gelastigden te zenden, om des haare Hoogheid kennis te geeven, met ontvouwing van de redenen, waar op hun bedryf ſteunde, met verzoek dat zy van de benoeming der Heeren tot nader onderzoek wilde afzien, en om eene ſpoedige verkiezing uit het voorgeſtelde Achttal. De misnoegden bleeven niet in gebreke, om de onwettigheid der Benoeminge verder aan te dringen. Aan de Afgevaardigden betuigde de Gouvernante blyde te zyn, te verneemen, dat 'er niets onwettigs in de Benoeming was; doch dat zy, wegens het zenden der Heeren tot nader onderzoek, zich nog niet bepaald kon verklaaren. — Zy beſloot dit voortgang te doen hebben, en benoemde daar toe, uit de Ridderſchap, FREDERIK HENDRIK, *Baron van Waſſenaar* en Mr. HENDRIK VAN DER DUSSEN, Oud Schepen en Raad van *Delft*, die beide de Partyen hoorden. LXXXIII BOEK 1757.

De Meerderheid der Regeering beſluit dezelve voor de Staaten van *Holland* te brengen.

Toen deeze Heeren in de Vroedſchap verſlag gedaan hadden, van hun wedervaaren by haare Hoogheid, die weigerig bleef de verzogte Verkiezing te doen, werd de groote Meerderheid ter raade de zaak te brengen in den ſchoot van den Souverain, de Staaten van dit Gewest, als aan welken de uitlegging der Privilegien, met welken men wilde dat de Benoeming ſtreedt, alleen toekwam, en verzogten, by eenen Brieve, Gecommitteerde Raaden eene Buitengewoone Staatsvergadering te beſchry-

LXXXIII BOEK. 1757.

ven. Dit werd afgeſlaagen, om de naby-heid der gewoone Vergaderinge, en het afweezen van drie Heeren, en van haare Koninglyke Hoogheid, als mede, dewyl het hun voorkwam, dat de zaak niet van dien dringenden nood was, om 'er zo veel gerugts van te maaken als de Beſchryving eener Buitengewoone Vergadering noodwendig zou veroorzaaken. Geen nader aanhouden hadt mogen baaten. Gecommitteerde Raaden begeerden hier in niet te bewilligen, zonder alvoorens het gevoelen van haare Koninglyke Hoogheid in te neemen, die zy des zouden ſchryven. Dit mondeling berigt der Gelastigden uit de Vroedſchap, wegens het weigeren eener Buitenwoone Vergaderinge, werd vervolgens bekragtigd door een Brief van Gecommitteerde Raaden.

De Meerderheid doet een voorſtel ter Staatvergaderinge, wegens het niet beſchryven eener buitengewoone Vergaderinge.

De Heeren door de Gouvernante benoemd, zetten hunne handelingen voort; doch zonder vrugt, haare Koninglyke Hoogheid kon niet beſluiten, uit het overgeleeverd Achttal, eene Verkiezing, tot genoegen van de Meerderheid der Vroedſchap, te doen. De dag der gewoone Vergadering, welken zy hadden moeten afwagten, brak aan, en leverden de Afgevaardigden van *Haarlem* op denzelven een klemmend voorſtel in, wegens de weigering van Gecommitteerde Raaden, om de Vergadering der Staaten buitengewoon te beſchryven. 't Zelve in handen van Gecommitteerde Raaden geſteld zynde, gaven zy daar op een breedvoerig Bericht, ſtrekkende om hun ge-

hou-

houden gedrag te wettigen, grootendeels gegrond op hunne bezorgdheid, om, volgens hun last, een goede Correspondentie te houden met den Erfſtadhouder, of met den geenen, die deszelfs plaats zou bekleeden; 't welk zy niet hadden kunnen naalaaten in een geval, waar in haare Koninglyke Hoogheid zo zeer betrokken was. LXXXIII BOEK. 1757.

Een tweede Voorſtel, door de Gelastigden van *Haarlem*, ten dien dage, ter tafel gebragt, diende tot opheffing der Zwaarigheden, waar door de Verkiezing uit de overgeleeverde Benoeming tot Burgemeeſteren vertraagd werd, met verzoek dat dezelve wettig mogt verklaard worden. *Dordrecht* eischte een Afſchrift. en verſtonden hunne Ed. Groot Mogenden, dat 'er een van gezonden zou werden aan de Gouvernante, om 'er haare aanmerkingen op te mogen verneemen: deeze werden eerlang ingediend, en luidden op deezen toon. „ Zy ſtondt ten uiterſten verbaasd, „ als zy voor 't eerst kennis kreeg, van „ het voorneemen der Heeren van *Haar-* „ *lem*, om, te deezer zaake, een Voor- „ ſtel ter Vergaderinge van Hunne Groot „ Mogenden te doen; niet weetende, dat „ zy in deezen iets gedaan hadt, dan waar „ toe zy, volgens de magt aan Haar op- „ gedraagen, niet alleen bevoegd, maar „ zelfs verpligt was. —— Haare ver- „ baasdheid was niet weinig toegenomen, „ als zy, by het leezen van dit Voorſtel, „ bevondt, de kunſtige ſchikking van het „ Verzoek, daar by gedaan, om, onder

En heft, in een tweede, de ingebragte zwaarigheden op. Antwoord der Gouvernante.

LXXXIII BOEK. 1757.

„ een voordraagen, dat de Verklaaring en „ Opheldering van de Stads Privilegien „ en Octroien alleen aan den Souverain „ kon gevraagd worden, haar te willen „ ontzetten van een Regt; dat, van de „ Grondlegginge der Republiek, door de „ Stadhouderen in den tyd gebruikt was, „ en, daar het te pasſe kwam, hadt moe„ ten gebruikt worden. — Zy kon niet „ begrypen, waar door zy zulks aan die „ Heeren verdiend hadt, en nog veel min„ der eene onderneeming van dien aart „ overeenbrengen met derzelver veelvul„ dige betuigingen en verzekeringen, van „ haar te willen handhaaven by Haare „ Regten en Voorregten, waar toe zy ook „ by Eede verbonden waren. —— Zy „ rekende zich en Haaren minderjaarigen „ Zoon verongelykt, door het inſlaan van „ deezen weg." Dit poogde zy te toonen door een voordragt van 't geen zy in dit geval gedaan hadt, en verder te beduiden; dat in deezen het Geſchil niet was, gelyk die van *Haarlem* beweerden, tusſchen de Meerderheid en Minderheid van de Vroedſchappen dier Stad; doch tusſchen de Meerderheid en Haar: willende deeze haar ontzetten van een Regt, zonder 't welk een ander Regt, 't geen zy Haar niet konden betwisten, niet kon uitgeoefend worden. Haar kwam het Regt van Verkiezing toe uit de Benoemde Perſoonen; doch kon ze met geene gemoedlyke gerustheid voor zichzelve doen, als zy niet wist of die Benoemingen overeenkom-

komſtig waren, met der Steden Voor- LXXXIII
regten, en hier over was men het niet BOEK.
ééns. — Het verklaaren en ophelderen ——
van eenig Privilegie of Octroi kwam 1757.
hier niet te paſſe: en zou, in zulk een geval, het Haar, als in deezen vertegenwoordigende den Prins van den Lande, niet minder toekomen, dan het haaren Voorzaaten toegekomen hadt.

Haar beſluit was „ om een Regt, door „ haar ontvangen, te bewaaren, en, ten „ zynen tyde, aan haaren lieven Zoon „ over te leveren. Kon het den Heeren „ van *Haarlem* dan behaagen Hem dat „ Regt te betwisten, oordeelden zy dat „ het welvaaren van hunne Stad en van „ den Staat daar door zou bevorderd worden, zo men Hem dat Regt ontnam, „ zy mogten doen wat hun oorbaar dagt. „ Maar zy, als Moeder en Voogdeſſe, „ zou gelooven veel te kort te doen, aan „ het Vertrouwen, 't welk hunne Ed. „ Groot Mogenden in haar hadden gelieven te ſtellen, indien zy niet, met een „ dubbelen yver, bleef handhaaven een „ Regt, 't welk zy alleen in bewaaring „ hieldt, en waar van het in haar vermogen niet was het geringſte deel afteſtaan. —— En behoefde zy geen de „ minſte vreeze te hebben, dat haar Prinſelyke Weeze, in een tyd dat hy weerloos was, door toedoen van hun Ed. „ Groot Mogenden, zelfs de kleinſte vermindering hadt te wagten."

Verder gaf de Gouvernante te kennen;

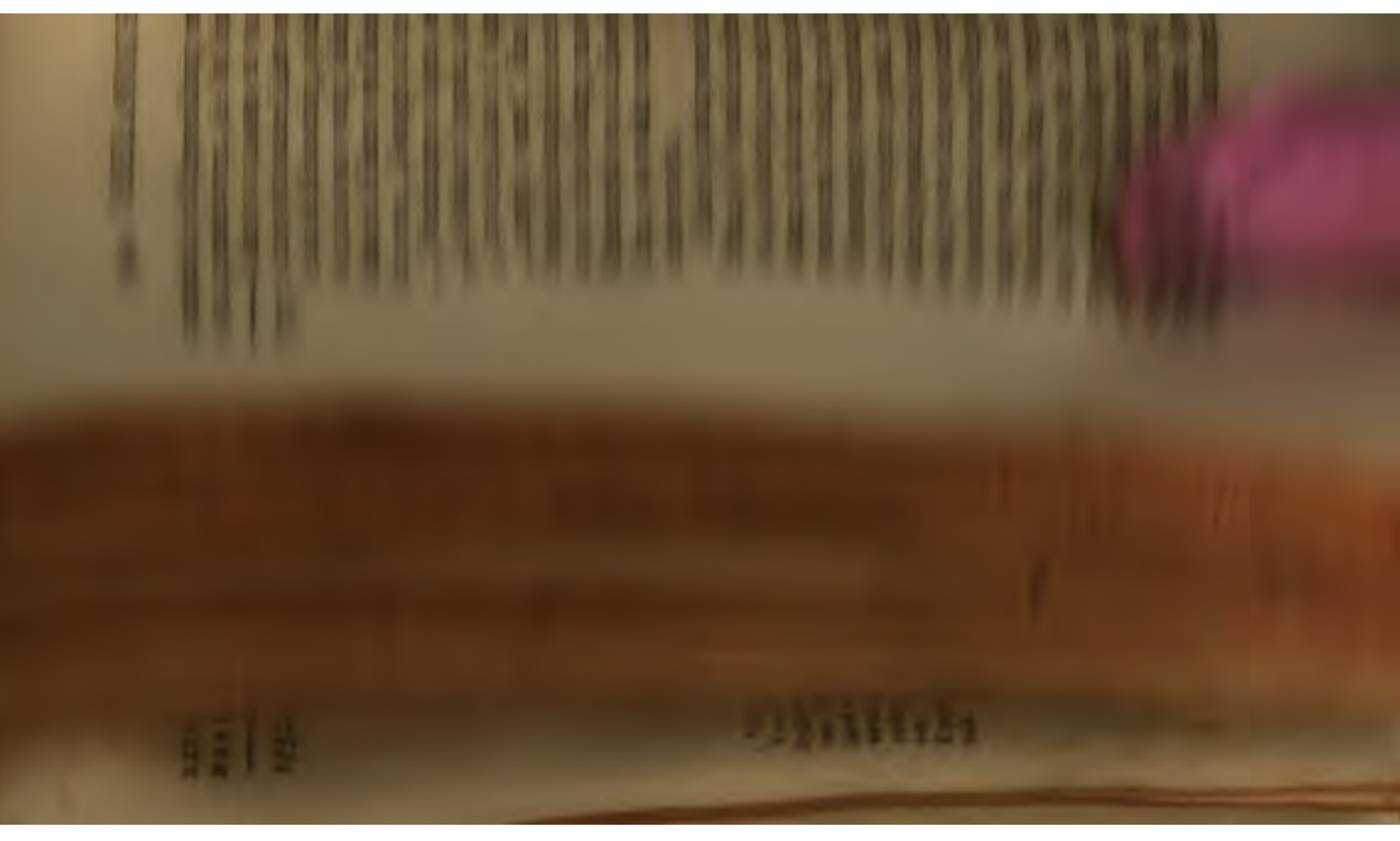

, Dat het Regt van Informa- LXXXIII
bel was van het gedefereer- BOEK.
n Electie, dat hetzelve alzo ——
het Regt van Electie, in con- 1757.
n worden getrokken; en dat
alle deliberatien daar over,
deringe van Hun Groot Mo-
hoorden geseponeerd en van
weezen te worden.
nu." liet zy 'er, op volgen,
oordige Regenten van *Haar-*
e Meerderheid van dezelven,
neer lichts en wysheids in de
an de presente Constitutie der
e, dan hunne Predecesseurs?
lven nu zo veel inventiver en
, om, onder een voorgeeven
vetstie Haar niet aanging, Haar
t uit de hand te willen wrin-
t hunne Predecesseurs daar in
d gelaaten hadden. Het ware
r welk eene omwending by hun
ats genomen mogt hebben, dit
bleef zeker, dat, de Heeren
des Lands dezelfden blyvende,
reden hadt om zich verzekerd
den, dat Hunne Groot Mogen-
iet zouden gedoogen, dat haar
lyke Weeze daar van ontzet

oe hoog en sterk een toon dit Be- De Meer-
n haare Koninglyke Hoogheid ook derheid
mogt weezen, de Regeering van handhaaft
t zich daar door niet weder- haar
haare zaak in 't breede te P

LXXXIII BOEK. 1757.

regtvaardigen, met grond van reden klaagende over het verkeerde licht, waar in hun Voorſtel beſchouwd was, als 't welk in geenendeele eenigen toeleg behelsde om haare Koninglyke Hoogheid, of haaren Minderjaarigen Zoon, te ontzetten, van eenig aan de Stadhouderen wettig opgedraagen Regt, als dat der Verkiezinge, noch ook het kennisneemen nopens de Wettigheid eeniger voorgeſtelde Benoeming. „ Maar dat het punt, waar op het „ eigenlyk in deezen aankwam, hier in „ gelegen was, dat, in gevalle van Geſchil, over de Wettigheid van een gemaakte en aangebodene Benoeming, het „ zy dan hetzelve verſchil tusſchen de „ Meerderheid en Minderheid der Vroedſchappen, ook tusſchen haare Koninglyke Hoogheid, welke de Verkiezing „ toekwam, zoude mogen beſtaan, de „ Beſlisſing over zodanig een Verſchil, „ door niemand kon worden gegeeven, „ dan alleen door Hunne Groot Mogenden, van welken het Voorregt tot het „ maaken der Benoeming was voortgekomen, en het Regt van Verkiezinge daar „ uit, aan haare Koninglyke Hoogheid of „ den Heer Prins Erfſtadhouder, opgedraagen: als de Souverain, in beide de „ gevallen, alleen die geen zynde, welke het Regt, dat van hem was afgekomen, ook kon en mogt verklaaren, en „ die alleen als Regter kon zitten en beſlisſen tusſchen die geenen, welken, „ over het uitoefenen der Regten, of den

„ zin

„ zin en meeninge van zodanig een Privi- LXXXIII
„ legie, verſchil hadden." BOEK.

Als Leden eener Souveraine Vergade- ——
ring, als voor de vuist handelende Regen- 1757.
ten, en Lieden van Eer, hunne gedagten openleggende, ſchroomden zy niet vast te ſtellen, en voor een onwrikbaaren grondregel te houden, dat, gelyk de Souveraiiniteit den Staaten van den Lande alleen byzonder toekwam, daar uit noodwendig moest volgen, „ dat hun Edel Groot Mogenden in eigen boezem hadden behouden, „ alles wat zy aan niemand anders uitdrukkelyk hadden opgedraagen; alle Regten „ waar van geen byzonder gewag was gemaakt in eenige overgifte, waren den „ Souverein zo volſtrekt eigen, dat niemand denzelven, als Prins van den Lande, kon vertegenwoordigen."

Het Regt van Magiſtraatsbeſtelling was altoos tweeledig beſchouwd, beſtaande deels in het opmaaken der Benoeminge, volgens de Voorregten van ieder Stad; deels in de Verkiezing uit die Benoeming: nooit iets meerder dan dit laatſte, was aan Heeren Stadhouderen opgedraagen, of afgeſtaan: en waren dus alle zaaken, verder tot de Benoemingen betrekkelyk, in handen van den Souverain gebleeven.

Wilde men, uit het opgedraagen Regt van Verkiezing, afleiden, het Regt, niet alleen, om op de Benoemingen onderzoek te doen, maar ook dezelve te verſchikken en de verſchillen, welke over de Wettigheid of Onwettigheid mogten ontſtaan,

LXXXIII BOEK. 1757.

in begaane *Informaliteiten*, haare Hoogheid niet als wettig kon worden aangeboden, en verzogten dat deeze hunne tegenverklaaring dezelven mogt vergezellen: eenigen oordeelden dat dit moest toegeſtaan; doch verre de meeſten, dat het moest geweigerd, en de Benoeming, op de gewoone wyze, aan de Gouvernante gezonden worden. Gelyk geſchiedde. Doch de misnoegde Leden vaardigden, ten zelfden dage, een berigt aan haare Koninglyke Hoogheid af, inhoudende dat de gezondene Benoeming niet wettig was: dewyl 'er Perſoonen waren afgebleeven, die, naar de orde der Regeeringe, benoembaar, en dus in hun eer en goeden naam te kort gedaan waren, met krenking van de Stadsvoorregten; dat zulks voortſproot uit een verdrag, door de Meerderheid der Vroedſchappen onderling aangegaan. (*)

Gelastigden, tot het onderzoek deezer zaake, door de Gouvernante benoemd.

De Gouvernante gaf hier van kennis, met eenen Brief aan de Regeering van *Haarlem*, tevens vermeldende, dat zy eenige Heeren zou benoemen, om, wegens dit ſtuk, nader onderzoek te doen. De mee-

(*) In het vervolg ontdekten de Meerderheid, met de uiterſte verbaazing, dat Elf Leden der Vroedſchappen, hadden kunnen goedvinden, afzonderlyk, heimlyk, en buiten de Vroedſchap, eene Benoeming te ſmeeden, en dezelve, op eigen gezag, aan haare Koninglyke Hoogheid, toe te zenden. Zie dit omſtandig in de *Juſtificatie van de Meerderheid der Vroedſchap van Haarlem. Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 498.

meeſte Leden verklaarden, dat zy de ingeleverde Benoeming voor alzins wettig hielden, en beſlooten Gelastigden te zenden, om des haare Hoogheid kennis te geeven, met ontvouwing van de redenen, waar op hun bedryf ſteunde, met verzoek dat zy van de benoeming der Heeren tot nader onderzoek wilde afzien, en om eene ſpoedige verkiezing uit het voorgeſtelde Achttal. De misnoegden bleeven niet in gebreke, om de onwettigheid der Benoeminge verder aan te dringen. Aan de Afgevaardigden betuigde de Gouvernante blyde te zyn, te verneemen, dat 'er niets onwettigs in de Benoeming was; doch dat zy, wegens het zenden der Heeren tot nader onderzoek, zich nog niet bepaald kon verklaaren. — Zy beſloot dit voortgang te doen hebben, en benoemde daar toe, uit de Ridderſchap, FREDERIK HENDRIK, *Baron van Waſſenaar* en Mr. HENDRIK VAN DER DUSSEN, Oud Schepen en Raad van *Delft*, die beide de Partyen hoorden. LXXXIII BOEK 1757.

Toen deeze Heeren in de Vroedſchap verſlag gedaan hadden, van hun wedervaaren by haare Hoogheid, die weigerig bleef de verzogte Verkiezing te doen, werd de groote Meerderheid ter raade de zaak te brengen in den ſchoot van den Souverain, de Staaten van dit Gewest, als aan welken de uitlegging der Privilegien, met welken men wilde dat de Benoeming ſtreedt, alleen toekwam, en verzogten, by eenen Brieve, Gecommitteerde Raaden eene Buitengewoone Staatsvergadering te beſchry- De Meerderheid der Regeering beſluit dezelve voor de Staaten van *Holland* te brengen.

LXXXIII BOEK. 1757.

ven. Dit werd afgeſlaagen, om de nabyheid der gewoone Vergaderinge, en het afweezen van drie Heeren, en van haare Koninglyke Hoogheid, als mede, dewyl het hun voorkwam, dat de zaak niet van dien dringenden nood was, om 'er zo veel gerugts van te maaken als de Beſchryving eener Buitengewoone Vergadering noodwendig zou veroorzaaken. Geen nader aanhouden hadt mogen baaten. Gecommitteerde Raaden begeerden hier in niet te bewilligen, zonder alvoorens het gevoelen van haare Koninglyke Hoogheid in te neemen, die zy des zouden ſchryven. Dit mondeling berigt der Gelastigden uit de Vroedſchap, wegens het weigeren eener Buitenwoone Vergaderinge, werd vervolgens bekragtigd door een Brief van Gecommitteerde Raaden.

De Meerderheid doet een voorſtel ter Staatsvergaderinge, wegens het niet beſchryven eener buitengewoone Vergaderinge.

De Heeren door de Gouvernante benoemd, zetten hunne handelingen voort; doch zonder vrugt, haare Koninglyke Hoogheid kon niet beſluiten, uit het overgeleeverd Achttal, eene Verkiezing, tot genoegen van de Meerderheid der Vroedſchap, te doen. De dag der gewoone Vergadering, welken zy hadden moeten afwagten, brak aan, en leverden de Afgevaardigden van *Haarlem* op denzelven een klemmend voorſtel in, wegens de weigering van Gecommitteerde Raaden, om de Vergadering der Staaten buitengewoon te beſchryven. 't Zelve in handen van Gecommitteerde Raaden geſteld zynde, gaven zy daar op een breedvoerig Bericht, ſtrekkende om hun ge-

hou-

houden gedrag te wettigen, grootendeels gegrond op hunne bezorgdheid, om, volgens hun last, een goede Correspondentie te houden met den Erfstadhouder, of met den geenen, die deszelfs plaats zou bekleeden; 't welk zy niet hadden kunnen naalaaten in een geval, waar in haare Koninglyke Hoogheid zo zeer betrokken was. LXXXIII BOEK. 1757.

Een tweede Voorstel, door de Gelastigden van *Haarlem*, ten dien dage, ter tafel gebragt, diende tot opheffing der Zwaarigheden, waar door de Verkiezing uit de overgeleeverde Benoeming tot Burgemeesteren vertraagd werd, met verzoek dat dezelve wettig mogt verklaard worden. *Dordrecht* eischte een Affchrift, en verstonden hunne Ed. Groot Mogenden, dat 'er een van gezonden zou werden aan de Gouvernante, om 'er haare aanmerkingen op te mogen verneemen: deeze werden eerlang ingediend, en luidden op deezen toon. „ Zy stondt ten uiterſten verbaasd, „ als zy voor 't eerst kennis kreeg, van „ het voorneemen der Heeren van *Haar-* „ *lem*, om, te deezer zaake, een Voor- „ stel ter Vergaderinge van Hunne Groot „ Mogenden te doen; niet weetende, dat „ zy in deezen iets gedaan hadt, dan waar „ toe zy, volgens de magt aan Haar op- „ gedraagen, niet alleen bevoegd, maar „ zelfs verpligt was. —— Haare ver- „ baasdheid was niet weinig toegenomen, „ als zy, by het leezen van dit Voorstel, „ bevondt, de kunstige schikking van het „ Verzoek, daar by gedaan, om, onder

En heft, in een tweede, de ingebragte zwaarigheden op. Ant. woord der Gouvernante.

LXXXIII BOEK. 1757. „ een voordraagen, dat de Verklaaring en „ Opheldering van de Stads Privilegien „ en Octroien alleen aan den Souverain „ kon gevraagd worden, haar te willen „ ontzetten van een Regt; dat, van de „ Grondlegginge der Republiek, door de „ Stadhouderen in den tyd gebruikt was, „ en, daar het te pasſe kwam, hadt moe„ ten gebruikt worden. —— Zy kon niet „ begrypen, waar door zy zulks aan die „ Heeren verdiend hadt, en nog veel min„ der eene onderneeming van dien aart „ overeenbrengen met derzelver veelvul„ dige betuigingen en verzekeringen, van „ haar te willen handhaaven by Haare „ Regten en Voorregten, waar toe zy ook „ by Eede verbonden waren. —— Zy „ rekende zich en Haaren minderjaarigen „ Zoon verongelykt, door het inſlaan van „ deezen weg." Dit poogde zy te toonen door een voordragt van 't geen zy in dit geval gedaan hadt, en verder te beduiden; dat in deezen het Geſchil niet was, gelyk die van *Haarlem* beweerden, tuſſchen de Meerderheid en Minderheid van de Vroedſchappen dier Stad; doch tuſſchen de Meerderheid en Haar: willende deeze haar ontzetten van een Regt, zonder 't welk een ander Regt, 't geen zy Haar niet konden betwisten, niet kon uitgeoefend worden. Haar kwam het Regt van Verkiezing toe uit de Benoemde Perſoonen; doch kon ze met geene gemoedlyke gerustheid voor zichzelve doen, als zy niet wist of die Benoemingen overeenkom-

komſtig waren, met der Steden Voor- LXXXIII
regten, en hier over was men het niet BOEK.
ééns. — Het verklaaren en opheldéren —
van eenig Privilegie of Octroi kwam 1757.
hier niet te paſſe: en zou, in zulk een geval, het Haar, als in deezen vertegenwoordigende den Prins van den Lande, niet minder toekomen, dan het haaren Voorzaaten toegekomen hadt.

Haar beſluit was „ om een Regt, door „ haar ontvangen, te bewaaren, en, ten „ zynen tyde, aan haaren lieven Zoon „ over te leveren. Kon het den Heeren „ van *Haarlem* dan behaagen Hem dat „ Regt te betwisten, oordeelden zy dat „ het welvaaren van hunne Stad en van „ den Staat daar door zou bevorderd worden, zo men Hem dat Regt ontnam, „ zy mogten doen wat hun oorbaar dagt. „ Maar zy, als Moeder en Voogdeſſe, „ zou gelooven veel te kort te doen, aan „ het Vertrouwen, 't welk hunne Ed. „ Groot Mogenden in haar hadden gelieven te ſtellen, indien zy niet, met een „ dubbelen yver, bleef handhaaven een „ Regt, 't welk zy alleen in bewaaring „ hieldt, en waar van het in haar vermogen niet was het geringſte deel afteſtaan. —- En behoefde zy geen de „ minſte vreeze te hebben, dat haar Prinſelyke Weeze, in een tyd dat hy weerloos was, door toedoen van hun Ed. „ Groot Mogenden, zelfs de kleinſte vermindering hadt te wagten."

Verder gaf de Gouvernante te kennen;

LXXXIII BOEK. 1757.

gelyke wyze geliefden aan te trekken. Zy vaardigden Brieven van Voorſchryvinge aan den Heere HOP af. Het gedaane Appel was te *Dublin*, wegens 't eene Schip, wel aangenomen; doch ten aanziene van het andere geweigerd: dewyl men door het te ruggeeven van 't zelve, oordeelde aan de Uitſpraak de kragt van een Slotvonnis gegeeven te hebben; althans het zou niet kunnen geſchieden, zonder borgſtelling van eenige honderden Ponden Sterling, als men het Geding te *Londen* verloor; doch berigtte de Gevolmagtigde der *Frieſche* Schipperen te *Kork*, dat het onderzoek van de Uitſpraak in *Ierland* gedaan, zonder Appel, zou kunnen geſchieden, indien de Staatsdienaar van Hunne Hoog Mogenden te *Londen* zulks eiſchte. Deeze werd hier toe, door de Reedery, op 't hartlykſt verzogt.

Vertoogen en Klagten deswegen ten *Engelſchen* Hove gedaan.

Een ganſche reeks van Schepen, bevondt zich in dezelfde of ſoortgelyke omſtandigheden, als de twee gemelde, die ten ſtaal der behandelinge kunnen dienen. De Staaten van *Holland*, verſcheide overleggingen gehouden hebbende, over het berooven, mishandelen, opbrengen, en prysverklaaren der ſchepen van de Ingezetenen deezer Landen, werden in Slachtmaand te raade de zaak ter Algemeene Staatsvergaderinge daar heen te wenden, dat de Heer HOP last kreeg, om deswegen ten Hove van *Groot-Brittanje*, de nadruklykſte Vertoogen en Klagten te doen, en de onregtmaatigheid dier handelingen, op 't klem-

uitgebragt. „ Dat het Regt van Informa- LXXXIII
„ tie inſeparabel was van het gedefereer- BOEK.
„ de Regt van Electie, dat hetzelve alzo ——
„ weinig, als het Regt van Electie, in con- 1757.
„ troverſie kon worden getrokken; en dat
„ vervolgens alle deliberatien daar over,
„ ter Vergaderinge van Hun Groot Mo-
„ genden behoorden geſeponeerd en van
„ de hand geweezen te worden.

„ Hebben nu," liet zy 'er, op volgen,
„ de tegenwoordige Regenten van *Haar-*
„ *lem* of de Meerderheid van dezelven,
„ zo veel meer lichts en wysheids in de
„ gronden van de preſente Conſtitutie der
„ Regeeringe, dan hunne Predeceſeurs?
„ Zyn dezelven nu zo veel inventiver en
„ ſubtieler, om, onder een voorgeeven
„ dat de Kwetstie Haar niet aanging, Haar
„ een Regt uit de hand te willen wrin-
„ gen, dat hunne Predeceſeurs daar in
„ gevestigd gelaaten hadden. Het ware
„ zo! Maar welk eene omwending by hun
„ ook plaats genomen mogt hebben, dit
„ was en bleef zeker, dat, de Heeren
„ Staaten des Lands dezelfden blyvende,
„ zy alle reden hadt om zich verzekerd
„ te houden, dat Hunne Groot Mogen-
„ den niet zouden gedoogen, dat haar
„ Vorstlyke Weeze daar van ontzet
„ wierd."

Op hoe hoog en ſterk een toon dit Be- De Meer-
richt van haare Koninglyke Hoogheid ook derheid
geſtemd mogt weezen, de Regeering van hand-
Haarlem liet zich daar door niet weder- haaft
houden, om haare zaak in 't breede te haar
Reg-

LXXXIII BOEK. 1757.

regtvaardigen, met grond van reden klaagende over het verkeerde licht, waar in hun Voorſtel beſchouwd was, als 't welk in geenendeele eenigen toeleg behelsde om haare Koninglyke Hoogheid, of haaren Minderjaarigen Zoon, te ontzetten, van eenig aan de Stadhouderen wettig opgedraagen Regt, als dat der Verkiezinge, noch ook het kennisneemen nopens de Wettigheid eeniger voorgeſtelde Benoeming. „ Maar dat het punt, waar op het „ eigenlyk in deezen aankwam, hier in „ gelegen was, dat, in gevalle van Geſchil, over de Wettigheid van een gemaakte en aangebodene Benoeming, het „ zy dan hetzelve verſchil tusſchen de „ Meerderheid en Minderheid der Vroedſchappen, ook tusſchen haare Koninglyke Hoogheid, welke de Verkiezing „ toekwam, zoude mogen beſtaan, de „ Beſlisſing over zodanig een Verſchil, „ door niemand kon worden gegeeven, „ dan alleen door Hunne Groot Mogenden, van welken het Voorregt tot het „ maaken der Benoeming was voortgekomen, en het Regt van Verkiezinge daar „ uit, aan haare Koninglyke Hoogheid of „ den Heer Prins Erfſtadhouder, opgedraagen: als de Souverain, in beide de „ gevallen, alleen die geen zynde, welke het Regt, dat van hem was afgekomen, ook kon en mogt verklaaren, en „ die alleen als Regter kon zitten en beſlisſen tusſchen die geenen, welken, „ over het uitoefenen der Regten, of den

„ zin

„ zin en meeninge van zodanig een Privi- LXXXIII
„ legie, verſchil hadden." BOEK.

Als Leden eener Souveraine Vergade- ——
ring, als voor de vuist handelende Regen- 1757.
ten, en Lieden van Eer, hunne gedagten openleggende, ſchroomden zy niet vast te ſtellen, en voor een onwrikbaaren grondregel te houden, dat, gelyk de Souveraiiniteit den Staaten van den Lande alleen byzonder toekwam, daar uit noodwendig moest volgen, „ dat hun Edel Groot Mogen-
„ den in eigen boezem hadden behouden,
„ alles wat zy aan niemand anders uitdruk-
„ lyk hadden opgedraagen; alle Regten
„ waar van geen byzonder gewag was ge-
„ maakt in eenige overgifte, waren den
„ Souverein zo volſtrekt eigen, dat nie-
„ mand denzelven, als Prins van den Lan-
„ de, kon vertegenwoordigen."

Het Regt van Magiſtraatsbeſtelling was alto os tweeledig beſchouwd, beſtaande deels in het opmaaken der Benoeminge, volgens de Voorregten van ieder Stad; deels in de Verkiezing uit die Benoeming: nooit iets meerder dan dit laatſte, was aan Heeren Stadhouderen opgedraagen, of afgeſtaan: en waren dus alle zaaken, verder tot de Benoemingen betrekkelyk, in handen van den Souverain gebleeven.

Wilde men, uit het opgedraagen Regt van Verkiezing, afleiden, het Regt, niet alleen, om op de Benoemingen onderzoek te doen, maar ook dezelve te verſchikken en de verſchillen, welke over de Wettigheid of Onwettigheid mogten ontſtaan,

LXXXIII BOEK. 1757.

in begaane *Informaliteiten*, haare Hoogheid niet als wettig kon worden aangeboden, en verzogten dat deeze hunne tegenverklaaring dezelven mogt vergezellen: eenigen oordeelden dat dit moest toegeſtaan; doch verre de meeſten, dat het moest geweigerd, en de Benoeming, op de gewoone wyze, aan de Gouvernante gezonden worden. Gelyk geſchiedde. Doch de misnoegde Leden vaardigden, ten zelfden dage, een berigt aan haare Koninglyke Hoogheid af, inhoudende dat de gezondene Benoeming niet wettig was: dewyl 'er Perſoonen waren afgebleeven, die, naar de orde der Regeeringe, benoembaar, en dus in hun eer en goeden naam te kort gedaan waren, met krenking van de Stadsvoorregten; dat zulks voortſproot uit een verdrag, door de Meerderheid der Vroedſchappen onderling aangegaan. (*)

Gelastigden, tot het onderzoek deezer zaake, door de Gouvernante benoemd.

De Gouvernante gaf hier van kennis, met eenen Brief aan de Regeering van *Haarlem*, tevens vermeldende, dat zy eenige Heeren zou benoemen, om, wegens dit ſtuk, nader onderzoek te doen. De mee-

(*) In het vervolg ontdekten de Meerderheid, met de uiterſte verbaazing, dat Elf Leden der Vroedſchappen, hadden kunnen goedvinden, afzonderlyk, heimelyk, en buiten de Vroedſchap, eene Benoeming te ſmeeden, en dezelve, op eigen gezag, aan haare Koninglyke Hoogheid, toe te zenden. Zie dit omſtandig in de *Juſtificatie van de Meerderheid der Vroedſchap van Haarlem. Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 498.

meeſte Leden verklaarden, dat zy de ingeleverde Benoeming voor alzins wettig hielden, en beſlooten Gelastigden te zenden, om des haare Hoogheid kennis te geeven, met ontvouwing van de redenen, waar op hun bedryf ſteunde, met verzoek dat zy van de benoeming der Heeren tot nader onderzoek wilde afzien, en om eene ſpoedige verkiezing uit het voorgeſtelde Achttal. De misnoegden bleeven niet in gebreke, om de onwettigheid der Benoeminge verder aan te dringen. Aan de Afgevaardigden betuigde de Gouvernante blyde te zyn, te verneemen, dat 'er niets onwettigs in de Benoeming was; doch dat zy, wegens het zenden der Heeren tot nader onderzoek, zich nog niet bepaald kon verklaaren. — Zy beſloot dit voortgang te doen hebben, en benoemde daar toe, uit de Ridderſchap, FREDERIK HENDRIK, *Baron van Waſſenaar* en Mr. HENDRIK VAN DER DUSSEN, Oud Schepen en Raad van *Delft*, die beide de Partyen hoorden. LXXXIII BOEK 1757.

Toen deeze Heeren in de Vroedſchap verſlag gedaan hadden, van hun wedervaaren by haare Hoogheid, die weigerig bleef de verzogte Verkiezing te doen, werd de groote Meerderheid ter raade de zaak te brengen in den ſchoot van den Souverain, de Staaten van dit Gewest, als aan welken de uitlegging der Privilegien, met welken men wilde dat de Benoeming ſtreedt, alleen toekwam, en verzogten, by eenen Brieve, Gecommitteerde Raaden eene Buitengewoone Staatsvergadering te beſchry-

De Meerderheid der Regeering beſluit dezelve voor de Staaten van *Holland* te brengen.

LXXXIII BOEK. 1757.

ven. Dit werd afgeslaagen, om de naby-heid der gewoone Vergaderinge, en het afweezen van drie Heeren, en van haare Koninglyke Hoogheid, als mede, dewyl het hun voorkwam, dat de zaak niet van dien dringenden nood was, om 'er zo veel gerugts van te maaken als de Beschryving eener Buitengewoone Vergadering noodwendig zou veroorzaaken. Geen nader aanhouden hadt mogen baaten. Gecommitteerde Raaden begeerden hier in niet te bewilligen, zonder alvoorens het gevoelen van haare Koninglyke Hoogheid in te neemen, die zy des zouden schryven. Dit mondeling berigt der Gelastigden uit de Vroedschap, wegens het weigeren eener Buitenwoone Vergaderinge, werd vervolgens bekragtigd door een Brief van Gecommitteerde Raaden.

De Meerderheid doet een voorstel ter Staatsvergaderinge, wegens het niet beschryven eener buitengewoone Vergaderinge.

De Heeren door de Gouvernante benoemd, zetten hunne handelingen voort; doch zonder vrugt, haare Koninglyke Hoogheid kon niet besluiten, uit het overgeleeverd Achttal, eene Verkiezing, tot genoegen van de Meerderheid der Vroedschap, te doen. De dag der gewoone Vergadering, welken zy hadden moeten afwagten, brak aan, en leverden de Afgevaardigden van *Haarlem* op denzelven een klemmend voorstel in, wegens de weigering van Gecommitteerde Raaden, om de Vergadering der Staaten buitengewoon te beschryven. 't Zelve in handen van Gecommitteerde Raaden gesteld zynde, gaven zy daar op een breedvoerig Bericht, strekkende om hun ge-

hou-

houden gedrag te wettigen, grootendeels gegrond op hunne bezorgdheid, om, volgens hun last, een goede Correspondentie te houden met den Erfſtadhouder, of met den geenen, die deszelfs plaats zou bekleeden; 't welk zy niet hadden kunnen naalaaten in een geval, waar in haare Koninglyke Hoogheid zo zeer betrokken was. LXXXIII BOEK. 1757.

Een tweede Voorſtel, door de Gelastigden van *Haarlem*, ten dien dage, ter tafel gebragt, diende tot opheffing der Zwaarigheden, waar door de Verkiezing uit de overgeleeverde Benoeming tot Burgemeeſteren vertraagd werd, met verzoek dat dezelve wettig mogt verklaard worden. *Dordrecht* eischte een Affchrift, en verſtonden hunne Ed. Groot Mogenden, dat 'er een van gezonden zou werden aan de Gouvernante, om 'er haare aanmerkingen op te mogen verneemen: deeze werden eerlang ingediend, en luidden op deezen toon. „ Zy ſtondt ten uiterſten verbaasd, „ als zy voor 't eerst kennis kreeg, van „ het voorneemen der Heeren van *Haar-* „ *lem*, om, te deezer zaake, een Voor- „ ſtel ter Vergaderinge van Hunne Groot „ Mogenden te doen; niet weetende, dat „ zy in deezen iets gedaan hadt, dan waar „ toe zy, volgens de magt aan Haar op- „ gedraagen, niet alleen bevoegd, maar „ zelfs verpligt was. —— Haare ver- „ baasdheid was niet weinig toegenomen, „ als zy, by het leezen van dit Voorſtel, „ bevondt, de kunſtige ſchikking van het „ Verzoek, daar by gedaan, om, onder

En heft, in een tweede, de ingebragte zwaarigheden op. Antwoord der Gouvernante.

LXXXIII BOEK. 1757.

van dezelve Laading, den Vyanden van zyne Koninglyke Majeſteit in vollen eigendom behoorde. Dat Hunne Hoog Mogenden, van tyd tot tyd, hadden blootgelegd de onverdraagelyke geweldenaaryen aan de Schepen van deezen Staat gepleegd; doch daar op geen ander antwoord gekreegen, dan het zeer algemeene en onvoldoende, *dat men Armateurs niet wilde protegeeren; alzo men wel wist, dat dezelve veele Inſolentien en Vexatien pleegden.* Met zulk eene betuiging, vondt men zich geenzins geholpen, het behelsde niets, dan eenige zeer algemeene aanmerkingen, en redeneeringen, of geheel vreemd van het onderwerp der gedaane Klagten, of die toegepast zynde, te veel zouden bewyzen. Op het betoog, dat het neemen der Schepen, het losſen, en aanhouden der Laadingen niet overeengebragt kon worden, met de Tractaaten, hadt men niets ter wereld aangemerkt.

Wel ſcheen men in aanmerking genomen te hebben, dat de Neemers dier Schepen, in 't verkeerde begrip geſtaan hadden, „ dat Hunne Hoog Mogenden niet zouden „ hebben voldaan, aan derzelver Verbind„ tenisſen, volgens de Tractaaten, en dat „ daarenboven de Staat en deszelfs Inge„ zetenen, zich niet door het aanhouden „ der Scheepsmateriaalen beledigd zouden „ kunnen oordeelen; vermids zyne Ko„ ninglyke Majeſteit, uit eene zonderlin„ ge goedheid, de Betaaling dier Materi„ aalen hadt doen aanbieden." Dan de

Ko-

Koning zelve hadt dit misbegrip afgekeurd en verklaard, dat het Tractaat van den Jaare MDCLXXIV nog beſtondt en 'er aan behoorde voldaan te worden. LXXXII BOEK. 1757.

Dat Hunne Hoog Mogenden niet anders vroegen, dan de Onderhouding van dit Tractaat, dat zy niemand, daar mede ſtrydig handelende, eenige beſcherming zouden verleenen; doch niet konden berusten in de Overneeming der Scheepsmateriaalen: dewyl Koopmanſchappen, by Tractaaten, voor *vrye Goederen* verklaard, in zekere omſtandigheden geene *Onvrye* konden worden. *Convenientie* was wel het Rigtſnoer, volgens 't welk men Volksverbintenisſen maakte; maar deeze tot een Uitlegregel der Verbintenisſen te neemen, vernietigde het oogmerk der Tractaaten van Handel zelve, alleen ſtrekkende om de wederzydſche belangen te bepaalen, en aan de Onderdaanen of Ingezetenen een regel te geeven, naar welken zy zich met gerustheid in hun Vaard en Handel konden gedraagen. —— Zy eischten dat den Ingezetenen regt mogt gedaan worden, volgens de Letter des erkenden Tractaats, 't welk geenzins, door het Secreet Artykel eens vroegeren van dat zelfde Jaar, gelyk Lord HOLDERNESSE hadt zoeken te beweeren, in zulker voege moeſten verklaard worden, „ dat men de *Scheepsmateriaalen*, met goed regt, voor *Onvrye* Goederen kon houden:" de ſtrydigheid tuſſchen dat Artykel met het Vierde van 't

LXXXII BOEK. 1757.

de vrugtloosheid der voorheen geſtorte klagten gegrond, de overhand, en ons Geſchiedblad zal, in een volgend Jaar, ontvouwen, dat dezelve geen baat toebragt aan de onderdrukte Zeevaardye; die, ondanks 'er eenige Schepen in dienst geſteld en de Convoyen bepaald waren, de noodige beſcherming derfde.

Franſche Kaaperyen.

Niet geheel vry van mishandelingen der *Franſche* Kaaperen bleeven onze Schepen; doch deeze waren zeer zeldzaam, en liepen niet tot het dulzinnig uiterſte van de *Engelſche* Rooveryen: meermaalen hadden onze Schippers alle reden, om de heuschheid der *Franſchen*, in gevalle van ontmoetinge, te roemen.

Vrede met de *Algerynen* geſlooten.

Terwyl de Staat zo veel leeds moest verduuren, en zo veel nadeels lyden in hunne Koophandel, door de ſchandelyke en ſteeds aanhoudende Zeerooveryen der Engelſche Kapers, hadt de Oorlog met de *Algerynen*, zeer weinig ramps aan de Zeevaard berokkend. Oorlogen te Land, gaven hun, van den beginne, tot het laatst verſtreeken Najaar, de handen vol werks; en ſchoon men vreesde, dat zy, met het Voorjaar, hunne Zeeſchuimeryen, geweldiger zouden doorzetten: dewyl zy, naar ingekomene Berigten, zich op de hoogte van *Barcelona* lieten zien, verminderde die vrees zeer op de tyding, dat de Heer LEVETT, Conſul hunner Hoog Mogenden te *Tunis*, door de *Algerynen*, by het vervoeren dier Stad gevangen genomen, en in harde Slaaverny gehouden; met

met den aanvang van Hooimaand, te *Algiers* in vryheid geſteld zynde, kennis van den Dei kreeg, hoe deeze tot den Vrede neigde. — De Staaten zonden daar op den geweezen Conſul te *Algiers*, den Heer PARAVICINI, derwaards, om, wegens den voorgeſlaagen Vrede, in onderhandeling te treeden: en bragt de Schout by Nagt JOOST SELS denzelven, in Slachtmaand, tot ſtand. (*) LXXXIII BOEK. 1757.

Een Gezant van *Tripoli* komt met Geſchenken in den *Haag*.

De Regeering van *Tripoli* hadt den Staat, met het begin deezes Jaars, verzekering van Vriendſchap gedaan, door het zenden eens Afgezants, HASDN-ALI-EFFENDI, een Lid van den Divan, die, in den Jaare MDCCXLIX, nogmaals het Gezantſchap hier te Lande bekleed hadt. Van *Leyden* ſtaatlyk afgehaald, en na den *Haage* gebragt, geſchiedde daar zyne openbaare Gehoorverleening, met alle eerbewyzingen, by die gelegenheden gebruiklyk. De Geſchenken, die de Baſſa en de Regeering van *Tripoli* voor hunne Hoog Mogenden geſchikt hadden, werden vervolgens overgeleverd, zy beſtonden in een kostbaar Paarden-montuur, een fraay Hoofdſtel van rood Fluweel, met Goud omzoomd, een dergelyke Zadel, Holſterkap en Buikriem, en een pragtig rood Fluweelen afhangend Kleed, ryklyk met Goud geborduurd, met Zilver en Paarlen be-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 769. voor 't Jaar 1758. bl. 353.

LXXXIII BOEK. 1757.

beſtikt en voorzien met Gouden Franjes. Om deeze Geſchenken voegelyk en met luiſter ter hand te ſtellen, hadt de Afgezant een Paard verzogt, 't welk door vier Staaten Booden, vergezeld van de Bedienden des Afgezants, en een Sergeant met twaalf man; van de Garde naar 't Binnenhof geleid werd. Hier eenigen tyd, om door ieder bezigtigd te worden, geſtaan hebbende, ontzadelden de Bedienden des Gezants het ſchitterend uitgedoschte Ros, en ſtelden de Geſchenken, uit naam van hunnen Meeſter, aan hunne Hoog Mogenden ter hand, die ze den Jongen Prins Erfſtadhouder vereerden.

WILLEM DE V. woont de Schuttersmaaltyd in een *Haag* by.

Wanneer deeze Vorst den Wapenſchouw der *Haagſche* Schutterye bygewoond, en zyne Vrouw Moeder, als in voorige Jaaren, dezelve met haare tegenwoordigheid vereerd, als mede aan elke Compagnie een Oxhoofd wyn geſchonken hadt, liet de Jonge Prins zich onverwagt aandienen, om den Schuttersmaaltyd te zien, en verſcheen, toen het Nageregt opgezet was. Te deezer gelegenheid ontving de *Haagſche* Schuttery zyn Portrait, en dat zyner *Zuster*, beide in vergulde Lysten, ten geſchenke, die met dankbaarheid, aangenomen, vervolgens op de Schuttersdoele in de Krygsraadskamer geplaatst werden. Eene ſtaatlyke dankzegging voor dit Geſchenk, deeden vervolgens de Officiers der Schutterye; beantwoord door haare Koninglyke Hoogheid, met betuiging van gaarne het haare te willen

len toebrengen, tot alles, wat ten welzyn en genoegen der Officieren en verdere Schutterye zou kunnen ſtrekken. — Op eene reize des Stadhouderlyken Gezins, naar het Lusthuis *Zoestdyk* over 't *Prinſeland*, *Bergen op den Zoom*, en *Breda*, ontving dezelve, by het doortrekken, alle mogelyke Eerbewyzingen; en ontbraken dezelve niet, toen deeze om de *Rotterdamſche* Kermis te bezigtigen, *Schiedam* in 't voorbygaan bezogt. De gelykaartigheid deezer gebeurtenisſen vordert, dat wy 'er ſlegts ter loops van ſpreeken. LXXXIII BOEK. 1757.

Breeder moeten wy handelen over een voorval, de Regeeringsbeſtelling betreffende, 't welk veel gerugts maakte, waar in zommige Leden van *Holland* betoonden, voor hunne Regten te durven ſpreeken, en dezelve tegen een invloed, waar voor anderen gereedlyk bukten, te verdeedigen. — De Regeering van *Haarlem* hadt, uit de Leden der Vroedſchap, overeenkomſtig met de Octroien (*), eene Benoeming gedaan van acht Perſoonen, op welken de meeſte ſtemmen gevallen waren, om, volgens gebruik, deeze Naamlyst aan haare Koninglyke Hoogheid te zenden, die zich toen op 't Lusthuis *Zoestdyk* onthieldt, ten einde zy uit dezelve eene Verkiezing van vier Burgemeeſteren mogt doen. Drie Leden oordeelden, dat die Benoeming, wegens daar in Geſchil over 't aanſtellen van Burgemeeſteren te *Haarlem*.

(*) *Handv. van Haarlem*, bl. 505.

LXXXIII BOEK. 1757.

in begaane *Informaliteiten*, haare Hoogheid niet als wettig kon worden aangeboden, en verzogten dat deeze hunne tegenverklaaring dezelven mogt vergezellen: eenigen oordeelden dat dit moest toegeſtaan; doch verre de meeſten, dat het moest geweigerd, en de Benoeming, op de gewoone wyze, aan de Gouvernante gezonden worden. Gelyk geſchiedde. Doch de misnoegde Leden vaardigden, ten zelfden dage, een berigt aan haare Koninglyke Hoogheid af, inhoudende dat de gezondene Benoeming niet wettig was: dewyl 'er Perſoonen waren afgebleeven, die, naar de orde der Regeeringe, benoembaar, en dus in hun eer en goeden naam te kort gedaan waren, met krenking van de Stadsvoorregten; dat zulks voortſproot uit een verdrag, door de Meerderheid der Vroedſchappen onderling aangegaan. (*)

Gelastigden, tot het onderzoek deezer zaake, door de Gouvernante benoemd.

De Gouvernante gaf hier van kennis, met eenen Brief aan de Regeering van *Haarlem*, tevens vermeldende, dat zy eenige Heeren zou benoemen, om, wegens dit ſtuk, nader onderzoek te doen. De mee-

(*) In het vervolg ontdekten de Meerderheid, met de uiterſte verbaazing, dat Elf Leden der Vroedſchappen, hadden kunnen goedvinden, afzonderlyk, heimlyk, en buiten de Vroedſchap, eene Benoeming te ſmeeden, en dezelve, op eigen gezag, aan haare Koninglyke Hoogheid, toe te zenden. Zie dit omſtandig in de *Juſtificatie van de Meerderheid der Vroedſchap van Haarlem. Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 498.

meeſte Leden verklaarden, dat zy de ingeleverde Benoeming voor alzins wettig hielden, en beſlooten Gelastigden te zenden, om des haare Hoogheid kennis te geeven, met ontvouwing van de redenen, waar op hun bedryf ſteunde, met verzoek dat zy van de benoeming der Heeren tot nader onderzoek wilde afzien, en om eene ſpoedige verkiezing uit het voorgeſtelde Achttal. De misnoegden bleeven niet in gebreke, om de onwettigheid der Benoeminge verder aan te dringen. Aan de Afgevaardigden betuigde de Gouvernante blyde te zyn, te verneemen, dat 'er niets onwettigs in de Benoeming was; doch dat zy, wegens het zenden der Heeren tot nader onderzoek, zich nog niet bepaald kon verklaaren. — Zy beſloot dit voortgang te doen hebben, en benoemde daar toe, uit de Ridderſchap, FREDERIK HENDRIK, *Baron van Waſſenaar* en Mr. HENDRIK VAN DER DUSSEN, Oud Schepen en Raad van *Delft*, die beide de Partyen hoorden. LXXXIII BOEK 1757.

Toen deeze Heeren in de Vroedſchap verſlag gedaan hadden, van hun wedervaaren by haare Hoogheid, die weigerig bleef de verzogte Verkiezing te doen, werd de groote Meerderheid ter raade de zaak te brengen in den ſchoot van den Souverain, de Staaten van dit Gewest, als aan welken de uitlegging der Privilegien, met welken men wilde dat de Benoeming ſtreedt, alleen toekwam, en verzogten, by eenen Brieve, Gecommitteerde Raaden eene Buitengewoone Staatsvergadering te beſchry- De Meerderheid der Regeering beſluit dezelve voor de Staaten van *Holland* te brengen.

LXXXIII BOEK. 1757.

ven. Dit werd afgeſlaagen, om de naby-heid der gewoone Vergaderinge, en het afweezen van drie Heeren, en van haare Koninglyke Hoogheid, als mede, dewyl het hun voorkwam, dat de zaak niet van dien dringenden nood was, om 'er zo veel gerugts van te maaken als de Beſchryving eener Buitengewoone Vergadering noodwendig zou veroorzaaken. Geen nader aanhouden hadt mogen baaten. Gecommitteerde Raaden begeerden hier in niet te bewilligen, zonder alvoorens het gevoelen van haare Koninglyke Hoogheid in te neemen, die zy des zouden ſchryven. Dit mondeling berigt der Gelastigden uit de Vroedſchap, wegens het weigeren eener Buitenwoone Vergaderinge, werd vervolgens bekragtigd door een Brief van Gecommitteerde Raaden.

De Meerderheid doet een voorſtel ter Staatsvergaderinge, wegens het niet beſchryven eener buitengewoone Vergaderinge.

De Heeren door de Gouvernante benoemd, zetten hunne handelingen voort; doch zonder vrugt, haare Koninglyke Hoogheid kon niet beſluiten, uit het overgeleeverd Achttal, eene Verkiezing, tot genoegen van de Meerderheid der Vroedſchap, te doen. De dag der gewoone Vergadering, welken zy hadden moeten afwagten, brak aan, en leverden de Afgevaardigden van *Haarlem* op denzelven een klemmend voorſtel in, wegens de weigering van Gecommitteerde Raaden, om de Vergadering der Staaten buitengewoon te beſchryven. 't Zelve in handen van Gecommitteerde Raaden geſteld zynde, gaven zy daar op een breedvoerig Bericht, ſtrekkende om hun ge-

hou-

houden gedrag te wettigen, grootendeels gegrond op hunne bezorgdheid, om, volgens hun last, een goede Correspondentie te houden met den Erfſtadhouder, of met den geenen, die deszelfs plaats zou bekleeden; 't welk zy niet hadden kunnen naalaaten in een geval, waar in haare Koninglyke Hoogheid zo zeer betrokken was.

Een tweede Voorſtel, door de Gelastigden van *Haarlem*, ten dien dage, ter tafel gebragt, diende tot opheffing der Zwaarigheden, waar door de Verkiezing uit de overgeleeverde Benoeming tot Burgemeeſteren vertraagd werd, met verzoek dat dezelve wettig mogt verklaard worden. *Dordrecht* eischte een Affchrift, en verſtonden hunne Ed. Groot Mogenden, dat 'er een van gezonden zou werden aan de Gouvernante, om 'er haare aanmerkingen op te mogen verneemen: deeze werden eerlang ingediend, en luidden op deezen toon. „ Zy ſtondt ten uiterſten verbaasd, „ als zy voor 't eerst kennis kreeg, van „ het voorneemen der Heeren van *Haar-* „ *lem*, om, te deezer zaake, een Voor- „ ſtel ter Vergaderinge van Hunne Groot „ Mogenden te doen; niet weetende, dat „ zy in deezen iets gedaan hadt, dan waar „ toe zy, volgens de magt aan Haar op- „ gedraagen, niet alleen bevoegd, maar „ zelfs verpligt was. —— Haare ver- „ baasdheid was niet weinig toegenomen, „ als zy, by het leezen van dit Voorſtel, „ bevondt, de kunſtige ſchikking van het „ Verzoek, daar by gedaan, om, onder

En heft, in een tweede, de ingebragte zwaarigheden op. Antwoord der Gouvernante.

LXXXIII BOEK. 1757. „ een voordraagen, dat de Verklaaring en „ Opheldering van de Stads Privilegien „ en Octroien alleen aan den Souverain „ kon gevraagd worden, haar te willen „ ontzetten van een Regt; dat, van de „ Grondlegginge der Republiek, door de „ Stadhouderen in den tyd gebruikt was, „ en, daar het te pasſe kwam, hadt moe„ ten gebruikt worden. — Zy kon niet „ begrypen, waar door zy zulks aan die „ Heeren verdiend hadt, en nog veel min„ der eene onderneeming van dien aart „ overeenbrengen met derzelver veelvul„ dige betuigingen en verzekeringen, van „ haar te willen handhaaven by Haare „ Regten en Voorregten, waar toe zy ook „ by Eede verbonden waren. — Zy „ rekende zich en Haaren minderjaarigen „ Zoon verongelykt, door het inſlaan van „ deezen weg." Dit poogde zy te toonen door een voordragt van 't geen zy in dit geval gedaan hadt, en verder te beduiden; dat in deezen het Geſchil niet was, gelyk die van *Haarlem* beweerden, tusſchen de Meerderheid en Minderheid van de Vroedſchappen dier Stad; doch tusſchen de Meerderheid en Haar: willende deeze haar ontzetten van een Regt, zonder 't welk een ander Regt, 't geen zy Haar niet konden betwisten, niet kon uitgeoefend worden. Haar kwam het Regt van Verkiezing toe uit de Benoemde Perſoonen; doch kon ze met geene gemoedlyke gerustheid voor zichzelve doen, als zy niet wist of die Benoemingen overeenkom-

komſtig waren, met der Steden Voor- LXXXIII
regten, en hier over was men het niet BOEK.
ééns. — Het verklaaren en opheldéren ——
van eenig Privilegie of Octroi kwam 1757.
hier niet te paſſe: en zou, in zulk een geval, het Haar, als in deezen vertegenwoordigende den Prins van den Lande, niet minder toekomen, dan het haaren Voorzaaten toegekomen hadt.

Haar beſluit was „ om een Regt, door „ haar ontvangen, te bewaaren, en, ten „ zynen tyde, aan haaren lieven Zoon „ over te leveren. Kon het den Heeren „ van *Haarlem* dan behaagen Hem dat „ Regt te betwisten, oordeelden zy dat „ het welvaaren van hunne Stad en van „ den Staat daar door zou bevorderd worden, zo men Hem dat Regt ontnam, „ zy mogten doen wat hun oorbaar dagt. „ Maar zy, als Moeder en Voogdeſſe, „ zou gelooven veel te kort te doen, aan „ het Vertrouwen, 't welk hunne Ed. „ Groot Mogenden in haar hadden gelieven te ſtellen, indien zy niet, met een „ dubbelen yver, bleef handhaaven een „ Regt, 't welk zy alleen in bewaaring „ hieldt, en waar van het in haar vermogen niet was het geringſte deel afteſtaan. —— En behoefde zy geen de „ minſte vreeze te hebben, dat haar Prinſelyke Weeze, in een tyd dat hy weerloos was, door toedoen van hun Ed. „ Groot Mogenden, zelfs de kleinſte vermindering hadt te wagten."

Verder gaf de Gouvernante te kennen;

LXXXIII BOEK. 1757.

dat, by de Tegenverklaaring van den Burgemeester WITTE, de Oud Schepenen en Raaden VAN ZAANEN en VAN ECHTEN, zich nog acht andere Leden vervoegd hadden, die de Benoeming, op dezelfde gronden, niet voor wettig hielden. — En hadden de Heeren van *Haarlem* geſprooken van „ Gevolgen uit het verwyl der „ Verkiezingen te dugten, welke zo voor „ de Stad in 't byzonder, als ten aanziene „ van den Lande in 't algemeen, zeer „ zorglyk waren", Haare Koninglyke Hoogheid betuigde die niet te kunnen vinden in Haar Gedrag; maar wel in dat der Meerderheid van de *Haarlemſche* Vroedſchap, voor welker verantwoordig zy dezelve overliet.

Eindelyk ſprak zy van het Regt, 't geen Haar, by 't Voorſtel der Heeren van *Haarlem*, bedektelyk, en onder een andere gedaante; doch niet minder rechtſtreeks betwist werd: het Regt van Verkiezing, uit Benoemingen overeenkomſtig met der Steden Privilegien gemaakt, om van welke laatſte byzonderheid verzekerd te zyn, het noodig was des wel onderrigt te weezen: het onderzoek van de Wettigheid der Benoeminge was, derhalven, even zeer als de Verkiezinge, Haar, vertegenwoordigende den Prinſe van den Lande, opgedraagen. — Dit Regt van Onderzoek was altoos den Stadhouderen eigen geweest, en maar ééns zonder gevolg, in twyfel getrokken; toen hadden Afgevaardigden van *Haarlem*, als de laſt hunner zenderen, uit-

uitgebragt. „ Dat het Regt van Informa- LXXXIII
„ tie inſeparabel was van het gedefereer- BOEK.
„ de Regt van Electie, dat hetzelve alzo ——
„ weinig, als het Regt van Electie, in con- 1757.
„ troverſie kon worden getrokken; en dat
„ vervolgens alle deliberatien daar over,
„ ter Vergaderinge van Hun Groot Mo-
„ genden behoorden geſeponeerd en van
„ de hand geweezen te worden.

„ Hebben nu," liet zy 'er, op volgen,
„ de tegenwoordige Regenten van *Haar-*
„ *lem* of de Meerderheid van dezelven,
„ zo veel meer lichts en wysheids in de
„ gronden van de preſente Conſtitutie der
„ Regeeringe, dan hunne Predeceſeurs?
„ Zyn dezelven nu zo veel inventiver en
„ ſubtieler, om, onder een voorgeeven
„ dat de Kwetstie Haar niet aanging, Haar
„ een Regt uit de hand te willen wrin-
„ gen, dat hunne Predeceſeurs daar in
„ geveſtigd gelaaten hadden. Het ware
„ zo! Maar welk eene omwending by hun
„ ook plaats genomen mogt hebben, dit
„ was en bleef zeker, dat, de Heeren
„ Staaten des Lands dezelfden blyvende,
„ zy alle reden hadt om zich verzekerd
„ te houden, dat Hunne Groot Mogen-
„ den niet zouden gedoogen, dat haar
„ Vorſtlyke Weeze daar van ontzet
„ wierd."

Op hoe hoog en ſterk een toon dit Be- De Meer-
richt van haare Koninglyke Hoogheid ook derheid
geſtemd mogt weezen, de Regeering van hand-
Haarlem liet zich daar door niet weder- haaft
houden, om haare zaak in 't breede te haar
Reg.

LXXXIII BOEK. 1757.

beſtikt en voorzien met Gouden Franjes. Om deeze Geſchenken voegelyk en met luiſter ter hand te ſtellen, hadt de Afgezant een Paard verzogt, 't welk door vier Staaten Booden, vergezeld van de Bedienden des Afgezants, en een Sergeant met twaalf man; van de Garde naar 't Binnenhof geleid werd. Hier eenigen tyd, om door ieder bezigtigd te worden, geſtaan hebbende, ontzadelden de Bedienden des Gezants het ſchitterend uitgedoschte Ros, en ſtelden de Geſchenken, uit naam van hunnen Meeſter, aan hunne Hoog Mogenden ter hand, die ze den Jongen Prins Erfſtadhouder vereerden.

WILLEM DE V. woont de Schuttersmaaltyd in een *Haag* by.

Wanneer deeze Vorst den Wapenſchouw der *Haagſche* Schutterye bygewoond, en zyne Vrouw Moeder, als in voorige Jaaren, dezelve met haare tegenwoordigheid vereerd, als mede aan elke Compagnie een Oxhoofd wyn geſchonken hadt, liet de Jonge Prins zich onverwagt aandienen, om den Schuttersmaaltyd te zien, en verſcheen, toen het Nageregt opgezet was. Te deezer gelegenheid ontving de *Haagſche* Schuttery zyn Portrait, en dat zyner Zuster, beide in vergulde Lysten, ten geſchenke, die met dankbaarheid, aangenomen, vervolgens op de Schuttersdoele in de Krygsraadskamer geplaatst werden. Eene ſtaatlyke dankzegging voor dit Geſchenk, deeden vervolgens de Officiers der Schutterye; beantwoord door haare Koninglyke Hoogheid, met betuiging van gaarne het haare te willen

„ zin en meeninge van zodanig een Privi- LXXXIII
„ legie, verſchil hadden." BOEK.

Als Leden. eener Souveraine Vergade- ——
ring, als voor de vuist handelende Regen- 1757.
ten, en Lieden van Eer, hunne gedagten openleggende, ſchroomden zy niet vast te ſtellen, en voor een onwrikbaaren grondregel te houden, dat, gelyk de Souveraiiteit den Staaten van den Lande alleen byzonder toekwam, daar uit noodwendig moest volgen, „ dat hun Edel Groot Mogen„ den in eigen boezem hadden behouden, „ alles wat zy aan niemand anders uitdruk„ lyk hadden opgedraagen; alle Regten „ waar van geen byzonder gewag was ge„ maakt in eenige overgifte, waren den „ Souverein zo volſtrekt eigen, dat nie„ mand denzelven, als Prins van den Lan„ de, kon vertegenwoordigen."

Het Regt van Magiſtraatsbeſtelling was altoos tweeledig beſchouwd, beſtaande deels in het opmaaken der Benoeminge, volgens de Voorregten van ieder Stad; deels in de Verkiezing uit die Benoeming: nooit iets meerder dan dit laatſte, was aan Heeren Stadhouderen opgedraagen, of afgeſtaan: en waren dus alle zaaken, verder tot de Benoemingen betrekkelyk, in handen van den Souverain gebleeven.

Wilde men, uit het opgedraagen Regt van Verkiezing, afleiden, het Regt, niet alleen, om op de Benoemingen onderzoek te doen, maar ook dezelve te verſchikken en de verſchillen, welke over de Wettigheid of Onwettigheid mogten ontſtaan,

LXXXIII BOEK. 1757.

tusschen wie het ook zou mogen weezen, alleen en met uitsluitinge van den Geever der Privilegien, in gevolge van welke die Benoemingen gedaan zyn, te kunnen en te mogen beslissen, dit kwam hun onbegrypelyk voor, en oordeelden zy niet te mogen vaststellen. Het formeeren van *Benoemingen* en het doen van *Verkiezingen* uit dezelve waren geheel onderscheïde bedryven.

Wilde men aan den Souverain niet overlaaten, de beslissing over de Wettigheid of Onwettigheid der Benoemingen uit kragte der Privilegien gemaakt, wie zou dan de Regter weezen. wanneer zy regtstreeks met haare Koninglyke Hoogheid over de Wettigheid der Benoeminge in verschil geraakten? eene zaak, welke zy, in alle gevallen, hadden poogen te ontgaan; doch die evenwel gebeuren kon. Aan den Souverain behoorden te blyven alle onovergegeevene Regten; die de Stadhouder van den Souverain hadt ontvangen, behoorden gehandhaafd te worden; ook was het niet meer dan regt, dat de Leden en Steden de Regten aan de zelve toekomende genooten.

Met die gevoelens bezield hadden zy hun Gedrag aan hun Ed. Groot Mogenden opengelegd. 't Was ook altoos zodanig begreepen geweest, wanneer het op der Steden Voorregten aankwam, de Staaten hadden steeds dergelyke verschillen, de Stadsregeeringen betreffende, aangenomen als tot derzelver kennisneeming behoo-

meeſte Leden verklaarden, dat zy de ingeleverde Benoeming voor alzins wettig hielden, en beſlooten Gelastigden te zenden, om des haare Hoogheid kennis te geeven, met ontvouwing van de redenen, waar op hun bedryf ſteunde, met verzoek dat zy van de benoeming der Heeren tot nader onderzoek wilde afzien, en om eene ſpoedige verkiezing uit het voorgeſtelde Achttal. De misnoegden bleeven niet in gebreke, om de onwettigheid der Benoeminge verder aan te dringen. Aan de Afgevaardigden betuigde de Gouvernante blyde te zyn, te verneemen, dat 'er niets onwettigs in de Benoeming was; doch dat zy, wegens het zenden der Heeren tot nader onderzoek, zich nog niet bepaald kon verklaaren. — Zy beſloot dit voortgang te doen hebben, en benoemde daar toe, uit de Ridderſchap, FREDERIK HENDRIK, *Baron van Waſſenaar* en Mr. HENDRIK VAN DER DUSSEN, Oud Schepen en Raad van *Delft*, die beide de Partyen hoorden. LXXXIII BOEK 1757.

Toen deeze Heeren in de Vroedſchap verſlag gedaan hadden, van hun wedervaaren by haare Hoogheid, die weigerig bleef de verzogte Verkiezing te doen, werd de groote Meerderheid ter raade de zaak te brengen in den ſchoot van den Souverain, de Staaten van dit Gewest, als aan welken de uitlegging der Privilegien, met welken men wilde dat de Benoeming ſtreedt, alleen toekwam, en verzogten, by eenen Brieve, Gecommitteerde Raaden eene Buitengewoone Staatsvergadering te beſchry- De Meerderheid der Regeering beſluit dezelve voor de Staaten van *Holland* te brengen.

LXXXIII BOEK. 1757. een zelfde Privilegie gaven, en het hun Ed. Groot Mogenden alleen toebehoorde daar over te oordeelen; en weerden van zich af de aangewreeve blaam, als of zy, door eenig Verdrag, gebooren uit haat en nyd, tegen een der voorbygegaane Leden, de ingeleverde Benoeming ontworpen hadden; hun gehouden gedrag wees uit, dat zy verre waren van haare Koninglyke Hoogheid, het Onderzoek op de Wettigheid der Benoeminge te ontzeggen, zy hadden haar alle inlichting zoeken te geeven. Dat het vertraagen der Verkiezinge, veroorzaakt door de tegenkantingen en ophoudingen der misnoegde Raadsleden, dus verre geene nadeelige gevolgen naa zich ſleepte, hadt men alleen toe te ſchryven, aan de eenvoudigheid der zaake zelve, als mede aan de waare en klaare bevattinge, welke alle Burgers en Ingezetenen, zonder onderſcheid, daar van terſtond gevormd en behouden hadden, zo ter aanziene van de Benoeming op zich zelve, als ten opzigte dat het lang agterblyven der Verkiezinge aan hun niet haaperde: dewyl Regenten daar toe al het mogelyke gedaan hadden.

Voorts wettigden zy hun aandringen, op het beleggen eener Buitengewoone Vergaderinge, zulks met voorbeelden ſtaavende. —— En wat het voorſtel aanbelangde om het Geſchil, by bemiddeling, uit den weg te ruimen; zy hadden met hunne Medeleden geen Geſchil dan alleen dit, 't Welk zy nogthans, met betrekking tot hun-

hunne eer en agting, van het uiterſte gewigt oordeelden; aangezien in de beſchuldiging tegen hun ingebragt, niets minder dan Meineed, en het vertreeden van Stadsvoorregten opgeſlooten lag. Zulke onaangenaame en treffende ontmoetingen begreepen zy konden, door geene toegeevenheid, uit den weg geruimd worden, of de Leden, die eene Tegenverklaaring hadden ingeleverd, moeſten van hunnen weg veranderen, van de ongegronde beſchuldigingen afzien, en zelfs de Verkiezing uit deeze Benoeming, van haare Koninglyke Hoogheid verzoeken en bevorderen. Wist men van Haaren kant, of van de zyde hunner Ed. Groot Mogenden, eenigen voorſlag te doen, zy zouden zulks met alle bereidwilligheid ontvangen, om aan die ſmertlyk gebeurtenis een ſpoedig einde te maaken. LXXXIII BOEK. 1757.

Wanneer deeze Brief in de Staatsvergadering geleezen en overwogen was, verzogten *Dordrecht*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Rotterdam* en *Brielle* des een Affchrift, en het bepaald Beſluit deezer zaake, ſtelde men uit tot nadere Overweeging. De Heeren van de Ridderſchap droegen, by eene Aantekening, voor, dat die van *Haarlem* dit hun Berigt weder na zich zouden neemen, en, om verdere verwyderinge te voorkomen, buiten de Notulen van hun Ed. Groot Mogenden houden; omtrent de zaak nogmaals verklaarende, dat zy inſtemden met het Bericht van Haare Koning- Wat deswegen ter Staatsvergadering voorviel.

LXXXIII BOEK. 1757.

ninglyke Hoogheid (*), volkomen overtuigd van de gegrondheid haars Regts, en dat zy, in deezen, niets anders gedaan hadt, dan waar toe zy niet alleen bevoegd, maar onvermydelyk verpligt was. —— De Afgevaardigden van *Haarlem*, lieten deezen vreemden voorſlag geenzins onbeantwoord; zy mogten noch konden aan 't verzoek voldoen; de Brief hieldt rechtſtreeks aan de Vergadering van hunne Ed. Groot Mogenden, en behelsde daarenboven de redenen, waarom die van *Haarlem* zich verpligt en genoodzaakt vonden, denzelven, te hunner Regtvaardiging en Verontſchuldiginge te laaten afgaan; zy konden niet begrypen, hoe uit het plaatzen van denzelven in de Notulen eenige verdere verwydering zou kunnen ontſtaan of gevreesd worden. Veel eer was die ingerigt om ze te doen ophouden.

Haarlem wordt, wegens den eisch tot eene Buiten gewoone Vergadering, in 't gelyk geſtelt.

De beide ſtukken door *Haarlem* ter tafel gebragt, en waar over ze veel te doen viel, werden in Slachtmaand nader overwogen. —— Wegens het Beſchryven eener Buitengewoone Vergaderinge door Gecommitteerde Raaden (†), viel het Beſluit ten hunnen voordeele: uit kragte eens duidelyk ſpreekenden Beſluits van den zesden van Hooimaand des Jaars MDCLXXVII, waren Gecommitteerde Raaden verpligt, de

(*) Zie hier boven bl. 338.

(*) Zie hier boven, bl. 339.

de Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden zamen te roepen, en te beſchryven, wanneer zulks door een der Heeren van de Ridderſchap of Edelen, of van wegen Burgemeeſteren en Regeerden van één der Steden, Leden van de Vergadering, werd verzogt, zonder dat zy het mogten weigeren; ook waren zy gehouden den voorſlag, aan hun gedaan en overgeleverd, als een punt van Beſchryving, aan de Leden toe te zenden.

Doch de Meerderheid der Vergaderinge is, wat de Verklezing betrof, op de zyde der Gouvernante.

Omtrent het Voorſtel tot het wegneemen van de Zwaarigheden, in de zo veel. gerugts maakende Benoeming tot Burgermeeſteren, (*) droeg het zich geheel anders toe. Haare Koninglyke Hoogheid verſcheen zelve in de Vergadering, en drong aan op een ſpoedige afkomst van deeze zaak. „ De Meerderheid vondt goed Haar te „ bedanken, voor het goed beleid en ge„ drag in de behandeling daar van gehou„ den; en voorts te verklaaren, dat het „ Regt van Informatie, waar over alleen „ de kwestie was geweest, aan haare Ko„ ninglyke Hoogheid, in haare hooge „ Qualiteit als Gouvernante, als cuſtodie„ rende de Regten van het Stadhouder„ ſchap, competeerde."

Steden die met Haarlem 'er van verſchilden.

Dordrecht, *Amſterdam*, *Rotterdam* en *Brielle*, waren verre van in dit Beſluit te ſtemmen, en behielden aan zich het doen, van nadere Aantekening, gelyk ook die van

(*) Zie hier boven. *Ald.*

LXXXIII BOEK. 1757.

dat, by de Tegenverklaaring van den Burgemeester WITTE, de Oud Schepenen en Raaden VAN ZAANEN en VAN ECHTEN, zich nog acht andere Leden vervoegd hadden, die de Benoeming, op dezelfde gronden, niet voor wettig hielden. — En hadden de Heeren van *Haarlem* geſprooken van „ Gevolgen uit het verwyl der „ Verkiezingen te dugten, welke zo voor „ de Stad in 't byzonder, als ten aanziene „ van den Lande in 't algemeen, zeer „ zorglyk waren", Haare Koninglyke Hoogheid betuigde die niet te kunnen vinden in Haar Gedrag; maar wel in dat der Meerderheid van de *Haarlemſche* Vroedſchap, voor welker verantwoordig zy dezelve overliet.

Eindelyk ſprak zy van het Regt, 't geen Haar, by 't Voorſtel der Heeren van *Haarlem*, bedektelyk, en onder een andere gedaante; doch niet minder rechtſtreeks betwist werd: het Regt van Verkiezing, uit Benoemingen overeenkomſtig met der Steden Privilegien gemaakt, om van welke laatſte byzonderheid verzekerd te zyn, het noodig was des wel onderrigt te weezen: het onderzoek van de Wettigheid der Benoeminge was, derhalven, even zeer als de Verkiezinge, Haar, vertegenwoordigende den Prinſe van den Lande, opgedraagen. — Dit Regt van Onderzoek was altoos den Stadhouderen eigen geweest, en maar ééns zonder gevolg, in twyfel getrokken; toen hadden Afgevaardigden van *Haarlem*, als de laſt hunner zenderen, uit-

uitgebragt. „ Dat het Regt van Informa- LXXXIII
„ tie inſeparabel was van het gedefereer- BOEK.
„ de Regt van Electie, dat hetzelve alzo ——
„ weinig, als het Regt van Electie, in con- 1757.
„ troverſie kon worden getrokken; en dat
„ vervolgens alle deliberatien daar over,
„ ter Vergaderinge van Hun Groot Mo-
„ genden behoorden geſeponeerd en van
„ de hand geweezen te worden.

„ Hebben nu," liet zy 'er, op volgen,
„ de tegenwoordige Regenten van *Haar-*
„ *lem* of de Meerderheid van dezelven,
„ zo veel meer lichts en wysheids in de
„ gronden van de preſente Conſtitutie der
„ Regeeringe, dan hunne Predeceſeurs?
„ Zyn dezelven nu zo veel inventiver en
„ ſubtieler, om, onder een voorgeeven
„ dat de Kwetstie Haar niet aanging, Haar
„ een Regt uit de hand te willen wrin-
„ gen, dat hunne Predeceſeurs daar in
„ geveſtigd gelaaten hadden. Het ware
„ zo! Maar welk eene omwending by hun
„ ook plaats genomen mogt hebben, dit
„ was en bleef zeker, dat, de Heeren
„ Staaten des Lands dezelfden blyvende,
„ zy alle reden hadt om zich verzekerd
„ te houden, dat Hunne Groot Mogen-
„ den niet zouden gedoogen, dat haar
„ Vorſtlyke Weeze daar van ontzet
„ wierd."

Op hoe hoog en ſterk een toon dit Be- De Meer-
richt van haare Koninglyke Hoogheid ook derheid
geſtemd mogt weezen, de Regeering van hand-
Haarlem liet zich daar door niet weder- haaft
houden, om haare zaak in 't breede te haar
Reg-

LXXXIII BOEK. 1757.

regtvaardigen, met grond van reden klaagende over het verkeerde licht, waar in hun Voorſtel beſchouwd was, als 't welk in geenendeele eenigen toeleg behelsde om haare Koninglyke Hoogheid, of haaren Minderjaarigen Zoon, te ontzetten, van eenig aan de Stadhouderen wettig opgedraagen Regt, als dat der Verkiezinge, noch ook het kennisneemen nopens de Wettigheid eeniger voorgeſtelde Benoeming. „ Maar dat het punt, waar op het „ eigenlyk in deezen aankwam, hier in „ gelegen was, dat, in gevalle van Geſchil, over de Wettigheid van een gemaakte en aangebodene Benoeming, het „ zy dan hetzelve verſchil tusſchen de „ Meerderheid en Minderheid der Vroedſchappen, ook tusſchen haare Koninglyke Hoogheid, welke de Verkiezing „ toekwam, zoude mogen beſtaan, de „ Beſlisſing over zodanig een Verſchil, „ door niemand kon worden gegeeven, „ dan alleen door Hunne Groot Mogenden, van welken het Voorregt tot het „ maaken der Benoeming was voortgekomen, en het Regt van Verkiezinge daar „ uit, aan haare Koninglyke Hoogheid of „ den Heer Prins Erfſtadhouder, opgedraagen: als de Souverain, in beide de „ gevallen, alleen die geen zynde, welke het Regt, dat van hem was afgekomen, ook kon en mogt verklaaren, en „ die alleen als Regter kon zitten en beſlisſen tusſchen die geenen, welken, „ over het uitoefenen der Regten, of den

„ zin

„ zin en meeninge van zodanig een Privi- LXXXIII
„ legie, verſchil hadden." BOEK.

Als Leden eener Souveraine Vergade- ——
ring, als voor de vuist handelende Regen- 1757.
ten, en Lieden van Eer, hunne gedagten openleggende, ſchroomden zy niet vast te ſtellen, en voor een onwrikbaaren grondregel te houden, dat, gelyk de Souveraniteit den Staaten van den Lande alleen byzonder toekwam, daar uit noodwendig moest volgen, „ dat hun Edel Groot Mogenden in eigen boezem hadden behouden, „ alles wat zy aan niemand anders uitdrukkelyk hadden opgedraagen; alle Regten „ waar van geen byzonder gewag was gemaakt in eenige overgifte, waren den „ Souverein zo volſtrekt eigen, dat niemand denzelven, als Prins van den Lande, kon vertegenwoordigen."

Het Regt van Magiſtraatsbeſtelling was altoos tweeledig beſchouwd, beſtaande deels in het opmaaken der Benoeminge, volgens de Voorregten van ieder Stad; deels in de Verkiezing uit die Benoeming: nooit iets meerder dan dit laatſte, was aan Heeren Stadhouderen opgedraagen, of afgeſtaan: en waren dus alle zaaken, verder tot de Benoemingen betrekkelyk, in handen van den Souverain gebleeven.

Wilde men, uit het opgedraagen Regt van Verkiezing, afleiden, het Regt, niet alleen, om op de Benoemingen onderzoek te doen, maar ook dezelve te verſchikken en de verſchillen, welke over de Wettigheid of Onwettigheid mogten ontſtaan,

LXXXIII BOEK. 1757.

tusſchen wie het ook zou mogen weezen, alleen en met uitſluitinge van den Geever der Privilegien, in gevolge van welke die Benoemingen gedaan zyn, te kunnen en te mogen beſlisſen, dit kwam hun onbegrypelyk voor, en oordeelden zy niet te mogen vastſtellen. Het formeeren van *Benoemingen* en het doen van *Verkiezingen* uit dezelve waren geheel onderſcheide bedryven.

Wilde men aan den Souverain niet overlaaten, de beſlisſing over de Wettigheid of Onwettigheid der Benoemingen uit kragte der Privilegien gemaakt, wie zou dan de Regter weezen, wanneer zy regtſtreeks met haare Koninglyke Hoogheid over de Wettigheid der Benoeminge in verſchil geraakten? eene zaak, welke zy, in alle gevallen, hadden poogen te ontgaan; doch die evenwel gebeuren kon. Aan den Souverain behoorden te blyven alle onovergegeevene Regten; die de Stadhouder van den Souverain hadt ontvangen, behoorden gehandhaafd te worden; ook was het niet meer dan regt, dat de Leden en Steden de Regten aan de zelve toekomende genooten.

Met die gevoelens bezield hadden zy hun Gedrag aan hun Ed. Groot Mogenden opengelegd. 't Was ook altoos zodanig begreepen geweest, wanneer het op der Steden Voorregten aankwam, de Staaten hadden ſteeds dergelyke verſchillen, de Stadsregeeringen betreffende, aangenomen als tot derzelver kennisneeming behoo-

hoorende, ſchoon veele onbeſlist geblee- LXXXIII
ven waren. Voorbeelden, uit 's Lands Ge- BOEK.
ſchiedenis ontleend, ſpraaken hier met al- ——
len klem. 1757.

Niet onopgemerkt lieten zy voorbyglippen, het verwyt hun toegevoegd, dat zy van den weg hunner Voorzaaten afweeken. „ In zo verre zy," luidt de aanmerkelyke taal, welke wy woordlyk overneemen, „ op dat point anders mogten gedagt hebben, dan wy, waar van wy, egter, geen „ klaare preuve of bewys vinden kunnen, „ zo zouden wy ons, nogthans flatteeren, „ dat, in dat geval zelf, een iegelyk het „ ons niet kwaalyk zal kunnen duiden, „ of daar in mispryzen, dat wy thans, „ daar het op 's Lands Hoogheden en Geregtigheden aankomt, welke ieder Lid „ van de hooge Reegeringe by Eede verbonden is voor te ſtaan, en van wien „ wy wegens onze Privilegien en Voorregten eenige Elucidatie, Interpretatie „ of Deciſie mogen en moeten vraagen, „ die ſentimenten niet blindelings zouden „ kunnen dopteeren; maar liever verkiezen, in dien gevalle, ſcrupuleuſer daaromtrent boven onze Predecesſeuren gehouden te worden, dan dat men ons „ immer zou verdenken eenige dusdanige „ Regten, waar voor onze Voorvaders „ zorgvuldig hebben gewaakt, ten deezen „ tyde, eenigzins te willen negligeeren, „ of met de ligte hand tracteeren."

Zy toonden dat het hier aankwam, op den onderſcheiden zin, welken Partyen aan een

LXXXIII BOEK. 1757.

een zelfde Privilegie gaven, en het hun Ed. Groot Mogenden alleen toebehoorde daar over te oordeelen; en weerden van zich af de aangewreeve blaam, als of zy, door eenig Verdrag, gebooren uit haat en nyd, tegen een der voorbygegaane Leden, de ingeleverde Benoeming ontworpen hadden; hun gehouden gedrag wees uit, dat zy verre waren van haare Koninglyke Hoogheid, het Onderzoek op de Wettigheid der Benoeminge te ontzeggen, zy hadden haar alle inlichting zoeken te geeven. Dat het vertraagen der Verkiezinge, veroorzaakt door de tegenkantingen en ophoudingen der misnoegde Raadsleden, dus verre geene nadeelige gevolgen naa zich sleepte, hadt men alleen toe te schryven, aan de eenvoudigheid der zaake zelve, als mede aan de waare en klaare bevattinge, welke alle Burgers en Ingezetenen, zonder onderscheid, daar van terstond gevormd en behouden hadden, zo ter aanziene van de Benoeming op zich zelve, als ten opzigte dat het lang agterblyven der Verkiezinge aan hun niet haaperde: dewyl Regenten daar toe al het mogelyke gedaan hadden.

Voorts wettigden zy hun aandringen, op het beleggen eener Buitengewoone Vergaderinge, zulks met voorbeelden staavende. —— En wat het voorstel aanbelangde om het Geschil, by bemiddeling, uit den weg te ruimen; zy hadden met hunne Medeleden geen Geschil dan alleen dit, 't Welk zy nogthans, met betrekking tot hun-

hunne eer en agting, van het uiterſte gewigt oordeelden; aangezien in de beſchuldiging tegen hun ingebragt, niets minder dan Meineed, en het vertreeden van Stadsvoorregten opgeſlooten lag. Zulke onaangenaame en treffende ontmoetingen begreepen zy konden, door geene toegeevenheid, uit den weg geruimd worden, of de Leden, die eene Tegenverklaaring hadden ingeleverd, moeſten van hunnen weg veranderen, van de ongegronde beſchuldigingen afzien, en zelfs de Verkiezing uit deeze Benoeming, van haare Koninglyke Hoogheid verzoeken en bevorderen. Wist men van Haaren kant, of van de zyde hunner Ed. Groot Mogenden, eenigen voorſlag te doen, zy zouden zulks met alle bereidwilligheid ontvangen, om aan die ſmertlyk gebeurtenis een ſpoedig einde te maaken. LXXXIII BOEK. 1757.

Wanneer deeze Brief in de Staatsvergadering geleezen en overwogen was, verzogten *Dordrecht*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Rotterdam* en *Brielle* des een Affchrift, en het bepaald Beſluit deezer zaake, ſtelde men uit tot nadere Overweeging. De Heeren van de Ridderſchap droegen, by eene Aantekening, voor, dat die van *Haarlem* dit hun Berigt weder na zich zouden neemen, en, om verdere verwyderinge te voorkomen, buiten de Notulen van hun Ed. Groot Mogenden houden; omtrent de zaak nogmaals verklaarende, dat zy inſtemden met het Bericht van Haare Koning- Wat deswegen ter Staatsvergaderingvoorviel.

LXXXIII BOEK. 1757.

ninglyke Hoogheid (*), volkomen overtuigd van de gegrondheid haars Regts, en dat zy, in deezen, niets anders gedaan hadt, dan waar toe zy niet alleen bevoegd, maar onvermydelyk verpligt was. —— De Afgevaardigden van *Haarlem*, lieten deezen vreemden voorſlag geenzins onbeantwoord; zy mogten noch konden aan 't verzoek voldoen; de Brief hieldt rechtſtreeks aan de Vergadering van hunne Ed. Groot Mogenden, en behelsde daarenboven de redenen, waarom die van *Haarlem* zich verpligt en genoodzaakt vonden, denzelven, te hunner Regtvaardiging en Verontſchuldiginge te laaten afgaan; zy konden niet begrypen, hoe uit het plaatzen van denzelven in de Notulen eenige verdere verwydering zou kunnen ontſtaan of gevreesd worden. Veel eer was die ingerigt om ze te doen ophouden.

Haarlem wordt, wegens den eisch tot eene Buiten gewoone Vergadering, in 't gelyk geſteld.

De beide ſtukken door *Haarlem* ter tafel gebragt, en waar over ze veel te doen viel, werden in Slachtmaand nader overwogen. —— Wegens het Beſchryven eener Buitengewoone Vergaderinge door Gecommitteerde Raaden (†), viel het Beſluit ten hunnen voordeele: uit kragte eens duidelyk ſpreekenden Beſluits van den zesden van Hooimaand des Jaars MDCLXXVII, waren Gecommitteerde Raaden verpligt, de

(*) Zie hier boven bl. 338.

(*) Zie hier boven, bl. 339.

de Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden zamen te roepen, en te beſchryven, wanneer zulks door een der Heeren van de Ridderſchap of Edelen, of van wegen Burgemeeſteren en Regeerden van één der Steden, Leden van de Vergadering, werd verzogt, zonder dat zy het mogten weigeren; ook waren zy gehouden den voorſlag, aan hun gedaan en overgeleverd, als een punt van Beſchryving, aan de Leden toe te zenden.

Doch de Meerderheid der Vergaderinge is, wat de Verkiezing betrof, op de zyde der Gouvernante.

Omtrent het Voorſtel tot het wegneemen van de Zwaarigheden, in de zo veel. gerugts maakende Benoeming tot Burgermeeſteren, (*) droeg het zich geheel anders toe. Haare Koninglyke Hoogheid verſcheen zelve in de Vergadering, en drong aan op een ſpoedige afkomst van deeze zaak. „ De Meerderheid vondt goed Haar te „ bedanken, voor het goed beleid en ge„ drag in de behandeling daar van gehou„ den; en voorts te verklaaren, dat het „ Regt van Informatie, waar over alleen „ de kwestie was geweest, aan haare Ko„ ninglyke Hoogheid, in haare hooge „ Qualiteit als Gouvernante, als cuſtodie„ rende de Regten van het Stadhouder„ ſchap, competeerde."

Steden die met Haarlem 'er van verſchilden.

Dordrecht, *Amſterdam*, *Rotterdam* en *Brielle*, waren verre van in dit Beſluit te ſtemmen, en behielden aan zich het doen, van nadere Aantekening, gelyk ook die van

(*) Zie hier boven. *Ald.*

LXXXIII BOEK. 1757.

dat, by de Tegenverklaaring van den Burgemeester WITTE, de Oud Schepenen en Raaden VAN ZAANEN en VAN ECHTEN, zich nog acht andere Leden vervoegd hadden, die de Benoeming, op dezelfde gronden, niet voor wettig hielden. — En hadden de Heeren van *Haarlem* geſprooken van „ Gevolgen uit het verwyl der „ Verkiezingen te dugten, welke zo voor „ de Stad in 't byzonder, als ten aanziene „ van den Lande in 't algemeen, zeer „ zorglyk waren", Haare Koninglyke Hoogheid betuigde die niet te kunnen vinden in Haar Gedrag; maar wel in dat der Meerderheid van de *Haarlemſche* Vroedſchap, voor welker verantwoordig zy dezelve overliet.

Eindelyk ſprak zy van het Regt, 't geen Haar, by 't Voorſtel der Heeren van *Haarlem*, bedektelyk, en onder een andere gedaante; doch niet minder rechtſtreeks betwist werd: het Regt van Verkiezing, uit Benoemingen overeenkomſtig met der Steden Privilegien gemaakt, om van welke laatſte byzonderheid verzekerd te zyn, het noodig was des wel onderrigt te weezen: het onderzoek van de Wettigheid der Benoeminge was, derhalven, even zeer als de Verkiezinge, Haar, vertegenwoordigende den Prinſe van den Lande, opgedraagen. — Dit Regt van Onderzoek was altoos den Stadhouderen eigen geweest, en maar ééns zonder gevolg, in twyfel getrokken; toen hadden Afgevaardigden van *Haarlem*, als de last hunner zenderen, uit-

uitgebragt. „ Dat het Regt van Informa- LXXXIII
„ tie inſeparabel was van het gedefereer- BOEK.
„ de Regt van Electie, dat hetzelve alzo ——
„ weinig, als het Regt van Electie, in con- 1757.
„ troverſie kon worden getrokken; en dat
„ vervolgens alle deliberatien daar over,
„ ter Vergaderinge van Hun Groot Mo-
„ genden behoorden geſeponeerd en van
„ de hand geweezen te worden.

„ Hebben nu," liet zy 'er, op volgen,
„ de tegenwoordige Regenten van *Haar-*
„ *lem* of de Meerderheid van dezelven,
„ zo veel meer lichts en wysheids in de
„ gronden van de preſente Conſtitutie der
„ Regeeringe, dan hunne Predeceſeurs?
„ Zyn dezelven nu zo veel inventiver en
„ ſubtieler, om, onder een voorgeeven
„ dat de Kwetstie Haar niet aanging, Haar
„ een Regt uit de hand te willen wrin-
„ gen, dat hunne Predeceſeurs daar in
„ gevestigd gelaaten hadden. Het ware
„ zo! Maar welk eene omwending by hun
„ ook plaats genomen mogt hebben, dit
„ was en bleef zeker, dat, de Heeren
„ Staaten des Lands dezelfden blyvende,
„ zy alle reden hadt om zich verzekerd
„ te houden, dat Hunne Groot Mogen-
„ den niet zouden gedoogen, dat haar
„ Vorstlyke Weeze daar van ontzet
„ wierd."

Op hoe hoog en ſterk een toon dit Be- De Meer-
richt van haare Koninglyke Hoogheid ook derheid
geſtemd mogt weezen, de Regeering van hand-
Haarlem liet zich daar door niet weder- haaft
houden, om haare zaak in 't breede te haar
Reg-

LXXXIII BOEK. 1757.

regtvaardigen, met grond van reden klaagende over het verkeerde licht, waar in hun Voorſtel beſchouwd was, als 't welk in geenendeele eenigen toeleg behelsde om haare Koninglyke Hoogheid, of haaren Minderjaarigen Zoon, te ontzetten, van eenig aan de Stadhouderen wettig opgedraagen Regt, als dat der Verkiezinge, noch ook het kennisneemen nopens de Wettigheid eeniger voorgeſtelde Benoeming. „ Maar dat het punt, waar op het „ eigenlyk in deezen aankwam, hier in „ gelegen was, dat, in gevalle van Geſchil, over de Wettigheid van een gemaakte en aangebodene Benoeming, het „ zy dan hetzelve verſchil tusſchen de „ Meerderheid en Minderheid der Vroedſchappen, ook tusſchen haare Koninglyke Hoogheid, welke de Verkiezing „ toekwam, zoude mogen beſtaan, de „ Beſlisſing over zodanig een Verſchil, „ door niemand kon worden gegeeven, „ dan alleen door Hunne Groot Mogenden, van welken het Voorregt tot het „ maaken der Benoeming was voortgekomen, en het Regt van Verkiezinge daar „ uit, aan haare Koninglyke Hoogheid of „ den Heer Prins Erfſtadhouder, opgedraagen: als de Souverain, in beide de „ gevallen, alleen die geen zynde, welke het Regt, dat van hem was afgekomen, ook kon en mogt verklaaren, en „ die alleen als Regter kon zitten en beſlisſen tusſchen die geenen, welken, „ over het uitoefenen der Regten, of den

„ zin

„ zin en meeninge van zodanig een Privi- LXXXIII
„ legie, verſchil hadden." BOEK.

Als Leden eener Souveraine Vergade- ——
ring, als voor de vuist handelende Regen- 1757.
ten, en Lieden van Eer, hunne gedagten openleggende, ſchroomden zy niet vast te ſtellen, en voor een onwrikbaaren grondregel te houden, dat, gelyk de Souveraiiniteit den Staaten van den Lande alleen byzonder toekwam, daar uit noodwendig moest volgen, „ dat hun Edel Groot Mogen-
„ den in eigen boezem hadden behouden,
„ alles wat zy aan niemand anders uitdruk-
„ lyk hadden opgedraagen; alle Regten
„ waar van geen byzonder gewag was ge-
„ maakt in eenige overgifte, waren den
„ Souverein zo volſtrekt eigen, dat nie-
„ mand denzelven, als Prins van den Lan-
„ de, kon vertegenwoordigen."

Het Regt van Magiſtraatsbeſtelling was alto os tweeledig beſchouwd, beſtaande deels in het opmaaken der Benoeminge, volgens de Voorregten van ieder Stad; deels in de Verkiezing uit die Benoeming: nooit iets meerder dan dit laatſte, was aan Heeren Stadhouderen opgedraagen, of afgeſtaan: en waren dus alle zaaken, verder tot de Benoemingen betrekkelyk, in handen van den Souverain gebleeven.

Wilde men, uit het opgedraagen Regt van Verkiezing, afleiden, het Regt, niet alleen, om op de Benoemingen onderzoek te doen, maar ook dezelve te verſchikken en de verſchillen, welke over de Wettigheid of Onwettigheid mogten ontſtaan,

LXXXIII BOEK. 1757.

tusschen wie het ook zou mogen weezen, alleen en met uitsluitinge van den Geever der Privilegien, in gevolge van welke die Benoemingen gedaan zyn, te kunnen en te mogen beslissen, dit kwam hun onbegrypelyk voor, en oordeelden zy niet te mogen vaststellen. Het formeeren van *Benoemingen* en het doen van *Verkiezingen* uit dezelve waren geheel onderscheide bedryven.

Wilde men aan den Souverain niet overlaaten, de beslissing over de Wettigheid of Onwettigheid der Benoemingen uit kragte der Privilegien gemaakt, wie zou dan de Regter weezen, wanneer zy regtstreeks met haare Koninglyke Hoogheid over de Wettigheid der Benoeminge in verschil geraakten? eene zaak, welke zy, in alle gevallen, hadden poogen te ontgaan; doch die evenwel gebeuren kon. Aan den Souverain behoorden te blyven alle onovergegeevene Regten; die de Stadhouder van den Souverain hadt ontvangen, behoorden gehandhaafd te worden; ook was het niet meer dan regt, dat de Leden en Steden de Regten aan de zelve toekomende genooten.

Met die gevoelens bezield hadden zy hun Gedrag aan hun Ed. Groot Mogenden opengelegd. 't Was ook altoos zodanig begreepen geweest, wanneer het op der Steden Voorregten aankwam, de Staaten hadden steeds dergelyke verschillen, de Stadsregeeringen betreffende, aangenomen als tot derzelver kennisneeming behoo-

hoorende, ſchoon veele onbeſlist geblee- LXXXIII
ven waren. Voorbeelden, uit 's Lands Ge- BOEK.
ſchiedenis ontleend, ſpraaken hier met al- ——
len klem. 1757.

Niet onopgemerkt lieten zy voorbyglip-
pen, het verwyt hun toegevoegd, dat zy
van den weg hunner Voorzaaten afweeken.
„ In zo verre zy," luidt de aanmerkelyke
taal, welke wy woordlyk overneemen,
„ op dat point anders mogten gedagt heb-
„ ben, dan wy, waar van wy, egter, geen
„ klaare preuve of bewys vinden kunnen,
„ zo zouden wy ons, nogthans flatteeren,
„ dat, in dat geval zelf, een iegelyk het
„ ons niet kwaalyk zal kunnen duiden,
„ of daar in mispryzen, dat wy thans,
„ daar het op 's Lands Hoogheden en Ge-
„ regtigheden aankomt, welke ieder Lid
„ van de hooge Reegeringe by Eede ver-
„ bonden is voor te ſtaan, en van wien
„ wy wegens onze Privilegien en Voor-
„ regten eenige Elucidatie, Interpretatie
„ of Deciſie mogen en moeten vraagen,
„ die ſentimenten niet blindelings zouden
„ kunnen dopteeren; maar liever verkie-
„ zen, in dien gevalle, ſcrupuleuſer daar-
„ omtrent boven onze Predecesſeuren ge-
„ houden te worden, dan dat men ons
„ immer zou verdenken eenige dusdanige
„ Regten, waar voor onze Voorvaders
„ zorgvuldig hebben gewaakt, ten deezen
„ tyde, eenigzins te willen negligeeren,
„ of met de ligte hand tracteeren."

Zy toonden dat het hier aankwam, op den onderſcheiden zin, welken Partyen aan een

LXXXIII BOEK. 1757.

op het pragtigſte vercierd, door veele Eerepoorten naar de Kerk, voorgegaan door Dragonders, en ook door Dragonders opgeſlooten, omſtuwd van fraay gekleede Livery bedienden. Meer dan zeshonderd Gasten zaten aan de Bruilofstafel, door elf Cerimoniemeeſters in orde geſchikt. Op het fraay verlichte Kaſteel, werd een Vuurwerk afgeſtooken, meer dan drie duizend lampen verlichten het Huis des Bruidegoms; veele andere Huizen deelden in die verlichting; terwyl by het Gouvernement twee Fonteinen Wyn uitgaven, tot vermeerdering van 's Volks vreugde.

Eene Schouwburg daar opgericht.

In dit Jaar beſloot de Hooge Regeering van *Neerlandsch Indie* te *Batavia*, in het voor weinig Jaaren aangelegde Stads-Logement, 't welk aan de bedoeling niet beantwoordde, een Schouwburg op te richten, om 'er Treur- Blyſpel, en Dans ten tooneele te voeren. (*) Dan wien is onbewust, om ons in 't lang betwist geſchil over de Schouwburgs vermaaklykheden, als zedeverbeterende, of bedervende, niet in te laaten, dat, in meest alle Landen, waar dezelve plaats vinden, de Pragtvertooning zich niet bepaalt tot het Tooneel, waar 't Spel dezelve dikwyls onvermydelyk vordert; maar dat de Aanſchouwers, *inzonderheid* die van de ſchoone Sexe, deeze Ver-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 1114. voor 't Jaar 1758. bl. 526.

Vertoonplaatzen gebruiken, om op 't ſchit- LXXXIII
terendst te voorſchyn te treeden, en in kost- BOEK.
baarheid elkander de loef af te ſteeken, ——
dat de Schouwburg een Leer- en Kweek- 1757.
ſchool van Pragt worde.

Meer dan eene Tooneelvertooning mogt 't Hon-
Amſterdam, in Wintermaand, beſchouwen, derdjaa-
en de hartroerenheid dier weezenlyke Ge- rig Feest
beurtenisſe, ging alle Kunstgewrogten om het Dia-
de Driften te roeren te boven, en de gaan- konie
de gemaakte waren van de edelſte. 't Was Weeshuis
naamlyk, op den vyftienden dier Maand te *Am-*
ééne Eeuw geleden, dat men 'er het Dia- *ſterdam*
konie Weeshuis hadt ingewyd. (*) Men gevierd.
beſloot dit Honderdjaarig Feest te vieren. Dan het groot aantal van Kinderen in 't zelve, en andere omſtandigheden, deeden het ongeraaden vinden, dit in het Huis zelve te doen, op gelyke wyze als by de Inwyding geſchied was.

Beter keurde men de openbaare Gedagtenisviering, den Zondag daar aan volgenden, in de elf Kerken te laaten verrigten, en by Dankzegging aan GOD, de Gemeente op te wekken, om, ten bewyze van die Gemoedsgeſtalte, liefderyke Milddaadigheid te betoonen. (†) De Verjaardag zelve

(*) WAGENAAR *Beſch. van Amſterdam*, V. Stuk bl. 230. VIII. Stuk bl. 478.

(†) Dit was van zulk eene gezegende uitwerking, dat men, op dien Dag, ruim 3300 Guldens meer inzamelde, dan doorgaans 's weeklyks in den Wintertyd.

LXXXIII BOEK. 1757.

ninglyke Hoogheid (*), volkomen overtuigd van de gegrondheid haars Regts, en dat zy, in deezen, niets anders gedaan hadt, dan waar toe zy niet alleen bevoegd, maar onvermydelyk verpligt was. —— De Afgevaardigden van *Haarlem*, lieten deezen vreemden voorſlag geenzins onbeantwoord; zy mogten noch konden aan 't verzoek voldoen; de Brief hieldt rechtſtreeks aan de Vergadering van hunne Ed. Groot Mogenden, en behelsde daarenboven de redenen, waarom die van *Haarlem* zich verpligt en genoodzaakt vonden, denzelven, te hunner Regtvaardiging en Verontſchuldiginge te laaten afgaan; zy konden niet begrypen, hoe uit het plaatzen van denzelven in de Notulen eenige verdere verwydering zou kunnen ontſtaan of gevreesd worden. Veel eer was die ingerigt om ze te doen ophouden.

Haarlem wordt, wegens den eisch tot eene Buiten gewoone Vergadering, in 't gelyk geſteld.

De beide ſtukken door *Haarlem* ter tafel gebragt, en waar over ze veel te doen viel, werden in Slachtmaand nader overwoogen. —— Wegens het Beſchryven eener Buitengewoone Vergaderinge door Gecommitteerde Raaden (†), viel het Beſluit ten hunnen voordeele: uit kragte eens duidelyk ſpreekenden Beſluits van den zesden van Hooimaand des Jaars MDCLXXVII, waren Gecommitteerde Raaden verpligt, de

(*) Zie hier boven bl. 338.

(*) Zie hier boven, bl. 339.

de Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden zamen te roepen, en te beſchryven, wanneer zulks door een der Heeren van de Ridderſchap of Edelen, of van wegen Burgemeeſteren en Regeerden van één der Steden, Leden van de Vergadering, werd verzogt, zonder dat zy het mogten weigeren; ook waren zy gehouden den voorſlag, aan hun gedaan en overgeleverd, als een punt van Beſchryving, aan de Leden toe te zenden.

Doch de Meerderheid der Vergaderinge is, wat de Verkiezing betrof, op de zyde der Gouvernante.

Omtrent het Voorſtel tot het wegneemen van de Zwaarigheden, in de zo veel. gerugts maakende Benoeming tot Burgermeeſteren, (*) droeg het zich geheel anders toe. Haare Koninglyke Hoogheid verſcheen zelve in de Vergadering, en drong aan op een ſpoedige afkomst van deeze zaak. „ De Meerderheid vondt goed Haar te „ bedanken, voor het goed beleid en ge„ drag in de behandeling daar van gehou„ den; en voorts te verklaaren, dat het „ Regt van Informatie, waar over alleen „ de kwestie was geweest, aan haare Ko„ ninglyke Hoogheid, in haare hooge „ Qualiteit als Gouvernante, als cuſtodie„ rende de Regten van het Stadhouder„ ſchap, competeerde."

Steden die met *Haarlem* 'er van verſchilden.

Dordrecht, *Amſterdam*, *Rotterdam* en *Brielle*, waren verre van in dit Beſluit te ſtemmen, en behielden aan zich het doen, van nadere Aantekening, gelyk ook die van

(*) Zie hier boven. *Ald.*

LXXXIII BOEK. 1757.

van *Haarlem* deeden, ſchoon zy terſtond bewéerden en aantoonden, dat de zaak des Geſchils, in 't uitgebragte Beſluit, geheel verkeerd was neder geſteld. Zy beklaagden zich, dat, niet tegenſtaande hunne poogingen om een Beſluit te bewerken, 't welk in geenen deele ſtrekte, om de Regten van het Stadhouderſchap te verkorten, of ook de Bekleeders dier waardigheid, van het Regt des Onderzoeks op de Wettigheid hunner Benoeming te ontzetten, de Meerderheid der Leden hadt kunnen goedvinden, een algemeen Beſluit te neemen, waar by het Regt van *Informatie*, zonder eenige aanduiding op welk eene wyze, of eenige bepaaling over welke zaaken, aan haare Koninglyke Hoogheid werd toegeweezen: weshalven zy, in gevolge van den hun gegeeven last, genoodzaakt waren, dit Beſluit aan te zien, als gaande over zaaken van zodanig een aart, van zulk een gewigt, en waar in zulke gevolgen konden gelegen zyn, dat het zelve, niet by *Meerderheid*, maar alleen by *Eenpaarigheid* hadt kunnen genomen worden; zodanig een Beſluit, kon de gedaante krygen van te behooren tot de Grondwetten van den Staat, en was dus voor de Vryheid en waare Staatsgeſteldheid des Gemeenebests van veruitzienде gevolgen: zy hielden hetzelve dus van onwaarde.

De Aantekening van *Amſterdam*.

De nadere Aantekening der Regeeringe van *Amſterdam*, was zeer ſterk. Met veel verwonderings en leedweezen hadden zy ver-

verſtaan, dat het Beſluit genomen was, door de Meerderheid, op eene wyze ſtrydig met de Regten, Privilegien en Vryheden, aan de Leden der Vergaderinge van hunne Edel Groot Mogenden toekomende. Zy lagen den gehouden handel open, met aanwyzing van het verdraayde, het uitgelaatene, het doorgeſtreepte, het onregelmaatige; bovenal aanmerkende, dat alle de Leden, uitgenomen de Heeren van de Ridderſchap, *Gornichem*, *Schiedam*, *Schoonhoven* en *Purmerende*, niet hadden kunnen bewilligen, in het vaſtſtellen van een Dag, om de zaak tot een Beſluit te brengen: vermids zy begreepen, dat zulks in kragt een Beſluit behelsde om de zaak by *Meerderheid* af te doen, waar toe dezelve niet geſchikt was; maar *Eenpaarigheid* vereischte: dewyl het niet alleen betrof het Regt en de Privilegien van de Stad *Haarlem*; doch ook het Regt en de Hoogheid van den Souverain zelf; als mede het Regt en de Bevoegdheid van den Stadhouder, waar van de *Cuſtodie* boven al, aan hun Edel Groot Mogenden, met betrekking tot dit Gewest, onbetwistbaar toekwam. Zy geloofden niet dat van bovengemelde behandelingen een voorbeeld in de Registers van Staat te vinden was: en verwierpen, derhalven, dit vreemd, verhaast, en met de Orde der Regeeringe onbeſtaanbaar, Beſluit.

LXXXIII BOEK. 1757.

Dit deeden vervolgens de Heeren van *Rotterdam*, in eene niet min uitgewerkte

Van *Rotterdam*.

LXXXIII BOEK. 1757.

Aantekening, waar van wy alleen het ſlot zullen mede deelen. „Zy konden de zonderlinge en vreemde handelwyze, by „ het neemen van dat Beſluit gehouden, „ geenzins overeenbrengen met de orde „ en forme der Regeeringe, aangezien „ één der aanzienlyke Leden op de *Concept-Extenſie* ongelast geweest was, en „ dat ook uit deeze, door toedoen der Heeren van de Ridderſchap, zodanige „ Woorden geligt waren geworden, welke het ganſche weezen der Zaake deeden veranderen van gedaante; en dat „ men op de bedenkingen, aanmerkingen, en poogingen der andere Leden, „ geen agt hadt gelieven te ſlaan; doch „ daarentegen de zaak, by Meerderheid „ van Stemmen, weeten door te dringen, „ tegen het gevoelen van Vyf aanzienlyke „ Leden, en zonder hun eenigen tyd te „ gunnen, om nader last van hunne Zenders te kunnen bekomen, ſtrydende niet „ alleen tegen reden en billykheid, maar „ tegen het voorheen afgeſprookene."

Afloop deezer zaaken.

Geheel onaangenaam waren de nadere Aantekeningen, dier twee Steden voor haare Koninglyke Hoogheid; en de Ridderſchap, daar in niet geſpaard zynde, ſprak van Tegen-aantekening. De zaak zelve bleef hangende tot Grasmaand des volgenden Jaars, wanneer, door het benoemen van één der op 't Achttal ſtaande Heeren, om zitting te neemen in den Raad van Staaten, een ander daar op geplaatst, en uit

die

die aangevulde Benoeming der Verkiezing door de Gouvernante gedaan werd. (*) Zoo ſleepend liep deeze veel gerugts wekkende zaak af; doch hier mede was het misnoegen der Gouvernante niet ten einde; wy zullen het, by eene volgende Regeeringsverandering te *Haarlem*, op nieuw, zien te voorſchyn komen. LXXXIII BOEK. 1757.

Men zag dit Jaar twee voorbeelden van Eerbetooningen, op het Vorstlyk Huis nederdaalende, die verre waren van eene algemeene goedkeuring weg te draagen. De Gemalinne van Jonkheer JAN, Baron VAN BORSSELE, Vryheer van *Borſſele* zyne Doorlugtige Hoogheid, als eerſte Edele van *Zeeland* verbeeldende, van eenen Zoon bevallen, ontving deeze door eene Bezending, de Gelukwenſchingen der Heeren Staaten van *Zeeland*, die het Peterſchap over den Jongebooren aanbooden; terwyl Mevrouwe de Gouvernante, om haare agting aan deezen Günſteling te toonen, op zich nam Gemoeder over dien Zoon te weezen. Overeenkomſtig met deeze aanbiedingen werd de Doopplegtigheid, met eene Vorstlyke Staatſie verrigt, en het Kind den Doopnaam van WILLEM ZEELANDUS gegeeven. Ongeſchikt keurden veelen de Pillegifte door de Staaten van *Zeeland* voor deezen Jongen Heer beſtemd: Doopplegtigheid eens Zoons van JAN Baron van *Borſſele*.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 911. 994. voor 't Jaar 1758. bl. 4-32.

LXXXIII BOEK. 1757.

ſtemd: hier in beſtaande, dat het Eerſte Ampt, 't welk van wegen *Zeeland* ter Vergadering van de Hoog Mogende Heeren Staaten der *Vereenigde Nederlanden*, of in den Raad van Staaten, of in de Generaliteits Rekenkamer, openviel, zo ras WILLEM ZEELANDUS VAN BORSSELE TOT DEN HOOGE, den ouderdom van twintig Jaaren zou bereikt hebben, zonder eenige verdere overlegging, zou worden opgedraagen. Het Beſluit, hier toe genomen, werd, in een daar toe vervaardigde, en met een daar op pasſend Latynsch Vers vercierde, Zilveren Doos, by wyze van Pillegift, met veel plegtigheids den Vader ter hand geſteld. (*)

Doopplegtigheid eener Dogter des Graven van NASSAU LA LECK.

In *Utrecht* beſchouwde men iets dergelyks, by de bevalling der Gemalinne van Jonkheer JAN FLORIS, Graave van NASSAU LA LECK, Hoofdofficier dier Stad, De Prins Erfſtadhouder, en de Magiſtraat van *Utrecht*, waren de Gevaders en Prinſes CAROLINA, de Gemoeder deezer Spruite, die by de ſtaatlyke Doopverrigting de Naa-

(*) *Reſol. Zeel.* 24. Nov. 1757. *Nederl. Jaarb.* 1757, bl. 727. en voor 't Jaar 1758. bl. 175. enz. Over eene Dogter, in 't volgend Jaar, dien Jonkheere in den *Hoage* gebooren, nam de Magiſtraat van *Middelburg* het Gevader- en Prinſes CAROLINA het Gemoederſchap aan, en ontving zy by den Doop twee naamen, betrekkelyk tot beide de hooge Doopgetuigen, te weeten die van CAROLINA MEDIOBURGENSIS. *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 1232.

Naamen kreeg van CAROLINA WILHELMINA TRAJECTINA, zinſpeelende op de naamen hunner Doorlugtige Hoogheden en van de Stad. (*) 1757.

Pragtig Huwelyks-Feest der Dogter des Gouverneurs op *Batavia*.

Wetten tot regeling van weidſche Pragt worden, zullen ze immer iets betekenen, den meeſten klem bygezet, door het voorbeeld der Geeveren, en moeten, zonder 't zelve, welhaast vervallen. De Gouverneur Generaal van *Neerlandsch Indien*, de Heer J. MOSSEL hadt des betreffende weinig Jaaren geleden, zeer ſterkte Voorſchriften doen afkondigen; en by dezelve eenige Uitzonderingen gemaakt, voor zyne Hofhoudig, en die der Hooge Regeeringe, noodig om den luiſter van den Staat in 't oog der weidſche *Ooſterlingen* op te houden. (†) Ten deezen Jaare tradt zyne Dogter in den Egt, met den Heere PIETER CORNELIS HASSELAAR, te vooren Schepen en Raad der Stad *Amſterdam*, afgaande Water Fiscaal en benoemde Voorzitter op *Ceribon*. Wat Luiſter, Rykdom, en Vrolykheid kon verbeelden werd hier ten toon geſpreid, op eene wyze, die in een Beſtryder der Pragt zeer in 't oog moest loopen. Een ſtaatlyke trein Koetzen voerde de Bruid, pronkende met een overkostbaare Kroon, met Juweelen op

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 730.

(†) Zie hier boven bl. 169.

LXXXIII BOEK. 1757.

op het pragtigſte vercierd, door veele Eerepoorten naar de Kerk, voorgegaan door Dragonders, en ook door Dragonders opgeſlooten, omſtuwd van fraay gekleede Livery bedienden. Meer dan zeshonderd Gasten zaten aan de Bruilofstafel, door elf Cerimoniemeeſters in orde geſchikt. Op het fraay verlichte Kaſteel, werd een Vuurwerk afgeſtooken, meer dan drie duizend lampen verlichten het Huis des Bruidegoms; veele andere Huizen deelden in die verlichting; terwyl by het Gouvernement twee Fonteinen Wyn uitgaven, tot vermeerdering van 's Volks vreugde.

Eene Schouwburg daar opgericht.

In dit Jaar beſloot de Hooge Regeering van *Neerlandsch Indie* te *Batavia*, in het voor weinig Jaaren aangelegde Stads-Logement, 't welk aan de bedoeling niet beantwoordde, een Schouwburg op te richten, om 'er Treur- Blyſpel, en Dans ten tooneele te voeren. (*) Dan wien is onbewust, om ons in 't lang betwist geſchil over de Schouwburgs vermaaklykheden, als zedeverbeterende, of bedervende, niet in te laaten, dat, in meest alle Landen, waar dezelve plaats vinden, de Pragtvertooning zich niet bepaalt tot het Tooneel, waar 't Spel dezelve dikwyls onvermydelyk vordert; maar dat de Aanſchouwers, inzonderheid die van de ſchoone Sexe, deeze Ver-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 1114. voor 't Jaar 1758. bl. 526.

Vertoonplaatzen gebruiken, om op't ſchit- LXXXIII
terendst te voorſchyn te treeden, en in kost- BOEK.
baarheid elkander de loef af te ſteeken, ——
dat de Schouwburg een Leer- en Kweek- 1757.
ſchool van Pragt worde.

't Honderdjaarig Feest van het Diakonie Weeshuis te *Amſterdam* gevierd.

Meer dan eene Tooneelvertooning mogt *Amſterdam*, in Wintermaand, beſchouwen, en de hartroerenheid dier weezenlyke Gebeurtenisſe, ging alle Kunstgewrogten om de Driften te roeren te boven, en de gaande gemaakte waren van de edelſte. 't Was naamlyk, op den vyftienden dier Maand één Eeuw geleden, dat men 'er het Diakonie Weeshuis hadt ingewyd. (*) Men beſloot dit Honderdjaarig Feest te vieren. Dan het groot aantal van Kinderen in 't zelve, en andere omſtandigheden, deeden het ongeraaden vinden, dit in het Huis zelve te doen, op gelyke wyze als by de Inwyding geſchied was.

Beter keurde men de openbaare Gedagtenisviering, den Zondag daar aan volgenden, in de elf Kerken te laaten verrigten, en by Dankzegging aan GOD, de Gemeente op te wekken, om, ten bewyze van die Gemoedsgeſtalte, liefderyke Milddaadigheid te betoonen. (†) De Verjaardag zelve

(*) WAGENAAR *Beſch. van Amſterdam*, V. Stuk bl. 230. VIII. Stuk bl. 478.

(†) Dit was van zulk eene gezegende uitwerking, dat men, op dien Dag, ruim 3300 Guldens meer inzamelde, dan doorgaans 's weeklyks in den Wintertyd.

LXXXIII BOEK. 1757.

ve hieldt men, ten eigenſten dage, in het Huis waar toe de in dienst zynde Diakens en Diakonesſen, met vier Predikanten, en vyf Ouderlingen, als Gelastigden van den Kerkenraad, in 't Weeshuis genoodigd waren, de andere Leden van den Kerkenraad verſcheenen mede; voorts waren de Deuren geſlooten, en door Geregtsdienaars bewaard. Twee Leeraars deeden ieder gepaste Aanſpraaken in de Eetzaalen der Jongens en Meisjes, met Dankzeggingen, Gebeden en Lofzangen. Aan de tweemaal wel voorziene Middag-Tafel, waar men ook een voegelyk Nageregt opzette, en Wyn ſchonk, werden de Weezen bediend door Diakenen en Diakonesſen; de eerſte hielden een Middagmaaltyd, met de Gelastigden van den Kerkenraad, ten beſluite van welken een ſchotel met duizend Guldens, tot een geſchenk voor de Diakonie verſcheen; de Geever was, toen onbekend, daar tegenwoordig, en bleek naderhand de Ouderling JOHANNES HEINIUS zyn, die het ſtil genoegen zyner Liefddaadigheid ſmaakte, en dubbel feest hieldt. De Diakonesſen hadden, ten haaren koste, mede een Maaltyd doen bereiden. De daar vergaderden, mogten 's avonds de vreugde der Kinderen vernieuwd aanſchouwen, toen een aangenaam avondeeten, hun vervrolykte, en zy, in het vooruitzigt van den volgendenden dag, een Vryen Dag te zullen hebben, deezen beſlooten. Dit in ſtil-

ſtilte gevierd Gedenkfeest, klonk door de Stad en wyder in Gezangen en Gedichten, vermaarde Dichters zweegen te deezer gelegenheid niet; en is voorts door eene Gedenkpenning dit Gedenkfeest vereeuwigd. (*) LXXXIII. BOEK. 1757.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 59-70.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VIER EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LXXXIV BOEK. *De Zwaarigheid, wegens de Inkomſten van Oostfriesland, uit den weg geruimd. Vier Wagens met Geld, door de Franſchen aangehouden, te rug gegeeven. De Franſche Afgezant verdeedigt het bezetten van Nieuwpoort en Oóſtende. Verzoeken, Klagten, Schadeboetingen, wegens den Oorlog op de grenzen. De Gouvernante dringt by de Staaten van Holland aan op vermeerdering van Landmagt. Herbaalt dien aandrang. Afwyzende Raadſlag der Regeeringe van Amſterdam op dit ſtuk. Door de Ridderſchap beantwoord. De Vermeerdering der Landmagt gaat niet door. Aanhoudenheid en vermeerdering der Engelſche Zeerooveryen. De Kooplieden leveren des klagten in by de Staaten van Holland en de Gouvernante. De West-Indiſche Compagnie beklaagt zich by den Engelſchen Afgezant*

zant YORKE, *die dezelve in 't ongelyk ſtelt. De Amſterdamſche Kooplieden leveren Lysten van de Zeeſchaden door Engelſche Rooveryen toegebragt, by den Staat en de Gouvernante in. De Kooplieden vervoegen zich ten derde maale by de Gouvernante, Inhoud van hun Vertoog. Antwoord der Gouvernante. De Kooplieden in den Haage geroepen. Hooren een ongunſtig verſlag uit Engeland. De Kooplieden beraamen eene talryke Bezending. Inhoud des Vertoogs door dezelve gedaan. Antwoord der Gouvernante. Hun geſprek met* DE LARREY, *en de onaangenaame ontmoeting by dien Geheimraad. Misnoegen der Gouvernante over die Bezending en Aanſpraak. Zy dringt nader op het vermeerderen der Land en Zeemagt aan by de Algemeene Staaten. Een Afſchrift diens Voorſlags aan Holland, Zeeland en Friesland gezonden met eenen aanpryzenden Brieve van de Vier overige Gewesten. De Kooplieden van Amſterdam en Rotterdam, vervoegen zich by de Staaten van Holland.* YORKE *vangt eene Onderhandeling aan. Eiſchen des Konings van Engeland. Traage toerusting der Zee. Het Schip Oranjewoud zinkt binnen gaats. Capitein* HARINXMA *laat het doorzoeken der Schepen onder zyn Convoy niet toe, en wyst twee Engelſche Oorlogſchepen af. Capitein* JAN BINKES *redt twee door de Engelſchen afgeſneedene Koopvaarders. Klagten der Zeeuwſche Kooplieden. De Gouvernante, by de Kooplieden in haat, haalt zich het misnoegen van an-*

LXXXIV BEOK. *anderen op den halze. De Gouvernante verkiest* SALOMON VAN ECHTEN, *die niet op het Achttal ſtondt, tot Burgemeeſter van Haarlem. Bezending aan de Gouvernante om zich daar over te beklaagen. Zy doet eene Waarſchuwing te Haarlem afkondigen. De Meerderheid der Haarlemſche Vroedſchap vervoegt zich by de Staaten van Holland. Brief der Gouvernante over het Gedrag van de Meerderheid der Haarlemſche Vroedſchap. Die van Haarlem verzoeken tyd om hun Gedrag te regtvaardigen. Verantwoording der Haarlemſche Vroedſchap. Afloop deezer zaake. Het voorgevallene in het Sticht, wegens de plaatzing van* PHILIP JACOB VAN BORSSELE TOT DEN HOOGE, *onder de Geeligeerden. Brand op de Jaarmarkt in 's Gravenhaage. De Kruidmaakery Sollenburg buiten Amſterdam ſpringt. De uitvoer van Hooi en Stroo in de meeſte Gewesten verboden. De Invoer van gezouten Haring in Frankryk toegeſtaan.*

1758. De zwaarigheid wegens de Inkomſten van *Oostfriesland* uit de weg geruimd.

Met het aanhouden des *Duitſchen* Krygs kon het niet misſen of onze Staat, naby welks Grondgebied dezelve gevoerd werd, vondt zich, nu en dan, in onaangenaamheden ingewikkeld, die klagten wekten, en op de best mogelyke wyze, behoudens de aangenomene Onzydigheid, uit den weg moeſten geruimd worden. De voorſpoed der *Franſche* wapenen, hadt het

Vor-

Vorſtendom van *Oostfriesland* met *Fransch* LXXXIV
Krygsvolk, in den Zomer des afgeloopen BOEK.
Jaars MDCCLVII, opgevuld: te dier gele- ——
genheid waren de Inkomſten van 't zelve, 1758.
geſchikt tot afloſſinge der Hoofdſommen,
en tot betaaling der Renten, onder Borg-
tocht van hunne Hoog Mogenden in de
Jaaren MDCCXXI, MDCCXXII en MDCCXXIII
opgenomen, beſlaagen. Der Staaten Afge-
zant aan 't Hof van *Verſailles*, hier over
klagtig vallende, kreeg daar op van den
Abt Graave DE BERNIS, 's Konings Se-
cretaris, wegens de Buitenlandſche zaa-
ken, ten beſcheid, dat zyne Majeſteit,
over dit ſtuk zich zou beraaden met het
Hof van *Weenen*, welks Afgezant in den
Haage verklaarde, tot nog toe onkundig
geweest te zyn, dat een gedeelte der In-
komſten van *Oostfriesland*, voor de On-
derdaanen van het Gemeenebest der *Ver-
eenigde Nederlanden* beſtemd was; dat hy
intuſſchen de ſtelligſte verzekeringen kon
geeven, van 's Konings onveranderlyke
geneigdheid om niet te dulden, dat, door
zyne Troepen, eenig nadeel aan de Inge-
zetenen des Gemeenebests, noch in dit,
noch in eenig ander geval, zou worden
toegebragt. De Graaf D'AFFRY bevestig-
de zulks by hunne Hoog Mogenden, en
waren de Vertoogen van die kragt, dat de
Baron van REISCHACH eerlang kennis gaf,
dat 'er bevelen naar *Oostfriesland* gezonden
waren, om 't geen de Intresſen der Hoofd-
ſommen op dat Vorſtendom opgenomen,
be-

LXXXIV BOEK.

betrof, tot genoegen der Staaten, te regelen.

1758.

Vier Wagens met Geld, door de *Franſchen* aangehouden, te rug gegeeven.

De *Franſche* Krygsmagt, het grootſte gedeelte van *Hanover* desgelyks bezet houdende, hadt, in Wintermaand des verſtreeken Jaars, vier wagens, die een ſchat van acht en dertig Vaatjes en zeven Kisten met gemunt Goud en Zilver, en ruwe Baaren Zilver voerden, aangehouden: eenige Kooplieden van *Amſterdam*, waren de Afzenders van deeze kostbaare vragt naar *Hamburg*, met vier Vragtbrieven houdende aan *Joodſche* Kooplieden te laatstgemelder Stede. Reeds hadden zy *Breemen* bereikt; doch reeden, de waaren, op het aanrukken der *Franſche* Krygsbenden tot bezetting dier Stad, zoekende de moeilykheden, welke daar uit ontſtaan mogten, te ontwyken, naar *Osnabrug* te rugge. Het ongeluk, 't geen zy zogten te ontvlieden, liepen zy aldaar in den mond. De Heer DE BEAUREGARD DE BELLE ISLE, Commisſaris der *Franſche* Krygsmagt, zeer oplettend op 's Konings Dienst, viel in het niet ongegrond vermoeden, dat zo veel Gelds veel eer mogt geſchikt weezen voor de *Hanoverſche* en *Pruiſſiſche* Legers, dan tot den Koophandel, en dat deeze ſchat uit *Engeland* was overgemaakt: hy ſtelde zich aan 't hoofd van eenige Ruiters, en nam, zonder eenigen tegenſtand te ontmoeten, aan 't Posthuis, de vier Wagens in beſlag; zondt des kundſchap aan den Koning, liet alles met de groot-

grootſte zorgvuldigheid bewaaren, tot hy bevel kreeg die klinkende vragt naar *Wezel* te voeren, om daar tot nader last te blyven. — De Abt Graave DE BERNIS daar over by eenen Brieve door den Afgezant LESTEVENON onderhouden, merkte in antwoord op, dat de beſtemming van dit Geld ten minſten zeer verdagt was; dat de Koophandel der Stad *Hamburg* zulke aanzienlyke Overmaakingen, als het in deezen op aankwam, niet mede brengende, die giſſing ſterkte kreeg. Wel hadt zyne Majeſteit, ten blyke zyner agting jegens onzydige Mogenheden, en zyner byzondere vriendſchap voor hunne Hoog Mogenden, de Generaals zyner Legeren aangeſchreeven aan de Postwagens, ten dienſte der Onderzaaten van de Republiek, als mede van derzelver Koophandel op *Duitſchland* en het *Noorden*, Paspoorten te verleenen: doch hy verbeeldde zich niet, en was overtuigd, de Staaten ſtonden in 't zelfde begrip, dat die wagens, in eenig geval, en onder welk een voorwendel ook, zouden ſtrekken tot het bedrieglyk, en ten zynen nadeele, begunſtigen der Krygsverrigtingen zyner Vyanden. In gevolge van dien grondregel was 's Konings oogmerk, dat men ſtipt den eigendom, en het gebruik der aangehaalde Geldſommen, zou bewyzen, en wanneer, door egte beſcheiden, bleek dat ze aan Onderzaaten van den Staat behoorden, zou hy de wedergave bevelen. Dit zelfde verzekerde de Graaf D'AFFRY. — Overeenkomſtig hier mede kreeg de Bevel-

LXXXIV BOEK. 1758.

LXXXIV BOEK. 1758.

velhebber van *Wezel*, last van den Koning van *Frankryk*, om het Geld af te leveren aan de Kooplieden, die beweezen daar toe geregtigd te zyn. Zy zonden Gevolmagtigden deswaards, met hunne bewysſtukken; doch dit zo vlot niet gaande als zy zich voorſtelden, keerden, zy onverrigter zaake, te rug. De Heer LESTEVENON deedt nadere vertoogen, aandringende op de ſpoedige wedergave. De Abt Graave DE BERNIS beantwoordde dezelve in eenen Brieve, in welken het uitſtel werd toegeſchreeven aan de mogelyk al te beſchroomde nauwkeurigheid van den Krygs-Comisſaris, die de ſomme onder zyne bewaaring hadt; teffens aanduidende, dat, zo deeze zaak ſtreng onderzogt en volgens de regelen der Wet, behandeld was, het onderzoek zeer lang en de uitſlag twyfelagtig zou geweest hebben; doch zyne Majeſteit, door eene aanmerking, die het eigenbelang overtrof, bewoogen, hadt genoegen genomen in de bewyzen, opgeleverd door de Kooplieden, die voorgaven de Eigenaars te weezen. Zyn voornaamſte oogmerk was, om, door het geeven van bevelen tot het niet langer verwylen der wedergave, een nieuw bewys op te leveren van zyne Vriendſchap, en het Belang 't geen hy altoos ſtelde in 't genoegen en den voorſpoed van den Handel der Onderzaaten van hunne Hoog Mogenden. — Eene tweede komst der Gemagtigden tot de ontvangst was niet te vergeefsch; zy bragten dien ſchat onverminderd te rugge.

Hadt

Hadt de *Engelſche* Afgezant voren, gelyk wy gehoord hebben, in den voorleden Jaare, bitter geklaagd over het bezetten van *Nieuwpoort* en *Oſtende* (*), thans poogde die des *Franſchen* Hofs, de Staaten, wegens dien ſtap gerust te ſtellen. Hy beriep zich op een voorheen ingediend Verſlag, door hem en den Baron van REISCHACH gedaan (†), met vermelding van de poogingen, door het Hof van *London*, zints aangewend, om het Gemeenebest ongerust en de voorzigtige maatregels des Koning van *Frankryk*, en der Keizerin-Koningin, by hunne Hoog Mogenden verdagt te maaken. Zyne Majeſteit wilde aan *Engeland* geen het minſte voorwendzel laaten, om, over dit punt, den Staaten agterdogt en wantrouwen op te wekken, en, ſchoon niemand regt hadt den Koning zynen Meester rekenſchap aftevraagen van de Verbintenisſen, welke hy goedvondt aan te gaan, voor al wanneer ze niet ten nadeele van een derden geſlooten werden, was hy, nogthans, door Hem gemagtigd om zich nog duidelyker uit te laaten, ten opzigte van een Onderwerp, 't welk het *Londenſche* Hof zich gelieft zo gevaarlyk in zyn beginzel en in zyne gevolgen aan te zien. —— De Troepen van zyne Majeſteit zouden in *Oſtende* en *Nieuw-*

1758.

De *Franſche* Afgezant verdeedigt het bezetten van *Oſtende* en *Nieuwpoort*.

(*) Zie hier boven bl. 315.

(†) Zie hier boven bl. 319.

LXXXIV BOEK. 1758.

Nieuwpoort, om voorheen gemelde redenen gelegd, niet langer blyven dan tot het einde van den tegenwoordigen Oorlog, en 'er zelfs eerder uittrekken, indien de Keizerin Koningin zulks begeerde, en op het eigen oogenblik dat zy de bewaaring deezer twee Plaatzen aan haar eigen Krygsvolk zou toevertrouwen. —— De noodzaaklykheid om voor derzelver behoudenis te waaken, was te onvermydelyker: dewyl de *Nederlanden*, zo zy iets voor hunne veiligheid en rust te dugten hadden, het tegen *Engeland* alleen was, dat de Mogenheden, daar by belang hebbende, op hunne hoede moeften zyn. Eén der Ontwerpen van die Kroon was den Oorlog over te brengen in de Nabuurſchap van 't Gemeenebest; en het was maar al te waarſchynlyk, dat de Onzydigheid en het Grondgebied van den Staat, in zulk eene gelegenheid, niet meer ontzien zouden worden, dan het Regt der Volken, de Verbintenisſen, en het Woord van Eer tot hier toe ontzien waren. —— Dat de Koning en de Keizerin Koningin, een oogmerk ten nadeele van den *Proteſtantſchen* Godsdienst zouden geſmeed hebben, gelyk men in *Duitſchland*, en in de *Vereenigde Gewesten*, hadt laaten verluiden, om het ligtgeloovig Gemeen een ſtrik te ſpannen, was een valschheid, blykbaar, uit de verpligtingen niet alleen die de *Weſtphaalſche* Tractaaten op hunne Majeſteiten gelegd hadden; maar ook uit de zorg door hun gedraagen, om ze by dat van *Verſailles* te vernieuwen;

uit

uit de herhaalde verklaaringen, ten deezen aanziene op den Ryksdag aan verſcheide Stenden des *Duitſchen Ryks* gedaan; en uit de Vryheid met welke de *Proteſtanten* hunnen Godsdienſt openlyk handhaafden in de Landen, door 's Konings Krygsvolk in bezit genomen, en eindelyk uit de beſcherming, die zy, in gelyke maate, verleenden aan de drie Religien in *Duitſchland* gewettigd. LXXXIV. BOEK. 1758.

De ongerustheden des Krygs, onzen bodem naderende, groeiden vast aan. Het vereenigd Leger, dreef dat der *Franſchen* uit *Hanover*, tot aan den *Beneden Rhyn* in *Kleefsland*, 't welk aan de verplaatzing van het Tooneel des Oorlogs in de *Ooſtenrykſche Nederlanden*, groote waarſchynlykheid byzette; dit bewoog den buitengewoonen Afgezant van 't *Roomſch Keizerlyke Hof*, den Baron van REISCHACH, by de Staaten vryheid te verzoeken, tot het vervoeren der Leevens- en Krygsnoodwendigheden voor de meest bloot liggende Plaatzen, over *Veurne*, vertrouwende dat zulk een verzoek, zo billyk in zichzelven, en met het Tractaat van Barriere zo overeenkomſtig, geen tegenſtand zou ontmoeten. — By het heromzwerven en trekken der vreemde Krygsbenden op de grenzen van onzen Staat, was het bykans onvermydelyk, daar de Grensſcheidingen zo digt in en door elkander loopen, dat 'er ſchennis van het Grondgebied begaan, en den Onderzaaten deezer Landen eenige ſchade toegebragt werd. Dit gebeurde

Verzoeken, Klagten, Schadeboetingen, wegens den Oorlog op de grenzen.

LXXXIV BOEK. 1758.

van wederzyden. De des ingeleverde Klagten kreegen gehoor; Verontſchuldigingen volgden; Schadebeteringen werden ontvangen, en men kreeg de ſterkſte belofte van zorgvuldige waakzaamheid der Legerhoofden om, in het toekomende, de Grenzen te myden, en de ongeregeldheden des Krygsvolks, naar de ſtrengſte Krygswetten te beteugelen. (*) Doch dit waren kleinigheden, in vergelyking van de belangryke Staatsoverweegingen, uit dit naderen des Oorlogs aan 's Lands grenzen, gereezen.

De Gouvernante dringt by Staaten van *Holland* aan op vermeerdering van Landmagt.

Gelderland en *Overyſſel* vonden zich, door de wiſſelvalligheid van den Oorlogskans in een hachlyker toeſtand gebragt, dan eenige der overige Gewesten. Werd, door eenige onvoorziene gebeurtenis, der Staaten Grondgebied daadlyk geſchonden, zy lagen het eerſte aan de beurt. Uit overweeginge hier van, hadden zy zich by haare Koninglyke Hoogheid vervoegd, haare hulp en ondersteuning verzoekende, om by de overige Bondgenooten, door haare tuſſchenkomst, te bewerken, dat zy in deeze onwyfelbaare gevaarlyke omſtandigheden, door eene genoegzame Krygsmagt, mogten gedekt worden. — De Gouvernante, verſcheen, den zevenden van Zomermaand, ter Vergaderinge van hun Ed. Groot Mogenden, met eene Aanſpraak om vermeerdering der Land-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1757. bl. 33. 939. 172. 439. 501. 503. 587. 923.

Hadt de *Engelſche* Afgezant voorts, gelyk wy gehoord hebben, in den voorleden Jaare, bitter geklaagd over het bezetten van *Nieuwpoort* en *Oſtende* (*), thans poogde die des *Franſchen* Hofs, de Staaten, wegens dien ſtap gerust te ſtellen. Hy beriep zich op een voorheen ingediend Verſlag, door hem en den Baron van REISCHACH gedaan (†), met vermelding van de poogingen, door het Hof van *London*, zints aangewend, om het Gemeenebest ongerust en de voorzigtige maatregels des Konings van *Frankryk*, en des Keizerin-Koningin, by hunne Hoog Mogenden verdagt te maaken. Zyne Majeſteit wilde aan *Engeland* geen het minſte voortwendzel laaten, om, over dit punt, des Staaten agterdogt en wantrouwen op te wekken, en, ſchoon niemand regt hadt den Koning zynen Meester tekenſchap aftevraagen van de Verbintenisſen, welke hy goedvondt aan te gaan, voor al wanneer ze niet ten nadeele van een derden geſlooten werden, was hy, nogthans, door Hem gemagtigd om zich nog duidelyker uit te laaten, ten opzigte van een Onderwerp, 't welk het *Londenſche* Hof zich geliet zo gevaarlyk in zyn beginzel en in zyne gevolgen aan te zien. —— De Troepen van zyne Majeſteit zouden in *Oſtende* en *Nieuw-*

1758. De *Franſche* Afgezant verdedigt het bezetten van *Oſtende* en *Nieuwpoort*.

(*) Zie hier boven bl. 315.

(†) Zie hier boven bl. 319.

LXXXIV BOEK. 1758.

op den voet door Haar en den Raad van Staaten, in den Jaare MDCCLV voorgesteld. (*) Niet om daar door deel te neemen in de Onlusten, of te ligter in dezelve ingewikkeld te worden; maar alleen om de Onzydigheid en Onafhangelykheid der Republiek te handhaaven, en tegen allen geweld te dekken. —— Zy agtte zich, zo uit hoofde van de verpligting aan den Staat als aan zich zelven, aan haar Huis, en aan de goede Ingezetenen deezer Landen, gehouden, dit Voorstel, met allen ernst, aan te dringen. Het gevaar was voor oogen, en niemand der Nabuuren, en Oorlogende Mogenheden kon een ergdenken tegen die Vermeerdering opvatten; vooral wanneer men deezen, met de oude *Hollandsche* trouwe, kon verzekeren niets anders op 't oog te hebben, dan de eige Veiligheid en Onafhangelykheid der Republiek. En gesteld het werd anders begreepen, zo was het te noodzaaklyker om het te vreezene Onheil van zulke ergdenkende Nabuurige Vorsten, te vroeger af te weeren. Niemand der Onderdaanen van dit Gemeenebest zou kunnen weigeren, met eenige geringe lasten bezwaard te worden, als dienende om hunne Vryheid en Godsdienst, zo als de Eer van een Vryen Staat vorderde, onafhangeg-

(*) Deeze voorgeslaage Vermeerdering was 13450 Hoofden en 1092 Paarden.

gelyk van het goeddunken van anderen, te bewaaren. LXXXIV BOEK.

Niets minder dan eene vaardige en volledige toeſtemming, tot die Vermeerdering hadt de Gouvernante zich voorgeſteld. Veelen, de meeſte Staatsleden, hadden zich ook gereed getoond, tot het omhelzen van dien voorſlag; doch van allen hadt zy zulks niet mogen verneemen; weshalven zy, op den drie en twintigſten dier zelfde maand, zich anderwerf, ter Staatsvergadering van *Holland* vervoegde, niet om te herhaalen 't geen zy voorheen gezegd hadt; maar het nader aan te dringen; dewyl, in dien tuſſchen tyd, de omſtandigheden van het Gemeenebest, in verſcheide opzigten, nog hachlyker geworden waren. „ Niet alleen de Veiligheid, „ maar de Eer van den Staat vorderde, „ dat men deeze zaak tot een ſpoedig Beſluit bragt, en dat de Leden, die of „ ongereed waren, of nog niet bewilligd „ hadden, hoe eer hoe beter, hunne toeſtemming verleenden." — „ Moest „ zy," was, naa veel aandrangs, haare taal, „ by aanhoudinge, met veele tegenſtreevingen blyven worſtelen, dan zou „ zy ten minſten die voldoening voor zich „ zelven genieten, dat, zo de Republiek „ nu eenig Ongeval, of daar naa eenige „ vermindering in haar Gezag en Aanzien, „ uit deezen hoofde, zou mogen ontmoeten, het aan haar niet te wyten zou „ weezen; dewyl zy, naar maate van den „ nood, niet hadt opgehouden, toen het

1758. Herhaalt dien aandrang.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ tyd was, te waarſchuwen en aan te maa-
„ nen."

Een Voorſlag met zo veel ernst gedaan, met zo veel yvers herhaald en aan gedrongen, komende uit den mond eener Vorſtinne, die zoo veel invloed had, ontmoette egter wederſpraak, by eenige Staatsleden, die vreesden, door het toeſtemmen den Staat in dieper rampen te zullen ſtorten, dan men voorgaf dat denzelven dreigden. De Regeerders van *Amſterdam* hadden geoordeeld, over eene zaak van die aangelegenheid, niet los te moeten heen loopen, en een uitvoerigen Raadſlag hunnen Afgevaardigden mede gegeeven, om te doen zien, dat geen geest van tegenſtreeving hun bezielde; maar dat zy welgevestigde gronden hadden, om die Vermeerdering van de hand te wyzen. Wy kunnen, uit hoofde van de breedvoerigheid, alleen de hoofdzaaken aanſtippen, van een Stuk geheel leezenswaardig, en te noodiger te plaatzen, dewyl het den toedragt dier zaake geheel voor oogen ſtelt.

Raadſlag der Regeeringe van *Amſterdam* op dit ſtuk.

Zy merkten op, dat het werk der Vermeerderinge van de Landmagt, nu zints drie Jaaren, te meermaalen het voorwerp geweest was, van de Raadpleegingen hunner Ed. Groot Mogenden; doch dat de middelen tot aanpryzinge, en betoog van de Noodzaakelykheid, van tyd tot tyd gebruikt, zeer van elkander verſchilden. — Eerst hadt men daar toe grond meenen te vinden in eene geheime mededeeling, door den Grave van HOLDERNESSE, in Bloei-

maand

maand des Jaars MDCCLV, aan hare Ko- LXXXIV
ninglyke Hoogheid gedaan, en vervolgens BOEK.
door Hoogstdezelve ter kennisse van den
Staat gebragt, dat naamlyk de Marquis de 1758.
MIREPOIX, toen Afgezant van zyne Allerchristlykste Majesteit te *Londen*, in zyne gesprekken met de *Engelsche* Staatsdienaaren, zeer duidelyk zou te verstaan gegeven hebben, dat, indien de oneenigheden in *America* verder voortgingen, het *Fransche* Hof, het Verdrag van *Aken* voor verbrooken zou houden, het Tooneel des Oorlogs in de *Nederlanden* overbrengen, en zyn verhaal weeten te vinden, op de Bondgenooten van *Groot-Brittanje*. — Bedagtzaamheid hadt aangeraaden, zich tot geene vermeerdering van Krygsvolk te bepaalen, vóór dat men met zekerheid kon zien, welke de geschikste maatregelen voor het Gemeenebest zouden zyn, indien de medegedeelde bedreigingen waar bevonden wierden. En hadt men zich uit die verlegenheid gered, de vrees voor een Inval van *Frankryk* geheel afgeweerd, door het vaststellen der Onzydigheid, zo wel voor de *Oostenryksche Nederlanden*, als voor het Grondgebied van den Staat.

Tot een tweede beweegreden, om die bedoelde Vermeerdering der Landmagt te bewerken, hadt men zich bediend van de Nabyheid der magtige Legers, van de Vrees voor den Staat hoonende bedryven, als mede van te rugtrekkingen op het Grondgebied van 't Gemeenebest met de geringe Krygsmagt onbekwaam om denselve te keeren, en

LXXXIV BOEK. 1758. de aangenomene Onzydigheid, naar eisch, te handhaaven. *Gelderland* hadt, in den voorleden Jaare, tot dien voordragt de eerste aanleiding gegeeven, en schoon de Leden van dat Gewest het gansch niet béns waren, ter Algemeene Staatsvergaderinge 'er sterk op aangedrongen. Dan de ingebragte bedenkingen van *Holland* hadden het stuk buiten besluit doen blyven; tot dat, in dit Voorjaar, *Overysſel* en *Gelderland* beiden het weder ter tafel bragten; en byzonder vorderden, dat men inmiddels de voorziening zou doen, om de Troepen in dienst en soldy van den Staat in *Duitschland*, binnen de Grenzen te doen komen. —— Alle de Leden, de Ridderschap en de Afgevaardigden van *Alkmaar* alleen uitgezonderd, namen de Besluiten dier twee Gewesten over. De Regeering van *Amsterdam*, vondt, by herziening, geene reden om van de voorige gedagten, wegens Vermeerderinge van de Landmagt, aftegaan; alleen zou zy, uit toegeevenheid, in het opontbod der *Duitsche* Troepen kunnen bewilligen, indien de verdere Leden van *Holland*, of immers derzelver meerder gedeelte, zich daar toe genegen toonden: mits *Zeeland* afzage van eene vermindering der Troepen, op eigen gezag, onderstaan, en in de verwagting, dat de Gewesten de aandeelen in de meerdere kosten, uit de Vermeerdering door de Herwaardkomste spruitende, gereedlyk opbragten. —— Op het uitbrengen van deezen last, hadden de Afgevaardigden

van *Amſterdam* wel het genoegen ge- LXXXIV.
ſmaakt, dat verſcheide aanzienlyke Le- BOEK.
den, met hun even ééns dagten; doch te- ——
vens, met leedweezen, gezien, dat de an- 1758.
ders gevoelende Leden hun niet alleen in aantal overtroffen; maar dat haare Koninglyke Hoogheid zich by dezelve voegde, hunne gevoelens onderſtutte, en in twee Aanſpraaken de Vermeerdering der Landmagt, met veel nadruks, aanbeval.

Friesland, merkten zy verder op, hadt, wel verre van 'er in toe te ſtemmen, de Raadpleegingen daar over uitgeſteld. *Stad en Lande*, op het Beſluit tot Vermeerdering aangedrongen; doch zonder redenen by te brengen. Niets dringends was 'er, om zich over de Beſluiten dier Gewesten in 't byzonder uit te laaten; doch de Beweegredenen door Mevrouwe de Gouvernante aangevoerd, vorderden een nader onderzoek. —— In 't zelve beweerden zy, rechtſtreeks tegen Haar gevoelen aan, dat eene Vermeerdering van Landmagt, op herhaalde aandrangen van *Engeland*, nergens anders toe zou hebben kunnen ſtrekken, dan om *Frankryk* in 't begrip te doen vallen, dat het Gemeenebest, hoe wel geen betrekking hebbende op de ontſtaane Onlusten in *America*, als deeze in *Europa* overſloegen, gezind was, even als in voorige tyden, zich dezelve aan te trekken. Hier door zou men zich dat Gevaar, 't welk men zogt te ontgaan, en door middel eener veel grooter Vermeerdering niet ontgaan

kon

LXXXIV BOEK. 1758.

kon worden, op den halze gelaaden hebben. Die voorzigtige Maatregelen hadden den Staat dus lange, buiten den Oorlog gehouden, en de vastgeſtelde Onzydigheid alle vrees van de zyde van *Frankryk* geweerd.

De bezwaarde ſtaat der Geldmiddelen ondersteunde kragtdadig het aankleeven van deeze maatregelen. Verſcheide Gewesten klaagden reeds jaaren herwaarts, dat zy de lasten, op dien voet, niet konden blyven dragen; *Zeeland* hadt uit onmagt, buiten weeten der Bondgenooten, eene verminderinge van Krygsvolk ondersteaan. *Holland*, waar op de last der vermeerderinge, zo niet geheel, ten minſten voor een groot gedeelte, zou aankomen, bleef nog belast met de meeſte buitengewoone Middelen ten Oorlogstyde geheeven: die van *Amſterdam* hadden, hoe wel tot nog zonder vrugt, alle moeite aangewend, om, door verſcheide voorgeſlaagene middelen, de lasten van den Staat des Oorlogs te verminderen: en zouden dezelve, door de voorgeſlaagene Vermeerdering, behalven de Aanrytsgelden, die niet verre van een Millioen beliepen, nog met negentien en een halve Tonſchats worden vermeerderd. Nieuwe belastingen zouden, derhalven, den Ingezetenen moeten worden opgelegd.

Schoon deeze ſlegts voor een tyd mogten weezen, en de Landzaat gereed genoeg, om 'er zich aan te onderwerpen, wanneer zy zulks aanzagen als een noodig redmiddel voor den Staat, was het nogthans

thans de pligt van braave Regenten zorg te draagen, dat dergelyke Plegtankers niet nutloos verſpild wierden; maar gefpaard tot een tyd dat de nood het uitwerpen verderde. Deeze was 'er niet, daar de Staat zich aan de Onzydigheid hieldt, en geen der Oorlogende Mogenheden een voorneemen betoonde, om denzelven aantetasten; doch veel eer deszelfs Grondgebied ontzag. —— Ook was, indien één dier Mogenheden zulk een voorneemen mogt koesteren, de voorgeſlagе Vermeerdering veel te gering; en de tegenwoordige Landmagt, wel aangelegd, genoeg om de ſtwoopende partyen af te keeren, en de Grenzen te dekken. —— Voor derzelver betreedinge, door eene der in den kryg het te kwaadkrygende Party, was geen regtmaatige grond van vreeze; en de bloote mogelykheid alleen geene genoegzaame reden om 's Lands ſchatkist met meerdere uitgaven te beſwaaren, in een tyd dat men, om een Fonds tot beſcherming van de Zeevaard tegen de *Algerynen* te vinden, zyne toevlugt hadt moeten neemen, tot de Kas van het verhoogde Last- en Veilgeld, en men nog dagelyks moest aanzien, dat de Vlag van den Staat geſchonden, en de Koopvaardy, op eene verregaande wyze, mishandeld en bedorven werd, door eene Mogenheid, van welke men 't zelve, uit hoofde van de byzondere betrekkingen met den Staat, niet ſchoen te wagten te hebben, en tegen de klaare letter der Verbintenisſen, zonder dat men tot dus verre de noodige Geldmiddelen tot Beſcher-

LEVVIV BOEK. 1758.

LXXXIV BOEK. 1758.

ſcherming van dezelve, op eene andere wyze hadt kunnen vinden, dan door het leggen van nieuwe Lasten, op den Handel, tot goedmaaking der kosten, noodig om eenige meerdere beveiliging te verleenen.

Tegenaanteke ning der Ridderſchappe.

Weinig ſmaakte zulk een breed Vertoog, over dit wichtig Onderwerp aan haare Koninglyke Hoogheid, en de Ridderſchap was gereed om het uitvoerig te beantwoorden, in eene Tegenaantekening. Zeer euvel duidden zy het ontdekken van de opening door den Graave van HOLDERNESSE aan de Gouvernante gedaan, en wilden dit Staatsgeheim liefst duiſter gelaaten hebben; doch gaven 'er de best mogelyke kleur aan, nu het tog het licht zag, beweerende, dat geen deelneeming in de Onlusten daar mede bedoeld, en het enkel een blyk van de vertrouwlyke Vriendſchap des Konings van *Engeland* geweest was, om het Gemeenebest op zelfsbehoud te doen bedagt zyn; dit ook hadt men, naar hun Voorgeeven, alleen met den voorſlag der vermeerderinge van de Landmagt beoogd, en beoogde nog niets anders. Hier mede zogten zy het verwyt te ontleggen, dat men, van tyd tot tyd, onderſcheide Middelen hadt aangewend om die Vermeerdering voor te ſtellen.

Verder lieten zy, naa een ſchets van de tegenwoordige, huns oordeels, gevaarlyke geſteldheid der zaake gegeeven en zich beklaagd te hebben over de weinige wei-

ge-

Landmagt. Zy betuigde, onder andere, van de gegrondheid der gevoelens dier bei- de Gewesten overtuigd te weezen, en dat Zy, die, reeds drie Jaaren geleden, uit zich zelven, daar van zigtbaare blyken gegeeven hadt, niet onverschillig kon zyn op een zo regtmaatigen aanzoek, die zedert zo veel aandrangs gekreegen hadt. „ Het Vereenigd Leger, (dus maalde zy „ den stand der dingen af,) was nu voor „ weinig dagen den *Rhyn* overgetrokken, en „ de begintzelen eener Onverzekerde Onzydigheid lieten zich van verre zien, in de „ daadlyke beweeging om de *Oostenrykschè* „ en *Franschè* Legers op te zoeken en „ aan te tasten, in welk geval, de Party, „ die het te kwaad zou mogen krygen, „ ligtlyk haare veiligheid zou zoeken op „ den Bodem van den Staat, die, onvoorzien van eene toereikende Magt, om „ iets van dien aart af te keeren, ongelukkig genoeg zou moeten worden, om „ op eigen grond het Toneel geplaatst te „ zien eenes Oorlog, waar in zy noch „ rechtsstreeks, noch van ter zyde, eenig „ deel hadt, of begeerde te neemen."

LXXXIV BOEK. 1758.

Dit een en ander hadt Hoogstdezelve doen besluiten, om, by het scheiden der laatst gehoudene Vergaderinge, de meeste Afgevaardigden der Steden, over deeze aangelegene zaak, te onderhouden: en thans in de Vergadering te verschynen, om aldaar de dringende noodzaaklykheid voor oogen te houden, om de Landmagt te vermeerderen,

LXXXIV BOEK. 1758.

middelen bewaarde, afschaffen. In volen Vrede, wanneer 'er geene waarschynlykheid zich opdeedt om dien gestoord te zien, kwam dit te pas, als dan de Krygsmagt te vermeerderen, en andere Oorlogstoebereidzelen te maaken, ging de paalen der bezorging van eigen veiligheid te buiten, dan toonde men de trouw der Verbintenissen te miskennen, en gaf aan zyne Nabuuren reden, om 'er iets kwaads uit te vermoeden: doch wanneer eene Mogenheid, te midden van een algemeenen Oorlog onzydig gebleeven, naar gelange der omstandigheden zyne eigene veiligheid vermeerderde, deedt zy geen den minsten buiten stap; maar stelde zich alleen in zulk een staat van veiligheid, als de natuur der zaake van de wysheid en voorzigtigheid der Overheid afvorderde, om het Land tegen alle onverwagte aanvallen te beveiligen, de Onzydigheid te bewaaren, en de Onafhanglykheid te handhaaven.

Ten *tweede* voerde men als een hoofdbewys aan, dat de bekrompe staat der Geldmiddelen, het afsien van de Magtsvermeerdering verderfde, als niet toelatende, om, buiten noodzaaklykheid, op vermeerdering van uitgaven te denken. — Dan, in welk eene laagte de staat der Geldmiddelen ook mogt weezen, een stuk 't geen de voorzigtigheid verboodt met alle klaarheid te ontvouwen, men mogt daarom zyne eigene natuurlyke veiligheid niet laaten dryven: en zouden de noodige kos-

kosten tot de voorgeslaagene Vermeerde- LXXXIV
ring niet van dat gewigt zyn, dat het wel BOEK.
of kwaalyk vaaren van 's Lands Geldmid- ——
delen, daar van zou afhangen. Wegen om 1758.
de benoodigde Penningen op te zamelen, stonden 'er open, en was het oneindig beter langs deezen zich zelven, en het zyne, te behouden, dan door eene loutere spaarzaamheid gevaar te loopen van alles te verliezen. De uiterste noodzaaklykheid af te wagten was in den grond der zaake niets anders, dan het werk voor altoos op te geeven, terwyl deeze daar zynde ook de onmogelykheid, om die laatste redmiddelen met vrugt te werk te stellen, te gelyk daar zou weezen. —— Het aangemerkte omtrent de bezwaarlyk beschermde Zeevaard, gingen zy, om redenen, stilzwygend voorby.

Ontleende men een *derde* Tegenreden daar uit, dat het geenzins te denken was, dat de Oorlogvoerende Mogenheden, ieder de handen te vol hadden, om zich meer Vyanden op den hals te haalen; — de veiligheid der Republiek, behoorde men niet te laaten afhangen van mogelykheden; veel min nog kon men eene genoegzaame waarborge vinden, in 't geen de Oorlogende Mogenheden ten eigen beste behoorden te doen, of te laaten: men deedt niet altoos het raadzaamste; ook konden 'er, buiten opzet, zaaken voorvallen, die dezelve verpligtten eensklaps van maatregelen te veranderen, welke eene Onzy-

LXXXIV BOEK. 1758.

dige en niet genoegzaam gewaapende Staat aan 't hachlykst gevaar blootſtelden.

—— Stondt men, ten *vierden*, in 't begrip dat, zo men grond hadt om voor een vyandlyken aanval te dugten, de voorgeſlaagene Vermeerdering te gering zou weezen, en dat de in dienst zynde 's Lands Krygslieden genoegzaam waren om ſtroopende Partyen af te weeren. —— Zy erkenden, dat de Vermeerdering niet tegen een rechtſtreekſchen vyandlyken aanval; maar alleen tot dekkinge van den Staat, in deeze zorglyke omſtandigheden, werd voorgeſlaagen. Hier toe was het beſtemde aantal van Volk en Paarden genoegzaam, en teffens noodzaaklyk tot behoud van 't Gemeenebest, 't welk door de Manſchap thans werklyk op de been, op alle plaatzen, voor Inval bloot ſtaande, niet gedekt kon worden. (*)

De Vermeerdering der Landmagt gaat niet door.

De Vermeerdering der Landmagt, hoe ſterk ook door haare Koninglyke Hoogheid begeerd, hoe yverig door de Ridderſchap voorgeſtaan, hoe zeer gevorderd door *Gelderland*, *Overyſſel*, *Utrecht* en *Stad en Lande*, bleef agter wege; en bediende men zich van *Hollands* en *Frieslands*, weigering om de langs hoe hooger klimmende nood der Zeevaardye ongeholpen te laaten. —— Hoorden wy deeze, in de twee jongst verloope Jaaren, met regt, (†) bitter klaagen, over de mishandelingen van *Groot-*

(*) *Nederl. Jaarb.* 1780. bl 493. 497. 785. 798.

(†) Zie hier boven, bl. 272. 275. 324.

Groot-Brittanje, wy kunnen niet voorby, hoe eenzelvig die klaagtoon klinke, wederom na denzelven te luisteren; en zullen wy dit met te min verveelings kunnen doen, daar wy middelerwyl gelegenheid aantreffen, om de Taal van Regt, Vryheid en Vaderlandliefde te hooren, schoon ze veelvuldige Tegenspraak moest gedoogen, uit meer dan één bron voortvloeyende. LXXXIV BOEK. 1753.

De Zeerooveryen der *Engelsche* blyven aanhouden.

Ondanks alle Vertoogen, van wegen de Staaten by het *Engelsche* Hof gedaan, bleeven de Zeerooveryen, gepaard met de daar by gewoone, doch daar door niet min smertlyke mishandelingen, aanhouden. Byzonder scheenen zy het thans uittermate gemunt te hebben, op den *West-Indischen* Handel. Geen Schip, in verdenking vallende van op die Kusten te vaaren, bleef ongemoeid, onbeledigd, of onopgebragt. Iets, maar niets noemenswaardigs, betekende het, dat de daar door benadeelde Bewoonders onzer Eilanden, *St. Eustatius* en *Curacao*, schaverhaaling zogten te krygen, door Kustbewaarders uit te rusten, om de Schepen, van den Koophandel deezer Volkplantingen te beschermen. Magtiger, en meer beduidende, bescherming vorderde de mishandelde Zeevaard; doch moest die derven.

De Kooplieden leveren des klagten in by de Staaten

De Kooplieden van *Dordrecht*, *Rotterdam* en *Amsterdam*, leverden by 's Landsvaderen hunne algemeene en zo zeer gegronde klagten in; terwyl die te laatstgemelder Stede byzonder belang hebbende

LXXXIV BOEK. 1758.

in den Handel op de *West-Indien*, een afzonderlyk breedvoerig ſtuk ter tafel bragten. De Handeldryvende Ingezetenen van *Weſtfriesland* en het *Noorder-Kwartier*, als mede die van *Friesland*, hieven ſoortgelyke klagten aan. (*) De Afgevaardigden der Kooplieden, vervoegden zich ook by de Gouvernante, met voordragt hunner welgegronde bezwaaren, haare medewerking verzoekende, om tegen de Zeerooveryen, de noodige maatregelen te beraamen, en de nadeelige onderneemingen der *Engelſchen*, met nadruk, te beletten, of te doen ophouden.

en by de Gouvernante.

De *West-Indiſche Compagnie* beklaagt zich by YORKE, die dezelve in 't ongelyk ſtelt.

Gelyk de *West-Indiſche* Handelaars zich gedrongen gevonden hadden, een afzonderlyk Verzoekſchrift over te reiken, als meer dan anderen gedrukt door het *Engelſch* Zeegeweld, zo gaven ook de Bewindhebbers van de *West-Indiſche Compagnie* ter voorzittende Kamer van *Amſterdam*, by eenen Brieve, hunne Hoog Mogenden kennis van de Rooveryen door de *Engelſchen* in *America* aan de *Nederlandſche* Schepen gepleegd, als mede van de onwettige Geregtshandelingen, door de Regters, in dat Werelddeel, omtrent de opgebragte Schepen gehouden. Zy vonden ze van zulk een dringenden aart, dat zy deswegens voorſtellen lieten doen aan den *Engelſchen* Afgezant YORKE, die, wel ver-

(*) Men leeze dezelve in de *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 562–583.

verre van daar aan een gunſtig oor te lee- LXXXIV
nen, of ze te billyken, de klaagers in 't on- BOEK.
gelyk ſtelde, en beweerde, dat de *Engel-* ——
ſchen geregtigd waren om de *Nederland-* 1758.
ſche Schepen, op de *West-Indien* vaaren-
de, aan te houden en voor goeden prys
te verklaaren. „ Zyne *Groot-Brittanni-*
„ *ſche* Majeſteit hadt," gelyk hy betuig-
„ de, „beſlooten te beletten, dat de Han-
„ del van *Fransch America* geſchiedde,
„ door andere Mogenheden, onder het
„ ſchoonſchynend voorwendzel van On-
„ zydigheid; en niet toe te laaten, dat
„ een Hairkloovery over Woorden een
„ Verlof uitleverde, om met zyne Vyan-
„ den eenen Handel te dryven, die,
„ ſchoon niet opgeteld op de lyst der
„ Contrabanden, egter, in allen opzigte,
„ zodanig wierd, door de byzondere om-
„ ſtandigheden; dat zo lang de *geoorlofde*
„ Handel der Onderdaanen van hunne
„ Hoog Mogenden, die zyne Majeſteit
„ nooit voorneemens was geweest te ſtoo-
„ ren, zich vermengd vondt met eenen
„ anderen, dien de Koning voor *ongeoor-*
„ *lofd* aanzag, alle deeze Vertoogen vrugt-
„ loos moeſten weezen; te meer daar de
„ Tractaaten de wyze van Regtsvordering,
„ in diergelyke gevallen, bepaald hadden,
„ en dat de Kroon geene kennis kon nee-
„ men van gevallen, tot het onderzoek
„ van de Gewoone Regtbank behooren-
„ de." (*) Dat

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. Wy kunnen ons tot geene wederlegginge hier van inlaaten; wie dezelve

LXXXIV BOEK. 1758.

De Kooplieden van *Amſterdam* keveren by den Staat en de Gouvernante Lyſten van ſchade in.

Dat de Klagten der Kooplieden, in Zomermaand, uitgeboezemd op grond van waarheid ſteunden leedt geen twyfel, de Lysten van mishandelde en opgebragte Schepen in de dagelykſche Nieuwspapieren ſpraaken; men lochende in *Engeland* die gebeurtenisſen niet, ſchoon ze veel verzagt, geplooid, en in de gunſtigſte vouw geſlaagen wierden, om het lydig onregt, zo veel mogelyk, te vergoelyken. De Gevolmagtigden der Kooplieden van *Amſterdam*, beſlooten om de ſchade daar door aan de Beurs hunner Stad toegebragt, met de noodige bewyzen geſtaafd, hunne Hoog Mogenden, en de Gouvernante, onder 't oog te brengen, welke laatstgemelde, in haare eerſte Gehoorverleening aan de Kooplieden, het aanwenden van haaren invloed, in de Hooge Staatsvergaderingen niet alleen beloofd; maar toezegging gedaan hadt, van deswegen eene *Perſoneele Remonſtrantie* aan het Hof van *Engeland*, te zullen laaten doen, onder voorwaarde, dat men de noodige Bewyzen, op welke die Klagten ſteunden, haar bezorgde. Zy bepaalden zich tot *Hollandſche* Schepen, te *Amſterdam* t'huis hoorende, zonder van de *Dordrechtſche*, *Rotterdamſche*, of andere in dit Gewest, noch ook van de *Zeeuwſche*, *Frieſche* en *Groningers*, te ſpreeken.

Dit

meeſterlyk wil leezen, vervoege zich tot de *Verzameling van Hiſtoriſche en Politike Tractaaten* van den Hiſtorie-Schryver JAN WAGENAAR I. D. bl. 249. *en*

Dit gedenkſtuk van de *Engelſche Zeeroovery* gaf de Schepen op, als mede door welke Oorlogſchepen of Kaapers, waar, wanneer, en hoe zy genomen en mishandeld waren, met de Vonnisſen daar over geveld, en beſtondt uit drie Lyſten. — Op de eerſte waren gebragt *één en twintig* Schepen, van *Curacao* en *St. Euſtatius* komende, door de *Engelſchen* genomen en opgebragt, omtrent welke het Nadeel *drie Millioenen, vyf maal honderd zeven en vyftig duizend en vyf honderd Guldens* beliep. — De tweede Lyst behelsde *vyf en dertig* Schepen, die na de *West-Indien* gaande, of van daar gezeild, een dergelyk lot van de *Engelſchen* hadden moeten beproeven, en welker ſchade *vyf Millioenen, één honderd en vier en veertig duizend Guldens* bedroeg. — De derde bevatte den inhoud der Verklaaringen, van *Honderd* Schepen, tot eene proeve van een ongelyk grooter getal, door de *Engelſche* Kaapers beſtoolen, beroofd, geplunderd, en mishandeld; men begrootte de ſchade op *viermaal honderd negen en dertig duizend een honderd een en negentig Guldens.* (*) In Oogstmaand werden de ſcha-

LXXXIV BOEK. 1758.

(*) *Lysten van de Schepen, zo veel de Stad Amſterdam betreft, die op de reize na of van de West-Indien door de Engelſchen genomen zyn.* Te Amſt. 1758. *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 924. wegens *Rotterdam* werd eene dergelyke Lyst opgemaakt, en de ſchade der *Rotterdamſche* Schepen bedroeg. *f* 1827711.

LXXXIV BOEK. 1758.

ſchaden den Ingezetenen van den Staat door deeze Zeeſchennis toegebragt, op meer dan *Twaalf Millioenen Guldens* berekend. (*) Welk eene geweldige ſomme! en hoe verbaazend groeit deeze aan, als men 'er byvoegt de nadeelen der Verzekeraaren, de verarming der Zeevaarenden, en de volſtrekte ſtilſtand veeler Handteeringen aan de Scheepvaard onafſcheidelyk verbonden!

De Kooplieden vervoegen zich, ten derden maale, by de Gouvernante.

De Verklaaring onlangs door den *Engelſchen* Afgezant gedaan, wegens het oogpunt waar uit zyn Koning het gedrag der *Hollanderen* beſchouwde, met bygevoegde verzekering, dat alle Vertoogen vrugtloos zouden weezen, indien zy op dien voet den Handel bleeven dryven (†), werd maar al te zeer bevestigd, door de van dag tot dag voortgaande, en toeneemende Zeerooveryen en Verbeurtverklaaringen. Dit baarde lustloosheid en kwyning aan den eenen, en verdubbeling van het geroep, om herſtel, en beſcherming, aan den anderen kant. De voornaamſte Kooplieden der twee groote Handelſteden *Amſterdam* en *Rotterdam* zogten, zo veel mogelyk, de nedergeſlaagenen op te beuren, en de verbitterden tot bedaaren te brengen, door de belofte om, ten derde maale, en zo dikwyls de nood het zou vorderen, alles in 't werk te

(*) WAGENAAR *Verzameling van Hiſt. en Pol. Tractaaten*, I. D. bl. 249.

(†) Zie hier boven bl. 389.

maand des Jaars MDCCLV, aan haare Ko- LXXXIV
ninglyke Hoogheid gedaan, en vervolgens BOEK.
door Hoogstdezelve ter kennisse van den
Staat gebragt, dat naamlyk de Marquis de 1758.
MIREPOIX, toen Afgezant van zyne Aller-
christlykste Majesteit te *Londen*, in zyne
gesprekken met de *Engelsche* Staatsdienaa-
ren, zeer duidelyk zou te verstaan gegeven hebben, dat, indien de oneenigheden in *America* verder voortgingen, het *Fransche* Hof, het Verdrag van *Aken* voor verbrooken zou houden, het Tooneel des Oorlogs in de *Nederlanden* overbrengen, en zyn verhaal weeten te vinden, op de Bondgenooten van *Groot-Brittanje*. — Bedagtzaamheid hadt aangeraaden, zich tot geene vermeerdering van Krygsvolk te bepaalen, vóór dat men met zekerheid kon zien, welke de geschikste maatregelen voor het Gemeenebest zouden zyn, indien de medegedeelde bedreigingen waar bevonden wierden. En hadt men zich uit die verlegenheid gered, de vrees voor een Inval van *Frankryk* geheel afgeweerd, door het vaststellen der Onzydigheid, zo wel voor de *Oostenryksche Nederlanden*, als voor het Grondgebied van den Staat.

Tot een tweede beweegreden, om die bedoelde Vermeerdering der Landmagt te bewerken, hadt men zich bedient van de Nabyheid der magtige Legers, van de Vrees voor den Staat hoonende bedryven, als mede van te rugtrekkingen op het Grondgebied van 't Gemeenebest met de geringe Krygsmagt onbekwaam om denselve te keeren, en

LXXXIV BOEK. 1758.

„ op 't zien der laast ingeleverde Lyſten
„ van ſchaden, wel gelieven te verklaa-
„ ren, dat ze grooter waren dan zy ge-
„ dagt hadt; dat, indien het zo voortging,
„ het verderf van 't Vaderland daar uit te
„ wagten was, en 'er, tot troost, by te
„ voegen, dat zy byzonder belang hadt
„ by dit Vaderland, en geen ander Vader-
„ land erkende dan dit Land, 't welk zy
„ voor haar eigen Vaderland hadt aangeno-
„ men; dat zy deswegen alle mogelyke zor-
„ ge zou draagen, om niet alleen het ge-
„ beurde herſteld te krygen; maar ook zo-
„ danige middelen zou helpen beraamen,
„ als met de Eere van het Vaderland, en
„ het Welzyn van den Koophandel over-
„ eenkwamen; dat haare Beſcherming van
„ den Koophandel niet ſlegts in *woorden*
„ zou beſtaan; maar in *daaden*.

„ Met deezen troost hadden zy hunne
„ Zenders mogen opbeuren; doch thans
„ het ongenoegen om haare Koninglyke
„ Hoogheid lastig te vallen, met eene
„ Lyst van *één en zeventig Hollandſche*
„ Schepen, ter waarde van *Dertien Mil-*
„ *lioenen Hollandſche* Guldens, zints de
„ tweede Gehoorverleening, door de *En-*
„ *gelſchen*, genomen en opgebragt. ——
„ Van de toegezegde Onderhandelingen,
„ en de daar uit geſchepte hoope der ſcha-
„ vergoedinge, was nog niets gekomen.
„ En moeſten zy, met de uiterſte aandoe-
„ ning, en verſchuldigden eerbied, zeg-
„ gen, dat de Beſcherming, op welke zy
„ hadden gehoopt, verre van te vermeer-
„ de-

„ deren, dagelyks verminderde; aangezien verſcheide Oorlogſchepen, van derzelver Reizen in de Havens deezer Landen te rug komende, onttaakeld, afgedankt, en genoegzaam geene andere in derzelver plaatze uitgerust wierden; dit bragt het water dagelyks langs hoe nader aan de lippen. LXXXIV BOEK. 1758.

„ Zulke verregaande Onderneemingen, „ konden niet nalaaten, een doodlyken „ krak aan den Koophandel in 't byzonder, en aan het Vaderland in 't algemeen, toe te brengen. Het verloop „ was in alles zigtbaar; en de naderende „ werklooze Winter ſpelde een ondraaglyken last voor Diakonien en Armenhuizen,

„ Dit alles bewoog hun tot het herhaalen, en nader aandringen, der voorgaande Verzoeken, om de medewerking van „ haare Koninglyke Hoogheid tot ſpoedig „ Herſtel der geledene Schaden, tot voorkoming van verdere, den Handel geheel „ verdervende, Nadeelen."

Het Antwoord hier op bekomen, ſchoon, in den aanvange, niet vry van verwyt, behelsde, egter, eenige moedgeeving, en liep op deezen zin „ dat zy zeer wel wist „ haar woord gegeeven te hebben, tot bevordering van de Belangen der Koop„ lieden; maar 't was aan Haar niet te wyten, dat de zaaken tot nog niet van gedaante veranderd waren; dat zy zeer „ aangedaan was, over de ſchade, die de „ Koophandel leedt, en de nadeelen daar „ door het Vaderland overkomende; dat „ zy

Antwoord der Gouvernante.

LXXXIV. BOEK. 1758.

„ zy, by het *Engelſche* Hof, de ſterkſte „ poogingen aangewend hadt, en nog aan„ wendde, en reden hadt om te gelooven „ hoe in dat Ryk wel ten voordeele van „ de Republiek werd gearbeid; doch dat „ 'er zekere zaaken, om Herſtel in deezen „ te bekomen, van ſchikkingen des Parle„ ments afhingen; en derhalven de Koop„ lieden verzogt nog vier of vyf weeken „ geduld te hebben; by aldien 'er dan „ geene verandering kwam, zou zy moe„ ten betuigen *gedupeerd te zyn door het* „ *Engelſche Hof;* doch zy hadt reden om „ zulks niet te gelooven; dat zy, zo ras mo„ gelyk, verſlag van zaaken zou laaten „ doen, en betuigde allen belang te nee„ men in 't welvaaren van 't Gemeenebest, „ van welks welweezen haar eigen be„ lang, dat van haare Kinderen en Huis, „ als mede haar Agting, afhing; dat zy „ last gegeeven hadt, om de Schepen na „ *Curacao* en *St. Euſtatius* te convoyee„ ren, welk Convoi de aldaar liggende „ Schepen zou afhaalen; dat zy ééns en „ andermaal beloofd hadt, en nu ten der„ den maale herhaalde, alle mogelyke poo„ gingen te zullen aanwenden, om in „ deeze zaaken te voorzien, en hoopte, „ dat, wanneer zy de Kooplieden ten „ vierde maale weder ontmoette, zulks „ in gelukkiger omſtandigheden zyn mogt; „ by herhaaling moest zy hun nogmaals „ verzekeren, dat zy altoos zou zoeken „ te toonen het welvaaren van den Koop„ handel in deeze Republiek beſchouwd „ te hebben als haar eigen belangen."

Hoe

Hoe zeer dit Uitſtel van vier of vyf weeken, op een tyd dat elke dag en uur verdere ſchade dreigde en daadlyk toebragt, grievende ſmert baarde, was 'er niets anders op dan daar in te berusten, en af te wagten of die Verzekeringen van Daaden gevolgd wierden. — Slachtmaand liep niet ten ende of men meende, dat die heuchlyke dag aanbrak. Een byzonder daar toe afgezonde Renboode verzogt, dat eenige Afgevaardigden uit de Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam*, ten ſpoedigſten, in den *Haage* mogten komen. De verhaaſting deedt de Kooplieden denken, dat het *zo ſpoedig mogelyk beloofd Verſlag*, hun zou gedaan worden, en zy ſtreelden zich met iets gunſtigs te zullen verneemen. 't Verlangen gaf vleugels aan zes Kooplieden, vier uit *Amſterdam* en twee uit *Rotterdam* (*), die, met allen ſpoed, na de Hofplaats trokken, en den zes en twintigſten Gehoor hadden by de Gouvernante en haaren Geheimraad DE LARREY. Hun werd ter hand geſteld het Affchrift van eenen Brieve, door der Staaten Afgezant HOP aan den Griffier FAGEL geſchreeven, inhoudende een berigt van den ſtaat der Onderhandelingen, tuſſchen het *Engelſche* Hof en hunne Hoog Mogenden, over de Klagten den Koophandel betreffende.

LXXXIV. BOEK. 1758. De Kooplieden in den *Haage* geroepen.

Ver-

(*) Uit *Amſterdam* de Kooplieden VAN DE POLL, TESTAS, TER BORCH en NEEL, uit *Rotterdam* BARLDE en VAN DE WALLE.

LXXXIV BEOK. 1758.

Verwondering en verbaasdheid tekenden zich op gelaat dier Heeren als zy laazen, dat de Heer PITT, den Afgezant badt te verſtaan gegeeven, hoe, van wegen de Omſtandigheid der zaake, het nog al een *geruimen tyd* zou aanloopen, eer 'er een Verſlag kon worden uitgebragt, om het den Koning voor te leggen; dat hy ondertusſchen, zo voor zich zelven, als voor de andere Heeren van het *Engelſch* Staatsbeſtuur, wel kon verzekeren, dat 'er eene geneigdheid was om aan hunne Hoog Mogenden genoegen te geeven, *voor zo verre* de Klagten hunner Onderdaanen *wel gegrond* waren, om alle verdere verwydering te weeren; doch dat hy teffens moest zeggen, hoe 'er zich twee zaaken op deeden, die men in *Engeland* niet zou kunnen toegeeven. Het vaaren en handelen op de *Franſche Eilanden*, en den Aanvoer van *Scheepsbouwſtoffen* na *Frankryk:* ten welken opzigte hy hoopte, dat hunne Hoog Mogenden zich naar redelykheid zouden laaten vinden. De misſlagen, in het neemen en opbrengen der Schepen, zou men tragten te herſtellen, als mede die in de Regtspleegingen zouden mogen begaan weezen; en, in een volgend Parlement, tragten te bewerken, dat, door het veranderen der Acte tot aanmoediging der Zeelieden gegeeven, die de genomene Pryzen hun ten eigendom toekende, alle Plaageryen belet wierden; dan om dit alles uit te werken, werd *Arbeid* en *Tyd* vereischt.

Verſtaan een ongunſtig verſlag uit *Engeland.*

Die

Die zelfde verwondering en verbaasdheid greep de Kooplieden in *Amſterdam* en *Rotterdam* aan, als zy, by de wederkomst dier Afgevaardigden, hun opgevatte Hoop te leur geſteld, en hunne Vrees op nieuw gaande gemaakt, vonden. Het bleek, dat het gedugt en ſchadelyk verwyl niet alleen zou aanhouden; maar dat men in *Engeland* even ongenegen bleef, om, ten opzigte van het weezen der zaake, eenige verandering te maaken; niets was 'er gevorderd tot het bekomen van Schadeloosſtelling voor de geledene ongelyken, tot het erlangen van Zekerheid om den Handel, volgens de Verbintenisſen, vry van de kwellingen der *Engelſchen* te mogen dryven. Alles wat deel hadt of nam in den Handel was misnoegd.

LXXXIV BOEK. 1758. De Kooplieden beraamen eene talryke Bezending.

De Kooplieden hielden hun gegeeven woord om, zo dikwyls de nood het eischte, alles ten voordeele van den verdrukten Handel te zullen aanwenden, en beleiden, in deeze nieuwe benardheid, eenige Afgevaardigden uit *Amſterdam* en *Rotterdam*, in het Dorp *Alphen*, eene Zamenkomst om te overleggen wat hun, ter voortzetting van het Handelbelang, en het belang des Lands, zo nauw aan elkander verknogt, te doen ſtondt. Op die byeenkomst, den vyf en twintigſten van Slachtmaand, viel het beſluit der verdrukte Handelaaren, om, op nieuw, eene Bezending na den *Haage* te ſchikken, en ten vierde maale de nadruklykſte Vertoogen te doen. Eene Bezending, talryker dan de voorgaande,

LXXXIV BOEK. 1758.

kon worden, op den halze gelaaden hebben. Die voorzigtige Maatregelen hadden den Staat dus lange, buiten den Oorlog gehouden, en de vastgeſtelde Onzydigheid alle vrees van de zyde van *Frankryk* geweerd.

De bezwaarde ſtaat der Gelãmiedelen ondersteunde kragtdadig het aankleeven van deeze maatregelen. Verſcheide Gewesten klaagden reeds jaaren herwaarts, dat zy de lasten, op dien voet, niet konden blyven dragen; *Zeeland* badt uit onmagt, buiten weeten der Bondgenooten, eene verminderinge van Krygsvolk ondersteaan. *Holland*, waar op de last der vermeerderinge, zo niet geheel, ten minſten voor een groot gedeelte, zou aankomen, bleef nog belast met de meeſte buitengewoone Middelen ten Oorlogstyde geheeven: die van *Amſterdam* hadden, hoe wel tot nog zonder vrugt, alle moeite aangewend, om, door verſcheide voorgeſlaagene middelen, de lasten van den Staat des Oorlogs te verminderen: en zouden dezelve, door de voorgeſlaagene Vermeerdering, behalven de Aanrilsgelden, die niet verre van een Millioen beliepen, nog met negentien en een halve Tonſchats worden vermeerderd. Nieuwe belastingen zouden, derhalven, den Ingezetenen moeten worden opgelegd.

Schoon deeze ſlegts voor een tyd mogten weezen, en de Landzaat gereed genoeg, om 'er zich aan te onderwerpen, wanneer zy zulks aanzagen als een noodig redmiddel voor den Staat, was het nogthans

thans de pligt van braave Regenten zorg te draagen, dat dergelyke Plegtankers niet nutloos verspild wierden; maar gespaard tot een tyd dat de nood het uitwerpen vorderde. Deeze was 'er niet, daar de Staat zich aan de Onzydigheid hieldt, en geen der Oorlogende Mogenheden een voorneemen betoonde, om denzelven aantetasten; doch veel eer deszelfs Grondgebied ontzag. —— Ook was, indien één dier Mogenheden zulk een voorneemen mogt koesteren, de voorgeslaage Vermeerdering veel te gering; en de tegenwoordige Landmagt, wel aangelegd, genoeg om de stroopende partyen af te keeren, en de Grenzen te dekken. —— Voor derzelver betreedinge, door eene der in den kryg het te kwaadkrygende Party, was geen regtmaatige grond van vreeze; en de bloote mogelykheid alleen geene genoegzaame reden om 's Lands schatkist met meerdere uitgaven te beswaaren, in een tyd dat men, om een Fonds tot bescherming van de Zeevaard tegen de *Algerynen* te vinden, zyne toevlugt hadt moeten neemen, tot de Kas van het verhoogde Last- en Veilgeld, en men nog dagelyks moest aanzien, dat de Vlag van den Staat geschonden, en de Koopvaardy, op eene verregaande wyze, mishandeld en bedorven werd, door eene Mogenheid, van welke men 't zelve, uit hoofde van de byzondere betrekkingen met den Staat, niet scheen te wagten te hebben, en tegen de klaare letter der Verbintenissen, zonder dat men tot dus verre de noodige Geldmiddelen tot Bescher-

LXXXIV BOEK. —— 1758.

„ het, in dien tyd, en naderhand, met den LXXXIV
„ Handel en Zeevaard heen? Eerst goe- BOEK.
„ de Woorden op goede Woorden; dan ——
„ Uitſtel op Uitſtel; en eindelyk een 1758.
„ Voorſchrift van Voorwaarden, waar
„ aan de lydende Kooplieden niet konnen
„ voldoen, en voor den Handel in 't al-
„ gemeen onaanneemelyk. — De Koop-
„ lieden hebben 't oog op het Onder-
„ ſcheid, dat men in *Engeland* wil maa-
„ ken, met opzigt tot Goederen uit Bar-
„ ken, of van Land, gelaaden: als me-
„ de, op de ruïne van den Handel en Zee-
„ vaard op de *Oostzee*, en geheel *Rusland*,
„ en op de Vaard van de eene Plaats in
„ *Frankryk* na de andere. — Dan zal 'er
„ aan de twee groote oogmerken voldaan
„ zyn; de *Zeven Gewesten* kunnen dan
„ niet meer Onzydig gehouden worden;
„ zy zyn ingewikkeld in den Oorlog; hun
„ Handel en Zeevaard is bedorven. De
„ dagelykſche Ondervinding toont dit
„ klaar, al zyn de Woorden niet dan Ho-
„ nig en Zuiker.

„ En men vleije zich niet, dat het be-
„ ter zou zyn, wanneer de Staat blinde-
„ lings in alle de maatregelen van *Enge-*
„ *land* tradt: dewyl de Geſchiedenisſen
„ van voorige tyden leeren, dat even
„ toen, wanneer de Staat op 't nauwst
„ met *Engeland* verknogt was de Sche-
„ pen van de Onderdaanen der Republiek
„ op dezelfde wyze behandeld wierden,
„ en dat op den tyd, wanneer onze Troe-
„ pen het Koningryk van *Engeland*, en

LXXXIV BOEK. 1758.

„ allen welmeenenden *Britten*, de hand
„ booden, tot hunne verlosſinge van de
„ laatſte zeer gevaarlyke Rebellie, de
„ ſchade, door de *Engelſchen*, aan onze
„ Scheepvaard en Handel toegebragt, op
„ tien Millioenen Guldens begroot werd.
„ Laat het uwe Koninglyke Hoogheid
„ dan niet verveelen, dat de Koophandel,
„ door alle deeze redenen geperst, en tot
„ het uiterſte gebragt, zich wederom tot
„ Hoogstdezelve keere, met herhaald
„ verzoek, en eerbiedigen aandrang, dat
„ het uwe Koninglyke Hoogheid behaa-
„ ge haar te helpen uit den dringenden
„ nood.

„ Laaten de Kooplieden daarom de vry-
„ heid neemen, Uwe Koninglyke Hoog-
„ heid deeze twee Middelen voor te ſtel-
„ len, welke de Koophandel, met reden,
„ mag denken van de uiterſte nutheid te
„ zullen weezen. — Het aanwenden,
„ naamlyk, van de allerkragtigſte poogin-
„ gen tot het bewerken van Herſtel in
„ *Engeland*, tot Vrygeeving van den zeer
„ grooten Schat, aldaar, tegen regt en
„ reden, opgehouden wordende. — En
„ het verleenen van genoegzaame Beſcher-
„ ming voor de Zeevaard door de geheele
„ Wereld.

„ Deeze twee zaaken meenen de Koop-
„ lieden, onder eerbied, ten uiterſten, en
„ op 't allerſpoedigst, noodig te zyn, om
„ dien aanzienlyken Schat van den Han-
„ del, die in *Engeland* ligt, en dagelyks
„ aanwast, te herkrygen; op dat, met

„ hul-

„ hulpe van GOD Almagtig, voorgeko- LXXXIV.
„ men worde de ruïne van zo veele braa- BOEK.
„ ve en eerlyke Lieden, de ſteunen van ——
„ den Handel, welker Eer hun zo lief is 1758.
„ als hun Leeven; welker val onmiddelyk
„ naa zich zal ſleepen, het verderf van
„ alle Handwerken, Manufacturen, en
„ Ambagten; en aan min Vermogenden
„ den allerbitterſten honger en kommer, in
„ den op handen zynde Winter, zal doen
„ gevoelen. — De eerſte bewyzen daar
„ van komen niet aan het Hof van uwe
„ Koninglyke Hoogheid, wy ondervin-
„ den het reeds; wat zal het in 't vervolg
„ zyn? Uwe Koninglyke Hoogheid ge-
„ loove ons, het water is aan de lippen,
„ de elende wordt dagelyks grooter, en
„ men zal, in 't kort, buiten ſtaat zyn, hoe
„ geneegen anderzins, aan de Armen
„ handreiking te doen.

„ Hoe noodzaaklyk en gewigtig de goe-
„ de uitſlag van dit Eerſte Punt voor den
„ Handel is, niet min dringende is de
„ nood, om den Kooplieden het Twee-
„ de Punt van hun Verzoek toe te ſtaan;
„ te weeten, genoegzaame Beſcherming
„ voor de Zeevaard door de geheele We-
„ reld. — *Oorlogſchepen*, Mevrouw!
„ zyn 'er noodig om hun te beveiligen;
„ op dat men hier te lande niet verder
„ geruineerd raake, op dat, wanneer de
„ minzaame handelingen, en de groote
„ beloften niet beantwoorden aan de
„ verwagtinge, die men nog ten goede
„ voedt, de Republiek in ſtaat moge zyn

LXXXIV BOEK. 1758.

„ op haare eigene Magt te vertrouwen; en
„ dat, wanneer al het onze, 't welk in
„ *Engeland* is, verlooren zal weezen,
„ wy ons zelf kunnen helpen, en in ſtaat
„ zyn het geleden ongelyk te wreeken.
„ Laaten de Kooplieden voor zich zel-
„ ven en voor allen, die van den Koop-
„ handel moeten leeven, deeze Voorzorg
„ van Uwe Koninglyke Hoogheid mogen
„ affmeeken. Stel hun in ſtaat, door *Oor-*
„ *logſchepen*, hun Vaard en Handel gerust
„ te kunnen voeren, laaten zy daar op
„ ſtaat mogen maaken, en van uwe Ko-
„ ninglyke Hoogheid, die het voornaam-
„ ſte beſtuur in de Staatsſchikkingen van
„ de Republiek heeft, niet weder verzon-
„ den worden na anderen. Het hangt,
„ vertrouwen ze alleen van Uwe Koning-
„ lyke Hoogheid af, hun te helpen; het
„ behoeft Uwe Koninglyke Hoogheid maar
„ één woord te kosten, om tot de noodi-
„ ge ſterke Toerusting te doen beſluiten.
„ Niemand, die dezelve tegenwoordig aan
„ de Vermeerdering der Landmagt, of iets
„ anders, hegt, zal zich daar verder tegen
„ ſtellen; te minder, om dat men wel mag
„ vaſtſtellen, dat niemand der Leden van de
„ Hooge Regeeringe aan de Noodzaaklyk-
„ heid van de Beſcherming ter Zee twy-
„ felt. —— Wie van de Kooplieden zou
„ zich verder durven in laaten in deeze
„ zaak van Staat? Wie van hun zou dur-
„ ven onderſtaan te beſlisſen, of de Ver-
„ meerdering te Lande even noodig is,
„ als zy verzekerd zyn, dat eene formi-

„ da-

„ dabele Equipagie ter Zee is? Niemand LXXXIV
„ zal zo ſtout zyn. BOEK.
„ Dit meenen zy evenwel, onder eer- ——
„ bied en met de uiterſte hoogagting voor 1758.
„ de wyze Raadsbeſluiten der Staaten, te
„ mogen zeggen, dat wanneer de Vermeer-
„ dering geſchikt is, om, vroeg of laat,
„ gebruikt te worden aan dien kant, daar
„ de Republiek, nu zedert zo lang aan-
„ getast en beledigd is, met naame tot Be-
„ ſcherming des Handels, men dezelve
„ niet morgen, maar heden, wenscht be-
„ ſlooten te zien. —— Wanneer dezelve
„ dan gepaard gaat, met een genoegzaam
„ getal Oorlogſchepen, dan is 'er middel
„ over, dat de Republiek en derzelver
„ Gezag wederom, als van ouds, geëerd
„ en ontzien worde.
„ Heeft eene wanhoopende drift; Me-
„ vrouw en Koninglyke Prinſes! de Koop-
„ lieden te ver verleid, vergeef het hun;
„ zy ſpreeken voor Vrouw, voor Kinde-
„ ren, voor 't Vaderland en voor uw
„ Vorſtlyk Huis. 't Is ver van daar,
„ dat zy de Republiek in een twyfelagti-
„ gen Oorlog tegen een magtig Koning-
„ ryk zouden willen inwikkelen; neen,
„ zy verlangen niets dan eene zekere On-
„ zydigheid, en gelukkigen Vrede, te mo-
„ gen genieten. —— Zy weeten, dat
„ de kans des Oorlogs onzeker is; doch
„ zulks moet, onder verbeteringe, niet
„ maaken, dat men zich te laat in ſtaat
„ ſtelle, als men zo verre onderdrukt is,

LXXXIV BOEK. 1758.

„ dat 'er geen opkomen meer gehoopt „ kan worden.

„ En, om te toonen, Doorlugtige Vorſtin! hoe verre de Kooplieden, aan den „ eenen kant, afzyn van Oorlog tegen hunne Onderdrukkers te willen; maar, aan „ den anderen kant, wenschten dat de Republiek, door haare eigene Magt, en „ nieuwe Verbintenisſen, zich in poſtuur „ ſtelde, om haaren verderen ondergang „ te voorkomen, zo neemen zy de vryheid nogmaals te herhaalen, 't geen zy „ zo menigmaal voorgedraagen hebben, „ dat naamlyk, eene aanzienlyke Bezending, uit het midden der Vergaderinge „ van Hunne Hoog Mogenden, naar *Engeland* gedaan worde, om by den Koning „ van *Groot-Brittanje* een ſpoedig en „ voldoenend Herſtel te bewerken, en „ daar op ten ſterkſten aan te dringen, „ om eindelyk eene volkomen Genoegdoening van de geledene ſchade te erlangen.

„ En, zo zy niet dagten, dat het zou „ gelyken, als of zy de Raadpleegingen „ van hunne wettige Regeeringe wilden „ vooruitloopen, zouden zy tevens voorſtellen, dat 'er gelyklyk met de Bezending na *Engeland*, verſcheide Commisſien na *Rusland*, *Spanje*, *Zweeden* en „ *Deenemarken* beſteld wierden, om, by „ een weigerend Antwoord van het *Engelſche* Hof, zich te kunnen verzekeren van de Verbintenisſen, hulp en by-

„ ſtand

„ ſtand der gemelde Hoven, om de Alleen- LXXXIV
„ heerſching der *Engelſchen* ter Zee met BOEK.
„ ons te helpen tegengaan."

Deeze Aanſpraak, van eenen zo veel 1758.
betekenenden en dringenden Inhoud, werd Ant-
niet voorgedraagen met de koele onver- woord
ſchilligheid eens Redenaars, die zich het der Gou-
behandelde onderwerp luttel aantrekt, de vernante.
Heer VAN DE POLL, het woord voerende, gaf, de taal van 't hart ſpreekende, allen klem aan de woorden, en zette een byzonderen nadruk op zommige uitdrukkingen, welke de Byſtanders beſpeurden, dat de Gouvernante trof. —— Haar Antwoord was, in den aanvange eenigzins op den ouden toon geſtemd; doch klonk vervolgens ſterker, en gaf te kennen waar aan eigenlyk de zaak hing, de Steden van *Holland*, die tegen de Vermeerdering der Landmagt, op 't voetſpoor van *Amſterdam*, zich verklaard hadden, moeſten met Naamen de ſchuld van alles draagen. Het antwoord van Haare Hoogheid luidde. „ Dat zy met leedweezen, den „ tegenwoordigen ſtaat van den Koophandel aanzag, en over denzelven niet min„ der aangedaan was dan iemand der Koop„ lieden; doch het was haar ſchuld niet, „ dat dezelve niet meer beſchermd wierd, „ dat aan de Magiſtraaten der Steden „ *Dordrecht*, *Haarlem*, *Amſterdam*, *Gou*„ *da*, *Rotterdam* en *Brielle*, de reden „ moest toegeſchreeven worden, waarom „ de *Land* en *Zeemagt*, zich in geen be„ teren ſtaat bevonden; dat zy Gouver-

LXXXIV BOEK. 1758.

„ nante niet hadt opgehouden te werken
„ om aan de Kooplieden genoegen te gee-
„ ven, waar van ten blyke ſtrekte zekere
„ Brief, door den Koning van *Engeland*,
„ haaren Heer Vader, aan haar geſchree-
„ ven (*); dat zy onderrigt was, dat de
„ Collonel YORKE verzogt hadt, dien
„ zelfden morgen een Mondgeſprek met
„ hunne Hoog Mogenden te houden, om
„ in Onderhandelinge te treeden over dee-
„ ze zaak, en dat zy hoopte dat zulks van
„ eene gewenſchte uitwerking zou wee-
„ zen." — Hier mede brak zy haar Antwoord af, in het heengaan na een ander vertrek, 'er byvoegende, „ dat, de
„ Kooplieden, zulks goed vindende, ver-
„ der met den Heere de LARREY, haaren
„ Geheimen Raad, konden ſpreeken."

De ontmoeting der Kooplieden by DE LARREY.

Alles deed hun vermoeden, dat hun Vertoog, hoe gegrond, hoe nadruklyk, hoe hartroerend, in vrugt gelyk zou ſtaan met de voorgaande Aanſpraak; ja, dat zy

(*) Deeze Koninglyke Brief, van welken de Kooplieden een Afſchrift kreegen, betekende niets, meer dan 't geen reeds bekend was, en behelsde niets ſtelligs omtrent de groote zaak. „ Men is," ſchreef Koning GEORGE aan zyne Dogter, „ thans met
„ de daad bezig om de zaaken der *Hollanderen* te
„ behandelen, en YORKE zal eerstdaags de noodige
„ Inſtructien hebben om eene Overeenkomst te be-
„ raamen, naar genoegen van de *Republiek*. Men
„ zal verder middelen tragten vast te ſtellen om de
„ Buitenſpoorigheden der Kaaperen te beteugelen.

zy het misnoegen der Gouvernante, door eene vryere taal dan zy gewoon was te hooren, gewekt hebbende, van een nadere handeling met den Geheimraad, tot welken zy verzonden waren, even zo weinig mogten verhoopen. Zy wilden dit, nogthans, niet onbeproefd laaten, en verzogten gehoor by den Heer DE LARREY. Eenige Afgevaardigden uit dit aanzienlyk lichaam van Kooplieden, traden met hem in een omſtandig geſprek, over de ſmertlyke toeſtand van het Gemeenebest, over het groot verſchil tuſſchen de Vermeerdering der Landmagt en de Uitrusting der Oorlogſchepen, hoe voor de eerſte geene dringende redenen waren, die ze terſtond noodzaaklyk maakten; maar zeer veele, en allerdringendſte, voor de laatſte, 't welk zy met een overwigt van bewyzen aandrongen. DE LARREY gaf 'er omtrent het zelfde op te houden als de Gouvernante gedaan hadt, 't was de ſchuld van haare Koninglyke Hoogheid niet dat 'er geen Herſtelling kwam. Zy hielden nader aan; en eindelyk kwam, 't zy in eene vlaage van drift of verlegenheid, of met opzet om met ééns alles te zeggen, het hooge woord 'er uit, „dat het voor de „ Vrouwe Gouvernante een *Point d'Honneur* was geworden, om in geene *Equipagie ter Zee* te bewilligen, zonder eene „ *Vermeerdering van Troupen te Land*; en „ dat hy de Kooplieden niet durfde vleijen met de wedergave der Schepen

LXXXIV BOEK. 1758.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ en Goederen door de *Engelſchen* geno„ men!" —— Verbeeld u hoe den Kooplieden dit op 't hart viel; die, naa zulk eene taal, niets van den Geheimraad te hoopen hebbende, vertrokken.

Misnoegen der Gouvernante over die Bezending en Aanſpraak.

De Kooplieden, van de deugdlykheid hunner zaake overtuigd, en bewust van het aandeel, 't welk 't geheele Volk in dezelve zou neemen, hadden de Aanſpraak doen drukken, en werd deeze, zo ras ze gedaan was, in de Boekwinkels openlyk by duizenden verkogt. Deeze omſtandigheid vermeerderde het reeds gaande geworden en hooggereezen misnoegen der Gouvernante, die, op den elfden van Wintermaand, ter Algemeene Staatsvergadering verſchynende, in den nieuwen Voorſlag over Noodzaaklykheid der Vermeerdering van de Land en Zeemagt, te verſtaan gaf met welk een oog zy die Bezending der Kooplieden aanzag, en hoe zy over de gedaane Aanſpraak oordeelde. „ Die „ Bezending," ſprak zy, „ heeft beſtaan „ in een aantal van Veertig Kooplieden, „ niet minder opmerking verdienende dan „ de Aanſpraak, welke zy my hebben „ voorgeleezen, en waar van een ruim ge„ tal Afdrukken, by voorraad gedrukt, „ onmiddelyk alom is verſpreid geworden. „ Ik zal, voor het tegenwoordige, daar „ op geene aanmerking maaken, dan al„ leen dat dezelve Aanſpraak niet ſchynt „ ingerigt, om de aangevangene Onder„ handelingen met *Engeland* gemaklyker

Zy dringt op het vermeerderen der Land en Zeemagt aan.

„ te

„ te maaken, of de Natie te beweegen tot LXXXIV
„ gevoelens om een *Verdrag* de voorkeur BOEK.
„ te geeven aan eene *Vredebreuk* met die ——
„ Kroon." —— Wyders hadt zy, in dee- 1758.
zen Voorſlag, verzogt, dat hunne Hoog Mogenden, daar hunne ernſtige en herhaalde poogingen, om *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, tot de voorgeſlagene Vermeerdering van de Landmagt en van de Uitrusting ter Zee tot nog toe vrugtloos geweest waren, op middelen bedagt geliefden te weezen, om, hoe eer hoe beter, daar een einde aan te maaken; deels om te voldoen aan de ſterke en regtmaatige aanzoeken van *Gelderland*, *Utrecht*, *Overyſſel*, en *Stad en Lande*; deels om te gemoet te komen, aan het vuurig en gegrond verlangen der Handeldryvende Ingezetenen deezer Landen, die, niet tegenſtaande hunne bewustheid, van de aangevangene Onderhandelingen tusſchen *Groot-Brittanje*, en hunne Hoog Mogenden, als mede van haare byzonder aangewende poogingen, voor de vierde keer, haar eene Bezending hadden gedaan, om aan te dringen op eene aanmerkelyke vermeerdering van 'sLands Zeemagt, „'t was thans." dus beſloot zy, „meer dan tyd om een einde te maaken, „aan de Raadpleeginge over de voorgeſlaagene *Augmentatie te Lande* en *Equipagie ter Zee*, op welke beiden zy altoos op het kragtigst gedrongen hadt, „en zonder welke beiden zy, in gemoede „overreed was, dat de Staat aan alle On-

„heil

LXXXIV BOEK. 1758.

„ heil en Gevaar, zo voor het tegenwoordige, als het toekomende, blootgeſteld „ was, en blyven zou!"

Een Afſchrift diens Voorſtels aan drie gewesten gezonden.

Een Afſchrift van dit Voorſtel, voor 't welk de Gouvernante dank van de Meerderheid ontving, begeleid van een Brieve der Algemeene Staaten, of liever van Vier Gewesten, werd nog dien eigen dag aan Staaten van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gezonden; deeze Brief was geheel ingerigt tot onderſteuning en aandrang des Voorſtels, 't geen genoegzaam zeker door deeze Drie Gewesten niet zou aangenomen, en dus het Handelbelang daaraan opgeofferd worden.

De Koopvan *Amſterdam* en *Rotterdam* vervoegen zich by Staaten van *Holland*.

Groot, onbeſchryflyk groot, was in deeze Gewesten, de verſlaagenheid der Inwoonderen van de Koopſteden, als zy vernamen welk een troostloos Antwoord, de Koopvan lieden uit den mond der Gouvernante gehoord, en welk een beſcheid, zy van den Geheimraad bekomen hadden. Men wist nauwlyks op welk een boeg het te wenden in het barnen van deeze Zee. Doch, wie ook het als hooploos mogten opgeeven de Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam*, beſlooten met Verzoekſchriften zich weder te wenden tot de Souverainen van dit Gewest, de onderſteuning van de Regeeringen hunner Steden voor af ingeroepen hebbende: zy gaven in die Verzoekſchriften verſlag van 't gebeurde by haare Koninglyke Hoogheid en hoe zy, zonder het in-

ſlaan

ſaan van andere wegen, geen uitkomst za- LXXXIV
gen in hunne verlegenheid. (*) BOEK.

Middelerwyl hadt de Afgezant YORKE, 1758.
overeenkomſtig met het zeggen der Gou- YORKE
vernante, ten eigenſten dage dat de laatſte vangt
Bezending der Kooplieden by Haare Hoog- eene On-
heid geweest was, verzogt in Onderhande- derhan-
ling te treeden tot wegruiming der Verſchil- deling
len. Eenige Leden uit de Vergadering hun- aan.
ner Hoog Mogenden, daar toe gelast, hoor-
den hem de gewoone Verklaaringen doen,
zo wegens de genegenheid van den Koning
zynen Meeſter voor de Republiek, als we-
gens diens ernſtig ter harte neemen van de
Beſlegting der zaaken; de uitgebreidheid
van het Onderzoek veroorzaakte, dat men
't zelve, op de gewoone wyze, niet kon
behandelen, vóór dat het tot zekeren
trap van rypheid zou gebragt zyn; dat
zyne Majeſteit op de Vertoogen nog niet
formeel geantwoord hebbende, zulks geen-
zins daar aan moest worden toegeſchree-
ven, dat hy zich daar aan meende te ont-
trekken; maar om dat de wederleggingen
het verſchil te verre zouden hebben uitge-
breid. Thans was 's Konings Verzoek, dat
'er Perſoonen mogten Gemagtigd worden,
om met hem te handelen, dat hy allen mo-
gelyken yver en gemaatigdheid zou toebren-
gen, tot het herſtel der Eendragt tuſſchen
de

(*) *Nederl. Jaarb.* 1780. bl. 1101. 1186. 1204. 1209.

LXXXIV BOEK. 1758.

de Republiek en *Groot-Brittanje*, en hoopte dezelfde geneigdheid te zullen ontmoeten. — Hooger dan eene voorbereidende trap tot nadere Opening kon dit niet worden aangezien.

Eischen des Konings van *Engeland.*

Dan het liep aan tot den twee en twintigsten van Wintermaand eer YORKE, om eene nadere Onderhandeling aanzoek deedt; deeze hem vergund zynde, leverde hy een omslagtig Vertoog over, vervattende de Eischen zyner *Groot-Brittannische* Majesteit, ten aanziene van den Koophandel, en verdere Schikkingen, welke kortlyk hier op nederkwamen. Dat de Koning van *Groot-Brittanje* den Handel der Ingezetenen van deezen Staat op de *Fransche* Volkplantingen in *America*, nog met het zelfde oog als voorheen (*), voor ongeoorlofd, bleef aanzien. De bloei en aanwasch des Koophandels zyner Naburen beschouwde hy met genoegen, voor zo verre de Wet van 't Heil zyns Volks met dien voorspoed niet lynregt streedt; doch nooit zou hy kunnen dulden, dat zyne oude Bondgenooten, om de voorbygaande winsten, die eenige byzondere Persoonen slegts voor een tyd genooten, de eersten zouden weezen, die begeerden, dat *Engeland* in een zo gewigtig stuk beledigd wierd. Hy verlangde te verstaan, dat hunne Hoog Mogenden, ter goeder trouwe, voor hunne Onderdaanen van deezen Handel afzagen, en dien

(*) Zie hier boven bl. 389.

dien ſteen des aanſtoots wegnamen; en teſ- LXXXIV
fens beletten, de *Verwisſeling*, doorgaans BOEK.
Overſcheepen genaamd, welke uit een ——
Fransch in een *Hollandsch* Schip geſchied- 1758.
de, wanneer het eerſtgenoemde zyne Reis niet durfde vervolgen, en zich onder eene Onzydige Vlagge poogde te verbergen, om in Zee de ontmoeting van 's Konings Schepen te vermyden. —— Van het begin deezes Oorlogs, hadt zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit niet zonder ſmerte gezien, dat een groot getal *Hollandſche* Schepen, met Scheepsbouwſtoffen, tot vermeerdering en herſtel der vyandlyke Vlooten voorby de Havens zyns Ryks voeren. Hier om begeerde hy dat zekere Artykelen van Scheepsbehoeften onder de Contrabande Waaren zouden begreepen worden. —— Scheepsbehoeften waren zo ſchadelyk als Kogels en Buskruid: mangelde het *Frankryk* aan Schepen, zyne Krygstoerustingen zouden *Engeland* niet vertzaagen. — Wat de opgebragte en aangehoudene Schepen betrof, van den Koning kon geene buiten Regterlyke oefening van Magt gevergd worden; zyne handen waren ten aanziene zyner Onderdaanen door de Wetten, en ten opzigte der Buitenlanderen door de Tractaaten gebonden. Waren 'er Vonniſſen buiten den regel geveld, hadden 'er Uitſtellen plaats gehad, waar over men meende zich te kunnen beklaagen, de weg, om zich op het Oppergeregtshof, te beroepen, bleef open. — Dan, om de Onderdaanen van hun Hoog Mogenden, zo veel mogelyk

LXXXIV BOEK. 1758.

lyk te helpen, en te gemoet te komen, en de *Onſchuldigen* met de *Schuldigen* niet gelyk te ſtellen, hadt zyne Majeſteit gelast hem van alle *Hollandſche* Schepen, in de Havens zyner Rykeu opgehouden, eene nauwkeurige lyst over te leveren, ten einde het Scheepsvolk, dat dezelve onder beuzelagtige voorwendzelen, hadt opgeligt, na rede te doen luiſteren, het te hoopen die Schepen vry te laaten en de Uitſpraak der Vonniſſen in het algemeen te verhaaſten. —— Het voorneemen zyner Majeſteit was den Ingezetenen der *Vereenigde Gewesten*, de Voorregten en Vryheden, uit het Tractaat des Jaars MDCLXXIV ſpruitende, ten vollen te laaten genieten, in zo verre de *Overeenkomst*, thans het gewigtig voorwerp der Onderhandelingen, den inhoud van 't zelve niet vernietigde. — Ten ſlot betuigende, dat de Koning ſmerte gevoelde over de Buitenſpoorigheden, en Gewelddaadigheden door *Engelſche* Kaapers, of die zich *Engelſchen* noemden, tot ſchande zyner Onderdaanen, gepleegd, en dat de ganſche Natie met hem de handen in een ſloeg, om die Kooveryen te beteugelen. Men hadt daar tegen reeds ſterke maatregelen genomen. (*) — Van deezen onaanneemelyken aart waren de beraamingen, op welke de Koning van *Engeland*, in zynen Brieve aan de Gouver-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 1211. 1227.

vernante oogde. (*) Ze werden in handen gesteld waar ze behoorden, en wat des verder voorviel, behoort tot een volgend Tydsbestek. LXXXIV BOEK. 1758.

De Toerustingen ter Zee, om eigen Handel te beveiligen, en tegen die geweldaadigheden te dekken, gingen met een traagen tred voort, zo 'er geen agter uitgang by plaats hadt, gelyk wy de Koopvieden by de Gouvernante hoorden verklaaren (†); en kwam 's Lands zo noodig versterkte Zeemagt het ongeluk over van binnengaats, een nagelnieuw Schip, het *Oranjewoud*, op eene gansch onverwagte en vreemde wyze, te verliezen, daar het in Zee verzonk, en, behalven meest alles wat op dien bodem was, honderd drie man in de diepte mede voerde. Men twistte over de oorzaak van dit vergaan; eenigen schreven het daar aan toe, dat het met Loggaten en niet met Spygaten gemaakt was; anderen ontkenden zulks, en hielden staande, dat de Scheepstimmermansbaas het met Spygaten gebouwd hadt, en dat, schoon het met Loggaten voorzien geweest ware, zulks het zinken niet zou hebben kunnen veroorzaaken: dewyl de Schepen der *Oost-Indische* Maatschappye met dezelve altoos gerust vaaren. Onoplettenheid op het Stuurlastig gaan, het openlaaten der Onderdekspoorten, het niet bezorgen

Traage toerusting ter Zee. Het Schip *Oranjewoud* zinkt.

(*) Zie hier boven bl. 414.

(†) Zie hier boven bl. 194.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ nante niet hadt opgehouden te werken
„ om aan de Kooplieden genoegen te gee-
„ ven, waar van ten blyke ſtrekte zekere
„ Brief, door den Koning van *Engeland*,
„ haaren Heer Vader, aan haar geſchree-
„ ven (*); dat zy onderrigt was, dat de
„ Collonel YORKE verzogt hadt, dien
„ zelfden morgen een Mondgeſprek met
„ hunne Hoog Mogenden te houden, om
„ in Onderhandelinge te treeden over dee-
„ ze zaak, en dat zy hoopte dat zulks van
„ eene gewenſchte uitwerking zou wee-
„ zen." — Hier mede brak zy haar Antwoord af, in het heengaan na een ander vertrek, 'er byvoegende, „dat, de „ Kooplieden, zulks goed vindende, ver- „ der met den Heere de LARREY, haaren „ Geheimen Raad, konden ſpreeken."

De ontmoeting der Kooplieden by DE LARREY.

Alles deed hun vermoeden, dat hun Vertoog, hoe gegrond, hoe nadruklyk, hoe hartroerend, in vrugt gelyk zou ſtaan met de voorgaande Aanſpraak; ja, dat zy

(*) Deeze Koninglyke Brief, van welken de Kooplieden een Afſchrift kreegen, betekende niets, meer dan 't geen reeds bekend was, en behelsde niets ſtelligs omtrent de groote zaak. „Men is," ſchreef Koning GEORGE aan zyne Dogter, „thans met „ de daad bezig om de zaaken der *Hollanderen* te „ behandelen, en YORKE zal eerſtdaags de noodige „ Inſtructien hebben om eene Overeenkomst te be- „ raamen, naar genoegen van de *Republiek*. Men „ zal verder middelen tragten vast te ſtellen om de „ Buitenſpoorigheden der Kaaperen te beteugelen.

zy het misnoegen der Gouvernante, door eene vryere taal dan zy gewoon was te hooren, gewekt hebbende, van een nadere handeling met den Geheimraad, tot welken zy verzonden waren, even zo weinig mogten verhoopen. Zy wilden dit, nogthans, niet onbeproefd laaten, en verzogten gehoor by den Heer DE LARREY. Eenige Afgevaardigden uit dit aanzienlyk lichaam van Kooplieden, traden met hem in een omſtandig geſprek, over de ſmertlyke toeſtand van het Gemeenebest, over het groot verſchil tuſſchen de Vermeerdering der Landmagt en de Uitrusting der Oorlogſchepen, hoe voor de eerſte geene dringende redenen waren, die ze terſtond noodzaaklyk maakten; maar zeer veele, en allerdringendſte, voor de laatſte, 't welk zy met een overwigt van bewyzen aandrongen. DE LARREY gaf 'er omtrent het zelfde op te houden als de Gouvernante gedaan hadt, 't was de ſchuld van haare Koninglyke Hoogheid niet dat 'er geen Herſtelling kwam. Zy hielden nader aan; en eindelyk kwam, 't zy in eene vlaage van drift of verlegenheid, of met opzet om met ééns alles te zeggen, het hooge woord 'er uit, „dat het voor de „ Vrouwe Gouvernante een *Point d'Honneur* was geworden, om in geene *Equipagie ter Zee* te bewilligen, zonder eene „ *Vermeerdering van Troupen te Land*; en „ dat hy de Kooplieden niet durfde vleijen met de wedergave der Schepen

LXXXIV BOEK. 1758.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ en Goederen door de *Engelſchen* geno-
„ men!" —— Verbeeld u hoe den Koop-
—— lieden dit op 't hart viel; die, naa zulk
eene taal, niets van den Geheimraad te
hoopen hebbende, vertrokken.

Misnoegen der Gouvernante over die Bezending en Aanſpraak.

De Kooplieden, van de deugdlykheid hunner zaake overtuigd, en bewust van het aandeel, 't welk 't geheele Volk in dezelve zou neemen, hadden de Aanſpraak doen drukken, en werd deeze, zo ras ze gedaan was, in de Boekwinkels openlyk by duizenden verkogt. Deeze omſtandigheid vermeerderde het reeds gaande geworden en hooggereezen misnoegen der Gouvernante, die, op den elfden van Wintermaand, ter Algemeene Staatsvergadering verſchynende, in den nieuwen Voorſlag over Noodzaaklykheid der Vermeerdering van de Land en Zeemagt, te verſtaan gaf met welk een oog zy die Bezending der Kooplieden aanzag, en hoe zy over de gedaane Aanſpraak oordeelde. „ Die
„ Bezending," ſprak zy, „ heeft beſtaan
„ in een aantal van Veertig Kooplieden,
„ niet minder opmerking verdienende dan
„ de Aanſpraak, welke zy my hebben
„ voorgeleezen, en waar van een ruim ge-
„ tal Afdrukken, by voorraad gedrukt,
„ onmiddelyk alom is verſpreid geworden.
„ Ik zal, voor het tegenwoordige, daar
„ op geene aanmerking maaken, dan al-
„ leen dat dezelve Aanſpraak niet ſchynt
„ ingerigt, om de aangevangene Onder-
„ handelingen met *Engeland* gemaklyker

Zy dringt op het vermeerderen der Land en Zeemagt aan.

„ te

„ te maaken, of de Natie te beweegen tot LXXXIV
„ gevoelens om een *Verdrag* de voorkeur BOEK.
„ te geeven aan eene *Vredebreuk* met die ——
„ Kroon." —— Wyders hadt zy, in dee- 1758.
zen Voorſlag, verzogt, dat hunne Hoog Mogenden, daar hunne ernſtige en herhaalde poogingen, om *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, tot de voorgeſlagene Vermeerdering van de Landmagt en van de Uitrusting ter Zee tot nog toe vrugtloos geweest waren, op middelen bedagt geliefden te weezen, om, hoe eer hoe beter, daar een einde aan te maaken; deels om te voldoen aan de ſterke en regtmaatige aanzoeken van *Gelderland*, *Utrecht*, *Overyſſel*, en *Stad en Lande*; deels om te gemoet te komen, aan het vuurig en gegrond verlangen der Handeldryvende Ingezetenen deezer Landen, die, niet tegenſtaande hunne bewustheid, van de aangevangene Onderhandelingen tusſchen *Groot-Brittanje*, en hunne Hoog Mogenden, als mede van haare byzonder aangewende poogingen, voor de vierde keer, haar eene Bezending hadden gedaan, om aan te dringen op eene aanmerkelyke vermeerdering van 'sLands Zeemagt, „ 't was thans." dus beſloot zy, „ meer dan tyd om een einde te maaken, „ aan de Raadpleeginge over de voorgeſlaagene *Augmentatie te Lande* en *Equipagie ter Zee*, op welke beiden zy alstoos op het kragtigst gedrongen hadt, „ en zonder welke beiden zy, in gemoede „ overreed was, dat de Staat aan alle On-

„ heil

LXXXIV BOEK. „ heil en Gevaar, zo voor het tegenwoordige, als het toekomende, blootgeſteld „ was, en blyven zou!"

1758. Een Afſchrift van dit Voorſtel, voor 't welk de Gouvernante dank van de Meerderheid ontving, begeleid van een Brieve der Algemeene Staaten, of liever van Vier Gewesten, werd nog dien eigen dag aan Staaten van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gezonden; deeze Brief was geheel ingerigt tot onderſteuning en aandrang des Voorſtels, 't geen genoegzaam zeker door deeze Drie Gewesten niet zou aangenomen, en dus het Handelbelang daaraan opgeofferd worden.

Een Afſchrift diens Voorſtels aan drie gewesten gezonden.

De Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam* vervoegen zich by Staaten van *Holland*.

Groot, onbeſchryflyk groot, was in deeze Gewesten, de verſlaagenheid der Inwoonderen van de Koopſteden, als zy vernamen welk een troostloos Antwoord, de Kooplieden uit den mond der Gouvernante gehoord, en welk een beſcheid, zy van den Geheimraad bekomen hadden. Men wist nauwlyks op welk een boeg het te wenden in het barnen van deeze Zee. Doch, wie ook het als hooploos mogten opgeeven de Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam*, beſlooten met Verzoekſchriften zich weder te wenden tot de Souverainen van dit Gewest, de onderſteuning van de Regeeringen hunner Steden voor af ingeroepen hebbende: zy gaven in die Verzoekſchriften verſlag van 't gebeurde by haare Koninglyke Hoogheid en hoe zy, zonder het inſlaan

ſaan van andere wegen, geen uitkomst zagen in hunne verlegenheid. (*)

Middelerwyl hadt de Afgezant YORKE, overeenkomſtig met het zeggen der Gouvernante, ten eigenſten dage dat de laatſte Bezending der Kooplieden by Haare Hoogheid geweest was, verzogt in Onderhandeling te treeden tot wegruiming der Verſchillen. Eenige Leden uit de Vergadering hunner Hoog Mogenden, daar toe gelast, hoorden hem de gewoone Verklaaringen doen, zo wegens de genegenheid van den Koning zynen Meeſter voor de Republiek, als wegens diens ernſtig ter harte neemen van de Beſlegting der zaaken; de uitgebreidheid van het Onderzoek veroorzaakte, dat men 't zelve, op de gewoone wyze, niet kon behandelen, vóór dat het tot zekeren trap van rypheid zou gebragt zyn; dat zyne Majeſteit op de Vertoogen nog niet formeel geantwoord hebbende, zulks geenzins daar aan moest worden toegeſchreeven, dat hy zich daar aan meende te onttrekken; maar om dat de wederleggingen het verſchil te verre zouden hebben uitgebreid. Thans was 's Konings Verzoek, dat 'er Perſoonen mogten Gemagtigd worden, om met hem te handelen, dat hy allen mogelyken yver en gemaatigdheid zou toebrengen, tot het herſtel der Eendragt tuſſchen de

1758. YORKE vangt eene Onderhandeling aan.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1780. bl. 1101. 1186. 1204. 1209.

LXXXIV BOEK. 1758.

in den Handel op de *West-Indien*, een afzonderlyk breedvoerig ſtuk ter tafel bragten. De Handeldryvende Ingezetenen van *West-friesland* en het *Noorder-Kwartier*, als mede die van *Friesland*, hieven ſoortgelyke klagten aan. (*) De Afgevaardigden der Kooplieden, vervoegden zich ook by de Gouvernante, met voordragt hunner welgegronde bezwaaren, haare medewerking verzoekende, om tegen de Zeerooveryen, de noodige maatregelen te beraamen, en de nadeelige onderneemingen der *Engelſchen*, met nadruk, te beletten, of te doen ophouden.

en by de Gouvernante.

De *West-Indiſche Compagnie* beklaagt zich by YORKE, die dezelve in 't ongelyk ſtelt.

Gelyk de *West-Indiſche* Handelaars zich gedrongen gevonden hadden, een afzonderlyk Verzoekſchrift over te reiken, als meer dan anderen gedrukt door het *Engelſch* Zeegeweld, zo gaven ook de Bewindhebbers van de *West-Indiſche Compagnie* ter voorzittende Kamer van *Amſterdam*, by eenen Brieve, hunne Hoog Mogenden kennis van de Rooveryen door de *Engelſchen* in *America* aan de *Nederlandſche* Schepen gepleegd, als mede van de onwettige Geregtshandelingen, door de Regters, in dat Werelddeel, omtrent de opgebragte Schepen gehouden. Zy vonden ze van zulk een dringenden aart, dat zy deswegens voorſtellen lieten doen aan den *Engelſchen* Afgezant YORKE, die, wel ver-

(*) Men leeze dezelve in de *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 562–583.

verre van daar aan een gunſtig oor te lee- LXXXIV
nen, of ze te billyken, de klaagers in 't on- BOEK.
gelyk ſtelde, en beweerde, dat de *Engel-* ——
ſchen geregtigd waren om de *Nederland-* 1758.
ſche Schepen, op de *West-Indien* vaaren-
de, aan te houden en voor goeden prys
te verklaaren. „ Zyne *Groot-Brittanni-*
„ *ſche* Majeſteit hadt," gelyk hy betuig-
„ de, „beſlooten te beletten, dat de Han-
„ del van *Fransch America* geſchiedde,
„ door andere Mogenheden, onder het
„ ſchoonſchynend voorwendzel van On-
„ zydigheid; en niet toe te laaten, dat
„ een Hairkloovery over Woorden een
„ Verlof uitleverde, om met zyne Vyan-
„ den eenen Handel te dryven, die,
„ ſchoon niet opgeteld op de lyst der
„ Contrabanden, egter, in allen opzigte,
„ zodanig wierd, door de byzondere om-
„ ſtandigheden; dat zo lang de *geoorlofde*
„ Handel der Onderdaanen van hunne
„ Hoog Mogenden, die zyne Majeſteit
„ nooit voorneemens was geweest te ſtoo-
„ ren, zich vermengd vondt met eenen
„ anderen, dien de Koning voor *ongeoor-*
„ *lofd* aanzag, alle deeze Vertoogen vrugt-
„ loos moeſten weezen; te meer daar de
„ Tractaaten de wyze van Regtsvordering,
„ in diergelyke gevallen, bepaald hadden,
„ en dat de Kroon geene kennis kon nee-
„ men van gevallen, tot het onderzoek
„ van de Gewoone Regtbank behooren-
„ de." (*) Dat

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. Wy kunnen ons tot geene wederlegginge hier van inlaaten; wie dezelve

LXXXIV BOEK. 1758.

lyk te helpen, en te gemoet te komen, en de *Onſchuldigen* met de *Schuldigen* niet gelyk te ſtellen, hadt zyne Majeſteit gelast hem van alle *Hollandſche* Schepen, in de Havens zyner Ryken opgehouden, eene nauwkeurige lyst over te leveren, ten einde het Scheepsvolk, dat dezelve onder beuzelagtige voorwendzelen, hadt opgeligt, na rede te doen luiſteren, het te noopen die Schepen vry te laaten en de Uitſpraak der Vonniſſen in het algemeen te verhaaſten. —— Het voorneemen zyner Majeſteit was den Ingezetenen der *Vereenigde Gewesten*, de Voorregten en Vryheden, uit het Tractaat des Jaars MDCLXXIV ſpruitende, ten vollen te laaten genieten, in zo verre de *Overeenkomst*, thans het gewigtig voorwerp der Onderhandelingen, den inhoud van 't zelve niet vernietigde. — Ten ſlot betuigende, dat de Koning ſmerte gevoelde over de Buitenſpoorigheden, en Gewelddaadigheden door *Engelſche* Kaapers, of die zich *Engelſchen* noemden, tot ſchande zyner Onderdaanen, gepleegd, en dat de ganſche Natie met hem de handen in een ſloeg, om die Kooveryen te beteugelen. Men hadt daar tegen reeds ſterke maatregelen genomen. (*) — Van deezen onaanneemelyken aart waren de beraamingen, op welke de Koning van *Engeland*, in zynen Brieve aan de Gouver-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 1211. 1227.

vernante oogde. (*) Ze werden in handen gesteld waar ze behoorden, en wat des verder voorviel, behoort tot een volgend Tydsbestek. LXXXIV BOEK. 1758.

Traage toerusting ter Zee. Het Schip *Oranjewoud* zinkt.

De Toerustingen ter Zee, om eigen Handel te beveiligen, en tegen die gewelddaadigheden te dekken, gingen met een traagen tred voort, zo 'er geen agter uitgang by plaats hadt, gelyk wy de Kooplieden by de Gouvernante hoorden verklaaren (†); en kwam 's Lands zo noodig versterkte Zeemagt het ongeluk over van binnengaats, een nagelnieuw Schip, het *Oranjewoud*, op eene gansch onverwagte en vreemde wyze, te verliezen, daar het in Zee verzonk, en, behalven meest alles wat op dien bodem was, honderd drie man in de diepte mede voerde. Men twistte over de oorzaak van dit vergaan; eenigen schreven het daar aan toe, dat het met Loggaten en niet met Spygaten gemaakt was; anderen ontkenden zulks, en hielden staande, dat de Scheepstimmermansbaas het met Spygaten gebouwd hadt, en dat, schoon het met Loggaten voorzien geweest ware, zulks het zinken niet zou hebben kunnen veroorzaaken: dewyl de Schepen der *Oost-Indische* Maatschappye met dezelve altoos gerust vaaren. Onoplettenheid op het Stuurlastig gaan, het openlaaten der Onderdekspoorten, het niet bezorgen

(*) Zie hier boven bl. 414.

(†) Zie hier boven bl. 194.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ nante niet hadt opgehouden te werken
„ om aan de Kooplieden genoegen te gee-
„ ven, waar van ten blyke ſtrekte zekere
„ Brief, door den Koning van *Engeland*,
„ haaren Heer Vader, aan haar geſchree-
„ ven (*); dat zy onderrigt was, dat de
„ Collonel YORKE verzogt hadt, dien
„ zelfden morgen een Mondgeſprek met
„ hunne Hoog Mogenden te houden, om
„ in Onderhandelinge te treeden over dee-
„ ze zaak, en dat zy hoopte dat zulks van
„ eene gewenſchte uitwerking zou wee-
„ zen." — Hier mede brak zy haar Antwoord af, in het heengaan na een an-der vertrek, 'er byvoegende, „dat, de
„ Kooplieden, zulks goed vindende, ver-
„ der met den Heere de LARREY, haaren
„ Geheimen Raad, konden ſpreeken."

De ontmoeting der Kooplieden by DE LARREY.

Alles deed hun vermoeden, dat hun Vertoog, hoe gegrond, hoe nadruklyk, hoe hartroerend, in vrugt gelyk zou ſtaan met de voorgaande Aanſpraak; ja, dat zy

(*) Deeze Koninglyke Brief, van welken de Kooplieden een Afſchrift kreegen, betekende niets, meer dan 't geen reeds bekend was, en behelsde niets ſtelligs omtrent de groote zaak. „Men is," ſchreef Koning GEORGE aan zyne Dogter, „thans met
„ de daad bezig om de zaaken der *Hollanderen* te
„ behandelen, en YORKE zal eerstdaags de noodige
„ Inſtructien hebben om eene Overeenkomst te be-
„ raamen, naar genoegen van de *Republiek*. Men
„ zal verder middelen tragten vast te ſtellen om de
„ Buitenſpoorigheden der Kaaperen te beteugelen.

zy het misnoegen der Gouvernante, door eene vryere taal dan zy gewoon was te hooren, gewekt hebbende, van een nadere handeling met den Geheimraad, tot welken zy verzonden waren, even zo weinig mogten verhoopen. Zy wilden dit, nogthans, niet onbeproefd laaten, en verzogten gehoor by den Heer DE LARREY. Eenige Afgevaardigden uit dit aanzienlyk lichaam van Kooplieden, traden met hem in een omſtandig geſprek, over de ſmertlyke toeſtand van het Gemeenebest, over het groot verſchil tuſſchen de Vermeerdering der Landmagt en de Uitrusting der Oorlogſchepen, hoe voor de eerſte geene dringende redenen waren, die ze terſtond noodzaaklyk maakten; maar zeer veele, en allerdringendſte, voor de laatſte, 't welk zy met een overwigt van bewyzen aandrongen. DE LARREY gaf 'er omtrent het zelfde op te houden als de Gouvernante gedaan hadt, 't was de ſchuld van haare Koninglyke Hoogheid niet dat 'er geen Herſtelling kwam. Zy hielden nader aan; en eindelyk kwam, 't zy in eene vlaage van drift of verlegenheid, of met opzet om met ééns alles te zeggen, het hooge woord 'er uit, „dat het voor de „ Vrouwe Gouvernante een *Point d'Honneur* was geworden, om in geene *Equipagie ter Zee* te bewilligen, zonder eene „ *Vermeerdering van Troupen te Land*; en „ dat hy de Kooplieden niet durfde vleijen met de wedergave der Schepen

LXXXIV BOEK. 1758.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ en Goederen door de *Engelſchen* geno-
„ men!" —— Verbeeld u hoe den Koop-
—— lieden dit op 't hart viel; die, naa zulk
eene taal, niets van den Geheimraad te
hoopen hebbende, vertrokken.

Misnoegen der Gouvernante over die Bezending en Aanſpraak.

De Kooplieden, van de deugdlykheid hunner zaake overtuigd, en bewust van het aandeel, 't welk 't geheele Volk in dezelve zou neemen, hadden de Aanſpraak doen drukken, en werd deeze, zo ras ze gedaan was, in de Boekwinkels openlyk by duizenden verkogt. Deeze omſtandigheid vermeerderde het reeds gaande geworden en hooggereezen misnoegen der Gouvernante, die, op den elfden van Wintermaand, ter Algemeene Staatsvergadering verſchynende, in den nieuwen Voorſlag over Noodzaaklykheid der Vermeerdering van de Land en Zeemagt, te verſtaan gaf met welk een oog zy die Bezending der Kooplieden aanzag, en hoe zy over de gedaane Aanſpraak oordeelde. „ Die
„ Bezending," ſprak zy, „heeft beſtaan
„ in een aantal van Veertig Kooplieden,
„ niet minder opmerking verdienende dan
„ de Aanſpraak, welke zy my hebben
„ voorgeleezen, en waar van een ruim ge-
„ tal Afdrukken, by voorraad gedrukt,
„ onmiddelyk alom is verſpreid geworden.
„ Ik zal, voor het tegenwoordige, daar
„ op geene aanmerking maaken, dan al-
„ leen dat dezelve Aanſpraak niet ſchynt
„ ingerigt, om de aangevangene Onder-
„ handelingen met *Engeland* gemaklyker

Zy dringt op het vermeerderen der Land en Zeemagt aan.

„ te

„ te maaken, of de Natie te beweegen tot LXXXIV
„ gevoelens om een *Verdrag* de voorkeur BOEK.
„ te geeven aan eene *Vredebreuk* met die ——
„ Kroon." —— Wyders hadt zy, in dee- 1758.
zen Voorſlag, verzogt, dat hunne Hoog Mogenden, daar hunne ernſtige en herhaalde poogingen, om *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, tot de voorgeſlagene Vermeerdering van de Landmagt en van de Uitrusting ter Zee tot nog toe vrugtloos geweest waren, op middelen bedagt geliefden te weezen, om, hoe eer hoe beter, daar een einde aan te maaken; deels om te voldoen aan de ſterke en regtmaatige aanzoeken van *Gelderland*, *Utrecht*, *Overyſsel*, en *Stad en Lande*; deels om te gemoet te komen, aan het vuurig en gegrond verlangen der Handeldryvende Ingezetenen deezer Landen, die, niet tegenſtaande hunne bewustheid, van de aangevangene Onderhandelingen tusſchen *Groot-Brittanje*, en hunne Hoog Mogenden, als mede van haare byzonder aangewende poogingen, voor de vierde keer, haar eene Bezending hadden gedaan, om aan te dringen op eene aanmerkelyke vermeerdering van 's Lands Zeemagt, „'t was thans." dus beſloot zy, „meer dan tyd om een einde te maaken, „ aan de Raadpleeginge over de voorge„ ſlaagene *Augmentatie te Lande* en *Equi*„ *pagie ter Zee*, op welke beiden zy al„ toos op het kragtigst gedrongen hadt, „ en zonder welke beiden zy, in gemoede „ overreed was, dat de Staat aan alle On-

„ heil

LXXXIV BOEK. 1758.

Dat de Klagten der Kooplieden, in Zomermaand, uitgeboezemd op grond van waarheid ſteunden leedt geen twyfel, de Lysten van mishandelde en opgebragte Schepen in de dagelykſche Nieuwspapieren ſpraaken; men lochende in *Engeland* die gebeurtenisſen niet, ſchoon ze veel verzagt, geplooid, en in de gunſtigſte vouw geſlaagen wierden, om het lydig onregt, zo veel mogelyk, te vergoelyken. De Gevolmagtigden der Kooplieden van *Amſterdam*, beſlooten om de ſchade daar door aan de Beurs hunner Stad toegebragt, met de noodige bewyzen geſtaafd, hunne Hoog Mogenden, en de Gouvernante, onder 't oog te brengen, welke laatstgemelde, in haare eerſte Gehoorverleening aan de Kooplieden, het aanwenden van haaren invloed, in de Hooge Staatsvergaderingen niet alleen beloofd; maar toezegging gedaan hadt, van deswegen eene *Perſoneele Remonſtrantie* aan het Hof van *Engeland*, te zullen laaten doen, onder voorwaarde, dat men de noodige Bewyzen, op welke die Klagten ſteunden, haar bezorgde. Zy bepaalden zich tot *Hollandſche* Schepen, te *Amſterdam* t'huis hoorende, zonder van de *Dordrechtſche*, *Rotterdamſche*, of andere in dit Gewest, noch ook van de *Zeeuwſche*, *Frieſche* en *Groningers*, te ſpreeken.

De Kooplieden van *Amſterdam* keveren by den Staat en de Gouvernante Lyſten van ſchade in.

Dit

meeſterlyk wil leezen, vervoege zich tot de *Verzameling van Hiſtoriſche en Politike Tractaaten* van den Hiſtorie-Schryver JAN WAGENAAR I. D. bl. 249. *en*

Dit gedenkſtuk van de *Engelſche Zeero-very* gaf de Schepen op, als mede door welke Oorlogſchepen of Kaapers, waar, wanneer, en hoe zy genomen en mishandeld waren, met de Vonnisſen daar over geveld, en beſtondt uit drie Lyſten. — Op de eerſte waren gebragt *één en twintig* Schepen, van *Curacao* en *St. Euſtatius* komende, door de *Engelſchen* genomen en opgebragt, omtrent welke het Nadeel *drie Millioenen, vyf maal honderd zeven en vyftig duizend en vyf honderd Guldens* beliep. — De tweede Lyst behelsde *vyf en dertig* Schepen, die na de *West-Indien* gaande, of van daar gezeild, een dergelyk lot van de *Engelſchen* hadden moeten beproeven, en welker ſchade *vyf Millioenen, één honderd en vier en veertig duizend Guldens* bedroeg. — De derde bevatte den inhoud der Verklaaringen, van *Honderd* Schepen, tot eene proeve van een ongelyk grooter getal, door de *Engelſche* Kaapers beſtoolen, beroofd, geplunderd, en mishandeld; men begrootte de ſchade op *viermaal honderd negen en dertig duizend een honderd een en negentig Guldens.* (*) In Oogstmaand werden de ſcha-

LXXXIV BOEK. 1758.

(*) *Lysten van de Schepen, zo veel de Stad Amſterdam betreft, die op de reize na of van de West-Indien door de Engelſchen genomen zyn.* Te Amſt. 1758. *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 924. wegens *Rotterdam* werd eene dergelyke Lyst opgemaakt, en de ſchade der *Rotterdamſche* Schepen bedroeg. *f* 1827711.

LXXXIV BOEK. 1758.

de Republiek en *Groot-Brittanje*, en hoopte dezelfde geneigdheid te zullen ontmoeten. — Hooger dan eene voorbereidende trap tot nadere Opening kon dit niet worden aangezien.

Eischen des Konings van *Engeland*.

Dan het liep aan tot den twee en twintigsten van Wintermaand eer YORKE, om eene nadere Onderhandeling aanzoek deedt; deeze hem vergund zynde, leverde hy een omslagtig Vertoog over, vervattende de Eischen zyner *Groot-Brittannische* Majesteit, ten aanziene van den Koophandel, en verdere Schikkingen, welke kortlyk hier op nederkwamen. Dat de Koning van *Groot-Brittanje* den Handel der Ingezetenen van deezen Staat op de *Fransche* Volkplantingen in *America*, nog met het zelfde oog als voorheen (*), voor ongeoorlofd, bleef aanzien. De bloei en aanwasch des Koophandels zyner Naburen beschouwde hy met genoegen, voor zo verre de Wet van 't Heil zyns Volks met dien voorspoed niet lynregt streedt; doch nooit zou hy kunnen dulden, dat zyne oude Bondgenooten, om de voorbygaande winsten, die eenige byzondere Perfoonen slegts voor een tyd genooten, de eersten zouden weezen, die begeerden, dat *Engeland* in een zo gewigtig stuk beledigd wierd. Hy verlangde te verstaan, dat hunne Hoog Mogenden, ter goeder trouwe, voor kunne Onderdaanen van deezen Handel afzagen, en dien

(*) Zie hier boven bl. 389.

dien ſteen des aanſtoots wegnamen; en teſ- LXXXIV
fens beletten, de *Verwiſſeling*, doorgaans BOEK.
Overſcheepen genaamd, welke uit een ——
Fransch in een *Hollandsch* Schip geſchied- 1758.
de, wanneer het eerstgenoemde zyne Reis niet durfde vervolgen, en zich onder eene Onzydige Vlagge poogde te verbergen, om in Zee de ontmoeting van 's Konings Schepen te vermyden. —— Van het begin deezes Oorlogs, hadt zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit niet zonder ſmerte gezien, dat een groot getal *Hollandſche* Schepen, met Scheepsbouwſtoffen, tot vermeerdering en herſtel der vyandlyke Vlooten voorby de Havens zyns Ryks voeren. Hier om begeerde hy dat zekere Artykelen van Scheepsbehoeften onder de Contrabande Waaren zouden begreepen worden. —— Scheepsbehoeften waren zo ſchadelyk als Kogels en Buskruid: mangelde het *Frankryk* aan Schepen, zyne Krygstoerustingen zouden *Engeland* niet vertzaagen. — Wat de opgebragte en aangehoudene Schepen betrof, van den Koning kon geene buiten Regterlyke oefening van Magt gevergd worden; zyne handen waren ten aanziene zyner Onderdaanen door de Wetten, en ten opzigte der Buitenlanderen door de Tractaaten gebonden. Waren 'er Vonniſſen buiten den regel geveld, hadden 'er Uitſtellen plaats gehad, waar over men meende zich te kunnen beklaagen, de weg, om zich op het Oppergeregtshof, te beroepen, bleef open. — Dan, om de Onderdaanen van hun Hoog Mogenden, zo veel mogelyk

LXXXIV BOEK. 1758.

lyk te helpen, en te gemoet te komen; en de *Onſchuldigen* met de *Schuldigen* niet gelyk te ſtellen, hadt zyne Majeſteit gelast hem van alle *Hollandſche* Schepen, in de Havens zyner Rykeu opgehouden, eene nauwkeurige lyst over te leveren, ten einde het Scheepsvolk, dat dezelve onder beuzelagtige voorwendzelen, hadt opgeligt, na rede te doen luiſteren, het te noopen die Schepen vry te laaten en de Uitſpraak der Vonniſſen in het algemeen te verhaaſten. —— Het voorneemen zyner Majeſteit was den Ingezetenen der *Vereenigde Gewesten*, de Voorregten en Vryheden, uit het Tractaat des Jaars MDCLXXIV ſpruitende, ten vollen te laaten genieten, in zo verre de *Overeenkomst*, thans het gewigtig voorwerp der Onderhandelingen, den inhoud van 't zelve niet vernietigde. — Ten ſlot betuigende, dat de Koning ſmerte gevoelde over de Buitenſpoorigheden, en Gewelddaadigheden door *Engelſche* Kaapers, of die zich *Engelſchen* noemden, tot ſchande zyner Onderdaanen, gepleegd, en dat de ganſche Natie met hem de handen in een ſloeg, om die Kooveryen te beteugelen. Men hadt daar tegen reeds ſterke maatregelen genomen. (*) — Van deezen onaanneemelyken aart waren de beraamingen, op welke de Koning van *Engeland*, in zynen Brieve aan de Gouver-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 1211. 1227.

vernante oogde. (*) Ze werden in handen gesteld waar ze behoorden, en wat des verder voorviel, behoort tot een volgend Tydsbestek. LXXXIV BOEK. 1758.

De Toerustingen ter Zee, om eigen Handel te beveiligen, en tegen die geweldaadigheden te dekken, gingen met een traagen tred voort, zo 'er geen agter uitgang by plaats hadt, gelyk wy de Koopvieden by de Gouvernante hoorden verklaaren (†); en kwam 's Lands zo noodig versterkte Zeemagt het ongeluk over van binnengaats, een nagelnieuw Schip, het *Oranjewoud*, op eene gansch onverwagte en vreemde wyze, te verliezen, daar het in Zee verzonk, en, behalven meest alles wat op dien bodem was, honderd drie man in de diepte mede voerde. Men twistte over de oorzaak van dit vergaan; eenigen schreven het daar aan toe, dat het met Loggaten en niet met Spygaten gemaakt was; anderen ontkenden zulks, en hielden staande, dat de Scheepstimmermansbaas het met Spygaten gebouwd hadt, en dat, schoon het met Loggaten voorzien geweest ware, zulks het zinken niet zou hebben kunnen veroorzaaken: dewyl de Schepen der *Oost-Indische* Maatschappye met dezelve altoos gerust vaaren. Onoplettenheid op het Stuurlastig gaan, het openlaaten der Onderdekspoorten, het niet bezorgen

Traage toerusting ter Zee. Het Schip *Oranjewoud* zinkt.

(*) Zie hier boven bl. 414.
(†) Zie hier boven bl. 194.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ nante niet hadt opgehouden te werken
„ om aan de Kooplieden genoegen te gee-
„ ven, waar van ten blyke ſtrekte zekere
„ Brief, door den Koning van *Engeland*,
„ haaren Heer Vader, aan haar geſchree-
„ ven (*); dat zy onderrigt was, dat de
„ Collonel YORKE verzogt hadt, dien
„ zelfden morgen een Mondgeſprek met
„ hunne Hoog Mogenden te houden, om
„ in Onderhandelinge te treeden over dee-
„ ze zaak, en dat zy hoopte dat zulks van
„ eene gewenſchte uitwerking zou wee-
„ zen." — Hier mede brak zy haar Antwoord af, in het heengaan na een an-der vertrek, 'er byvoegende, „dat, de „ Kooplieden, zulks goed vindende, ver-„ der met den Heere de LARREY, haaren „ Geheimen Raad, konden ſpreeken."

De ontmoeting der Kooplieden by de LARREY.

Alles deed hun vermoeden, dat hun Vertoog, hoe gegrond, hoe nadruklyk, hoe hartroerend, in vrugt gelyk zou ſtaan met de voorgaande Aanſpraak; ja, dat zy

(*) Deeze Koninglyke Brief, van welken de Kooplieden een Affchrift kreegen, betekende niets, meer dan 't geen reeds bekend was, en behelsde niets ſtelligs omtrent de groote zaak. „Men is," ſchreef Koning GEORGE aan zyne Dogter, „thans met „ de daad bezig om de zaaken der *Hollanderen* te „ behandelen, en YORKE zal eerſtdaags de noodige „ Inſtructien hebben om eene Overeenkomst te be-„ raamen, naar genoegen van de *Republiek*. Men „ zal verder middelen tragten vast te ſtellen om de „ Buitenſpoorigheden der Kaaperen te beteugelen.

zy het misnoegen der Gouvernante, door eene vryere taal dan zy gewoon was te hooren, gewekt hebbende, van een nadere handeling met den Geheimraad, tot welken zy verzonden waren, even zo weinig mogten verhoopen. Zy wilden dit, nogthans, niet onbeproefd laaten, en verzogten gehoor by den Heer DE LARREY. Eenige Afgevaardigden uit dit aanzienlyk lichaam van Kooplieden, traden met hem in een omſtandig geſprek, over de ſmertlyke toeſtand van het Gemeenebest, over het groot verſchil tuſſchen de Vermeerdering der Landmagt en de Uitrusting der Oorlogſchepen, hoe voor de eerſte geene dringende redenen waren, die ze terſtond noodzaaklyk maakten; maar zeer veele, en allerdringendſte, voor de laatſte, 't welk zy met een overwigt van bewyzen aandrongen. DE LARREY gaf 'er omtrent het zelfde op te houden als de Gouvernante gedaan hadt, 't was de ſchuld van haare Koninglyke Hoogheid niet dat 'er geen Herſtelling kwam. Zy hielden nader aan; en eindelyk kwam, 't zy in eene vlaage van drift of verlegenheid, of met opzet om met ééns alles te zeggen, het hooge woord 'er uit, „dat het voor de „ Vrouwe Gouvernante een *Point d'Honneur* was geworden, om in geene *Equipagie ter Zee* te bewilligen, zonder eene „ *Vermeerdering van Troupen te Land*; en „ dat hy de Kooplieden niet durfde vleijen met de wedergave der Schepen „ en

LXXXIV BOEK. 1758.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ en Goederen door de *Engelſchen* geno-
„ men!" —— Verbeeld u hoe den Koop-
—— lieden dit op 't hart viel; die, naa zulk
eene taal, niets van den Geheimraad te
hoopen hebbende, vertrokken.

Misnoegen der Gouvernante over die Bezending en Aanſpraak.

De Kooplieden, van de deugdlykheid hunner zaake overtuigd, en bewust van het aandeel, 't welk 't geheele Volk in dezelve zou neemen, hadden de Aanſpraak doen drukken, en werd deeze, zo ras ze gedaan was, in de Boekwinkels openlyk by duizenden verkogt. Deeze omſtandigheid vermeerderde het reeds gaande geworden en hooggereezen misnoegen der Gouvernante, die, op den elfden van Wintermaand, ter Algemeene Staatsvergadering verſchynende, in den nieuwen Voorſlag over Noodzaaklykheid der Vermeerdering van de Land en Zeemagt, te verſtaan gaf met welk een oog zy die Bezending der Kooplieden aanzag, en hoe zy over de gedaane Aanſpraak oordeelde. „ Die
„ Bezending," ſprak zy, „heeft beſtaan
„ in een aantal van Veertig Kooplieden,
„ niet minder opmerking verdienende dan
„ de Aanſpraak, welke zy my hebben
„ voorgeleezen, en waar van een ruim ge-
„ tal Afdrukken, by voorraad gedrukt,
„ onmiddelyk alom is verſpreid geworden.
„ Ik zal, voor het tegenwoordige, daar
„ op geene aanmerking maaken, dan al-
„ leen dat dezelve Aanſpraak niet ſchynt
„ ingerigt, om de aangevangene Onder-
„ handelingen met *Engeland* gemaklyker

Zy dringt op het vermeerderen der Land en Zeemagt aan.

„ te

te ſtellen, wat zy dienſtigst oordeelden tot bevordering van 't belang des Handels. In de eerstgemelde Stad vergaderden zy dagelyks, en beraadſlaagden om hunne vernieuwde Klagten, gepaard met den Voordragt van de welgegronde Vreeze, voor een geheel verval des waggelenden Handels, by Burgemeeſteren in te dienen, en derzelver medewerking tot herſtel te verzoeken. De uit hun midden Afgevaardigden kreegen een gunſtig gehoor. Welhaast beſlooten zy, naa onderling overleg met de Kooplieden van *Dordrecht* en *Rotterdam*, voor de derde keer, een plegtig Gezantſchap naar den *Haage* te zenden. 't Zelve, beſtaande uit de aanzienlykſte Kooplieden der drie gemelde Steden, (*) droeg mondeling de vernieuwde klagten van den gedrukten Koophandel en Zeevaard, aan de eerſte Staatsdienaaren voor, en leverden, op den negenden van Slachtmaand, een Vertoog over aan de Gouvernante, hoofdzaaklyk hier op neder komende. LXXXIV BOEK. 1758.

„ Haare Koninglyke Hoogheid hadt, Inhoud van hun Vertoog.
„ op

(*) Uit *Dordrecht* verſtheenen de Kooplieden, BRUIN en KRENA; uit *Amſterdam* TER BORCH, VAN HOBOOKE, VAN ERGHEM, DE HARDE, CORDES, RAEP, WYNKOOP, NAGEL, BRUIN, DEDEL, WEILAND, TER BROEKKE, FRAISINET, TEXIER, ANGELY, VAN KERCHEM, DE VRY, NEEL, AMYOT en TAVARES; uit *Rotterdam* VAN DE WALLE, MEINDERS, HOPE, OZY, BAELDE, DECALTZ, ROCHUSSEN, YZENDOORN en ZWYNDRECHT.

LXXXIV BOEK. „ heil en Gevaar, zo voor het tegenwoor-
„ dige, als het toekomende, blootgeſteld
„ was, en blyven zou!"

1758. Een Afſchrift van dit Voorſtel, voor 't welk de Gouvernante dank van de Meerderheid ontving, begeleid van een Brieve der Algemeene Staaten, of liever van Vier Gewesten, werd nog dien eigen dag aan Staaten van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gezonden; deeze Brief was geheel ingerigt tot onderſteuning en aandrang des Voorſtels, 't geen genoegzaam zeker door deeze Drie Gewesten niet zou aangenomen, en dus het Handelbelang daaraan opgeofferd worden.

Een Afſchrift diens Voorſtels aan drie gewesten gezonden.

De Koop. lieden van *Amſterdam* en *Rotterdam* vervoegen zich by Staaten van *Holland*.

Groot, onbeſchryflyk groot, was in deeze Gewesten, de verſlaagenheid der Inwoonderen van de Koopſteden, als zy vernamen welk een troostloos Antwoord, de Kooplieden uit den mond der Gouvernante gehoord, en welk een beſcheid, zy van den Geheimraad bekomen hadden. Men wist nauwlyks op welk een boeg het te wenden in het barnen van deeze Zee. Doch, wie ook het als hooploos mogten opgeeven de Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam*, beſlooten met Verzoekſchriften zich weder te wenden tot de Souverainen van dit Gewest, de onderſteuning van de Regeeringen hunner Steden voor af ingeroepen hebbende: zy gaven in die Verzoekſchriften verſlag van 't gebeurde by haare Koninglyke Hoogheid en hoe zy, zonder het in-

ſlaan

„ deren, dagelyks verminderde; aangezien verſcheide Oorlogſchepen, van derzelver Reizen in de Havens deezer Landen te rug komende, onttaakeld, afgedankt, en genoegzaam geene andere in derzelver plaatze uitgerust wierden; dit bragt het water dagelyks langs hoe nader aan de lippen. LXXXIV BOEK. 1758.

„ Zulke verregaande Onderneemingen, konden niet nalaaten, een doodlyken krak aan den Koophandel in 't byzonder, en aan het Vaderland in 't algemeen, toe te brengen. Het verloop was in alles zigtbaar; en de naderende werklooze Winter ſpelde een ondraaglyken last voor Diakonien en Armenhuizen.

„ Dit alles bewoog hun tot het herhaalen, en nader aandringen, der voorgaande Verzoeken, om de medewerking van haare Koninglyke Hoogheid tot ſpoedig Herſtel der geledene Schaden, tot voorkoming van verdere, den Handel geheel verdervende, Nadeelen."

Het Antwoord hier op bekomen, ſchoon, in den aanvange, niet vry van verwyt, behelsde, egter, eenige moedgeeving, en liep op deezen zin „dat zy zeer wel wist „ haar woord gegeeven te hebben, tot bevordering van de Belangen der Koop„ lieden; maar 't was aan Haar niet te wyten, dat de zaaken tot nog niet van gedaante veranderd waren; dat zy zeer „ aangedaan was, over de ſchade, die de „ Koophandel leedt, en de nadeelen daar „ door het Vaderland overkomende; dat „ zy

Antwoord der Gouvernante.

LXXXIV BOEK. 1758.

de Republiek en *Groot-Brittanje*, en hoopte dezelfde geneigdheid te zullen ontmoeten. — Hooger dan eene voorbereidende trap tot nadere Opening kon dit niet worden aangezien.

Eischen des Konings van *Engeland*.

Dan het liep aan tot den twee en twintigsten van Wintermaand eer YORKE, om eene nadere Onderhandeling aanzoek deedt; deeze hem vergund zynde, leverde hy een omslagtig Vertoog over, vervattende de Eischen zyner *Groot-Brittannische* Majesteit, ten aanziene van den Koophandel, en verdere Schikkingen, welke kortlyk hier op nederkwamen. Dat de Koning van *Groot-Brittanje* den Handel der Ingezetenen van deezen Staat op de *Fransche* Volkplantingen in *America*, nog met het zelfde oog als voorheen (*), voor ongeoorlofd, bleef aanzien. De bloei en aanwasch des Koophandels zyner Naburen beschouwde hy met genoegen, voor zo verre de Wet van 't Heil zyns Volks met dien voorspoed niet lynregt streedt; doch nooit zou hy kunnen dulden, dat zyne oude Bondgenooten, om de voorbygaande winsten, die eenige byzondere Personen slegts voor een tyd genooten, de eersten zouden weezen, die begeerden, dat *Engeland* in een zo gewigtig stuk beledigd wierd. Hy verlangde te verstaan, dat hunne Hoog Mogenden, ter goeder trouwe, voor hunne Onderdaanen van deezen Handel afzagen, en dien

(*) Zie hier boven bl. 389.

dien ſteen des aanſtoots wegnamen; en teſ- LXXXIV
fens beletten, de *Verwiſſeling*, doorgaans BOEK.
Overſcheepen genaamd, welke uit een ——
Fransch in een *Hollandsch* Schip geſchied- 1758.
de, wanneer het eerstgenoemde zyne Reis niet durfde vervolgen, en zich onder eene Onzydige Vlagge poogde te verbergen, om in Zee de ontmoeting van 's Konings Schepen te vermyden. —— Van het begin deezes Oorlogs, hadt zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit niet zonder ſmerte gezien, dat een groot getal *Hollandſche* Schepen, met Scheepsbouwſtoffen, tot vermeerdering en herſtel der vyandlyke Vlooten voorby de Havens zyns Ryks voeren. Hier om begeerde hy dat zekere Artykelen van Scheepsbehoeften onder de Contrabande Waaren zouden begreepen worden. —— Scheepsbehoeften waren zo ſchadelyk als Kogels en Buskruid: mangelde het *Frankryk* aan Schepen, zyne Krygstoerustingen zouden *Engeland* niet vertzaagen. — Wat de opgebragte en aangehoudene Schepen betrof, van den Koning kon geene buiten Regterlyke oefening van Magt gevergd worden; zyne handen waren ten aanziene zyner Onderdaanen door de Wetten, en ten opzigte der Buitenlanderen door de Tractaaten gebonden. Waren 'er Vonniſſen buiten den regel geveld, hadden 'er Uitſtellen plaats gehad, waar over men meende zich te kunnen beklaagen, de weg, om zich op het Oppergeregtshof, te beroepen, bleef open. — Dan, om de Onderdaanen van hun Hoog Mogenden, zo veel mogelyk

LXXXIV BOEK. 1758.

„ dat 'er geen opkomen meer gehoopt
„ kan worden.

„ En, om te toonen, Doorlugtige Vorſtin! hoe verre de Kooplieden, aan den
„ eenen kant, afzyn van Oorlog tegen hunne Onderdrukkers te willen; maar, aan
„ den anderen kant, wenschten dat de Republiek, door haare eigene Magt, en
„ nieuwe Verbintenisſen, zich in poſtuur
„ ſtelde, om haaren verderen ondergang
„ te voorkomen, zo neemen zy de vryheid nogmaals te herhaalen, 't geen zy
„ zo menigmaal voorgedraagen hebben,
„ dat naamlyk, eene aanzienlyke Bezending, uit het midden der Vergaderinge
„ van Hunne Hoog Mogenden, naar *Engeland* gedaan worde, om by den Koning
„ van *Groot-Brittanje* een ſpoedig en
„ voldoenend Herſtel te bewerken, en
„ daar op ten ſterkſten aan te dringen,
„ om eindelyk eene volkomen Genoegdoening van de geledene ſchade te erlangen.

„ En, zo zy niet dagten, dat het zou
„ gelyken, als of zy de Raadpleegingen
„ van hunne wettige Regeeringe wilden
„ vooruitloopen, zouden zy tevens voorſtellen, dat 'er gelyklyk met de Bezending na *Engeland*, verſcheide Commisſien na *Rusland*, *Spanje*, *Zweeden* en
„ *Deenemarken* beſteld wierden, om, by
„ een weigerend Antwoord van het *Engelſche* Hof, zich te kunnen verzekeren van de Verbintenisſen, hulp en by-

„ ſtand

„ ſtand der gemelde Hoven, om de Alleen- LXXXIV
„ heerſching der *Engelſchen* ter Zee met BOEK.
„ ons te helpen tegengaan."

Deeze Aanſpraak, van eenen zo veel 1758.
betekenenden en dringenden Inhoud, werd Ant-
niet voorgedraagen met de koele onver- woord
ſchilligheid eens Redenaars, die zich het der Gou-
behandelde onderwerp luttel aantrekt, de vernante.
Heer VAN DE POLL, het woord voerende, gaf, de taal van 't hart ſpreekende, allen klem aan de woorden, en zette een byzonderen nadruk op zommige uitdrukkingen, welke de Byſtanders beſpeurden, dat de Gouvernante trof. —— Haar Antwoord was, in den aanvange eenigzins op den ouden toon geſtemd; doch klonk vervolgens ſterker, en gaf te kennen waar aan eigenlyk de zaak hing, de Steden van *Holland*, die tegen de Vermeerdering der Landmagt, op 't voetſpoor van *Amſterdam*, zich verklaard hadden, moeſten met Naamen de ſchuld van alles draagen. Het antwoord van Haare Hoogheid luidde. „ Dat zy met leedweezen, den
„ tegenwoordigen ſtaat van den Koophan-
„ del aanzag, en over denzelven niet min-
„ der aangedaan was dan iemand der Koop-
„ lieden; doch het was haar ſchuld niet,
„ dat dezelve niet meer beſchermd wierd,
„ dat aan de Magiſtraaten der Steden
„ *Dordrecht*, *Haarlem*, *Amſterdam*, *Gou-*
„ *da*, *Rotterdam* en *Brielle*, de reden
„ moest toegeſchreeven worden, waarom
„ de *Land* en *Zeemagt*, zich in geen be-
„ teren ſtaat bevonden; dat zy Gouver-

LXXXIV BOEK. 1758.

„ nante niet hadt opgehouden te werken
„ om aan de Kooplieden genoegen te gee-
„ ven, waar van ten blyke ſtrekte zekere
„ Brief, door den Koning van *Engeland*,
„ haaren Heer Vader, aan haar geſchree-
„ ven (*); dat zy onderrigt was, dat de
„ Collonel YORKE verzogt hadt, dien
„ zelfden morgen een Mondgeſprek met
„ hunne Hoog Mogenden te houden, om
„ in Onderhandelinge te treeden over dee-
„ ze zaak, en dat zy hoopte dat zulks van
„ eene gewenſchte uitwerking zou wee-
„ zen." — Hier mede brak zy haar Antwoord af, in het heengaan na een ander vertrek, 'er byvoegende, „dat, de „ Kooplieden, zulks goed vindende, ver- „ der met den Heere de LARREY, haaren „ Geheimen Raad, konden ſpreeken."

De ontmoeting der Kooplieden by DE LARREY.

Alles deed hun vermoeden, dat hun Vertoog, hoe gegrond, hoe nadruklyk, hoe hartroerend, in vrugt gelyk zou ſtaan met de voorgaande Aanſpraak; ja, dat zy

(*) Deeze Koninglyke Brief, van welken de Kooplieden een Afſchrift kreegen, betekende niets, meer dan 't geen reeds bekend was, en behelsde niets ſtelligs omtrent de groote zaak. „ Men is," ſchreef Koning GEORGE aan zyne Dogter, „ thans met „ de daad bezig om de zaaken der *Hollanderen* te „ behandelen, en YORKE zal eerstdaags de noodige „ Inſtructien hebben om eene Overeenkomst te be- „ raamen, naar genoegen van de *Republiek*. Men „ zal verder middelen tragten vast te ſtellen om de „ Buitenſpoorigheden der Kaaperen te beteugelen.

zy het misnoegen der Gouvernante, door eene vryere taal dan zy gewoon was te hooren, gewekt hebbende, van een nadere handeling met den Geheimraad, tot welken zy verzonden waren, even zo weinig mogten verhoopen. Zy wilden dit, nogthans, niet onbeproefd laaten, en verzogten gehoor by den Heer DE LARREY. Eenige Afgevaardigden uit dit aanzienlyk lichaam van Kooplieden, traden met hem in een omſtandig geſprek, over de ſmertlyke toeſtand van het Gemeenebest, over het groot verſchil tuſſchen de Vermeerdering der Landmagt en de Uitrusting der Oorlogſchepen, hoe voor de eerſte geene dringende redenen waren, die ze terſtond noodzaaklyk maakten; maar zeer veele, en allerdringendſte, voor de laatſte, 't welk zy met een overwigt van bewyzen aandrongen. DE LARREY gaf 'er omtrent het zelfde op te houden als de Gouvernante gedaan hadt, 't was de ſchuld van haare Koninglyke Hoogheid niet dat 'er geen Herſtelling kwam. Zy hielden nader aan; en eindelyk kwam, 't zy in eene vlaage van drift of verlegenheid, of met opzet om met ééns alles te zeggen, het hooge woord 'er uit, „dat het voor de „ Vrouwe Gouvernante een *Point d'Honneur* was geworden, om in geene *Equipagie ter Zee* te bewilligen, zonder eene „ *Vermeerdering van Troupen te Land*; en „ dat hy de Kooplieden niet durfde vleijen met de wedergave der Schepen

LXXXIV BOEK. 1758.

„ en Goederen door de *Engelſchen* geno-
„ men!" —— Verbeeld u hoe den Koop-
—— lieden dit op 't hart viel; die, naa zulk
eene taal, niets van den Geheimraad te
hoopen hebbende, vertrokken.

Misnoegen der Gouvernante over die Bezending en Aanſpraak.

De Kooplieden, van de deugdlykheid hunner zaake overtuigd, en bewust van het aandeel, 't welk 't geheele Volk in dezelve zou neemen, hadden de Aanſpraak doen drukken, en werd deeze, zo ras ze gedaan was, in de Boekwinkels openlyk by duizenden verkogt. Deeze omſtandigheid vermeerderde het reeds gaande geworden en hooggereezen misnoegen der Gouvernante, die, op den elfden van Wintermaand, ter Algemeene Staatsvergadering verſchynende, in den nieuwen Voorſlag over Noodzaaklykheid der Vermeerdering van de Land en Zeemagt, te verſtaan gaf met welk een oog zy die Bezending der Kooplieden aanzag, en hoe zy over de gedaane Aanſpraak oordeelde. „ Die
„ Bezending," ſprak zy, „heeft beſtaan
„ in een aantal van Veertig Kooplieden,
„ niet minder opmerking verdienende dan
„ de Aanſpraak, welke zy my hebben
„ voorgeleezen, en waar van een ruim ge-
„ tal Afdrukken, by voorraad gedrukt,
„ onmiddelyk alom is verſpreid geworden.
„ Ik zal, voor het tegenwoordige, daar
„ op geene aanmerking maaken, dan al-
„ leen dat dezelve Aanſpraak niet ſchynt
„ ingerigt, om de aangevangene Onder-
„ handelingen met *Engeland* gemaklyker

Zy dringt op het vermeerderen der Land en Zeemagt aan.

„ te

„ te maaken, of de Natie te beweegen tot LXXXIV
„ gevoelens om een *Verdrag* de voorkeur BOEK.
„ te geeven aan eene *Vredebreuk* met die ——
„ Kroon." —— Wyders hadt zy, in dee- 1758.
zen Voorſlag, verzogt, dat hunne Hoog Mogenden, daar hunne ernſtige en herhaalde poogingen, om *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, tot de voorgeſlagene Vermeerdering van de Landmagt en van de Uitrusting ter Zee tot nog toe vrugtloos geweest waren, op middelen bedagt geliefden te weezen, om, hoe eer hoe beter, daar een einde aan te maaken; deels om te voldoen aan de ſterke en regtmaatige aanzoeken van *Gelderland*, *Utrecht*, *Overyſſel*, en *Stad en Lande*; deels om te gemoet te komen, aan het vuurig en gegrond verlangen der Handeldryvende Ingezetenen deezer Landen, die, niet tegenſtaande hunne bewustheid, van de aangevangene Onderhandelingen tusſchen *Groot-Brittanje*, en hunne Hoog Mogenden, als mede van haare byzonder aangewende poogingen, voor de vierde keer, haar eene Bezending hadden gedaan, om aan te dringen op eene aanmerkelyke vermeerdering van 'sLands Zeemagt, „'t was thans." dus beſloot zy, „meer dan tyd om een einde te maaken, „ aan de Raadpleeginge over de voorge„ ſlaagene *Augmentatie te Lande* en *Equi*„ *pagie ter Zee*, op welke beiden zy al„ toos op het kragtigst gedrongen hadt, „ en zonder welke beiden zy, in gemoede „ overreed was, dat de Staat aan alle On-

„ heil

LXXXIV BOEK. 1758.

„ heil en Gevaar, zo voor het tegenwoordige, als het toekomende, blootgeſteld „ was, en blyven zou!"

Een Afſchrift dienſ Voorſtels aan drie gewesten gezonden.

Een Afſchrift van dit Voorſtel, voor 't welk de Gouvernante dank van de Meerderheid ontving, begeleid van een Brieve der Algemeene Staaten, of liever van Vier Gewesten, werd nog dien eigen dag aan Staaten van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gezonden; deeze Brief was geheel ingerigt tot onderſteuning en aandrang des Voorſtels, 't geen genoegzaam zeker door deeze Drie Gewesten niet zou aangenomen, en dus het Handelbelang daaraan opgeofferd worden.

De Koopvan *Amſterdam* en *Rotterdam* vervoegen zich by Staaten van *Holland*.

Groot, onbeſchryflyk groot, was in deeze Gewesten, de verſlaagenheid der Inwoonderen van de Koopſteden, als zy vernamen welk een troostloos Antwoord, de Koopvan *Amſterdam* en *Rotterdam* vervoegen zich by Staaten van *Holland*. lieden uit den mond der Gouvernante gehoord, en welk een beſcheid, zy van den Geheimraad bekomen hadden. Men wist nauwlyks op welk een boeg het te wenden in het barnen van deeze Zee. Doch, wie ook het als hooploos mogten opgeeven de Koopvan *Amſterdam* en *Rotterdam* lieden van *Amſterdam* en *Rotterdam*, beſlooten met Verzoekſchriften zich weder te wenden tot de Souverainen van dit Gewest, de onderſteuning van de Regeeringen hunner Steden voor af ingeroepen hebbende: zy gaven in die Verzoekſchriften verſlag van 't gebeurde by haare Koninglyke Hoogheid en hoe zy, zonder het in-

ſlaan

ſlaan van andere wegen, geen uitkomst zagen in hunne verlegenheid. (*)

LXXXIV BOEK. 1758.

Middelerwyl hadt de Afgezant YORKE, overeenkomſtig met het zeggen der Gouvernante, ten eigenſten dage dat de laatſte Bezending der Kooplieden by Haare Hoogheid geweest was, verzogt in Onderhandeling te treeden tot wegruiming der Verſchillen. Eenige Leden uit de Vergadering hunner Hoog Mogenden, daar toe gelast, hoorden hem de gewoone Verklaaringen doen, zo wegens de genegenheid van den Koning zynen Meeſter voor de Republiek, als wegens diens ernſtig ter harte neemen van de Beſlegting der zaaken; de uitgebreidheid van het Onderzoek veroorzaakte, dat men 't zelve, op de gewoone wyze, niet kon behandelen, vóór dat het tot zekeren trap van rypheid zou gebragt zyn; dat zyne Majeſteit op de Vertoogen nog niet formeel geantwoord hebbende, zulks geenzins daar aan moest worden toegeſchreeven, dat hy zich daar aan meende te ontrekken; maar om dat de wederleggingen het verſchil te verre zouden hebben uitgebreid. Thans was 's Konings Verzoek, dat 'er Perſoonen mogten Gemagtigd worden, om met hem te handelen, dat hy allen mogelyken yver en gemaatigdheid zou toebrengen, tot het herſtel der Eendragt tuſſchen de

YORKE vangt eene Onderhandeling aan.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1780. bl. 1101. 1186. 1204. 1209.

LXXXIV BOEK. 1758.

de Republiek en *Groot-Brittanje*, en hoopte dezelfde geneigdheid te zullen ontmoeten. — Hooger dan eene voorbereidende trap tot nadere Opening kon dit niet worden aangezien.

Eischen des Konings van *Engeland*.

Dan het liep aan tot den twee en twintigsten van Wintermaand eer YORKE, om eene nadere Onderhandeling aanzoek deedt; deeze hem vergund zynde, leverde hy een omslagtig Vertoog over, vervattende de Eischen zyner *Groot-Brittannische* Majesteit, ten aanziene van den Koophandel, en verdere Schikkingen, welke kortlyk hier op nederkwamen. Dat de Koning van *Groot-Brittanje* den Handel der Ingezetenen van deezen Staat op de *Fransche* Volkplantingen in *America*, nog met het zelfde oog als voorheen (*), voor ongeoorlofd, bleef aanzien. De bloei en aanwasch des Koophandels zyner Naburen beschouwde hy met genoegen, voor zo verre de Wet van 't Heil zyns Volks met dien voorspoed niet lynregt streedt; doch nooit zou hy kunnen dulden, dat zyne oude Bondgenooten, om de voorbygaande winsten, die eenige byzondere Persoonen slegts voor een tyd genooten, de eersten zouden weezen, die begeerden, dat *Engeland* in een zo gewigtig stuk beledigd wierd. Hy verlangde te verstaan, dat hunne Hoog Mogenden, ter goeder trouwe, voor hunne Onderdaanen van deezen Handel afzagen, en dien

(*) Zie hier boven bl. 389.

dien ſteen des aanſtoots wegnamen; en teſ- LXXXIV
fens beletten, de *Verwiſſeling*, doorgaans BOEK.
Overſcheepen genaamd, welke uit een ——
Fransch in een *Hollandsch* Schip geſchied- 1758.
de, wanneer het eerſtgenoemde zyne Reis niet durfde vervolgen, en zich onder eene Onzydige Vlagge poogde te verbergen, om in Zee de ontmoeting van 's Konings Schepen te vermyden. —— Van het begin deezes Oorlogs, hadt zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit niet zonder ſmerte gezien, dat een groot getal *Hollandſche* Schepen, met Scheepsbouwſtoffen, tot vermeerdering en herſtel der vyandlyke Vlooten voorby de Havens zyns Ryks voeren. Hier om begeerde hy dat zekere Artykelen van Scheepsbehoeften onder de Contrabande Waaren zouden begreepen worden. —— Scheepsbehoeften waren zo ſchadelyk als Kogels en Buskruid: mangelde het *Frankryk* aan Schepen, zyne Krygstoerustingen zouden *Engeland* niet vertzaagen. — Wat de opgebragte en aangehoudene Schepen betrof, van den Koning kon geene buiten Regterlyke oefening van Magt gevergd worden; zyne handen waren ten aanziene zyner Onderdaanen door de Wetten, en ten opzigte der Buitenlanderen door de Tractaaten gebonden. Waren 'er Vonniſſen buiten den regel geveld, hadden 'er Uitſtellen plaats gehad, waar over men meende zich te kunnen beklaagen, de weg, om zich op het Oppergeregtshof, te beroepen, bleef open. — Dan, om de Onderdaanen van hun Hoog Mogenden, zo veel mogelyk

LXXXIV BOEK. 1758.

lyk te helpen, en te gemoet te komen; en de *Onſchuldigen* met de *Schuldigen* niet gelyk te ſtellen, hadt zyne Majeſteit gelast hem van alle *Hollandſche* Schepen, in de Havens zyner Rykeu opgehouden, eene nauwkeurige lyst over te leveren, ten einde het Scheepsvolk, dat dezelve onder beuzelagtige voorwendzelen, hadt opgeligt, na rede te doen luiſteren, het te hoopen die Schepen vry te laaten en de Uitſpraak der Vonniſen in het algemeen te verhaaſten. —— Het voorneemen zyner Majeſteit was den Ingezetenen der *Vereenigde Gewesten*, de Voorregten en Vryheden, uit het Tractaat des Jaars MDCLXXIV ſpruitende, ten vollen te laaten genieten, in zo verre de *Overeenkomst*, thans het gewigtig voorwerp der Onderhandelingen, den inhoud van 't zelve niet vernietigde. — Ten ſlot betuigende, dat de Koning ſmerte gevoelde over de Buitenſpoorigheden, en Gewelddaadigheden door *Engelſche* Kaapers, of die zich *Engelſchen* noemden, tot ſchande zyner Onderdaanen, gepleegd, en dat de ganſche Natie met hem de handen in een ſloeg, om die Kooveryen te beteugelen. Men hadt daar tegen reeds ſterke maatregelen genomen. (*) — Van deezen onaanneemelyken aart waren de beraamingen, op welke de Koning van *Engeland*, in zynen Brieve aan de Gouver-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 1211. 1227.

vernante oogde. (*) Ze werden in handen gesteld waar ze behoorden, en wat des verder voorviel, behoort tot een volgend Tydsbestek. LXXXIV BOEK. 1758.

De Toerustingen ter Zee, om eigen Handel te beveiligen, en tegen die geweld-daadigheden te dekken, gingen met een traagen tred voort, zo 'er geen agter uitgang by plaats hadt, gelyk wy de Kooplieden by de Gouvernante hoorden verklaaren (†); en kwam 's Lands zo noodig verstterkte Zeemagt het ongeluk over van binnengaats, een nagelnieuw Schip, het *Oranjewoud*, op eene gansch onverwagte en vreemde wyze, te verliezen, daar het in Zee verzonk, en, behalven meest alles wat op dien bodem was, honderd drie man in de diepte mede voerde. Men twistte over de oorzaak van dit vergaan; eenigen schreven het daar aan toe, dat het met Loggaten en niet met Spygaten gemaakt was; anderen ontkenden zulks, en hielden staande, dat de Scheepstimmermansbaas het met Spygaten gebouwd hadt, en dat, schoon het met Loggaten voorzien geweest ware, zulks het zinken niet zou hebben kunnen veroorzaaken: dewyl de Schepen der *Oost-Indische* Maatschappye met dezelve altoos gerust vaaren. Onoplettenheid op het Stuurlastig gaan, het openlaaten der Onderdekspoorten, het niet bezorgen

Traage toerusting ter Zee. Het Schip *Oranjewoud* zinkt.

(*) Zie hier boven bl. 414.

(†) Zie hier boven bl. 194.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ nante niet hadt opgehouden te werken
„ om aan de Kooplieden genoegen te gee-
„ ven, waar van ten blyke ſtrekte zekere
„ Brief, door den Koning van *Engeland*,
„ haaren Heer Vader, aan haar geſchree-
„ ven (*); dat zy onderrigt was, dat de
„ Collonel YORKE verzogt hadt, dien
„ zelfden morgen een Mondgeſprek met
„ hunne Hoog Mogenden te houden, om
„ in Onderhandelinge te treeden over dee-
„ ze zaak, en dat zy hoopte dat zulks van
„ eene gewenſchte uitwerking zou wee-
„ zen." — Hier mede brak zy haar Antwoord af, in het heengaan na een an-der vertrek, 'er byvoegende, „dat, de „ Kooplieden, zulks goed vindende, ver-„ der met den Heere de LARREY, haaren „ Geheimen Raad, konden ſpreeken."

De ontmoeting der Kooplieden by DE LARREY.

Alles deed hun vermoeden, dat hun Vertoog, hoe gegrond, hoe nadruklyk, hoe hartroerend, in vrugt gelyk zou ſtaan met de voorgaande Aanſpraak; ja, dat zy

(*) Deeze Koninglyke Brief, van welken de Kooplieden een Afſchrift kreegen, betekende niets, meer dan 't geen reeds bekend was, en behelsde niets ſtelligs omtrent de groote zaak. „Men is," ſchreef Koning GEORGE aan zyne Dogter, „thans met „ de daad bezig om de zaaken der *Hollanderen* te „ behandelen, en YORKE zal eerstdaags de noodige „ Inſtructien hebben om eene Overeenkomst te be-„ raamen, naar genoegen van de *Republiek*. Men „ zal verder middelen tragten vast te ſtellen om de „ Buitenſpoorigheden der Kaaperen te beteugelen.

zy het misnoegen der Gouvernante, door eene vryere taal dan zy gewoon was te hooren, gewekt hebbende, van een nadere handeling met den Geheimraad, tot welken zy verzonden waren, even zo weinig mogten verhoopen. Zy wilden dit, nogthans, niet onbeproefd laaten, en verzogten gehoor by den Heer DE LARREY. Eenige Afgevaardigden uit dit aanzienlyk lichaam van Kooplieden, traden met hem in een omſtandig geſprek, over de ſmertlyke toeſtand van het Gemeenebest, over het groot verſchil tuſſchen de Vermeerdering der Landmagt en de Uitrusting der Oorlogſchepen, hoe voor de eerſte geene dringende redenen waren, die ze terſtond noodzaaklyk maakten; maar zeer veele, en allerdringendſte, voor de laatſte, 't welk zy met een overwigt van bewyzen aandrongen. DE LARREY gaf 'er omtrent het zelfde op te houden als de Gouvernante gedaan hadt, 't was de ſchuld van haare Koninglyke Hoogheid niet dat 'er geen Herſtelling kwam. Zy hielden nader aan; en eindelyk kwam, 't zy in eene vlaage van drift of verlegenheid, of met opzet om met ééns alles te zeggen, het hooge woord 'er uit, „dat het voor de „ Vrouwe Gouvernante een *Point d'Honneur* was geworden, om in geene *Equipagie ter Zee* te bewilligen, zonder eene „ *Vermeerdering van Troupen te Land*; en „ dat hy de Kooplieden niet durfde vleijen met de wedergave der Schepen

LXXXIV BOEK. 1758.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ en Goederen door de *Engelſchen* geno„ men!" —— Verbeeld u hoe den Kooplieden dit op 't hart viel; die, naa zulk eene taal, niets van den Geheimraad te hoopen hebbende, vertrokken.

Misnoegen der Gouvernante over die Bezending en Aanſpraak.

De Kooplieden, van de deugdlykheid hunner zaake overtuigd, en bewust van het aandeel, 't welk 't geheele Volk in dezelve zou neemen, hadden de Aanſpraak doen drukken, en werd deeze, zo ras ze gedaan was, in de Boekwinkels openlyk by duizenden verkogt. Deeze omſtandigheid vermeerderde het reeds gaande geworden en hooggereezen misnoegen der Gouvernante, die, op den elfden van Wintermaand, ter Algemeene Staatsvergadering verſchynende, in den nieuwen Voorſlag over Noodzaaklykheid der Vermeerdering van de Land en Zeemagt, te verſtaan gaf met welk een oog zy die Bezending der Kooplieden aanzag, en hoe zy over de gedaane Aanſpraak oordeelde. „ Die „ Bezending," ſprak zy, „heeft beſtaan „ in een aantal van Veertig Kooplieden, „ niet minder opmerking verdienende dan „ de Aanſpraak, welke zy my hebben „ voorgeleezen, en waar van een ruim ge„ tal Afdrukken, by voorraad gedrukt, „ onmiddelyk alom is verſpreid geworden. „ Ik zal, voor het tegenwoordige, daar „ op geene aanmerking maaken, dan al„ leen dat dezelve Aanſpraak niet ſchynt „ ingerigt, om de aangevangene Onder„ handelingen met *Engeland* gemaklyker

Zy dringt op het vermeerderen der Land en Zeemagt aan.

„ te

De Hollandſche Kooplieden leeveren een Klaagſchrift, aan de Gouvernante ANNA, over.

LXXXIV BOEK. „ heil en Gevaar, zo voor het tegenwoordige, als het toekomende, blootgeſteld „ was, en blyven zou!"

1758. Een Affchrift van dit Voorſtel, voor 't welk de Gouvernante dank van de Meerderheid ontving, begeleid van een Brieve der Algemeene Staaten, of liever van Vier Gewesten, werd nog dien eigen dag aan Staaten van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gezonden; deeze Brief was geheel ingerigt tot ondersteuning en aandrang des Voorſtels, 't geen genoegzaam zeker door deeze Drie Gewesten niet zou aangenomen, en dus het Handelbelang daaraan opgeofferd worden.

Een Affchrift diens Voorſtels aan drie gewesten gezonden.

De Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam* vervoegen zich by Staaten van *Holland*.

Groot, onbeſchryflyk groot, was in deeze Gewesten, de verſlaagenheid der Inwoonderen van de Koopſteden, als zy vernamen welk een troostloos Antwoord, de Kooplieden uit den mond der Gouvernante gehoord, en welk een beſcheid, zy van den Geheimraad bekomen hadden. Men wist nauwlyks op welk een boeg het te wenden in het barnen van deeze Zee. Doch, wie ook het als hooploos mogten opgeeven de Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam*, beſlooten met Verzoekſchriften zich weder te wenden tot de Souverainen van dit Gewest, de ondersteuning van de Regeeringen hunner Steden voor af ingeroepen hebbende: zy gaven in die Verzoekſchriften verſlag van 't gebeurde by haare Koninglyke Hoogheid en hoe zy, zonder het inſlaan

ſlaan van andere wegen, geen uitkomst za- LXXXIV
gen in hunne verlegenheid. (*) BOEK.

Middelerwyl hadt de Afgezant YORKE, overeenkomſtig met het zeggen der Gou- 1758.
vernante, ten eigenſten dage dat de laatſte Bezending der Kooplieden by Haare Hoog- YORKE vangt
heid geweest was, verzogt in Onderhande- eene On-
derhandeling te treeden tot wegruiming der Verſchil- deling aan.
len. Eenige Leden uit de Vergadering hun-
ner Hoog Mogenden, daar toe gelast, hoor-
den hem de gewoone Verklaaringen doen,
zo wegens de genegenheid van den Koning
zynen Meeſter voor de Republiek, als we-
gens diens ernſtig ter harte neemen van de
Beſlegting der zaaken; de uitgebreidheid
van het Onderzoek veroorzaakte, dat men
't zelve, op de gewoone wyze, niet kon
behandelen, vóór dat het tot zekeren
trap van rypheid zou gebragt zyn; dat
zyne Majeſteit op de Vertoogen nog niet
formeel geantwoord hebbende, zulks geen-
zins daar aan moest worden toegeſchree-
ven, dat hy zich daar aan meende te ont-
trekken; maar om dat de wederleggingen
het verſchil te verre zouden hebben uitge-
breid. Thans was 's Konings Verzoek, dat
'er Perſoonen mogten Gemagtigd worden,
om met hem te handelen, dat hy allen mo-
gelyken yver en gemaatigdheid zou toebren-
gen, tot het herſtel der Eendragt tuſſchen
de

(*) *Nederl. Jaarb.* 1780. bl. 1101. 1186. 1204. 1209.

LXXXIV BOEK. de Republiek en *Groot-Brittanje*, en hoopte dezelfde geneigdheid te zullen ontmoeten. — Hooger dan eene voorbereidende trap tot nadere Opening kon dit niet worden aangezien.

1758.

Eischen des Konings van *Engeland*.

Dan het liep aan tot den twee en twintigsten van Wintermaand eer YORKE, om eene nadere Onderhandeling aanzoek deedt; deeze hem vergund zynde, leverde hy een omslagtig Vertoog over, vervattende de Eischen zyner *Groot-Brittannische* Majesteit, ten aanziene van den Koophandel, en verdere Schikkingen, welke kortlyk hier op nederkwamen. Dat de Koning van *Groot-Brittanje* den Handel der Ingezetenen van deezen Staat op de *Fransche* Volkplantingen in *America*, nog met het zelfde oog als voorheen (*), voor ongeoorlofd, bleef aanzien. De bloei en aanwasch des Koophandels zyner Naburen beschouwde hy met genoegen, voor zo verre de Wet van 't Heil zyns Volks met dien voorspoed niet lynregt streedt; doch nooit zou hy kunnen dulden, dat zyne oude Bondgenooten, om de voorbygaande winsten, die eenige byzondere Personen slegts voor een tyd genooten, de eersten zouden weezen, die begeerden, dat *Engeland* in een zo gewigtig stuk beledigd wierd. Hy verlangde te verstaan, dat hunne Hoog Mogenden, ter goeder trouwe, voor hunne Onderdaanen van deezen Handel afzagen, en dien

(*) Zie hier boven bl. 389.

dien ſteen des aanſtoots wegnamen; en teſ- LXXXIV
fens beletten, de *Verwiſſeling*, doorgaans BOEK.
Overſcheepen genaamd, welke uit een ——
Fransch in een *Hollandsch* Schip geſchied- 1758.
de, wanneer het eerstgenoemde zyne Reis niet durfde vervolgen, en zich onder eene Onzydige Vlagge poogde te verbergen, om in Zee de ontmoeting van 's Konings Schepen te vermyden. —— Van het begin deezes Oorlogs, hadt zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit niet zonder ſmerte gezien, dat een groot getal *Hollandſche* Schepen, met Scheepsbouwſtoffen, tot vermeerdering en herſtel der vyandlyke Vlooten voorby de Havens zyns Ryks voeren. Hier om begeerde hy dat zekere Artykelen van Scheepsbehoeften onder de Contrabande Waaren zouden begreepen worden. —— Scheepsbehoeften waren zo ſchadelyk als Kogels en Buskruid: mangelde het *Frankryk* aan Schepen, zyne Krygstoerustingen zouden *Engeland* niet vertzaagen. — Wat de opgebragte en aangehoudene Schepen betrof, van den Koning kon geene buiten Regterlyke oefening van Magt gevergd worden; zyne handen waren ten aanziene zyner Onderdaanen door de Wetten, en ten opzigte der Buitenlanderen door de Tractaaten gebonden. Waren 'er Vonniſſen buiten den regel geveld, hadden 'er Uitſtellen plaats gehad, waar over men meende zich te kunnen beklaagen, de weg, om zich op het Oppergeregtshof, te beroepen, bleef open. — Dan, om de Onderdaanen van hun Hoog Mogenden, zo veel mogelyk

LXXXIV BOEK. 1758.

lyk te helpen, en te gemoet te komen; en de *Onſchuldigen* met de *Schuldigen* niet gelyk te ſtellen, hadt zyne Majeſteit gelast hem van alle *Hollandſche* Schepen, in de Havens zyner Ryken opgehouden, eene nauwkeurige lyst over te leveren, ten einde het Scheepsvolk, dat dezelve onder beuzelagtige voorwendzelen, hadt opgeligt, na rede te doen luiſteren, het te hoopen die Schepen vry te laaten en de Uitſpraak der Vonniſſen in het algemeen te verhaaſten. —— Het voorneemen zyner Majeſteit was den Ingezetenen der *Vereenigde Gewesten*, de Voorregten en Vryheden, uit het Tractaat des Jaars MDCLXXIV ſpruitende, ten vollen te laaten genieten, in zo verre de *Overeenkomst*, thans het gewigtig voorwerp der Onderhandelingen, den inhoud van 't zelve niet vernietigde. — Ten ſlot betuigende, dat de Koning ſmerte gevoelde over de Buitenſpoorigheden, en Gewelddaadigheden door *Engelſche* Kaapers, of die zich *Engelſchen* noemden, tot ſchande zyner Onderdaanen, gepleegd, en dat de ganſche Natie met hem de handen in een ſloeg, om die Rooveryen te beteugelen. Men hadt daar tegen reeds ſterke maatregelen genomen. (*) — Van deezen onaanneemelyken aart waren de beraamingen, op welke de Koning van *Engeland*, in zynen Brieve aan de Gouver-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 1211. 1227.

vernante oogde. (*) Ze werden in handen gesteld waar ze behoorden, en wat des verder voorviel, behoort tot een volgend Tydsbestek. LXXXIV BOEK. 1758.

De Toerustingen ter Zee, om eigen Handel te beveiligen, en tegen die geweldaadigheden te dekken, gingen met een traagen tred voort, zo 'er geen agter uitgang by plaats hadt, gelyk wy de Koopvaardy lieden by de Gouvernante hoorden verklaaren (†); en kwam 's Lands zo noodig versterkte Zeemagt het ongeluk over van binnengaats, een nagelnieuw Schip, het *Oranjewoud*, op eene gansch onverwagte en vreemde wyze, te verliezen, daar het in Zee verzonk, en, behalven meest alles wat op dien bodem was, honderd drie man in de diepte mede voerde. Men twistte over de oorzaak van dit vergaan; eenigen schreven het daar aan toe, dat het met Loggaten en niet met Spygaten gemaakt was; anderen ontkenden zulks, en hielden staande, dat de Scheepstimmermansbaas het met Spygaten gebouwd hadt, en dat, schoon het met Loggaten voorzien geweest ware, zulks het zinken niet zou hebben kunnen veroorzaaken: dewyl de Schepen der *Oost-Indische* Maatschappye met dezelve altoos gerust vaaren. Onoplettenheid op het Stuurlastig gaan, het openlaaten der Onderdekspoorten, het niet bezorgen

Traage toerusting ter Zee. Het Schip *Oranjewoud* zinkt.

(*) Zie hier boven bl. 414.
(†) Zie hier boven bl. 194.

„ het, in dien tyd, en naderhand, met den LXXXIV
„ Handel en Zeevaard heen? Eerst goe- BOEK.
„ de Woorden op goede Woorden; dan ——
„ Uitſtel op Uitſtel; en eindelyk een 1758.
„ Voorſchrift van Voorwaarden, waar
„ aan de lydende Kooplieden niet konnen
„ voldoen, en voor den Handel in 't al-
„ gemeen onaanneemelyk. — De Koop-
„ lieden hebben 't oog op het Onder-
„ ſcheid, dat men in *Engeland* wil maa-
„ ken, met opzigt tot Goederen uit Bar-
„ ken, of van Land, gelaaden: als me-
„ de, op de ruine van den Handel en Zee-
„ vaard op de *Oostzee*, en geheel *Rusland*,
„ en op de Vaard van de eene Plaats in
„ *Frankryk* na de andere. — Dan zal 'er
„ aan de twee groote oogmerken voldaan
„ zyn; de *Zeven Gewesten* kunnen dan
„ niet meer Onzydig gehouden worden;
„ zy zyn ingewikkeld in den Oorlog; hun
„ Handel en Zeevaard is bedorven. De
„ dagelykſche Ondervinding toont dit
„ klaar; al zyn de Woorden niet dan Ho-
„ nig en Zuiker.

„ En men vleije zich niet, dat het be-
„ ter zou zyn, wanneer de Staat blinde-
„ lings in alle de maatregelen van *Enge-*
„ *land* tradt: dewyl de Geſchiedenisſen
„ van voorige tyden leeren, dat even
„ toen, wanneer de Staat op 't nauwst
„ met *Engeland* verknogt was de Sche-
„ pen van de Onderdaanen der Republiek
„ op dezelfde wyze behandeld wierden,
„ en dat op den tyd, wanneer onze Troe-
„ pen het Koningryk van *Engeland*, en

LXXXIV BOEK. 1758.

„ en Goederen door de *Engelſchen* geno„ men!" —— Verbeeld u hoe den Kooplieden dit op 't hart viel; die, naa zulk eene taal, niets van den Geheimraad te hoopen hebbende, vertrokken.

Misnoegen der Gouvernante over die Bezending en Aanſpraak.

De Kooplieden, van de deugdlykheid hunner zaake overtuigd, en bewust van het aandeel, 't welk 't geheele Volk in dezelve zou neemen, hadden de Aanſpraak doen drukken, en werd deeze, zo ras ze gedaan was, in de Boekwinkels openlyk by duizenden verkogt. Deeze omſtandigheid vermeerderde het reeds gaande geworden en hooggereezen misnoegen der Gouvernante, die, op den elfden van Wintermaand, ter Algemeene Staatsvergadering verſchynende, in den nieuwen Voorſlag over Noodzaaklykheid der Vermeerdering van de Land en Zeemagt, te verſtaan gaf met welk een oog zy die Bezending der Kooplieden aanzag, en hoe zy over de gedaane Aanſpraak oordeelde. „ Die „ Bezending," ſprak zy, „heeft beſtaan „ in een aantal van Veertig Kooplieden, „ niet minder opmerking verdienende dan „ de Aanſpraak, welke zy my hebben „ voorgeleezen, en waar van een ruim ge„ tal Afdrukken, by voorraad gedrukt, „ onmiddelyk alom is verſpreid geworden. „ Ik zal, voor het tegenwoordige, daar „ op geene aanmerking maaken, dan al„ leen dat dezelve Aanſpraak niet ſchynt „ ingerigt, om de aangevangene Onder„ handelingen met *Engeland* gemaklyker

Zy dringt op het vermeerderen der Land en Zeemagt aan.

„ te

„ te maaken, of de Natie te beweegen tot LXXXIV
„ gevoelens om een *Verdrag* de voorkeur BOEK.
„ te geeven aan eene *Vredebreuk* met die ——
„ Kroon." —— Wyders hadt zy, in dee- 1758.
zen Voorſlag, verzogt, dat hunne Hoog Mogenden, daar hunne ernſtige en herhaalde poogingen, om *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, tot de voorgeſlagene Vermeerdering van de Landmagt en van de Uitrusting ter Zee tot nog toe vrugtloos geweest waren, op middelen bedagt geliefden te weezen, om, hoe eer hoe beter, daar een einde aan te maaken; deels om te voldoen aan de ſterke en regtmaatige aanzoeken van *Gelderland*, *Utrecht*, *Overyſſel*, en *Stad en Lande*; deels om te gemoet te komen, aan het vuurig en gegrond verlangen der Handeldryvende Ingezetenen deezer Landen, die, niet tegenſtaande hunne bewustheid, van de aangevangene Onderhandelingen tusſchen *Groot-Brittanje*, en hunne Hoog Mogenden, als mede van haare byzonder aangewende poogingen, voor de vierde keer, haar eene Bezending hadden gedaan, om aan te dringen op eene aanmerkelyke vermeerdering van 'sLands Zeemagt, „'t was thans." dus beſloot zy, „meer dan tyd om een einde te maaken, „ aan de Raadpleeginge over de voorge„ ſlaagene *Augmentatie te Lande* en *Equi*„ *pagie ter Zee*, op welke beiden zy al„ toos op het kragtigst gedrongen hadt, „ en zonder welke beiden zy, in gemoede „ overreed was, dat de Staat aan alle On-
„ heil

LXXXIV BOEK. „ heil en Gevaar, zo voor het tegenwoordige, als het toekomende, blootgeſteld „ was, en blyven zou!"

1758. Een Affchrift van dit Voorſtel, voor 't welk de Gouvernante dank van de Meerderheid ontving, begeleid van een Brieve der Algemeene Staaten, of liever van Vier Gewesten, werd nog dien eigen dag aan Staaten van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gezonden; deeze Brief was geheel ingerigt tot onderſteuning en aandrang des Voorſtels, 't geen genoegzaam zeker door deeze Drie Gewesten niet zou aangenomen, en dus het Handelbelang daaraan opgeofferd worden.

Een Affchrift diens Voorſtels aan drie gewesten gezonden.

De Koop. lieden van *Amſterdam* en *Rotterdam* vervoegen zich by Staaten van *Holland*.

Groot, onbeſchryflyk groot, was in deeze Gewesten, de verſlaagenheid der Inwoonderen van de Koopſteden, als zy vernamen welk een troostloos Antwoord, de Kooplieden uit den mond der Gouvernante gehoord, en welk een beſcheid, zy van den Geheimraad bekomen hadden. Men wist nauwlyks op welk een boeg het te wenden in het barnen van deeze Zee. Doch, wie ook het als hooploos mogten opgeeven de Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam*, beſlooten met Verzoekſchriften zich weder te wenden tot de Souverainen van dit Gewest, de onderſteuning van de Regeeringen hunner Steden voor af ingeroepen hebbende: zy gaven in die Verzoekſchriften verſlag van 't gebeurde by haare Koninglyke Hoogheid en hoe zy, zonder het inſlaan

ſaan van andere wegen, geen uitkomst zagen in hunne verlegenheid. (*)

Middelerwyl hadt de Afgezant YORKE, overeenkomſtig met het zeggen der Gouvernante, ten eigenſten dage dat de laatſte Bezending der Kooplieden by Haare Hoogheid geweest was, verzogt in Onderhandeling te treeden tot wegruiming der Verſchillen. Eenige Leden uit de Vergadering hunner Hoog Mogenden, daar toe gelast, hoorden hem de gewoone Verklaaringen doen, zo wegens de genegenheid van den Koning zynen Meeſter voor de Republiek, als wegens diens ernſtig ter harte neemen van de Beſlegting der zaaken; de uitgebreidheid van het Onderzoek veroorzaakte, dat men 't zelve, op de gewoone wyze, niet kon behandelen, vóór dat het tot zekeren trap van rypheid zou gebragt zyn; dat zyne Majeſteit op de Vertoogen nog niet formeel geantwoord hebbende, zulks geenzins daar aan moest worden toegeſchreeven, dat hy zich daar aan meende te onttrekken; maar om dat de wederleggingen het verſchil te verre zouden hebben uitgebreid. Thans was 's Konings Verzoek, dat 'er Perſoonen mogten Gemagtigd worden, om met hem te handelen, dat hy allen mogelyken yver en gemaatigdheid zou toebrengen, tot het herſtel der Eendragt tuſſchen de

1758. YORKE vangt eene Onderhandeling aan.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1780. bl. 1101. 1186. 1204. 1209.

LXXXIV BOEK. 1758.

de Republiek en *Groot-Brittanje*, en hoopte dezelfde geneigdheid te zullen ontmoeten. — Hooger dan eene voorbereidende trap tot nadere Opening kon dit niet worden aangezien.

Eischen des Konings van *Engeland*.

Dan het liep aan tot den twee en twintigsten van Wintermaand eer YORKE, om eene nadere Onderhandeling aanzoek deedt; deeze hem vergund zynde, leverde hy een omslagtig Vertoog over, vervattende de Eischen zyner *Groot-Brittannische* Majesteit, ten aanziene van den Koophandel, en verdere Schikkingen, welke kortlyk hier op nederkwamen. Dat de Koning van *Groot-Brittanje* den Handel der Ingezetenen van deezen Staat op de *Fransche* Volkplantingen in *America*, nog met het zelfde oog als voorheen (*), voor ongeoorlofd, bleef aanzien. De bloei en aanwasch des Koophandels zyner Naburen beschouwde hy met genoegen, voor zo verre de Wet van 't Heil zyns Volks met dien voorspoed niet lynregt streedt; doch nooit zou hy kunnen dulden, dat zyne oude Bondgenooten, om de voorbygaande winsten, die eenige byzondere Perfoonen slegts voor een tyd genooten, de eersten zouden weezen, die begeerden, dat *Engeland* in een zo gewigtig stuk beledigd wierd. Hy verlangde te verstaan, dat hunne Hoog Mogenden, ter goeder trouwe, voor hunne Onderdaanen van deezen Handel afzagen, en dien

(*) Zie hier boven bl. 389.

dien ſteen des aanſtoots wegnamen; en teſ- LXXXIV
fens beletten, de *Verwiſſeling*, doorgaans BOEK.
Overſcheepen genaamd, welke uit een ——
Fransch in een *Hollandsch* Schip geſchied- 1758.
de, wanneer het eerſtgenoemde zyne Reis niet durfde vervolgen, en zich onder eene Onzydige Vlagge poogde te verbergen, om in Zee de ontmoeting van 's Konings Schepen te vermyden. —— Van het begin deezes Oorlogs, hadt zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit niet zonder ſmerte gezien, dat een groot getal *Hollandſche* Schepen, met Scheepsbouwſtoffen, tot vermeerdering en herſtel der vyandlyke Vlooten voorby de Havens zyns Ryks voeren. Hier om begeerde hy dat zekere Artykelen van Scheepsbehoeften onder de Contrabande Waaren zouden begreepen worden. —— Scheepsbehoeften waren zo ſchadelyk als Kogels en Buskruid: mangelde het *Frankryk* aan Schepen, zyne Krygstoerustingen zouden *Engeland* niet vertzaagen. — Wat de opgebragte en aangehoudene Schepen betrof, van den Koning kon geene buiten Regterlyke oefening van Magt gevergd worden; zyne handen waren ten aanziene zyner Onderdaanen door de Wetten, en ten opzigte der Buitenlanderen door de Tractaaten gebonden. Waren 'er Vonniſſen buiten den regel geveld, hadden 'er Uitſtellen plaats gehad, waar over men meende zich te kunnen beklaagen, de weg, om zich op het Oppergeregtshof, te beroepen, bleef open. — Dan, om de Onderdaanen van hun Hoog Mogenden, zo veel mogelyk

LXXXIV BOEK. 1758.

„ dat 'er geen opkomen meer gehoopt „ kan worden.

„ En, om te toonen, Doorlugtige Vorſtin! hoe verre de Kooplieden, aan den „ eenen kant, afzyn van Oorlog tegen hunne Onderdrukkers te willen; maar, aan „ den anderen kant, wenschten dat de Republiek, door haare eigene Magt, en „ nieuwe Verbintenisſen, zich in poſtuur „ ſtelde, om haaren verderen ondergang „ te voorkomen, zo neemen zy de vryheid nogmaals te herhaalen, 't geen zy „ zo menigmaal voorgedraagen hebben, „ dat naamlyk, eene aanzienlyke Bezending, uit het midden der Vergaderinge „ van Hunne Hoog Mogenden, naar *Engeland* gedaan worde, om by den Koning „ van *Groot-Brittanje* een ſpoedig en „ voldoenend Herſtel te bewerken, en „ daar op ten ſterkſten aan te dringen, „ om eindelyk eene volkomen Genoegdoening van de geledene ſchade te erlangen.

„ En, zo zy niet dagten, dat het zou „ gelyken, als of zy de Raadpleegingen „ van hunne wettige Regeeringe wilden „ vooruitloopen, zouden zy tevens voorſtellen, dat 'er gelyklyk met de Bezending na *Engeland*, verſcheide Commisſien na *Rusland*, *Spanje*, *Zweeden* en „ *Deenemarken* beſteld wierden, om, by „ een weigerend Antwoord van het *Engelſche* Hof, zich te kunnen verzekeren van de Verbintenisſen, hulp en by-

„ ſtand

„ hulpe van GOD Almagtig, voorgeko- LXXXIV
„ men worde de ruïne van zo veele braa- BOEK.
„ ve en eerlyke Lieden, de ſteunen van ——
„ den Handel, welker Eer hun zo lief is 1758.
„ als hun Leeven; welker val onmiddelyk
„ naa zich zal ſleepen, het verderf van
„ alle Handwerken, Manufacturen, en
„ Ambagten; en aan min Vermogenden
„ den allerbitterſten honger en kommer, in
„ den op handen zynde Winter, zal doen
„ gevoelen. — De eerſte bewyzen daar
„ van komen niet aan het Hof van uwe
„ Koninglyke Hoogheid, wy ondervin-
„ den het reeds; wat zal het in 't vervolg
„ zyn? Uwe Koninglyke Hoogheid ge-
„ loove ons, het water is aan de lippen,
„ de elende wordt dagelyks grooter, en
„ men zal, in 't kort, buiten ſtaat zyn, hoe
„ geneegen anderzins, aan de Armen
„ handreiking te doen.

„ Hoe noodzaaklyk en gewigtig de goe-
„ de uitſlag van dit Eerſte Punt voor den
„ Handel is, niet min dringende is de
„ nood, om den Kooplieden het Twee-
„ de Punt van hun Verzoek toe te ſtaan;
„ te weeten, genoegzaame Beſcherming
„ voor de Zeevaard door de geheele We-
„ reld. — *Oorlogſchepen*, Mevrouw!
„ zyn 'er noodig om hun te beveiligen;
„ op dat men hier te lande niet verder
„ geruineerd raake, op dat, wanneer de
„ minzaame handelingen, en de groote
„ beloften niet beantwoorden aan de
„ verwagtinge, die men nog ten goede
„ voedt, de Republiek in ſtaat moge zyn

LXXXIV BOEK. 1758.

„ nante niet hadt opgehouden te werken
„ om aan de Kooplieden genoegen te gee-
„ ven, waar van ten blyke ſtrekte zekere
„ Brief, door den Koning van *Engeland*,
„ haaren Heer Vader, aan haar geſchree-
„ ven (*); dat zy onderrigt was, dat de
„ Collonel YORKE verzogt hadt, dien
„ zelfden morgen een Mondgeſprek met
„ hunne Hoog Mogenden te houden, om
„ in Onderhandelinge te treeden over dee-
„ ze zaak, en dat zy hoopte dat zulks van
„ eene gewenſchte uitwerking zou wee-
„ zen." — Hier mede brak zy haar Antwoord af, in het heengaan na een ander vertrek, 'er byvoegende, „dat, de „ Kooplieden, zulks goed vindende, ver- „ der met den Heere de LARREY, haaren „ Geheimen Raad, konden ſpreeken."

De ontmoeting der Kooplieden by DE LARREY.

Alles deed hun vermoeden, dat hun Vertoog, hoe gegrond, hoe nadruklyk, hoe hartroerend, in vrugt gelyk zou ſtaan met de voorgaande Aanſpraak; ja, dat zy

(*) Deeze Koninglyke Brief, van welken de Kooplieden een Afſchrift kreegen, betekende niets, meer dan 't geen reeds bekend was, en behelsde niets ſtelligs omtrent de groote zaak. „Men is," ſchreef Koning GEORGE aan zyne Dogter, „thans met „ de daad bezig om de zaaken der *Hollanderen* te „ behandelen, en YORKE zal eerſtdaags de noodige „ Inſtructien hebben om eene Overeenkomst te be- „ raamen, naar genoegen van de *Republiek*. Men „ zal verder middelen tragten vast te ſtellen om de „ Buitenſpoorigheden der Kaaperen te beteugelen.

zy het misnoegen der Gouvernante, door eene vryere taal dan zy gewoon was te hooren, gewekt hebbende, van een nadere handeling met den Geheimraad, tot welken zy verzonden waren, even zo weinig mogten verhoopen. Zy wilden dit, nogthans, niet onbeproefd laaten, en verzogten gehoor by den Heer DE LARREY. Eenige Afgevaardigden uit dit aanzienlyk lichaam van Kooplieden, traden met hem in een omſtandig geſprek, over de ſmertlyke toeſtand van het Gemeenebest, over het groot verſchil tusſchen de Vermeerdering der Landmagt en de Uitrusting der Oorlogſchepen, hoe voor de eerſte geene dringende redenen waren, die ze terſtond noodzaaklyk maakten; maar zeer veele, en allerdringendſte, voor de laatſte, 't welk zy met een overwigt van bewyzen aandrongen. DE LARREY gaf 'er omtrent het zelfde op te houden als de Gouvernante gedaan hadt, 't was de ſchuld van haare Koninglyke Hoogheid niet dat 'er geen Herſtelling kwam. Zy hielden nader aan; en eindelyk kwam, 't zy in eene vlaage van drift of verlegenheid, of met opzet om met ééns alles te zeggen, het hooge woord 'er uit, „dat het voor de „ Vrouwe Gouvernante een *Point d'Honneur* was geworden, om in geene *Equipagie ter Zee* te bewilligen, zonder eene „ *Vermeerdering van Troupen te Land*; en „ dat hy de Kooplieden niet durfde vleijen met de wedergave der Schepen

LXXXIV BOEK. 1758.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ en Goederen door de *Engelſchen* genomen!" —— Verbeeld u hoe den Kooplieden dit op 't hart viel; die, naa zulk eene taal, niets van den Geheimraad te hoopen hebbende, vertrokken.

Misnoegen der Gouvernante over die Bezending en Aanſpraak.

De Kooplieden, van de deugdlykheid hunner zaake overtuigd, en bewust van het aandeel, 't welk 't geheele Volk in dezelve zou neemen, hadden de Aanſpraak doen drukken, en werd deeze, zo ras ze gedaan was, in de Boekwinkels openlyk by duizenden verkogt. Deeze omſtandigheid vermeerderde het reeds gaande geworden en hooggereezen misnoegen der Gouvernante, die, op den elfden van Wintermaand, ter Algemeene Staatsvergadering verſchynende, in den nieuwen Voorſlag over Noodzaaklykheid der Vermeerdering van de Land en Zeemagt, te verſtaan gaf met welk een oog zy die Bezending der Kooplieden aanzag, en hoe zy over de gedaane Aanſpraak oordeelde. „ Die „ Bezending," ſprak zy, „heeft beſtaan „ in een aantal van Veertig Kooplieden, „ niet minder opmerking verdienende dan „ de Aanſpraak, welke zy my hebben „ voorgeleezen, en waar van een ruim ge„ tal Afdrukken, by voorraad gedrukt, „ onmiddelyk alom is verſpreid geworden. „ Ik zal, voor het tegenwoordige, daar „ op geene aanmerking maaken, dan al„ leen dat dezelve Aanſpraak niet ſchynt „ ingerigt, om de aangevangene Onder„ handelingen met *Engeland* gemaklyker

Zy dringt op het vermeerderen der Land en Zeemagt aan.

„ te

„ te maaken, of de Natie te beweegen tot LXXXIV
„ gevoelens om een *Verdrag* de voorkeur BOEK.
„ te geeven aan eene *Vredebreuk* met die ——
„ Kroon." —— Wyders hadt zy, in dee- 1758.
zen Voorſlag, verzogt, dat hunne Hoog Mogenden, daar hunne ernſtige en herhaalde poogingen, om *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, tot de voorgeſlagene Vermeerdering van de Landmagt en van de Uitrusting ter Zee tot nog toe vrugtloos geweest waren, op middelen bedagt geliefden te weezen, om, hoe eer hoe beter, daar een einde aan te maaken; deels om te voldoen aan de ſterke en regtmaatige aanzoeken van *Gelderland*, *Utrecht*, *Overyſſel*, en *Stad en Lande*; deels om te gemoet te komen, aan het vuurig en gegrond verlangen der Handeldryvende Ingezetenen deezer Landen, die, niet tegenſtaande hunne bewustheid, van de aangevangene Onderhandelingen tusſchen *Groot-Brittanje*, en hunne Hoog Mogenden, als mede van haare byzonder aangewende poogingen, voor de vierde keer, haar eene Bezending hadden gedaan, om aan te dringen op eene aanmerkelyke vermeerdering van 'sLands Zeemagt, „'t was thans." dus beſloot zy, „meer dan tyd om een einde te maaken, „ aan de Raadpleeginge over de voorge„ ſlaagene *Augmentatie te Lande* en *Equi*„ *pagie ter Zee*, op welke beiden zy al„ toos op het kragtigst gedrongen hadt, „ en zonder welke beiden zy, in gemoede „ overreed was, dat de Staat aan alle On-

„ heil

LXXXIV BOEK. „ heil en Gevaar, zo voor het tegenwoordige, als het toekomende, blootgeſteld „ was, en blyven zou!"

1758. Een Afſchrift van dit Voorſtel, voor 't welk de Gouvernante dank van de Meerderheid ontving, begeleid van een Brieve der Algemeene Staaten, of liever van Vier Gewesten, werd nog dien eigen dag aan Staaten van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gezonden; deeze Brief was geheel ingerigt tot onderſteuning en aandrang des Voorſtels, 't geen genoegzaam zeker door deeze Drie Gewesten niet zou aangenomen, en dus het Handelbelang daaraan opgeofferd worden.

Een Afſchrift diens Voorſtels aan drie gewesten gezonden.

Groot, onbeſchryflyk groot, was in deeze Gewesten, de verſlaagenheid der Inwoonderen van de Koopſteden, als zy vernamen welk een troostloos Antwoord, de Kooplieden uit den mond der Gouvernante gehoord, en welk een beſcheid, zy van den Geheimraad bekomen hadden. Men wist nauwlyks op welk een boeg het te wenden in het barnen van deeze Zee. Doch, wie ook het als hooploos mogten opgeeven de Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam*, beſlooten met Verzoekſchriften zich weder te wenden tot de Souverainen van dit Gewest, de onderſteuning van de Regeeringen hunner Steden voor af ingeroepen hebbende: zy gaven in die Verzoekſchriften verſlag van 't gebeurde by haare Koninglyke Hoogheid en hoe zy, zonder het inſlaan

De Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam* vervoegen zich by Staaten van *Holland*.

ſlaan van andere wegen, geen uitkomst zagen in hunne verlegenheid. (*) LXXXIV BOEK.

Middelerwyl hadt de Afgezant YORKE, overeenkomſtig met het zeggen der Gouvernante, ten eigenſten dage dat de laatſte Bezending der Kooplieden by Haare Hoogheid geweest was, verzogt in Onderhandeling te treeden tot wegruiming der Verſchillen. Eenige Leden uit de Vergadering hunner Hoog Mogenden, daar toe gelast, hoorden hem de gewoone Verklaaringen doen, zo wegens de genegenheid van den Koning zynen Meeſter voor de Republiek, als wegens diens ernſtig ter harte neemen van de Beſlegting der zaaken; de uitgebreidheid van het Onderzoek veroorzaakte, dat men 't zelve, op de gewoone wyze, niet kon behandelen, vóór dat het tot zekeren trap van rypheid zou gebragt zyn; dat zyne Majeſteit op de Vertoogen nog niet formeel geantwoord hebbende, zulks geenzins daar aan moest worden toegeſchreeven, dat hy zich daar aan meende te onttrekken; maar om dat de wederleggingen het verſchil te verre zouden hebben uitgebreid. Thans was 's Konings Verzoek, dat 'er Perſoonen mogten Gemagtigd worden, om met hem te handelen, dat hy allen mogelyken yver en gemaatigdheid zou toebrengen, tot het herſtel der Eendragt tuſſchen de 1758. YORKE vangt eene Onderhandeling aan.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1780. bl. 1101. 1186. 1204. 1209.

LXXXIV BOEK. 1758.

de Republiek en *Groot-Brittanje*, en hoopte dezelfde geneigdheid te zullen ontmoeten. — Hooger dan eene voorbereidende trap tot nadere Opening kon dit niet worden aangezien.

Eischen des Konings van *Engeland*.

Dan het liep aan tot den twee en twintigsten van Wintermaand eer YORKE, om eene nadere Onderhandeling aanzoek deedt; deeze hem vergund zynde, leverde hy een omslagtig Vertoog over, vervattende de Eischen zyner *Groot-Brittannische* Majesteit, ten aanziene van den Koophandel, en verdere Schikkingen, welke kortlyk hier op nederkwamen. Dat de Koning van *Groot-Brittanje* den Handel der Ingezetenen van deezen Staat op de *Fransche* Volkplantingen in *America*, nog met het zelfde oog als voorheen (*), voor ongeoorlofd, bleef aanzien. De bloei en aanwasch des Koophandels zyner Naburen beschouwde hy met genoegen, voor zo verre de Wet van 't Heil zyns Volks met dien voorspoed niet lynregt streedt; doch nooit zou hy kunnen dulden, dat zyne oude Bondgenooten, om de voorbygaande winsten, die eenige byzondere Perfoonen slegts voor een tyd genooten, de eersten zouden weezen, die begeerden, dat *Engeland* in een zo gewigtig stuk beledigd wierd. Hy verlangde te verstaan, dat hunne Hoog Mogenden, ter goeder trouwe, voor hunne Onderdaanen van deezen Handel afzagen, en dien

(*) Zie hier boven bl. 389.

dien ſteen des aanſtoots wegnamen; en tef- LXXXIV
fens beletten, de *Verwiſſeling*, doorgaans BOEK.
Overſcheepen genaamd, welke uit een ——
Fransch in een *Hollandsch* Schip geſchied- 1758.
de, wanneer het eerſtgenoemde zyne Reis niet durfde vervolgen, en zich onder eene Onzydige Vlagge poogde te verbergen, om in Zee de ontmoeting van 's Konings Schepen te vermyden. —— Van het begin deezes Oorlogs, hadt zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit niet zonder ſmerte gezien, dat een groot getal *Hollandſche* Schepen, met Scheepsbouwſtoffen, tot vermeerdering en herſtel der vyandlyke Vlooten voorby de Havens zyns Ryks voeren. Hier om begeerde hy dat zekere Artykelen van Scheepsbehoeften onder de Contrabande Waaren zouden begreepen worden. —— Scheepsbehoeften waren zo ſchadelyk als Kogels en Buskruid: mangelde het *Frankryk* aan Schepen, zyne Krygstoerustingen zouden *Engeland* niet vertzaagen. — Wat de opgebragte en aangehoudene Schepen betrof, van den Koning kon geene buiten Regterlyke oefening van Magt gevergd worden; zyne handen waren ten aanziene zyner Onderdaanen door de Wetten, en ten opzigte der Buitenlanderen door de Tractaaten gebonden. Waren 'er Vonniſſen buiten den regel geveld, hadden 'er Uitſtellen plaats gehad, waar over men meende zich te kunnen beklaagen, de weg, om zich op het Oppergeregtshof, te beroepen, bleef open. — Dan, om de Onderdaanen van hun Hoog Mogenden, zo veel mogelyk

LXXXIV BOEK. 1758.

„ dat 'er geen opkomen meer gehoopt „ kan worden.

„ En, om te toonen, Doorlugtige Vorſtin! hoe verre de Kooplieden, aan den „ eenen kant, afzyn van Oorlog tegen hunne Onderdrukkers te willen; maar, aan „ den anderen kant, wenschten dat de Republiek, door haare eigene Magt, en „ nieuwe Verbintenisſen, zich in poſtuur „ ſtelde, om haaren verderen ondergang „ te voorkomen, zo neemen zy de vryheid nogmaals te herhaalen, 't geen zy „ zo menigmaal voorgedraagen hebben, „ dat naamlyk, eene aanzienlyke Bezending, uit het midden der Vergaderinge „ van Hunne Hoog Mogenden, naar *Engeland* gedaan worde, om by den Koning „ van *Groot-Brittanje* een ſpoedig en „ voldoenend Herſtel te bewerken, en „ daar op ten ſterkſten aan te dringen, „ om eindelyk eene volkomen Genoegdoening van de geledene ſchade te erlangen.

„ En, zo zy niet dagten, dat het zou „ gelyken, als of zy de Raadpleegingen „ van hunne wettige Regeeringe wilden „ vooruitloopen, zouden zy tevens voorſtellen, dat 'er gelyklyk met de Bezending na *Engeland*, verſcheide Commisſien na *Rusland*, *Spanje*, *Zweeden* en „ *Deenemarken* beſteld wierden, om, by „ een weigerend Antwoord van het *Engelſche* Hof, zich te kunnen verzekeren van de Verbintenisſen, hulp en by-

„ ſtand

„ ſtand der gemelde Hoven, om de Alleen- LXXXIV
„ heerſching der *Engelſchen* ter Zee met BOEK.
„ ons te helpen tegengaan."

Deeze Aanſpraak, van eenen zo veel betekenenden en dringenden Inhoud, werd niet voorgedraagen met de koele onverſchilligheid eens Redenaars, die zich het behandelde onderwerp luttel aantrekt, de Heer VAN DE POLL, het woord voerende, gaf, de taal van 't hart ſpreekende, allen klem aan de woorden, en zette een byzonderen nadruk op zommige uitdrukkingen, welke de Byſtanders beſpeurden, dat de Gouvernante trof. —— Haar Antwoord was, in den aanvange eenigzins op den ouden toon geſtemd; doch klonk vervolgens ſterker, en gaf te kennen waar aan eigenlyk de zaak hing, de Steden van *Holland*, die tegen de Vermeerdering der Landmagt, op 't voetſpoor van *Amſterdam*, zich verklaard hadden, moeſten met Naamen de ſchuld van alles draagen. Het antwoord van Haare Hoogheid luidde. „ Dat zy met leedweezen, den „ tegenwoordigen ſtaat van den Koophandel aanzag, en over denzelven niet minder aangedaan was dan iemand der Koop„ lieden; doch het was haar ſchuld niet, „ dat dezelve niet meer beſchermd wierd, „ dat aan de Magiſtraaten der Steden „ *Dordrecht*, *Haarlem*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Rotterdam* en *Brielle*, de reden „ moest toegeſchreeven worden, waarom „ de *Land* en *Zeemagt*, zich in geen be„ teren ſtaat bevonden; dat zy Gouver-

1758. Antwoord der Gouvernante.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ nante niet hadt opgehouden te werken
„ om aan de Kooplieden genoegen te gee-
„ ven, waar van ten blyke ſtrekte zekere
„ Brief, door den Koning van *Engeland*,
„ haaren Heer Vader, aan haar geſchree-
„ ven (*); dat zy onderrigt was, dat de
„ Collonel YORKE verzogt hadt, dien
„ zelfden morgen een Mondgeſprek met
„ hunne Hoog Mogenden te houden, om
„ in Onderhandelinge te treeden over dee-
„ ze zaak, en dat zy hoopte dat zulks van
„ eene gewenſchte uitwerking zou wee-
„ zen." — Hier mede brak zy haar Antwoord af, in het heengaan na een ander vertrek, 'er byvoegende, „dat, de „ Kooplieden, zulks goed vindende, ver- „ der met den Heere de LARREY, haaren „ Geheimen Raad, konden ſpreeken."

De ontmoeting der Kooplieden by DE LARREY.

Alles deed hun vermoeden, dat hun Vertoog, hoe gegrond, hoe nadruklyk, hoe hartroerend, in vrugt gelyk zou ſtaan met de voorgaande Aanſpraak; ja, dat zy

(*) Deeze Koninglyke Brief, van welken de Koopllieden een Afſchrift kreegen, betekende niets, meer dan 't geen reeds bekend was, en behelsde niets ſtelligs omtrent de groote zaak. „Men is," ſchreef Koning GEORGE aan zyne Dogter, „thans met „ de daad bezig om de zaaken der *Hollanderen* te „ behandelen, en YORKE zal eerſtdaags de noodige „ Inſtructien hebben om eene Overeenkomst te be- „ raamen, naar genoegen van de *Republiek*. Men „ zal verder middelen tragten vast te ſtellen om de „ Buitenſpoorigheden der Kaaperen te beteugelen.

zy het misnoegen der Gouvernante, door eene vryere taal dan zy gewoon was te hooren, gewekt hebbende, van een nadere handeling met den Geheimraad, tot welken zy verzonden waren, even zo weinig mogten verhoopen. Zy wilden dit, nogthans, niet onbeproefd laaten, en verzogten gehoor by den Heer DE LARREY. Eenige Afgevaardigden uit dit aanzienlyk lichaam van Kooplieden, traden met hem in een omſtandig geſprek, over de ſmertlyke toeſtand van het Gemeenebest, over het groot verſchil tusſchen de Vermeerdering der Landmagt en de Uitrusting der Oorlogſchepen, hoe voor de eerſte geene dringende redenen waren, die ze terſtond noodzaaklyk maakten; maar zeer veele, en allerdringendſte, voor de laatſte, 't welk zy met een overwigt van bewyzen aandrongen. DE LARREY gaf 'er omtrent het zelfde op te houden als de Gouvernante gedaan hadt, 't was de ſchuld van haare Koninglyke Hoogheid niet dat 'er geen Herſtelling kwam. Zy hielden nader aan; en eindelyk kwam, 't zy in eene vlaage van drift of verlegenheid, of met opzet om met ééns alles te zeggen, het hooge woord 'er uit, „dat het voor de „ Vrouwe Gouvernante een *Point d'Honneur* was geworden, om in geene *Equipagie ter Zee* te bewilligen, zonder eene „ *Vermeerdering van Troupen te Land*; en „ dat hy de Kooplieden niet durfde vleijen met de wedergave der Schepen

LXXXIV BOEK. 1758.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ en Goederen door de *Engelſchen* geno-
„ men!" —— Verbeeld u hoe den Koop-
lieden dit op 't hart viel; die, naa zulk
eene taal, niets van den Geheimraad te
hoopen hebbende, vertrokken.

Misnoegen der Gouvernante over die Bezending en Aanſpraak.

De Kooplieden, van de deugdlykheid hunner zaake overtuigd, en bewust van het aandeel, 't welk 't geheele Volk in dezelve zou neemen, hadden de Aanſpraak doen drukken, en werd deeze, zo ras ze gedaan was, in de Boekwinkels openlyk by duizenden verkogt. Deeze omſtandigheid vermeerderde het reeds gaande geworden en hooggereezen misnoegen der Gouvernante, die, op den elfden van Wintermaand, ter Algemeene Staatsvergadering verſchynende, in den nieuwen Voorſlag over Noodzaaklykheid der Vermeerdering van de Land en Zeemagt, te verſtaan gaf met welk een oog zy die Bezending der Kooplieden aanzag, en hoe zy over de gedaane Aanſpraak oordeelde. „ Die
„ Bezending," ſprak zy, „heeft beſtaan
„ in een aantal van Veertig Kooplieden,
„ niet minder opmerking verdienende dan
„ de Aanſpraak, welke zy my hebben
„ voorgeleezen, en waar van een ruim ge-
„ tal Afdrukken, by voorraad gedrukt,
„ onmiddelyk alom is verſpreid geworden.
„ Ik zal, voor het tegenwoordige, daar
„ op geene aanmerking maaken, dan al-
„ leen dat dezelve Aanſpraak niet ſchynt
„ ingerigt, om de aangevangene Onder-
„ handelingen met *Engeland* gemaklyker

Zy dringt op het vermeerderen der Land en Zeemagt aan.

„ te

„ te maaken, of de Natie te beweegen tot LXXXIV
„ gevoelens om een *Verdrag* de voorkeur BOEK.
„ te geeven aan eene *Vredebreuk* met die ——
„ Kroon." —— Wyders hadt zy, in dee- 1758.
zen Voorſlag, verzogt, dat hunne Hoog Mogenden, daar hunne ernſtige en herhaalde poogingen, om *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, tot de voorgeſlagene Vermeerdering van de Landmagt en van de Uitrusting ter Zee tot nog toe vrugtloos geweest waren, op middelen bedagt geliefden te weezen, om, hoe eer hoe beter, daar een einde aan te maaken; deels om te voldoen aan de ſterke en regtmaatige aanzoeken van *Gelderland*, *Utrecht*, *Overyſſel*, en *Stad en Lande*; deels om te gemoet te komen, aan het vuurig en gegrond verlangen der Handeldryvende Ingezetenen deezer Landen, die, niet tegenſtaande hunne bewustheid, van de aangevangene Onderhandelingen tusſchen *Groot-Brittanje*, en hunne Hoog Mogenden, als mede van haare byzonder aangewende poogingen, voor de vierde keer, haar eene Bezending hadden gedaan, om aan te dringen op eene aanmerkelyke vermeerdering van 'sLands Zeemagt, „ 't was thans." dus beſloot zy, „ meer dan tyd om een einde te maaken, „ aan de Raadpleeginge over de voorge- „ ſlaagene *Augmentatie te Lande* en *Equi-* „ *pagie ter Zee*, op welke beiden zy al- „ toos op het kragtigst gedrongen hadt, „ en zonder welke beiden zy, in gemoede „ overreed was, dat de Staat aan alle On-

„ heil

LXXXIV BOEK. „ heil en Gevaar, zo voor het tegenwoordige, als het toekomende, blootgeſteld „ was, en blyven zou!"

1758. Een Afſchrift van dit Voorſtel, voor 't welk de Gouvernante dank van de Meerderheid ontving, begeleid van een Brieve der Algemeene Staaten, of liever van Vier Gewesten, werd nog dien eigen dag aan Staaten van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gezonden; deeze Brief was geheel ingerigt tot onderſteuning en aandrang des Voorſtels, 't geen genoegzaam zeker door deeze Drie Gewesten niet zou aangenomen, en dus het Handelbelang daaraan opgeofferd worden.

Een Afſchrift diens Voorſtels aan drie gewesten gezonden.

De Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam* vervoegen zich by Staaten van *Holland*.

Groot, onbeſchryflyk groot, was in deeze Gewesten, de verſlaagenheid der Inwoonderen van de Koopſteden, als zy vernamen welk een troostloos Antwoord, de Kooplieden uit den mond der Gouvernante gehoord, en welk een beſcheid, zy van den Geheimraad bekomen hadden. Men wist nauwlyks op welk een boeg het te wenden in het barnen van deeze Zee. Doch, wie ook het als hooploos mogten opgeeven de Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam*, beſlooten met Verzoekſchriften zich weder te wenden tot de Souverainen van dit Gewest, de onderſteuning van de Regeeringen hunner Steden voor af ingeroepen hebbende: zy gaven in die Verzoekſchriften verſlag van 't gebeurde by haare Koninglyke Hoogheid en hoe zy, zonder het inſlaan

ſlaan van andere wegen, geen uitkomst za- LXXXIV
gen in hunne verlegenheid. (*) BOEK.

Middelerwyl hadt de Afgezant YORKE, overeenkomſtig met het zeggen der Gou- 1758.
vernante, ten eigenſten dage dat de laatſte Bezending der Kooplieden by Haare Hoog- heid geweest was, verzogt in Onderhande- ling te treeden tot wegruiming der Verſchil- len. Eenige Leden uit de Vergadering hun- ner Hoog Mogenden, daar toe gelast, hoor- den hem de gewoone Verklaaringen doen, zo wegens de genegenheid van den Koning zynen Meeſter voor de Republiek, als we- gens diens ernſtig ter harte neemen van de Beſlegting der zaaken; de uitgebreidheid van het Onderzoek veroorzaakte, dat men 't zelve, op de gewoone wyze, niet kon behandelen, vóór dat het tot zekeren trap van rypheid zou gebragt zyn; dat zyne Majeſteit op de Vertoogen nog niet formeel geantwoord hebbende, zulks geen- zins daar aan moest worden toegeſchree- ven, dat hy zich daar aan meende te ont- trekken; maar om dat de wederleggingen het verſchil te verre zouden hebben uitge- breid. Thans was 's Konings Verzoek, dat 'er Perſoonen mogten Gemagtigd worden, om met hem te handelen, dat hy allen mo- gelyken yver en gemaatigdheid zou toebren- gen, tot het herſtel der Eendragt tuſſchen de

YORKE vangt eene Onderhandeling aan.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1780. bl. 1101. 1186. 1204. 1209.

LXXXIV BOEK. 1758.

de Republiek en *Groot-Brittanje*, en hoopte dezelfde geneigdheid te zullen ontmoeten. — Hooger dan eene voorbereidende trap tot nadere Opening kon dit niet worden aangezien.

Eiſchen des Konings van *Engeland*.

Dan het liep aan tot den twee en twintigſten van Wintermaand eer YORKE, om eene nadere Onderhandeling aanzoek deedt; deeze hem vergund zynde, leverde hy een omſlagtig Vertoog over, vervattende de Eiſchen zyner *Groot-Brittanniſche* Majeſteit, ten aanziene van den Koophandel, en verdere Schikkingen, welke kortlyk hier op nederkwamen. Dat de Koning van *Groot-Brittanje* den Handel der Ingezetenen van deezen Staat op de *Franſche* Volkplantingen in *America*, nog met het zelfde oog als voorheen (*), voor ongeoorlofd, bleef aanzien. De bloei en aanwasch des Koophandels zyner Naburen beſchouwde hy met genoegen, voor zo verre de Wet van 't Heil zyns Volks met dien voorſpoed niet lynregt ſtreedt; doch nooit zou hy kunnen dulden, dat zyne oude Bondgenooten, om de voorbygaande winſten, die eenige byzondere Perſoonen ſlegts voor een tyd genooten, de eerſten zouden weezen, die begeerden, dat *Engeland* in een zo gewigtig ſtuk beledigd wierd. Hy verlangde te verſtaan, dat hunne Hoog Mogenden, ter goeder trouwe, voor hunne Onderdaanen van deezen Handel afzagen, en dien

(*) Zie hier boven bl. 389.

dien ſteen des aanſtoots wegnamen; en teſ- LXXXIV
fens beletten, de *Verwiſſeling*, doorgaans BOEK.
Overſcheepen genaamd, welke uit een ——
Fransch in een *Hollandsch* Schip geſchied- 1758.
de, wanneer het eerſtgenoemde zyne Reis niet durfde vervolgen, en zich onder eene Onzydige Vlagge poogde te verbergen, om in Zee de ontmoeting van 's Konings Schepen te vermyden. —— Van het begin deezes Oorlogs, hadt zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit niet zonder ſmerte gezien, dat een groot getal *Hollandſche* Schepen, met Scheepsbouwſtoffen, tot vermeerdering en herſtel der vyandlyke Vlooten voorby de Havens zyns Ryks voeren. Hier om begeerde hy dat zekere Artykelen van Scheepsbehoeften onder de Contrabande Waaren zouden begreepen worden. —— Scheepsbehoeften waren zo ſchadelyk als Kogels en Buskruid: mangelde het *Frankryk* aan Schepen, zyne Krygstoerustingen zouden *Engeland* niet vertzaagen. — Wat de opgebragte en aangehoudene Schepen betrof, van den Koning kon geene buiten Regterlyke oefening van Magt gevergd worden; zyne handen waren ten aanziene zyner Onderdaanen door de Wetten, en ten opzigte der Buitenlanderen door de Tractaaten gebonden. Waren 'er Vonniſſen buiten den regel geveld, hadden 'er Uitſtellen plaats gehad, waar over men meende zich te kunnen beklaagen, de weg, om zich op het Oppergeregtshof, te beroepen, bleef open. — Dan, om de Onderdaanen van hun Hoog Mogenden, zo veel mogelyk

LXXXIV BOEK. 1758.

lyk te helpen, en te gemoet te komen, en de *Onſchuldigen* met de *Schuldigen* niet gelyk te ſtellen, hadt zyne Majeſteit gelast hem van alle *Hollandſche* Schepen, in de Havens zyner Ryken opgehouden, eene nauwkeurige lyst over te leveren, ten einde het Scheepsvolk, dat dezelve onder beuzelagtige voorwendzelen, hadt opgeligt, na rede te doen luiſteren, het te hoopen die Schepen vry te laaten en de Uitſpraak der Vonniſſen in het algemeen te verhaaſten. —— Het voorneemen zyner Majeſteit was den Ingezetenen der *Vereenigde Gewesten*, de Voorregten en Vryheden, uit het Tractaat des Jaars MDCLXXIV ſpruitende, ten vollen te laaten genieten, in zo verre de *Overeenkomst*, thans het gewigtig voorwerp der Onderhandelingen, den inhoud van 't zelve niet vernietigde. — Ten ſlot betuigende, dat de Koning ſmerte gevoelde over de Buitenſpoorigheden, en Gewelddaadigheden door *Engelſche* Kaapers, of die zich *Engelſchen* noemden, tot ſchande zyner Onderdaanen, gepleegd, en dat de ganſche Natie met hem de handen in een ſloeg, om die Rooveryen te beteugelen. Men hadt daar tegen reeds ſterke maatregelen genomen. (*) — Van deezen onaanneemelyken aart waren de beraamingen, op welke de Koning van *Engeland*, in zynen Brieve aan de Gouver-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 1211. 1227.

vernante oogde. (*) Ze werden in handen gesteld waar ze behoorden, en wat des verder voorviel, behoort tot een volgend Tydsbestek. LXXXIV BOEK. 1758.

De Toerustingen ter Zee, om eigen Handel te beveiligen, en tegen die geweldaadigheden te dekken, gingen met een traagen tred voort, zo 'er geen agter uitgang by plaats hadt, gelyk wy de Kooplieden by de Gouvernante hoorden verklaaren (†); en kwam 's Lands zo noodig verstterkte Zeemagt het ongeluk over van binnengaats, een nagelnieuw Schip, het *Oranjewoud*, op eene gansch onverwagte en vreemde wyze, te verliezen, daar het in Zee verzonk, en, behalven meest alles wat op dien bodem was, honderd drie man in de diepte mede voerde. Men twistte over de oorzaak van dit vergaan; eenigen schreven het daar aan toe, dat het met Loggaten en niet met Spygaten gemaakt was; anderen ontkenden zulks, en hielden staande, dat de Scheepstimmermansbaas het met Spygaten gebouwd hadt, en dat, schoon het met Loggaten voorzien geweest ware, zulks het zinken niet zou hebben kunnen veroorzaaken: dewyl de Schepen der *Oost-Indische* Maatschappye met dezelve altoos gerust vaaren. Onoplettenheid op het Stuurlastig gaan, het openlaaten der Onderdekspoorten, het niet bezorgen

Traage toerusting ter Zee. Het Schip *Oranjewoud* zinkt.

(*) Zie hier boven bl. 414.

(†) Zie hier boven bl. 194.

LXXXIV BEOK. 1758.

gen der Spygaten, het niet Sjorren van het Geſchut, hielden anderen voor de reden. Hier over twistende bleef de waare oorzaak verborgen, en alle aangewende moeite en kosten, om het gezonken Schip weder boven te krygen, vrugtloos bevonden wordende, 't zelve zitten. De Capitein PIETER MYNTES, die 't zelve zou voeren, bevondt zich niet aan boord; eenige voornaame Heeren, uit het *Noorder-Kwartier*, met dit Schip na *Texel* afzeilende, ontkwamen ten nauwen noode, dat zy dit ſpeelreisje niet met hun leeven bekogten, gelyk, behalven de reeds gemelde omgekome Manſchap, het ongelukkig geval was der Huisvrouwe en twee Kinderen van den Bootsman, aan boord om Man en Vader het laatſte vaarwel te zeggen, terwyl deeze, met verlof van den tweeden Capitein, na *Amſterdam* verreisd was, om zyn Gezin de affcheids kus te geeven. (*)

Capt. HARINGSMA bewaart zyn Convoy voor 't onderzoek der *Engelſchen*.

Schoon de *Engelſchen* meest weerlooze Schepen plunderden, of opbragten, waagden zy het der Staaten Vlag niet te ontzien. Twee *Engelſche* Oorlogſchepen ontmoetten, op de hoogte van *Toulon*, den Capitein HARINGSMA met zyn onderhebbend Convoy: naa de gewoone groete van wederzyde, kwamen de *Engelſchen* aan boord van 's Lands Oorlogſchip, te verſtaan geevende, hoe zy onderrigt waren, dat onder

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 901. 1118.

der de Laading van 't Convoy zich veele Contrabande Goederen bevonden, en zy last hadden om daar op onderzoek te doen. HARINGSMA verzette 'er zich tegen, met te zeggen, *Dat 'er nooit een Hollandsch Oorlogſchip gebruikt was, om het vervoeren van verbodene Goederen te begunſtigen, en dat hy het onderzoeken van een der Schepen onder zyn Convoy niet zou dulden.* Weinig ſmaakte deeze ronde *Hollandſche* taal aan den trotſchen *Engelschman*, vol van ingebeelde Heerſchappy ter Zee. hy dreigde *Hem dit betaald te zullen zetten!* HARINGSMA, voor geen dreigen vervaard, antwoordde, *Gy Heeren, zyt met twee Schepen tegen my één, en zult dus uw oogmerk kunnen bereiken, om myn Schip in den grond te ſchieten; maar ik zweer u, dat één van beiden, my in dat geval gezelſchap zal houden, en het zelfde lot ondergaan!* Hy ſtaafde deeze taal met daaden, en beval, in hunne tegenwoordigheid, alles tot een gevegt gereed te maaken. Zy bragten berigt van dit beſluit des *Hollandſchen* Scheepvoogds aan de *Engelſche* Bevelhebbers, die geen moed hadden om hunne gezegde bevelen van Scheepsonderzoek te volvoeren, en den onverſchrokken HARINGSMA zyne reis ongemoeid lieten vervorderen. (*)

LXXXIV BOEK. 1758.

Bewaarde HARINGSMA zyne onderhebbende Koopvaarders, voor den gedreigden over

Capt. BINKES redt twee Koopvaarders.

(*) *Vaderlandsch Woordenboek.* III. D. bl. 369.

LXXXIV BOEK. 1758.

overlast en moedwil der *Engelſchen*. Capitein JAN BINKES redde 'er twee uit hunne klauwen. Met eene Vloot Koopvaarders, onder zyn geleide, de Baay van *Cadix* willende inzeilen, ſneeden eenige *Engelſche* Kaapers 'er twee van af, met oogmerk om ze te *Gibraltar* binnen te ſleepen. Hy ontdekte dit ſtout beſtaan niet, of hy wendde met zyn Schip, zette de Roovers naa, hernam de twee zyn geleide ontrukte Schepen, en wierp met dezelve, nevens het overige van de Vloot, in de Baay van *Cadix* het anker neder. (*)

Klagten der *Zeeuwſche* Kooplieden.

Ondanks de aangevangene Onderhandelingen met *Engeland*, en de ſchoone Beloften nam het Zeegeweld, hoe groot reeds, hand over hand toe. De *Zeeuwſche* Kooplieden, die dus lange gezweegen, het leed en de ſchade opgekropt hadden, lieten, met het afloopen des Jaars, by de Staaten van dat Gewest, hunne klaagſtem hooren, met verzoek om die klagten over te brengen ter Algemeene Staatsvergaderinge, en by haare Koninglyke Hoogheid. Wy kunnen niet nalaaten, 'er een en andere byzonderheid uit over te neemen, dit 't lydig Onregt den Lande aangedaan met gepasten klem uitboezemen. „Hoe gedrukt, „ hoe verongelykt, hoe bezwaard, had„den zy, met geduld, tot hier toe, af„gewagt, of men, op zo veele overgele„verde Vertoogen en Bewyzen, eindelyk „ geen

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 123.

„ geen Regt zou krygen; en of de Belof- LXXXIV
„ ten, nu en dan gegeeven, niet eindelyk BOEK.
„ een uitſlag zouden hebben beantwoor- ——
„ dende, zo niet geheel, ten minſten ten 1758.
„ deele, aan het verlangen van hun Hoog
„ Mogenden zelf, van de Kooplieden,
„ van den gantſchen Staat, en van zo vee-
„ le duizenden ongelukkigen, dien het
„ brood uit den mond werd genomen,
„ door onverantwoordelyke Handelingen,
„ ſtrydig niet alleen tegen de *Trouwe der*
„ *Tractaaten*, niet alleen tegen de *Chris-*
„ *tenheid;* maar tegens de *Menschlykheid*
„ zelve. —— Tot hun bitterſte ſmerte
„ leerden zy, door de uitkomst, dat die
„ ſchoone woorden niets dan wind uitle-
„ verden, en dat men mogelyk alleen op
„ 't oog hadt om de Schepen, hun nog
„ in kleinen getale overgebleeven, mede
„ in de *Engelſche* Havens te zien; wan-
„ neer men mogelyk in ſtaat zal meenen
„ te zyn, om het masker af te ligten, en
„ den Staat voorteſchryven, 't geen men,
„ naar eene willekeurige Magt, zal goed-
„ vinden. Uit den grond huns harten
„ wenſchten zy hier in bedroogen te zyn;
„ doch de vrees, gegrond op 't geen da-
„ gelyks voorviel, deedt hun, voor het
„ toekomende, niets anders te gemoet
„ zien. —— Al ware het dat men den
„ aangeweezen weg van Regten ſtipt volg-
„ de, dan nog was 'er niets dan hunne
„ volſlagene ruïne en die des Handels te
„ wagten, zynde die tot nu toe, zo par-
„ tydig, zo kostbaar, zo langwylig, zo

LXXXIV BOEK. 1758.

„ Godloos, dat niemand van een geſtreeken Vonnis zich durfde beroepen, overtuigd van de onmogelykheid der wederkryginge, zelfs by gunſtig vonnis, door „ het verkoopen van Goederen en Schepen, op een derde of minder dan de „ waarde, en andere onregtvaardige ſoortgelyke vindingen. — Zy hielden zich „ volkomen aan 't Advies der Staaten van „ *Holland*, ter zaake van het voorgeſlaagene Convoy, waar in die Grieven zonneklaar werden voorgedraagen, met alle „ de gevolgen daar aan vast.

„ Vroeg men, verwonderd over hun „ ſtilzwygenheid. in zo veele rampen, of „ men in *Zeeland* niet van de *Engelſchen* „ leedt? Of men hunne Schepen niet op„ bragt? Ophieldt? Hun Volk niet be„ roofde en pynigde? Of zy geene Ver„ beurtverklaaringen gevoeld en onder„ gaan hadden? en dus het zelfde herſtel „ en denzelfden onderſtand als de *Holland*„ *ders* niet behoefden?

„ Zy hadden", verklaarden zy, „ de„ zelfde Ontmoetingen, als andere On„ derdaanen van den Staat wedervaaren, „ en van de *Engelſchen* alles moeten on„ dergaan, wat men van de ergſte Vyan„ den, en woeſte Barbaaren niet zou kun„ nen verwagten." — Nu, „ dus maa„ len zy het lot hunner Zeevaardye af", „ werden 'er van hunne Schepen opge„ houden, naa eenige weeken toevens „ ontſlaagen, mits de kosten, (die ter„ ſtond verbaazend zyn,) betaalende;

„ Sche-

„ Schepen, zo zuiver bevonden, dat men LXXXIV
„ 'er niets op kon vitten, worden geplun- BOEK.
„ derd; in zo verre dat 'er Capiteins zyn, ——
„ die, als van alles ontbloot, en arm ge- 1758.
„ ſtoolen, ongelukkig zyn over boord ge-
„ ſprongen, en zich het leeven uit wan-
„ hoop hebben benomen; dan bragt men
„ Schepen op, die men uit de Papieren
„ en Journalen uitdruklyk ziet, dat uit
„ *Eſſequebo* kwamen, daar geene *Franſche*
„ Producten in *konden* weezen; of na
„ *Africa* om Slaaven voeren, en die in
„ onze Volkplantingen, zyn verkogt en
„ wel ten deele aan de *Engelſchen* zelf; men
„ laat die met hunne Laadingen maanden
„ aan maanden leggen, of, ziet men kans
„ men verleidt het Volk door bedreigin-
„ gen en beloften; en op grond van de
„ meineedigheid van twee of drie Schur-
„ ken, durft men die in beſlag neemen,
„ *als of beweezen was, dat de Laadingen*
„ *aan Onderdaanen van Frankryk* behoor-
„ den, 't welk onmogelyk was; men ſlaat,
„ men kwetst, men ſchopt, men pynigt,
„ zelfs op de wreedſte wyze, het Volk
„ dat trouw blyft; de Vlag van den Staat
„ wordt, als ten ſpot, en, zelfs eer zulk
„ een Schip verbeurd verklaard is, ettely-
„ ke dagen 't onderſt boven gehangen;
„ Schepen, reeds vry gegeeven, werden
„ naderhand twee of drie maalen gerant-
„ ſoeneerd door andere Kaaperen. In meer
„ dan één geval geboodt de Regter den
„ Advocaat, die tegen de Kaapers pleit,

LXXXIV „ te zwygen, en ſchaamde zich niet, in eene
——— „ heilige Vierſchaare, (of die ten minſten
1758. „ zo moest zyn), eer hy Party gehoord
„ heeft, te verklaaren, *dat hy toch Schip en*
„ *Goed zal confiskeeren*; een ander durfde,
„ op het hooren leezen eens Getuigſchrifts,
„ verleend by de Magiſtraat van een der
„ ſtemmende Steden in de Republiek, open-
„ lyk en ſchaamtloos zeggen, *dat die, en*
„ *alle Hollanders, Schelmen te zamen wa-*
„ *ren*, en men geen geloof aan zulke ſtuk-
„ ken gaf. Met één woord, waar de Sche-
„ pen opgebragt, ontmoet, doorzogt, aan-
„ gehaald of verbeurd verklaard werden,
„ vondt men de eigen Onregtvaardigheid,
„ Wreedheid, Kwaadaartigheid, Haat en
„ Woede tegen de Onderdaanen van dee-
„ zen Staat. — Niet tegenſtaande alle Voor-
„ zorgen in *Zeeland* genomen, om alleen
„ op de eige Volkplantingen van den Staat
„ te vaaren, en niets ſtrydigs met de Trac-
„ taaten te doen, ondergingen zy alles wat
„ de Roofzugt, het Geweld, en wreede
„ Chicane en doodlyke yverzugt in den
„ Handel kon uitdenken, om hun te druk-
„ ken, den Handel laſtig, gevaarlyk, ja
„ onmogelyk, te maaken; waar in men zo
„ wel geſlaagd was, dat dezelve te eene-
„ maal ſtilſtondt, kwynde, en zich op het
„ punt bevondt, om met dien van den ge-
„ heelen Staat, voor altoos, geruineerd
„ te worden." ——— In zulk een uiterſte vereenigden de *Zeeuwen*, dien het anders aan geen *Engelsch-Gezindheid* ſcheen te ont-

ontbreeken, hunne ſtem met de klaagende en verzoekende *Hollanderen*. (*)

LXXXIV BOEK.

Hoe zeer wy ons der kortheid bevlytigd hebben, in de opgave van 't geen den trouwloos verdrukten Handel en Zeevaard, in dit Jaar, overkwam, vult het eenige verdrietige, doch, in de zaak zelve, onmisbaare Bladzyden, en zullen wy, in een volgend Jaar, tot die bejammerenswaardige ſtoffe moeten wederkeeren.

1758.

Een aantal byzondere Omſtandigheden, in deezen twist met het *Engelſche Ryk*, vervreemden veeler genegenheid van Mevrouwe de Gouvernante. Niet weinigen hadden, over 't voorheen gebeurde, in de Magiſtraatsbeſtelling te *Haarlem* (†), geen gering misnoegen opgevat, en liep dit thans nog hooger, door eene andere gebeurtenis te dier Stede, welk geval, ons nu ſtaat te boeken.

Veelen zyn misnoegd tegen Haare Hoogheid.

De gewoone tyd van de Verandering der Regeeringe te *Haarlem*, met Herfstmaand daar zynde, geſchiedde, volgens gewoonte, de Benoeming van Acht Perſoonen; om 'er vier Burgemeeſters uit te kiezen, te weeten Mr. JUSTUS WITTE Mr. JACOB DEUTZ, die beiden één Jaar hadden gediend, Mr. AREND DE RAAD, Mr. DAMMAS GULDEWAGEN, Mr. MATTHEUS WILLEM

De Gouvernante verkiest 8. VAN REGHTEN, die niet op het Achttal ſtondt, tot Burgemeeſter te *Haarlem*.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 143. enz.

(†) Zie hier boven bl. 335.

LXXXIV BOEK. 1758.

LEM VAN VALKENBURG, JZAAK CLIFFORT, Mr. JAN VAN STYRUM en Mr. DAVID VAN LENNEP. —— Deeze Benoeming was niet gemaakt, of de Heer SALOMON VAN ECHTEN, verklaarde dezelve onwettig, en dat ze, derhalven, aan de Gouvernante niet kon aangeboden worden, verzoekende, dat, by het zenden der Benoeminge, van deeze zyne Tegenverklaaring berigt aan haare Koninglyke Hoogheid mogt gegeeven worden. Tien Leden kreeg hy aan zyn ſnoer, of liever hy trok met hun ééne lyn: want men wil, dat hy de Man niet was om een Voorganger te weezen, der geenen die tegen de Meerderheid van Twee en twintig zich aankantten. Deeze Meerderheid vaardigde, naar ouder gewoonte, eene Bezending aan de Gouvernante af, om, by beſlooten Brieve, de Verkiezing te verzoeken. Haar Brief, aan den Hoofdofficier ingerigt, was van deezen Inhoud. „ Uit de Perſoonen, ons ter bekleedinge „ van het Burgemeeſterſchap der Stad „ *Haarlem*, voor deezen Jaare, voorge„ ſteld, hebben wy, naa deliberatie, goed„ gevonden te eligeeren, Mr. JUSTUS „ WITTE, Mr. JACOB DEUTZ, Mr. MATTHE„ US WILLEM VAN VALKENBURG, SA„ LOMON VAN ECHTEN, laſtende UEd. „ dezelven, naa afneeminge van den behoo„ relyken Eed, te ſtellen in de Poſſeſſie „ van hunne Bedieningen." —— In gevolge van deezen laſt, deedt de Hoofdofficier Mr. DANIEL JAN CAMERLING, de verkoozene Heeren ter Bediging by een roe-

pen.

pen. De Burgemeesters DEUTZ en VAN VALKENBURG, (hun Amptgenoot WITTE, behoorde tot de Minderheid,) zagen met veel verwonderings VAN ECHTEN, die niet op het Getal geſtaan hadt, onder die beëedigd zouden worden, verzogten uitſtel van dit ſtaatlyk bedryf, tot dat de Vroedſchap, over de Verkiezing van deezen Heer, zou geoordeeld hebben. De Hoofdofficier betuigde aan dit verzoek niet te kunnen voldoen, dat hy een Officier der Graaflykheid was, de Wetten van den Souverain opvolgde; indien DEUTZ en VAN VALKENBURG niet wilden beëedigd zyn, zulks ſtondt in hunne Vryheid, hy zou des ſchryven, en met de andere Heeren voortgaan, gelyk hy deedt, ondanks eene zeer ernſtige Aantekening der twee gemelde Burgemeesteren. LXXXIV BOEK. 1758.

In eene, met veel moeilykheids en tegenſtribbelens, belegde Vroedſchap, over deeze netelige zaake, verklaarden zich achttien Leden tegen de Verkiezing van VAN ECHTEN, en beſtemden eene Bezendig van elf Heeren uit de Vroedſchap, met den Penſionaris GILLES, om, over dit geval, hun beklag aan de Vrouwe Gouvernante voor te ſtellen. Zy volvoerden deezen last, hunne verwondering en leedweezen betuigende, over de Aanſtelling van den Oudſchepen VAN ECHTEN, die op de lyst der Benoemden niet geſtaan hadt, en, wegens de optellinge der ſtemmen, 'er niet op hadt kunnen gebragt worden; zy toonden de onwettigheid deezer verrigtinge, wel- Bezending aan de Gouvernante om zich des te beklaagen.

LXXVX BOEK. 1758.

welke zy, als Voorſtanders en Handhaavers der Voorregten, niet konden, noch mogten, toelaaten. — Wanneer haare Koninglyke Hoogheid den voordragt der Afgevaardigden gehoord en gevraagd hadt of zy afgezonden waren, door de volle Vroedſchap? nam zy, des wegen de noodige onderrigting bekomen hebbende, verder het woord in deezer voege. „ Nu, om daar op niet „ te blyven ſtaan, zal ik maar komen tot „ de zaak zelf, waar over de Heeren my „ komen ſpreeken. 't Geen ik gedaan heb „ is geſchied naa rype deliberatie, en, zo „ ik vermeene, volgens de Privilegien de „ Heeren kunnen daar tegen doen dat zy „ goedvinden, en voor GOD, het Land, „ hunne Stad, en voor hun eigen zelven, „ in goede Conſcientie, kunnen verantwoorden. Men is in een vry Land, „ alwaar zulks is gepermitteerd, en daar „ Juſtitie plaats heeft, en te vinden is. „ Terwyl ik hoop en vertrouw, dat de „ Heeren van my ook zullen willen denken, dat ik uit geene andere oorzaaken „ ietwets gedaan heb." — De Afgevaardigden gaven, by het afſcheid neemen, te verſtaan, dat by hunne Zenders geen Eigenbelang het roerzel was; maar alleen het bewaaren van Stads-Voorregten, dit hadt hun tot den tegenwoordigen ſtap aangezet, en wat zy verder dien aangaande genoodzaakt zouden worden te doen, zou uit geene andere oorzaak voortſpruiten, dan om zich voor alles, en ook voor hunne Burgery, onaanſpreekelyk te ſtellen. Zy wa-

waren verre van iets te beoogen, ſtrydig met den Eerbied voor de Perſoon van haare Koninglyke Hoogheid, voor hoogſtdeszelfs Doorlugtig en Vorſtlyk Huis, welks wettig verkreegene Regten zy geneegen en gezind bleeven te helpen handhaaven. LXXXIV. BOEK. 1758.

De Gouvernante laat eene Waarſchuwing te *Haarlem* afkondigen.

Weinig dagen ſlegts leedt het of de Gouvernante toonde dat zy beſlooten hadt, wat ook in *Haarlem*, tot wederſtreeven van deeze Aanſtelling mogt ondernomen worden, dezelve ſtand te doen grypen. De Hoofdofficier ontving van haar eene Waarſchuwing, welke zy beval van den Raadhuize te doen afkondigen, en op de gewoone wyze overal bekend te maaken; in dezelve noemt zy haare gedaane Verkiezing van SALOMON VAN ECHTEN, overeenkomſtig met de Privilegien der Stad *Haarlem*, zyne Beëediging behoorelyk: ſchildert het Gedrag van zommige Leden der Regeeringe, die zich niet ontzien hadden de gedaane Verkiezing te wederſtreeven, en VAN ECHTEN, in het waarneemen zyner Bediening, te ſtooren, af, als rechtſtreekſche tegenkantingen omtrent haar Perſoon en wettig Gezag, waar van de gevolgen tot ontrustinge van de goede en vreedzaame Burgerye zouden kunnen ſtrekken. Hier in willende voorzien, hadt zy goedgevonden, die Leden der Regeeringe, en verder allen en een iegelyk, wie hy zou mogen zyn, wel ernſtig te vermaanen van zich des op alle wyzen te onthouden, en tevens den Hoofdofficier te gelasten, haare gedaane Ver-

LXXXVI BOEK. 1750. Verkiezing, door den arm der Juſtitie, te handhaaven, en te doen eerbieden. Wanneer de Secretaris zich huiverig betoonde om dezelve af te leezen, kreeg hy tot antwoord van den Hoofdofficier, *Dat hy het beval, uit zyn naam, als mede uit naam van Mevrouw de Prinſeſſe!* Een der Schepenen, betuigende dat hy over de Publicatie zou ſtaan, indien hy ſtaat kon maaken, op het zeggen van den Hoofdofficier, dat daar van kennis gegeeven was, aan den Voorzittenden Burgemeeſter, ontving dit antwoord, *Indien 'er Heeren zyn, die zich oppoſeeren, zo ben ik gekwalificeerd om tegen die te ageeren, en des noods zou ik ze in gyzeling kunnen doen brengen!* De Klok werd langer dan gewoonlyk geluid, de Waarſchuwing veelvuldiger dan anders aangeplakt, en de Hoofdofficier vondt goed de puije zyner eigene wooninge daar mede te vercieren.

De Meerderheid der *Haarlemſche* Vroedſchap vervoegt zich by Staaten van *Holland.*

De Meerderheid der Vroedſchappe, uit achttien Leden beſtaande, hoogst gebelgd over deeze op elkander volgende ſtappen der Gouvernante, vervoegde zich tot de Staaten van *Holland*, met een Verzoekſchrift, behelzende den geheelen toedragt deezer vreemde en hun grievende gebeurtenisſe. Noch het Lid der Vroedſchappe, dat zich tegen de lyst der Benoemden verklaarde, noch die met hem ſtonden, hadden byzondere reden van bezwaar opgegeeven, noch haare Koninglyke Hoogheid, wegens de onwettigheid, eenig gewag by de Vroedſchap gemaakt, veel min eeni-

eenige opheldering daar omtrent verzogt. — Zy konden, naa een zorgvuldig onderzoek van alles, niet bevatten op welk een grond de Oudſchepen VAN ECHTEN, door de Gouvernante, tot Burgemeeſter hadt kunnen verkoozen worden, als wel bewust, dat by hun Ed. Groot Mogenden aan de hooge Heeren Prinſen Stadhouders, en dus mede aan haare Koninglyke Hoogheid, was opgedraagen, het regt van *Verkiezing* uit een Dubbel Getal; maar geheel onkundig, dat het zelfde Regt zich zou kunnen uitſtrekken om Verkiezing te mogen doen, met *voorbygang der Benoeminge* van de Vroedſchap, en buiten dezelve, wanneer het Regt tot het opſtellen der Benoemingen voor de Vroedſchap geen Regt meer zou blyven. Zy ſmeekten, diensvolgens, de hulpe van den Souverain deezer Landen af, om hun te handhaaven by hun wettig Regt. LXXXIV BOEK. 1758.

Men ſtelde dit Verzoekſchrift haare Koninglyke Hoogheid ter hand, die haare gedagten, by eenen breeden Brief, in Wintermaand, te verſtaan gaf, hun Ed. Groot Mogenden betuigende, „zich verzekerd „ te houden dat zy, niet minder met ver„ wonderinge dan verontwaardiginge, zou„ den aangedaan weezen, over de onder„ neeming van deeze Achttien Leden: het „ *Eminent Character*, 't geen zy in deeze „ Provintie bekleedde behoorde daar voor „ beveiligd te weezen. Zy begeerde zich, „ in het voorſtellen haarer Bedenkingen, „ geenzins met die Achttien Leden te „ *Com-*

Brief der Gouvernante aan de Staaten van *Holland*, over het gedrag der *Haarlemſche* Vroedſchap.

LXXXVI BOEK. 1758.

„ *Compromitteeren*, veel min te laaten,
„ om met hun, over de ontwyfelbaare
„ Regten van haaren Zoon, den Erfſtad-
„ houder deezer Provintie, te twisten, of
„ dezelve tegen hun te verdeedigen. 't
„ Geen zy in deezen deedt ſtrekte alleen
„ om haar gehouden Gedrag te regtvaar-
„ digen."

In 't breede haalde zy op het voorgevallene in en met de Regeering van *Haarlem*, geduurende de drie laatſte Jaaren, en ſchreef, zulks toe aan eene Verbintenis door twintig van de twee en dertig Leden der *Haarlemſche* Vroedſchappe aangegaan, met uitſluiting van Twaalf hunner Medeleden, welke verbintenis zy met de haatlykſte verwen afſchilderde. Dat 'er zulk een Verdrag beſtaan hadt, wist zy uit erkentenis der geenen, die het getekend hadden, als ook was zy onderrigt van het verbranden der Schriftlyke Acte; doch hadt dit verbranden de zaak zelve niet veranderd, het opgevat vooroordeel, misnoegen, en aanhoudend voorneemen van Verongelyking was 't zelfde gebleeven, en oorzaak van die Voorbygangen, en Onwettige Behandelingen, waar over de Minderheid klaagde, en dat VAN ECHTEN, ten derdemaale, van de Benoeming was afgelaaten. — Dit, geen willekeur, hadt haar bewoogen om dien Oudſchepen te verkiezen. — Wegens de door 't land zo luidklinkende Waarſchuwing te *Haarlem* afgekondigd, zegt zy, „daartoe ge-
„ noodzaakt geweest te zyn, om voor te ko-
„ men, dat de vlammen van het brandend
„ twist-

„ twistvuur van het Raadhuis niet mogten overslaan tot de Gemeente, en hadt deeze, zo al niet eenige gemaatigdheid, ten minsten eenige omzigtigheid, te wege gebragt; egter zo veel niet of Achtien van de Verbondene Leden hadden het Besluit genomen, om zich, met een Verzoekschrift, by hun Ed. Groot Mogenden te vervoegen." — Zy beschryft dezelve, als Lieden, „die, door de verbreekinge van goede orde in *Haarlem*, de Regeering, nu meer dan drie Jaaren agter een, in geduurige onrust gehouden hadden, zonder na haare vermaaningen over het nadeel, dat het Land, de Stad, hunne Persoonen en Familien, daar uit konde overkomen, te hebben willen luisteren." Weshalven zy oordeelde „regtmaatige redenen te hebben, om zich met deeze Achttien Particuliere Leden der Vroedschap, op geenerhande wyze in te laaten; en even weinig zou kunnen toestaan, dat die zelfde Persoonen, welken zich, als directe Partyen, tegen haar, en als openbaare Bestryders der Regten van haaren Zoon, hadden opgeworpen, in de zich aangemaatigde hoedanigheid, van de Meerderheid der Vroedschappe over deeze zaak zouden vermogen te raadpleegen en te besluiten, alzo niemand, in byzondere gevallen, Party en Regter te gelyk kon zyn. — Geenzins bragt zy dit by, om zich aan 't geeven van verdere openinge te onttrekken; hier vondt

LXXXIV BOEK. 1758.

LXXXIV BOEK. 1758.

„ ze geen reden toe, onbeschroomd durf-
„ de zy alle haare daaden en handelingen,
„ voor de ganſche Wereld in het helderst
„ daglicht ſtellen, en deedt dit te liever
„ voor hun Ed. Groot Mogenden, wier
„ Regtvaardigheid nooit zou toelaaten, dat
„ de Wettige Regten van haaren Minder-
„ jaarigen Zoon, zouden worden vermin-
„ derd, wier Wysheid al te wel bezefte,
„ dat al het nadeel aan 't Stadhouderlyk
„ Gezag toegebragt, in den grond niets
„ anders was, dan een rechtſtreeks na-
„ deel aan de Regeering zelve, en eene
„ verzwakking van de tegenwoordige Re-
„ geeringsgeſtelteniſſe welker handhaaving
„ alle Regenten van het Land by Eede
„ hadden beloofd." — Voorts loopt dit Berigt af met eene wydluftige ontvouwing deezer vier ſtellingen. — Dat het maaken van eene Cabale, om daar door zyne Mede Regenten uit te ſluiten, eene ongeoorlofde zaak is, ſtrydig met alle gronden van Regeeringe, en dat alles, wat uit dien hoofde verhandeld en verrigt wordt, even gebrekkig is. — Dat de Gewoonte te *Haarlem*, gegrond op de Privilegien dier Stad, niet toeſtaat, dat iemand, in zyn rang zynde, buiten wettige oorzaaken, van de Benoeming wordt afgelaaten. — Dat de Pligt van den Stadhouder, met zich brengende Burgemeeſteren, Schepenen, en Wetten te veranderen, volgens de Privilegien, zulks in deezen, uit de twee overgeleverde Benoemingen gedaan was, naar het Voorſchrift van dezelve Privilegien. —

En

En eindelyk, dat het Octroi des Jaars MDCLI hier geen voorwerp van verſchil was. — In het uitbreiden dier vier Stellingen wordt het gehouden gedrag der Meerderheid by aanhoudenheid ſtreng gegispt, en luidt het ſlot, „dat, in een Land „ van Vryheid geene andere Vryheid be„ hoorde gekend en gezogt te worden, dan „ die overeenſtemde met de gronden van „ het Staatsregt, met de regelen van Regt„ vaardigheid, en met de verpligting, wel„ ke op elk ligt, omtrent zynen Evennaa„ ſten; dat de Vryheid, die de Verbonden „ Leden op 't oog en in 't hart hadden, „ tegen die gronden lynrecht ſtreedt: de„ wyl dezelve de Privilegien van de Stad „ vernietigde, de Regtvaardigheid omkeer„ de, en de Verongelyking van zynen „ Evennaaſten voor geoorlofd ſtelde, en „ Haar het Vermogen benam om gebruik „ van haar Regt te maaken in 't verkiezen „ van zulke Regenten, aan welken men „ ééns vooral de Uitſluiting hadt gegee„ ven."

LXXXIV BOEK. 1758.

Naa het inleveren van dit Berigt, deedt de Hoofdofficier eene Tegenverklaaring, op die der twee Burgemeeſteren (*), zich beroepende op dit Berigt, als zyn bedryf ten vollen wettigende: ook kwam toen in de Vroedſchapsvergadering te *Haarlem*, ter Tafel eene Aantekening van Acht Leden der Vroedſchap, tegen het beſlootene, door

(*) Zie hier boven bl. 427.

LXXXIV BOEK. 1758.

door de Heeren, die, gelyk zy ſpraaken, begonnen hadden en voortvoeren zich aan te kanten, tegen den regtvaardigen en billyken Handel van Mevrouwe de Gouvernante, om deeze in haar Regt te keer te gaan: al het verhandelde in twee daar toe ſtrekkende Vroedſchapsvergaderingen, die zy voor onwettig hielden, voor van geener waarde verklaarende.

Die van *Haarlem* verzoeken Uitſtel om hun gedrag te verdeedigen.

Van het Berigt der Gouvernante verzogten alle de Leden der Staatsvergaderinge Afſchriften, en de Afgevaardigden van *Haarlem*, daar benevens op het ernſtigſte, dat de Onderhandelingen over deeze zo gewigtige zaak niet verhaast, maar afgewagt mogt worden, wat hunne Zenders noodig zouden vinden, tot opheldering van dit Berigt, en veele omſtandigheden, dit onderwerp betreffende, in het daglicht te ſtellen, en hun Ed. Groot Mogenden nader te vertoonen; aan welk verzoek zy vertrouwden, dat de Leden te gereeder zouden voldoen; naardemaal uit een voorheen overgeleverd Verzoekſchrift of Vertoog der Achttien Leden van de Vroedſchap bleek, dat aan de gemaatigdheid en inſchiklykheid van de Vroedſchap of het Meerdergedeelte van dezelve, was toe te ſchryven, dat voor de verhaaſting van het Beſluit hier omtrent, zonder deeze nadere Ophelderingen af te wagten, geen reden, veel min eenig kort aanſtaand gevaar, te vinden was. Zy hadden daar in betuigd, uit „ hoogen eerbied voor het verklaarde oog„ merk van haare Koninglyke Hoogheid,

„ wel

„ wel niet voor te hebben, om den *alzo* door Haar verkooren Burgemeester VAN ECHTEN, ondertusschen in zyne functie te wederstreeven of te turbeeren; maar genegen te zyn, zonder verkorting van derzelver Regten, het zelve *interim* te laaten, by hunne daar tegen gedaane Protesten; doch dat zy aan hun Eed en Verpligtingen niet konden voldoen, indien zy by de Verkiezing, door de Gouvernante gedaan, geheel bleeven berusten, zonder aan hun Ed. Groot Mogenden den waaren toestand te hebben opengelegd, om dien aangaande herstel te verzoeken, by den Souverain van den Lande."

LXXXIV BOEK. 1758.

Schoon het tot Sprokkelmaand des volgenden Jaars, en dus naa den dood der Gouvernante aan liep, eer die van *Haarlem* gereed waren, zullen wy, de tydorde voor die der zaake laatende wyken, den gantschen afloop van dit geval vermelden. — De Achttien Leden leverden een Tweede Verzoekschrift in, by Staaten van *Holland*, „zes derzelven verklaarden in „ hunne Ondertekening, dat zy nooit met „ iemand, wie het ook mogt weezen, „ eenige *Cabale*, *Verbintenis*, *Complotterye*, *Correspondentie*, of hoe men 't „ ook anders mogt noemen, hadden aangegaan, gelyk zulks in 't Berigt der „ Gouvernante gesteld werd." Dit Verzoekschrift ging vergezeld van eene Justificatie en Verantwoordig, nopens den Brief van haare Koninglyke Hoogheid.

Verantwoording der *Haarlemsche* Vroedschap.

LXXXIV BOEK. 1758.

Een uitgewerkt Stuk, der aandagtigſte leezing waardig, wy kunnen maar iets van den inhoud aanroeren.

Nooit konden zy denken, een voorwerp van verontwaardiginge by hun Ed. Groot Mogenden te zullen weezen, wanneer zy zich vertoonden als Beſchermers der Regten; hard viel het hun de wettige en afgemeetene Uitwerkingen van hun Pligt beſchouwd te zien als Onderneemingen, waar voor het *Eminent Character* des Stadhouders behoorde beveiligd te weezen, en zulks in omſtandigheden daar die verpligting zich werkzaam betoonde, „ omtrent „ eene Gebeurtenis, van welke geen gely„ kend, veel min nog goedgekeurd voor„ beeld, in eenige der voorgaande Stad„ houderlyke Beſtuuringen, wendt gevon„ den; 't zy men oogde op de Daad zel„ ve, de Verkiezinge van VAN ECHTEN, „ welke het onderwerp der klagten uit„ maakte, het zy op de Wyze, waar op de „ Stad *Haarlem* die Verkiezing hadt moe„ ten zien invoeren."

Nimmer was by de Meerderheid der *Haarlemſche* Vroedſchap opgekomen, het vermoeten van zich *gecompromitteerd* te willen hebben, met die de Stadhouderlyke Waardigheid bekleedden. Zy erkenden en herinnerden, zich maar al te wel de regtmaatige tuſſchenwydte, tuſſchen de Erfſtadhouders van het Gewest, en de bedieninge van Vroedſchappen der Steden, hoe zeer de laatstgemelden ook gehouden konden worden, als Leden van die Lichaa-

luiden, welke de *Souvereiniteit* van dit Gewest hielpen uitmaaken. Nimmer hadden zy bedoeld met de Gouvernante te twisten, of de Voorregten des Erfstadhouders aan te tasten. Maar wetende dat in onze Vrye Regeeringsgesteltenisse, het voor een grondregel werd gehouden, dat de *Waardigheden* zich onderscheiden door het *Gezag* en de uitvoeringe van het opgedragene *Gebied*, en dat óok het hoogere Emploi met het mindere gelykstaat in *Regten*, zo als die aan elk toekomen, zo was het op dien grond, dat hunne pogingen bepaaldelyk daar heenen strekten, om, als Getrouwe Voorstanders van de Regten hunner Stad, by hun Ed. Groot Mogenden, van wien zo wel die Privilegien als de Regten der Erfstadhouderen afvloeiden, de gedaane klagten te regtvaardigen, over eene Onderneeming, ten nadeele van die Privilegien, waartoe zy eerbiedig vermeenden, dat de Prins Erfstadhouder ontwyfelbaar *niet gerégtigd was*.

Breedvoerig wyzen zy aan het onvoegelyke en wederegtlyke der Verkiezinge van VAN ECHTEN, *buiten* de Benoeming, daar die *uit* dezelve moest geschieden. Hoe deeze aanliep tegen het Octroi des Jaars MDCLI, welks aanhoudende verbindende kragt zy betoogden. — Hadt de Verbindtenis der Twintig Leden van de Vroedschap, by welke zy de Twaalf Medeleden zouden hebben uitgeslooten, in het Berigt der Gouvernante een voor hun zo afzigtig vertoon gemaakt, zy stelden, van hunnen

XXXXIV BOEK. 1758. kant, die zaak in een geheel ander licht, en ontkenden volſtrekt, dat zodanig eene Uitſluiting, die Twaalf Leden van de Regeering het Regt benam, 't welk zy, by hunne aanſtelling, te gelyk met hunne Medeleden verkreegen hadden, ooit beraamd of gedagt, veel min tot eenige rypheid of werkinge zou zyn gekomen. — Zy wilden niet verbergen, dat, kort naa het overlyden van Prins WILLEM DEN IV, eenige weinige Leden van de Vroedſchap zich als een beſtuur in en over de Regeering der Stad *Haarlem* hadden aangetrokken, dat onder deezen zich hadden bevonden, de zodanigen, die verſcheide zaaken dreeven, zeer tot ongenoegen van de Meerderheid der Vroedſchap, en ten nadeele van verſcheide aanzienlyke Leden — Staavende gevallen brengen zy in 't midden. — De kwaade gevolgen van zodanig eene Beſtuuringe by verſcheide Leden van de Vroedſchap overwoogen zynde, hadden Twintig Leden met elkanderen verſprooken, in alle rondborſtigheid te zullen voorſtaan, de Wettige Regten des Erfſtadhouders, mitsgaders de dengdlyke Privilegien der Stad *Haarlem*, en naar hun vermogen, verhoeden, dat door *Uſurpatien*, welke telkens met voorwendinge van haare Koninglyke Hoogheids welbehagen werden *gegratieerd*, de goede ordets geheel omgekeerd zouden worden. Op deeze gronden, en met geen oogmerk om aan iemand de Uitſluiting te geeven, of in deszelfs Regten te benadeelen, waren

ten die Leden overeengekomen. Dit kon- LXXXIV
den zy onder Eede verklaaren, en hoop- BOEK.
ten dat deeze plegtige Verklaaring by hun
Ed. Groot Mogenden voldoen zou tegen 1758.
bloote beschuldigingen, voor welken men geen grond van bewys hadt kunnen bybrengen. Ook erkenden zy die Overeenkomst vernietigd, en in 't vuur geworpen, te hebben; dewyl zy zagen, dat aan haare Koninglyke Hoogheid, by aanhoudenheid, deswegen meer en meer nadeelige gedagten werden ingeboezemd. — De Registers der Stadsregeeringe weezen uit, dat men die Twaalf Leden niet hadt uitgeslooten; en konden deeze ook toonen, dat het Oogmerk dier Acte, of, gelyk dit genoemd was geworden, „ een aanhou„ dend voorneemen om te beledigen," niettegenstaande die verbranding, geen stand had gehouden. In 't geval van VAN ECHTEN zelf bleek het, uit de stemlysten, dat verscheiden Leden, als Verbondenen om hem uit te sluiten beschreeven, hem gestemd hadden. Al het voorgevallene, zints de Aanstelling diens Oudschepens, zetten zy in een helder licht. — Het overige deezer Verantwoording bestaat in eene deftige, op gronden van Staats-, Stadsregt en Geschiedkunde steunende, wederlegging der vier bovengemelde Stellingen in 't Berigt van haare Koninglyke Hoogheid. (*) —

Zy

(*) Zie hier boven, bl. 434.

LXXXIV BOEK. 1758.

Zy verzogten, derhalven, „dat hun Ed. „ Groot Mogenden, het kenlyk ongelyk, „ door de Verkiezing van SALOMON VAN „ ECHTEN, aan de Voorregten hunner „ Stad toegebragt, zouden herſtellen op „ zodanig eene wyze als wel met het mee„ ſte Menagement voor de hooge Waardig„ heid van het Erfſtadhouderſchap; doch „ tevens met de meeſte *Zekerheid* voor de „ Stad *Haarlem*, en voor derzelver Bur„ geren en Ingezetenen, mitsgaders tot „ voorkoming van andere gelyke Onder„ mingen, best zou mogen geſchieden."

Afloop deezer zaake.

Weinig twyfels valt 'er aan, of de Meerderheid zou, te haarer Regtvaardiginge, ſchoon de Gouvernante in leeven gebleeven ware, dezelfde taal gevoerd en de verkeerde informatiën, op welke haar Berigt ſteunde, onder 't oog gebragt hebben; dan even min kunnen wy, het reeds gebeurde in aanmerking neemende, in twyfel trekken of het verder beloop deezer zaak zou aanleiding hebben kunnen geeven tot vergrooting der wederzydſche aangroeijende verbitteringe; en ſtrekken tot verdere zeer mogelyke ongenoegens. Dan, om van de mogelykheden niet te ſpreeken, alle de Stukken, tot de zaak der Verkiezinge van VAN ECHTEN behoorende, werden ten Onderzoek in handen geſteld van de Ridderſchap, en de Gecommitteerden hunner Edel Groot Mogenden tot het Groot Beſoigne; die in Hooimaand des Jaars MDCCLIX, een Raadſlag uitbragten, overeenkomſtig met welken het

Be-

Beſluit in Herfstmaand viel. In 't zelve LXXXIV
ſtraalt genoegzaam door, hoe zeer de BOEK.
Staaten zich met deeze netelige zaake ver-
legen vonden, dan tevens, hoe zy oor 1758.
deelden over het gehoudene gedrag van
Mevrouwe de Gouvernante; wy zul-
len 't met de eigene woorden boeken,
op dat het een en ander ten vollen bly-
ke. „ In agtinge genomen zynde, dat
„ het, aan den eenen kant, wel bui-
„ ten alle conſteſtatie is, dat de Electien
„ gedaan moeten worden uit de Nomina-
„ tien, die geformeerd zyn by die gee-
„ nen, die daar toe het Regt hebben, en
„ dat de Differenten over de Legaliteit
„ van Nominatien tusſchen die geenen,
„ welke het Regt van Electie heeft, en
„ die geenen aan welken het Regt van No-
„ minatie competeert, door niemand an-
„ ders dan door hun Ed. Groot Mogenden
„ kunnen worden getermineerd; doch,
„ aan den anderen kant, gelet zynde op
„ de ſituatie, waar in zich deeze zaak,
„ door het ſmertlyk overlyden van haare
„ Koninglyke Hoogheid bevindt, en dat
„ de Regeering der Stad *Haarlem*, door
„ haar nader gepreſenteerd Request en de
„ daar by gevoegde Memorie verſtaan moet
„ worden tegen alle conſequentien genoeg-
„ zaam te weezen gedekt. — Is, uit eene
„ waare eerbied voor de nagedagtenisſe
„ van haare Koninglyke Hoogheid, goed-
„ gevonden en verſtaan, dat het Different,
„ over de Aanſtellinge van SALOMON VAN
„ ECHTEN, tot Burgemeeſter der Stad
„ *Haarlem*, zal worden gelaaten ongede-
„ ci-

LXXXIV BOEK. 1758.

„ cideerd, in de geruste verwagtinge, dat
„ zyne Hoogheid, de Heer Minderjaarige
„ Erfstadhouder, door de Heeren, aan wie
„ Hoogstdeszelfs Educatie is toevertrouwd,
„ geimbueerd en geinstrueerd wordende van
„ de waare belangen van den Staat, en der-
„ zelver Grondwetten, Privilegien en Ge-
„ regtigheden in 't generaal, en van die
„ der Steden in 't byzonder, tot de exer-
„ citie van de hooge Charges, aan hem
„ gedefereerd, gekomen zynde, zich nooit
„ zal laaten induceeren, om dit, of soort-
„ gelyk geval, zich tot een Model van Na-
„ volginge voor te stellen." (*)

Geschil met de Gouvernante, wegens het plaatzen van VAN BORSSELE, onder de *Gecommitteerden* in 't *Sticht*.

Met gemaatigde stappen ging de Gouvernante in het *Sticht* voort, omtrent de plaatzing van PHILIP JACOP VAN BORSSELE VAN DER HOOGE Broeder van J. VAN BORSSELE eerste Edele in *Zeeland*, tot Medelid der Heeren *Geëligeerden*. Deeze bestaan, in gevolge van het Reglement van den Jaare MDCLXXIV, in den Jaare, MDCCXLVII weder ingevoerd, (†) ten deele uit Edellieden, ten deele uit Burgers, en worden door den Stadhouder gekoozen. Dan het is een onvermydelyk vereischte, dat de Edellieden, eer zy, in dit Eerste Lid der Staaten, kunnen aangenomen worden,

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 981. 1000. Voor 't Jaar 1759 bl. 4-38. 453-576. 739. 870.

(†) Men vindt dit Reglement in 't *Utrechts Plakaat-Boek* I. D. bl. 170 En men zie, wegens de Wederinvoering, *Het Tafereel der Nederl. Gesch, volgens* A. M. CRICHER. X. D. bl. 508.

den, hunnen Adeldom bewyzen, of blyken van hunne Riddermaatigheid toonen. Wanneer bovengemelde van BORSSELE VAN DER HOOGE, in den voorleden Jaare, na deeze Waardigheid dong, leverde hy een omſtandig Geſchrift in, om zyne Riddermaatigheid te bewyzen. Het Eerſte en Derde Lid, de Geëligeerden naamlyk en de Steden, ten minſten de meerderheid in die Staatsleden, waren van begrip, dat het oordeel over deeze Bewyzen geſteld moest worden, aan eene Commisſie, uit de drie Leden van Staat te benoemen. Het tweede Lid, of de Ridderſchap, was in tegendeel, van gedagten, dat ieder der Leden, vooraf, diende te overweegen of deeze zaak wel van dien aart was, dat 'er eene Commisſie over kon belegd worden. De twee Leden benoemden niet te min Gelastigden, en verzogten, dat de Ridderſchap hun hier in zou volgen; doch bleef deeze volharden by het voorgaande denkbeeld. De Geëligeerden verklaarden vervolgens, ter Staatsvergaderinge, dat zy de toegezondene bewyzen voor de Adelyke Geboorte des Heeren van BORSSELE voldoende gevonden hadden, de Edelen en Steden verzoekende zich gereed te maaken, tot het uitbrengen van hunnen Raadſlag. De Edelen, daar en tegen, oordeelden, by hunne byzondere overweeging deezer zaake, éénpaarig, de bewysſtukken voor onvoldoende; doch bragten hun Beſluit niet ter Staatsvergaderinge, onder anderen, om dat zy twyfelden of de twee andere Leden van Staat

LXXXIV BOEK. 1758.

LXXXIV. BOEK. 1758.

Staat niet wel van oordeel waren, dat deeze zaak by Meerderheid kon worden afgedaan, 't welk zy ontkenden. Niet zonder grond koesterden zy deeze twyfeling: want de Steden hadden zich met het besluit der Geëligeerden niet vereenigd, of het Eerste Lid besloot nevens het Derde, by Meerderheid, de Gouvernante aan te schryven, dat zy de Bewyzen des Adeldoms van den Heer VAN BORSSELE, hun ten Onderzoek door haare Koninglyke Hoogheid toegezonden, voldingend gevonden hadden, en dien Heer, diensvolgens, geregtigd te houden om als een bevoegd Edelman, in het Lid der Geëligeerde Raaden te worden aangesteld; doch dat de Ridderschap, hoe zeer daar toe aangemaand, zwaarigheid gemaakt hadt, zich over dit stuk te verklaaren, en hun Besluit uit te brengen.

Terstond verklaarde zich de Ridderschap tegen dit Besluit, en gaven de Gouvernante kennis van de toedragt der zaake, en tevens ter Staatsvergaderinge hunne Bedenkingen over op de Bewyzen des Adeldoms des Heeren VAN BORSSELE; en in Louwmaand deezes Jaars hunne Nadere Aantekening tegen het Besluit omtrent de Toelaating diens Heeren, by de Meerderheid genomen. De Geëligeerden leverden eene Tegenaantekening in, waar mede de Afgevaardigden van *Utrecht* zich vereénigden. De Edelen hadden hunne zwaarigheden tegen de Egtheid der Bewyzen des Adeldoms, de Gouvernante onder 't oog zoeken te brengen, en een Lid aan haar afgevaar-

waardigd met een Vertoog ten dien einde strekkende; doch hadt het haar behaagd zich te verschoonen, van 't zelve aan te neemen; maar was zy naderhand, te raade geworden, om, schoon zy zich op het gedaane onderzoek van hun Ed. Mogenden gerustlyk kon verlaaten, en met derzelver bedenkingen volkomen in stemmen, de zwaarigheden en aanmerkingen der Heeren van de Ridderschap, mede in overweeging te neemen, „ om voor te komen alle „ reden van beklag, even of *Gunst* en *Ge-* „ *negenheid* zou hebben kunnen aanvullen, „ 't geen aan de *Bondigheid der Bewyzen* „ ontbrak." Zy hadt alle de Papieren van wederzyden gestelt, in handen van Edelen uit verscheide Gewesten, en niet zynde van den *Duitschen Huize*. Derzelver verslag hielde de Bewyzen des Adeldoms van VAN BORSSELE voor voldingend: waar om de Gouvernante niet langer uitstelde, dien Heer te benoemen tot Lid van de Geëligeerde Raaden, „ niet twyfelende of „ hun Ed. Mogenden zouden hoogstderzelver omzigtige handeling in alles billyken, als die tot geen ander einde gestrekt hadde, dan om aan niemand ongelyk te doen, en te gelyk weg te neemen alle Verdenking, van welk een aart „ die ook zou mogen weezen, als of in „ deezen niet gehandeld ware, naar de „ strikste regelen van eene volmaakte Justitie."

LXXXIV BOEK. 1758.

De Heer van BORSSELE, zyn ontslag verzogt, en bekomen hebbende als Commandant van de Fortresse *Lille* op de *Schelde* en

LXXXIV BOEK. 1758.

en de onderhoorige Forten, en als Collonel Commandant van het Regiment Cavallery van den Luitenant Generaal Graaf WILLEM HENDRIK *van Nassau*, nam, op eersten van Lentemaand deezes Jaars, als Edelman zittinge. Dit geschiedde niet zonder heftige tegenkanting der Edelen, die betuigden het Besluit der twee andere Staatsleden, tot de Toelaating, voor van geener waarde houden, en voor een inbreuk op alle Orde der Regeeringe, en den Heer VAN BORSSELE niet te erkennen, voor een bevoegd Edelman: waar van zy, in een nader Vertoog der Onwettigheid van het Besluit, ten opzigte van de Toelaating des Heere VAN BORSSELE genomen, sterke redenen bybrengen, ten slot zeggende, „ niet te willen, dat tegen hun of hunne „ Naakomelingen, ooit of ooit, als eene „ uitdruklyke of stilzwygende Erkentenis „ der Ridderschap van die Adelyke Ge„ boorte van den Heere VAN BORSSELE, of „ als een uitdruklyke of stilzwygende Toe„ stemming van hunnen wege in die Toe„ laating, zou aangevoerd worden, het „ verschynen van dien Heer ter Vergade„ ring van de Staaten, of van het Eerste „ Lid, het bywoonen van eenige Beraad„ slagingen, of het verkrygen en bekleeden van eenige Commissiën, Ampten of „ Officien, of eindelyk iets ter wereld, „ waar in die Heer, nu, of in 't vervolg, „ zich gedroeg, of gedraagen zou, als aan„ gesteld in de Hoedanigheid van Edelman, „ in het Lid der Heeren Geëligeerde Raaden of waar in hy als zodanig erkend

„ mogt

„ mogt worden, door wie, of op welk eene LXXXIV
„ wyze ook, 't zy met kennisse of buiten BOEK.
„ weeten der Ridderschap, in tegenwoor- ——
„ digheid, of by 't afweezen der Edelen, 1758.
„ zonder of met derzelver byzondere ver-
„ klaaring daar tegen." (*)

De Edelen hielden hun streng in deezer voege vast; ondanks den duidelyk verklaarden wil der Gouvernante, wier Leevens einde, 't geen ons in een volgend Boek staat te vermelden, met snelle schreeden naderde. Nog eene en andere byzonderheid ten deezen Jaare voorgevallen, moet het tegenwoordige Boek besluiten.

Vreugdebedryven ten Jaardage van WILLEM DEN V.

Verscheide Omstandigheden mogten zamenloopen, waar door haare Koninglyke Hoogheid, mogelyk door de Landzaaten in een ander licht, dan voorheen, beschouwd wierd; de Gezindheid der Nederlanderen tot het Stadhouderlyk Huis, bleef zich vertoonen, by eene en andere gelegenheid. De vyftiende Verjaardag van Prinses CAROLINA, op den acht en twintigsten van Sprokkelmaand in vallende, werd met veel vreugde betoons in de Hofplaatze, en elders gevierd; doch was dit alles slegts een voorbereiding te agten, van den achtsten

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 329. 601 — 776. De Ridders bleeven dit volhouden: want, wanneer de Gouvernante, de in dienst zynde Heeren Geëligeerde Raaden, met den aanvang des Jaars MDCCLIX, voor drie Jaaren hadt doen aanblyven, leverden die Edelen eene Verklaaring in, tegen de volduuring des Heeren VAN BORSSELE, als tegen allen Regt ter dier plaatze ingedrongen. *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 349. 350.

LXXXIV BOEK. 1758.

ften van Lentemaand, toen zyne Doorluchtige Hoogheid in zyn Elfde Jaar trad: geheel *'s Gravenhaage* juichte. Maaltyden, Bals, Illuminatien, wrogten alle mede om deezen Dag luisterryk te maaken, en den nagt in een Dag te herscheppen. In veele Steden en Plaatzen van *Holland*, strekten Vreugdebetooningen tot blyken des genoegens, over deezen Jaardag. *Vlissingen* en *Veere* staaken in *Zeeland* uit, om den Geboortedag des Markgraafs te vereeren. *Leeuwaarden* in *Friesland*, en de Stad *Groningen* namen een groot deel in Feestvrolykheden. En mogt de Gouvernante, met de Vorstlyke Kinderen, van *Zoestdyk*, in Hooimaand, na *Kuilenburg* en *Buuren* trekkende, de Eerbewyzingen der Ingezetenen in eene opgehoopte maate ontvangen.

Brand op de *Haagsche* Kermis.

Geene Jaarmarkt of Kermis in deeze Gewesten, haalt by de *'s Gravenhaagsche*; behalven, dat deeze Hofplaats zelve veele en aanzienlyke Koopers uitlevert, en ten dien tyde veele Vreemden derwaards lokt, valt die Jaarmarkt een der vroegste in, en hebben dus de Verkoopers der kostbaarste Waaren, meest al den geheelen of voornaamen inslag, dien zy op volgende Kermisfen tragten te verkoopen, in hunne wel voorziene Kraamen. Op het Buitenhof stonden, naar gewoonte, eene menigte van Kraamen in ryen geschaard, omtrent op 't midden, geraakte 's morgens ten half vier eene Kraam, die welriekende Wateren en Oliën te koop veilde, in brand: de droogte en ligtheid der

stof-

ſtoffe deezer draagbaare Winkelen, bragt te wege, dat drie Kraamen wel haast in volle vlam gloorden; eene ſterke Noordooſte wind voerde de brandende ſtoffe, na de Kraamen, beneden den wind ſtaande, met zulk een geweld, dat deeze bykans alle in brand geraakten, veele, die boven den wind ſtonden, kreegen door dwarlingen en te rugkaatzingen zo veel ontſteekende vonken, dat zy een zelfde lot ondergingen, en, in minder dan een half uur tyds, vertoonde zich 't geheele Buitenhof, als een Vuurpoel. Onbeſchryflyk was de ſchrik des geroeps van Brand, 't welk, zo vroeg in den morgenſtond, de Kraamers uit hunnen ſlaap wekte. Goed en Leeven liep gevaar. Verbyſtering en Verwarring heerschten onder de raadloozen, elk zogt zyn Lyf te bergen, en zo veel van zyne Goederen als de nood toeliet. Alles geraakte in de Hofplaats op de been, de Schuttery en de Milite bezette de toegangen tot den Brand. De Brandſpuiten werden aangevoerd; doch konden van eenige noodwendigheden beroofd, den verlangden dienst niet doen, vóór dat het grootſte gedeelte der Kraamen, en daar onder de kostbaarſte, ten getale van zestig, in aſsche verteerd waren. Eindelyk werd men meeſter van de woedende vlammen, die, door de boomen afgeweerd, de Huizen rondſom het Buitenhof ſtaande onbeſchadigd lieten.

LXXXIV BOEK. 1758.

Onmiddelyk naa het blusſen van den Brand, werd de Eigenaaren der Kraamen toegelaaten, uit de verbrande ſtoffe te

LXXXIV BOEK. 1758.

zoeken, 't geen niet verteerd was, en hun toebehoorde. Gering was zulks in vergelyking met het der vlamme ten prooy gewordene, of door 't water bedorvene. — Het betreurenswaardig lot deezer, buiten hunne ſchuld, ongelukkigen verwekte eene algemeene aandoening van Medelyden by meest alle Burgers en Ingezetenen van den *Haage*. Het Hof van *Holland* en de Magiſtraat dier Hofplaatze, trok zich den nood dier verlegenen aan, en gaf gelegenheid aan welgeplaatſte harten om 'er verligting aan toe te brengen, door eene Bekendmaaking, dat Diakenen, vergezeld van een Advocaat, eene buitengewoone Inzameling zouden doen, ten behoeve deezer ongelukkigen, welke zy van den Predikſtoel in de Weekbeurte 's avonds lieten afkondigen. De Leeraar deeze afleezende, voegde 'er veele overtuigende redenen by, om de Gemeente tot eene ruime Milddaadigheid op te wekken. Aan de Huizen niet alleen, maar ook aan de Kraamen op den *Vyverberg*, en elders, geſchiedde de Inzameling, die de aanzienlyke ſom van ruim 19043. Guldens beliep. —— Eenige Gelastigden uit den Hove, en uit de Magiſtraat deeden by alle Kraamers, die door den Brand ſchade geleden hadden, de grootheid daar van verneemen, ieder moest ze, onder Eede, onderſcheiden opgeeven, zonder Winſtderving voor ſchade te rekenen, en werd naar die opgave de Uitdeeling geregeld. (*) Van

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 489.

LXXXIV BOEK. 1758.

De Kruidmakery *Sollenburg* springt.

Van ſchrikbaarender aart en deerlyker gevolgen, was het ſpringen eener Kruidmaakery *Sollenburg*, aan den *Overtoomſchen Weg*, buiten de *Leydſche* Poort, te *Amſterdam*. In een der Pakhuizen vatte, door welk toeval is onbekend, dewyl zy, die 't zouden hebben kunnen getuigen, deerlyk omkwamen, het kruid vuur, zo als het Volk te werk kwam, om den dagelykſchen arbeid te beginnen: niet alleen ſtondt het Pakhuis, op 't oogenblik, in volle vlam; maar alles ſprong met eenen zo geweldigen ſlag als by 't losſen van een zwaar ſtuk geſchuts gehoord wordt, aan ſtukken, en verſpreidde zich wyd en zyd. Hier door werd het digt daar byſtaande Magazyn ook aangeſtooken, en vloog dit Gebouw, met een veel zwaarder ſlag, in de lugt, ten minſten drie Arbeiders mede voerende. Alle Gebouwen, omtrent twee honderd ſchreeden in 't ronde, werden geweldig geſchokt en zeer beſchadigd. De Grond, waar de Pakhuizen geſtaan hadden, was in een Poel veranderd, de Boomen rondſom denzelven lagen uit den grond geſlaagen, Stukken en Balken der Gebouwen op de landen geſmeeten, zelfs was het Water zodanig over de digstbygelegene landen geperst, dat ze in een moeras veranderd ſcheenen. De meeſte Huizen waren van de Pannen, zommige der naastbyſtaande voor 't grootſte gedeelte van 't geheele Dak, beroofd, de Muuren geſcheurd, Deuren en Venſters aan ſtukken geſlaagen. Binnen *Amſterdam* zag men op de *Baangragt* en het

LXXXIV BOEK. *Spiegelplein* veele Huizen zeer beſchadigd.

1758. Verbaazend groot was de ſchrik en onteltenis, door deeze Uitwerkingen veroorzaakt. Veelen aan den *Overtoomſchen Weg*, ſprongen naakt ten bedde uit, meenende dat het eene Aardbeeving en hun Jongſte uur gekomen was. In den *Haag*, *Leyden*, *Gouda* en *Rotterdam*, voelde men deeze ſchokken, en hieldt ze voor eene Aardbeeving, op het *Haarlemmer Meir*, vernam een Schipper twee ongewoone ſtootingen. Groot was de ſchade, den Eigenaar der Kruidmaakerye overgekomen, en die der Buuren allerverdrietigst: dewyl zy 'er zich in gewikkeld vonden, door eene ongelukkige nabyheid eener zo hoogstgevaarlyke hanteeringe. Men wil dat zy, om dezelve vergoed te krygen, al het vernielde geregtlyk lieten optekenen, misſchien met oogmerk om het op den Eigenaar der Kruidmaakerye te verhaalen: ook waren zy eenige dagen naa dit ongeval bezig om de verwydering der Kruidmaakery uit hunne Buurt te bewerken. (*)

De Uitvoer van Hooi en Stroo verboden.

Verſcheide omſtandigheden liepen zamen, om groote ſchaarsheid van Hooi en Stroo, ten deezen Jaare, te veroorzaken. Een droog Voorjaar belette den groei der Land- en Veldgewaſſen. Onweersbuijen, met daar mede vergezeld gaande, of daar op volgende, ſtortregens,

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 831. *Verh. van de Holl. Maatſch. der Weetenſch.* VII. D. bl. 177.

gens, gaven eerst verkwikking; doch, de Plasregens in Hooimaand dagelyks aanhoudende, werd de grond van water overstelpt. (*) Het schraal gegroeide Grasgewas tot rypheid gekomen, was meest bedorven, zwart en kragtloos. 't Veelvuldig gevalle water, deedt veele Landeryen onderloopen, de Rivieren buiten de oevers treeden, en spoelde het verzamelde weg; terwyl elders, hooge Watervloeijingen het Hooi van de Uitergorssingen wegdreeven. 't Gevolg hier van was, dat in *Zeeland*, *Utrecht*, *Friesland*, *Overyssel*, en *Holland*, de Uitvoer van Hooi en Stroo, by byzondere Plakaaten verbooden werd; en een Plakaat der Algemeene Staaten, zulks in alle de Gewesten, en in de Generaliteits Landen, verboodt. (†) LXXXIV BOEK. 1758.

Zodanig een Verbod veroorzaakte, natuurlyk belemmering aan nabuurige Landstreeken, gewoon dien voorraad uit onze Gewesten te ontvangen. Groot was bovenal de verlegenheid der Opgezetenen des Lands van *Luik*, die, zo tot onderhoud der Troepen, als tot eigen gebruik, in de Generaliteits Landen veel duizenden Ponden Hoois gekogt hebbende, 't zelve door dit Verbod niet konden krygen. De Prins Bisschop van *Luik* verzogt door zynen Resident, den uitvoer van dat Hooi, 't welk hun-

(*) Men rekent het voor zeer natte Maanden, als het gevalle water 65 of 70 Lynen bedraagt op den *Huize Zwaanenburg*: en beliep het, in deeze Hooimaand, 98 Lynen: eene hoogte, welke zelfs in Jaargetyden, wanneer het sterkst regent, niet wordt waargenomen. *Waarneemingen op Zwaanenburg*, 1758. *July*.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 777. 853. 863. 868. 874. 916. 916.

LXXXIV BOEK. hunne Hoog Mogenden gunſtig toeſtonden. (*).

1758. Hoe zeer men bedugt geweest was, voor eene ſchaarsheid in andere Aard- en Veldgewasſen, ſlaagde de Oogst der Graanen, op veele plaatzen, beter dan men verwagt hadt, zelfs op eenige uitſteekend. En hadt de Landman het Wintergraan gelukkig den ſchoot der Aarde aanbevolen, 't welk reeds voordeelig begon uit te ſpruiten. (†)

Om 's Lands Haringvisſchery te bevoordeelen, door het vertier uit te breiden, hadden 's Landsvaders, veele Vertoogen ten *Franſchen* Hove gedaan, ten einde, in dat Ryk den vryen Invoer van Gezouten Haring, naa het verbreeken van het Handel-Verdrag des Jaars MDCCXXIX, voor Contrabande verklaard, op den ouden voet te herkrygen; tot nog waren ze vrugtloos geweest, dan nu verwierven zy gehoor, en zyne Allerchristlyke Majeſteit ſtondt zulks toe, uit erkentenisſe voor de herhaald betuigde opregte genegenheid der Staaten, om by het Stelzel der Onzydigheid door hun aangenomen te volharden (§), en ten blyke van 't belang, 't geen hy ſtelde in den voorſpoed en het voordeel der *Hollandſche* Zeevaard: „niet twyfelende of „ zy zouden den prys, van 's Konings Ge„ neigdheden," gelyk de Graaf D'AFFRY zich uitdrukte, „te meer waardeeren, ver„ mids zy geſtadig het volſtrekt ſtrydige „ van den kant der Vyanden van zyne „ Majeſteit beproefden!"

(*) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 1229. Voor 't Jaar 1759. bl. 162.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 1046. 1168.

(§) *Nederl. Jaarb.* 1758. bl. 818.

HW 2A1Y P